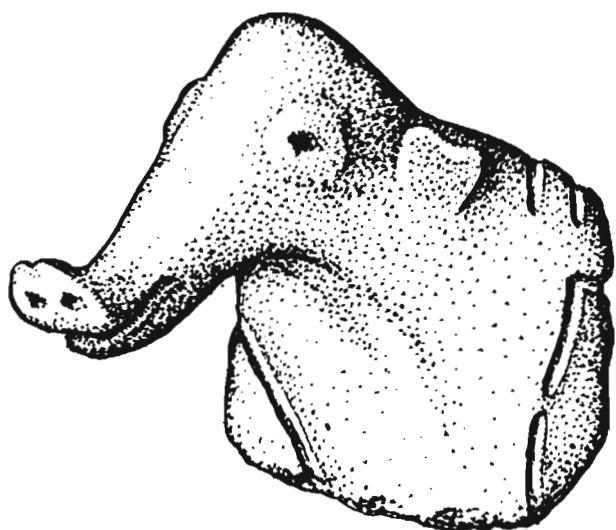

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1984

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1984

NITRA 1985

Na obálke zoomorfná aplikovaná plastika kultúry s východnou Lineárnom keramikou /skupina Tiszadob/ zo Šarišských Michaliam /kresba M. Novotnej/

OBSAH - INHALT - СОДЕРЖАНИЕ

Mapa lokalit - Karte der Fundorte - Карта местонахождений	17
Prehľad lokalit - Übersicht der Fundorte - Обзор местонахождений	18
Ladislav B á n e s z /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Ukončenie výskumu paleolitickej stanice v Kašove	29
Grabungsabschluss der paläolithischen Station in Kašov	30
Окончание исследований палеолитической стоянки в с. Кашов	30
Ladislav B á n e s z - Gabriel N e v i z à n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Archeologický prieskum v povodí Sikenice	30
Archäologische Begehung des Sikenica-Flussgebietes	32
Археологические исследования в долине р. Сикеница	32
Juraj B á r t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Nové paleolitické sídliská na dolnom Poipli	32
Neue paläolithische Siedlungen im unteren Eipelgebiet	33
Новые палеолитические стоянки в Нижнем Поиплье	34
Nové paleolitické sídliská v okrese Trenčín	34
Neue paläolithische Siedlungen im Bezirk Trenčín	35
Новые палеолитические стоянки в р-не Тренчин	35
Paleolitický// nález z Alekšiniec	36
Ein paläolithischer// Fund aus Alekšince	36
Палеолитическая// находка в с. Алексинце	37
Štvrtý rok výskumu na mladopaleolitickom sídlisku v Trenčianskych Bohuslaviciach	37
Viertes Grabungsjahr auf der jungpaläolithischen Siedlung in Trenčianske Bohuslavice	38
Четвертый сезон исследований на верхнепалеолитической стоянке в с. Тренчянске-Богуславице	38
Juraj B a r t i k /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Stredoveké nálezy z Lábu	38
Mittelalterliche Funde aus Láb	39
Средневековые находки из Лаба	39
Jozef B á t o r a /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Druhá sezóna záchranného výskumu v Ludaniciach-Mýtnej Novej Vsi	39
Zweite Saison der Rettungsgrabung in Ludanice-Mýtna Nová Ves . .	40
Второй сезон спасательных раскопок в с. Луданице, часть Митна-Нова-Вес	40

Jozef B á t o r a /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Nové archeologické lokality a nálezy z juhozápadného Slovenska	40
Neue archäologische Fundstellen und Funde aus der Südwestslowakei	42
Новые археологические местонахождения и находки в Юго-Западной Словакии	42
Prieskum zameraný na zistenie sídlísk zo začiatku doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku	42
Eine Geländebegehung zur Feststellung von Siedlungen aus der beginnenden Bronzezeit in der Südwestslowakei	45
Равведки по обнаружению поселений бронзового века в Юго-Западной Словакии	45
Tretia sezóna záchranného výskumu v Jelšovciach	46
Dritte Saison der Rettungsgrabung in Jelšovce	47
Третий сезон спасательных раскопок в с. Ельшовце	47
Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskumy bratislavskej expedicie Archeologického ústavu SAV	47
Grabung der Bratislavaer Expedition des Archäologischen Instituts der SAW	49
Исследования братиславской экспедиции Института археологии САН	49
Peter B e d n á r /Katedra všeobecných dejin a archeologie FF UK, Bratislava/	
Prieskum v katastri obce Volkovce	50
Begehung im Kataster der Gemeinde Volkovce	50
Разведки на территории села Волковце	51
Július B é r e š /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Tretia výskumná sezóna vo Valalikoch-Všechnsvätých	51
Dritte Grabungssaison in Valaliky-Všechnsvätých	52
Третий сезон исследований в с. Валалики-Вшехсветих	52
Darina B i a l e k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Kostrový hrob skupiny Vekerzug z Merašíc	53
Skelettgrab der Vekerzug-Gruppe aus Merašice	54
Иогребение с трупоположением группы Бекерзуг в с. Мерашице	54
Nové nálezy z Michala nad Žitavou	55
Neufunde aus Michal nad Žitavou	56
Новые находки в с. Михаль-над-Житавоу	56
Prvé archeologické nálezy z Bajky	56
Erste archäologische Funde aus Bajka	57
Первые археологические находки в с. Вайка	58
Stredoveké podkovy z Pobedima	58
Mittelalterliche Hufeisen aus Pobedim	60
Средневековые подковы из с. Победим	60

Darina Bialeková - Viera Némějcová - Pavúková /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Sidliskové nálezy z Dolného Pialu	61
Siedlungsfunde aus Dolný Pial	62
Найдены поселения в с. Дольни-Пьял	62
Štefan B. Kovács /Gemerské múzeum, Rimavská Sobota/	
Výskumy a prieskumy Gemerského múzea v okrese Rimavská Sobota	63
Grabungen und Begehungen des Gemer-Museums im Bezirk Rimavská Sobota	65
Раскопки и разведки Гемерского музея в р-не Римавска Собота	66
Vojtech Budinský - Krička - Pavol Mačala /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výsledky prieskumu a záchranných výskumov na severovýchodnom Slovensku	67
Ergebnisse von Geländebegehungen und Rettungsgrabungen in der Nordostslowakei	70
Результаты разведок и охранных раскопок в Северо-Восточной Словакии	72
Jozef Bujna /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Záverečná sezóna záchranného výskumu v Dubníku	73
Schlussaison der Rettungsgrabung in Dubnik	74
Последний сезон спасательных раскопок в с. Дубник	74
Dušan Čaplovíč /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Pokračovanie výskumu stredovekej fortifikácie v Mestskej pamiatkovej rezervácii v Bardejove	74
Fortsetzung der Untersuchung der mittelalterlichen Fortifikation in der Städtischen Denkmalreservation von Bardejov	75
Продолжение исследований средневековой фортификации в городе-музее в г. Бардеёв	75
Výsledky výskumu hradiska v Zemplíne	75
Grabungsergebnisse von der Burg in Zemplín	76
Результаты исследований городища в с. Земплин	77
Pavol Čaplovíč /Oravský Podzámok/	
Výskum v Oravskom Podzámku a Sedliackej Dubovej	77
Grabung in Oravský Podzámok und Sedliacka Dubová	78
Исследования в сс. Оравски-Подзамок и Седльяцка-Дубова	78
Zoltán Drenko /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Zaniknutá stredoveká dedina Bizovo	78
Mittelalterliche Dorfwüstung Bizovo	78
Погибшая средневековая деревня Бизово	79

Beáta Egryházy-Jurovská /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Stredoveké pece na pečenie chleba vo Veľkom Grobe	79
Mittelalterliche Backofen in Veľký Grob	79
Средневековые печи для выпечки хлеба в с. Вельки-Гроб	80
Beáta Egryházy-Jurovská - Zdeněk Farkaš /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Záchranný výskum v Mlynskej doline v Bratislavе	80
Rettungsgrabung in Mlynská dolina in Bratislava	80
Спасательные раскопки в Млинской долине в Братиславе	81
Zdeněk Farkaš /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Dva nové nálezy kamennej brúsenej industrie v západnej časti Bratislavы	81
Zwei neue Funde von geschliffener Steinindustrie aus dem Westteil von Bratislava	81
Две новые находки каменной шлифованной индустрии в западной части Братиславы	81
Václav Furmannek /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Další sezóna výzkumu v Kyjaticích	82
Weitere Grabungssaison in Kyjatice	82
Новый сезон исследований в с. Киятице	83
Nové archeologické lokality na jihu středního Slovenska	83
Neue archäologische Fundstellen im Süden der Mittelslowakei	86
Новые археологические местонахождения на юге Центральной Словакии	86
Gabriel Fusek /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Slovanské nálezisko v Maduniciach	87
Slawische Fundstelle in Madunice	87
Славянское местонахождение в с. Мадуница	87
Klára Fürgyová /Slovenské národné múzeum, Bratislava/	
Ďalšie železiarske taviace pece v Gemerskom Sade	87
Weitere Eisenschmelzöfen in Gemerský Sad	88
Новые железоплавильные печи в с. Гемерски-Сад	89
Eva Hajnalová /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Paleobotanické nálezy zo sídlisk, jaskýň a objektov výrobného charakteru	89
Paläobotanische Funde aus Siedlung, Höhlen und Objekten von Produktionscharakter	95
Палеоботанические находки на поселениях, в пещерах и объектах производственного характера	95
Igor Hrubec /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskum okolo kostola sv. Andreja v Koši	96
Grabung bei der St. Andreas-Kirche in Koš	97
Исследования в окрестностях церкви св. Андрея в с. Кош	98

Ivan Č h e b e n /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Pokračovanie výskumu v Patinciach	98
Fortsetzung der Grabung in Patince.	99
Продолжение исследований в с. Патинце	99
Bohuslav Č h r o p o v s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Pokračovanie výskumu v Spišských Tomášovciach	100
Fortsetzung der Grabung in Spišské Tomášovce	101
Продолжение исследований в с. Спишске-Томашовце	101
Bohuslav Č h r o p o v s k ý - Gabriel F u s e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskumy v Nitre	102
Grabungen in Nitra	104
Исследования в Нитре	105
Ludmila I l l á š o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Petrografický rozbor a geologické posúdenie kamenných artefaktov z archeologických lokalít	106
Petrographische Analyse und geologische Beurteilung von Steinartefakten aus archäologischen Fundorten	108
Петрографический анализ и геологическое обсуждение каменных артефактов с археологических местонахождений	108
František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskum a prieskum v mestskej pamiatkovej rezervácii v Levoči . . .	108
Grabung und Begehung der städtischen Denkmalreservation in Levoča	109
Раскопки и разведки в городе-музее в Левоче	110
Záchranné výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš	110
Rettungsgrabungen und Geländebegehungen der Forschungsexpedition Žips	119
Охранные исследования и разведки экспедиции Спиш	122
Ľubomíra K a m i n s k á /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Ivana M e r j a v á /Múzeum, Humenné/	
Výsledky záchranného výskumu v Humennom	125
Ergebnisse einer Rettungsgrabung in Humenné	126
Результаты спасательных раскопок в г. Гумене	126
Titus K o l n i k - Lenka K u l i c h o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Pokračovanie výskumu rimskej civilnej usadlosti v Bratislave-Dúbravke	126
Fortsetzung der Abdeckung einer römischen Zivilsiedlung in Bratislava-Dúbravka	128
Продолжение исследований римской штатской усадьбы в Братиславе-Дубравке	129

Titus Kolnik - Peter Roth /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Záchranný výskum na diaľnici v Pobedime	130
Rettungsgrabung auf der Autobahn in Pobedim	131
Спасательные раскопки на автостраде в Победиме	132
Eva Kolniková - Ján Hunka /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Prirástky minci v Archeologickom ústave SAV v roku 1984	132
Münzzuwachs im Archäologischen Institut der SAW im Jahre 1984	137
Приросты монет в Институте археологии САН в 1984 г.	137
Ľudmila Kraskovská /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Nález keramiky z doby rimskej v Bratislave, časť Devínska Nová Ves	137
Keramikfund aus römischer Zeit in Bratislava, Teil Devínska Nová Ves	138
Найдена керамика римского времени в Братиславе, часть Девинска-Нова-Вес	138
Rudolf Kujošský /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Záchranný výskum v Tekovskom Hrádku	139
Rettungsgräbung in Tekovský Hrádok	139
Спасательные раскопки в с. Тековски-Градок	139
Ivan Kuzma - Peter Šalkovský /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Piata sezóna výskumu v Mužle-Čenkove	140
Fünfte Grabungssaison in Mužla-Čenkov	141
Пятый сезон исследований в с. Мужла-Ченков	142
Klára Kuzmová - Ján Rajtár /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Siedma sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži	142
Siebente Saison der Revisionsgrabung im römischen Kastell in Iža	145
Седьмой сезон контрольных раскопок римского кастелла в с. Ижа	145
Jozef Labuda /Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica/	
Výskum ryžovisk zlata v doline Rudno pri Vyhniach	146
Erforschung von Goldwäschereien im Rudnotal bei Vyhne	146
Исследования мест промывки золота в долине Рудно у с. Вигне	147
Záchranný výskum na Hornej Rovni pri Štiavnických Baniach	147
Rettungsgrabung auf Horná Roveň bei Štiavnické Bane	148
Спасательные раскопки на местонахождении Горна-Ровень у с. Штиавнице-Бане.	148
Jozef Liszka /Okresné múzeum, Nové Zámky/	
Prieskumy a záchranné výskumy v okrese Nové Zámky	149
Begehungen und Rettungsgrabungen im Bezirk Nové Zámky	150
Разведки и спасательные раскопки в районе Нове-Замки	150

Alžbeta Maarová /Mestské múzeum, Bratislava/	
Archeologický výskum predhradia v Bratislave-Devine	151
Archäologische Abdeckung der Vorburg in Bratislava-Devin	151
Археологические исследования в окрестностях замка-крепости Девин	152
Marta Mácelová /Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica/	
Prieskumy Stredoslovenského múzea	152
Geländebegehungen des Mittelslowakischen Museums	153
Разведки Среднесловакского музея	153
Prírastky brúsenej kamennej industrie v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici	153
Zuwachs von geschliffener Steinindustrie aus dem Mittelslowakischen Museum in Banská Bystrica	154
Приросты полированной каменной индустрии в Среднесловакском музее в Банске Бистрице	154
Klára Marková /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Ďalší terénny výskum v Hostiach	155
Weitere Terraingrabungen in Hoste	156
Продолжение полевых исследований в с. Гостье	156
Klára Mészárosová /Západoslovenské múzeum, Trnava/	
Zisťovací výskum v Trnave	156
Feststellungsgrabung in Trnava	157
Разведочные исследования в Трнаве	158
Elena Miroššayová /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskum a prieskum v Zádielskych Dvorníkach	158
Grabung und Begehung in Zádielske Dvorníky	159
Раскопки и разведки в с. Зальеске-Дворники	160
Elena Miroššayová - František Javoršký /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Pokračovanie výskumu na lokalite Tureň vo Vŕtečiach	160
Fortsetzung der Grabung auf der Fundstelle Tureň in Vŕteč	161
Продолжение исследований на местонахождении Турень в с. Витковце	162
Jozef Moravčík /Považské múzeum, Žilina/	
Prieskum v okrese Považská Bystrica	162
Begehung im Bezirk Považská Bystrica	164
Разведки в районе Поважска-Бистрица	164
Prírastky nálezov z okresu Žilina	165
Fundzuwachs im Bezirk Žilina	166
Приросты находок в районе Жилина	166

Tamara Nešporová /Trenčianske múzeum, Trenčín/	
Nové nálezy zo Selca a z Lednice	166
Neufunde aus Selec und Lednica	167
Новые находки в сс. Селец и Ледница	168
Záchrana nálezov na podhradí v Trenčíne	168
Rettung von Funden in der Vorburg von Trenčín	169
Охранные находки в подградье в Тренчине	169
Záchranný výskum v Chocholnej-Velčiciach	169
Rettungsgrabung in Chocholná-Velčice	170
Схранные раскопки в с. Хохолна-Велчице	170
Gabriel Nevizánsky /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Dvojsečný železný meč z Bine	171
Zweischneidiges Eisenschwert aus Biňa	172
Двулезвийный железный меч в с. Биня	172
Viera Němcová - Pavúková /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Nové sídliská z obdobia eneolitu z okolia Vrbového	172
Neue Siedlungen aus dem Äneolithikum in der Umgebung von Vrbové	173
Новые поселения эпохи энеолита в окрестностях с. Врбове	173
Sidliskové nálezy z Hronských Kľačian	174
Siedlungsfunde aus Hronské Kľačany	174
Находки поселения в с. Гронске-Клячани	175
Bohuslav Novotný /Katedra všeobecných dejin a archeologie FF UK, Bratislava/	
Výskum na Hrachoviske-Zemskom pri Šuňave	175
Grabung in Hrachovisko-Zemské bei Šuňava	175
Исследования на местонахождении Граховиско-Земске у с. Шунява	176
Ladislav Olexa /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Ôsma etapa výskumu v Nižnej Myšli	176
Achte Grabungsetappe in Nižná Myšľa	177
Восьмой сезон исследований в с. Нижна-Мишля	177
Jana Opralová /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Nálezy textilu z archeologických výskumov	177
Textilfunde aus archäologischen Grabungen	179
Находки текстиля в археологических исследованиях	180
Ondrej Ožďáni /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Terénny prieskum v okrese Senica	180
Geländebegehung im Bezirk Senica	181
Полевые разведки в районе Сеница	182

Ondrej Ožďáni /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výsledky záchranného výskumu v Štúrove v Obidskej puste	182
Ergebnisse der Rettungsgrabung von Štúrovo in Obidská pusta	183
Исследования спасательных раскопок в г. Штурово в Обидской пустыне	184
Jozef Paulík /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Posledný rok výskumu na opevnenej výšinnej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci	184
Letztes Grabungsjahr auf der befestigten Höhensiedlung der Čaka-Kultur in Ipeľský Sokolec	187
Последний сезон исследований укрепленного посёлка на возвышенности чаканской культуры в с. Ипельски-Соколец	187
Juraj Pavúk /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Piaty rok výskumu sídliska lengyelskej kultúry v Žlkovciarn	188
Fünftes Grabungsjahr auf der Siedlung der Lengyel-Kultur in Žlkovce	190
Пятый сезон исследований поселения лендельской культуры в с. Жлковце	190
Karol Piesta /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Stopy výroby žarnovov z doby laténskej v Rakši	191
Spuren der Herstellung von Mahlsteinen aus der Latènezeit in Rakša	191
Следы производства жерновов эпохи латена в с. Ракш	192
Karol Piesta /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Václav Hanuš - Liašák /Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prirody, Banská Bystrica/	
Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare v roku 1984	192
Grabung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara im Jahre 1984	193
Исследования 1984 г. в с. Липтовска-Сьельница - Липтовска-Мара	193
Karol Piesta /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Jozef Moravčík /Považské múzeum, Žilina/	
Železiarne z doby rimskej vo Varine	193
Eisenhütten aus römischer Zeit in Varin	194
Железоплавильные печи римского времени в с. Варин	195
Magda Pichlerová /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Archeologická zbierka z Bohdanoviec nad Trnavou	195
Archäologische Sammlung aus Bohdanovce nad Trnavou	196
Археологическая коллекция из с. Богдановце-над-Трнавой	197
Sídisko zo strednej až mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Dunaji	197
Siedlung aus der Mittel- und Jungbronzezeit in Ivanka pri Dunaji	198
Поселение среднего и позднего бронзового века в с. Иванка-при-Дунае	198

Magda Pichlerová /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Výskum v Bratislave-Rusovciach	198
Grabung in Bratislava-Rusovce	200
Исследования в Братиславе, часть Русовце	201
Mária Rejholecová /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Výskum včasnostredovekého pohrebiška v Čakajovciach	202
Grabung auf dem frühmittelalterlichen Gräberfeld in Čakajovce ..	204
Исследования раннесредневекового могильника в с. Чакайовце . . .	204
Daniel Rexa /Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Bratislava/	
Výskum Pálffyho paláca na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave . .	204
Grabung im Pálffy-Palast in der Gasse Nálepкова ulica Nr. 19-21 in Bratislava	205
Исследования дворца Пальфи на Налепковой улице №№ 19-21 в Братиславе	205
Záchranný výskum na Uršulínskej ulici v Bratislave	206
Rettungsgrabung in der Gasse Uršulinska №. 11 in Bratislava ..	207
Охранные исследования в Уршуминской улице № 11 в Братиславе . .	207
Peter Romsauer /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Halštatské sídliskové nálezy z Dolných Štitárov	207
Hallstattzeitliche Siedlungsfunde aus Dolné Štitáre	208
Найдки гальштатского поселения в с. Дольне-Штитаре	208
Peter Roth /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Záchranný výskum v Kmetove	208
Rettungsgrabung in Kmetovo	209
Спасательные исследования в с. Кметово	209
Alexander Ruttka /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Ďalší hromadný nález stredovekých železných predmetov a sídliskové nálezy z Nového Tekova	209
Weiterer Depotfund von mittelalterlichen Eisengegenständen und Siedlungsspuren aus Nový Tekov	210
Новый клад средневековых железных предметов и находки поселения в с. Нови-Теков	210
Matej Ruttka /Oblastné nitrianske múzeum, Nitra/	
Prieskum v Nitre-Kyneku	210
Untersuchung in Nitra-Kynek	211
Разведки в Нитре, часть Кинек	211
Jaroslava Ruttka /Oblastné nitrianske múzeum, Nitra/	
Nové nálezy z horného Požitavia	211
Neufunde aus dem oberen Žitava-Tal	211
Новые находки в верхнем Пожитавье	212

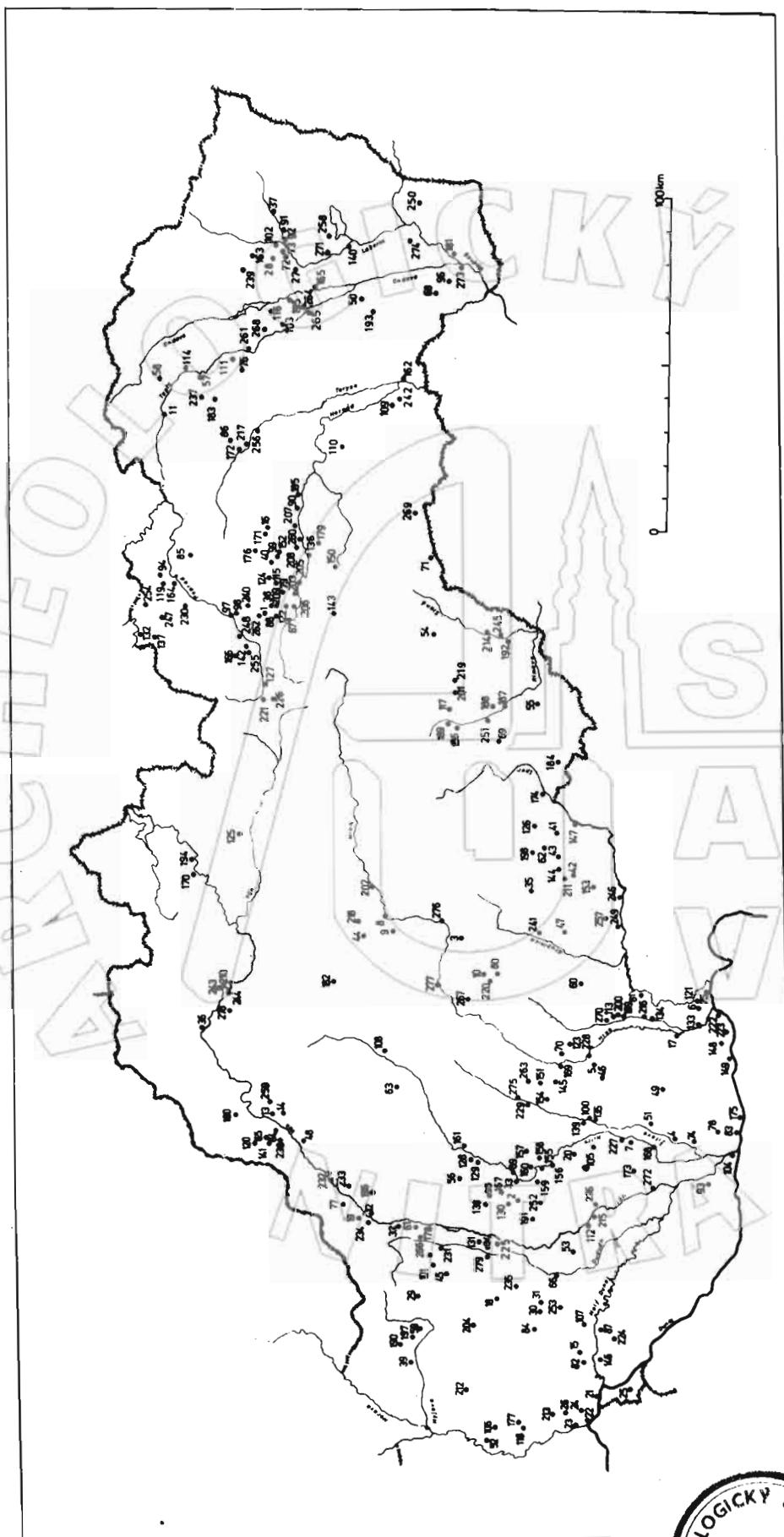
Jaroslava Ruttkaiová /Oblastné nitrianske múzeum, Nitra/ Záchranný výskum v Tesárskych Mlyňanoch	212	
Rettungsgrabung in Tesárske Mlyňany	213	
Спасательные раскопки в с. Тесарске-Млиняни	213	
Michal Slivka /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Nález stredovekej kopije v Kráľovej nad Váhom		213
Fund einer mittelalterlichen Lanze in Kráľová nad Váhom	214	
Найдена средневекового копья в с. Кралёва-над-Вагом	214	
Pokračovanie výskumu v Letanovciach na Kláštorisku	214	
Fortsetzung der Grabung in Letanovce auf dem Klosterareal	215	
Продолжение исследования на местонахождении Клещториско в с. Летановце	215	
Michal Slivka - Pavol Mačala /Archeologický ústav SAV, Nitry/ Terénný prieskum v jednom z mikroregiónov Šariša	215	
Terrainbegehung in einem der Mikroregionen von Šariš	217	
Полевые разведки в одном из микрорайонов Шариша	218	
Michal Slivka /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Vladimír Turčan /Archeologický ústav SNM, Bratislava/ Nálezy zo staršej doby rimskej z Bernolákova	218	
Funde aus der älteren römischen Kaiserzeit aus Bernolákovo	219	
Найдены римского времени в с. Вернолаково	219	
Ladislav Snopko /Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Bratislava/ Archeologický výskum polohy Bergl v Rusovciach /Gerulate/	219	
Archäologische Untersuchung der Lage Bergl in Rusovce /Gerulata/	219	
Археологические исследования в урочище Бергл в Русовцах /Геру- лата/	220	
Danica Stašíková - Štukovská /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Prieskum v Bošáci-Haluziciach	220	
Untersuchung in Bošáca-Haluzice	221	
Разведки в с. Бушаца-Галузице	221	
Prieskum v Nových Sadoch	222	
Geländebegehung in Nové Sady	222	
Разведки в с. Нове-Сади	223	
Výsledky prieskumu na trase diaľnice v okrese Trenčín	223	
Ergebnisse der Begehung auf der Trasse der Autobahn im Bezirk Trenčín	224	
Результаты полевых разведок на автостраде в районе Тренчин	224	

Etela S t u d e n i k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Ďalšia etapa výskumu v Janikoch	224
Weitere Grabungsetappe in Janíky	225
Новый этап исследований в с. Яники	225
 Železná kopija zo Šale	226
Eisenlanze aus Šala	226
Железное копье у г. Шали	226
 Stanislav Š i i š k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Štvrtý rok výskumu neolitickeho a eneolitickeho sidliska v Ša- rišskych Michaľanoch	226
Viertes Grabungsjahr auf der neolithischen und äneolithischen Siedlung in Šarišské Michaľany	228
Четвертый сезон исследований неолитического и энеолитического поселения в с. Шарышске-Михелянни	228
 Tatiana Š t e f a n o v i č o v á /Katedra všeobecných dejin a ar- cheologie, Bratislava/	
Výskum vo Štvrtku na Ostrove	229
Grabung in Štvrtok na Ostrove	230
Исследования в с. Шварток-на-Острове	230
 Anton T o č i k /Archeologický ústav SAV, Nitra/	
Prieskumy v okrese Nové Zámky	231
Geländebegehung im Bezirk Nové Zámky	233
Разведки в районе Нове-Замки	234
 Katarína T o m č i k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/	
Džbánok z Nitrianskeho Hrádku	234
Krug aus Nitriansky Hradok	235
Кувшин из с. Нитрянски-Градок	235
 Nové slovanské nálezy na juhozápadnom Slovensku	235
Neue slawische Funde in der Südwestslowakei	236
Новые славянские находки в Юго-Западной Словакии	236
 Štefánia T ó t h o v á /Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti, Bratislava/	
Pokračovanie zistovacieho výskumu v mestskej pamiatkovej rezer- vácií Banská Štiavnica	236
Fortsetzung der Feststellungsgrabung in der städtischen Denkmal- reservation Banská Štiavnica	237
Продолжение разведочных исследований в городе-музее Банска- Штьявница	238
 Gabriel T ö k ö l y /Okresná správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Rožňava/	
Stredoveké kostolíky v Hrušove	238
Mittelalterliche Kirchen in Hrušov	239
Средневековые церковки в с. Грушов	239

Gejza T r g i n a /Múzeum minci a medaili, Kremnica/ Tretia etapa výskumu pohrebiska lužickej kultúry v Žiari nad Hronom	240
Dritte Grabungsetappe auf dem Gräberfeld der lausitzer Kultur in Žiar nad Hronom	240
Третий этап исследований могильника лужицкой культуры в г. Жар-над-Гроном	240
Alexander Trugly /Oblastné podunajské múzeum, Komárno/ Výskum pohrebiska z 10.-11. storočia v Kameničnej-Balvanoch	241
Untersuchung des Gräberfeldes aus dem 10.-11. Jahrhundert in Kamениčná-Balvany	241
Исследование могильника X-XI вв. в с. Каменична, часть Валвани	242
Vladimir Turčan /Archeologický ústav SNM, Bratislava/ Ďalšia etapa záchranného výskumu v Moste pri Bratislave	242
Weitere Etappe der Rettungsgrabung in Most pri Bratislave	242
Продолжение спасательных раскопок в с. Мост-при-Братиславе	242
Adrián Vallašek /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Výskum interiéru farského kostola v Banskej Bystrici	242
Untersuchung des Interieurs der Pfarrkirche in Banská Bystrica	244
Исследование интерьера приходской церкви Богородицы в г. Банска-Бистрица	244
Ladislav Veliačík /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Pohrebisko únětickej kultúry v Rumanovej	244
Gräberfeld der Aunjetice-Kultur in Rumanová	246
Могильник унетицкой культуры в с. Руманова	246
Marián Vizdal /Zemplinske múzeum, Michalovce/ Nové nálezy v Zemplinskem múzeu v Michalovciach	246
Neufunde im Zempliner Museum zu Michalovce	247
Новые находки в Земплинском музее в Михаловцах	248
Prieskum Humenského podolia	249
Begehung des Humenné-Tales	251
Разведки Гуменского подолья	251
Mária Vondráková /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Analýzy antropologického materiálu z archeologických výskumov a prieskumov	252
Analyse des anthropologischen Materials aus archäologischen Grabungen und Begehungen	255
Анализ антропологического материала археологических раскопок и разведок	255
Egon Wiedermann /Okresné múzeum, Topoľčany/ Ďalšie nálezy z Nitrianskej Stredy	255
Weitere Funde aus Nitrianska Streda	256
Новые находки в с. Нитранская-Стреда	256

Egon W i e d e r m a n n /Okresné múzeum, Topoľčany/ Tretia sezóna výskumu v Hajnej Novej Vsí	256
Dritte Grabungssaison in Hajná Nová Ves	257
Третий сезон исследований в с. Гайна-Нова-Вес	257
Jozef Z á b o j n í k /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Výskum pohrebiska a sídliska z obdobia avarského kaganátu v Štúrovo-Obide	257
Untersuchung von Gräberfeld und Siedlung aus der Zeit des awarischen Kaganats in Štúrovo-Obid	258
Исследования могильника и поселения периода аварского каганата в г. Штурово, часть Обид	258
Mária Z a c s k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/ Nález kamenných eneolitickej sekereiek v Gajaroč a Kostolišti .	259
Fund äneolithischer Steinäxte in Gajary und Kostolište	259
Найдены каменные энеолитические топоры в с. Гаяри и Костолиште	259
Pavel Ž e b r á k /Archeologický ústav SAV, Nitra/ Treti výzkumná sezóna na Sitně	259
Dritte Grabungssaison auf dem Sitno	260
Третий сезон исследований на горе Ситно	261
Výsledky průzkumu na jihu středního Slovenska	261
Ergebnisse der Geländebegehung im Süden der Mittelslowakei	263
Результаты разведок на юге центральной Словакии	263
Obrázky 1-126 - Abbildungen 1-126 - Рисунки 1-126	265
Texte zu den Abbildungen	365
Подписи к рисункам	371

NITRA

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1984 / čísluvanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam na tabuľke - str. 18-27/ Karte der Fundorte der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1984 / die Nummern der Fundstellen entsprechen den auf Tabelle auf S. 18-27/ Карта местонахождений к обзору археологических исследований и находок в Словакии в 1984 г. /нумерация находок соответствует порядковым номерам на табл. - с. 18-27/

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 1984 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. /Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke./

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov								Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	doba	stredovek		
										6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie
1	Abrahámovce	Poprad							•				111
2	Alekšince	Nitra	•										36
3	Bacúrov	Zvolen		•									153
4	Bajč, časť Vlkanovo	Komárno		•									252
5	Bajka	Levice		•	•	•		•	•				56
6	Bajtava	Nové Zámky	•										33
7	Bánov	Nové Zámky					•	•					149
8	Banská Bystrica	Banská Bystrica										•	242
9	Banská Bystrica, časť Malachov	Banská Bystrica										•	152
10	Banská Štiavnica	Žiar nad Hronom										•	236
11	Bardejov	Bardejov										•	74
12	Beckov	Trenčín	•									•	35, 132, 223
13	Beluša	Považská Bystrica	?		•	•	•						162
14	Beluša, časť Podhorie	Považská Bystrica			•								162
15	Bernolákovo	Bratislava-vidiek						•					218
16	Bijacovce	Spišská Nová Ves	•										115
17	Bíňa	Nové Zámky							•				89, 171, 178
18	Bohdanovce nad Trnavou	Trnava	•	•	•	•	•	•					195
19	Bošáca, časť Halužice	Trenčín	•									•	220
20	Branč	Nitra		•									41
21	Bratislava	Bratislava-mesto	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	47, 80, 132, 178, 204, 206, 235
22	Bratislava, časť Devín	Bratislava-mesto				•	•	•					151
23	Bratislava, časť Devínska Nová Ves	Bratislava-mesto						•					137
24	Bratislava, časť Dúbravka	Bratislava-mesto	•	•	•			•					81, 126, 133
25	Bratislava, časť Rušovce	Bratislava-mesto			•		•	•					198, 219
26	Bratislava, časť Záhorská Bystrica	Bratislava-mesto		•	?							•	31
27	Brekov	Humenné								•	•		246

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov								Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit		neolit		doba stredovek						
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a stahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek
28	Brestov	Humenné	●	●									68, 249
29	Brezová pod Bradlom	Senica		●									42
30	Cífer, časť Jarná	Trnava	●	●	●	●			●				42
31	Cífer, časť Páč	Trnava							●				178
32	Cachtice	Trenčín					●						43
33	Čakajovce	Nitra					●		●	●	●	●	89, 202, 253
34	Červeník	Trnava			●	●	●			●	●		43
35	Dačov Lom	Veľký Krtíš		●	●		●						261
36	Divinka	Zilina				●	●						165
37	Dlhé nad Cirochou	Humenné		●									68
38	Dlhé Stráže	Spišská Nová Ves	●						●	●			115
39	Dojč	Senica	●	●						●	●	●	133, 180
40	Dolany	Spišská Nová Ves	●						●	●			115
41	Dolná Strehová	Veľký Krtíš									●		261
42	Dolné Plachtince	Veľký Krtíš		●					●	●	●	●	133, 261
43	Dolné Strháre	Veľký Krtíš		●							●		261
44	Dolný Harmanec	Banská Bystrica	●										152
45	Dolný Lopašov	Trnava		●	●	●	●			●			43
46	Dolný Pial	Levice		●	●	●			●	●	●		61
47	Drienovo	Zvolen			●					●	●		83
48	Dubnica nad Váhom, časť Prejta	Považská Bystrica		●							●		163
49	Dubník	Nové Zámky					●						73
50	Dvorianky	Trebišov						●					90
51	Dvory nad Žitavou	Nové Zámky	●						●				149, 231
52	Gajary	Bratislava-vidiek		●									259
53	Galanta, časť Nebojsa	Galanta					●						178
54	Gemerský Sad, časť Nováčany	Rožňava							●				87
55	Gortva	Rimavská Sobota							●	●	●		78
56	Hajná Nová Ves	Topoľčany			●								256
57	Harhaj	Bardejov								●			215
58	Hažlín	Bardejov								●			216
59	Hlboké	Senica						●					180

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, náleزوv						Príspevok na strane
			paleolit a mezolit		neolit		doba	stredovek	
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rimska a stahovania národot	
60	Hontianske Moravce	Zvolen							153
61	Horná Streda	Trenčín							● 133
62	Horná Strehová	Veľký Krtíš							262
63	Horné Věstenice	Prievidza							● 133
64	Horovce	Považská Bystrica							163
65	Horovce, časť Kvašov	Považská Bystrica			●				163
66	Hoste	Galanta	●	●					155
67	Hrabušice	Spišská Nová Ves			●				115
68	Hrčel	Trebišov	●						● 106, 133
69	Hrnčiarske Zalužany	Rimavská Sobota	●						83
70	Hronské Klačany	Levice	●	●	●				174
71	Hrušov	Rožňava	●	●					● ● 238
72	Humenné	Humenné	●	●	●				125, 249
73	Humenné, časť Valaškovce	Humenné	●						68
74	Hurbanovo	Komárno				●			178
75	Chlaba	Nové Zámky	●						33
76	Chmeľov	Prešov							● 216
77	Chocholná-Velčice, časť Chocholná	Trenčín			●				169
78	Chotín	Komárno				●			178
79	Iliašovce	Spišská Nová Ves			●				● ● 116
80	Ilija	Žiar nad Hronom			●				● 90, 106, 259
81	Ipeľský Sokolec	Levice		●	●	●			184, 235
82	Ivanka pri Dunaji	Bratislava-vidiek		●					197
83	Iža	Komárno	●						133, 142, 178
84	Jablonec	Bratislava-vidiek	●	●	●				● 43, 133
85	Jakubany	Stará Ľubovňa							● ● 114
86	Jakubovany	Prešov							● 216
87	Janíky, časť Dolné Janíky	Dunajská Streda		●	●				224
88	Jánovce, časť Machalovce	Poprad		●	●	●			111
89	Jelšovce	Nitra	●	●	●	●			44, 46
90	Kalava	Spišská Nová Ves		●	●				● ● 116

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, náleزوv						Príspevok na strane		
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rimska a stáhovania národov	doba	stredovek
91	Kamenica nad Cirochou	Humenné					●				250
92	Kamenica nad Cirochou, časť Hažín nad Cirochou	Humenné	●	●	●		●	●	●	9.-12. storočie	68, 250
93	Kameničná, časť Balsvary	Komárno							●	13.-16. storočie	241
94	Kamienka	Stará Ľubovňa							●		114
95	Kapince	Nitra		●			●		●		44
96	Kašov	Trebišov	●								29
97	Kežmarok	Poprad					●		●		111
98	Kežmarok, časť Ľubica	Poprad			●				●		111
99	Klčov	Spišská Nová Ves	●				●				116
100	Kmetovo	Nové Zámky						●			208
101	Kočín	Trnava		●							172
102	Kochanovce	Humenné	●		●		●				250
103	Komárany	Vranov nad Topľou		●							69
104	Komárno	Komárno						●			178
105	Komjatice	Nové Zámky	●	●					●		231, 253
106	Kostolište	Bratislava-vidiek	●								259
107	Kostolná pri Dunaji	Galanta					●				178
108	Koš	Prievidza							●		96, 133
109	Košice, časť Šebastovce	Košice-mesto							●		91
110	Košická Belá	Košice-vidiek	●								91
111	Kračúnovce	Bardejov		●	●	●	●	●			68
112	Kráľová nad Váhom	Galanta								●	213
113	Kukučínov, časť Malý Pesek	Levice	●	●							30
114	Kurima	Bardejov		●					●		68
115	Kurimany	Spišská Nová Ves	●								116
116	Kvakovce, časť Dobrá nad Ondavou	Vranov nad Topľou					●				70, 133
117	Kyjatice	Rimavská Sobota		●							82
118	Láb	Bratislava-vidiek							●		38
119	Lacková	Stará Ľubovňa							●		114

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov								Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit		neolit		bronzová		laténska			
			doba	stredovek	halštatská	rimska a stáhovania národot	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
152	Nemešany	Spišská Nová Ves						•	•		117	
153	Nenince	Veľký Krtíš	•								262	
154	Nevidzany	Nitra	•						•		41	
155	Nitra	Nitra	•	•	•	•	•	•	•	•	102, 107, 134, 179	
156	Nitra, časť Dolné Krškany	Nitra	•								107	
157	Nitra, časť Dolné Stitáre	Nitra	•		•	•					207	
158	Nitra, časť Chrenová	Nitra	•								107	
159	Nitra, časť Kynek	Nitra	•	•				•	•		210	
160	Nitra, časť Zobor	Nitra				•					179	
161	Nitrianska Streda	Topoľčany				•					255	
162	Nižná Myšla	Košice-vidiek		•		•					68, 176	
163	Nižné Ladičkovce	Humenné		•							69	
164	Nižné Ružbachy	Stará Ľubovňa							•		114	
165	Nižný Hrabovec	Vranov nad Topľou						•			69	
166	Nová Lesná	Poprad			•	•					112	
167	Nové Sady	Nitra		•				•	•		222	
168	Nové Zámky	Nové Zámky			•		?	•			149, 179	
169	Nový Tekov	Levice			•			•	•		209	
170	Oravský Podzámok	Dolný Kubín		•							77	
171	Ordzovany	Spišská Nová Ves	•	•					•		117	
172	Orkucany	Prešov		•							216	
173	Palárikovo	Nové Zámky			•						179	
174	Panické Dravce	Lučenec		•					•		83	
175	Patince	Komárno	•								93, 98	
176	Pavlany	Spišská Nová Ves							•		117	
177	Plavecký Peter	Senica	•	•	•	•					181	
178	Pobedim	Trenčín					•		•		58, 130	
179	Poráč	Spišská Nová Ves	•								117	
180	Púchov, časť Hoštiná	Považská Bystrica		•	•						163	
181	Rad	Trebišov			•						93	
182	Rakša	Martin			•						191	

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov								Príspevok na strane		
			Paleolit a mezolit		neolit		eneolit		doba		stredovek		
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	římska a sťahovania náročov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek
183	Raslavice, časť Nižné Raslavice	Bardejov								●		216	
184	Ratka	Lučenec					●					84	
185	Richnava	Spišská Nová Ves								●		117	
186	Rimavská Baňa	Rimavská Sobota								●		84	
187	Rimavská Sobota	Rimavská Sobota	●				●			●		63, 84	
188	Rimavská Sobota, časť Vyšná Pokoradz	Rimavská Sobota	●	●	●			●				63, 84	
189	Rimavské Brezovo	Rimavská Sobota			●							84	
190	Rohovské Rybky, časť Rybky	Senica	●									181	
191	Rumanová	Nitra			●							107, 244	
192	Rumince	Rimavská Sobota	●									63	
193	Sečovce	Trebišov		●	●				●	●		69	
194	Sedliacka Dubová	Dolný Kubín			●							77	
195	Sedliská, časť Podčiava	Vranov nad Topľou	●	●								69	
196	Selec	Trenčín			●						●	166	
197	Senica	Senica	●	●	●		●	●			●	181	
198	Senné	Veľký Krtíš		●								262	
199	Sikenica, časť Trhyňa	Levice			●				●	●		31	
200	Sikenica, časť Veľký Pesek	Levice			●					●		31	
201	Slizké	Rimavská Sobota			●							85	
202	Slovenská Ľupča	Banská Bystrica	●									154	
203	Smižany	Spišská Nová Ves							●	●	●	117	
204	Smolenice	Trnava			●						●	179	
205	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves	●	●			●	●	●	●	●	117	
206	Spišské Tomášovce	Spišská Nová Ves		●			●	●	●	●		100	
207	Spišské Vlachy	Spišská Nová Ves	●	●								118	
208	Spišský Hrušov	Spišská Nová Ves					?			●		118	
209	Spišský Štvrtok	Spišská Nová Ves		●					●	●	●	118	
210	Strečno	Žilina		●			●	●	●			165	
211	Stredné Plachtince	Veľký Krtíš		●				●				262	
212	Studienka	Senica						●				236	

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov						Príspevok na strane			
			paleolit a mezolit		doba	stredovek						
			neolit	eneolit		halštatská	laténska	římska a stahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie
213	Stupava	Bratislava-vidiek	●									81
214	Šafárikovo, časť Králik	Rimavská Sobota	●		●							63
215	Šala	Galanta		●	●							226
216	Šalov	Levice	●	●								31
217	Sarišské Michalany	Prešov	●	●								● 107, 135, 226
218	Spania Dolina	Banská Bystrica		?								107
219	Spanie Pole	Rimavská Sobota		●								85
220	Stiavnické Bane	Ziar nad Hronom										● ● 147
221	Štrba	Poprad		●								● ● 112, 175
222	Štúrovo	Nové Zámky	●	●		●	●	●	●			107, 182
223	Štúrovo, časť Obid	Nové Zámky					●					179, 254, 257
224	Štvrtok na Ostrove	Dunajská Streda										● ● 229
225	Šulekovo	Trnava					●					44
226	Šuňava	Poprad	●									175
227	Šurany, časť Nitrian	Nové Zámky		●								234
228	Tekovský Hrádok	Levice	●	●		●						139
229	Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Žitavou	Nitra	●	●	●		●					211, 212
230	Toporec	Poprad										● ● 113
231	Trebaticke	Trnava			●							173
232	Trenčín	Trenčín										● ● 168
233	Trenčianska Turná	Trenčín	●									● 35, 223
234	Trenčianske Bohuslavice	Trenčín	●									37, 93
235	Trnava	Trnava										● ● 156
236	Trnovec nad Váhom	Galanta				●						179
237	Tročany	Bardejov					●					216
238	Tuchyňa	Považská Bystrica			●	●	●					164
239	Turcovce	Humenné	●									250
240	Tvarožná	Poprad		●								113
241	Uňatín	Zvolen									●	135
242	Valaliky, časť Všechsvätych	Košice-vidiek							●	●		51

Poradové číslo	Obec / lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov							Príspevok na strane	
			Paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	Halštatská	laténska	Rímska a stáhovania národov	doba	
									6.-8. storočie	9. storočie	
243	Varín	Zilina					•	•			94, 193
244	Varín, časť Nezbudska Lúčka	Zilina					•				165
245	Včelinice	Rimavská Sobota	•	•	•	•	•				63
246	Veľká Čalomija	Veľký Krtíš					•				85
247	Veľká Lesná	Stará Ľubovňa					•				115
248	Veľká Lomnica	Poprad									113
249	Veľká Ves nad Ipľom	Veľký Krtíš					•	•			85
250	Veľké Kapušany	Trebišov					•				247
251	Veľké Teriakovce, časť Vrbovce nad Rimavou	Rimavská Sobota					•				85
252	Veľké Zálužie	Nitra					•				41, 135
253	Veľký Grob	Galanta						•			79
254	Veľký Lipník	Stará Ľubovňa									115
255	Veľký Slavkov	Poprad					•				113
256	Veľký Sariš	Prešov									135
257	Vinica	Veľký Krtíš		•							262
258	Vinné	Michalovce				•					247
259	Visolaje	Považská Bystrica						•			163
260	Vítkovce	Spišská Nová Ves		•							160
261	Vlača	Vranov nad Topľou						•			217
262	Vlková	Poprad	•	•			•	•	•		113
263	Volkovce	Nitra	•								42, 50
264	Vranov nad Topľou	Vranov nad Topľou					•	•			70, 94
265	Vranov nad Topľou, časť Čemerné	Vranov nad Topľou	•				•				69
266	Vrbové, časť Šterusy	Trnava		•							173
267	Vyhne	Žiar nad Hronom							?	•	146
268	Vyšný Žipov	Vranov nad Topľou			•						69
269	Zádielske Dvorníky	Košice-vidiek	•	•	•	•	•				158
270	Zbrojníky	Levice	•	•	•	•	•				31
271	Zbudza	Michalovce			•			•			247
272	Zemné, časť Gúg	Nové Zámky	•				•				149
273	Zemplín	Trebišov	•	•	•	•	•				75, 135

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, náleزوv								Príspevok na strane		
			doba		stredovek								
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	Rímska a stáhovania náročov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie
274	Zemplínske Kopčany	Michalovce							●			●	69
275	Zlaté Moravce, časť Chyzerovce	Nitra		●						●			211
276	Zvolen	Zvolen			●			●			●		108
277	Ziar nad Hronom	Ziar nad Hronom		●	●								240
278	Žilina, časť Rosina	Žilina		●	●						●		165
279	Žlkovce	Trnava	●	●	●							●	94, 188
	Neznáma lokalita /okolie Rimavskej Soboty/	Rimavská Sobota				●							63

UKONČENIE VÝSKUMU PALEOLITICKEJ STANICE V KAŠOVE

Ladislav Bánesz

V r. 1984 bol dokončený dlhodobý systematický výskum neskoropaleolitického náleziska v polohe Spálenisko v Kašove /okr. Trebišov/. Lokalita, ktorá sa nachádza na severnom kopcovitom výbežku Zemplínskych pahorkov, bola skúmaná Archeologickým ústavom SAV pod vedením L. Bánesza v r. 1960, 1966-69, 1971-72 a 1979-84.

Počas uvedených výskumných etáp sa zistili dve fázy osídlenia v neskorom paleolite. Prvá fáza bola zachytená iba na menšom priestore v severnej časti náleziska. Druhá, hlavná fáza osídlenia zaberala značne väčšiu plochu /okolo 5400 m²/. Podarilo sa odkryť bezmála celú plochu paleolitického sídliska, ponechal sa však dostatočný priestor pre kontrolné výskumy.

Z hľadiska vývoja osídlenia lokality treba vyzdvihnúť nasledujúce skutočnosti:

V prvej fáze osídlenia, ktorá sa všeobecne vyznačuje štiepanou kamennou industriou, resp. kamennými nástrojmi paleolitických lovcov vyrobenými v prevažnej miere zo špeciálnych východoslovenských surovín - obsidiánov, bol pomer tejto domácej suroviny vo vzťahu k iným surovinám, predovšetkým k tzv. baltickým pazúrikom, relatívne nižší než v hlavnej fáze osídlenia, keď už bol výraznejší vzrast domácej obsidiálovej suroviny vo vzťahu k baltickým, resp. ďalším surovinám použitým na výrobu základných pracovných nástrojov.

Vychádzajúc z týchto skutočností, môže byť vývoj naznačený v tomto smere: na prvé osídlenie lokality s relatívne väčším výskytom dovezených baltických surovín nadvázovalo paleolitické osídlenie s dôvernejšou znalosťou domáčich zdrojov obsidiánov, z ktorých bola vyrobená základná potreba pracovných nástrojov. Treba zdôrazniť skutočnosť, že v oboch fázach prevládali nástroje z obsidiánov, iba pomerové zastúpenie bolo mierne odlišné.

Nálezisko patrí v celosvetovom meradle k tým, ktoré boli kompletnie preskúmané na celej rozlohe výskytu nálezov ohraňujúcich priestor pracovnej aktivity paleolitických lovcov. Skladba nálezových zoskupení nasvedčuje rôznym formám pracovnej aktivity obyvateľov tejto významnej lokality. Treba tiež konštatovať, že lokalita v Kašove patrí k najbohatším náleziskám v strednej Európe a čo do obsahu obsidiálovej suroviny použitej na výrobu pracovných nástrojov k najbohatším na svete. Z počtu vyše 42 tisíc kamenných artefaktov tvorili tu obsidiány absolútну väčšinu.

Typová skladba kamennej industrie sa vyznačuje prevahou škrabadiel a rydiel, resp. kombinovanými nástrojmi /najmä škrabadlo-rydlo/, množstvom čepelí i drobnotvarými nástrojmi, ktoré však neboli rozšírené a používané na celej ploche osídleného priestoru rovnomerne. Vyskytli sa aj brúsené artefakty, ktoré pripomínajú podobné výrobky z územia ZSSR /Molodova/, ako aj ojedinelé vypálené klinené predmety.

V porovnaní s nálezmi z okolitých neskoropaleolitickej staníc s prevahou obsidiálovej industrie sa inventár z Kašova vyznačuje menšími rozmermi i skladbou kamennej industrie, ktorá naznačuje možnosť vyčlenenia miestnej skupiny z celkového rámca vývoja východoeurópskeho gravettienu. Hlavným cieľom pri hodnotení nálezovej kolekcie z tejto lokality, ako aj hlavnou úlohou pri analýze nálezových zoskupení osídleného priestoru bude zistenie opodstatnenia takéhoto vyčlenenia a rozbor pracovnej aktivity obyvateľov tejto paleolitickej osady.

GRABUNGSABSCHLUSS DER PALÄOLITHISCHEN STATION IN KAŠOV. Die Grabungen auf der jungpaläolithischen Lokalität auf einem kleinen, heute bewaldeten Hügel bei Kašov /Bez. Trebišov/ brachten 1960, 1966-69, 1971-72, 1979-84 bemerkenswerte Ergebnisse. Abgedeckt wurde fast die ganze Fläche einer jungpaläolithischen Siedlung von ca. 5400 m² Ausmaß. Es wurden dort zwei Besiedlungsphasen mit überwiegenden Obsidianartefakten festgestellt /über 42000/. Die Zusammensetzung der Steinindustrie kennzeichnet sich durch das Übergewicht von Kratzern und Sticheln resp. durch die Kombination beider Typen, durch eine Menge von Klingen und mikrolithischen Werkzeugen. Es kamen auch geschliffene Artefakte vor, die an ähnliche Erzeugnisse aus dem Gebiet der UdSSR /Molodova/ erinnern, wie auch vereinzelte gebrannte Tongegenstände. Im Vergleich zu Funden aus umliegenden paläolithischen Stationen mit Obsidianindustrie zeichnen sich die Funde aus Kašov durch kleinere Ausmaße wie auch die Zusammensetzung der Steinindustrie aus, die eine Möglichkeit zur Herausgliederung einer Lokalgruppe aus dem Gesamtrahmen der Entwicklung des osteuropäischen Gravettien andeuten.

ОКОНЧАНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ ПАЛЕОЛИТИЧЕСКОЙ СТОЯНКИ В С. КАШОВ. Исследования верхнепалеолитического местонахождения на небольшом, теперь облесенном холме у с. Кашов /р-н Требишов/ принесли в 1960, 1966-69, 1971-72, 1979-84 гг. интересные результаты. Была открыта почти вся площадь верхнепалеолитической стоянки /около 5400 кв. м./. На местонахождении были определены две фазы поселения. Превалировали артефакты из обсидиана /свыше 42000/. Каменная индустрия состоит большей частью из скребков и резцов, или же комбинаций этих типов, большого количества пластин и мелких орудий. Были найдены также шлифованные артефакты, напоминающие подобные изделия из Молодовы на территории СССР, а также обожженные одиночные глиняные предметы. В сравнении с индустрией из обсидиана на остальных в этой области палеолитических стоянках находки из Кашова выделяются меньшими размерами и сложением каменной индустрии, указывающей на возможности выделения местной группы из общих рамок развития восточноевропейского граветта.

ARCHEOLOGICKÝ PRIEKUM V POVODÍ SIKENICE

Ladislav Bánesz - Gabriel Nevizánský

V r. 1984 sa pokračovalo v systematickom prieskume Levického okresu. V povodí Sikenice, ľavostranného prítoku Hrona, sme na úseku Levice - Malé Ludince zaregistrovali osem zväčša nevidovaných nálezísk. Poradové čísla lokalít zodpovedajú číslovaniu na obr. 1, 2.

1. Kukučínov, časť Malý Pešek

Na severozápadnom okraji osady sme zistili v profile cca 50 m ďalhej ryhy v sídliskovej vrstve /M-34-134-C-b, 1 : 25 000, 102-104 : 295-298 mm/ neolitické črepy /kultúra s lineárhou keramikou/ a nálezy z doby bronzovej.

2. M a l é L u d i n c e

Na JV obce oproti posledným domom na pravej strane hradskej vedúcej do Šalova sa dvíha nad cestou v polohe Felső laposok 4-5 m vysoká sprašová stena /M-34-2-A-b, 1 : 25 000, 140-141 : 79-81 mm/. V jej profile vedla polnej cesty sme zachytili sídliskové objekty s výplňou popolavej farby s črepmi a kúskami mazanice. Nálezy datujeme rámcovo do 11.-12. stor. /obr. 3: 7, 8/. Názov obce sa objavuje v písomných prameňoch až v druhej polovici 13. stor. v podobách Vlud, Vlued, Vlwed atď. /Bakács 1971, s. 140/.

3. S i k e n i c a, časť T r h y ľ a

Na JZ od obce na ľavej strane hradskej do Želiezoviec v polohe Vadalmás dôlň, oproti maštaliam JRD, sme zistili na nevysokej vyvýšenine /M-34-134-C-d, 1: 25 000, 107-114 : 127-131 mm/ sídliskové nálezy z mladšej doby bronzovej a črepy zdobené viacnásobnými vlnovkami, ktoré datujeme rámcovo do 8. stor. V blízkosti tejto polohy boli v minulosti zachránené pravdepodobne hrobové nálezy ľudu belobrdskej kultúry /dva bronzové plechové náramky so zaoblenými koncami, bronzový pásiakový prsteň s bodkovanou výzdobou na vonkajšej strane; Habovštiak, nálezová správa AÚ SAV 2860/65/. Polohu tejto nekropoly sa nepodarilo povrchovým prieskumom fixovať.

4. S i k e n i c a, časť V e l k ý P e s e k

Na severnom okraji obce na ľavej strane hradskej do Levíc, oproti kalvínskemu cintorínu, sme získali na miernej vyvýšenine nad inundačným terénom /M-34-134-C-d, 1 : 25 000, 93-96 : 16-18 mm/ sídliskové nálezy z 10.-11. stor. Názov obce sa objavuje v písomných prameňoch až koncom 13. stor. v podobách Pesche, Pesceth, Pescethk, neskôr Pezeg atď /Bakács 1971, s. 173-175/.

5. Š a l o v

Na pravej strane hradskej vedúcej zo Sikenice do Šalova sa dvíha v polohe Vadnevelň nedaleko odbočky do majera Šándor pomerne vysoká terasa. V blízkosti kóty 177,7 /M-34-134-C-d, 1 : 25 000, 94-98 : 271-277 mm/ sme zistili neoliticke črepy /kultúra s lineárной keramikou/ a intenzívne osídlenie ľudu badenskej kultúry /obr. 3: 2, 4, 9/, ktoré datujeme do jej II. stupňa. Keramické nálezy z tejto polohy, avšak s nepresným chotárnym názvom, uverejnila V. Němejcová-Pavúková /1974, obr. 71/.

6. Z b r o j n í k y

Asi 300-350 m od severného okraja osady Malý Pesek na pravej strane hradskej vedúcej do Hontianskej Vrbice, cca 250 m na S od kóty 144,0, sme na juhovýchodnom svahu vyvýšeniny /M-34-134-C-b, 1 : 25 000, 108-110 : 280-285 mm/ zachytili stopy osídlenia v období badenskej kultúry, v dobe bronzovej a laténskej.

7. Z b r o j n í k y

V juhovýchodnej časti obce v polohe Csapás na J od ohrady STS boli v profile vodovodnej ryhy rozrušené sídliskové objekty. Praveké osídlenie sa koncentrovalo na juhovýchodnom svahu vyvýšeniny na ľavej strane hradskej vedúcej do Sikenice /M-34-134-C-b, 1 : 25 000, 125-130 : 252-255 mm/. Viackultúrne osídlenie lokality reprezentujú črepy keramiky želiezovskej skupiny /obr. 3: 3/, lengyelskej kultúry - Lengyel I /obr. 3: 1, 6/, badenskej kultúry, z doby bronzovej, laténskej a rímskej.

8. Z b r o j n í k y

Cca 200-250 m na S od obce na pravej strane hradskej do Hontianskej Vrbice v polohe Tized, oproti administratívnym budovám JRD, boli v r. 1983 vyhľbené zavlažovacie ryhy /M-34-134-C-b, 1 : 25 000, 132-135 : 202-208 mm/. Z výplne rýh sa dostali na povrch črepy kultúry s lineárной keramikou.

L i t e r a t ú r a

BAKÁCS, I. 1971: Hont vármegye Mohács előtt. Budapest 1971.

NÉMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1974: Beitrag zum Kennen der Postboleráz-Entwicklung der Badener Kultur. Slov. Archeol., 22, s. 237-360.

ARCHÄOLOGISCHE BEGEHUNG DES SIKENICA-FLUSSGEBIETES. Bei Begehung des linksseitigen Zuflusses der Gran, der Sikenica, im Bezirk Levice auf dem Abschnitt - Malé Ludince, registrierte man acht größtenteils unbekannte Fundstellen. Die Reihenfolge stimmt mit den Zahlen auf Abb. 1 und 2 überein:
1. Kukucínov, Teil Malý Pesek /Neolithikum, Bronzezeit/; 2. Malé Ludince /11.-12. Jh./; 3. Sikenica, Teil Trhyňa /jüngere Bronzezeit, 8. Jh./;
4. Sikenica, Teil Veľký Pesek /10.-11. Jh./; 5. Šalov, Lage Vadnevelö /Neolithikum, Badener Kultur/; 6. Zbrojníky /Neolithikum, Badener Kultur, Bronze- und Latènezeit/; 7. Zbrojníky /Želiezovce-Gruppe, Lengyel I, Badener Kultur, Bronze-, Latène- und römische Zeit/; 8. Zbrojníky /Neolithikum, Kultur mit Linearkeramik/. /Abb. 3./

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ДОЛИНЕ Р. СИКЕНИЦА. При разведках Сикеницы - левобережного притока р. Грон, на территории р-на Левице в отрезке Левице - Мале-Лудинце было зарегистрировано восемь большей частью пока неизвестных местонахождений. Они упорядочены согласно номерам на рисунках 1 и 2: 1. Кукучинов, часть Мали-Песек /неолит, бронзовый век/; 2. Мале Лудинце /IX-XII вв./; 3. Сикеница, часть Тргиня /эпоха поздней бронзы, XIII в./; 4. Сикеница, часть Вельки-Песек /X-XI вв./; 5. Шалов, урочище Вандевеле /неолит, баденская культура/; 6. Збройники /неолит, баденская культура, бронзовый век и эпоха латена/; 7. Збройники /жельезовская группа, Лендель I, баденская культура, бронзовый век, эпоха латена, римское время/; 8. Збройники /неолит, культура линейно-ленточной керамики/. /Рис. 3./

NOVÉ PALEOLITICKÉ SÍDLISKÁ NA DOLNOM POIPLÍ

Juraj B á r t a

Pozitívny prieskum otvorených sídlisk Ipeľskej a Lučenskej kotliny, uskutočnený v r. 1960 a 1961, keď sa v katastri takmer každej obce objavili na návršiach prevažne pravého brehu rieky Ipla paleolitické sídliská a dielne, poukázal na neobyčajne významnú komunikačnú tepnu, na ktorej predpokladáme východo-západné i opačné prenikanie mladopaleolitických, no možno aj starších ľudských populácií /Bárta 1961, 1965/.

Potreba získať orientačné predstavy o paleolitickom osídlení aj z ďalších regiónov Slovenska odsunula pokračovanie prieskumu dolného Poiplia od Šiah po Chľabu, kde sa vlieva Ipeľ do Dunaja. V Nemzeti múzeu v Budapešti uložil z Chľaby J. Horváth cez II. svetovú vojnu /r. 1942/, keď toto územie patrilo Maďarsku, mladopaleolitické artefakty, ktoré sa podľa informácie M. Gáboriho z r. 1956 našli v sprašových profiloch pri hĺbení pivnice. Preto sa predpokladali ďalšie gravettienoidné sídliská v povodí dolného toku Ipla /Bárta 1961/. Bolo len otázkom času, kedy sa táto hypotéza potvrdí.

V snahe pokročiť v poznatkoch o paleolitickom osídlení južnej časti Ipeľskej pahorkatiny a vrchov Burdy uskutočnil sa v dňoch 4.-5. apríla 1984 prieskum tohto regiónu za spoluúčasti M. Antalu. Nové indície gravettienskeho osídlenia dolného Poiplia sa našli na sídliskách:

C h l a b a, okr. Nové Zámky

Vysoká pravobrežná terasa Ipla nad severným koncom obce nad strážnou vežou /L-34-2-B-c, 1 : 25 000, 142 : 365 mm; 135 m n. m./. Našli sa malé ústupy z pazúrika, rádiolaritu a limnokvarcitu. Pre zaradenie do gravettienu je významný nález tzv. odštepovača /piece esquillée/ z pazúrika.

Po prieskume sme konzultovali s chľabským občanom Karolom Szejkom, pamätníkom nálezu pozostatkov mamuta v r. 1932. Údajne sa tieto paleontologicke pamiatky našli pri kopaní vinohradu v doline Rózsások a horár Kečkevič-Karzadi ich dal odviezť do niektorého vtedy známeho múzea /Praha, Bratislava, Šahy?/.

B a j t a v a, okr. Nové Zámky

V sedle sprašového chrbta okolo kóty 205, zvanej Bačkorové, na Ž od hradskej Štúrovo - Salka /L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 28 : 245 mm; 205 m n. m./ sa našiel široký čepelový ústup z bieleho limnokvarcitu, ktorý je indíciou mladopaleolitickeho sídliska.

V tom istom katastri na protilehlnej strane na V od hradskej Salka - Štúrovo sme našli na chrbte kóty 168 niekoľko tretihorných ulitníkov a dentálí, ktoré sú skôr indíciou ich primárneho ložiska než súvisu s paleolitickým sídliskom. Odtiaľto však môžu pochádzať dentálie používané ako surovina na náhrdelníky od paleolitu po mladšie fázy slovenského praveku.

L e l a, okr. Nové Zámky

Ploská hora, ostrohovité návršie na juhovýchodnej strane cesty Salka - Štúrovo, 1,5 km na SZ od kostola /L-34-2-B-a, 1 : 25 000, 357 : 239 mm; 162 m n. m./. Nález čepelových ústepov z limnokvarcitu, patinovaného pazúrika, kremence, ako aj obsidiánovej pravostranne retušovanej čepielky s vrubom. Najpozoruhodnejším nálezom je nezvyčajne dlhý /12 cm/, mierne pravostranne ukloněny chatalperroniensky hrot, lavostranne, celkovo pravostranne parciálne retušovaný, s dvoma pltkými vrubmi, vyrobený z mliečne patinovaného limnokvarcitu /obr. 4: 1/. Ide o málo častý typ v slovenskom gravettiene, prvý tohto druhu na Poiplí.

Artefakty vyrobené z limnokvarcitov na spomenutých pravdepodobne gravettienskych poipelských sídliskach naznačujú výmenné kontakty s podhorím Štiavnických vrchov, kde sú primárne ložiská limnokvarcitu. To súčasne naznačuje možnosť severo-južných a opačných migračných posunov, ovplyvnených aj kontaktom s východom, čo dokazuje spomenutá obsidiánová čepielka z Lele. Výskyt obsidiánu v poipelskom paleolite je známy aj z ďalších gravettienskych lokalít /Bárta 1961, 1965/. Či možno na Poiplí uvažovať o lokálnom variante gravettienu, ukážu až ďalšie nálezy.

L i t e r a t ú r a

- BÁRTA, J. 1961: Nové poznatky o paleolitickom osídlení južného Slovenska. In: Anthropos. 14. Brno, s. 167-171.
BÁRTA, J. 1965: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava.

NEUE PALÄOLITHISCHE SIEDLUNGEN IM UNTEREN EIPELGEBIET. Die positive Begehung offener paläolithischer Siedlungen im Eipel- und Lučenec-Becken in den J. 1960-61 setzte 1984 im unteren Eipeltal fort, wo in Chlaba /Bez. Nové Zámky/ bei der Eipelmündung im J. 1942 J. Horváth eine Gravettien-

Siedlung entdeckte /die Funde sind im Nemzeti múzeum in Budapest/. Während der Begehung wurde in Chľaba eine neue Gravettien-Siedlung gesichtet. Ebenfalls wurden Informationen über ehemalige Funde von Mammutresten gewonnen. Indizien für eine Gravettien-Siedlung gewann man auch in Bajtava, wo man an anderer Stelle auch auf ein tertiäres Molluskenlager stieß, das zur Anfertigung von Halsbändern mehrerer Kulturen der slowakischen Urzeit ausgenützt wurde. Die bedeutendste gravettezeitliche Fundstelle ist in Lela /Bez. Nové Zámky/. Es fanden sich hier eine lange Châtelperron-Spitze aus Limnoquarzit /Abb. 4: 1/ und Obsidianartefakte. Diese Rohstoffe sind ein Indiz für urzeitlichen Tauschhandel zwischen dem Vorland der Štiavnicaer Hügel und der Ostslowakei, was die Voraussetzung der bedeutenden paläolithischen O-W-/und umgekehrt/ Kommunikationsader durch die Täler Eipel, Slaná und Turna in das Košicer Becken bestätigen würde /Bárta 1961, 1965/. Ob im Eipelgebiet über eine Lokalvariante des Gravettien erwogen werden kann, werden erst weitere Funde erweisen.

НОВЫЕ ПАЛЕОЛИТИЧЕСКИЕ СТОЯНКИ В НИЖНЕМ ПОИПЛЬЕ. Положительные разведки открытых в 1960-61 гг. палеолитических стоянок в Ипельской и Лученской котловинах продолжались в 1984 г. на территории нижнего Ипля, где в с. Хляба /р-н Нове-Замки/ у впадения Ипля в Дунай в 1942 г. обнаружил Й. Горват граветтскую стоянку /находки помещены в Национальном музее в Будапеште/. Во время разведок найдена в Хлябе новая граветтская стоянка. Получены также сведения о прежних находках остатков мамонта. По определенным признакам граветтскую стоянку можно предполагать в с. Байтава, где на другом месте находится также месторождение третичных моллюсков, использованных в ожерелях многих первобытных культур на территории Словакии. По разведкам наиболее значительным является граветтское местонахождение в Леле /р-н Нове-Замки/. Здесь было найдено длинное острие типа Шательперрон из лимнокварцита /рис. 4: 1/ и артефакты из обсидиана. Это сырье является признаком первобытного обмена с областью подгорья Штиавницкого горного массива и с Восточной Словакией, что подтверждает предпосылку о значительной палеолитической коммуникационной связи с востока на запад /и наоборот/ по течениям рек Ипель, Сланы и Турия в Кошицкую котловину /Барта 1961, 1965/. Можно ли в Поиплье предполагать местный вариант граветта, покажут только будущие находки.

NOVÉ PALEOLITICKÉ SÍDLISKÁ V OKRESE TRENČÍN

Juraj Bárta

Doterajší počet paleolitických nálezísk, ktorými Trenčiansky okres nadobudol primát v rámci ostatných okresov Slovenska, si vynucuje sústavnejšiu pozornosť pri sledovaní zemných prác v tomto regióne. Potrebu prieskumu otvorených paleolitickej, ale aj mladších pravekých sídlisk Trenčianskej kotliny na úseku Trenčín - Nové Mesto nad Váhom, vyvolal oznam riaditeľstva výstavby diaľnic o plánovanom budovaní zemníkov a hospodárskych dvorov pre výstavbu diaľníc. Preto sa 11. mája 1984 uskutočnil prieskum, ktorého sa okrem autora zúčastnila aj PhDr. D. Staššíková a M. Antala. Z hľadiska nálezu paleolitických sídlisk boli pozitívne tieto lokality ohrozené výstavbou:

Trenčianska Turná, Trenčianska kotlina

Na sprašovom chrbte Parcelácie 1,8 km na JV od kostola a JV od kóty 264, kam má siahať severozápadný okraj diaľničného zemníka Hrbatá, je už od r. 1968 známe bližšie neurčené mladopaleolitické sídlisko /M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 251 : 347; 264 m n. m./.

Prieskumom sa získali rádiolaritové a pazúrikové ústupy a zlomky čepelí, z nich jeden aj parciálne dorzálné i ventrálne retušovaný /obr. 4: 2, 3/, ktoré sa však zatiaľ nedajú v rámci mladého paleolitu bližšie datovať. Lokalitu treba nadalej sledovať pred začatím zemných prác i počas budovania diaľnice.

Becák, Inovecké predhorie

Severovýchodne od Beckova na konci doliny 500 m na JJZ od kóty 323 Nad Trbocké, na svahovom pahorku medzi dvoma plytkými dolinkami zvažujúcimi sa na JJZ na rozhraní katastrov Beckov a Krivosúd - Bodovka /M-33-120-D-b, 1 : 25 000, 205 : 112; 242 m n. m.; miesto sa okrajom dotýka plánovaného zemníka Trbocké/ sa našla kolekcia rádiolaritových i pazúrikových čepelových ústupov i čiastočne retušovaných čepelí i ústupov z hrany jadra /obr. 4: 5-10/.

Ide o nádejné gravettienske sídlisko, ktoré má bližšiu podobnosť s rovnočasným, na protiľahlom brehu ležiacim gravettienskym sídliskom v Trenčianskych Bohuslaviciach, skúmaným aj v r. 1984, známym najmä výskytom paleontologických nálezov. Aj v Beckove /na dnes bližšie neznámej polohe/ sa našli už r. 1889 kosti vyhynutých zvierat /Rizner 1903/. Lokalitu Trbocké treba nadalej sledovať pred začatím zemných prác i počas budovania diaľnice.

Uvedené objavy, ktoré doplnili počet lavobrežných vážskych mladopaleolitických sídlisk v Trenčianskom okrese, poukazujú na kontinuitu mladopaleolitickeho osídlenia tejto časti Inoveckého predhoria, nadväzujúceho na známu koncentráciu gravettienských sídlisk v okolí Piešťan. Ich existencia aj pri Trenčíne stavia túto problematiku do nového svetla.

Literatúra

RIZNER, Ľ. V. 1903: Náleziská starožitnosti v Uhrách. Beckov. In: Sbor. Muzeál. slov. Spoločn. 8. Turčiansky Svätý Martin, s. 26.

NEUE PALÄOLITHISCHE SIEDLUNGEN IM BEZIRK TRENCÍN. Der geplante Bau einer Fernstraße durch das Gebiet des Bezirkes Trenčín und die damit zusammenhängende Errichtung von Lehmabbaugruben rief eine Geländeerkundung hervor. Im SW-Teil des Katasters von Trenčianska Turná entdeckte man eine bis jetzt nicht näher datierbare jungpaläolithische Siedlung, in der Radiolarit- und Feuersteinartefakte erzeugt wurden. Am linken Waagufer im Inovec-Gebirge, im NO-Teil des Katasters von Beckov, fand man eine Siedlung mit Spaltindustrie aus Radiolarit und Feuerstein, die nähere Analogien am anderen Ufer der Waag in der Gravettien-Siedlung von Trenčianske Bohuslavice hat. /Abb. 4: 2, 3, 5-10./

НОВЫЕ ПАЛЕОЛИТИЧЕСКИЕ СТОЯНКИ В Р-НЕ ТРЕНЧИН. Запланированная постройка автострады на территории р-на Тренчин и связанная с тем постройка глиняных карьеров вызвала разведки. В ЮЗ части территории с. Тренчянска-Турна появилась пока точнее неопределенная верхнепалеолитическая стоянка, где изготавливались артефакты из радиолярита и кремня. На левом берегу Вага в Иновецком

горном массиве в СВ части территории с. Бецков найдена стоянка с индустрией, оббитой из радиолярита и кремня, которая имеет ближайшие аналогии на противолежащем берегу Вага на граветтской стоянке в с. Тренчянске-Богуславице.

/Рис. 4: 2, 3, 5-10./

PALEOLITICKÝ/? NÁLEZ Z ALEKŠINIEC

Juraj Bárta

Spomedzi paleolitických sídlisk rôzneho veku majú v povodí rieky Nitry prevaahu gravettienske sídliská, zistené zatiaľ v úseku od Komjatic po Veľké Bielice. Teraz k nim možno azda priradiť ojedinelý nález neúplného bieleho čepeľového škrabadla s obojstranne retušovanými bokmi /obr. 4: 4/. Vyrobený je z patinovaného limnokvarcitu. Tento artefakt našli v marci 1984 J. Bátora, J. Hunka a F. Žlatochávek počas archeologickeho prieskumu v katastri Alekšiniec /okr. Nitra/ na južnom okraji záhrady J. Valentu. Polohopisne ide o pravobrežnú vysokú terasu Andačského potoka, ktorý je pravobrežným prítokom rieky Nitry.

Na nálezisku, ktoré je 400 m na SSZ od plochej, z troch strán potokmi obetkanej kóty 199 /M-33-132-D-d, 1 : 25 000, 157 : 248 mm; 193 m n. m./, sa nenašli ďalšie silexy ani neoliticke črepy, preto možno uvažovať o mladopaleolitickej veku škrabadla, hoci patina na artefaktoch z limnokvarcitu nemusí byť vždy znakom príslušnosti k paleolitu. Príkladom toho je výskyt patinovaných limnokvarcitorov spolu s lengyelskými črepmi v ateliéroch a sídliskách v horskom priečehode do Turca cez pohorie Žiar v časti Horenovo a Handlovskej kotliny v katastri Ráztočno /okr. Prievidza/. Takéto poznatky sme získali počas zberu s F. Proškom a E. Vlčkom v auguste r. 1950 a neskôr aj s O. Krupicom.

Paleolitickej nález z Alekšiniec vzhľadom na limnokvarcitolu suroviny má najbližšie analógie na gravettienskom sídlisku vo Vlčkovciach /Bárta 1962/ a je azda indíciou paleolitickeho komunikačného priechodu medzi Považím a Ponitrim, kde najbližšie sídliská poznáme v Hlohovci a na okolí Nitry /Bárta 1960/.

L iter at ú r a

BÁRTA, J. 1960: Paleoliticke nálezy v Nitre a na jej okolí. Archeol. Rozhl., 12, s. 318-325.

BÁRTA, J. 1962: Vlčkovce - sprášový profil a jeho paleoliticke industrie. Slov. Archeol., 10, s. 285-318.

EIN PALÄOLITHISCHER/? FUND AUS ALEKŠINCE. Im Kataster der Gemeinde Alekšince /Bez. Nitra/ fand man auf der rechtsufrigen Terrasse des Andačer Bacheš einen Klingenkratzer mit beidseitiger Kantenretusche aus patiniertem Limnoquarzit /Abb. 4: 4/. Der vereinzelte, von keinen Scherben begleitete Fund könnte typologisch in das Jungpaläolithikum gehören und würde somit die Konzentration gravettezeitlicher Siedlungen im mittleren Nitratal ergänzen, obzwar patinierter Limnoquarzit auch aus der neolithischen Lengyel-Kultur bekannt ist. Der Kratzer ist vielleicht ein Indiz für den paläolithischen Kommunikationsübergang zwischen dem Waag- und dem Nitratal.

ПАЛЕОЛИТИЧЕСКАЯ /?/ НАХОДКА В С. АЛЕКШИНЦЕ. На территории села Алексинце /р.н Нитра/ на высокой правобережной террасе был найден концевой скребок с ретушированным краем из патинированного лимнокварцита /рис. 4: 4/. Одиночная находка без черепков, по-видимому, относится по типологии к верхнему палеолиту. Таким образом она дополняет концентрацию граветтских стоянок в центральном Понитрье, хотя патинированный лимнокварцит и известен также в неолитической лендельской культуре. На основе этого скребка, по-видимому, можно предполагать палеолитическую коммуникационную связь между Поважьем и Понитрьем.

ŠTVRTÝ ROK VÝSKUMU NA MLADOPALEOLITICKOM SÍDLISKU V TRENCIANSKÝCH BOHUSLAVICIACH

Juraj Barták

Štvrtá etapa výskumu mladopaleolitického sídliska v polohe Pod Tureckom v západnej časti chotára Trenčianskych Bohuslavíc /okr. Trenčín/ sa uskutočnila od 6. augusta do 12. septembra 1984 /časovo obmedzené žatvou a jesennými poľnohospodárskymi prácami/.

Cieľom výskumu bolo odkrytie druhého nápadného zoskupenia paleontologických nálezov, sprevádzaných aj koncentráciou silexov, na pracovisku A západným smerom, ktoré sa javilo už v predchádzajúcej etape výskumu. Toto miesto má pôvodný intaktný povrch. Je na roli južne od novej panelovej cesty k budovanej transformovni. Povrch neboli zhruňať buldozérom pri rekultivácii pôdy ako na predchádzajúcich miestach výskumu.

Pre nedostatok robotníkov odkryli sa len sondy 23/84 a 25-26/84 s celkovou plochou 48 m². Pri tejto odkrývke sa zistila v stratigrafickej pozícii strednej časti würmu 3 v hĺ. cca 80 cm pod ornicou prvá /podstatne chudobná/ nálezová vrstva so silexmi a s prepálenou zemou s ojedinelými drevnými uhlíkmi a nepatrnlými zlomkami zhorených kostí. Táto vrstva reprezentuje ďalšiu, v podstate už tretiu fázu tunajšieho mladopaleolitického osídlenia azda z okruhu epigravettienu /?/.

Hlavná nálezová vrstva sa v spomenutom západnejšie položenom hniedze paleontologického materiálu vyskytuje v hĺ. okolo 190 cm, čo podstatne spomalilo rýchlosť odkrývky počas tejto etapy výskumu. Aj tento raz sa odkryli nekompletné pozostatky mamuta, prakoňa, soba a dosiaľ neurčené druhy spolu s množstvom štiepaných silicito-vých artefaktov z okruhu mladého gravettienu, typologicky známych už z predchádzajúcich etáp. Z petrografického hľadiska sa zistili aj nové druhy silicitorov, dokazujúce široký akčný rádius pravekej výmeny.

Nápadná koncentrácia paleontologického materiálu spolu so silexmi v juhozápadnej časti sondy 25, prechádzajúca do susednej južnej sondy 24/83-84, vyvoláva podozrenie, že sme zachytili sídliskový objekt. Definitívny záver o tejto situácii prinesie až ďalšia fáza výskumu, ktorý bol predčasne ukončený pre začatie jesennej sejby.

Lokalita Pod Tureckom v Trenčianskych Bohuslaviciach je zatiaľ najdlhšie, ale aj metodicky najlepšie skúmaným sídliskom gravettienskej kultúry na západnom Slovensku. V rámci slovenských lokalít je to tretie nálezisko s bohatými paleontologickými nálezmi, ktoré sa približuje /po prvý raz/ moravským sídliskám a sú-

časne nás oboznamuje s hospodársko-spoločenskou problematikou z hľadiska otázky, aký druh zveri lovili tunajší mladopaleolitickí lovci. Statistické zhodnotenie viac tisíc artefaktov prinesie typologické poznatky s možnosťou porovnania, či ide o kultúrny okruh gravettienu so vzťahom k Morave alebo inde. Pritom dôležité bude aj zistenie akčného rádia importovej silicitovej suroviny.

VIERTES GRABUNGSJAHR AUF DER JUNGPALÄOLITHISCHEN SIEDLUNG IN TRENCIANSKE BOHUSLAVICE. Die vierte Grabungsetappe war zeitlich beschränkt und untersucht wurden nur die Schnitte 23/84 und 25-26/84 von 48 m² Gesamtfläche. Die Grabung erfolgte an der Stelle der zweiten, westlicheren Konzentration von paläontologischem Material und Silexen, auf einer intakten Oberfläche. Deswegen wurde auch die jüngste Fundschicht in etwa 80 cm T. erkannt; sie ergab wenige Silexe, eine Feuerstelle mit vereinzelten Holzkohlenstückchen und kalzinierten Knochen etwa aus dem Epigravettien mit der stratigraphischen Lage der Mitte des Würm 3. Die zahlreichsten paläontologischen Funde mit reichlichen Silexen wurden in 190 cm T. auf der Basis des Würm 3 gefunden. Sie repräsentieren die zweitreichste Fundschicht und diese stellt das Schlüsselproblem der dortigen Grabung dar. Aufgrund der statistischen Auswertung der Silexartefakte aus dieser Schicht wird man das hiesige Gravettien wie auch den Aktionsradius des Importes von Silexrohstoff näher spezifizieren können.

ЧЕТВЕРЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ НА ВЕРХНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКОЙ СТОЯНКЕ В С. ТРЕНЧЯНСКЕ-БОГУСЛАВИЦЕ. Четвертый этап исследований был временно ограничен и были прослежены только шурфы 23/84 и 25-26/84 площадью в 48 кв. м. Исследования велись на месте второй, более западной концентрации палеонтологического материала и кремневых артефактов на площади с интактной поверхностью. Поэтому был определен и позднейший слой находок на глубине около 80 см, который содержал малоисчисленные кремневые артефакты, очаг с одиночными древесными угольками и кальцинированными костями, по-видимому, эпиграветскими, относящимися по стратиграфии к половине вюрма 3. Наиболее многочисленные палеонтологические находки с большим количеством кремневых артефактов были найдены на глубине 190 см на базе вюрма 3. Они представляют собой второй богатейший слой находок. Он является ключевой проблемой исследований на этом местонахождении. На основе статистического исчисления кремневых артефактов из этого слоя можно, по-видимому, более точно определить этот граветт, а также радиус действия импорта силицифицированного сырья.

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z LÁBU

Juraj Bartík

Pri prieskume rýh pre potrubie medzi obcami Zohor - Láb /okr. Bratislavavidiek/ zistili pracovníci Archeologickeho ústavu SNM na JZ od Lábu /Okres Bratislava-vidiek, 1 : 50 000, 410 : 328 mm/ nálezy zo stredoveku. Objekty sa farebne neodlišovali od tmavej pôdy, ktorá vo výkope siahala do hĺ. 140 cm od povrchu až po piesočné podložie. Keramika, nájdená spolu s mazanicou a so železnými predmetmi, pochádza z 15. stor. /obr. 5/.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS LÁB. Bei der Überprüfung ausgeschachteter Gräben in Láb /Bez. Bratislava-Land/ wurden gestörte Objekte mit Scherben aus dem 15. Jh., Eisengegenständen und Lehmbeutel festgestellt /Abb. 5/.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ ЛАБА. При разведках траншей в Лабе /р-н Братислава-видье/ были обнаружены разрушенные объекты с черепками XV в., железными вещами и обмазкой /рис. 5/.

DRUHÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V LUDANICIACH-MÝTNEJ NOVEJ VSI

Jozef Bátor a

Výskum v Ludaniciach, časť Mýtna Nová Ves /okr. Topoľčany/, v záhrade Dezidera Gerháta /č. 106/ nadviaza na plochu skúmanú v r. 1982. Ručným kopaním bolo v 11 sondách odkrytých na ploche cca 250 m² 12 sídliskových objektov a 48 kostrových hrobov. Zo sídliskových objektov patrí 11 do mladšej doby bronzovej, čačianskej kultúre, a jeden do včasnoslovanského obdobia. Z mladšej doby bronzovej sú väčšinou pozostatky kolových jám z chát s kolovou konštrukciou. Dva objekty slúžili ako zásobné jamy. Črepy sú blízke materiálu predčačianskeho horizontu. Analogický materiál pochádza z polohy Štadión z nedalekých Topoľčian.

Všetky odkryté hroby patrili nitrianskej skupine. Vo viacerých prípadoch superpozícia hrobov ukazuje, že na pohrebisku sa pochovávalo počas celého trvania nitrianskej skupiny. Nateraz sú doložené tri fázy pochovávania /stará, klasická a prechodná nitriasko-únětická/. V materiálnej kultúre sa popri konvenčnom inventári medenej industrie tvaru vŕbového listu, drôtenej industrii a korálikoch z parohoviny objavila medená záušnica z naširoko roztepaného, špirálovite stočeného plechu, ku ktorej nateraz na našom území nemáme presnú analógiu. Čiastočne sa k nej približuje záušnica z pohrebiska nitrianskej skupiny v Holešove na Morave.

Oproti ostatným pohrebiskám nitrianskej skupiny je špecifikum pohrebiska v Mýtnej Novej Vsi v tom, že ani jeden zo 73 doteraz preskúmaných hrobov neboli vykradnuté alebo inak porušené súčasníkmi. Hroby boli porušené v niekolkých prípadoch mladším, čačianskym osídlením. Pohrebisko je pozoruhodné i pomerne veľkým počtom silexových streliek, čo môže súvisieť i s periférnou polohou sídliska prisľúchajúceho k pohrebisku v rámci rozšírenia nitrianskej skupiny. Sídlisko mohlo byť vystavené väčšiemu počtu medzikmeňových stretnutí než ostatné, južnejšie položené sídliská. Poukazujú na to i traumatické stopy na lebkách, zistené v troch prípadoch. Ide o následky po silných úderoch, ktoré spôsobili prerazenie lebky a následnú smrť. V jednom prípade sa zistili stopy po resekcií otvoru v lebke. Pozoruhodná je i lokalizácia hrobu dvoch násilne usmrtených mužov v susedstve zvieracieho hrobu 6/82. Spomenutý dvojhrob prispieva k osvetleniu a interpretácii bohatého zvieracieho hrobu, odkrytého ešte v r. 1982. Výskum potvrdil predpoklad, že v prípade zvieracieho hrobu ide o substitúciu tela bojovníka oblúbeným zvieratom - ovcou alebo baranom.

Z pozorovaných superpozícii si zasluhuje pozornosť superpozícia hrobu 61 nad hrobom 56. Hrob 56 patril do staršej fázy nitrianskej skupiny; obsahoval amforovitú nádobu s uchom. Hrob 61 radíme k najmladším na pohrebisku, možno ho datovať do nitriasko-únětickej fázy. Obsahoval šest záušníc z dvojitého

drôtu, dve drôtené náušnice, záušnicu tvaru vŕbového listu - veľmi vyspelý mladý tvar, parohové i fajansové koráliky, dentálie a kostné trubičky, ktoré podľa lokalizácie tvorili pravdepodobne výzdobu zásterky. Okrem toho boli v hrobe tri nádoby, ku ktorým môžeme nájsť analógie v únestickej kultúre. Vplyv únestickej kultúry sa okrem inventára prejavil i v orientácii hrobovej jamy v smere S-J. Z ďalších hrobov si zasluhuje pozornosť hrob, v ktorom bola uložená kostra ženy na chrbte v natiahnutej polohe.

ZWEITE SAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN LUDANICE-MÝTNA NOVÁ VES. Die Grabung in Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves /Bez. Topoľčany/ knüpfte an die Grabungsfläche von 1982 an. Durch manuelles Graben wurden in 11 Schnitten auf ca. 250 m² Fläche 12 Siedlungsobjekte und 48 Skelettgräber abgedeckt. 11 der Siedlungsfunde gehören in die jüngere Bronzezeit /Čaka-Kultur/ und einer in die frühslawische Zeit. Alle Gräber gehörten der Nitra-Gruppe an. Im Vergleich zu den übrigen Gräberfeldern der Nitra-Gruppe liegt das Spezialkum des Gräberfeldes darin, daß kein einziges von den 73 bisher untersuchten Gräbern ausgeraubt oder durch Zeitgenossen gestört war. Das Gräberfeld ist ferner durch die verhältnismäßig große Anzahl von Silexpfeilspitzen interessant, was auch mit der Pandlage der zum Gräberfeld gehörenden Siedlung im Rahmen der Verbreitung der Nitra-Gruppe zusammenhängen kann. Die Siedlung konnte weit mehr zwischenstammlichen Zusammenstößen ausgesetzt gewesen sein als die übrigen, südlicher gelegenen. Darauf weisen auch die in drei Fällen an Schädeln festgestellten traumatischen Spuren hin.

ВТОРОЙ СЕЗОН СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В С. ЛУДАНИЦЕ, ЧАСТЬ МИТНА-НОВА-ВЕС. В с. Луданице, часть Митна-Нова-Вес /р-н Топольчани/ продолжены исследования 1982 г. В 11 шурфах на площади 250 кв. м были вскрыты 12 объектов поселения и 48 погребений с трупоположением. Среди объектов поселения 11 относится к бронзовому веку, культуре Чака, и 1 к раннеславянскому времени. Все погребения относились к нитранской группе. В сравнении с остальными могильниками нитранской группы этот могильник выделялся тем, что ни одно из 73 пока исследованных погребений не было найдено разграбленным, или же по-другому разрушенным современниками. Могильник интересен относительно большим количеством кремневых наконечников стрел, что, по-видимому, связано с положением относящегося к могильнику поселения на окраине распространения нитранской группы. Можно полагать, что поселение было подвергнуто большему количеству встреч чем другие более к югу лежащие поселения. Свидетельствуют об этом также три случая травматических следов на черепах.

NOVÉ ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY A NÁLEZY Z JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA

Jozef Bátor a

Do Archeologického ústavu SAV v Nitre boli odovzdané nálezy, ktoré vo via-
cerých prípadoch dali poňet na terénny prieskum.

B r a n č, okr. Nitra

V septembri 1984 priniesla pracovníčka AÚ SAV M. Křížová hlinenú šálku /obr. 6: 7/, ktorú jej odovzdal L. Lörinc z Branča /č. 351/. Šálku našiel v r. 1975 v piesočníku v polohe Barža /M-34-133-A-1 : 50 000, 135 : 292 mm/ pri nakladaní piesku v hľ. asi 1 m. Rámcovo ju možno zaradiť do neskorej doby kamennej.

L e l a, okr. Nové Zámky

V apríli 1984 pri prieskume dolného Poiplia uskutočnili pracovníci AÚ SAV J. Bárta a M. Antala obhliadku dávnejšie známej lokality Várhegy 1 km na SZ od kostola na vyvýšenie ostrohovite vybiehajúcej vysoko nad inundačiu Ipla /L-34-2-B, 1 : 50 000, 359 : 300 mm/. Nájdený črepový materiál s typickou slamanou výzdobou /obr. 6: 18/, torzo hlineného kolieska z vozíka /obr. 6: 17/ a polotovar kamennej sekerky možno zaradiť do hatvanskej kultúry. Ide zrejme o jednu z reťazca opevnených osád hatvanskej kultúry na pravom brehu Ipla.

L u d a n i c e, okr. Topoľčany

V novembri 1984 odovzdal do AÚ SAV pracovník múzea v Nitre J. Blaško rádiolaritový hrot /obr. 6: 4/, ktorý našiel r. 1976 vo svojej záhrade v Topoľčanoch v zemine privezenej z Ludaníc z priestoru staveniska agrochemického podniku. Lokalita sa nachádza 500 m SV od obce, upravo od miesta, kde cestná komunikácia spájajúca Ludanice s Topoľčanmi prechádza cez železničnú trať /M-34-121-A, 1 : 50 000, 177 : 346 mm/. Podľa údajov nálezcu sa pri výstavbe rozrušil i kostrový hrob, ktorý obsahoval bronzové špirály z drôtu a trianglovú dýku. Možno predpokladať, že zemné práce porušili kostrové pohrebisko, s najväčšou pravdepodobnosťou zo staršej doby bronzovej. Z tohto pohrebiska pochádza pravdepodobne i odovzdaný hrot.

L u d a n i c e, časť M ý t n a N o v á V e s, okr. Topoľčany

V marci 1984 zozbieral autor a J. Urbanec pri povrchovom prieskume v záhrade D. Gerháta a I. Kapustu /M-34-121-C, 1 : 50 000, 210 : 47 mm/ črepy patriace čačianskej kultúre a do slovanského obdobia.

M o c h o v c e, okr. Levice

Pri sledovaní zemných prác na stavenisku atómovej elektrárne zozbieral na jar autor a J. Urbanec v polohe Pappajta /M-34-133-B, 1 : 50 000, 76 : 178 mm/ početný črepový materiál z doby halštatskej. Materiál obsahuje značnú prímes piesku a sludy. Črepy sú zdobené užšími plytkými žliabkami a rebrami. Okrem črepov sa našlo kamenné drvidlo a malý dvojkónický praslen.

N e v i d z a n y, okr. Nitra

V júni 1984 odovzdal do AÚ SAV obyvateľ obce Nevidzany /č. 36/ J. Rebo fragment kamenného sekeromlatu /obr. 6: 16/, ktorý našiel na cintoríne pri výkopе hrobovej jamy /M-34-133-B, 1 : 50 000, 172 : 102,5 mm/, a železný nožík so zachovaným dreveným obložením rukoväti /obr. 6: 15/, nájdený pri výkopе základov pre budovu pohostinstva v intraviláne obce /M-34-133-B-1 : 50 000, 179 : 100 mm/. Fragment sekeromlatu možno spájať s eneolitickým osídlením, ktoré je obzvlášť výrazne doložené v intraviláne i v katastri obce. Nožík, na ktorom sa vďaka vhodným pôdnym pomerom zachovala drevená rukoväť s mosadznými nitmi a hlavica s výzdobou, možno datovať do 15.-16. stor.

V e l k é Z á l u ž i e, okr. Nitra

V marci 1984 pri dohladávaní hromadného nálezu mincí detektorm kovov našli pracovníci AÚ SAV J. Bátor, J. Hunka a J. Tirpák v záhrade V. Terného /M-33-144-B, 1 : 50 000, 77 : 68 mm/ okrem mincí z 2. polovice 15. stor. i po-

četné stredoveké črepy. V materiáli je zvlášť početná výzdoba radielkom a línie vytvorené obtáčaním. Ide prevažne o zlomky hrncovitých nádob a pokryvok so zátkovitým držadlom. Popri črepovom materiáli sa našiel i hrot železnej streľky. Všetok materiál možno datovať rámcovo do 13.-16. stor.

V o l k o v c e, okr. Nitra

Pri obhliadke náleziska v polohe Konopnická pri severovýchodnom okraji obce /M-34-121-D, 1 : 50 000, 485 : 353 mm/, z ktorého boli v minulosti získané dve silexové sekery, našiel autor a J. Urbanec zlomky z veľkých hrubostenných nádob. Výzdoba širokými rytými vlnovkami ich umožňuje datovať do 10.-12. stor.

NEUE ARCHÄOLOGISCHE FUNDSTELLEN UND FUNDE AUS DER SÜDWESTSLOVAKEI. Funde und Meldungen aus der SW-Slowakei waren in mehreren Fällen ein Ansporn zur Verwirklichung von Geländebegehungen. Im gewonnenen Material sind das Äneolithikum /Branč, Nevidzany/, die ältere Bronzezeit /Ludanice, die Hattvan-Kultur /Leila/, die Čaka-Kultur /Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves/, die Hallstattzeit /Mochovce/, die slawische Zeit /Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves/, das Frühmittelalter /Volkovce/ und das Hochmittelalter bis zur Neuzeit /Nevidzany, Veľké Zálužie/ vertreten. /Abb. 6: 4, 7, 15-18./

НОВЫЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ И НАХОДКИ В ЮГО-ЗАПАДНОЙ СЛОВАКИИ. Предупреждения и находки на территории юго-западной Словакии служили в многих случаях толчком к полевым разведкам. Обнаруженный материал относится к эпохам энеолита /Бранч, Невидзани/, ранней бронзы /Луданице/, гатванской культуры /Леля/, культуры Чака /Луданице, часть Митна-Нова-Бес/, гальштата /Моховце/, к славянскому времени /Луданице, часть Митна-Нова-Бес/, средневековью и новому веку /Невидзани, Вельке-Залужье/. /Рис. 6: 4, 7, 15-18./

PRIESKUM ZAMERANÝ NA ZISTENIE SÍDLISK ZO ZAČIATKU DOBY BRONZOVEJ NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Jozef Bátora

Koncom marca uskutočnil autor spolu s J. Urbancom tretiu etapu prieskumu zameraného na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej, predpokladaných predovšetkým v blízkosti pohrebísk kultúry Chłopice-Veselé a nitrianskej skupiny. Pozornosť sa upriamila predovšetkým na Trnavskú sprašovú tabuľu a nitriansku pahorkatinu. Súčasťou prieskumu boli i sondážne práce v Brezovej pod Bradlom a Dolnom Lopašove.

B r e z o v á p o d B r a d l o m, okr. Senica

Pohrebisko nitrianskej skupiny sa nachádza v časti Dolný Štverník v polohe Na vršku /M-33-132-A-a, 1 : 25 000, 348 : 8 mm/ na vyvýšenine polostrovného charakteru. Zistovacou sondážou sme sa pokúsili zachytiť sídlisko prislúchajúce k pohrebisku, pričom sa odkryl iba orbou rozrušený detský hrob s kostami so stopami zelenej patiny po kovových milodaroch, pôvodne uložených v hrobe.

C í f e r, časť J a r n á, okr. Trnava

M. Kolembus z Jablonca upozornil na údajné vyorávanie kostier na lokalite vzdialenej 400 m na SZ od Jarnej /M-33-143-B, 1 : 50 000, 63 : 18 mm/ tesne pri

chotárnej hranici s Jabloncom, na pravom vysokom brehu potoka Gidra. Rozrušené hroby sa nepodarilo zistiť, ale zaregistrovali sme intenzívne praveké, proto-historické a historické osídlenie. Praveké osídlenie reprezentuje sporadický nepomaľovaný mladolengyelský črepový materiál, kultúru ľudu s kanelovanou keramikou materiál s rytou a vpichovanou výzdobou, dva ústupy z rádiolaritu a rohovca a zlomok plochej kamennej sekery. Z mladšieho praveku je doložené pomerne intenzívne osídlenie velatickej kultúry, reprezentované predovšetkým zlomkami strechovite hranených úch a šíkmo fazetovaných okrajov mis. Ľažisko spočíva v osídlení v dobe halštatskej. Svedčia o ňom okrem črepov i štyri celé kónické a fragment piateho zdobeného praslena /obr. 6: 8-12/. Všetky prasleny boli nedaleko seba na ploche niekoľkých štvorcových metrov, čo umožňuje predpokladať, že pochádzajú z jedného sídliskového objektu /depot?/. Z protohistorického obdobia je zastúpená doba laténska črepmi typickej tuhovanej keramiky so zhrubnutým okrajom. S laténskym osídlením možno najskôr spájať i kamenný otlač s vrubmi po stranách. Slovanské obdobie je doložené črepmi keramiky s prímesou piesku v materiáli, zdobenými charakteristickou viacnásobnou vlnovkou.

Cachtice, okr. Trenčín

Pohrebisko je na južnom okraji obce v polhe Močiar /M-33-120-D-c, 1 : 25 000, 245 : 215 mm/ na pravej sprašovej terase Dudváhu. Sídlisko nitrianskej skupiny možno predpokladať medzi pohrebiskom a okrajom terasy. Pri povrchom prieskume sa našla jemná šedá, na kruhu vytočená keramika z doby rímskej, ako i v ruke vyrobená barbarská keramika s výzdobou nechtovitými vrypmi.

Cerveník, okr. Trnava

Lokalita sa nachádza 1500 m na S od obce na dvoch sprašových dunách vpravo od železničnej trate spájajúcej Madunice s Červeníkom. Na severnejšej dune I /M-33-132-D, 1 : 50 000, 21 : 52 mm/ sa zistilo osídlenie z mladšej doby halštatskej a intenzívne osídlenie z 12.-13. stor. Na dune II /M-33-132-D, 1 : 50 000, 20 : 54,5 mm/ sa zachytilo osídlenie z doby rímskej a zo stredoveku. Osídlenie zo začiatku doby bronzovej, doložené starším nálezom črepu zdobeného šnúrou, sa nepodarilo potvrdiť.

Dolný Lopášov, okr. Trnava

V katastri obce sa budú na viacerých miestach odvodňovať pozemky. Preto sme uskutočnili povrchový prieskum. Na pravom brehu potoka Lopášová 250 m SZ od obce /M-33-132-A, 1 : 50 000, 168 : 188 mm/ sme zistili sídlisko bošáckej skupiny a sídlisko z doby halštatskej.

Juhovýchodne od okraja obce, cca 1300 m, na ľavom brehu potoka Lopášová, tečúceho z obce /M-33-132-A, 1 : 50 000, 127 : 232 mm/, sme zaregistrovali sídlisko z mladšej doby halštatskej, z doby laténskej, rímskej a zo včasnostredovekého obdobia.

Jablonec, okr. Bratislava-vidiek

Pri opäťovnom prieskume v priestore pohrebiska nitrianskej skupiny v polohe Peňažité za potokom /M-33-143-B, 1 : 50 000, 80 : 12 mm/ na pravej, vysokej terase potoka Gidra, asi 300 m od juhovýchodného okraja obce, bola popri nepomaľovanom črepovom materiáli lengyelskej kultúry nájdená malá, plochá kamenná sekera s asymetrickým zbrúseným ostrím a náušnica z bronzového drôtu /obr. 6: 3/, dva parohové koráliky aj s polotovaram /obr. 6: 1, 2/. Sídlisko prislúchajúce k pohrebisku sa nepodarilo lokalizovať.

V areáli dátnejšie známej opevnenej osady maďarskej kultúry /Točík 1962, s. 81/ na rozhraní katastrov Jablonca a Budmeríc /M-33-131-D, 1 : 50 000, 93 : 353 mm/ sme zozbierali charakteristický materiál maďarskej kultúry, z ktorého je výraznejší zlomok cedidla /obr. 6: 5/ a kamennej sekery. Juhovýchodný roh sídliska bol v r. 1975 porušený výstavbou sušičky obilia. M. Kolembus z Jablonca vtedy zozbieral zlomok vetešovskej šálky /obr. 6: 14/, šálku maďarskej kultúry na troch nôžkach /obr. 6: 6/, dva prasleny, zlomky cedidla a kamenný otíkač.

M. Kolembus odovzdal i materiál, ktorý zachránil v r. 1976 v ryhe pre vodovod medzi spomínanou sušičkou a objektom JRD. Ide o materiál z mladšej doby halštatskej, z ktorého sa podarilo zrekonštruovať pomerne ostro profilovanú šálku, zdobenú súvislým žliabkovaním /obr. 6: 13/.

Pri výkope žumpy v záhrade /M-33-131-D, 1 : 50 000, 88 : 354 mm/ v r. 1976 našiel M. Kolembus v hľ. 120 cm zlomky nádob maďarskej kultúry. Charakteristické sú predovšetkým črepy zo šálky s lalokovitými nôžkami na dne. V tomto prípade ide najskôr o nález z hrobu, pretože v minulosti boli v susedných záhradách nájdéné hroby maďarskej kultúry /Pichlerová 1971, s. 12-13/. Hrobové nálezy zo záhrady M. Kolembusa sú teda súčasťou väčšieho pohrebiska maďarskej kultúry, ktoré zrejme patrilo k spomenutej opevnenej osade tejto kultúry.

J e l š o v c e, okr. Nitra

V r. 1984 sme opäťovne uskutočnili povrchový prieskum v areáli opevnenej osady maďarskej kultúry, ktorú v r. 1952 čiastočne preskúmal J. Kudláček /1958, s. 50, 54/. Osada sa nachádza tesne na pravom brehu rieky Nitry pri hydrocentrále, cca 500 m na SV od obce na miernej pretiahnutej vyvýšenine /M-34-121-C, 1 : 50 000, 260 : 244 mm/. Bol zozbieraný črepový materiál z mís s vodorovne rozšíreným okrajom a zlomky šálky s lalokovitými nôžkami. Okrem črepov sa našli zlomky opracovaných predmetov z parohoviny a kamenné drvidlo. Kolekciu materiálu možno zaradiť do klasickej a neskoromadarovskej fázy maďarskej kultúry. Obyvatelia opevnenej osady pochovávali svojich mŕtvych cca 350 m juhozápadne na miernej vyvýšenine /v areáli JRD/, kde pri záchrannom výskume v r. 1982-84 bolo odkryté rozsiahle pohrebisko maďarskej kultúry /Bátora 1985, s. 46./

K a p i n c e, okr. Nitra

Na miernom svahu medzi záhradami juhozápadnej časti obce a potokom /M-33-132-D, 1 : 50 000, 51 : 107 mm/ bol zozbieraný črepový materiál mladolengyel-ského charakteru, fragment plochej kamennej sekery a hlinený praslen. Osídlenie lokality v mladšom období je doložené zlomkom z tela misy z doby laténskej a stredovekými črepmi. Sídliskový materiál zo staršej doby bronzovej sa nezistil.

L u k á č o v c e, okr. Nitra

Počas prieskumu v katastri obce nás miestny farár Š. Herényi upozornil na mohylovitý útvar 20 m západne od kostola, pomerne vysoko na pravej terase potoka /M-33-132-D, 1 : 50 000, 94 : 237 mm/. Obhliadkou sme zistili, že ide o umele navŕšený objekt oválneho tvaru /Ø 16 m, v. 2,5 m/. Toto zistenie potvrdila i neskôršia sondáž geologickým vrtákom, ktorú uskutočnili pracovníci Geofyziky z Bratislav. Otázku, či ide skutočne o mohyle a z ktorého obdobia, môže definitívne zodpovedať až archeologický výskum.

S u l e k o v o, okr. Trnava

Pri prieskume miernych pieskových dún 1500 m na Z od obce v blízkosti novootvoreného 50 km úseku diaľnice /M-33-132-C, 1 : 50 000, 5 : 142 mm/ sme zo-

zbierali početnú kolekciu črepov zo slovanského obdobia s typickou viacnásobnou vlnovkou /asi 9. stor./. Nepodarilo sa nájsť črepy zo začiatku doby bronzovej /v r. 1978 našiel v tejto polohe A. Rizman črep zdobený šnúrou, ktorý možno spájať s osídlením kultúry Chłopice-Veselé; Pavúk 1981, s. 164/, a tak potvrdiť existenciu sídliska.

Pri prieskume sme uskutočnili obhliadku 11 lokalít. Ani v jednom prípade sa nepodarilo zistiť sídlisko kultúry Chłopice-Veselé alebo nitrianskej skupiny. Vychádzajúc z konfigurácie terénu, ako najnádejnejšie sa v tomto smere ukazujú lokality Brezová pod Bradlom, Jablonec a Jelšovce. V dvoch prípadoch sa spresnil vzájomný vzťah sídliska a pohrebiska madarovskej kultúry /Jablonec - Budmerice, Jelšovce/. Prieskum zistil niekoľko nových lokalít predovšetkým z doby halštatskej, laténskej a rímskej. Rozšíril i počet doteraz známych lokalít zo slovanského a stredovekého obdobia.

L iter at ú r a

- BÁTORA, J. 1985: Tretia sezóna záchranného výskumu v Jelšovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 46-47.
- KUDLÁČEK, J. 1958: Záchranný výskum v Jelšovciach. Slov. Archeol., 6, s. 50-65.
- PAVÚK, J. 1981: Die ersten Siedlungsfunde der Gruppe Chłopice-Veselé aus der Slowakei. Slov. Archeol., 29, s. 163-176.
- PICHLEROVÁ, M. 1971: Nové nálezy madarovskej kultúry v zbierkach SNM v Bratislave. Zbor. Slov. nár. Múz. 65. Bratislava, s. 5-23.
- TOČÍK, A. 1962: Nález madarovskej keramiky v Budmericiach. In: Stud. Zvesti Archeol. Ust. SAV. 9. Nitra, s. 81-98.

EINE GELÄNDEBEGEHUNG ZUR FESTSTELLUNG VON SIEDLUNGEN AUS DER BEGINNENDEN BRONZEZEIT IN DER SÜDWESTSLOWAKEI. Es wurde die Begehung von 11 Lokalitäten verwirklicht. In keinem einzigen Falle gelang es, Siedlungen der Chłopice-Veselé-Kultur oder der Nitra-Gruppe festzustellen. Von der Geländekonfiguration ausgehend, scheinen diesbezüglich die Fundstellen Brezová pod Bradlom, Jablonec und Jelšovce am vielversprechendsten zu sein. In zwei Fällen wurde die gegenseitige Beziehung zwischen Siedlung und Gräberfeld der Madarovce-Kultur präzisiert /Jablonec - Budmerice, Jelšovce/. Bei der Begehung stellte man einige neue Fundorte vor allem aus der Hallstatt-, Latène- und römischen Zeit fest. Erweitert wurde ferner die Anzahl bisher bekannter Fundstellen aus der slawischen Zeit und dem Mittelalter. /Abb. 6: 1-3, 5, 6, 13, 14./

РАЗВЕДКИ ПО ОБНАРУЖЕНИЮ ПОСЕЛЕНИЙ БРОНЗОВОГО ВЕКА В ЮГО-ЗАПАДНОЙ СЛОВАКИИ. Разведки велись на 11 местонахождениях. Ни в одном случае не удалось обнаружить поселение культуры Хвопице-Веселе или же Нитрянской группы. Исходя из конфигурации местности, многообещающими в этом направлении являются местонахождения Брезова-под-Брадлом, Яблонец и Ельшовце. В двух случаях было определено взаимоотношение поселения и могильника мадяровской культуры /Яблонец - Будмерице, Ельшовце/. При разведках обнаружено несколько новых местонахождений, главным образом периодов гальштата, латена и римского времени. Разведки увеличили и число до сих пор известных местонахождений славянского периода и средневековья. /Рис. 6: 1-3, 5, 6, 13, 14./

TRETIA SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V JELŠOVCIACH

Jozef Bátora

V r. 1984 pokračoval výskum v Jelšovciach /okr. Nitra/ na hospodárskom dvore JRD. Pri rozsiahlej plošnej odkrývke bola preskúmaná plocha cca 7500 m² a bolo odkrytých 161 sídliskových objektov a 123 kostrových hrobov.

Z odkrytých objektov najstaršie patria kultúre ľudu s lineárной keramikou a želiezovskej skupine. Z nasledujúceho obdobia sú pomerne početné objekty lengyelskej kultúry. Treba spomenúť predovšetkým päť dlhých chát ludanickej skupiny, pozostávajúcich zo žlabov a kolovej konštrukcie. Z obdobia lengyelskej kultúry sa okrem objektov odkrylo i osiem kostrových hrobov, v ktorých sa nachádzala jemná tenkostenná keramika. Sídliskovými objektmi je zastúpená skupina Bajč-Retz, bolehradska skupina, kultúra ľudu s kanelovanou keramikou a skupina Kosihy-Čaka.

Staršiu dobu bronzovú reprezentuje predovšetkým pohrebisko nitrianskej skupiny, únētickej a maďarskej kultúry. Niekoľko hrobových celkov naznačuje, že v Jelšovciach sa po preskúmaní zvyšnej plochy po prvýkrát na našom území podarí doložiť kontinuitu pochovávania od začiatku doby bronzovej až po strednú dobu bronzovú.

Všetky hroby nitrianskej skupiny boli porušené súčasníkmi a neobsahovali takmer žiadne nálezy. Stopy medenky na kostiach v niektorých prípadoch naznačujú, že kovové predmety sa v hroboch pôvodne nachádzali. Hrob z priestoru medzi pohrebiskom nitrianskej skupiny a únēticko-maďarským pohrebiskom obsahoval záušnice z dvojitého drôtu a bronzovú ihlicu s hlavicou stočenou do očka. Hroby z únēticko-maďarského pohrebiska, i napriek tomu, že boli vo viacerých prípadoch vykradnuté a rozhádzané, obsahovali pomerne veľké množstvo keramiky. V menšej miere boli zastúpené masívnejšie bronzové predmety /sekerka, dýka/. Z bronzových predmetov patrili k najčastejšie sa vyskytujúcim ihlice s guľovitou hlavicou. Okrem bronzových sa našli i zlaté náušnice a zlatý prsteň. Popri hroboch bez nálezov sa odkryli i hroby mimoriadne bohaté na milodary. Sú zrejme dôkazom diferenciácie vtedajšej spoločnosti. V jednom prípade bol východne od hrobovej jamy polkruhovitý žlab /podobný ako pri hrobe 9/82/, ktorý možno považovať najskôr za doklad mohylového násypu prekrývajúceho hrob. Výskum teda priniesol nový poznatok, že už v období maďarskej kultúry treba rátať s pochovávaním pod mohylami. V prípade Jelšoviec ide o doteraz najväčšie odkryté pohrebisko s únēticko-maďarskými a maďarskými hrobmi na Slovensku /doteraz nimi boli Sládkovičovo a Abrahám/. Pomerne bohatý trojrozmerný archeologický materiál, ako i dobre zachovaný antropologický materiál umožnia po jeho komplexnom preskúmaní rekonštrukciu kultúrno-historických a ekonomicko-sociálnych pomerov ceľej staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Význam lokality podčiarkuje i tá skutočnosť, že tu bude ojedinelá možnosť konfrontácie hrobového a sídliskového materiálu, pretože na začiatku 50-tych rokov bolo pri hydrocentrále /350 m na SV od pohrebiska/ skúmané opevnené sídlisko maďarskej kultúry.

Z mladších období boli odkryté sídliskové objekty z mladšej doby bronzovej, z doby halštatskej a laténskej. Z doby laténskej sú to typické obdĺžnikovité chaty s asymetricky posunutými kolovými jamami. Črepový materiál umožňuje dатovať chaty do mladšej doby laténskej, do 2. stor. pred n. l. Ojedinelá bola sídlisková jama z doby rímskej. Intenzívnejšie osídlenie sa zachytilo zo slovanského a včasnostredovekého obdobia. Za zmienku stojí chata z 12.-13. stor. s pecou v rohu, v interiéri ktorej sa našlo malé železné radlo.

K pozoruhodným objavom patrili dva hromadné hroby v sídliskových jamách, z výplne ktorých pochádzajú iba atypické praveké črepy a zlomok hlavice kostenej ihlice. Možno ich rámovo datovať do doby bronzovej. Otázka ich bližšieho dátovania, ako i interpretácie zostáva nateraz otvorená.

DRITTE SAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN JELŠOVCE. Bei einer umfangreichen Flächenabdeckung in Jelšovce /Bez. Nitra/ wurden ca. 7500 m² untersucht und dabei 161 Siedlungsobjekte und 123 Skelettgräber abgedeckt. Von den Objekten gehören die ältesten der Kultur mit Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe an. Verhältnismäßig zahlreich vertreten sind Objekte der Lengyel-Kultur, der Gruppe Bajč-Retz, der Boleráz-Gruppe, der Kultur mit kannelierter Keramik und der Kosihy-Čaka-Gruppe. Die ältere Bronzezeit ist vor allem durch ein Gräberfeld der Nitra-Gruppe, der Aunjetitzer Kultur und der Madarovce-Kultur repräsentiert. Einige Grabkomplexe deuten an, daß in Jelšovce nach Untersuchung der Restfläche zum erstenmal in der Slowakei die Bestattungskontinuität vom Anfang der Bronzezeit bis zur mittleren Bronzezeit belegt sein wird. Aus jüngeren Epochen wurden Siedlungsobjekte aus der jüngeren Bronzezeit, der Hallstatt- und Latènezeit abgedeckt. Einen Einzelfund bildet eine Siedlungsgrube aus der römischen Kaiserzeit. Intensivere Besiedlung wurde aus slawischer Zeit und dem Frühmittelalter festgestellt.

ТРЕТИЙ СЕЗОН СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В С. ЕЛЬШОВЦЕ. При раскопках широкой площадью в с. Ельшовце /р-н Нитра/ была прослежена площадь около 7500 кв. м и было вскрыто 161 объектов поселения и 123 погребения с трупоположением. Среди вскрытых объектов раннейшие относятся к культуре линейно-ленточной керамики и жельезовской группе. Относительно многочисленными являются объекты ленделльской культуры, группы Байч-Рец, болеразской группы, культуры каннелированной керамики и группы Косиги-Чака. Ранний бронзовый век представляют собой главным образом могильник нитрянской группы, унетицкой культуры и маляровской культуры. Несколько погребальных комплексов указывает на то, что в с. Ельшовце после прослежения остальной площади впервые в Словакии подтверждается преемственность хоронения с начала бронзового века вплоть до среднего бронзового века. Что касается более поздних периодов, были вскрыты объекты поселения позднего бронзового века, гальштатского и латенского периодов. Одиночной оказалась яма поселения римского времени. Обнаружено более интенсивное поселение славянского и раннесредневекового времен.

VÝSKUMY BRATISLAVSKEJ EXPEDÍCIE ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV

Peter Baxa

Činnosť pracoviska v r. 1984 determinovala stavebná výroba v historickom jadre Bratislavы. Uskutočnil sa zisťovací výskum na Októbrovom nám. 12, v súčinnosti s Mestskou správou pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava záchranný výskum na Nálepkovej ul. 13 a 19-21 a v spolupráci s Archeologickým ústavom SNM sa pokračovalo vo výskume Bratislavského hradu.

Októbrové nám. 12 /parcela 3273/, bývalý župný dom, postavený na mieste trinitárského kláštora, dnes budova kancelárie SNR /obr. 7: 1/

Poloha sa nachádza v centre bývalého Michalského predmestia stredovekého mesta v blízkosti predpokladaného miesta kostola sv. Michala a rovnomenného cintorína. Výskum sa obmedzil na sondážne práce v priestore rajskej záhrady trinitárskeho kláštora. Vyhľabilo sa päť sond. Na základe konfrontácie archívneho materiálu a výsledkov archeologického výskumu možno konštatovať:

Koncepcia stavby kláštorného komplexu v 18. stor. si vyžiadala úplnú asanáciu staršej zástavby na mieste kláštora a vybudovanie umelej terasy na pôvodnom svažitom teréne so sklonom na J. Výškový rozdiel na južnej strane vyrovnáva schodište do kostola sv. Trojice i do budovy kancelárie SNR. Rajska záhrada kláštora bola teda založená na navážke z prvej pol. 18. stor., ktorá konzervovala zvyšky pôvodnej zástavby, zachovanej iba po úroveň vtedajšieho terénu. Casti odkrytých stavieb poukazujú na ich obytný charakter.

Vo východnej časti bývalej rajskej záhrady kláštora sa odkryli dva kostrové hroby ~~in situ~~ takmer v úplnosti, desať narušených kostier a veľké množstvo ľudských kostí v zásype hrobov, resp. vo vykopávanej zemine. Kostry boli bez nálezov /našli sa iba klince a drevo z rakiev/, mali orientáciu V-Z. Podľa všetkého hroby boli súčasťou cintorína pri kostole sv. Michala, resp. cintorína, ktorý tu bol i po jeho zbúraní v prvej pol. 16. stor. I v rámci obmedzeného priestoru sondy sa dali identifikovať staršie hroby, patriace pred 16. stor.

Vzhľadom na značné narušenie podložia cintorínom a na obmedzenú plochu výskumu nebolo možné sledovať staršie osídlenie.

Nálepkova ul. 13 /parcela 304/, nájomný dom z 19. stor. /obr. 7: 3/

V hmote domu sa zachovali časti starších architektúr /stavebnohistorický výskum dvorovej časti domu pri sanácii uskutočnila MSPSOP Bratislava/. Poloha sa nachádza na južnom okraji pôvodného gotického mesta, obohnaného hradbami.

Zistovací archeologický výskum, realizovaný v spolupráci s MSPSOP Bratislava, sa zameral na pravú dvorovú časť domu, kde sa v jeho hmote zistilo kamenné mu-rivo neznámeho obdĺžnikového objektu s trámovým stropom. Objekt bol kratšou stranou orientovaný do Nálepkej ulice. Vzhľadom na súčasnú uličnú čiaru je posunutý smerom k Hviezdoslavovmu námestiu. Odkryvka základovej časti pôvodnej kamennej priečky potvrdila predpoklad /M. Melicherčík/ o dvojpriestorovom objekte. Kvalitu interiérovej dlážky bolo možno sledovať len v zadnom priestore. Podstatným prínosom archeologického výskumu je spresnenie datovania vzniku kamenného objektu /pol. 13. stor. - prvá pol. 14. stor./ na základe nálezov ~~in situ~~ na pôvodnej dlážke a poznanie vývoja terénneho reliéfu na tejto stavebnej parcele od 13. stor.

Nálepkova ul. 19-21 /parcela 300/, bývalý barokový palác /obr. 7: 2/

V hmote domu sa identifikovali časti starších architektúr /stavebnohistorický výskum uskutočňuje MSPSOP Bratislava/. Archeologický výskum nadviazal na starší výskum suterénu /1982, MSPSOP Bratislava/. Skúmali sa /v spolupráci s MSPSOP Bratislava/ nepodpivničené interiéry uličnej časti objektu a ľavého krídla. O prekvapujúcich nálezoch z 1. stor. pred n. l. a z 9. stor. n. l. podrobnejšie informuje D. Rexa /s. 204 v tomto čísle, tam i fixovanie lokality na mape/.

Bratislavský hrad

Pokračoval výskum niektorých tangovaných plôch. Vo vlastnom areáli hradu sa skúmala plocha východne od telesa odkrytej cisterny zo 16.-17. stor. na vý-

chodnej terase. Lokalizovala sa a sčasti odkryla druhá, menšia cisterna podobnej konštrukcie a prívodné zariadenie - kanál. Okolie skúmaných objektov je devastované barokovými zemnými úpravami.

Pri stavebných prácach južne od bašty Lugisland pri úpätí hradbového múru sa odkrylo po odstránení navážky torzo kamenného muriva, dlhé cca 4 m. Sondážne práce ukázali, že terén južne i východne od muriva je poškodený novovekými zemnými prácami, ktoré zatial znemožnili presnejšie datovanie fragmentu muriva. Hypoteticky, na základe technológie a širších stavebnohistorických súvislostí, možno uvažovať o murive ako o časti doteraz neznámeho opevnenia.

V rámci výskumu Bratislavského hradu sa skúmala i terasa, na ktorej je dnes situovaný dom na Mudroňovej ul. 1. Poloha je na JZ od dnešného hlavného vstupu na hrad. Hmotu terasy, nachádzajúcej sa na južnom svahu šije spájajúcej hradný kopec s malokarpatským masívom, tvorila navážková zemina, ktorej pôvod možno hľadať v stavebnej činnosti na hradnom kopci v 15.-18. stor.

GRABUNG DER BRATISLAVAER EXPEDITION DES ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTES DER SAW.

Im Gebiet von Bratislava erfolgten diese Grabungen: Oktoberplatz Nr. 12 /Parzelle 3273/: Untersucht wurde der zugängliche Teil des Paradiesgartens des ehemaligen Trinitasklosters aus dem 18. Jh. Abgedeckt wurden Reste des St. Michael-Friedhofs aus dem 13. Jh. und die Bebauung der St. Michael-Vorstadt aus dem 16.-17. Jh. /Abb. 7: 1/. Gasse Nálepkova ul. Nr. 13 /Parzelle Nr. 304/: Im Material des Mietshauses aus dem 19. Jh. identifizierte man Reste einer steinernen zweiräumigen Architektur von der Mitte des 13. bis Mitte des 14. Jh. /Abb. 7: 3/. Gasse Nálepkova ul. Nr. 19-21 /Parzelle Nr. 300/: Bei der komplexen baugeschichtlichen Erforschung des ehemaligen Barockpalastes /Abb. 7: 2/ wurden Reste einer metallurgischen Werkstatt aus dem 1. Jh. v. u. Z. und eines Gräberfeldes /?/ aus dem 9. Jh. u. Z. abgedeckt /genauer Rexa, S. 204/. Bratislavaer Burg: Mit den Arbeiten auf der Ostterrasse wurde fortgesetzt und eine zweite Wasserzisterne aus dem 16.-17. Jh. freigelegt. Bei den Erdarbeiten bei der Lugisland-Bastei traten wahrscheinlich Torsos einer unbekannten Befestigung zutage. Die erforschte Terrasse in der Gasse Mudroňova ul. Nr. 1 entstand im 15.-18. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЯ БРАТИСЛАВСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ САН. На территории Братиславы осуществлены следующие исследования: Октябрьская площадь № 12 /участок 3273/: исследована доступная часть райского сада бывшего монастыря тринитариев XVIII в. Вскрыты остатки кладбища св. Михаила, в котором хоронили с XIII в., и застройки пригорода св. Михаила XVI-XVII вв. /Рис. 7: 1./ Налепкова ул. № 13 /участок № 304/: В массе многоквартирного дома XIX в. определены остатки каменной архитектуры в два помещения пол. XIII - пол. XIV вв. /Рис. 7: 3./ Налепкова ул. № 19-21 /участок № 300/: При комплексных строительно-исторических исследованиях бывшего барочного дворца /рис. 7: 2/ вскрыты остатки металлургической мастерской I в. до н. э. и могильника /?/ IX в. н. э. /подробнее Рекса, с. 204/. Братиславский замок: Продолжены работы на восточной террасе. Была вскрыта вторая цистерна для воды XVI-XVII вв. При земляных работах у Лугисландского бастиона появились вероятно торсы неизвестного укрепления. Исследованная терраса на Мудронёвой улице № 1 возникла в XV-XVIII вв.

PRIEŠKUM V KATASTRI OBCE VOLKOVCE

Peter Bednář

V r. 1984 autor príspevku pokračoval v prieskume horného Požitavia. Sledoval stav už známych lokalít a získal poznatky o troch nových náleziskách v katastri obce Volkovce.

P o l o h a 1. V jarných mesiacoch sa urobila obhliadka miesta terénnych úprav v polohe Majer cca 1 km na JZ od obce /M-34-121-D, 1 : 50 000, 370 : 84 mm/. Na svahu zvažujúcim sa k severu boli zreteľné zostatky troch stavieb a niekoľkých jám s nepravidelným pôdorysom a nejasnou funkciou. Dve stavby sa rysovali ako obdĺžnikové vodorovné terasy, orientované dlhšou stenou v smere cca V-Z. Menšia /11,5 x 6 m/ sa črtala ako zahľbenie do svahu /hl. 50 cm/, na severnej strane bola ohrazená násypom. Väčšia /30 x 7 m/, cca 11 m južne od menšej, sa rysovala ako plošina vytvorená v južnej polovici zahľbením do svahu a v severnej navážkou. Západne od nich vo vzdialosti cca 25 m narušili zemné práce základy kamennej stavby orientovanej v smere S-J. Jej rozmery nebolo možné povrchovým prieskumom určiť. Južne za kamennou stavbou bol v žltom štrkovom podloží bledošedý flák s nepravidelným pôdorysom cca 4 x 5 m, odkiaľ sa získalo niekoľko črepov nádob zhodených na kruhu. Malí prevažne šedočiernu farbu. Časť mala na vnútornej strane, resp. na oboch stranach tmavozelenú alebo tmavohnedú glazúru. Materiál možno datovať do 16.-17. stor.

P o l o h a 2. V novembri 1984 upozornili pracovníci JRD autora príspevku na podzemný objekt, na ktorý narazili pri tažbe piesku na okraji agátového lesa cca 300 m južne od obce, v mestach, kde podľa ústnych tradícií boli podzemné úkryty z obdobia tureckých nájazdov /M-34-121-D, 1 : 50 000, 362 : 52 mm/. Pri obhliadke sa zistil narušený podzemný objekt /pivnica/, vyhľbený do pieskovca, s klenbovitým stropom /v. 130 cm, š. 160 cm, dĺ. cca 300 cm/. Orientovaný bol v smere JZ-SV. Pri obhliadke v okolí sa zistili ďalšie úpravy terénu, ktoré dovoľujú predpokladať existenciu ešte ôsmich pivníč. Priestor pred vchodom do pivníč, terasovite upravený, bol 50-80 cm pod úrovňou vchodu, zvyčajne 3-5 m dlhý a 2-3 m široký. Tieto terénne úpravy sa koncentrovali na ploche cca 200 x 50 m. Nepodarilo sa nájsť žiadny materiál, ktorý by umožnil objekty datovať.

Cca 100 m na V od tejto polohy sa pri obhliadke na nezalesnenej ploche našli stopy zaniknutých plužín, dlhé cca 200 m a široké asi 50 m, orientované v smere S-J.

P o l o h a 3. Lokalita leží po oboch stranách železnice Volkovce - Kozárovce, západne od železničného priecestia, cca 0,5 km východne od obce na terase potoka Bočovka /M-34-121-D, 1 : 50 000, 343 : 47 mm/. Našli sa tu črepy hrubo-stennej i tenkostennej keramiky s prímesou organických látok a piesku v materiáli, zdobené tenkými, slabo viditeľnými ryhami prerušovanými jamkami, z obdobia kultúry s mladšou lineárной keramikou /obr. 8/.

BEGEHUNG IM KATASTER DER GEMEINDE VOLKOVCE. Der Autor des Beitrages stellte drei Fundstellen im Kataster der Gemeinde Volkovce /Bez. Nitra/ fest. Fundstelle 1: Reste dreier Gebäude eines Meierhofes aus dem 16.-19. Jh. mit Stein- und Ziegelkonstruktion; Fundstelle 2: Reste unterirdischer, in Sandstein eingetiefter Räume /Keller/ und Spuren einstiger Hufen, die nicht genau datierbar sind; Fundstelle 3: Scherben der Kultur mit jüngerer Linear-Keramik /Abb. 8/.

РАЗВЕДКИ НА ТЕРРИТОРИИ СЕЛА ВОЛКОВЦЕ. Автор статьи обнаружил три местонахождения на территории села Волковце /р-н Нитра/. Местонахождение 1: остатки трех построек хозяйственной усадьбы XVI-XIX вв. с каменной и кирпичной конструкцией; местонахождение 2: остатки подземных помещений /подвалов/ вырытых в песчанике и следы пахоты на древних полях, которые пока нельзя точно датировать; местонахождение 3: черепки культуры поздней линейно-ленточной керамики /рис. 8/.

TRETIA VÝSKUMNÁ SEZÓNA VO VALALIKOCH-VŠECHSVÄTÝCH

Július Béreš

Záchranný výskum v polohe Koscelne vo Valalikoch, časť Všechsvätých /okr. Košice-vidiek/, pokračoval aj v r. 1984. Odkrylo sa 23 kostrových hrobov. Prevalu mali hroby dospelých /17, z toho 5 jazdeckých/, menej bolo hrobov detí a mladistvých /6/.

Spôsob pochovávania a pohrebné zvyky sa dali sledovať ľahšie, a to pre rozrušenie väčšiny hrobov dospelých /12, z toho 4 jazdecké/ a niekedy aj pre výplň jám, mälo odlišnú od pôvodného podložia. Aj napriek tomu sa podarilo zachytiť jamky po drevnej konštrukcii /jazdecký hrob 91/84/ a čierne pásy po vydrenení /hrob dospelého jedinca 88/84 a jazdecký 98/84/. Rozrušený a čiastočne vykradnutý hrob 104/84 mal zúžene prehĺbenú jamu. O tom, že cieľom preniknutia do hrobu bolo získanie inventára, svedčí šachta pri hornej časti jazdca /hrob 101/84/.

Pokiaľ sa dal sledovať spôsob pochovávania, ukázalo sa, že mŕtvi boli ukladaní vystretí na chrbát, len v ojedinelých prípadoch na pravú /hrob 95/84, 99/84, 108/84/ alebo ľavú stranu /hrob 97/84/. Orientácia ľudských kostier: vo väčšine prípadov hlavou na V /s malými odchýlkami na S alebo J/ a len občas na JV /hrob 93/84/. V jazdeckých hroboch bol kôň uložený po pravej strane jazdca, opačne situovaný.

Nálezový inventár v hroboch detí a mladistvých sa buď nenašiel, alebo ho tvoril nožík /hrob 107/84/, niekedy spolu s prackou, kresadlom a kresacími kamienkami /hrob 86/84/. Z výzbroje sa našla strelka /hrob 107/84/, výnimco spolu s dýkou /hrob 86/84/. Šperk tvorili náušnice, prsteň /hrob 89/84/ a korálky /hrob 97/84/.

Hroby dospelých jedincov boli rozrušené a čiastočne alebo úplne vykradnuté. V niektorých sa našiel nožík /hrob 88/84/ alebo dýka, pracka a náušnica /hrob 99/84/. K bohatšie vybaveným patrí aj hrob 108/84, ktorého inventár tvorila dýka, strelka, dve pracky, kresadlo a kresací kamienok. Najviac nálezov obsahoval čiastočne vykradnutý bojovnícky hrob 104/84 /bodec, dýka, dva nožíky, kresadlo, kresací kamienok, náušnice a korálky/.

Jazdecké hroby boli okrem jedného rozrušené a čiastočne alebo úplne vykradnuté. Inventár, ktorý ušiel pozornosti vykrádačov, tvorila pracka z opaska a sedla, fragment kovania vedierka a ozdoba konskej ohlávky /hrob 94/84/. Len rozrušený jazdecký hrob 91/84 obsahoval fragment nádoby, ktorý sa mohol dočoho dostať aj druhotne. Výnimku tvorí neporušený bohatý jazdecký hrob 98/84 s výzbrojou, bronzovou garnitúrou opaska, prackami zo sedla, ozdobami konského

postroja a so železnými kovaniami z vedierka. Podla veľkého liateho nákončia so zvieracím motívom na jednej strane a s rastlinnou výzdobou na opačnej, obdĺžnikových kovaní s grifom a iných okrás patrí nateraz k najstarším hrobom s liatymi ozdobami na pohrebisku.

Prílohou hrobov boli aj zvieracie kosti, prevažne kosti oviec. Ojedinele sa našli aj kosti z hydiny spolu s ovčími /hrob 88/84/.

Okrem kostrových hrobov sa zistila aj chata s kolovými jamkami a kamenným kozubom, datovateľná podľa keramiky do 10. stor. O tom, že bola zahľbená až po zániku pohrebiska, svedčí hrob 108/84, ktorý sa zistil v superpozícii.

Na pohrebisku, datovanom predbežne od sklonku 7. až do začiatku 9. stor., bol výskum ohrozenej plochy ukončený. Počtom 108 hrobov a 96 hrobov skôr preskúmaných J. Pástorom /1982, s. 305/ patrí nateraz k najväčším z tejto doby na východnom Slovensku.

Literatúra

PÁSTOR, J. 1982: Slovansko-avaršké pohrebisko vo Valalikoch, okr. Košice-vidiek.
In: Historica Carpatica. 13. Košice, s. 305-333.

DRITTE GRABUNGSSAISON IN VALALIKY-VŠECHSVÄTÝCH. In Valaliky, Teil Všechnsvätých /Bez. Košice-Land/, wurden 23 Skelettgräber untersucht. In drei stellte man Spuren einer Holzkonstruktion fest. Im Grab 104/80 war eine Verengung des Grubenschachtes zu beobachten. Die Bestatteten waren größtenteils mit dem Kopf nach O orientiert; in Kindergräbern gewann man: Messer, einen Dolch, eine Pfeilspitze, Gürtelschließe, ein Feuerzeug, Zündsteine, Ohrringe, einen Fingerring und Perlen. Die Gräber der Erwachsenen enthielten: Spieße, Dolche, Pfeilspitzen, Messer, Schnallen, Feuerstähle, Zündsteine, Ohrringe und Perlen. Die Ausstattung des Reiters und des Pferdes in den teilweise ausgeraubten Gräbern bildete eine Gürtel- und Sattelschnalle, das Fragment eines Eimerbeschlagens und Verzierungen des Pferdehalfters. Im Grab 91/84 stellte das Gefäßbruchstück wahrscheinlich einen sekundären Fund dar. Nur im Grab 98/94 fand man Bewaffnung, eine bronzenen Gürtelgarnitur und Verzierungen der Pferdeschirrung, die bis jetzt zu den ältesten auf dem Gräberfeld gehören. Auf der Fläche des Gräberfeldes vom Ende des 7. bis Anfang des 9. Jh. wurde auch eine Hütte aus dem 10. Jh. untersucht.

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ В С. ВАЛАЛИКИ-ВШЕХСВЕТИХ. В с. Валалики, часть Вшехсветих /р-н Кошице-видье克/, были исследованы 23 погребения с трупоположением. В трех были обнаружены следы деревянной конструкции. В погребении 104/84 обнаружено суженное углубление ямы. Ориентировка похороненных была большей частью головой на восток; в конных погребениях был конь помещен противоположно. В детских погребениях найдены ножи, кинжал, наконечник стрелы, пряжка, огнива, каменные кресала, серьги, перстень и бусы. В погребениях взрослых обнаружены: шипы, кинжалы, наконечники стрел, ножи, пряжки, огнива, каменные кресала, серьги и бусы. Погребальный инвентарь воина и коня в частично разграбленных погребениях содержал пряжку от пояса и седла, фрагмент оковки ведерка и украшения от конской упряжи. В погребении 91/84 был обломок сосуда, по-видимому, вторичная находка. Только в погребении 98/84 найдено оружие, бронзовый поясной набор и украшения конской

упряжи, которые теперь относятся к древнейшим на могильнике. На площади могильника конца VII начала IX вв. прослежено также жилище X в.

KOSTROVÝ HROB SKUPINY VEKERZUG Z MERAŠÍC

Darina Biáleková

V r. 1984 urobili pracovníci Archeologického ústavu SAV na základe hlásenia L. Kováčika obhliadku náleziska kostrového hrobu v Merašiciach /okr. Trnava/ na parcele J. Chalániho /35-34-10, 1 : 10 000, 352 : 180 mm/ na ľavobrežnej terase Tekoldianskeho potoka. Na hrob sa prišlo pri kopaní pivnice vnútri hospodárskej stavby, a to v hĺ. 1 m od dnešného povrchu. Pôvodný zásyp hrobu je 0,4-0,5 m, zvyšnú časť tvorí novoveká navážka, vyrovnávajúca svah terénu, a betónová podlaža stavby. Po rekognoskácii miesta nálezu a vybratí zvyšku hrobu možno konštatovať, že ide o kostru mladšieho jedinca /žena/, uloženého na ľavom boku s nohami mierne skrčenými v kolenách. Podľa údajov nálezcu ruky boli pritiahnuté k hrudníku /v čase obhliadky horná časť kostry bola z pôvodného miesta odstránená/. Orientácia je S-J /hlava na S, tvár obrátená k V/. Pod hlavou /ľavá strana lebečnej spodiny patinovaná/ sa našla bronzová, pôvodne asi postriebrená záušnica hadovitého tvaru /obr. 9/, akoby posiata granulkami na obidvoch koncoch. Rozmer - Ø 2 cm, Ø tyčinky, z ktorej bola záušnica vyhotovená, v čelnej časti 0,5 cm, v strede a na konci 0,4 cm. Táto jediná zistená hrobová príloha je ponmerne dobrým datovacím kritériom. Záušnice hadovitého tvaru so štylizovanými hlavičkami aj bez nich /Dušek 1966, s. 34-35, 101-102, tab. XXI: 8, 9, XXVI: 12, 13, XXXII: 15, 16, XXXV: 8, 14, 15 a ď./, hladké alebo po celom povrchu rebrované /Dušek 1966, tab. LIII: 1, 2, LVI: 6, 7, LIX: 20, 21; ten istý 1974, s. 361-434, tab. II: 1, 15, III: 18, 19/ sa vyskytujú na birituálnych pohrebiskách časovo zapadajúcich do neskorej doby halštatskej a počiatku doby laténskej /Dušek - Dušek - Romsauer 1980, s. 183/. Sú výraznou súčasťou inventára skupiny Vekerzug, prv nazývanej alföldsko-tisko-slovenská /typ Vekerzug/ a spájanej s Trákmi /Dušek 1974, s. 375, 403; Dušek - Dušek - Romsauer 1980, s. 183-184/, dnes radej do trácko-skýtskej periody /Romsauer 1981, s. 92, 95, obr. 1, obr. 6: 4/, datovanej do HD-LA /500-300 pred n. l./.

Dislokácia hrobu na úpätí svahu nevylučuje možnosť výskytu aj ďalších kostrových alebo žiarových hrobov v areáli záhrady a dvora na parcele J. Chalániho, kde sa v budúcnosti majú hľbiť základy pre prístavbu domu. Vzhľadom na to, že kostrový hrob z Merašíc patrí popri žiarovom hrobe z Bučian /Bujna - Romsauer 1983, s. 282-283, tab. V: 10, 11/ k najsevernejším náleziskám skupiny Vekerzug na juhozápadnom Slovensku, je potrebné lokalitu sledovať.

L i t e r a t ú r a

- BUJNA, J. - ROMSAUER, P. 1983: Späthallstatt- und frühlaténzeitliches Gräberfeld in Bučany. Slov. Archeol., 31, s. 277-324.
DUŠEK, M. 1966: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Trácke pohrebisko z doby halštatskej v Chotíne. Bratislava.
DUŠEK, M. 1974: Die Thraker in Karpatenbecken. Slov. Archeol., 22, s. 361-434.

DUŠEK, M. - DUŠEK, S. - ROMSAUER, P. 1980: Doba halštatská. Slov. Archeol., 28, s. 181-190.

ROMSAUER, P. 1981: The Hallstatt Period. In: Archaeological Research in Slovakia. In: Xth International Congress of Prehistoric and Protohistoric Sciences Mexico 19-24 October 1981. Nitra, s. 85-96.

SKELETTGRAB DER VEKERZUG-GRUPPE AUS MERASICE. In Merašice /Bez. Trnava/ wurde beim Ausheben eines Kellers ein Grab entdeckt. Das Skelett lag in 1 m T. von der heutigen Oberfläche, davon bildet die ursprüngliche Zuschüttung des Grabes 0,4-0,5 m. Orientierung N-S /Kopf im N, das Gesicht nach O gekehrt/. Das Skelett eines jüngeren Individuums /Frau?/, auf die linke Seite mit leicht angezogenen Unterschenkeln gebettet, die Hände angeblich zum Brustkorb gezogen. Unter dem Kopf fand sich ein bronzer, ursprünglich etwa versilberter Schläfenring von schlangenförmiger Gestalt, Dm. 2 cm, Dm. des kreisförmigen Stäbchens vorne 0,5 cm, in der Mitte und am Ende 0,4 cm /Abb. 9/. Analogien zum Schläfenring begegnen auf späthallstatt- und frühlatènezeitlichen birituellen Gräberfeldern /Dušek 1966, S. 34-35, 101-102, Taf. XXI: 8, 9, XXVI: 12, 13, XXXII: 15, 16, XXXV: 8, 14 15 u. a.; derselbe 1974, S. 361-434, Taf. II: 1, 15, III: 18, 19/. Das Grab aus Merašice gehört in die Vekerzug-Gruppe /vorher die sog. Alföld-Theiß-slowakische Gruppe, Typ Vekerzug - Dušek 1974, S. 375, 403; Dušek - Dušek - Romsauer 1980, S. 183-184/, die in HD-LA, d. h. 500-300 v. u. Z. datiert ist /Romsauer 1981, S. 92, 95, Abb. 1, Abb. 6: 3, 4/. Das Skelettgrab aus Merašice gehört zusammen mit dem Brandgrab aus Bučany /Bujna - Romsauer 1983, S. 282-283, Taf. V: 10, 11/ zu den nördlichsten Fundstellen der Vekerzug-Gruppe in der Südwestslowakei.

ПОГРЕБЕНИЕ С ТРУПОПОЛОЖЕНИЕМ ГРУППЫ ВЕКЕРЗУГ В С. МЕРАШИЦЕ. В с. Мерашице /р-н Трнава/ было при рытье подвала обнаружено погребение. Скелет лежал на глубине 1 м от уровня нынешней поверхности, причем первоначальная засыпь погребения составляет 0,4-0,5 м. Ориентировка С-Ю /голова на С, лицо повернуто на В/. Скелет младшего индивидуума /женщины?/, лежит на левом боку, ноги в коленях немного скочены, руки, говорят, были пододвинуты к груди. Под головой найдено бронзовое, по видимому, первоначально посеребренное змеевидное височное кольцо, Ø 2 см, Ø кругового стержня в фронтальной части 0,5 см, посреди и в конце 0,4 см /рис. 9/. Аналоги височного кольца находятся на позднегальштатских и раннелатенских биритуальных могильниках /Душек 1966, сс. 34-35, 101-102, табл. XXI: 8, 9, XXVI: 12, 13, XXXII: 15, 16, XXXV: 8, 14, 15 и пр.; тот самый 1974, сс. 361-434, табл. II: 1, 15, III: 18, 19/. Погребение из с. Мерашице относится к группе Векерзуг /раньше называемой альфельдо-тиссо-словацкая, тип Векерзуг - Душек 1974, сс. 375, 403; Душек - Душек - Ромсауэр 1980, сс. 183-184/, датированной HD-LA, т. е. 500-300 до н. э. /Ромсауэр 1981, сс. 92, 95, рис. 1, рис. 6: 3, 4/. Погребение с трупоположением из с. Бучани /Буйна - Ромсауэр 1983, сс. 282-283, табл. V: 10, 11/ относится к наиболее северным в юго-западной Словакии находкам группы Векерзуг.

NOVÉ NÁLEZY Z MICHALA NAD ŽITAVOU

Darina Bialeková

V r. 1984 boli v Michale nad Žitavou /okr. Nové Zámky/ na parcele Ing. M. Martinica /M-34-133-B-c, 1 : 25 000, 287 : 268 mm/ porušené pri kopaní základov rodinného domu kostrové hroby. Nálezisko je v SZ časti intravilánu pri bývalom pieskovisku /obr. 10/, kde v r. 1956 a 1958 Archeologický ústav SAV skúmal kostrové laténske a velkomoravské pohrebiská ohrozené tažbou piesku /Točík 1971, s. 191-199/. Je to rozsiahlejšia piesková duna, ktorej západná polovica bola v r. 1971 v rámci akcie HTUPP splánirovaná. Pravdepodobne sa tým zničil zvyšok pohrebísk v tejto časti duny. Uchovala sa len časť lokality na súkromných parcích.

Novoobjavené hroby bezprostredne susedia so skúmanou plochou, prímýňajúc sa k nej zo SZ. Pri obhlidke lokality vybrali pracovníci Archeologického ústavu SAV M. Antala a M. Arpáš z profilu základovej ryhy zvyšky ľudských kostí a z hromady vyhodenej hliny vyzbierali črepy z nádob, zvieracie kosti a železný nožík. Majiteľ parcely odovzdal tri nádoby v črepoch, zrekonštruovala sa jedna slovanská /obr. 11: 1/ a dve laténske nádoby /obr. 11: 3, 4/.

Stredná doba laténska

1. Neúplná váza, zhotovená na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej šedej hliny.

Na lome trojvrstvičkovité sfarbenie; zachov. v. 21,3 cm, maxim. výdutie 20 cm, hr. nôžky 10 cm, Ø dna 13,5 cm, hr. stien 0,9 cm. Nad dnom plastický prstenec /obr. 11: 4/.

2. Miska tmavošedej farby, zhotovená na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej hliny; Ø ústia 19 cm, v. hrudla 2 cm, max. výdutie 19 cm, dno zaoblené, v jeho strede konkávna vypuklina. Vnútorná strana misky poškriabaná používaním /obr. 11: 3/.

3. Črepy z tela, okraja a dna /11 ks/ nádoby zhotovenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej svetlošedej hliny.

4. Črepy z okraja a tela nádoby vyhotovenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej hliny, vonkajšia aj vnútorná strana čiernošedej farby, profil črepov viacvrstvičkový.

5. Tri črepy z masívnej tuhovej situly bez profilovaného okraja, povrch zdobený zvislým hrebeňovým ryhovaním. Na jednom črepe je 7,5 cm pod okrajom prevŕtaná dierka.

Opísané nálezy sú z rozrušených kostrových hrobov zo stredolaténskeho obdobia /LC/ a vypĺňajú doterajšiu časovú medzeru na tomto pohrebisku /Benadik 1963, s. 362, 364, 367, 376, tab. II; ten istý 1971, s. 477-478/.

Veľkomoravské obdobie

1. Hrnček so širokým ústím a s malým dnom, zhotovený na pomaly rotujúcom kruhu. Materiál piesčitý, na ohmat jemne drsný, vypálenie dobré. Na pleciach dvojrad šikmo radených hrebeňových vpichov, pod ním rad drobnej nepravidelnej vlnovky. Výzdoba rytá trojzubým hrebienkovým rydlom; vonkajšia v. 11,5 cm, vnútorná v. 9 cm, vnútorný Ø ústia 9 cm, vonkajší Ø ústia 12,5 cm, max. výdutie 12,5 cm, Ø dna 8 cm /obr. 11: 1/.

2. Črepy z tenkostennej nádoby zhotovenej na pomaly rotujúcom kruhu, materiál jemne piesčitý s veľkou prímesou drobnej sludy. Výzdoba pozostáva z drobnej viacnásobnej vlnovky a obvodových pásov. Okraj vyhnutý a rímsovite formovaný.

3. Železný nožík s krátkym rapom; dĺ. 6 cm, max. š. čepele 1,2 cm /obr. 11: 2/.

Nálezy z rozrušeného hrobu odpovedajú habitu inventára pohrebiska skúmaného v r. 1956 a 1958 a patria do velkomoravského obdobia /Točík 1971, s. 191-199/.

L iter at ú r a

- BENADIK, B. 1963: Zur Frage von chronologischen Beziehungen der keltischen Gräberfelder in der Slowakei. Slov. Archeol., 11, s. 339-390.
- BENADÍK, B. 1971: Obraz doby laténskej na Slovensku. Slov. Archeol., 19, s. 465-498.
- TOČÍK, A. 1971: Flachgräberfelder aus dem IX. und X. Jh. in der Südwestslowakei. Slov. Archeol., 19, s. 135-276.

NEUFUNDE AUS MICHAL NAD ŽITAVOU. In Michal nad Žitavou /Bez. Nové Zámky/ wurden beim Ausheben von Hausfundamenten Skelettgräber gestört, die der Bestandteil von 1956 und 1958 untersuchten Gräberfeldern aus der Latène- und slawischen Zeit sind /Abb. 10/. Die Keramik aus dem latènezeitlichen Grab /Abb. 11: 3, 4/ füllt den Hiatus zwischen der älteren und jüngeren Phase dieses Gräberfeldes aus und gehört in die mittlere Latènezeit /Benadik 1963, S. 362, 364, 367, 376, Taf. II; derselbe 1971, S. 477-478/. Ein Gefäß, Scherben eines weiteren und ein Messer /Abb. 11: 1, 2/ sind typisches Inventar großmährischer Gräber auf diesem Gräberfeld /Točík 1971, S. 191-199/.

НОВЫЕ НАХОДКИ В С. МИХАЛЬ-НАД-ЖИТАВОУ. В с. Михаль-над-Житавоу /р-н Нове-Замки/ при рытье котлована были нарушены погребения с трупоположением, являющиеся составной частью исследованных в 1956 и 1958 гг. /рис. 10/ могильников латенского и славянского периодов. Керамика из латенского погребения /рис. 11: 3, 4/ заполняет хиатус между ранней и поздней фазами этого могильника и относится к среднему периоду латена /Бенадик 1963, сс. 362, 364, 367, 376, табл. II; тот самый 1971, сс. 477-478/. Сосуд, чепреки от другого сосуда и ножик /рис. 11: 1, 2/ представляют собой типический на этом могильнике инвентарь великоморавских погребений /Точик 1971, сс. 191-199/.

PRVÉ ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z BAJKY

Darina Bialeková

Objaviteľom prvých archeologickej lokalít v chotári obce Bajka /okr. Levice/ je oblastný agronóm A. Šimon, ktorý v r. 1983 a 1984 počas úpravy vodného toku Vrbovca a pri pochôdzkach v chotári zozbieral početný archeologickej materiál a podal oňom telefonické hlásenie. Obhliadku nálezisk urobili pracovníčky Archeologickej ústavu SAV D. Bialeková a A. Šíšková spolu s A. Šimonom.

Obec sa nachádza na terasách Hrona v blízkosti východných výbežkov Pohronskej pahorkatiny v doline potoka Vrbovec. Lokality sú v týchto honoch chotára /obr. 13/:

Parcela 01 /M-34-134-C-a, 1 : 25 000, 272 : 54 mm/. Pri úprave toku Vrbovca bol na ľavom zosvahovanom brehu zničený údajne štvorcovitý zahŕňený objekt, v ktorom

rom sa našli črepy z väčšej nádoby, tiež niekolko fragmentov žarnovov a kotúč žarnova, v polovici prasknutý. Nálezovú situáciu sfotografoval a fotodokumentáciu postúpil A. Šimon. V čase obhliadky bol už objekt zničený, v jeho blízkosti sa nachádzali fragmenty žarnovov, črepy a zvieracie kosti.

Črepy sú prevažne z jednej väčšej, tenkostennej, na kruhu zhotovenej a dobre vypálenej nádoby, v hornej tretine a na vnútornnej strane okraja zdobenej drobnou vlnovkou, rytou viaczubým rydlom /obr. 12: 16/. Ďalšie črepy sú menej výrazné. Zlomky žarnovov sú bez paprice, ich petrografické určenie nebolo ešte urobené, ale asi ide o ryolity.

Sídliskový objekt je s najväčšou pravdepodobnosťou súčasťou osady rozkladajúcej sa po oboch stranách potoka Vrbovec, ako to naznačujú nálezy zo susednej parcely 02. Keramika je podobná nálezom zo sídliska v Šuranoch-Nitrianskom Hrádku /Bialeková 1959, s. 447-450/ a podla nej možno objekt datovať do 9.-zač. 10. stor.

Na parcele 01 sa našlo aj niekoľko eneolitickej črepov badenskej kultúry /obr. 12: 11, 13/, asi Baden Ib-IIa /Nemejcová-Pavúková 1974, s. 237-360/; tým by osada v Bajke korešpondovala so sídliskom v nedalekom Tekovskom Hrádku.

Parcela 02 /M-34-134-C-a, 1 : 25 000, 274 : 60 mm/. Poloha susedí s parcelou 01 a je od nej oddelená potokom Vrbovec. Z povrchového zberu A. Šimona v blízkosti vodného toku je niekoľko menej výrazných črepov z mladšej doby bronzovej /obr. 12: 14/, z doby rímskej /asi 3. stor./ a črepy, ktoré sú podobné keramike z objektu z parcely 01, teda z 9.-zač. 10. stor.

Parcela 04 /M-34-134-C-a, 1 : 25 000, 340 : 46 mm/. Osídlenie sa rozkladá po obidvoch stranach potoka Vrbovec a časovo ho možno zaradiť do neolitu /obr. 12: 17/, a to pravdepodobne do kultúry s lineárnom keramikou.

Parcela Ánd /M-34-134-C-a, 1 : 25 000, 183 : 186 mm/. Z povrchového zberu je laténsky črepový materiál z nádob vyhotovených na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej hliny, ako aj z tuhových sitúl. Zo zberu je aj kamenný brúsik, praslen a železná troska /obr. 12: 3-10, 12, 15/. Niekoľko črepov možno datovať do mladšej doby bronzovej a 9.-10. stor.

L iter at ú r a

- BIALEKOVÁ, D. 1959: Záverečná zpráva z výskumov slovanských sídlisk v Nitr. Hrádku a Bešeňove. Slov. Archeol., 7, s. 439-459.
NEMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1974: Beitrag zum Kennen der Postboleráz-Entwicklung der Badener Kultur. Slov. Archeol., 22, s. 237-360.

ERSTE ARCHÄOLOGISCHE FUNDE AUS BAJKA. Im J. 1983-84 wurden die ersten archäologischen Fundstellen in der Gemeinde Bajka /Bez. Levice/ entdeckt. Die Gemeinde liegt auf den Granterrassen, nahe der Ostausläufer der Hügel Pohronská pahorkatina, im Vrbovec-Bachtal. Die Fundstellen sind auf Abb. 13 aufgezeichnet. Parzelle 01: Bei der Bachregelung wurde ein eingetieftes Objekt mit größerer Anzahl von Mahlsteinbruchstücken, Keramik und Tierknochen /Abb. 12: 16/ aus dem 9. bis Anfang des 10. Jh. gestört. Aus Lesefunden stammen mehrere eneolithische Scherben /Abb. 12: 11, 13/ der Badener Kultur /Baden Ib-IIa/. Parzelle 02: Aus Oberflächenfunden stammen Scherben der römischen Kaiserzeit /3. Jh./ und aus dem 9. bis Anfang des 10. Jh. Parzelle 04: Man gewann einige neolithische Scherben, wahrscheinlich der Kultur mit Linearceramik /Abb. 12: 17/. Parzelle Ánd: Aus Lesefunden stammt latènezeitliches Material /Abb. 12: 3-10, 12, 15/, ebenfalls mehrere Scherben aus der jüngeren Bronzezeit und aus dem 9.-10. Jh.

ПЕРВЫЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ НАХОДКИ В С. БАЙКА. В 1983-84 гг. были обнаружены первые археологические местонахождения в с. Байка /р-н Левице/. Село расположено на террасах р. Грон, близ восточных отрогов Погронских холмов, в долине ручья Врбовец. Местонахождения обозначены на рис. 13. Участок 01: при отделке ручья был разрушен углубленный объект с большим количеством обломков жерновов, керамики и костей животных /рис. 12: 16/ IX-начала X вв. При сборе обнаружено несколько энеолитических черепков /рис. 12: 11, 13/ баленской культуры /Баден Iб-IIa/. Участок 02: на поверхности при сборе найдены черепки римского времени /III в./ и IX-начала X вв. Участок 04: Обнаружено несколько неолитических черепков, по-видимому, культуры линейно-ленточной керамики /рис. 12: 17/. Участок Анд: При сборе на поверхности найден латенский материал /рис. 12: 3-10, 12, 15/, а также несколько черепков позднего периода бронзы и IX-X вв.

STREDOVEKÉ PODKOVY Z POBEDIMA

Darina Bialeková

V r. 1984 pribudli do fondov Archeologickeho ústavu SAV tri stredoveké podkovy, nájdené náhodne alebo pri povrchovom prieskume v Pobedime /okr. Trenčín/. Pri opise podkov sa pridŕžam terminológie používanej v odbornej literatúre /Beranová 1975, s. 46-47; Kaźmierczyk 1978; Šaurová 1979, s. 295-301; Měchurová 1980, s. 191-192, tab. IV: 5, 6/.

1. Poloha Šmelcerovie záhrada /M-33-132-B-a, 1 : 25 000; 234 : 84 mm/. Pri polnohospodárskych prácach našla A. Šmelcerová podkovu vykovanú zo širokého masívneho pásu železa. Podkova má klinové ozuby bez pätky a náznak hmatca /vyhnutie okraja pätkovej časti nadol/. Na vonkajšej strane podkovy je žliabok, do ktorého sú vyrazené obdĺžnikovité otvory pre podkováky, a to po tri na každom ramene. Rozmiestnenie otvorov nie je na oboch ramenách identické, a tým je aj dĺžka ramien rozdielna. Rozmery - v. 11,8 cm, š. 11,3 cm, dĺ. ľavého ramena 10 cm, dĺ. pravého ramena 10,9 cm, š. oboch ramien 4,2 cm, rozmery otvorov pre podkováky cca 0,6 x 0,4 cm, v. ozubov rovnaká - 2 cm, hr. podkovy 0,5-0,7 cm. Ozuby vznikli ohnutím zašpicatených dolných častí ramien v tupom uhle. V čelnom pohľade majú trojuholníkovitý tvar /obr. 14: 1a, b/.

2. Poloha Laz-Koryčianské /M-33-132-B-a, 1 : 25 000, 245 : 60 mm/. Pri povrchovom prieskume v mieste dnešných chmelníc našla A. Šmelcerová podkovu vykovanú z tenšieho pásu železa /obr. 14: 2a, b/. Podkova má širšie ramená, ľavé je o niečo užšie než pravé a takisto ozuby sú odlišné - ľavý je zašpicatený /v čelnom pohľade trojuholníkovitého tvaru/, pravý široký a rovno zrezaný /v čelnom pohľade obdĺžnikovitého tvaru/. Oba ozuby vznikli ohnutím dolných koncov ramien v tupom uhle. Vrchol vnútornej štrbin podkovy je posunutý do lava, podobne je posunutý náznak hmatca na pätkovej časti. Na ramenach sú trojice štvorcovitých otvorov pre podkováky /v jednom z nich zachovaný podkovák s hlavou tvaru T/, ale chýba žliabok. Rozmery - v. 10,6 cm, š. 10,8 cm, dĺ. ľavého ramena 9,5 cm, dĺ. pravého ramena 9,5 cm, š. ľavého ramena 3,5 cm, š. pravého ramena 3,7 cm, rozme-

ry otvorov pre podkováky cca 0,6 x 0,6 cm /na pravom ramene/ a cca 0,4-0,5 x 0,4-0,5 cm /na ľavom ramene/, v. ozubov 1,5-1,6 cm, hr. podkovy 0,5 cm.

3. Poloha Dolné pole /naproti vchodu do areálu JRD; M-33-132-B-a-a 1 : 25 000, 178 : 80 mm/. Zber M. Kolenčiakovej. Sekundárne deformovaná podkova, vykovaná z masívneho železného plátu, je bez hmatca. Klinové ozuby vznikli vyhnutím zašpicatených koncov ramien nadol v tupom uhle /v čelnom pohľade majú trojuholníkovitý tvar/. Vnútorná štrbiná podkovy je nesúmerná, vrchol posunutý dolava. Trojice otvorov pre podkováky na oboch ramenach sú umiestnené v hlbokom žliabku, ktorý prebieha po celom obvode podkovy, približne 1 cm od jej vonkajšieho okraja /obr. 14: 3a, b/. Rozmery - v. 11,7 cm, š. 12,2 cm, dĺ. ľavého ramena cca 10,2 cm, dĺ. pravého ramena 9,3 cm, š. ľavého ramena 3,5 cm, š. pravého ramena 3,8 cm, rozmery otvorov pre podkováky cca 0,6 x 0,5 cm, v. ozubov 2 cm, hr. podkovy 0,7-0,8 cm.

Podkovy z Pobedima majú niekoľko spoločných znakov: a/ nevelkými rozmermi sa radia k typu malých podkov /Šaurová 1979, s. 296, obr. 1: 8/; b/ majú široké ramená a pomerne malú a nepravidelnú vnútornú štrbinu, čím sa výrazne líšia od podkov z 11.-12. stor. /Novotný 1979, s. 291/; c/ klinové ozuby bez pätky vznikli vyhnutím koncov ramien v tupom uhle; d/ hmatce je len náznakový a predstavuje nástup tohto technického zlepšenia podkovy.

Na pobedimských podkovách vznikol hmatec ohnutím vonkajšieho okraja pätkovej časti smerom nadol v tupom uhle /dĺ. cca 3-3,5 cm, v. cca 0,4-0,5 cm/, a tým sa liší od tzv. čiapky, kde vyhnutie okraja pätky nahor malo chrániť kopyto. Je to variant nízkeho hmatca a odpovedá podkovám Kaźmierczykovo typu VII/1, na území Sliezska datovaným do 14.-pol. 15. stor. /Kaźmierczyk 1978, s. 104-105, 139, obr. 31/. Toto časové zaradenie treba priať aj pre podkovy z Pobedima /Šmelcerovie záhrada, Laz-Korytnanské/, a to i napriek tomu, že zovšeobecnel názor o výskyti hmatca na našom území až od 15.-16. stor. /Beranová 1975, s. 46-47/; zrejme to platí pre podkovy s masívnym, vysokým kvadrikovitým hmatcom.

Na podkovách z Pobedima sú isté nepravidelnosti v rozmiestnení otvorov pre podkováky, rozličná veľkosť otvorov pre podkováky na tej istej podkove, odlišnosť ozubov, posun vrcholu strelky dolava a ď. prejavom dobrej podkováčskej práce, zohľadňujúcej zdravotný stav kopýt podkúvaných koní.

Podkova z Pobedima z polohy Dolné pole /Baxov typ II, Kaźmierczyk typ VI/4 - Baxa 1981, obr. 3: 5, 6, obr. 12; Kaźmierczyk 1978, s. 89-103/ datujem do 13.-14. stor., podkovy z polôh Šmelcerovie záhrada a Laz-Korytnanské do 14.-pol. 15. stor.

Najstaršie podkovy z Pobedima sú zo slovanského hradiska a z dvoch osád s ním súčasných /Bialeková 1981, s. 46, 90-91, obr. 54/ a dokumentujú využitie koňa predovšetkým ako ľažnej sily, menej v jazdectve /ľažká jazda/, už v prvej tretine, resp. prvej pol. 9. stor.

L i t e r a t ú r a

BAXA, P. 1981: Podkúvanie na Slovensku v 11.-13. storočí. Slov. Archeol., 29, s. 425-442.

BIALEKOVÁ, D. 1981: Dávne slovanské kováčstvo. Bratislava.

BERANOVÁ, M. 1975: Zemědělská výroba v 11./14. století na území Československa.

KAŹMIERCZYK, J. 1978: Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku. Studia z dziejów kultury materialnej. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.

MĚCHUROVÁ, Z. 1980: Podrobná terminologie koňského postroje a jeho částí ve středohradištním období. In: Vlastiv. Věst. morav. 32. Brno, s. 187-193.

NOVOTNÝ, B. 1979: Význam podkov, ostruh a udidel z hradiska Vysoká zahrada - Castrum Strachotín u Dolních Věstonic na Moravě. In.: Archaeol. Hist. 4. Brno, s. 287-294.

SAUROVÁ, D. 1979: Středověké podkovy ze zaniklé středověké osady Konůvky. In: Archaeol. Hist. 4. Brno, s. 295-301.

MITTELALTERLICHE HUFEISEN AUS POBEDIM. Bei Geländebegehungungen oder zufällig wurden in Pobedim /Bez. Trenčín/ Hufeisen gefunden:

1. Aus einem breiten massiven Eisenstreifen geschmiedetes Hufeisen, mit Stollen, Andeutungen des Tasters, die Hufnagellöcher in einer Rille, je drei auf jedem Schenkel; H. 11,8 cm, Br. 11,3 cm, L. des linken Schenkels 10 cm, L. des rechten 10,9 cm, Br. beider Schenkel 4,2 cm, H. der Stollen 2 cm, D. des Hufeisens 0,5-0,7 cm /Abb. 14: 1a, b/.

2. Aus einem schmäleren Eisenstreifen geschmiedetes Hufeisen, die Stollen von unregelmäßiger Form, Andeutungen des Tasters, drei Hufnagellöcher auf jedem Schenkel, Br. der Schenkel ungleich; die Rille fehlt; H. 10,6 cm, Br. 10,8 cm, L. des linken Schenkels 9,5 cm, L. des rechten 9,5 cm, Br. des linken Schenkels 3,5 cm, Br. des rechten 3,7 cm, H. der Stollen 1,5-1,6 cm, D. des Hufeisens 0,5 cm /Abb. 14: 2a, b/.

3. Sekundär deformiertes Hufeisen aus massivem Eisenband geschmiedet, mit Stollen, drei Hufnagellöcher in einer tiefen Rille; H. 11,7 cm, Br. 12,2 cm, L. des linken Schenkels ca. 10,2 cm, L. des rechten Schenkels ca. 9,3 cm, Br. des linken Schenkels 3,5 cm, Br. des rechten 3,8 cm, H. der Stollen 2 cm, D. des Hufeisens 0,7-0,8 cm /Abb. 14: 3a, b/.

Die Hufeisen aus Pobedim gehören zum Typ kleiner Hufeisen /Šaurová 1979, S. 296, Abb. 1: 8/, sie haben breite Schenkel und dadurch weichen sie von den Hufeisen des 11.-12. Jh. ab /Novotný 1979, S. 291/, die Stollen entstanden durch Umbiegen der Schenkel in stumpfem Winkel, der Taster auf zwei Exemplaren ist niedrig und nur angedeutet, er entstand durch Umbiegung des Fußrandes nach unten in stumpfem Winkel /L. ca. 3-3,5 cm, H. ca. 0,4-0,5 cm/. Datierung: das Hufeisen 3 - Typ Baxa II, Kaźmierczyk Typ VI/4 /Baxa 1981, Abb. 3: 5, 6; Abb. 12; Kaźmierczyk 1978, S. 89-103/ wird in das 13.-14. Jh. datiert, die Hufeisen 1 und 2 in das 14. bis zur Mitte des 15. Jh., und zwar trotz der verallgemeinerten Ansicht über das Vorkommen der Hufeisen mit Taster erst seit dem 15.-16. Jh. /Beranová 1975, S. 46-47/, weil diese hohe Datierung für die Hufeisen mit massivem quaderförmigen Taster gilt. Die ältesten Hufeisen aus Pobedim stammen aus dem slawischen Burgwall und aus zwei mit ihm zeitgleichen Ansiedlungen /Bialeková 1981, S. 46, 90-91, Abb. 54/ aus dem ersten Drittelp, resp. der ersten Hälfte des 9. Jh. und dokumentieren das Ausnützen des Pferdes vor allem als Zugkraft, weniger zum Reiten /schwere Reiterei/.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ПОДКОВЫ ИЗ С. ПОБЕДИМ. При полевых разведках или случайно были в с. Победим /р-н Тренчин/ найдены следующие подковы:

1. Подкова, кованная из широкой массивной железной полосы, зубчатые шипы без пятки, намек на шип, отверстия для гвоздей помещены в бороздке три на каждой стороне; в. 11,8 см, ш. 11,3 см, д. левой стороны 10 см, д. правой

стороны 10,9 см, ш. обеих сторон 4,2 см, в. шипов 2 см, т. подковы 0,5-0,7 см /рис. 14: 1а, б/.

2. Подкова кованная из тонкой полоски железа, зубчатые шипы /неодинаковой формы/ без пятки, намек на шип, трое отверстия для гвоздей на каждой стороне, ш. сторон неодинакова; бороздка отсутствует; в. 10,6 см, ш. 10,8 см, д. левой стороны 9,5 см, д. правой стороны 9,5 см, ш. левой стороны 3,5 см, ш. правой стороны 3,7 см, в. шипов 1,5-1,6 см, т. подковы 0,5 см /рис. 14: 2а, б/.

3. Вторично деформированная подкова, выкованная из массивной железной пластины, зубчатые шипы без пятки, трое отверстий для гвоздей в глубокой бороздке; в. 11,7 см, ш. 12,2 см, д. левой стороны около 10,2 см, д. правой стороны 9,3 см, ш. левой стороны 3,5 см, ш. правой стороны 3,8 см, в. шипов 2 см, т. подковы 0,7-0,8 см /рис. 14: 3а, б/.

Подковы из Победима относятся к типу малых подков /Шаурова 1979, с. 296, рис. 1: 8/, у них широкие стороны, чем они отличаются от подков XI-XII вв. /Новотни 1979, с. 291/, зубчатые шипы возникли изгибом концов сторон в тупом угле, шип на двух экземплярах является низким - только намек на шип. Он возник изгибом края пятки вниз образуя тупой угол /д. около 3-3,5 см, в. около 0,4-0,5 см/. Датировка: подкова - Баксов тип II, Кажмиерчиков тип VI/4 /Бакса 1981, рис. 3: 5, 6; рис. 12; Кажмиерчик 1978, с. 89-103/ датируется XIII-XIV вв., подковы 1 и 2 XIV-пол. XV в., несмотря на общий взгляд на наличие подков с шипом не раньше XV-XVI вв. /Беранова 1975, сс. 46-47/, так как эта поздняя датировка касается подков с массивным четырехгранным шипом. Раннейшие подковы из Победима происходят с славянского городища и двух современных ему поселков /Бьялекова 1981, сс. 46, 90-91, рис. 54/ первой трети, или же первой пол. IX в. и указывают на использование коня главным образом как тяговой силы, реже в коннице /тяжелая конница/.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z DOLNÉHO PIALU

Darina Bialeková - Viera Nemejcová - Pavúková

Po upozornení A. Šimona, oblastného agronóma z Bajky, urobili pracovníčky Archeologického ústavu SAV /D. Bialeková, A. Šišková/ spolu s objaviteľom lokality v r. 1984 obhliadku náleziska v Dolnom Piali /okr. Levice/. Lokalita sa nachádza na úpätí východných svahov Pohronskej pahorkatiny /obr. 17/. Osídlenie sa tiahne v súvislom páse po vrchole a východnom svahu terénnnej vlny v mestach s chotárnymi názvami Badica /M-34-133-D-b, 1 : 25 000, 120-100 : 210-226 mm/ a Kopanice /M-34-133-D-b, 1 : 25 000, 102-117 : 182-201 mm/.

Sídlisko badenskej kultúry bolo v obidvoch polohách. Okrem dvoch kamenných sekieriek /obr. 16: 12, 13/, zlomku antropomorfného idolu a praslena /obr. 15: 5/ väčšinu nálezov predstavujú zvyšky keramiky. Viaceré zlomky hrncovitých alebo amforovitých nádob majú výzdobu v podobe dvoch až troch plastických pásikov /obr. 15: 6, 9, 14, 15, 29, obr. 16: 20, 23/, čo je typické pre mladšie fázy bolerázskej skupiny, t. j. pre Baden Ib a Ic, avšak ďalšie fragmentárne zachované tvary - misky s vtiahnutým okrajom, vpichmi a uškom pod okrajom /obr. 15: 2/,

amforovité nádoby so zvislými nečlenenými rebierkami /obr. 15: 10, 11, obr. 16: 19/ alebo kanelúrami a so zvislým rebierkom, prípadne s vodorovne žliabkovaným hrdlom a so zvisle žliabkovaným vydutím /obr. 15: 2/, hrncovité nádoby s dvoma radmi vrypov pod okrajom /obr. 15: 17/ či vývalkovitým výčnelkom pod okrajom /obr. 15: 16/ - a celkový ráz keramiky datujú sídlisko do stupňa IIa badenskej kultúry. Z tohto stupňa je zatiaľ známych len málo sídlisk, preto je lokalita veľmi závažná pre stanovenie hustoty osídlenia v danom období. Korešponduje so sídliskom v Tekovskom Hrádku /Nemejcová-Pavúková 1974, obr. 58-61/, ktoré sa nachádza cca 9 km na SV tesne pri toku Hrona.

Fragment antropomorfného idolu patrí k tzv. plochým bezhlavým idolom, typickým pre badenskú kultúru. Je to spodná časť s rytou výzdobou na averze i reverze /obr. 16: 11a, b/.

Ploché kamenné sekery /obr. 16: 12, 13/ sú samy o sebe kultúrne nezaraďiteľné. Pretože na lokalite sa nezistilo staršie osídlenie, možno ich spojiť s osídlením badenskej kultúry.

Okrem veľmi intenzívneho osídlenia s badenskou kultúrou sú na lokalite doklady osídlenia v mladšej dobe bronzovej /obr. 16: 1-3/, v dobe laténskej /obr. 16: 4-10/, v 9.-10. stor. /obr. 12: 1, 2/ a v stredoveku.

L iter at u r a

NEMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1974: Beitrag zum Kennen der Postboleráz-Entwicklung der Badener Kultur. Slov. Archeol., 22, s. 237-360.

SIEDLUNGSFUNDE AUS DOLNÝ PIAL. Bei der Begehung der Fundstelle in Dolný Pial /Bez. Levice/ am Fuß der O-Hänge der Pohronská pahorkatina /Abb. 17/ wurde Besiedlung in einem zusammenhängenden Streifen auf dem Gipfel und O-Hang einer Geländewelle festgestellt. Im Lesefundmaterial sind am zahlreichsten Funde der Badener Kultur /Keramik, ein Idol und zwei Äxte/ vertreten /Abb. 15: 1-19, Abb. 16: 11-23/, und zwar aus ihrer Stufe IIa. Die Fundstelle korrespondiert mit der Siedlung in Tekovský Hrádok /Nemejcová-Pavúková 1974, Abb. 58-61/, die sich ca. 9 km nach NO, dicht beim Granlauf befindet. Außerdem ist Besiedlung der jüngeren Bronzezeit /Abb. 16: 1-3/, der Latènezeit /Abb. 16: 4-10/, des 9.-10. Jh. und des Mittelalters /Abb. 12: 1, 2/ belegt.

НАХОДКИ ПОСЕЛЕНИЯ В С. ДОЛЬНИ-ПЬЯЛ. При осмотре местонахождения в с. Дольни-Пьял /р-н Левице/ у подножия восточных склонов Погронских холмов /рис. 17/ обнаружен непрерывный пояс поселения по вершине и восточному склону волны на местности. В подъемном материале самыми многочисленными являются находки баденской культуры /керамика, идол и два топорика; рис 15: 1-19; рис. 16: 11-23/, именно ее ступени IIa. Местонахождение временно совпадает с поселением в с. Тековски-Градок /Немейцова-Павукова 1974, рис. 58-61/, которое расположено на 9 км к СВ непосредственно у течения р. Грон. Кроме того здесь обнаружено поселение позднего периода бронзы /рис. 16: 1-3/, латена /рис. 16: 4-10/, IX-X вв. и средневековья /рис. 12: 1, 2/.

VÝSKUMY A PRIEKUMY GEMERSKÉHO MUZEA V OKRESE RIMAVSKÁ SOBOTA

Štefan B. Kovács

Rimavská Sobota

V polohe Západ II /súčasné mestské sídlisko/ pri kóte 223 /M-36-44-20, 1 : 50 000, 15 : 260 mm/ sa našli črepy /obr. 19: 5-7/ z neskorej fázy badenskej kultúry. Predpokladané osídlenie časovo korešponduje so sídliskom v susednej polohe Západ I /B. Kovács 1984, s. 46/.

Rimavská Sobota, časť Vyšná Pokoradz

1. V polohe Banka na S od kóty 404 /M-37-33-21, 1 : 50 000, 265 : 273 mm/ bola objavená priekopa, veľmi narušená hlbokou orbou. Podľa zreteľného tmavšieho sfarbenia pôdy sa ľahala na severovýchodnom svahu kopca v smere SZ-JV v dĺ. asi 70 m. Profil bol skúmaný dvoma sondami. Získaný materiál /obr. 20: 1-3/ datuje priekopu do neskorej fázy badenskej kultúry. Sporadicke neskoroeneolitické črepy z výplne ryhy na lúke na V od lokality sem boli splavené pravdepodobne zo svahu.

2. Na juhozápadnom úpäti lokality Banka /M-37-33-11, 1 : 50 000, 258 : 295 mm/ narušila ľažba hliny sídliskové jamy s nepočetným a málo výrazným črepovým materiálom pravdepodobne z mladšej doby bronzovej.

Neznáma lokalita z okolia Rimavskej Soboty

Múzeum získalo kúpou od Jána Derekasa z Rimavskej Soboty štyri tyčinkovité bronzové náramky z mladšej doby bronzovej /obr. 18: 1-4/. Podľa jeho informácie pochádzajú zo zbierok Ľudovíta Hüvösyho. Pravdepodobne tvorili časť bronzového pokladu.

Rumince

V polohe Felső Madzag puszta na JV od kóty 298 /M-37-33, 1 : 50 000, 105 : 285 mm/ sa našli sporadicke črepy východnej lineárnej keramiky /obr. 19: 8, 9/, úlomky štiepanej industrie z opálu s bielou patinou, obsidiánový ústupok a riečne mušle. Nálezy poukazujú na výšinné sídlisko z mladšej doby kamennej.

Safárikovo, časť Králik

Na ľavobrežnej terase Slanej na Švermovej ulici /M-34-125-D-c-2, 1 : 10 000, 420 : 90 mm/ pokračoval predstihový záchranný výskum /B. Kovács 1984, s. 46/. Na lokalite, ohrozenej individuálnou výstavbou, bola odkrytá jama a zahľbená chata z predklasickej fázy bukovohorskéj kultúry /obr. 22: 1, 3, 4/ a dve sídliskové jamy z keltsko-dáckeho horizontu /obr. 22: 2/.

Včeliňce

1. Južne od obce na ľavom brehu Slanej v polohe Káposztás /M-37-33, 1 : 50 000, 49 : 288 mm/ sa našli početné črepy z neskorej fázy badenskej kultúry /obr. 19: 1-4/. Sídlisko, vzdialené 1 km od žiarového pohrebiska badenskej kultúry v polohe Feketesár /B. Kovács 1984, s. 46-47/, bolo z veľkej časti zničené ľažbou štrku.

2. V polohe Két út kôzi /M-37-33, 1 : 50 000, 35 : 282 mm/ sa našli sporadicke črepy z 13.-14. stor. Odtiaľto pochádza i ojedinely nález /obr. 22: 5/, dôkaz miestneho bronzolejárstva.

3. V súkromnej zbierke A. Góbisa vo Včeliniciach je hlinený hrnček z 10.-12. stor., nájdený v blízkosti budovy MNV pri výstavbe rodinného domu.

4. Na ľavobrežnej terase Slanej a jej miernom svahu v susedných polohách Lászlófala a Nagy al /M-37-33, 1 : 50 000, 32 : 241-256 mm/ boli objavené loka-

lity z rôznych období. Ojedinely nález štiepanej kamennej industrie patrí do stredného paleolitu /obr. 21: 2/. Výrazný črepový materiál /obr. 21: 3, 4, 6, 7/ a väčšie množstvo železnej trosky dokladajú osadu kyjatickej kultúry z neskorej doby bronzovej. Odlišne sfarbená pôda obsahuje charakteristické črepy /obr. 21: 5/ svedčiace o existencii laténskych sídliskových objektov z 2.-1. stor. pred n. l. Množstvo vyoraných črepov z 13. stor. /obr. 21: 1/ môžeme spájať so zaniknutou stredovekou dedinou Lászlófala, doloženou v písomných prameňoch prvý raz r. 1338 /Ila 1944, s. 576/.

5. V polohe Temetőalja na lavobrežnej, dolnej terase Slanej /M-37-33, 1 : 50 000, 35 : 262 mm/ boli pozbierané zvieracie kosti, kúsky mazanice, železnej trosky a početné črepy z neskorej doby bronzovej /kyjatická kultúra/.

Tri sídliská kyjatickej kultúry v tesnej blízkosti v polohách Eger feli /B. Kovács 1984, s. 47/, Lászlófala-Nagy al a Temetőalja svedčia o neobyčajne intenzívnom osídlení katastra Včeliniec v neskorej dobe bronzovej.

6. V polohe Feketesár /M-34-125-D-c-1, 1 : 10 000, 10 : 445 mm/ pokračoval záchranný výskum, začatý v r. 1982 /B. Kovács 1984, s. 46-47/. Preskúmala sa sídlisková jama skupiny Tiszadob-Kapušany kultúry s lineárnu keramikou.

7. Na lokalite Lászlófala pokračoval výskum sídliska telového typu z trvania staršej a prelomu staršej a strednej doby bronzovej /B. Kovács 1984, s. 47-48/. Prvotným cieľom výskumu v r. 1984 bolo precizovanie výsledkov prvej sezóny /r. 1983/ v oblasti stratigrafie a chronológie. Plošná odkrývka bola kombinovaná sondážou. Rozsah preskúmanej plochy činí 250 m².

Najvýznamnejším prínosom bolo doloženie dvoch sídliskových horizontov v rámci vývoja hatvanskej kultúry /Ia-Ib/. Obidva horizonty sa zachytili už v prvej sezóne. Vtedy sa, hlavne pre obmedzený rozsah odkrývky, sídilo o štrkovom podloží chaty z horizontu Ib v sonde 1, že predstavuje neporušenú, pôvodnú štrkovanú pôdu. V sonde 2 zasa nad hrotitými priekopami z horizontu Ia pre celkovú nevýraznosť a sterilitosť na nálezy nebola rozpoznaná vrstva z horizontu Ib. Preto sa predpokladalo, že hatvanský materiál z horizontu Ib v sonda 1 /omylom označený ako klasická/?/ fáza otomanskej kultúry/ a málo výrazný, nepočetný materiál z výplne priekop /horizont Ia/ zo sondy 2 patria do jedného časového horizontu hatvanskej kultúry /pôvodne vrstva I - porovnaj B. Kovács 1984, s. 47-48/.

Z najstaršieho sídliskového horizontu /Ia/ sa v r. 1984 zachytilo pokračovanie dvoch hrotitých priekop objavených v r. 1983. Zistili sa i dve ďalšie priekopy, z ktorých jedna /hrotitá/ tiež pochádza zo staršieho horizontu hatvanského osídlenia /Ia/. V tesnej blízkosti troch hrotitých priekop bola objavená štvrtá priekopa, no jej vzťah k ostatným nie je zatiaľ objasnený. Odlišuje sa od nich nielen podstatne väčšími rozmermi a úpravou /rovné dno/, ale i nezvyklým situovaním. Pochádza pravdepodobne z horizontu Ia. Bližšie charakterizovanie zložitého opevňovacieho systému bude možné až po rozsiahlejšej plošnej odkrývke. V mladších vrstvách sa nezistili stopy opevnenia.

Z mladšieho horizontu hatvanského osídlenia /Ib/ je čiastočne preskúmaná chata s kolovými jamami a so štrkovým podložím.

Z obdobia mladšej otomanskej kultúry /vrstva III/ pochádzajú rôzne sídliskové jamy a zachytená časť deštrukcie chaty. Jedna sídlisková jama obsahovala hromadný nález keramiky /16 ks/. Kosziderské obdobie /vrstva III/ je doložené zvyškami sídliskových objektov /ohniská, kolové jamy, časť chaty so štrkovým podložím/.

Z jednotlivých vrstiev a objektov sa získal bohatý materiál, v ktorom prevláda keramika, ale zastúpená je i kostená, parohová, kamenná a bronzová industria.

Od ďalšieho výskumu sa očakáva hlavne objasnenie vzťahu najmladšej fázy hatvanskej kultúry k otomanskej kultúre a riešenie problematiky kosziderského horizontu vo vzťahu ku genéze pilinskej kultúry. Vo výskume bude pokračovať Archeologický ústav SAV.

Zo zberu pochádzajú sporadické črepy z doby laténskej a rímskej. Pri výskume bola objavená sídlisková jama so železnou troskou a hrncovitou nádobou z 13. stor. V areáli starého cintorína sa našli architektonické články zo zaniknutého románskeho kostola a torzá sôch zo 16.-17. stor.

L i t e r a t ú r a

- B. KOVÁCS, Š. 1984: Výskumy a prieskumy Gemerského múzea v okrese Rimavská Sobota. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 45-48.
ILA, B. 1944: Gömör megye. A települések története 1774-ig. II. Budapest.

GRABUNGEN UND BEGEHUNGEN DES GEMER-MUSEUMS IM BEZIRK RIMAVSKÁ SOBOTA.

Rimavská Sobota. Lage Sídlisko Západ II: Scherbenfunde /Abb. 19: 5-7/ aus der Spätphase der Badener Kultur. Die vorausgesetzte Siedlung korrespondiert zeitlich mit der Besiedlung der benachbarten Lage Západ I /B. Kovács 1984, S. 46, Abb. 16: 1-3/.

Rimavská Sobota, Teil Vyšná Pokoradz. Der entdeckte Graben /L. ca. 70 m/ stammt aus der Spätphase der Badener Kultur /Abb. 20: 1-3/, gestörte Siedlungsgruben wieder aus der jüngeren Bronzezeit.

Unbekannte Lokalität aus der Umgebung von Rimavská Sobota. Das Museum gewann vier bronzenen Stabarmringe /Abb. 18: 1-4/ aus der jüngeren Bronzezeit /etwa der Teil eines Hortes/.

Rumincie. Scherben der östlichen Linearkeramik /Abb. 19: 8, 9/ und Bruchstücke von Spaltindustrie verweisen auf eine neolithische Höhensiedlung.

Safárikovo, Teil Králik. Fortsetzung der Rettungsgrabung /B. Kovács 1984, S. 46/. Abgedeckt wurden Siedlungsobjekte aus der vorklassischen Phase der Bükker Kultur /Abb. 22: 1, 3, 4/ und zwei Gruben aus dem kelto-dakischen Horizont /Abb. 22: 2/.

Včelince. Im Kataster der Gemeinde wurden zahlreiche Fundstellen in folgenden Lagen festgestellt: 1. Káposztás: Scherben aus der Spätphase der Badener Kultur /Abb. 19: 1-4/. 2. Két út közi: Scherben aus dem 13.-14. Jh. und ein Fund, der Bronzegießerei belegt /Abb. 22: 5/. 3. Privatsammlung: Tonnafpf aus dem 10.-12. Jh. 4. Lászlófala und Nagy al: Fundstellen aus dem Paläolithikum /Abb. 21: 2/, der späten Bronzezeit /Abb. 21: 3, 4, 6, 7/, der Latènezeit aus dem 2.-1. Jh. v. u. Z. /Abb. 21: 5/ und Scherben aus dem 13. Jh., die vielleicht mit der mittelalterlichen, zum erstenmal im J. 1338 /Ila 1944, S. 576/ belegten Dorfwüstung Lászlófala zusammenhängen. 5. Temetőalja: Tierknochen, Lehmverputz, Eisenschlacke und Scherben aus der späten Bronzezeit /Kyjatice-Kultur/. 6. Feketesár /B. Kovács 1984, S. 46-47/: Abgedeckte Siedlungsgrube der östlichen Linearkeramik /Gruppe Tiszadob-Kapušany/. 7. Lászlófala: Fortsetzung der Grabung einer

tellartigen Siedlung aus der älteren und von der Wende der älteren und mittleren Bronzezeit /B. Kovács 1984, S. 47-48/. Wichtig ist der Beleg zweier Zeithorizonte im Entwicklungsrahmen der Hatvan-Kultur /Ia-Ib/. Aus dem Horizont Ia erfaßte man die Fortsetzung zweier Spitzgräben, die im J. 1983 entdeckt wurden. Feststellung zweier weiterer Gräben, von denen einer /ebenfalls ein Spitzgraben/ aus dem Horizont Ia stammt. In nächster Nähe dieser Gräben war ein weiterer, dessen Beziehung zu den übrigen unklar ist. Er unterscheidet sich durch wesentlich größere Ausmaße, Gestaltung /gerade Sohle/ und ungewöhnliche Situierung. Er gehört wahrscheinlich auch in den Horizont Ia. Die nähere Charakterisierung des komplizierten Befestigungssystems wird eine umfangreichere Flächenabdeckung ermöglichen. Aus jüngeren Schichten erfaßte man keine Befestigungsspuren. Aus dem Horizont Ib wurde teilweise eine oberirdische Hütte mit Pfostenkonstruktion und Schotterunterlage untersucht /die Funde aus den Resten einer ähnlichen, 1983 entdeckten Hütte wurden irrtümlich als Denkmäler der klassischen Phase /?/ der Otomani-Kultur bezeichnet - B. Kovács 1984, S. 50, Abb. 19: 6, 7/. In die jüngere Otomani-Kultur /Schicht II/ entfallen verschiedene Siedlungsgruben und der Teil einer Hüttenruine. Aus einer Grube stammt ein Keramikdepot /16 Stück/. Die Koszider-Epoche /Schicht III/ ist durch Siedlungsobjekte belegt /Feuerstellen, Pfostenlöcher, Schotterunterlage der Hütte/. Aus den einzelnen Schichten und Objekten stammt reiches Fundmaterial, vorwiegend Keramik, relativ zahlreich ist auch Knochen-, Geweih-, Stein- und Bronzeindustrie. Aus Lesefunden stammt sporadisches Material aus der Latène- und römischen Zeit. Eine untersuchte Siedlungsgrube ergab Eisenschlacke und ein topfförmiges Gefäß aus dem 13. Jh. Die Grabung wird fortgesetzt. 8. Altes Friedhofsareal: Architektonische Glieder einer romanischen Kirchenruine und Statuentorsos aus dem 16.-17. Jh.

РАСКОПКИ И РАЗВЕДКИ ГЕМЕРСКОГО МУЗЕЯ В Р-НЕ РИМАВСКА СОБОТА.

Римавска - Собота, Урочище Жилой массив Запад II: Найдены черепки /рис. 19: 5-7/ поздней фазы баденской культуры. Предполагаемое поселение временно совпадает с поселением соседнего урочища Запад I /Б. Ковач 1984, с. 46, рис. 16: 1-3/.

Римавска - Собота, часть Вишна - Покорадз. Обнаруженный ров /дл. около 70 м/ относится к поздней фазе баденской культуры /рис. 20: 1-3/, разрушенные ямы на поселении относятся к поздней эпохе бронзы.

Неизвестное местонахождение в окрестностях г. Римавска - Собота. Музей получил четыре круглых в сечении бронзовых браслета /рис. 18: 1-4/ поздней эпохи бронзы /может быть, часть клада/.

Руминце. Черепки восточной линейно-ленточной керамики /рис. 19: 8, 9/ и обломки оббитной каменной индустрии указывают на поселение на возвышенности младшего каменного века.

Шафариково, часть Кралика. Продолжены спасательные раскопки /Б. Ковач 1984, с. 46/. Вскрыты были объекты поселения доклассической фазы буковогорской культуры /рис. 22: 1-3/ и две ямы кельто-дакийского горизонта /рис. 22: 4/.

В ч е л и н ц е . На территории села были обнаружены многочисленные местонахождения в урочищах: 1. Капосташ: Черепки поздней фазы баденской культуры /рис. 19: 1-4/. 2. Кет-утт-кезы: Черепки XIII-XIV вв. и находка, свидетельствующая о литье бронзы /рис. 22: 5/. 3. Частная коллекция: Глиняный горшок X-XII вв. 4. Ласлофала и Надь-ал: Местонахождения палеолита /рис. 21: 2/, поздней эпохи бронзы /рис. 21: 3, 4, 6, 7/, латенского периода - II-I вв. до н. э. /рис. 21: 5/ и черепки XIII в., которые, по-видимому, связаны с погибшей средневековой деревней Ласлофала, упоминаемой впервые в 1338 г. /Ила 1944, с. 576/. 5. Теметеалья: Кости животных, обмазка, железный шлак и черепки поздней эпохи бронзы /киятицкая культура/. 6. Фекетешар /Б. Ковач 1984, с. 46-47/: Вскрыта яма на поселении восточной линейно-ленточной керамики /Группа Тиссадоб-Калушани/. 7. Ласлофала: Продолжены исследования поселения теллевского типа ранней и средней эпох бронзы /Б. Ковач 1984, с. 47-48/. Важным является свидетельство двух временных горизонтов в рамках развития гатванской культуры /Ia-Ib/. В горизонте Ia выявлено продолжение двух остродонных рвов, обнаруженных в 1983 г. Были найдены два других рва - один тоже остродонный относится к горизонту Ia. Близ этих рвов находился еще один ров; его отношение к другим рвам пока не объяснено. Он отличается значительно большими размерами, отделкой /ровное дно/ и необыкновенным положением, относится вероятно к горизонту Ia. Более точную характеристику сложной оборонительной системы позволяют раскопки широкой площадью. В более поздних слоях следы оборонительной системы не были отмечены. В горизонте Ib было частично прослежено одно надземное жилище с столбовой конструкцией и щебневым постилающим слоем /остатки подобного жилища найдены в 1983 г., находки ошибочно считаемые памятниками классической фазы /?/ отоманьской культуры - Б. Ковач 1984, с. 50, рис. 19: 6, 7/. К периоду поздней отоманьской культуры /слой II/ относятся разные ямы на площади поселения и часть деструкции жилища. В одной яме была найдена массовая находка керамики /16 штук/. Косидерский период /слой III/ подтвержден объектами поселения /очаги, столбовые ямы, щебневой подстилающий слой/. В отдельных слоях и объектах найден обильный вещевой материал, главным образом керамика, относительно многочисленны и костяная, роговая, каменная и бронзовая индустрии. На поверхности собран спорадический материал латенского и римского времен. Прослежена была яма с железным шлаком и горшковидным сосудом, относящаяся к XIII вв. Исследования продолжены. 8. Плотина древнего кладбища: Архитектонические элементы погибшей романской церкви и торсы скульптур XVI-XVII вв.

VÝSLEDKY PRIESKUMU A ZÁCHRANNÝCH VÝSKUMOV NA SEVEROVÝCHODNOM SLOVENSKU

Vojtech Budinský - Krička - Pavol Mačala

V r. 1984 sme pokračovali v spolupráci s J. Macákom a S. Horňákom v systematickom prieskume a v záchranných výskumoch na severovýchodnom Slovensku, predovšetkým v povodí Tople a Ondavy.

P r i e s k u m y

B r e s t o v, okr. Humenné

V polohe Vadászlak severne od obce /M-34-116-B-b, 1 : 25 000, 339 : 246 mm/ bola zberom získaná štiepaná industria a atypické črepy z mladšej doby kamennej.

D l h é n a d C i r o c h o u, okr. Humenné

Pri prieskume polohy Šalková /kóta 355; M-34-117-A-a, 1 : 25 000, 165 : 338 mm/ sa zistilo za spolupráce J. Macáka a S. Hornáka deväť mohýl, vysokých približne 0,5 m a s \varnothing 12-20 m. Počas obhliadky sa nenašiel archeologický materiál. Mohyly patria pravdepodobne ku kultúre východoslovenských mohýl.

H u m e n n é, časť V a l a š k o v c e

Pri prieskume staveniska sídliska 1, mája na evidovanom sídlisku sa získala štiepaná kamenná industria a typická keramika z mladého neolitu a mladšej doby bronzovej.

K a m e n i c a n a d C i r o c h o u, časť H a ž í n n a d C i r o c h o u, okr. Humenné

Na terasovitej vyvýšenine západne od obce v polohe Dlužanky /Dlžavy; M-34-116-B-b, 1 : 25 000, 138 : 60 mm/ bol získaný keramický materiál z rozrušeného slovanského objektu z veľkomoravského obdobia, črep sivej keramiky z doby rímskej, štiepaná industria a atypické črepy z mladšej doby kamennej a mladšej doby bronzovej.

K r a č ú n o v c e, okr. Bardejov

Pri opakovanom prieskume dôležitej lokality v polohe Čepcov s kontinuitou osídlenia od mladšej doby bronzovej do doby rímskej boli získané ojedinelé črepy z mladšej doby bronzovej, neskorolaténska keramika /obr. 23: 5, 7/, fragment najskôr dáckej súdkovitej nádoby /obr. 23: 1/, črepy jemnej sivej keramiky /obr. 23: 3, 10/ a hrubej keramiky zo staršej doby rímskej.

K u r i m a, okr. Bardejov

V polohe Hurna sa našla na evidovanej lokalite keramika z mladšej doby bronzovej a slovanská keramika z 8.-9. stor. /obr. 23: 8, 9, 11/.

M e s t i s k o, okr. Svidník

Prieskum polohy Kaštielik /kóta 328,0; M-34-104-A-a, 1 : 25 000, 104 : 146 mm/ nepriniesol doklady osídlenia, hoci konfigurácia terénu v južnej časti vrcholovej plošiny naznačuje valové opevnenie.

N i ž n á M y š l a, okr. Košice-vidiek

L. Olexa získal z intravilánu obce z miesta výkopových prác keramiku a zvieracie kosti. Rekonštruovaná baňatá vázička s kuželovitým hrdlom a úzko vyhnutým profilovaným okrajom /v. 10,2 cm, \varnothing ústia 9,1 cm, max. \varnothing 14,6 cm, \varnothing dna 5,1 cm/, podobná rekonštruovaná nádobka /v. 9,3 cm, \varnothing ústia 8,9 cm, max. \varnothing 12 cm, \varnothing dna 6,8 cm/ a fragment hrdla profilovanej nádoby patria s najväčšou pravdepodobnosťou k sídliskovým nálezom /zvieracie kosti zatiaľ neboli určené; obr. 23: 12-14/. Farba rekonštruovaných nádob je sivá so žltým odtieňom, hlina zrnitá, povrch drsný, v povlaku sú jemné vodorovné ľahy.

Keramika z Nižnej Myšle patrí do okruhu sivej na krahu vytáčanej keramiky z doby rímskej a zo začiatku doby stáhovania národov, ktorá tenkostennosťou, profiláciou, farbou, materiálom a technikou výroby pripomína keramiku z obdobia vrcholného stredoveku. S podobnou sídliskovou keramikou sa na východnom Slovensku stretávame len veľmi sporadicky.

N i ž n é L a d i č k o v c e, okr. Humenné

V polohe Poloma - Tri kopce zistil J. Macák a S. Horňák v lesnom teréne

/M-34-104-D-d, 1 : 25 000, 287 : 232 mm/ skupinu 10 mohýl s Ø zväčša okolo 15 m a v. 1-2,2 m. Sprievodný archeologický materiál nebol nájdený. Mohyly patria pravdepodobne ku kultúre východoslovenských mohýl.

N i ž n ý H r a b o v e c, okr. Vranov nad Topľou

Na známom slovanskom sídlisku v polohe Za plevňu bol zopakovaný prieskum, z ktorého pochádza sídlisková keramika z 9. stor.

S e č o v c e, okr. Trebišov

Pri prieskume okolia Sečoviec bolo zistené osídlenie v dvoch polohách.

Na SZ od mesta v polohe Vinice /M-34-116-C-d, 1 : 25 000, 339 : 186 mm/ boli sčasti preskúmané dva orby narušené slovanské sídliskové objekty. Objekt 1 obsahoval tri hlinené prasleny, železný pílkovitý nástroj, zvieracie kosti a keramiku z veľkomoravského obdobia /obr. 24: 1-9/. Z objektu 2 pochádza popri keramike z veľkomoravského obdobia značné množstvo zvieracích kostí /obr. 24: 10-14/.

Východne od slovanských objektov /M-34-116-C-d, 1 : 25 000, 314 : 185 mm/ bol získaný keramický materiál z narušeného objektu kultúry Suciu de Sus /obr. 25: 1, 2, 4-6/.

V polohe Dobrošňa na SV od Sečoviec /M-34-116-C-d, 1 : 25 000, 266 : 215 mm/ sa zistilo osídlenie v staršej dobe železnej, vo veľkomoravskom období a vo vrcholnom stredoveku /obr. 25: 13-20/.

S e d l i s k á, časť P o d č i č v a, okr. Vranov nad Topľou

Na evidovanom sídlisku z mladšej doby bronzovej na cintoríne sa získala keramika kultúry Gáva /obr. 25: 11/. V intraviláne obce v záhrade domu č. 156 bol narušený halštatský objekt, z ktorého je zlomok železného noža, zvieracie kosti a zlomky miskovitej nádoby.

V r a n o v n a d T o p ľ o u, časť Č e m e r n é

Opakoval sa prieskum na známych sídliskách. V polohe Lazy bola získaná keramika z mladšej doby rímskej, na lokalite Studzinky štiepaná kamenná industria /obsidiánová a z opálonosnej horniny/ z mladšej doby kamennej a zlomok praslena najskôr z doby rímskej a v polohe Sadok keramika z veľkomoravského obdobia, pochádzajúca z objektu narušeného orby.

V y š n ý Ž i p o v, okr. Vranov nad Topľou

V intraviláne obce bol pri hĺbení základov novostavby /dom č. 189/ narušený objekt obsahujúci keramiku z mladšej doby bronzovej, zvieracie kosti a uhlíky.

Z e m p l í n s k e K o p č a n y, okr. Michalovce

V priestore cintorína a v jeho blízkosti /M-34-128-B-b, 1 : 25 000, 231 : 43 mm/ sa našiel fragment sivej keramiky z doby rímskej /obr. 25 : 12/ a črepky z obdobia vrcholného stredoveku /obr. 25: 8-10/.

Z á c h r a n n é v ý s k u m y

K o m á r a n y, okr. Vranov nad Topľou

Pri zemných práciach na stavbe vodovodu Starina bolo v polohe Vyšňa roveň /M-38-11, 1 : 50 000, 54 : 170 mm/ narušené sídlisko z neskorej doby bronzovej a z obdobia včasného stredoveku. Sídlisko je v literatúre známe /porovnaj Mačala 1983, s. 187-191, tam aj bližšia geografická špecifikácia/. Na bezprostredne ohrozenej ploche bolo preskúmaných deväť sídliskových objektov. Päť nepravidelných zahľbených objektov patrí do neskorej doby bronzovej, štyri oválne objekty

do veľkomoravského obdobia. V objektoch z neskorej doby bronzovej sa popri keramike a zvieracích kostiach našiel zlomok drobného okuliarovitého závesku /objekt 4/. Zo slovanských objektov pochádza typická veľkomoravská keramika, ojedinelé zvyšky zvieracích kostí a prasleny.

K v a k o v c e , časť D o b r á nad O n d a v o u , okr. Vranov nad Topľou

Na brehu vodnej nádrže Domaša pokračoval druhou sezónou záchranný výskum žiarového pohrebiska zo staršej doby rímskej. Za sťažených podmienok /stúpla hladina vody v nádrži/ bol začistovaný breh v miestach, kde sa nachádzali vyplavené nálezy. Hrobové celky sa nepodarilo identifikovať, potvrdil sa poznatok z výskumu v r. 1983 o zničení väčšiny žiarových hrobov. Výskumom sa získali predovšetkým železné predmety - nože a ich zlomky, úlomky kopijí, železny klúč a ďalšie drobné železné predmety. Pre značné znečistenie brehu sa neosvedčil geofyzikálny prieskum, ktorý robil J. Tirpák.

V r a n o v n a d T o p l o u

Na slovanskom sídlisku zo 7.-9. stor. v polohe Lomnica - Male polo /Budinský-Krička 1980, s. 46-47/ bolo narušených počas melioračných prác 15 sídliskových objektov zväčša oválneho pôdorysu. Pozornosť si zaslahuje predovšetkým objekt 5, ktorý tvorila klenbová pec, zavalená zvyškami piatich žarnovov, a predpecná jama, obsahujúca okrem predveľkomoravskej keramiky aj železny klúč. Z ďalších objektov treba spomenúť objekt 2, ktorý obsahoval spolu s predveľkomoravskou keramikou železnú kopiju. Všetky preskúmané objekty sú datované do predveľkomoravského obdobia. V osteologickej materiáli prevládajú zvyšky kostí hovädzieho dobytku, ošípaných, doložený je aj jeleň /určenie MVDr. V. Rajtovej z Vysokej školy veterinárnej v Košiciach/.

Materiál získaný z prieskumov a záchranných výskumov je uložený v depozitároch oddelenia AÚ SAV v Košiciach.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1980: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol.

Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 35-53.

MAČALA, P. 1983: Slovanské sídlisko v Komáranoch. In: Štud. Zvesti Archeol.

Ust. SAV. 20. Nitra, s. 187-191.

ERGEBNISSE VON GELÄNDEBEGEHUNGEN UND RETTUNGSGRABUNGEN IN DER NORDOSTSLOWAKEI.

G e l ä n d e b e g e h u n g e n

B r e s t o v /Bez. Humenné/. Es wurden gespaltene Silexindustrie und atypische Scherben aus der jüngeren Steinzeit gewonnen.

D l h é nad C i r o c h o u /Bez. Humenné/. Es wurden neun Hügelgräber /H. ca. 0,5 m, Dm. 12-20 m/ ohne archäologisches Material festgestellt. Sie gehören wahrscheinlich der ostslowakischen Hügelgräberkultur an.

H u m e n n é, Teil Valaškovce /Bez. Humenné/. Gerettet wurden jungneolithische Spaltindustrie und atypische Keramik.

K a m e n i c a n a d C i r o c h o u , Teil H a ž í n n a d C i r o c h o u /Bez. Humenné/. Man fand gespaltene Silexindustrie und atypische Scherben aus der jüngeren Steinzeit, atypische Scherben aus der jüngeren Bronzezeit, graue Keramik aus der römischen Zeit und slawische Keramik aus grobmährischer Zeit.

Kračúnce /Bez. Bardejov/. Auf einer Siedlung mit kontinuierlicher Besiedlung von der jüngeren Bronzezeit bis zur römischen Zeit wurden Einzelscherben aus der jüngeren Bronzezeit aufgelesen, ferner spätlatènezeitliche, dakische, feine graue Keramik aus der römischen Zeit /Abb. 23: 1-7, 10/.

Kurima /Bez. Bardejov/. Auf der evidierten Siedlung gewann man slawische Keramik aus dem 8.-9. Jh. und Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 23: 8, 9, 11/.

Mestisko /Bez. Svidník/. Negatives Ergebnis einer Geländebegehung.

Nižný Hrabovec /Bez. Vranov nad Toplou/. Man gewann Siedlungskeramik aus dem 9. Jh.

Nižné Ladičkovce /Bez. Humenné/. Man erkannte eine Gruppe von zehn Hügelgräbern /H. 1-2,2 m, Dm. größtenteils um 15 m/, offenbar der ostslowakischen Hügelgräberkultur.

Nižná Myšľa /Bez. Košice-Land/. Bei Grabungsarbeiten gewann man grobe graue Keramik aus römischer Zeit und aus den Anfängen der Völkerwanderungszeit /Abb. 23: 12-14/.

Sečovce /Bez. Trebišov/. 1. Flur Vinica: Es wurden zwei slawische Siedlungsobjekte aus großmährischer Zeit /Abb. 24/ und ein Objekt der Suciu-de-Sus-Kultur untersucht /Abb. 25: 1, 2, 4-6/. 2. Flur Dobrošňa: Festgestellt wurde Besiedlung aus der älteren Eisenzeit, der slawischen Zeit und aus dem Hochmittelalter /Abb. 25: 13-20/.

Sedliská, Teil Podčíava /Bez. Vranov nad Toplou/. Auf der bekannten jüngerbronzezeitlichen Siedlung gewann man Keramik der Gáva-Kultur, innerhalb der Gemeinde wurde teilweise ein hallstattzeitliches Objekt untersucht; Funde: ein Messerbruchstück, Keramik und Tierknochen.

Vranov nad Toplou, Teil Čemerné. 1. Flur Lazy: Keramik aus der jüngeren Steinzeit und Spaltindustrie. 2. Flur Studzinky: Keramik aus der jüngeren römischen Zeit. 3. Flur Sadok: Keramik aus großmährischer Zeit.

Vyšný Zípov /Bez. Vranov nad Toplou/. Innerhalb der Gemeinde wurde ein jungbronzezeitliches Objekt gestört, das Keramik /Gáva-Kultur/, Tierknochen und Holzkohlestückchen enthielt.

Zemplínske Kopčany /Bez. Michalovce/. Man fand ein Fragment der grauen Keramik aus römischer Zeit und Scherben aus dem Hochmittelalter /Abb. 25: 8-10, 12/.

Grabungen

Komáranec /Bez. Vranov nad Toplou/. Bei Bauarbeiten wurden auf der bekannten spätbronzezeitlichen und frühmittelalterlichen Siedlung neun Siedlungsobjekte gerettet. Aus fünf Objekten der Spätbronzezeit stammen Keramik, Tierknochen und das Bruchstück eines Brillenanhängers. Die slawischen Objekte von ovalem Grundriß enthielten neben typischer großmährischer Keramik Spinnwirbel und vereinzelte Tierknochenreste.

Kvakovce, Teil Dobrá nad Ondavou /Bez. Vranov nad Toplou/. Die Rettungsgrabung eines Brandgräberfeldes aus der älteren römischen Zeit am Ufer eines Wasserbassins setzte fort. Grabkomplexe

wurden nicht erfaßt /der Großteil der Gräber durch Erosionstätigkeit des Wassers gestört/. Gewonnen wurden Eisenmesser und deren Bruchstücke, eiserne Lanzenbruchstücke, ein Eisenschlüssel und kleine Eisengegenstände.

V r a n o v n a d T o p l o u. Bei Meliorationsarbeiten wurden 15 slawische Siedlungsobjekte aus dem 7.-8. Jh., größtenteils von ovalem Grundriß, gestört. Aufmerksamkeit verdienen ein Kuppelofen mit Resten von fünf Mahlsteinen, der durch Keramik in das 7.-8. Jh. datiert ist, ein Eisenschlüssel und eine Eisenlanze. Im osteologischen Material überwiegen Reste von Rinder- und Schweineknochen, belegt ist auch ein Hirsch.

РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДОК И ОХРАННЫХ РАСКОПОК В СЕВЕРО-ВОСТОЧНОЙ СЛОВАКИИ.

Р а з в е д к и:

Брестов /р-н Гуменне/. Была обнаружена каменная колотая индустрия и атипичные черепки нового каменного века.

Д л г е - н а д - Ц и р о х о у /р-н Гуменне/. Было обнаружено 9 курганов /в. около 0,5 м, Ø 12-20 м/ без археологического материала. Они вероятно относятся к культуре восточнословацких курганов.

Г у м е н н е, часть В а л а ш к о в ц е /р-н Гуменне/. Была спасена позднеэнолитическая колотая индустрия и атипичная керамика.

К а м е н и ц а - н а д - П и р о х о у, часть Г а ж и н - н а д - Ц и р о х о у /р-н Гуменне/. Была найдена колотая каменная индустрия и атипичные черепки нового каменного века, атипичные черепки поздней эпохи бронзы, серая керамика римского времени и славянская керамика великоморавского периода.

К р а ч у н о в ц е /р-н Бардеёв/. На поселении, непрерывном с поздней эпохи бронзы до римского времени, были найдены одиночные черепки поздней эпохи бронзы, позднелатенская керамика, дакийская керамика, тонкостенная серая керамика римского времени /рис. 23: 1-7, 10/.

К у р и м а /р-н Бардеёв/. На зарегистрированном поселении была найдена славянская керамика VIII-IX вв. и керамика поздней эпохи бронзы /рис. 23: 8, 9, 11/.

М е с т и с к о /р-н Свидник/. Негативные результаты разведок.

Н и ж н и - Г р а б о в е ц /р-н Вранов-над-Топльоу/. Была найдена бытовая керамика IX в.

Н и ж н е - Л а д и ч к о в ц е /р-н Гуменне/. Была найдена группа 10 курганов /в. 1-2,2 м, Ø около 15 м/, по-видимому, культуры восточнославянских курганов.

Н и ж н а - М и щ л я /р-н Кошице-видьеck/. При землекопных работах была найдена грубая серая керамика римского времени и начала периода переселения народов /рис. 23: 12-14/.

С е ч о в ц е /р-н Требишов/. 1. Урочище Винице: были прослежены два объекта славянского поселения великоморавского периода /рис. 24/ и объект культуры Сучью-де-Сус /рис. 25: 1, 2, 4-6/. 2. Урочище Доброшня: было найдено поселение раннего железного века, славянского времени и развитого средневековья /рис. 25: 13-20/.

С е д л и с к а, часть П о д ч и ч в а /р-н Вранов-над-Топльоу/. На известном поселении поздней эпохи бронзы была найдена керамика культуры Гава, на территории села был частично прослежен гальштатский объект, содержащий обломок ножа, керамику и кости животных.

Вранов - над - Топльоу, часть Чемерне. 1. Урочище Лази: была найдена керамика нового каменного века и колотая каменная индустрия. 2. Урочище Студзинки: была найдена керамика позднеримского времени. 3. Урочище Садок: была найдена керамика великоморавского времени.

Вишни - Жипов /р-н Вранов-над-Топльоу/. На территории села разрушен позднебронзовый объект содержавший керамику /культура Гава/, кости животных и угольки.

Земплинске - Копчани /р-н Михаловце/. Был найден фрагмент серой керамики римского времени и черепки эпохи развитого средневековья /рис. 25: 8-10, 12/.

Раскопки

Комарани /р-н Вранов-над-Топльоу/. При строительных работах было на известном поселении поздней эпохи бронзы и периода раннего средневековья спасено 9 объектов поселения. В пяти объектах поздней эпохи бронзы были найдены керамика, кости животных и обломок очковидной подвески. Овальные в плане славянские объекты содержали наряду с типической великоморавской керамикой прядлица и одиночные остатки костей животных.

Кваковце, часть Добра - над - Ондавоу /р-н Вранов-над-Топльоу/. Продолжены спасательные исследования могильника с трупосожжениями раннеримского времени на берегу водохранилища. Погребальные комплексы нельзя было вскрыть, так как большинство погребений было разрушено эрозионной деятельностью воды. Обнаружены были железные ножи и их обломки, обломки железных наконечников копья, железный ключ и мелкие железные предметы.

Вранов - над - Топльоу. При мелиорационных работах было разрушено 15 славянских объектов поселения VII-VIII вв., большей частью овальных в плане. Внимания заслуживает сводчатая печь с остатками пяти жерновов, датированная керамикой VII-VIII вв., железный ключ, железный наконечник копья. В остеологическом материале превалируют остатки костей рогатого скота и свиней, обнаружен также олень.

ZÁVEREČNÁ SEZÓNA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V DUBNÍKU

Jozef Bujna

V r. 1982-84 bola na lokalite Dubník v polohe Bundáš /okr. Nové Zámky/ preskúmaná plocha ca 850 m², na ktorej sa odkrylo 32 hrobov z doby laténskej. Z tohto počtu je len päť hrobov žiarového ríitu. Osem hrobov bolo ohrazených žľabmi štvoruholníkového pôdorysu, z ktorých najväčšie dosahovali rozmeru až 14 x 15 m. Boli odkryté ešte dva žľaby bez prislúchajúcich hrobov. Najväčšie hrobové jamy dosahovali rozmeru 3,5 x 3,5 m. V siedmich hroboch sa zistili zvyšky drevnej konštrukcie a v ďalších siedmich hroboch stopy po inej úprave jamy. Z preskúmaných hrobov sa získal veľmi bohatý materiálový súbor, obsahujúci 250 kovových predmetov a 120 nádob, ktorý odkrytú časť pohrebiska datuje do stupňa LB a na začiatok stupňa LC.

Pretože v severnej časti lokality sa nachádza vinohrad JRD, mohla byť preskúmaná len asi polovica pohrebiska. Okrem kvantitatívneho prínosu nového

materiálu pre obohatenie doterajšej pramennej bázy znamená výskum aj kvalitatívny prínos najmä v sfére pohrebných zvykov a nových poznatkov k sociálnej interpretácii tu pochovávajúcej spoločnosti.

SCHLUßSAISON DER RETTUNGSGRABUNG IN DUBNIK. In den J. 1982-84 wurden in Dubník /Bez. Nové Zámky/ 32 latènezeitliche Gräber untersucht. Acht Gräber waren von viereckigen Gräben umgrenzt, von denen einige aneinander anknüpften. In 14 Fällen wurden Spuren der Grabgrubengestaltung festgestellt, die in einigen Fällen den Charakter einer Kammer hatten und sogar 3,5 x 3,5 m Ausmaß erreichten. Fünf Gräber wiesen Brandbestattungsritus auf. Die untersuchten Gräber ergaben eine reiche Materialkollektion von 250 Metallgegenständen und 120 Gefäßen, die das Gräberfeld in die Stufe LB und an den Anfang von LC datiert. Der Nordteil der Fundstelle konnte wegen eines Weingartens nicht untersucht werden.

ПОСЛЕДНИЙ СЕЗОН СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В С. ДУБНИК. В 1982-84 гг. было в с. Дубник /р-н Нове-Замки/ прослежено 32 погребения латенского времени. Восемь погребений было ограничено четырехугольными рвами, из которых некоторые являлись продолжением других. В четырнадцати случаях отмечены следы устройства могильной ямы, имеющей в некоторых случаях характер камеры размерами максимум в 3,5 x 3,5 м. Пять погребений были трупосожжения. В исследованных погребениях найден богатый материал - 250 металлических предметов и 120 сосудов, датирующий могильник ступенью LB и началом ступени LC. Северную часть местонахождения нельзя было проследить из-за винограда.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU STREDOVEKEJ FORTIFIKÁCIE V MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII V BÁRDEJOVE

Dušan Čaplovič

V r. 1984 pokračovala odkrývka stredovekého opevnenia v Bardejove v juhovýchodnej časti na Krátkom rade /M-34-103-B-a, 1 : 25 000, 277 : 188 mm/. Nadviazala na výsledky výskumu v r. 1983 /Čaplovič 1984, s. 64-65/. Odkrývku realizoval Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove - stredisko Bardejov, metodicky ju usmerňoval Archeologický ústav SAV v Nitre - oddelenie v Košiciach.

Výskum sa sústredil na tie časti stredovekého mestského opevnenia, ktoré korešpondovali s Hrubou baštou. Zistil sa celý priebeh parkanového a hradbového múru v dI. priekopy, pre ktorú sa pripravuje pamiatkový zámer obnovy. V priebehu sondážnych prác sa v sonde XI/83-84 /v severozápadnom predĺžení/ v tesnej blízkosti Hradobnej ul., a to v mladších planírkach a navážkach z čias po zániku funkčnosti stredovekého opevnenia mesta, preskúmali dva novoveké kostrové hroby bez sprievodného inventára, ktoré datujeme rámcovo do 18.-19. stor.

Spomínanými sondážnymi prácam sa nezistili žiadne stopy osídlenia pred vybudovaním stredovekého mestského opevnenia. Výsledky slúžili ako podkladový materiál k pamiatkovému zámeru a úvodnému projektu komplexnej obnovy tejto plochy stredovekého mestského opevnenia.

L i t e r a t ú r a

ČAPLOVIČ, D. 1984: Výsledky výskumu v mestskej pamiatkovej rezervácii v Bardejove. In.: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 64-65.

FORTSETZUNG DER UNTERSUCHUNG DER MITTELALTERLICHEN FORTIFIKATION IN DER STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION VON BARDEJOV. Die Grabung knüpfte an die Ergebnisse der Abdeckung vom J. 1983 an, und zwar im SO-Teil der mittelalterlichen Stadtbefestigung von Bardejov. Es wurde die Situierung der Zwinger- und Festungsmauer in der Länge des Grabens präzisiert, der zwecks Denkmalpflege erneuert werden soll. Gleichzeitig wurde die Überbrückung der Zwinger- und Festungsmauer auf die Bastei Hrubá bašta gelöst. Die Grabungsergebnisse dienen als Unterlagsmaterial zur Denkmalerneuerung der untersuchten Fläche der mittelalterlichen Stadtbefestigung.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ СРЕДНЕВЕКОВОЙ ФОРТИФИКАЦИИ В ГОРОДЕ-МУЗЕЕ В Г. БАРДЕЁВ. Исследования являются продолжением результатов вскрыши в 1983 г. в юго-восточной части средневекового укрепления г. Бардеёв. Уточнилась линия городской оборонительной стены по всей длине рва, который подвергается возобновлению. Одновременно решена связь городской стены с "Грубой баштой". Результаты исследований служат основным материалом для возобновления прослеженной площади средневекового городского укрепления.

VÝSLEDKY VÝSKUMU HRADiska V ZEMPLÍNE

Dušan Čaplovic

V r. 1984 sa uskutočnil v intraviláne obce Zemplín /okr. Trebišov/ v polohe Hradisko /38-34, 1 : 50 000, 273 : 142 mm/ výskum valu, ktorý mal za cieľ spresniť datovania najmä slovanského opevnenia hradiska a mladšieho opevnenia z obdobia vzniku komitátneho správneho centra v tejto oblasti vo formujúcom sa včasnofeudálnom uhorskom štáte.

Pre výskum sa zvolila neporušená plocha na dvore bývalej základnej školy. Z metodického hľadiska sa postupovalo sondážou odkrývkou. V smere SV-JZ sa preťala celá dostupná plocha /vnútri hradiska a v časti valu/, a to kolmo na predpokladanú terajšiu os valu.

Sondou I/84 /25 x 2 m/ sa skúmala plocha vnútri hradiska. Po odstránení vrchných vrstiev /zväčša upravených častou novodobou planírkou/ sa skúmali zistené hroby a časť opevnenia hradiska. V týchto vrstvách bol materiál značne zmiešaný /z pravekého, protohistorického, zo slovanského a stredovekého obdobia/. V juhozápadnej časti sondy /v dĺ. 20-25 m/ sa zachytili vrstvy, ktoré patrili k samotnému valu. Bolo ich možné sledovať v hĺ. od 1,5-1,7 do 2,7 m. V severovýchodnej časti sondy /v dĺ. 0-5 m/ sa v hĺ. 1,3-1,6 m preskúmali hroby 1-5, ktoré patrili k stredovekému cintorínu v čase funkčnosti komitátneho hradu. Boli bez sprievodného inventára /okrem hrobu 2, kde sa našla bronzová esovitá záušnica/ a chronologicky ich radíme do 12. stor. Cintorín iste prinadležal k staršej, doposiaľ neobjavenej románskej sakrálnej stavbe. Niektoré preskúmané hroby boli značne narušené, pôvodne boli obložené malými i väčšími kameňmi,

hrobové jamy sa nečrtali. Súčasťou pravdepodobne ohrady cintorína bol pravidelný kamenný útvar, ktorý sa zachytil v dĺ. sondy I/84, a to v m 4,6-5,2 v hľ. cca 1,4 m od terajšej nivelety skúmanej plochy.

Sondou II/84 /13 x 3 m/, ktorá bola vlastne predĺžením sondy I/84 na JZ, sa skúmal val. Južné strany sondy I a II/84 sa dostali do jednej línie a stali sa východiskom pre dokumentáciu vertikálnej stratigrafie po celej dĺžke skúmaného valu a interiéru hradiska. Od najvyššieho miesta /v súčasnosti zachovanej výšky valu/ sa urobil rez tejto časti do hľ. 5,55 m. Presekli sa jednotlivé stavebné fázy slovanského a stredovekého opevnenia. V hľ. 5,4-5,5 m sa zachytila koruna kamennej deštrukcie pôvodného valu z obdobia keltsko-dáckej symbózy /osídlenia tejto polohy/. Rez valu umožnil spoznať drevenú konštrukciu slovanského opevnenia. Jednotlivé stavebné prvky valu a chronologický vývoj celej fortifikačné objasní až ďalší výskum pomocou plošnej odkrývky po jednotlivých vrstvách, ako i prerezanie jadra násypu až po podložie v celej jeho šírke.

Vo vrchných vrstvách valu /od terajšieho vrcholu valu do hľ. 1,8 m/, ktoré boli navŕšené v období vzniku stredovekého hradiska /10.-11. stor./, sa nachádzal značne rôznorodý keramický materiál /neskorá doba bronzová, doba halštatská, laténska, velkomoravské obdobie a stredovek/, mazanica, ojedinelé obsidiány, zvieracie kosti a pod. K dobre zachovaným nálezom radíme dva kamenné žarnovy; jeden je z doby laténskej, druhý patrí k slovanskému osídleniu hradiska.

Vo vrstve reprezentujúcej slovanskú fazu opevnenia /od terajšieho vrcholu valu v hľ. od 1,8 do 4,2-5 m, úprava päty valu bola značne nepravidelná/ sa získala prevaha slovanskej keramiky a staršia keramika, najmä z neskorej doby bronzovej a z mladšej doby železnej. V týchto vrstvách slovanského opevnenia sa prerezala drevená konštrukcia /v hľ. 2-2,6 m/. Jej presné konštrukčné /typologické, ale aj chronologické/ objasnenie bude možné až v ďalších výskumných sezónach. Úlohou výskumu bude nielen spresnenie datovania jednotlivých fáz opevnenia, ale aj precizovanie dokumentácie konštrukčných prvkov zistených pri výskume slovanského valu nielen v sezóne 1984, ale už v predchádzajúcom období výskumu /Benadik 1964; 1965/. Ďalšími úlohami výskumu bude presná lokalizácia a vyčlenenie najstaršej stredovekej architektúry - komitátneho hradu, rozsahu stredovekého cintorína a lokalizácia i preskúmanie predpokladanej sakrálnej románskej architektúry.

L i t e r a t ú r a

- BENADIK, B. 1964: Slovanské nálezy z výskumu valu na hradisku v Zemplíne. In: Stud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 14. Nitra, s. 151-160.
BENADIK, B. 1965: Die spätlatènezeitliche Siedlung von Zemplín in der Ostslowakei Germania, 43, s. 63-91.

GRABUNGSERGEBNISSE VON DER BURG IN ZEMPLÍN. Im Gemeindeareal von Zemplín /Bez. Trebišov/ wurde mit den Schnitten I und II/84 die Fläche von Burg und Wall untersucht. Es wurde ein mittelalterliches Skelettgräberfeld festgestellt, das vorläufig in das 12. Jh. datiert wird und zum Komplex des Komitatssitzes gehörte. Im Verlauf der Wallgrabung wurde die Struktur der jüngsten Befestigungsphase untersucht - ein Erdwall aus dem 10.-11. Jh. und ein älterer slawischer Wall mit Holzkonstruktion, einstweilen ohne nähere typologische und chronologische Einstufung. In 5,5 m T. vom jetzigen Wallniveau stieß man auf die Steinkonstruktion einer Wallbefestigung aus

der Zeit der kelto-dakischen Symbiose. Die Untersuchung in den weiteren Jahren wird sich auf die endgültige Untersuchung des Walles, des mittelalterlichen Friedhofs, auf die genaue Lokalisierung und Abdeckung von mittelalterlicher profaner und sakraler Architektur aus der Zeit richten, in der Zemplín das Komitatszentrum dieses Gebietes war, und zwar in der Zeit des beginnenden ungarischen Feudalstaates.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ГОРОДИЩА В С. ЗЕМПЛИН. На территории села Земплин /р-н Требишов/ заложены шурфы I и II/84 для исследования площади городища и вала. Обнаружено средневековое кладбище с трупоположениями, датированное предварительно XII в., которое принадлежало к комплексу места пребывания комитата. В течении исследований вала прослежена была структура поздней фазы укрепления – земляного вала X-XI вв. и более раннего славянского вала с деревянной конструкцией, пока точнее не определенного с хронологической и типологической точек зрения. На глубине 5,5 м от нынешнего уровня вала найдена каменная конструкция укрепления городища периода кельто-дакийского симбиоза. Исследования в следующих сезонах будут направлены на доследование вала, средневекового кладбища, точную локализацию и вскрышу средневековой светской и церковной архитектуры периода, когда был Земплин центром комитата этой области, т. е. в начале феодального Венгерского государства.

VÝSKUM V ORAVSKOM PODZÁMKU A SEDLIACKEJ DUBOVEJ

Pavol Čaplovič

V rámci záchranného výskumu na lužickom žiarovom pohrebisku v priestore parcely 22/1 kat. úz. Oravský Podzámok /okr. Dolný Kubín/ bola preskúmaná plocha 3 x 9 m /obr. 26/. V jej východnej časti v hĺ. 40-60 cm sa odkrylo viac skupín pieskovcových kameňov. Pod troma z nich sa našli žiarové hroby. Prvý obsahoval len jednu nádobu s kostami a popolom. V druhom boli dve nádoby s kostami a od nich západným smerom skupina črepov. Tretí hrob /vedľa prvého/ tiež obsahoval len jednu urnu. Veľmi schátranú keramiku predstavujú väčšinou mierne profilované hrncovité tvary /t. č. na rekonštrukciu/.

Počas výskumu boli vykonané i zisťovacie práce na vývýšenine Skalka. Ukaže sa, že táto poloha nebola v praveku osídlená.

Ako doplnok k výskumom v r. 1959 a 1982 /Čaplovič 1983, s. 79/ sa konal v r. 1984 výskum na Hrádku v Sedliackej Dubovej /okr. Dolný Kubín/ za účelom preverenia kamenného muriva na SZ strane lokality. Vyhľbená sonda A/84 /3 x 7 m, hĺ. 100 až 160 cm/ bola situovaná v tesnej blízkosti sondy A/82, takže obnažila zo SZ tie isté kamene, ktoré boli odkryté v sonda A/82 z J. Väčšia časť kameňov však bola zosunutá po SZ svahu tak, že pôvodný mûr mohol azda vyčnievať aj nad povrch terénu. Kamenné murivo odkryté sondou A/84 v hĺ. 100 až 160 cm nadvázovalo na spodné murivo, uložené na červenú prepálenú hlinu. Zo SZ boli kamene prisypané žltou neprepálenou hlinou, kým z druhej strany muriva /od J/ bola výlučne prepálená, kompaktná červená hliná. Podľa toho sa dá predpokladať kamenné murivo predprsne, ktorá pôvodne chránila drevenú konštrukciu opevnenia z vonkajšej strany.

Vedľa sondy z r. 1959 bol v r. 1984 vyhlbený profil /obr. 27/. Išlo o preverenie podložia obrannej palisády so zahľbenou priekopou z vnútornej strany v úlohe komunikačného priestoru pozdĺž opevnenia. Zistili sa tie isté pomery /s malými proporčnými rozdielmi/ ako v profile 1959. Ukazuje sa, že palisáda okolo sídliska mala drevenú konštrukciu, bola obložená kamenným múrom a krytá strechou, ktorá chránila vyhlbený priestor pred zrážkami.

Literatúra

ČAPLOVIČ, P. 1983: Halštatské sídlisko na Hrádku v Sedliackej Dubovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 79.

GRABUNG IN ORAVSKÝ PODZÁMOK UND SEDLIACKA DUBOVÁ. In Oravský Podzámok /Bez. Dolný Kubín/ wurden drei Brandgräber der Lausitzer Kultur abgedeckt /Abb. 26/. Die Keramik stellen Topfformen dar. Erdarbeiten im Raum von Skalka zeugen von seiner Unbesiedeltheit in der Urzeit. In der Lage Hrádok in Sedliacka Dubová /Bez. Dolný Kubín/ wurde der Teil eines Steingemäuers an der NW-Seite abgedeckt /die S-Seite wurde 1982 verfolgt/. Die Steinmauer wies im NW gelbe und im S rotgebrannten Lehm auf. Es handelt sich um die Steinberme einer Holzbefestigung /Abb. 27/.

ИССЛЕДОВАНИЯ В СС. ОРАВСКИ-ПОДЗАМОК И СЕДЛЬЯЦКА-ЛУБОВА. В с. Оравски-Подзамок /р-н Долни-Кубин/ вскрыты три погребения с трупосожжением лужицкой культуры /рис. 26/. Керамика представлена горшковидными сосудами. Земляные работы на "Скалке" свидетельствуют о том, что это место не было заселено в первобытное время. На местонахождении Градок в с. Седльяцка-Лубова /р-н /Долни-Кубин/ была вскрыта часть каменной кладки с СЗ стороны /южная сторона исследована в 1982 г./. Каменная стена содержала с СЗ желтую, но с юга красную обожженную глину. Это каменный бруствер деревянного укрепления /рис. 27/.

ZANIKNUTÁ STREDOVEKÁ DEDINA BIZOVO

Zoltán Drenko

Archeologický ústav SNM pokračoval vo výskume zanikutej stredovekej dediny Bizovo pri rovnomennej samote v katastri obce Gortva /okr. Rimavská Sobota/. Na cintoríne pri východnom uzávere gotického kostola sa zachytila dlažka pravdepodobne románskeho dreveného kostola. V objekte 2 sa zistila časť dlažky domu. Nad okrajom okrúhleho objektu 7 /ø 120 cm a h. 80 cm/ sa našiel sliezskej grajciar z r. 1684, železná ostroha, nôž a kamenný brúsik, v objekte rekonštruovateľná keramika s polevou zo 16. stor. Výskum pokračuje.

MITTELALTERLICHE DORFWÜSTUNG BIZOVO. Bei der fortlaufenden Grabung im Kataster der Gemeinde Gortva /Bez. Rimavská Sobota/ erfaßte man den Fußboden wahrscheinlich einer romanischen Holzkirche. Außer Keramik aus dem 16. Jh. fand man eine Münze aus dem J. 1684, einen Eisensporn, Wetzstein und ein Messer.

ПОГИБШАЯ СРЕДНЕВЕКОВАЯ ДЕРЕВНЯ БИЗОВО. При продолжавшихся исследованиях на территории села Гортва /р-н Римавска-Собота/ был обнаружен пол вероятно романской церкви. Кроме керамики XVI в. найдены монеты от 1684 г., железная шпора, нож и точильный камень.

STREDOVÉKÉ PECE NA PEČENIE CHLEBA VO VEĽKOM GROBE

Beáta Egryházy - Jurovská

V marci 1984 uskutočnil Archeologický ústav SNM záchranný výskum v katastri obce Veľký Grob /okr. Galanta/. Poľnohospodárske stavby, závod 01, Bratislava vykopali ryhu pre vodovodné potrubie v priestore 2 km od obce smerom na Pusté Ūlany /M-45-11, 1 : 50 000, 230 : 197 mm/ a porušili štyri stredoveké objekty, z toho tri pece.

Pec 1 bola zapustená v hĺ. 60 cm, nachádzala sa v m 88 vo východnom profile ryhy. Podľa zvyškov zachovaných v reze išlo o jednopriestorovú pec s dnom vymazaným sivohnedou hlinou. Steny boli z tehlovočervenej mazanice, poloblúkovite sa dvíhali a prechádzali do kupoly, ktorá pôvodne prečnievala nad povrch. Pec bola zapustená do žltého sprašového podložia. Rozmery zachovanej časti boli 125 x 40 x 45 cm. Výplň tvorili hrudy prepálenej hliny a popola a ojedinelé črepy keramiky z 12.-13. stor.

Pec 2 sa nachádzala v m 86,6 v západnom profile výkopu v hĺ. 35-40 cm od terajšieho povrchu. Jej pôvodné rozmery museli byť väčšie ako rozmery pece 1. V profile sa rysoval predpecný priestor, ktorého výplň tvorilo zuholnatené drevo. Aj jednopriestorová hlinená pec bola zapustená do sprašového podložia. Dno mala vymazané sivohnedou hlinou. Zachytili sme dve vrstvy výmazu dna. Steny sa poloblúkovite dvíhali a tvorila ich červená prepálená mazanica. Zachované zvyšky pece mali rozmery 150 x 80 x 70 cm. Výplň tvorila prepálená hлина a popol. Nálezový materiál reprezentovali črepy z nádob z 11.-13. stor.

Pec 3 sa nachádzala v západnom profile výkopu v m 16,4 v hĺ. 40 cm od terajšieho povrchu. Bola takisto zapustená do sprašového podložia. Steny boli viac zrútené, pôvodne sa nedvihali poloblúkovite ako pri peci 1 a 2, avšak tiež ich tvorila červená prepálená mazanica. Dno bolo vymazané sivohnedou hlinou a v jeho severnej časti sa nachádzal v profile vstupný priestor lievikovitého tvaru. Výplň pece tvorila mazanica z jej hornej časti a hnedá prepálená hlinina a popol. Rozmery zachovanej časti boli 170 x 80 x 60 cm.

V m 32 sme v západnom profile ryhy zachytili zvyšky po objekte, ktorého výplň tvorila hnedá hlinina s črepmi keramiky z 12.-13. stor. Objekt bol v hĺ. 80-100 cm zapustený do sprašového podložia. Jeho funkciu už nebolo možno zistiť.

Hlinené pece, interpretované ako pece na pečenie chleba, stáli samostatne mimo obytných objektov a patrili pravdepodobne k osade z 11.-13. stor. Išlo o jednopriestorové pece oválneho, príp. kruhového pôdorysu, zapustené do pôvodného podložia, ktorých steny prechádzali do kupoly s dymovým otvorom, pôvodne prečnievajúcej nad povrch terénu.

MITTELALTERLICHE BACKÖFEN IN VEĽKÝ GROB. Das Archäologische Institut des SNM verwirklichte eine Rettungsgrabung im Kataster der Gemeinde Veľký

Grob /Bez. Galanta/. Beim Ausheben einer Wasserleitungsrinne störte man mittelalterliche Objekte, und zwar drei Öfen und ein Objekt unbestimmter Funktion. Die Funde bestanden aus Keramikscherben aus dem 11.-13. Jh. Die Reste der zum Brotbacken bestimmten Öfen standen selbständig, außerhalb der Wohnobjekte, wahrscheinlich gehörten sie zur Siedlung aus dem 11.-13. Jh. Es waren einräumige, in das gewachsene Gelände /Löß/ eingetiefte Lehmöfen von ovalem evtl. kreisförmigem Grundriß, deren Wände zu einer ursprünglich über die Geländeoberfläche emporragenden Kuppel mit Rauchabzugsloch übergingen.

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ПЕЧИ ДЛЯ ПЕЧЕНИЯ ХЛЕБА В С. ВЕЛЬКИ-ГРОБ. Институт археологии при СНМ осуществил спасательные раскопки на территории села Вельки-Гроб /р-н Галанта/. При рытье траншеи водовода были нарушены средневековые объекты - три печи и объект неопределенной функции. Найдены состоят из черепков керамики XI-XIII вв. Остатки печей для печения хлеба стояли отдельно, вне жилых помещений, по-видимому, они принадлежали к поселку XI-XIII вв. Это были однокамерные глиняные печи углубленные в лесс, овальные, или же круговые в плане, стены которых составляли купол с отверстием для дыма, первоначально выступающий над поверхность местности.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V MLYNSKEJ DOLINE V BRATISLAVE

Beáta Egryházy-Jurovská - Zdeněk Farkaš

Archeologický ústav SNM realizoval v rámci úlohy štátneho plánu VIII-7-8/04/01 v mesiacoch jún a júl 1984 predstihový záchranný a súčasne zisťovací archeologický výskum v Bratislave v Mlynskej doline /Bratislava, orientačný plán r. 1980, 682-687 : 318-324 mm/ na trase budúceho mosta cez Dunaj.

Úlohou výskumu bolo objasniť sondážou metódou stratigrafické pomery na lokalite a spresniť chronologickú situáciu pravekého a historického osídlenia.

Sondami I/84 a II/84 sa odkrylo 12 objektov z obdobia mladšej lineárnej keramiky, želiezovského typu, stredodunajskej mohylovej kultúry a ohnisko z 11.-12. stor. Okrem toho sa zachytila kultúrna vrstva s množstvom nálezov z 9.-16. stor. a ojedinelé črepy z neskorej doby laténskej. Výkop pre oplotenie areálu Pozemných stavieb Nitra poškodil kostrový hrob muža v skrčenej polohе, pravdepodobne z mladšej doby kamennej. Vo výskume sa bude pokračovať v nasledujúcich rokoch.

RETTUNGSGRABUNG IN MLYNSKÁ DOLINA IN BRATISLAVA. Das Archäologische Institut des SNM realisierte eine Vorsprungsrettungs- und zugleich Feststellungsgrabung auf der Trasse der künftigen Donaubrücke. Es wurden 12 Objekte aus der Zeit der jüngeren Linearkeramik, des Želiezovce-Typus, der mitteldanubischen Hügelgräberkultur und eine Feuerstelle aus dem 11.-12. Jh. abgedeckt. Außerdem erfaßte man eine Kulturschicht aus dem 9.-16. Jh., auch vereinzelte Scherben aus dem Spätlatène und ein männliches Hockergrab, wahrscheinlich aus der jüngeren Steinzeit.

СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В МЛИНСКОЙ ДОЛИНЕ В БРАТИСЛАВЕ. Институт археологии при СНМ осуществил определенные спасательные и одновременно разведочные исследования по линии будущего моста через Дунай. Вскрыты 12 объектов периода поздней линейно-ленточной керамики, жельезовского типа, культуры среднедунайских курганов и очаг XI-XII вв. Кроме того обнаружены культурный слой IX-XVI вв., одиночные черепки позднелатенского периода и погребение с трупоположением мужчины в скорченном положении, по-видимому, младшего каменного века.

DVA NOVÉ NÁLEZY KAMENNEJ BRÚSENEJ INDUSTRIE V ZÁPADNEJ ČASTI BRATISLAVY

Zdeněk Farkaš

Bratislava, časť Dúbravka

J. Čupper našiel pri povrchovom prieskume na polnej ceste v polohe Veľká lúka v blízkosti autobusovej zastávky /44-22-21, 1 : 10 000, 365 : 51 mm/ mierne trapézovitú plankonvexnú sekerku z tmavosivého čadiča so zabrúsenými bokmi a s obojstranne zbrúseným ostrím, dĺ. 5,1 cm, max. š. 3,6 cm, max. hr. 1,4 cm / obr. 28: 2/. Podobné tvary sú charakteristické pre eneolit, predovšetkým badenskú kultúru.

Rozhranie katastrof Bratislava, časť Záhorská Bystrica, a Stupava

Pri povrchovom prieskume /rozhranie polôh Ivance a Hrachovisko/ na polykultúrnom nálezisku - eneolit, mladšia doba bronzová/?/, stredovek -, rozkladajúcim sa na pravom, trochu vyvýšenom brehu Mariánskeho potoka /44-22-11, 1 : 10 000, 242 : 262 mm/, sa našla mierne trapézovitá sekerka z hnedavého andezitu so zabrúsenými bokmi; ostrie odlomené; dĺ. 7,2 cm, max. š. 4,5 cm, max. hr. 1,9 cm / obr. 28: 1/. Podľa tvaru ju azda možno zaradiť do eneolitu, najskôr do obdobia badenskej kultúry.

ZWEI NEUE FUNDE VON GESCHLIFFENER STEININDUSTRIE AUS DEM WESTTEIL VON BRATISLAVA. Aus Geländebegehungen stammen Funde aus folgenden Fundorten:

Bratislava, Teil Dúbravka. Trapezförmige Axt mit abgeschliffenen Kanten aus dunkelgrauem Basalt /Abb. 28: 2/. Äneolithikum.

Katastergrenze von Bratislava, Teil Záhorská Bystrica und Stupava. Leicht trapezförmige Axt aus bräunlichem Andesit mit abgeschliffenen Kanten, die Schneide ist abgebrochen /Abb. 28: 1/. Äneolithikum.

ДВЕ НОВЫЕ НАХОДКИ КАМЕННОЙ ШЛИФОВАННОЙ ИНДУСТРИИ В ЗАПАДНОЙ ЧАСТИ БРАТИСЛАВЫ. Собраны находки в следующих местонахождениях:

Братислава, часть Дубравка. Трапециевидный топорик, полированный по сторонам, из темносерого базальта /рис. 28: 2/. Энеолит.

Граница территории Братиславы, часть Загорска - Бистрица и Ступавы. Мягко трапециевидный топор из буроватого андезита с полированными сторонами, лезвие отломлено /рис. 28: 1/. Энеолит.

DALŠÍ SEZÓNA VÝZKUMU V KYJATICÍCH

Václav Furmanek

Výzkum v Kyjaticích /okr. Rimavská Sobota/ pokračoval i v r. 1984. Postupně se systematicky zkoumala plocha žárového pohřebiště z mladší a pozdní doby bronzové. Výzkum navazoval na předcházející zkoumání z r. 1941, které realizoval V. Budinský-Krička, a na výzkum v r. 1983, realizovaný Archeologickým ústavem SAV /Furmánek 1984/.

Ve výzkumné sezóně 1984 se prozkoumala plocha 550 m². Na ní se odkrylo a zdokumentovalo dalších 81 žárových hrobů. Znamená to tedy, že na eponymní lokalitě kyjatické kultury se již prozkoumalo 184 hrobů. Podobně jako v r. 1983 zkoumaly se na pohřebišti nejen hroby kyjatické kultury, ale i hroby kultury pilinské a hroby z přechodného pilinskoo-kyjatického horizontu. Získal se převážně keramický materiál. Předměty z bronzu či jiných surovin byly velmi vzácné. Keramika však byla podstatně lépe zachována než keramika z hrobů zkoumaných v r. 1983, což umožní komplexnější typologické hodnocení výrobků hrnčířského řemesla lidu kyjatické kultury. Současné výsledky výzkumu umožňují dále precizovat poznatky o pohřebním ritu, sledovat kontinuitu pilinské a kyjatické kultury a přezívání osídlení lidu kyjatické kultury do doby halštatské. Výsledky výzkumu dále dovolují propracovat již v hrubých rysech vypracovanou společenskou charakteristiku jihovýchodních popelnicových polí a jejich demografii.

Předpokládá se, že lokalita bude v r. 1985 prozkoumaná celá. S ukončením výzkumu bude souviset jeho využití k popularizaci archeologie mezi širokou veřejností. Ve spolupráci se střediskem SÚPSOP v Lučenci se připravuje vybudování malého archeologického skanzenu, který bude sloužit jako památník kyjatické kultury přímo na eponymní lokalitě.

Literatura

FURMÁNEK, V. 1984: Záchranný výzkum v Kyjaticích. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 78-80.

WEITERE GRABUNGSSAISON IN KYJATICE. Auf dem jünger- und spätbronzezeitlichen Brandgräberfeld in Kyjatice wurden weitere 81 Brandgräber untersucht. Die Gesamtzahl der untersuchten Gräber beträgt 184. Ihr Großteil gehört zur Kyjatice-Kultur, einige zur Pilinyer Kultur und zum Piliny-Kyjatice-Übergangshorizont. Die Grabungsergebnisse ermöglichen eine weitere Präzisierung im Kennen des Bestattungsritus, ein komplexeres Bild über die Typologie der Keramik, das Verfolgen der Kontinuität der Pilinyer und Kyjatice-Kultur, das Verfolgen des Fortdauerns der Besiedlung der Kyjatice-Kultur bis in die Hallstattzeit und weiters die Verarbeitung der gesellschaftlichen Charakteristik der südöstlichen Urnenfelder und ihre Demographie. Es wird vorausgesetzt, daß das Brandgräberfeld 1985 ganz untersucht sein wird. Mit der Beendigung der Grabung wird auch ihre Ausnutzung zur Popularisierung der Archäologie zusammenhängen. Vorbereitet wird die Errichtung eines kleinen archäologischen Naturschutzparkes - eines Denkmals der Kyjatice-Kultur auf ihrer eponymen Lokalität.

НОВЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ В С. КИЯТИЦЕ. На могильнике с трупосожжениями поздней и финальной эпох бронзы в с. Киятице прослежено новых 81 погребение с трупосожжением. Общее число прослеженных до сих пор погребений - 184. Преобладающее большинство погребений относится к киятицкой культуре, малочисленны погребения пилицкой культуры и переходного пилицко-киятицкого горизонта. Результаты исследований позволяют углублять наблюдения погребального рита, более комплексно рассмотреть типологию керамики, исследовать преемственность пилицкой и киятицкой культур, переживание поселения носителей киятицкой культуры плоть до периода гальштата и еще подробнее разработать характеристику общества юго-восточных полей погребальных урн и их демографию. Предполагается, что могильник с трупосожжениями будет в 1985 г. прослежен полностью. С окончанием исследований будет связано его использование в целях популяризации археологии. Подготавливается постройка небольшого археологического памятника киятицкой культуры на ее эпонимическом местонахождении.

NOVÉ ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY NA JIHU STŘEDNÍHO SLOVENSKA

Václav Furmanek

V r. 1984 provedli Juraj Balko a autor příspěvku průzkumy v několika obcích na jihu Středoslovenského kraje /Čísla lokalit korespondují s čísly na mapě - obr. 29./ Průzkumy souvisely s dlouhodobým plánem průzkumné činnosti. Byly vyvolány buď zemními pracemi anebo se realizovaly na lokalitách, o kterých byly v literatuře jen kusé zmínky.

1. Drienovo, okr. Zvolen

Při příležitosti archeomagnetického průzkumu polohy Blaškovičove pasienky realizoval se průzkum sousední polohy na mírném svahu u potoka Churchoď /M-34-135-A-c, 1 : 25 000, 205 : 17 mm/. Na čerstvě zorané parcele se na ploše asi 50 x 100 m rýsovaly sídliště objekty. Získaný keramický materiál datuje prvé osídlení této polohy do pozdní doby bronzové - lužická kultura. Mladší keramický materiál je slovanský a pochází z 9. a 10. stol.

2. Hrnčiariske Zaľúžany, okr. Rimavská Sobota

Na základě hlášení dr. P. Holeca, CSc., z Bratislav, který na travertinové kupě v blízkosti koupaliště našel pravěkou keramiku, realizoval se v uvedené poloze /M-34-44, 1 : 50 000, 199 : 206 mm/ průzkum. Objevil se další keramický materiál. Veškerá získaná keramika patří do okruhu památek kultury s gemerskou lineární keramikou.

3. Panické Dravice, okr. Lučenec

Při rozsáhlých úpravách toku Ipľu zjistilo se na jeho pravobřežní terase v prostoru pod obcí proti hospodářskému dvoru JRD /M-34-136-A-b, 1 : 25 000, 257 : 225 mm/ sídliště z období kyjatické kultury a sídliště z 11. a 12. stol.

4. Panické Dravice, okr. Lučenec

V blízkosti soutoku Ipľu s malým pravobřežním přítokem /M-34-136-A-b, 1 : 25 000, 272 : 241 mm/ se objevil při zemních pracích sídliště keramický materiál datovaný do 11. a 12. stol.

5. R a t k a, okr. Lučenec

V melioračních rýhách v údolí potoka Baby v poloze Roveň /M-34-136-B-a, 1 : 25 000, 286 : 316 mm/ se objevila atypická pravěká keramika, obsidiánový úštěp a okrajový laténský střep.

6. R i m a v s k á B a ř a, okr. Rimavská Sobota

Božena Němcová /1858, s. 25/ se zmiňuje o vrchu Háj nad osadou Príboj v Rimavské Bani. Hovoří, že: "Tam se množství rozmrvených střepů z popelnic neobyčejné tloušťky nalézá". V létě jsme osadu Príboj navštívili a snažili se polohu, kterou uváděla B. Němcová, lokalizovat. Bohužel bezúspěšně. Navštívili jsme však kótu 355 severovýchodně od osady Príboj /M-36-40-05, 1 : 10 000, 403 : 93 mm/, která je na turistických mapách označována jako pravěké hradiště. Zbytky nevýrazného opevnění v podobě příkopu a valu jsou patrný pouze na východní, nejsnáze přístupné straně kóty. Jiné doklady pravěkého anebo středověkého osídlení se nenašly. Podle charakteru fortifikace a absence keramického materiálu lze předpokládat, že kóta 355 představovala středověké refugium.

7. R i m a v s k á S o b o t a

Při sledování meliorací bylo na mírném svahu v trojúhelníku mezi cestami Rimavská Sobota - Šafárikovo a cestou na Zacharovce /M-37-33-16, 1 : 10 000, 89 : 190 mm/ zjištěno staré osídlení. V těchto místech se v hlavním kanálu odvodnění v hl. 60-80 cm rýsoval sídliště objekt. Obsahoval keramiku, železovinu, mazanici, zvířecí kosti a uhlíky. Získaný materiál ukazuje, že se zde nachází sídliště objekt osady, jejíž charakter a rozsah neznáme. Zlomek železné lupy signalizuje, že zde byly i objekty výrobního charakteru. Keramický materiál datuje lokalitu do staré a střední doby laténské. Kromě toho naznačuje jistou podobnost s předpúchovským stupněm púchovské kultury na severním Slovensku.

8. R i m a v s k á S o b o t a, část V y š n á P o k o r a d z

Při sledování meliorací v poloze Banka /M-37-33-11, 1 : 10 000, 260 : 262 mm/ se v profilu hlavního odvodňovacího kanálu rýsovaly v hl. 80-90 cm přeřezané sídliště objekty, které obsahovaly keramiku a mazanici. Keramické tvary a jejich výzdoba datují toto sídliště do období kultury s kanelovanou keramikou.

9. R i m a v s k á S o b o t a, část V y š n á P o k o r a d z

Při sledování meliorací v poloze Domček /M-37-33-11, 1 : 10 000, 310 : 156 mm/ se v rýhách pro hlavní odvodňovací kanály rýsovaly v hl. 60-80 cm dva nepříliš výrazné sídliště objekty. Od okolního profilu se odlišovaly zabarvením výplně, uhlíky, mazanicí a keramikou. Získaný keramický materiál nebyl početný. Charakteristické tvary a výzdoba střepů téměř úplně absentovaly. Vycházeje ze struktury materiálu, povrchové úpravy keramiky a profilace jednoho okraje, lze sídliště datovat do mladší doby římské.

10. R i m a v s k é B r e z o v o, okr. Rimavská Sobota

V r. 1959 realizoval G. Balaša v poloze Nad stanicou /M-34-124-B-d, 1 : 25 000, 97 : 195 mm/ krátký záchranný výzkum, jehož výsledky publikoval /Balaša 1963, s. 189-190/. V článku se zmiňuje, že pravděpodobně odsud pochází i keramika deponovaná v Gemerském muzeu v Rimavské Sobotě. Je to sice možné, avšak není vyloučeno, že tyto starší nálezy mohou pocházet z dalšího žárového pohřebiště, které je také v katastru obce. Občané Rimavského Brezova nám sdělili, že skříňkové žárové hroby se nacházely také těsně za obcí nad cestou Rimavské Brezovo - Hnúšťa /M-34-124-B-d, 1 : 25 000, 119 : 180 mm/. Znamená to tedy, že v katastru obce Rimavské Brezovo byla dvě žárová pohřebiště lidu kyjatické kultury.

11. S l i z k é, okr. Rimavská Sobota

Z obce jsou v Gemerském múzeu v Rimavské Sobotě deponovány dva hromadné nálezy bronzových předmětů, sídliští i hrobová keramika a žárem deformované bronzové předměty piliňské kultury. Všechno, bohužel, bez bližší lokalizace. Při návštěvě obce se podařilo lokalizovat místo nálezu bronzového depotu z počátku mladší doby bronzové /Paulík 1965, s. 43-44, tab. IX: 4-8/. Věrohodné informace o tomto depatu podal J. Vincel. Sdělil, že v období mezi dvěma světovými válkami se v poloze Pod Bukovinou /M-37-31-22, 1 : 10 000, 370 : 240 mm/ intenzivně těžil vápenec. Při této příležitosti se depot našel. Je pravděpodobné, že hromadný nález bronzových předmětů byl tezaurován na sídlišti piliňské kultury, které bylo těžbou vápence zcela zničeno.

12. Š p a n i e P o l e, okr. Rimavská Sobota

Severně a severovýchodně od obce je situován Vínny vrch. Tento masív je tvořen hlavním vrcholem /kóta 467,0/ na západní straně a vedlejším, východním vrcholem /kóta 436,2/. Mezi oběma vrcholy je povlkné sedlo s nadmoř. v. okolo 420 m. V tomto sedle byl vybudován středověký hrádek /M-34-125-A-d, 1 : 25 000, 332 : 227 mm/. Hrádek byl opevněn pouze z východní a západní strany. Na jižní a severní straně se opevnění nerýsuje, což souvisí s konfigurací terénu. Terén na těchto stranách má poměrně příkrý spád. Opevnění sestávalo z destruovaného kamenného valu a tří příkopů. Keramický materiál se nepodařilo nalézt. Vycházeje ze skušeností průzkumu pravěkých hradišť, lze konstatovat, že objekt není starší než středověký a že určitě nebyl vybudován na místě pravěkého hradiště.

13. Š p a n i e P o l e, okr. Rimavská Sobota

Severovýchodně od obce v poloze Rézbánya /M-34-125-A-d, 1 : 25 000, 310 : 248 mm/ se těžila měď. V současnosti představuje toto místo oválnou pingvu, silně zarostlou ostružiním a křovím. Je velmi pravděpodobné, že se jedná o pozůstatky středověké těžby. Ovšem nelze vyloučit ani těžbu pravěkou. Tuto domněnkou by podporoval nález kamenného mlatu - roztlučkače rudy, který se v katastru obce našel před II. světovou válkou a je deponován ve SNM Martin /viz v archívu AÚ SAV zprávu č. 3485/37/.

14. V e I k á Č a l o m i j a, okr. Veľký Krtíš

V profilu vodovodní rýhy severně od obce /M-34-135-C-d, 1 : 25 000, 118 : 11 mm/ nad inundačním územím řeky Ipel se zjistila sídliští keramika z doby laténské, z mladší doby římské, z období slovanského /9. a 10. stol./ a z vrcholného středověku /14. a 15. stol./.

15. V e I k á V e s n a d I p e l o m, okr. Veľký Krtíš

Na terase řeky Ipel v poloze ipelské hony /M-34-135-C-c, 1 : 25 000, 135 : 61 mm/ se povrchovým průzkumem zjistila keramika z mladší doby římské a ze slovanského období /9. a 10. stol./.

16. V e I k á T e r i a k o v c e, část V r b o v c e n a d R i m a v o u, okr. Rimavská Sobota

Na mírném pravobřežním svahu potoka Lužná v poloze Nyerges /M-34-124-D-b, 1 : 25 000, 177 : 213 mm/ se povrchovým průzkumem zjistila na ploše asi 150 x 60 m keramika datovaná od poloviny 13. do konce 15. stol. Keramický materiál byl vyhotoven z poltárské hrnčířské hlíny. Keramika, zvířecí kosti a kameny ukazují, že na uvedené ploše se nachází středověká osada.

L i t e r a t u r a:

- BALÁŠA, G. 1963: Novšie archeologické náleziská a nálezy z južnej oblasti stredného Slovenska. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 11. Nitra, s. 179-208.
- NĚMCOVÁ, B. 1858: Slovenské starožitnosti. Památ. archeol., 3, s. 23-25.
- PAULÍK, J. 1965: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 15. Nitra, s. 33-106.

NEUE ARCHÄOLOGISCHE FUNDSTELLEN IM SÜDEN DER MITTELSLOWAKEI. Es erfolgten Begehungen einiger Gemeinden im Süden der Mittelslowakei. Sie wurden entweder durch Erdarbeiten hervorgerufen oder in Fundorten realisiert, von denen in der Literatur nur lückenhafte Berichte existieren. Die Nummern der Fundorte stimmen mit den Nummern auf der Karte überein /Abb. 1/. 1 - Siedlung der Lausitzer Kultur aus der Spätbronzezeit und eine aus dem 9. und 10. Jh.; 2 - Siedlung der Kultur mit Gemer-Linearkeramik; 3 - Siedlung der Kyjatice-Kultur und eine aus dem 11. und 12. Jh.; 4 - Siedlung aus dem 11.- und 12. Jh.; 5 - atypische urzeitliche Keramik und Latène-scherbe; 6 - mittelalterliches Refugium; 7 - Siedlung aus der Latènezeit; 8 - Siedlung der Kultur mit kannelierter Keramik; 9 - Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit; 10 - Brandgräberfeld der Kyjatice-Kultur; 11 - Lokalisierung eines Depots von Bronzegegenständen aus der jüngeren Bronzezeit /Paulík 1965, S. 43-44/; 12 - mittelalterliche kleine Feudalburg; 13 - Belege über mittelalterliche und etwa auch urzeitliche Kupferförderung; 14 - Siedlung aus der Latènezeit, jüngeren römischen Kaiserzeit, aus dem 9. und 10. Jh. und aus dem 14. und 15. Jh.; 15 - Siedlung aus jungrömischer Kaiserzeit und aus dem 9. und 10. Jh.; 16 - mittelalterliche Dorfwüstung.

НОВЫЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ НА ЮГЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ СЛОВАКИИ. Велись разведки в нескольких селах на юге Центральной Словакии. Они были вызваны или земляными работами или на местонахождениях, о которых были в литературе только обрывочные сведения. Цифры местонахождений отвечают цифрам на карте /рис. 1/. 1 - поселение лужицкой культуры поздней эпохи бронзы и поселение IX-X вв.; 2 - поселение культуры с гемерской линейно-ленточной керамикой; 3 - поселение киятицкой культуры и поселение XI-XII вв.; 4 - поселение XI-XII вв.; 5 - нетипичная первобытная керамика и латенский черепок; 6 - средневековое убежище; 7 - поселение латенского периода; 8 - поселение культуры каннелированной керамики; 9 - поселение позднеримского времени; 10 - могильник с трупосожжениями киятицкой культуры; 11 - локализация клада бронзовых вещей поздней эпохи бронзы /Пауллик 1965, сс. 43-44/; 12 - небольшой средневековый замок; 13 - свидетельства средневековой и, по-видимому, также первобытной добычи меди; 14 - поселение латенской эпохи, позднеримского времени, IX-X вв., и XIV-XV вв.; 15 - поселение позднеримского времени и IX, X вв.; 16 - погибшая средневековая деревня.

SLOVANSKÉ NÁLEZISKO V MADUNICIACH

Gabriel F u s e k

V zime 1983-84 vykonávali pracovníci Archeologického ústavu SAV obhliadky závlahových rýh zo zdrže SIŠava v okrese Trnava. Pri prieskume rýh vykopaných v katastrálnom území obce Madunice sa zistilo v profile jednej z nich sedem zahľbených objektov /M-33-132-D-a, 1 : 25 000, 228 : 39 mm/. Ryha bola vyhľbená medzi štátnou cestou z Maduníc do Drahoviec a kanálom Váhu, orientovaná Z-V /dĺ. cca 350 m/.

Zo šiestich objektov sa nezískal žiadny keramický materiál. Ich výplň tvorila tmavšia hlina, kamene, kúsky mazanice a uhlíky. Výplň objektu, ktorý sa nachádzal najbližšie k dnešnému kanálu Váhu, bola taktiež tmavšia ako okolité podložie, obsahovala uhlíky, zvieracie kosti, okruhliaky a kúsky mazanice. Nad dnom objektu sa našli črepy. Pochádzajú z menších nádob hrncovitého tvaru, v jednom prípade dvojkónického, vyhotovených z materiálu s prímesou hrubozrnného piesku, povrch drsný. Výzdobu tvoria kombinácie rytých pásov vlnoviek a obežných línii /obr. 30: 2, 3, 5, 6/ a vetvičkový vpichovaný ornament /obr. 30: 1, 4/.

Keramika má vyhotovením i ornamentikou pomerne starobyly ráz. Geograficky najbližší analogický sídliskový materiál pochádza zo sídliska Pobedim IIA, ktorý V. Vendtová /1969, s. 199/ datuje na koniec 8. až začiatok 9. stor. Nález starslovanských sídliskových objektov v Madunciach na pravom brehu Váhu je ďalším príspevkom k poznaniu slovanského osídlenia na strednom Považí.

L i t e r a t ú r a

VENDTOVÁ, V. 1969: Slovanské osídlenie Pobedima a okolia. Slov. Archeol., 17, s. 119-224.

SLAWISCHE FUNDSTELLE IN MADUNICE. Im rechtsufrigen Inundationsgebiet der Waag im Gemeindekataster von Madunice /Bez. Trnava/ wurden im Profil der Rinne eines Berieselungssystems sieben Objekte festgestellt. Ihre Füllerde enthielt Holzkohlenstückchen, Steine, Tierknochen und Lehmverputz. Aus einem von ihnen stammt eine Kollektion altslawischer Keramik /Abb. 30/, die zum Ende des 8. und Anfang des 9. Jh. datiert wird.

СЛАВЯНСКОЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ В С. МАДУНИЦЕ. В правобережной пойме Вага на территории села Мадунице /р-н Трнава/ в разрезе траншеи оросительной системы обнаружено семь объектов. В их заполнении найдены угольки, камни, кости животных и обмазка. Один из них содержал комплекс древнеславянской керамики /рис. 30/, датированной концом VIII-началом IX вв.

ĎALŠIE ŽELEZIARSKE TAVIACE PECE V GEMERSKOM SADE

Klára F ü r y o v á

Od r. 1982 uskutočňuje Archeologický ústav SNM výskum v katastri obce Gemerský Sad, časť Nováčany, okr. Rožňava /Füryová 1983/.

V r. 1984 sme sa zamerali na odkrytie objektu, ktorý sme zachytili v predchádzajúcom roku. Je to objekt štvoruholníkového pôdorysu, zahľbený do mierneho svahu. Na južnej strane objektu boli zapustené do podložia dve pece. Mali podobnú konštrukciu ako pec odkrytá v minuloročnej sezóne /Füryová 1984/, boli však lepšie zachované. Veľmi kvalitne vymazaný vnútorný priestor oboch pecí mal hruškovitý tvar. Horný otvor bol oválny, predný pravidelne kruhový. Zachovaná výška pecí bola 50 cm. Situácia v teréne naznačuje, že v hornej časti chýba 30-40 cm. Po obvode objektu bolo zapustených päť jamiek kruhového prierezu. V ich výplni bolo množstvo drevného uhlia, železnej škvary a úlomky použitých hlinených dýz. Pri severnom ukončení objektu sa nachádzali na ploche asi 0,5 m² dve súvislé koncentrácie železnej rudy, pravdepodobne spodné vrstvy dvoch skládok rudy, ktoré okrem iného dokladajú, že odkryté pece slúžili na tavenie železa. Ďalším dôkazom tavy železa sú veľké železné koláče, z ktorých niekoľko sa našlo poukľadaných v strede objektu. Charakteristickými nálezmi boli aj hlinené dýzy. Našlo sa i pomerne veľké množstvo úlomkov z hrubostenných, väčších hrncovitých nádob a misiek z 11.-12. stor., ktoré datujú objekt s pecami do tohto obdobia.

Vo vzdialosti 30 km od náleziska sa na území MĽR odkryli podobné objekty na lokalitách Imola, Trizs a Felsőkelecsény. Nachádzajú sa na južnej hranici tej istej spišsko-gemerskej železiarskej oblasti ako Gemerský Sad. Na základe keramiky sú datované do 10.-12. stor. /Heckenast - Nováki - Vastach - Zoltay 1968/.

Výskum v Gemerskom Sade ešte nie je ukončený. Situácia v teréne naznačuje existenciu ďalších výrobných objektov.

L iter at ú r a

- FÜRYOVÁ, K. 1983: Zaniknutá stredoveká osada v Gemerskom Sade. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 91-92.
- FÜRYOVÁ, K. 1984: Nález železiarskej taviacej pece v Gemerskom Sade. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 82-83.
- HECKENAST, G. - NOVÁKI, GY. - VASTACH, G. - ZOLTAY, E. 1968: A magyarországi vaskohászat története a korai középkorban /A honfoglalástól a XIII. század közepéig/. Budapest, s. 21-37.

WEITERE EISENSCHMELZÖFEN IN GEMERSKÝ SAD. Seit 1982 verwirklicht das Archäologische Institut des SNM eine Grabung im Kataster der Gemeinde Gemerský Sad, Teil Nováčany, Bez. Rožňava, /Füryová 1983, 1984/. Im J. 1984 wurde ein in einen sanften Hang eingetieftes Objekt von viereckigem Grundriß mit zwei Öfen abgedeckt. Am Umfang des Objektes waren fünf Löcher von kreisförmigem Querschnitt eingetieft. Die Füllerde enthielt viele Holzkohlenstückchen, Eisenschlacke und Bruchstücke von Tondüsen. Beim Nordende des Objektes kamen die unteren Schichten zweier Erzablagen zum Vorschein. Ein weiterer Beleg über Eisenverhüttung in diesen Öfen sind große Eisenkuchen, die in der Mitte des Objektes gefunden wurden. Keramikscherben datieren das Objekt in das 11.-12. Jh. Analoge Anlagen stammen aus der Ungarischen Volksrepublik /Imola, Trizs und Felsőkelecsény/. Die Untersuchung in Gemerský Sad ist noch nicht beendet. Der Geländebefund deutet auf die Existenz weiterer Produktionsobjekte.

НОВЫЕ ЖЕЛЕЗОПЛАВИЛЬНЫЕ ПЕЧИ В С. ГЕМЕРСКИ-САД. С 1982 г. ведет Институт археологии при СНМ исследования на территории с. Гемерски-Сад, часть Но-вачани, р-н Рожнява /Фориова 1983, 1984/. В 1984 г. был вскрыт в пологом склоне углубленный четвероугольный в плане объект с двумя печами. По окружности объекта были углублены пять ямок, круговых в сечении. В засыпке находилось большое количество древесного угля, железного шлака и обломки глиняных сопел. У северного окончания объекта вскрыты нижние слои двух складов руды. Иным доказательством плавления железа во вскрытых печах являются большие железные чушки, найденные в центральной части объекта. Обломки керамики датируют объект XI-XII вв. Аналогические объекты найдены на территории Венгрии /Имола, Триж и Фельшекелечень/. Исследования в с. Гемерски-Сад еще не окончены. Полевая обстановка указывает на существование других производственных объектов.

PALEOBOTANICKÉ NÁLEZY ZO SÍDLISK, JASKÝN A OBJEKTOV VÝROBNÉHO CHARAKTERU

Eva Hajnalová

V r. 1984 zaevidovalo paleobotanické pracovisko Archeologickeho ústavu SAV 642 nálezov z 223 rôznych polôh na 35 archeologickejch lokalitach Slovenska. Nie všetky nálezy pochádzajú z výskumnej sezóny 1984, v tomto roku však boli k dispozícii na spracovanie /20-25 rokov staré sú nálezy uhlíkov a obsah nádob z mohýl v Zemplíne a zo sídliska Smolenice-Molpír, 80 % zaevidovaných nálezov je však z výskumných sezón 1983 a 1984/.

Dlhodržajúce systematické výskumy /Mužla-Čenkov, Šarišské Michaľany, Jelšovce, Štúrovo-Obid, Bratislava/, z ktorých pochádza veľké množstvo nálezov mazanice s odtlačkami časti rastlín, uhlíkov, ale aj semien rastlín, získaných preplavovaním kultúrnych vrstiev a obsahu objektov, sa spracuje postupne podľa požiadaviek archeológie. Drobnejšie nálezy zo záchranných výskumov, z prieskumov, ale aj zo systematických výskumov sú zhodnotené v tomto príspevku. Pre malý rozsah nálezov z jednej lokality a z toho vyplývajúcu obmedzenú vypovedaciu hodnotu predstavujú skôr zaujímavý než významný fond.

B í ř a, okr. Nové Zámky

Na meči, datovanom G. Nevizánskym /1985, s. 171/ do 9.-10. stor., bol zvyšok petrifikovaného dreva pošvy z buka lesného /*Fagus silvatica*/. Z rúčky meča, hoci sme odobrali vzorky, sa nedalo drevo analyzovať.

Nie je to prvý nález pošvy meča vyrobenej z buka. Známa je pošva meča z Košíc, časť Šebastovce, poloha Lapiše, zo slovansko-avarškého pohrebiska /Hajnalová 1978, s. 128/. Aj v nálezoch zo slovansko-avarškého pohrebiska v Komárne v polohe Lodenica sme zistili také isté údaje /Hajnalová, nepublikované/.

Č a k a j o v c e /Kostolné/, okr. Nitra

Na systematickom archeologickom výskume M. Rejholcovej sa získali v r. 1984 z obilných jám /objekty 1, 3, 4/ zuhoľnatene aj nezuhoľnatene semená, uhlíky a zuhoľnatena slama zmiešaná s hlinou. Hmota sa v laboratóriu preplavila.

V objekte 1, datovanom pravdepodobne do 7. stor., sa vo výplni našli v hlini tesne nad dnom tieto semená pestovaných rastlín: pšenica siata /*Triticum aestivum*/ - 497 ks, raž siata /*Secale cereale*/ - 125, ulámané nerozlišiteľné semená

pšenice alebo raže /Triticum - Secale/ - 88, hrach siaty /Pisum sativum/ - 1. V náleزوх bol veľký podiel semien burín: kúkoľ polný /Agrostemma githago/ - 265, stoklas obilný /Bromus secalinus/ - 40, lipkavec obyčajný /Galium aparine/ - 10, marinka rolná /Asperula arvensis/ - 13, lipkavec /Galium spec./ - 13, ovos /Avena spec./ - 1, bilderdikia opletavá /Bilderdikia convolvulus/ - 2, mrlík biely /Chenopodium album/ - 1, kapustokveté /Brasicaceae/ - 2, vikokveté /Viciaceae/ - 6. Nezuholnatené boli semená bazy chabzdy /Sambucus ebulus/ - 7 a stavikrvu vtáčieho /Polygonum aviculare/ - 1. Zistili sme väčší počet zuholnatenej slamy a uhlíky z javora /Acer spec./ - 16, vrby /Salix spec./ - 3, jablonkových /Pomoideae/ - 6 a pravdepodobne prút liešky obyčajnej /cf. Corylus avellana/ - 1. Náleزوé okolnosti umožnili predpokladať, že sa získal zvyšok obilnej zásoby, časti neurčiteľných drevených predmetov, ale aj zvyšok zo slamenatého obloženia jamy. Vysoké percento burín, ale najmä jedovatého kúkoľa polného ukazuje, že sme našli zvyšok alebo zadinu, v ľudskej strave priamo neupotrebitelné. Na základe tejto skutočnosti nemôžeme objektívne posúdiť, či raž a pšenica vyrástli spolu na jednom poli, alebo ich spoločná prítomnosť má pôvod v zámernom pomiešaní človekom. Pšenica siata bola dvoch tvarov, a to gulatá /okolo 95 % semien/ a súdkovitá /okolo 5 % semien/. Znaky pre pšenicu zhľúčenú neobsahovala ani jedna skupina. Merali sme gulaté tvary semien pšenice, ktoré boli dostatočne početné. Triticum aestivum: $n = 100$, priemerná dĺ. 4,6 mm, hr. 3,1 mm, š. 2,4 mm /3,4-5,7 x 2,3-4,0 x 1,9-3,0/, Id = 148, Ih = 77. Raž sa našla v dvoch rozdielnych tvaroch, a to: krátke baculaté /okolo 90 % semien/ a štíhle dlhé /okolo 10 % semien/. Merali sme iba krátke baculaté semená raže. Secale cereale: $n = 45$, priemerná dĺ. 5,0 mm, hr. 2,4 mm, š. 2,4 mm /4,1-6,1 x 1,9-2,8 x 1,5-2,5/, Id = 215, Ih = 86 /n - počet meraných semien, Id - index dĺžky = $\frac{\text{dĺžka} \times 100}{\text{šírka}}$, Ih - index hrúbky = $\frac{\text{hrúbka} \times 100}{\text{šírka}}$.

Objekt 3, datovaný do 17.-18. stor., obsahoval v hĺ. 90-100 cm kolekciu nezuholnatených recentných semien bazy chabzdy /Sambucus ebulus/ - 49, mrlíka /Chenopodium spec./ - 1. Nález môže predstavovať zvyšok zimnej zásoby hlodavcov alebo aj pozostatok po ich výkaloch. Takéto nálezy nie sú na archeologických výskumoch zriedkavé, a to na sídliskách aj pohrebiskách.

Na dne objektu 4 zo 17. až 18. stor. sa preplavením hliny našli tiež zuholnatené rastlinné zvyšky: raž siata /Secale cereale/ - 4, pšenica /Triticum spec./ - 9, pravdepodobne šošovica /cf. Lens esculenta/ - 1, pravdepodobne konopa siata /cf. Cannabis sativa/ - 1, našlo sa aj niekoľko zuholnatených úlomkov slamy. Nezuholnatené boli semená bazy chabzdy /Sambucus ebulus/ - 9, mrlíka /Chenopodium spec./ - 7 a lastovičníka väčšieho /Chelidonium majus/ - 1. V tomto prípade ľahko posúdiť charakter nálezu.

D v o r i a n k y /Veľký Röveš/, okr. Trebišov

Zo zistovacieho výskumu v r. 1981 /Budinský-Krička 1982, s. 47, 48/ pochádzajú z výplne sídliskových objektov 1, 2, 3, 5, datovaných do včasno-slovanského obdobia, uhlíky. Dub /Quercus spec./ - 43 sa zistil v štyroch objektoch, jaseň /Fraxinus/ - 4 v dvoch objektoch, lípa /Tilia spec./, javor /Acer spec./ a hrab obyčajný /Carpinus betulus/ - po 1 uhlíku. Mazanica z objektu 7, datovaná do stredoveku, obsahovala iba odtlačky stiel neurčiteľných tráv.

I l i j a /Sitno/, okr. Žiar nad Hronom

Pri archeologickom výskume lokality v r. 1984 našiel P. Žebrák kolekciu uhlíkov a niekoľko zuholnatených semien pestovaných rastlín. Získal ich zväčša

z datovateľných kultúrnych vrstiev a iba niekoľko nárezov pochádza z objektov. Podľa archeologických datovacích kritérií možno zvyšky rastlín zadeľať do niekoľkých období.

Z neskorej doby bronzovej /5 nárezov z 3 poloh/ pochádza 17 uhlíkov z duba /*Quercus spec.*/ . Ďalej sa našlo 14 uhlíkov z buka lesného /*Fagus silvatica*/ a ojedinelé uhlíčky z topola /*Populus spec.*/ a lípy /*Tilia spec.*/ .

V náleze označenom ako "ohnisko a jeho popolovitá vrstva v sídliskovom objekte" sme preplavením zistili zuholnatené semená pšenice dvojzrnnej /*Triticum dicoccum*/ - 5, nerozlišiteľnej pšenice /*Triticum spec.*/ - 2, jačmeňa siaťeho /*Hordeum vulgare*/ - 1, a šošovice kuchynskej /*Lens esculenta*/ - 5.

Z praveku /bližšie nerozlišiteľné/ pochádza tento sortiment drevín: hrab obyčajný /*Carpinus betulus*/ - 8 uhlíkov v 1 polohe, buk lesný /*Fagus silvatica*/ - 3 uhlíky v 2 polohách, dub /*Quercus spec.*/ - 11 uhlíkov v 2 polohách. Vŕba /*Salix spec.*/ a smrek obyčajný /*Picea excelsa*/ sa našli iba ojedinele.

Zo stredoveku /zistené v 3 polohách/ pochádzajú: dub /*Quercus spec.*/ - 22 uhlíkov v 2 polohách, buk lesný /*Fagus silvatica*/ - 5 uhlíkov v 2 polohách.

Košická Belá /Ružín, Medvedia jaskyňa/, okr. Košice-vidiek

K nárezom uhlíkov, ktoré získal z jaskyne J. Bárta v r. 1980, pribudli r. 1984 ďalšie. Spolu bolo analyzovaných 10 nárezových komplexov. Drobné, veľmi rozpadavé uhlíčky, v niektorých prípadoch prestúpené síntrom, sa ľahko určovali, a preto prevláda určenie charakterizujúce iba skupinu dreva, a nie rod a druh. Vo vrstvách datovaných ako pleistocénne - paleolitické sme zistili tento sortiment drevín /v 5 polohách v sonda A, hĺ. 40 cm a sonda B, hĺ. 40 cm/: jedla biela /*Abies alba*/ - 3, borovica /*Pinus spec.*/ - 1, borovica alebo smrek /*Pinus - Picea*/ - 2 a bližšie neurčiteľné ihličiny /*Pinopsida*/ - 8.

Vo vrstve datovanej na rozhranie pleistocénu a holocénu /sonda C, hĺ. 30 cm/ sa našiel drobný uhlíček pravdepodobne listnatého dreviny.

V 4 polohách datovaných archeologickým inventárom aj geologickými podmienkami ako starý holocén - mezolit /sonda D, hĺ. 40 cm a sonda B, hĺ. 26 cm/ sme zistili uhlíky smreka obyčajného /*Picea abies*/ - 10 a nerozlišiteľné ihličiny /*Pinopsida*/ - 2.

Košice, časť Šebastovce /Lapiše/, okr. Košice

Zo slovanských objektov 7 a 8, datovaných V. Budinským-Kričkom do 7. až 8. stor., pochádzajú z r. 1984 uhlíky z duba /*Quercus spec.*/ - 10, jaseňa /*Fraxinus spec.*/ - 4 a bresta /*Ulmus spec.*/ - 4. Nie sú to prvé nálezy z tejto lokality. Predmetom rozboru už boli uhlíky z doby halštatskej a drevá zo slovansko-avarškého pohrebiska /Hajnalová 1978, s. 128, 1980, s. 103/.

Letanovce /Kláštorisko/, okr. Spišská Nová Ves

V r. 1983 vyzdvihol pri archeologickej výskume kláštora z 15. stor. M. Slivku dosku z podlahy cely 3, miestnosti 1. Podľa určovaného úlomku sa dá povedať, že doska bola urobená z kmeňa jedle bielej /*Abies alba*/ . Zo zachovanej štruktúry sa možno domnievať, že doska bola široká okolo 10 cm a hrubá najmenej 2 cm.

Liptovská Sielecka /Liptovská Mara, Havránek/, okr. Liptovský Mikuláš

Z archeologickej výskumu objektov na južnej terase v r. 1979 a 1982 pochádza pozoruhodný paleobotanický materiál: zuholnatené semená pestovaných zrnín, strukovín a uhlíky z konštrukcie objektov a opevnenia.

Z neskorolaténskej kultúrnej vrstvy v sonde XXXIV boli vybraté 4 nálezové komplexy pestovaných rastlín. Rozdiel medzi počtom druhov a počtom semien v jednotlivých nálezoch bol zanedbateľný, preto uvádzame iba sumárne hodnoty. Zrniny boli najviac zastúpené jačmeňom siatym /*Hordeum vulgare*/ - 58 a jačmeňom siatym nahým /*Hordeum vulgare var. nudum*/ - 22. Zo pšeníc sa najviac semien našlo zo pšenice špaldovej /*Triticum spelta*/ - 38, ďalej to boli pšenica dvojzrnná /*Triticum dicoccum*/ - 16, pšenica siata /*Triticum aestivum*/ - 6, pravdepodobne pšenica jednozrnná /*Triticum monococcum*/ - 1, veľa bolo semien pšeníc /*Triticum spec.*/ - 81, ktoré pre značné poškodenie nebolo možné bližšie určiť. Získalo sa aj 31 semien ovsa /*Avena spec.* = *Avena sativa* + *Avena fatua*/ a 1 semeno pravdepodobne raže siatej /cf. *Secale cereale*/. Strukoviny boli zastúpené 12 celými semenami bôbu konského /*Vicia faba*/.

Z konštrukcie neskorolaténskeho opevnenia v sonde XXXIV a XXVII pochádzajú dreviny z duba /*Quercus spec.*/ - 19, borovice /*Pinus spec.*/ - 8, smreka obyčajného /*Picea abies*/ - 5 a pravdepodobne z jedle bielej /*Abies alba*/ - 1.

Z podlahy zrubovej chaty, datovanej do včasnorímskeho obdobia /pozri Pieta 1981, s. 228/, v sonde XXVIII pochádzajú 4 nálezové komplexy pestovaných rastlín. Pretože nebol rozdiel medzi sortimentom ani pomerom jednotlivých druhov v nálezoch, uvádzame iba sumárne čísla. Zrniny boli zastúpené týmito druhami: pšenica siata /*Triticum aestivum*/ - 77, pšenica dvojzrnná /*Triticum dicoccum*/ - 24, pšenica špaldová /*Triticum spelta*/ - 17, pšenica jednozrnná /*Triticum monococcum*/ - 12, pravdepodobne pšenica siata - zhľúčená /cf. *Triticum aestivo-compactum*/ - 2, nerozlišiteľné zrná pšenice /*Triticum spec.*/ - 43, jačmeň siaty plevnatý /*Hordeum vulgare*/ - 10, jačmeň siaty nahý /*Hordeum vulgare var. nudum*/ - 22, proso siate /*Panicum miliaceum*/ - 5. Zistil sa aj úlomok ovsa /*Avena spec.*/. Zo strukovín sme našli 6 úlomkov hrachu siateho /*Pisum sativum*/ a celé semeno bôbu konského /*Vicia faba*/.

Kolekcia zúhodenatených semen vhodne dopĺňa naše poznatky o pestovaných rastlinách v dobe laténskej a skorej dobe rímskej v Liptovskej kotline. Uvedené semená pochádzajú zo sídliskových objektov a kultúrnych vrstiev, na rozdiel od doteraz známych nálezov rastlín a obetísk alebo druhotne premiestnených vrstiev /Hajnalová 1979, 1981/. Počtom druhov sú nálezy zo sídliskových objektov a z obetiska zhodné. K nálezom z objektov pribudol iba jačmeň siaty nahý /*Hordeum vulgare var. nudum*/, ktorého ojedinelé semená poznáme aj z ďalšej lokality púchovskej kultúry Divinka-Velký vrch /Hajnalová, rukopis/, a početnejší je aj nález ovsa. Predpokladáme, že ide zväčša o ovos siaty /*Avena sativa*/, ktorý v dobe laténskej dokázal nález semen v plevách uložených pri kamennej stéle SXIIIA r. 1978 /Hajnalová, nepublikované/. Hoci tu predkladané nálezy zo sond XXIV a XXVIII sú časovo rozdielne /niekoľko desiatok rokov/, ani v sortimente ani v metrických údajoch, zistených meraním dĺžky, šírky a hrúbky semen a výpočtom indexov, sa neodlišujú. Môžeme teda hovoriť o tradícii používania rovnakého sortimentu a v rámci diskusie uvažovať aj o genetickej príbuznosti nálezov.

L i p t o v s k á S i e l n i c a /Liptovská Mara, Rybníky/, okr. Liptovský Mikuláš

Pri systematickom výskume v r. 1982 získal K. Pieta paleobotanické nálezy z troch objektov.

V objekte 1, datovanom do neskorej doby laténskej, pôvodne slúžiacom na hospodárske účely /pravdepodobne sypáreň - K. Pieta, ústna informácia/, sa našli

v zásype semená týchto pestovaných rastlín: pšenica dvojzrnná /Triticum dicoccum/ - 4, jačmeň siaty /Hordeum vulgare/ - 2, hrach siaty /Pisum sativum/ - 3, bližšie nerozlišiteľné semená ovsa /Avena spec./ - 5.

Pri začišťovaní objektu 2, datovaného do staršej doby rímskej /koniec 1. stor. n. l./ sa našli uhlíky z borovice /Pinus spec./ - 2, smreka obyčajného /Picea abies/ - 2, z kolovej jamy veľký uhlík zo smreka alebo smrekovca /Picea abies - Larix decidua/ - 1 a zistili sa aj uhlíky z brezy /Betula spec./ - 5.

Z objektu 3, charakterizovaného ako chata s tkáčskymi závažiami z rozhania doby laténskej a rímskej, sa získali uhlíky pri vyberaní hliny medzi závažiami, ale aj pod úrovňou závaží, kde sa odobrali vzorky z 10 zuholnatených dosiek alebo trámov podlahy. Analýzou sa zistilo, že podlaha bola z dreva jedle bielej /Abies alba/. Medzi závažiami sa našli uhlíky jedle bielej /Abies alba/ - 7, brezy /Betula spec./ - 1, javora /Acer spec./ - 1, bližšie nerozlišiteľné drevo ihličín /Pinopsida/ - 3. Nálezové okolnosti neumožnili zistiť, aké drevo bolo použité na tkáčsky rám. V zásype objektu sa našli aj zuholnatené semená jačmeňa siateho /Hordeum vulgare/ - 1, pšenice /Triticum spec./ - 2 a mrlíka bieleho /Chenopodium album/ - 1.

L u č i v n á /jaskyňa Predný Kolembert/, okr. Poprad

J. Bárta priniesol uhlíky z prieskumu jaskyne, vykonaného v r. 1983 I. Kolcúnom. Z vrstvy, stratigraficky označenej ako pleistocénna, pochádza obhorené drevo ihličiny, ktorú nemožno mikroskopicky rozlíšiť bližšie ako smrek obyčajný alebo borovica /Picea abies - Pinus spec./. Drevo vyzerá štruktúrou veľmi mladé /živé/.

P a t i n c e /kúpele/, okr. Komárno

Z exploatačných jám /objekty 117 a 136/, skúmaných v r. 1984 na neolitickej sídlisku, odovzdal I. Cheben na rozbor hlinu, ktorá sa farebne odlišovala od ostatného obsahu jám. Po preplavení v laboratóriu sme konštatovali, že vzorky obsahovali iba percentuálne veľký podiel drobných neanalyzovateľných uhlíkov. Semená sa v hline nenašli.

R a d /Cselédomok/, okr. Trebišov

Zo záchranného výskumu v r. 1979 priniesla E. Miroššayová fragment oválneho hlineného predmetu 5 x 4,5 x 2,5 cm. V hrudke vlhkej hliny, makroskopicky homogénnej, bolo žaludom duba, pravdepodobne letného /Quercus cf. robur/, postupne vytlačených 7 otvorov. Niektoré dutiny umožňujú predpokladať, že žalude v nich ostali, no tri sú zdeformované bôčnym tlakom, kde žalude ostať nemohli. Obsah dutín sa rozbitím predmetu pri archeologickej výskume zväčša vytratil. To, čo ostalo asi v dvoch dutinách predstavujú zuholnatené zvyšky rastlinných plodov alebo semien, bližšie neurčiteľné, no s najväčšou pravdepodobnosťou nejde o žalude.

Predmet zo sektora A, sondy III, vrstvy 8, datovaný do neskorej doby halštatskej, mohol teda slúžiť ako schránka alebo hrkálka.

T r e n č i a n s k e B o h u s l a v i c e /Pod Tureckom/, okr. Trenčín.

Počas systematického výskumu mladopaleolitickej lokality v r. 1984 získal J. Bárta 8 nálezov uhlíkov.

V sonde 25 a 26 v hľ. od 80 do 165 cm bolo vybratých 5 nálezov, datovaných ako gravettienske. Pochádzali zo smreka obyčajného /Picea abies/ - 4, borovice /Pinus spec./ - 2, bližšie neurčenej ihličiny /Pinopsida/ - 2 a nejakého listnatého stromu alebo kra - 2 malé uhlíky.

Zc sondy 26 z hľ. 80 cm boli vyzdvihnuté 3 nálezy uhlíkov, označené ako epigravettienske. Sú z týchto drevín: smrek obyčajný /*Picea abies*/ - 6, neurčená ihličina /*Pinopsida*/ - 8, pravdepodobne listnatá drevina - 2.

V jednej aj druhej časovo triedenej skupine sa zistili úlomky zhorených kostí.

V a r í n /Železná studňa/, okr. Žilina

Pri systematickom výskume výrobných železiarskych objektov r. 1984 získali K. Pieta a J. Moravčík ďalšie uhlíky. Pochádzajú z viacerých objektov v halde 3 a predstavujú zvyšky z výplne dýzy, obsahu kolovej jamy, ale aj z troskovitých výplní medzi objektmi. Vo všetkých náleزوcho bolo dubové drevo /*Quercus spec.*/ - 54, priamo alebo nepriamo súvisiace s výrobnou činnosťou.

V r a n o v n a d T o p l o u /Lomnica, Male polo/

V. Budinský-Krička odovzdal na rozbor uhlíky zo slovanských sídliskových objektov /1, 2, 4/ zo 7.-9. stor. Získali sa počas záchranného výskumu /Budinský-Krička 1981, s. 47/. Predstavujú netradične širokú škálu drevín z jedného sídliska pri malom počte objektov: buk lesný /*Fagus silvatica*/ - 21, dub /*Quercus spec.*/ - 8, hrab obyčajný /*Carpinus betula*/ - 6, javor /*Acer spec.*/ - 3, jašeň /*Fraxinus spec.*/ - 1, vrba /*Salix spec.*/ - 1, konár slivky alebo trnky /*Prunus spec.*/ - 1. V dvoch objektoch /1 a 4/ sa medzi uhlíkmi našli aj zhorené kosti.

Ž l k o v c e /Vaniga/, okr. Trnava

Neoliticke a eneoliticke objekty, ktorých záchranný výskum vedie J. Pavúk, boli na jeseň v r. 1984 podrobene paleobotanickému prieskumu so zámerom získať hlinu bohatú na organické zvyšky. Lokalita nemá v blízkosti vodný zdroj vhodný na preplavovanie. Z veľkých a malých exploatačných jám /objekty 398, 404, 405, 411, 414/ bolo vybratých paleobotanikom 11 vzoriek hliny, ktoré sa v laboratóriu preplavili a analyzovali. Zistili sme iba ojedinele zuhoľnatené, značne korodované semená týchto pestovaných rastlín: pšenica dvojzrnná /*Triticum dicoccum*/ - 5, pšenica jednozrnná /*Triticum monococcum*/ - 2, pravdepodobne pšenica špaliová /*Triticum cf. spelta*/ - 1, nerozlišiteľné, na povrchu korodované semená /*Gramineae cult.*/ - 6. Preplavovaním sme získali úlomok škrupinky pravdepodobne lieskového orieška /cf. *Corylus avellana*/ - 1 a zuhoľnatené vidličky pšenice špaliovej /*Triticum spelta*/ - 2.

Ani jedna z preplavovaných vzoriek nebola však taká bohatá, aby sa oplatilo preniesť na väčšiu alebo menšiu vzdialenosť hlinu s hmotnosťou niekoľkých kilogramov. Lokalita sa bude sledovať aj v nasledujúcich rokoch archeologickeho výskumu.

L i t e r a t ú r a

- BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1981: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 35-53.
- BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1982: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 44-57.
- HAJNALOVÁ, E. 1978: Nálezy rastlín na pohrebiskách v pravekom a včasnohistorickom období Slovenska a ich úloha v pohrebnom ríte. Archeol. Rozhl., 30, s. 123-132.
- HAJNALOVÁ, E. 1979: Paleobotanické doklady polnohospodárstva a používania drevín v oblasti Liptova v dobe halštatskej, laténskej a rímskej. Slov. Archeol., 27, s. 437-474.

- HAJNALOVÁ, E. 1980: Nálezy a analýza rastlinných makrozvyškov z archeologických výskumov. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 95-107.
- HAJNALOVÁ, E. 1981: Rastliny nájdené na Havránku v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 71-75.
- HAJNALOVÁ, E. rukopis: Zvyšky pestovaných rastlín a uhlíky z lokality Divinka-Velký vrch.
- NEVIZÁNSKY, G. 1985: Dvojsečný železný meč z Biňa. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 171-172.
- PIETA, K. 1981: Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare v roku 1980. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 228-231.

PALÄOBOTANISCHE FUNDE AUS SIEDLUNGEN, HÖHLEN UND OBJEKten VON PRODUKTIONSCARAKTER. Die paläobotanische Arbeitsstelle des Archäologischen Institutes der SAW eidierte im J. 1984 642 Funde aus 223 verschiedenen Lagen /Objekten, datierten Kulturschichten/ aus 35 archäologischen Fundstellen der Slowakei. Von diesem Komplex sind im Beitrag wenige Funde aus Rettungsgrabungen, Begehungen und auch Einzelfunde aus systematischen Grabungen auf 16 Fundstellen angeführt. Wegen des kleinen Fundausmaßes von einer Fundstelle und der daraus hervorgehenden begrenzten Aussagefähigkeit stellen sie eher einen interessanten als bedeutungsvollen Fonds dar.

Samen von Anbaupflanzen wurden durch Schlammung von Erdproben aus neolithischen und äneolithischen Exploitationsgruben in Žlkovce gewonnen. Die Schlammung war unsystematisch, weil in der Nähe kein entsprechender Wasserspeicher war und die Erde in das Laboratorium getragen wurde. Einzelne Samen von Getreide und Hülsenfrüchten fand man in Objekten aus der jüngeren Bronzezeit /Ilija-Sitno/, aus der Latènezeit bis zur römischen Zeit /Liptovská Sielnica-Havránok, Liptovská Sielnica-Rybníky/, aus slawischer Zeit und aus dem Mittelalter /Čakajovce/. Zu bedeutenden Funden aus dem Bereich von Anbaupflanzen gehört der Beleg über *Triticum spelta* im Neolithikum und Äneolithikum /Žlkovce/ - *Hordeum vulgare var. nudum* im Latène /Liptovská Sielnica-Havránok/ und *Avena cf. sativa* auch im Latène /Liptovská Sielnica-Havránok/.

Am zahlreichsten kamen in den Funden Holzkohlenstückchen vor. Aus dem Paläolithikum und Mesolithikum fanden sie sich in einer Höhle /Košická Belá/ und auf einer Freilandstation /Trenčianske Bohuslavice/. Urzeitliche Holzkohlenstückchenfunde stammen auch von der Fundstelle Ilija-Sitno, reicher ist ihre Kollektion aus slawischer Zeit in der Ostslowakei /Dvorianky, Sebastovce, Vranov nad Topľou/. Eine interessante Kollektion von Hölzern *Quercus spec.*, stammt aus einer latènezeitlichen Eisenverhüttungshalde /Varín/. Der Fußboden der latènezeitlichen Hütte /Liptovská Sielnica-Rybníky/, aber auch eines mittelalterlichen Klosters /Letanovce/ war aus *Abies alba*. In die Kollektion von handwerklich benütztem Holz gehört auch *Fagus silvatica* von einer slawischen Schwertscheide /Biňa/.

ПАЛЕОБОТАНИЧЕСКИЕ НАХОДКИ НА ПОСЕЛЕНИЯХ, В ПЕЩЕРАХ И ОБЪЕКТАХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ХАРАКТЕРА. Палеоботанический центр при Институте археологии САН засвидетельствовал в 1984 г. 642 находки в 223 различных урочищах /объекты, датированные культурные слои/ на 35 археологических местонахождениях на территории Словакии. Из этого комплекса в статье приведены малочисленные

находки спасательных исследований, разведок, а также единичные находки систематических исследований на 16 местонахождениях. По небольшому количеству находок на одном местонахождении и из того вытекающей ограниченной доказательной силе они представляют скорее интересный чем значительный фонд.

Семена культурных растений были обнаружены промывкой проб глины из неолитических и энеолитических эксплуатационных ям в с. Жлковце. Промывка не была систематична, так как поблизости не находится подходящий водоисточник и землю должно было носить в лабораторию. Одиночные семена злаков и бобовых растений были найдены в объектах эпохи поздней бронзы /Илия-Ситно/, латенского – римского времен /Липтовска-Сыелница, урочище Гавранок, Липтовска-Сыелница, урочище Рибники/, славянского периода и средневековья /Чакаёвце/. К значительным находкам культурных растений относится доказательство присутствия *Triticum spelta* в эпохах неолита и энеолита /Жлковце/, *Hordeum vulgare var. nudum* в эпохе латена /Липтовска-Сыелница, урочище Гавранок/ и *Avena cf. sativa* также в эпохе латена /Липтовска-Сыелница, урочище Гавранок/.

Наиболее многочисленными среди находок были угольки. К периодам палеолита и мезолита относятся угольки в пещере /Кошицка-Бела/ и на открытой стоянке /Тренчянске-Богуславице/. Первобытные находки угольков найдены также на местонахождении Илия-Ситно, более богатой является коллекция угольков славянского периода в Восточной Словакии /Дворянки, Шебастовце, Вранов-над-Топльоу/. Интересная коллекция *Quercus spec.* была найдена в отвале железного шлака латенской эпохи /Варин/. Полы латенского жилища /Липтовска-Сыелница, урочище Рибники и средневекового монастыря /Летановце/, были из *Abies alba*. В коллекции использованного ремесленниками леса входит также *Fagus silvatica* из ножен славянского мечя /Биня/.

VÝSKUM OKOLO KOSTOLA SV. ANDREJA V KOŠI

Igor Hrubec

Riaditeľstvo Hnedouhoľných a lignitových baní v Novákoch požiadalo v rámci rozširovania záujmového priestoru banskej ľažby Ministerstvo kultúry SSR o zrušenie pamiatkovej ochrany nad viacerými pamiatkami v záujmovom území. Patril k nim aj kostol sv. Andreja v Koši /okr. Prievidza/. V súvise s podmienkou Ministerstva kultúry SSR všestranne zdokumentovať stojace pamiatky uskutočnil sa v lete 1984 aj stavebnohistorický a archeologický výskum na tomto objekte.

Kostol sv. Andreja /35-24-19, 1 : 10 000, 135 : 68 mm/ bol podľa Súpisu pamiatok na Slovensku postavený v gotickom slohu začiatkom 15. stor. V r. 1942 bol podstatne prestavaný, pričom sa zmenila os a orientácia a z pôvodnej gotickej stavby zostala len veža a svätyňa. Preto sa archeologický výskum zameral na obnaženie pôvodných základov a zistenie ich vzťahu k predpokladanému cintorínu okolo stavby s cieľom ich presnejšieho datovania. Výkop sa mal zamerať iba na exteriér. Vnútri svätyne sa má kopať len podľa výsledkov výskumu v exteriéri.

Zámer výskumu sa docielil výkopom troch sond pri presbytériu kostola /v čele a po dvoch stranach/ a dvoch sond pri veži. V sondách sa obnázilo základové murivo presbytéria a časti veže a spolu 34 hrobov cintorína. Základové murivo sa

skladá zväčša z riečneho, menej z lomového kameňa, viazaného vápennou maltou. Murivo siaha do hľ. 95-100 cm a sokel medzi základovým a nadzákladovým murivom sa nachádza asi 40 cm pod dnešnou úrovňou. Tvar základov presbytéria tvorí päťuholník, ktorého strany sú rovné. Zaoblenie nebadať. Ani v nadzákladovom murive sa nenašli zamurované a opracované sekundárne použité kamene. Základy veže mali stavebné kamene už viac usporiadane do riadkov, medzi základmi veže a lode sa odkryla výrazná murárska škára.

Umiestnenie a orientácia hrobov boli veľmi nepravidelné. Niektoré kostry ležali súbežne so základovým murivom kostola, iné v smere kolmo na mür a našli sa aj hroby inej orientácie. Ani v čele presbytéria sa nenašiel hrob s výsadejším umiestnením. Hroby pri presbytériu rešpektovali základové murivo, len tri hroby podbiehali pod základy veže a oporného piliera. Inventár hrobov bol dosť chudobný: našli sa štyri uhorské mince datovateľné od pol. 16. do pol. 17. stor., sklenené závesky, sponky z kabáta, pracka a zlomky keramiky i železné klince z rakví. Archeologické nálezy z hrobov nevybočujú z rámca 15.-17. stor.

Medzi loďou a svätyňou sa zásekmi zistili základy sakristie, ktorej základový mür bol viazaný s mürom lode. Smerom k svätyni sa našli základy vretenovitej schodišťa na vyššie podlažie sakristie.

Ako výsledok archeologickej výskumu možno charakterizovať základy presbytéria kostola v Koši ako gotické. Pre staršiu stavbu, prípadne v románskom slohu, nict dôkazov; gotické základy sú tu primárne. Kostol spolu so sakristiou tvoria prvú fázu stavby. Veža je dostavovaná, teda mladšia, a tvorí druhú fázu, kým poslednou fázou je vretenovité schodište na vyššie podlažie sakristie. Datovanie v Súpise pamiatok na Slovensku pochádza z vročenia krížového kameňa v uhle zbiehajúcich sa rebier gotickej klenby presbytéria k r. 1409. Prvá listinná zmienka o obci s menom patróna v podobe Andreasdorf však umožňuje aj datovanie do druhej pol. 14. stor. V tejto súvislosti bude treba ešte sledovať vzťahy k blízkym a starším osadám v chotári dnešnej obce.

GRABUNG BEI DER ST. ANDREAS-KIRCHE IN KOŠ. Nach einer baugechichtlichen Untersuchung realisierte man auch eine archäologische Grabung im Exterieur der St. Andreas-Kirche in Koš /Bez. Prievidza/, und zwar mit drei Schnitten um das Presbyterium und zweien beim Turm. Das Schiff war durch den Umbau der Kirche im J. 1942 gestört. In den Schnitten wurden die Fundamente des Presbyteriums und eines Teils des Turmes wie auch 34 Gräber des Friedhofes freigelegt. Die Fundamentmauern bestanden größtenteils aus Flußgeröll mit Kalkmörtelbindung und hatten die Form eines Fünfecks. Eine Rundung seiner Form war im Exterieur nicht zu bemerken. Zwischen den Fundamenten von Turm und Schiff bestand eine ausdrucksvolle Zäsur. Die Gräber lagen ziemlich unregelmäßig und ihr in das 15.-17. Jh. datierbares Inventar war ziemlich ärmlich. Spuren eines älteren Baues in romanischem Stil wurden nicht erfaßt. Die Grabung ergab drei Bauphasen der gotischen Kirche. Nach dem Aufbau des Presbyteriums, des Schiffes und der kleinen Sakristei wurde der spätere Turm /zweite Phase/ hinzugebaut und zum Schluß eine Wendeltreppe zur höheren Etage der Sakristei. Die in das beginnende 15. Jh. datierte Kirche konnte aufgrund der ersten schriftlichen Erwähnungen der Gemeinde in der Form "Andreasdorf" schon in der zweiten Hälfte des 14. Jh. entstanden sein.

ИССЛЕДОВАНИЯ В ОКРЕСТНОСТЯХ ЦЕРКВИ СВ. АНДРЕЯ В С. КОШ. После окончания строительно-исторического исследования произведены были также археологические исследования у церкви св. Андрея в с. Кош /р-н Прьевидза/. Заложены были три шурфа у пресбiterия и два у башни. Неф был в 1942 г. разрушен перестройкой церкви. В шурфах вскрыта фундаментальная кладка пресбiterия и части башни и 34 входящих в кладбище погребения. Фундаментальная кладка состоит большей частью из речного камня, укрепленного известковым раствором, и образует пятиугольник. С внешней стороны его закругление незаметно. Между фундаментами башни и нефа находилась выразительная цезура. Погребения расположены неправильно и их инвентарь, датированный XV-XVII вв., был гораздо беден. Следы более древней постройки в романском стиле не обнаружены. По исследованиям были установлены три строительные фазы готической церкви. После постройки пресбiterия, нефа и небольшой ризницы были позднее пристроены башня /вторая фаза/ и наконец винтовая лестница, ведущая к высшему ярусу ризницы. Судя по первому письменному сведению о селе под названием "Андреасдорф", датированная началом XV в. церковь могла возникнуть уже во второй половине XIV в.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V PATINCIACH

Ivan Čheben

Po predchádzajúcej sezóne, v priebehu ktorej sa preskúmala plocha 2000 m² so 105 sídliskovými objektmi a s dvoma neúplnými pôdorysmi dlhých domov, sa výskum v r. 1984 upriamil na odkrytie ďalšej plochy neolitickeho sídliska a na doskúmanie zostávajúcich častí obidvoch pôdorysov dlhých domov, v minuloročnej sezóne čiastočne odkrytých. Terénnne práce sa sústredili predovšetkým ešte na tú časť plochy v areáli kúpeľov, ktorá bola bezprostredne ohrozená pokračujúcou stavebnou činnosťou. Zároveň novoodhumusovaná plocha skúmaného sídliska nadvázovala už na preskúmanú časť južného areálu neolitickeho sídliska.

Dovedna sa preskúmalo ďalších 88 sídliskových objektov rôzneho tvaru a veľkosti, z ktorých sa získal bohatý nálezový materiál. V objekte 163, ktorý bol oválneho tvaru, sa vo vrstve 20-40 cm zachytila kostra dospelého jedinca, uloženého v natiahnutej polohe, orientovaného v smere SZ-JV. V zásype objektu sa vyskytlo iba niekoľko zlomkov keramického materiálu. Okrem spomenutého sa na odkrytej ploche preskúmalo aj šest volne sa nachádzajúcich /situovaných mimo objektov/ ohnísk oválneho pôdorysu. Boli zahĺbené do sprašového podložia maximálne 10-15 cm. Ich dná boli rovné, prepálené, a úprava stien pozostávala z 3-4 cm hrubej vrstvy prepálenej mazanice. V objekte 120 sa odkryla neúplná časť hlinenej pece /prípadne ohníska/ so zachovaným zvyškom kupoly po dvoch treťinách jej obvodu. Do výšky sa klenba kupoly zachovala iba po terajšiu úroveň rozhrania ornice a sprašovopieskového podložia.

Odkrýli a preskúmali sa aj ostávajúce severné časti pôdorysov dlhých domov s kolovou konštrukciou. Zároveň sa pri dome 2 vybrali k nemu patriace stavebné jamy - objekty 19 a 178.

Získaný inventár z preskúmaných objektov sídliska reprezentuje predovšetkým keramický materiál. Tvarove sú najpočetnejšie zastúpené predovšetkým polguľovité,

či už tenkostenné /obr. 31: 2/ alebo hrubostenné nádoby, polguľovité misky /obr. 31: 3/ a misky na dutej nožke /obr. 31: 5/. Vyskytli sa i nádobky menších rozmerov a viacerých tvarov /obr. 31: 1, 4, 6/. Uplatňuje sa rytá výzdoba línií v kombinácii s jamkami v tvare notovej hlavičky /obr. 31: 2/, dalej rytá dvoj- alebo trojlinka so zvislými zárezmi, prípadne sa výzdoba obmedzuje iba na uplatnenie rôznych vrypov po tele nádoby. Často sa používala i plastická výzdoba - vypukliny alebo pretláčaný pásik.

Nálezový inventár z objektov dopĺňa kamenná brúsená a štiepaná industria, hlinené závesky a prasleny. Početná je aj kostená industria, ktorá je zastúpená šidlami, záveskami s otvorom a plochou sekerekou. Vo dvoch objektoch sa vyskytli fragmenty dolných častí hlinených ľudských nôh a tretí takýto fragment pochádza zo zberu. Vo viacerých objektoch sa našli kamenné trecie podložky a kamenné otkáče a roztierače. Veľké množstvo mazanice s dobre zachovanými odtlačkami negatívov rastlín môže poskytnúť informácie o používaní toho-ktorého druhu pri stavbe domov. V priebehu obidvoch sezón bola pozornosť zameraná aj na získavanie vzoriek určených na archeobotanické sledovanie.

Terénnym výskumom sa na lokalite doložilo osídlenie ľudom kultúry s mladšou lineárnu keramikou a ľudom staršieho a stredného stupňa želiezovskej skupiny.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN PATINCE. Auf der Fundstelle mit neolithischer Besiedlung im Areal des Kurbades Patince /Bez. Komárno/ wurden weitere 88 Siedlungsobjekte untersucht, unter anderem auch ein Grab in einer Abfallgrube; es handelt sich um das Skelett eines Individuums in gestreckter Lage mit NW-SO-Orientierung. Im Areal der Siedlung erfaßte man sechs selbständige, außerhalb des Objektes situierte ovale Feuerstellen. Im Objekt 120 wurde der Teil eines Ofens evtl. einer Feuerstelle mit erhalten Kuppel am Umfang untersucht. Das Fundinventar stellt vor allem Keramik dar, die mehrere Formen aufweist /Abb. 31/. Weiters sind es Tongegenstände, geschliffene und Spaltindustrie, zahlreich ist auch Knochenindustrie, Reibesteine als Unterlagen, Zerreiber und Schlagsteine. Aus den Objekten stammen auch zwei Tonbruchstücke, die den unteren Teil eines menschlichen Fußes darstellen, ein drittes derartiges Fragment stammt aus Lesefunden. Durch die Grabung wurde hier bis jetzt Besiedlung der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und mit der älteren und mittleren Stufe der Želiezovce-Gruppe belegt.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ В С. ПАТИНЦЕ. На местонахождении с неолитическим поселением на площади курорта Патинце /р-н Комарно/ было прослойено 88 новых объектов поселения. Было вскрыто также одно погребение в мусорной яме; это скелет взрослого индивидуума в вытянутом положении, ориентированный по линии СЗ-ЮВ. На площади поселения было обнаружено шесть отдельных, вне объектов расположенных овальных в плане очагов. В объекте 120 была прослежена часть печи /или же очага/ с сохраненным куполом по окружности. Вещевой инвентарь составляли главным образом разная по форме керамика /рис. 31/, затем глиняные предметы, каменная шлифованная и колотая индустрия, зернотерки, растирки и отбойники. В объектах нашлись и два глиняных обломка, передающие нижнюю часть человеческой ноги, третий такого рода фрагмент был собран на поверхности. Исследования на местонахождении пока подтвердили поселение культуры поздней линейно-ленточной керамики и раннюю и среднюю ступени жельезовской группы.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V SPIŠSKÝCH TOMÁŠOVCIACH

Bohuslav Chropovský

Výskum v Spišských Tomášovciach /okr. Spišská Nová Ves/ v polohe Pod hradiskom I sa zameral v r. 1984 /J. Béreš, F. Javorský, P. Mačala/ predovšetkým na objasnenie otázok slovanského osídlenia lokality /obr. 32/. Výsledky výskumu, tak ako v predchádzajúcich výskumných sezónach, rozšírili poznatky o osídlení polohy aj v dobe bronzovej a dobe rímskej.

D o b a b r o n z o v á. Pri sondážnej odkrývke bolo čiastočne preskúmaných šest zahľbených objektov z mladšej doby bronzovej a úplne preskúmaný objekt 182, patriaci pilinskej kultúre. Z obdobia pilinskej kultúry pochádzajú aj dva žiarové urnové hroby s kamenným obložením, obsahujúce črepy šálok a amfory, bronzové vlasové krúžky, ihlicu s guľovitou hlavicou a so zosilneným zdobeným kŕčkom, polguľovitý bronzový gombík, puklicu /hrob 1/84/ a šálku /hrob 2/84/.

D o b a r í m s k a. Aj z tohto obdobia bolo čiastočne preskúmaných šest objektov. Z nich je potrebné uviesť predovšetkým objekt 183, nachádzajúci sa v subpozícii so slovanským objektom a obsahujúci popri keramike dve bronzové spony /typ Okorág a Almgren 45/47/, železnú trosku a zvieracie kosti. Objekt na základe nálezov možno datovať do 1. stor. n. l.

S l o v a n s k é o b d o b i e. Najväčšia pozornosť bola venovaná výskumu fortifikácie hradiska. Urobil sa rez základom slovanského valu, valu púchovskej kultúry a priekop patriacich k nim. Priekopa púchovskej kultúry bola hlboká cca 200 cm, slovanská v priemere 300-330 cm. Obidve priekopy boli rovnako široké /8 m/. Ďalej sa sledovalo súvislé pokračovanie priebehu čelného múru valu a zmena jeho orientácie. Orientácia priekopy ostala nezmenená, pri prístupovej ceste k hotelu Flóra bolo zachytené jej južné ukončenie. Na základe týchto indícii sa dala predpokladať existencia vstupnej brány do areálu hradiska. Plošná odkrývka tento predpoklad potvrdila. Na skúmanej ploche sa zachytilo iba západné krídlo brány, dlhé 750 cm, stavané podobnou technikou ako čelný mur valu - z lámaných zlepencových a pieskovcových kameňov. Krídlo brány je najlepšie zachované v severovýchodnej časti, kde dosahuje v. až 60 cm. Na vnútornej strane juhozápadného nárožia sa zachytila kolová jama s veľmi prepálenými kameňmi. Druhé krídlo brány nebolo zachytené, pravdepodobne sa upínaло na vápencové bralo, v ktorom sa zistili už len základové žľaby.

Prínosom pre poznanie konštrukcie slovanských obydlí na lokalite je zistenie dvoch objektov /173 a 175/. Z objektu 173 bola zachytená časť podlahy, ohnisko, stopy mýrika v nadzemnej časti a štyri kolové jamky. Z jeho výplne pochádza popri keramike datovateľnej do 8.-9. stor. ihla s uškom, nôž a fragment skleneného koráliku. Objekt 175 mal oválny pôdorys, obsahoval keramiku z 8.-9. stor. Zachytené súvislé pásy uhlíkov naznačujú najskôr polohu zhorennej konštrukcie objektu. Obidva objekty boli prevrstvené materiálom z deštrukcie valu. Konštrukčný vzťah objektov k valu neboli nateraz dokázaný.

Dvoma sondami bol urobený rez terénou vlnou nad pravým brehom Tomášovského potoka, kde sa predpokladala hrádza vodnej nádrže. Výskum ukázal, že hrádza bola vybudovaná zo zeminy nasypanej na humusovitú vrstvu, v ktorej sa našli zvieracie kosti a črepy z mladšej doby bronzovej. Hrádza sa napájala najskôr na konštrukciu slovanského opevnenia nad ľavým brehom Tomášovského potoka. Popri obrannej funkcií spĺňala pravdepodobne aj funkciu rezervoára vody.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN SPIŠSKÉ TOMÁŠOVCE. In Spišské Tomášovce /Bez. Spišská Nová Ves/ prüfte man die Befestigung der slawischen Burganlage /Abb. 32/. Teilweise wurden auch Objekte aus der Bronze- und römischen Kaiserzeit untersucht, aus der Bronzezeit waren es sieben eingetiefte Objekte und zwei Urnengräber. Das Keramikmaterial und Fragmente von Bronzegegenständen sind in die jüngere Bronzezeit datiert. Die Gräber gehören der Pilinyer Kultur an, enthielten außer Keramik eine Kugelkopfnadel mit geschwollenem verziertem Hals, einen halbkugeligen Bronzenopf, einen Bronzebuckel und weitere kleine Bronzezierstücke. In den Objekten des 1.-2. Jh. u. Z. wurden Keramik, Eisenschlacke und zwei Bronzefibeln gefunden /Okorág-Typus und Almgren 45/47/. Es erfolgte ein Schnitt durch die Basis des slawischen Walles, durch den Wall der Púchov-Kultur und der zu ihm gehörenden Wehrgräben. Der Wehrgraben der Púchov-Kultur war ca. 200 cm tief, der slawische durchschnittlich 300-330 cm. Beide Gräben hatten gleiche Breite /8 m/. Bemerkenswert ist die Feststellung eines W-Flügels der Toreinfahrt in das Burgareal. Der Torflügel ist 750 cm lang, verhältnismäßig gut erhalten und erlangt sogar 60 cm H. Am Ufer des Tomašovský-Baches wurde ein Schnitt durch den vorausgesetzten Damm gemacht. Auf der dunklen Humusschicht stellte man eine Aufschüttung fest, die Scherben aus der jüngeren Bronzezeit und Tierknochen enthielt. Der Damm bildete den Teil des Fortifikationssystems der Burg. Aus vorgroßmährischer Zeit wurden zwei Siedlungsobjekte untersucht. Eines von ihnen wies Spuren einer verbrannten Holzkonstruktion auf.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ В С. СПИШСКЕ-ТОМАШОВЦЕ. В с. Спишске-Томашовце /р-н Спишка-Нова-Вес/ было исследовано укрепление славянского городища /рис. 32/. Частично были прослежены также объекты бронзового века и римского времени. Прослежены семь углубленных объектов и два урновых погребения бронзового века. Керамический материал и фрагменты бронзовых предметов датированы поздней эпохой бронзы. Погребения относятся к пилиньской культуре, наряду с керамикой они содержали булавку с шаровидной головкой и усиленной украшенной шейкой, полушаровидную бронзовую пуговицу, бронзовую выпуклую пластинку и другие мелкие украшения. В объектах I-II вв. н. э. была найдена керамика, железный шлак и две бронзовые фибулы /типы Окораг и Алмгрен 45/47/. Разрезаны были фундаменты славянского вала, вала пуховской культуры и к ним относящихся рвов. Ров пуховской культуры достигал глубины около 200 см, славянский около 300-330 см. Оба рва достигали одинаковой ширины /8 м/. Интересным является обнаружение западного крыла вступительных ворот в городище. Крыло ворот имеет длину 750 см и оно относительно хорошо сохранено - достигает высоты до 60 см. На берегу Томашовского ручья разрезана предполагаемая дамба. На темном перегнойном слое была обнаружена насыпь содержащая черепки поздней эпохи бронзы и кости животных. Дамба была составной частью фортификационной системы городища. К великоморавскому периоду относятся два прослеженных объекта поселения. В одном были следы обожженной деревянной конструкции.

VÝSKUMY V NITRE

Bohuslav Chropošský - Gabriel Fusek

Archeologický výskum Nitry prebiehal v r. 1984 v troch rôznych rovinách. Najdôležitejšou akciou bola záverečná, šiesta sezóna na systematickom výskume sídliska a pohrebiska v polohe Mikov dvor /technická spolupráca A. Kováčová/. K objasneniu problematiky vývoja jadra historickej časti mesta prispieva zistovací výskum v polohe Na vršku /technická spolupráca J. Császta/. Pozornosť sa priebežne venovala aj prieskumom, ale najmä obhliadkam na miestach, kde sa vykonávali zemné práce.

Výskumné práce v polohe Mikov dvor /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 28 : 128 mm/ sa sústredili na plochu susediacu s mestom preskúmaným v predchádzajúcich sezónach, z ostatných strán ju vymedzovalo oplotenie areálu výstaviska Agrokomplex a prístupová cesta doň. Na ploche 1005 m² sa preskúmalo 74 sídliskových objektov a 15 hrobov.

Najstaršie osídlenie lokality, zistené v r. 1984, reprezentujú sporadicky vo vrstvách nachádzané črepy lengyelskej kultúry. Do obdobia mladého eneolitu možno datovať sídliskovú jamu skupiny Kosihy-Čaka. Päť objektov, z toho dve obydlia, rozšírili poznatky o mladoláteňskom osídlení lokality. Z obdobia vrcholného stredoveku /11.-12. stor./ pochádza zahľbená pec s klenbou. Tažisko osídlenia polohy však spadá do doby rímskej a do včasného stredoveku.

Skoro polovica preskúmaných objektov, z toho deväť obydlí dvoch typov, patrí do doby rímskej. Z 297 dovedna preskúmaných objektov je viac ako tretina datovaných do doby rímskej - týmto sa radí sídlisko na Mikovom dvore medzi najrozšiahlejšie prebádané barbarské sídliská na Slovensku. Osídlenie lokality počas viacerých storočí zo začiatku nášho letopočtu, nájdené predmety materiálnej kultúry i mnohé importy z Rímskej ríše, ako i veľkosť preskúmanej plochy a množstvo preskúmaných objektov umožňia precizovať poznatky o osídlovacom procese v oblasti Nitry v tomto období. Pozoruhodný je v tomto kontexte i nález kostrového hrobu zo sklonku doby rímskej.

Výskum staroslovenskej osady a pohrebiska priniesol rad závažných poznatkov a dokresluje situáciu osídlenia Nitry v dobe velkomoravskej. Z 23 objektov z 9. stor. bolo päť obydlí, z toho v dvoch prípadoch sa zistilo pomerne zachované vykurovacie zariadenie, postavené z kameňov. Ostatné objekty mali výrobný a hospodársky charakter. Hroby boli rozptýlené po celej ploche sídliska. Z nich si zaslhuje pozornosť najmä skupina šiestich hrobov vo vzájomnej superpozícii. Podla výbavy /bronzové a strieborné náušnice, prasleny/ išlo pravdepodobne o ženy, uprostred ktorých bol pochovaný bojovník /sekerka, ostrohy, nožík, ocielka/. Od ostatných hrobov sa líšili okrem charakteru výbavy a určitého priestorového odstupu i veľkosťou hrobových jám. Preskúmaná neopevnená osada tvorila súčasť hospodárskeho zázemia centrálnych hradísk na území dnešnej Nitry.

V polohe Na vršku - Nešporova ulica /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 116 : 87 mm/ sa realizoval zisťovací výskum na ploche uvoľnenej asanáciou schátraných budov. Sonda 2 x 26 m, orientovaná V-Z, bola vytýčená kolmo na terénny zlom, ktorý sa prudko zvažuje smerom na Párovce.

V tesnej blízkosti nad terénny zlomom sa odkryli základové murivá troch rôznych stavieb v superpozícii. Aby sa dala situácia podrobnejšie sledovať, sonda

bola rozšírená severne o plochu 6 x 8 m, južne 5 x 7 m. Týmto sa obnažila časť základov najmladšej stavby obdĺžnikového pôdorysu s rozmermi 5,6 x 11,75 m so šírkou základového muriva 35-40 cm. Murivo bolo z lomových kameňov spájaných haseným vápnom. Našiel sa v ňom strieborný uhorský denár Zigmunda I. /1387-1437/ z r. 1390-1427, ktorý ho pomerne bezpečne datuje do 15. stor. Staršie murivá z budov, ktorých rozmery sa nepodarilo zistiť, dosadali na vrstvu tesne nad podložím, obsahujúcu črepy z 9. stor. Dno sondy dosiahlo skalnaté podložie z dolomitického vápenca. Kultúrna vrstva pozostávala z tmavej hliny, premiešanej stavebnou činnosťou od stredoveku až po súčasnosť. Predmety nachádzajúce sa v nej /črepy, zvieracie kosti, kostené a kovové predmety, kamene, tehly, sklo/ ležali v sekundárnej polohe. Preto sa /okrem spomínaných murív/ nedali robiť žiadne stratigrafické pozorovania. Mince a medaily z vrstiev sú datované od 14. po 19. stor., črepový materiál od 9. po 20. stor. Výsledky výskumu potvrdili a rozšírili poznatky o osídlení tejto exponovanej časti mesta v stredoveku a nálezy keramiky z 9. stor. tu dokladajú osídlenie už v dobe veľkomoravskej.

Na už skúmanej lokalite /Chropovský - Fusek 1984, s. 90-91/ na stavenisku športového areálu na Chrenovej sa pri zemných prácach prišlo na ďalšie nálezy.

Ryhou pre centrálné kanalizačné potrubie bol značne poškodený objekt 1/84 - kruhová pec zapustená do podložia, z ktorej sa zachovala asi 1/4 pôvodnej veľkosti. Kupola bola postavená 27 cm nad vykurovacím priestorom, spájali ich prieduchy na obvode s priemerom asi 15 cm. Prístup do pece tvoril dlhý tunel, ktorého vyústenie do predpecnej jamy bolo zničené recentným zásahom. Vo vykurovacom priestore sa nachádzali črepy, ktoré umožňujú datovať objekt do záveru doby laténskej. Z telesa pece odobral geofyzik vzorky na archeomagnetické datovanie.

Pri tažení hliny v tej istej polohe bol porušený ojedinelý detský hrob 1/84. Kostra bola bagrom skoro úplne zničená, zachovala sa z nej iba lebka, pravá časť hrudného koša a pripažená pravá ramenná kość. Orientácia S-J. Pri lebke ležali tri bronzové náušnice - jedna krúžková drôtená s kónickým špirálovým ukončením a dve rovnaké krúžkové náušnice s dvoma slučkami, v ktorých sú závesky spletené z jemného drôtika, s dvoma protiľahlými slučkami. Na Slovensku sa podobná náušnica so záveskami našla na pohrebisku v Pobedime. Tento typ náušnic pochádza z korutánskej oblasti a je datovaný do 9. až začiatku 10. stor. /Vendtová 1969, s. 211, obr. 50: 12/.

V Nitre v časti Dolné Krškany bol v areáli Výskumného ústavu plastických hmôt /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 57 : 283 mm/ porušený pri stavbe výrobnej haly kostrový hrob. Kostra ležala v skrčenej polohe s hornými končatinami smerujúcimi k tvári. Orientácia SZ-JV. Obrys hrobovej jamy sa nedali zistiť. Na prostrednom prste lavej ruky bol natiahnutý veľmi skorodovaný medený prsteň tvaru vŕbového listu. Hrobový celok datujeme do staršej doby bronzovej, do nitrianskej skupiny.

Vpravo od cesty z Nitry do Janíkoviec /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 11 : 144 mm/ nedaleko Mikovho dvora sa pri kopaní ryhy pre plynovodné potrubie porušil kostrový hrob. Hrobová jama sa v profile ryhy črtala do hľ. 35 cm, pôvodný terén bol však splanírovaný. Jej pôdorys bol obdĺžnikový so zaoblenými rohmi, užšia strana za hlavou a lebka chýbali. Zachovalá kostra dospelého jedinca ležala v skrčenej polohe na pravom boku, orientácia SZ-JV. Medzi hornými a dolnými končatinami boli umiestnené dve nádoby, ktoré sa nedali úplne zrekonštruovať. Jedna z nich je malá kónická miska, zvyšky druhej predstavujú časť pravdepodobne väčšieho džbána. Kultúrne nemožno hrob zaradiť, ale spôsob pochovania i tvar a materiál keramických príloh umožňujú tento celok datovať do staršej doby bronzovej.

V profile ryhy pre kanalizáciu na Dobšinského ulici /M-34-133-A-a, 1 : 25 000 73 : 50 mm/ sa črtala zásobná jama; väčšia časť bola zemnými prácami zničená. Ústie jamy sa nepodarilo zachytiť. Od rovného dna sa steny smerom hore oblúkovite zužovali, preto predpokladáme, že mala tvar obráteného lievika. V tmavej výplni, v ktorej sa dali pozorovať stopy po ohni, sa našli dva skorodované železné nožíky a črepy keramiky hrncovitých tvarov, vytočenej na kruhu z jemnozrnného materiálu, dobre vypálenej, zdobenej rytými vlnovkami, obežnými líniami a ich kombináciami. Esovite profilované ústia sú z vnútornej strany mierne prežliabnuté. Dve nádoby sa dali čiastočne kresovo zrekonštruovať /obr. 33: 1, 3/. Nálezový celok datujeme do 11.-12. stor.

Pri hĺbení ryhy na stavenisku ŠBČS na Leninovej triede /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 111 : 102 mm/ bola porušená zásobná jama, zahľbená do žltého podložia. Zachovala sa jej časť v hĺ. 170-235 cm; mala kotlovitý tvar a zistený priemer 110 cm. Jej čierna výplň obsahovala črepy, kamenný brús, kusy železných predmetov. Na dne jamy ležala pohodená ľudská kostra, sčasti porušená výkopom. Neri-tuálna poloha i skutočnosť, že mŕtvy neboli pochovaný na cintoríne, azda svedčia o tom, že zahynul násilnou smrťou.

V neporušenej časti v bedrovej oblasti sa našla strieborná minca, hlinená fajka, železný nožík s bronzovým obložením rúčky a štvorcová bronzová pracka. Pravdepodobne ide o zvyšky opasku, na ktorý asi boli ostatné predmety upevnené vo vrecku z organickej hmoty. Jednodielna lisovaná fajka s ulomeným pipasárom /dĺ. 9,8 cm; obr. 33: 2/ je vyrobená z jemnej hliny okrovnej farby. Na spodnej strane na rozhraní pipasára a hlavičky je umiestnený bradavkovitý výčnelok. Pipasár je zdobený kombináciou plastických geometrických vzorov - krúžky, obežné línie a klukatka, hlavička po stranách motívmi pripomínajúcimi ľudské oko, čelná a zadná strana krížom.

Jednodielne fajky s dlhou tenkou trubičkou s dĺ. až 40-50 cm sú typologicky staršie ako dvojdielne s hlinenou hlavičkou a dreveným pipasárom, aké sa vyskytujú u nás od pol. 17. stor. /Vallašek 1983, s. 236/. Š. Holčík nazýva biele jednodielne fajky z Bratislavu fajkami holandského typu a datuje ich do 17. stor. Fajky z bratislavského súboru sú tvarom identické našej, okrem jednej sú nezdobené /Holčík 1984, tab. 1, 2/. Tento typ fajok sa v Holandsku vyrábal už od r. 1603 /Holčík 1984, s. 11/. Strieborná minca je poľský poltorák Zigmunda III. /1587-1632 z r. 1622. Datovanie celku do pol. 17. stor. z tohto pohľadu pripadá byť vcelku reálne a táto skutočnosť by znamenala, že ide o najstaršiu spoloahlivo datovanú fajku z územia Slovenska.

L i t e r a t ú r a

- CHROPOVSKÝ, B. - FUSEK, G. 1984: Výskum sídliska v Nitre-Chrenovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 90-91.
- HOLČÍK, Š. 1984: Fajky. Bratislava.
- VALLAŠEK, A. 1983: Dielňa na výrobu hlinených fajok na Spišskom hrade. Archaeol. Hist. 8. Brno, s. 233-240.
- VENDTOVÁ, V. 1969: Slovanské osídlenie Pobedima a okolia. Slov. Archeol., 17, s. 119-224.

GRABUNGEN IN NITRA. Der Schwerpunkt der Arbeiten in Nitra lag in der Abschlußsaison der systematischen Grabung auf der Fundstelle Mikov dvor. Es wurden 74 Siedlungsobjekte und 15 Gräber untersucht. Die älteste Besied-

lung repräsentieren Scherben der Lengyel-Kultur. Aus dem Jungäneolithikum stammt eine Grube der Kosihy-Čaka-Gruppe; fünf Objekte wurden in das Junglatène datiert. Fast die Hälfte der untersuchten Objekte stammt aus der römischen Kaiserzeit. Beachtenswert ist in diesem Kontext auch der Fund eines Skelettgrabes vom Ende der römischen Kaiserzeit. Die Untersuchung der slawischen Siedlung und Nekropole brachte eine Reihe von Erkenntnissen und ergänzt das Bild über die Situation der Besiedlung von Nitra in großmährischer Zeit. Das jüngste erforschte Objekt stammt aus dem Hochmittelalter /11.-12. Jh./.

In der Flur Na vršku - Gasse Nešporová ul., realisierte man eine Feststellungsgrabung im Stadtkern, bei welcher Mauerwerk dreier verschiedener Bauten in gegenseitiger Überlagerung abgedeckt wurden. Das jüngste von ihnen ist durch eine Münze Sigismunds I. in das 15. Jh. datiert. Das älteste setzt auf eine Schicht aus dem 9. Jh. auf.

Durch Erdarbeiten in verschiedenen Teilen der Stadt wurden archäologische Objekte gestört, die laufend gerettet und dokumentiert wurden: Auf dem Bauplatz des Sportareals im Siedlungsviertel von Chrenová war es ein kreisförmiger Ofen mit Kuppel vom Ende der Latènezeit und ein Kindergrab aus dem 9. bis Anfang des 10. Jh., in dem Ohrringe aus dem karantanischen Gebiet gefunden wurden. In Dolné Krškany stieß man auf ein NW-SO orientiertes Hockergrab mit einem weidenblattförmigen Kupferfingerring aus der älteren Bronzezeit /Nitra-Gruppe/. Bei der Straße aus Nitra nach Janíkovce, unweit des Meierhofes Mikov dvor, wurde ein Hockergrab mit NW-SO-Orientierung gestört, das zwei in die ältere Bronzezeit datierte Gefäße lieferte. Die Rinne in der Gasse Dobšinského ul. störte eine verkehrt trichterförmige Vorratsgrube, deren Füllerde zwei Eisenmesser und Scherben /Abb. 33: 1, 3/ aus dem 11.-12. Jh. enthielt. Auf dem Bauplatz in der Gasse Leninová trieda fand sich in einer Vorratsgrube geworfenes Skelett, bei ihm eine Silbermünze aus dem J. 1622, eine einteilige Pfeife von holländischem Typ /Abb. 33: 2/, ein Eisenmesser und eine Bronzeschnalle. Die Fundkollektion ist dadurch interessant, daß sich in ihr die älteste, mit Sicherheit datierte Pfeife in der Slowakei befand.

ИССЛЕДОВАНИЯ В НИТРЕ. Исследовательские работы в Нитре были сосредоточены на окончательном сезоне систематических раскопок на местонахождении Миков-Двор. Прослежено 74 объекта поселения и 15 погребений. Древнейшее поселение представляют собой черепки лендельской культуры. К периоду позднего энеолита относится яма группы Косиги-Чака, пять объектов датировано поздним латеном. Почти половина исследованных объектов относится к римскому времени. Интересной в этом контексте является также находка погребения с трупоположением конца римского времени. Исследования славянского поселка и могильника привнесли ряд сведений и дополняют картину поселения Нитры великоморавского периода. Позднейшим прослеженным является объект периода развитого средневековья /XI-XII вв./.

В урочище На вршку - Нешпорова ул. были проведены разведочные исследования в центре города, где были обнаружены кладки трех разных построек в суперпозиции. Позднейшая из них датирована монетой Сигизмунда I XV в.

Земляные работы в разных частях города нарушили археологические объекты, которые систематически спасались и была сделана их документация: На стройке

комплекса спортивных сооружений в части Хренова была обнаружена круговая печь с куполом конца латенского периода и детское погребение с трупоположением IX - начала X вв., в котором были найдены серьги, происходящие из карантанской области. В части Дольне-Кршкани найдено скорченное погребение /ориентировка по линии СЗ-ЮВ/ с медным перстнем в виде листка ивы эпохи ранней бронзы, нитрянской группы. У дороги из Нитры в Яниковце, близ местонахождения Миков-Двор было разрушено скорченное погребение, ориентация СЗ-ЮВ, с двумя сосудами, датированное эпохой ранней бронзы. Траншея на улице Добшинского разрушила яму-хранилище в виде перевернутого воронка, в заполнении которой были найдены железные ножики и черепки /рис. 33: 1, 3/ XI-XII вв. На стройке на проспекте Ленина был найден скелет, скинутый в яму-хранилище, возле него серебряная монета 1622 г., состоящая из одной части льюлька голландского типа /рис. 33: 2/, железный ножик и бронзовая пряжка. Этот комплекс находок интересен тем, что в нем находится древнейшая в Словакии точно датированная льюлька.

PETROGRAFICKÝ ROZBOR A GEOLOGICKÉ POSUDENIE KAMENNÝCH ARTEFAKTOV Z ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT

Ludmila Illášová

V Archeologickej ústave SAV sa od r. 1983 robia geologicko-petrografické rozborové kamenných artefaktov. V r. 1983-84 sa analyzovalo 227 artefaktov, pričom sa zisťovali druhy surovín-hornín, ktoré sa použili na výrobu kamenných nástrojov; na zistenie totožnosti suroviny sa porovnávali prirodzené odkrývky a určoval sa pôvod materiálu z hľadiska miestnych zdrojov, kratšieho transportu /nad 25 km/ a importu /100 a viac km/.

Výsledky rozborov

Hrček /Pivničky 2/, okr. Trebišov

Výskum paleolitického sídliska v r. 1984 /Ľ. Kaminská/. Na petrografický rozbor boli predložené dve farbiace vzorky. Červené farbivo predstavuje hematit, biele bolo určené ako kôra zvetrávaných andezitových hornín.

Ilija /Sitno/, okr. Žiar nad Hronom

V r. 1981-82 sa získali kamenné podložky zo sídliska z neskorej doby bronzovej /P. Žebrák/. Surovinou boli dva druhy andezitov: pyroxénicko-amfibolické a amfibolicko-biotické. Podložky boli nájdené v polohe Stráň na Sitne v rýhe dlhej 580 m.

Malá nad Hronom /Rövid föld/, okr. Nové Zámky

Výskum pohrebiska karpatskej mohylovej kultúry /O. Oždáni/. Určili sa kamene z obloženia hrobov 2 a 10/83. Surovinou bol drobnozrnný pieskovec. V stredovekom objekte 5/83 sa našiel žarnov z amfibolitického andezitu. Materiál je miestneho pôvodu.

Nemčinany /dom č. 245/, okr. Nitra

Záchranný výskum v r. 1983 /I. Hrubec/. Fragmenty kamenných podložiek z mladšej doby bronzovej sú zhotovené z andezitu pochádzajúceho z oblasti Kozmálovských kopcov.

N i t r a /Šindolka/

Výskum v r. 1968, 1974-78 /B. Chropovský/. Z objektu 72/75 /neolit/ a zo zberu pochádzajú tri sekery zhotovené z amfibolitu, z objektu 110/76 /neolit/ kameň riečneho pôvodu - amfibolit. Bližšie neurčený nástroj z jemnozrnného amfibolitu bol nájdený v objekte 154/77 z doby bronzovej. Fragmenty kamenných podložiek pochádzajú z halštatského objektu 18/68. Boli zhotovené z andezitu a z kremence. Dve brúsky z objektu 72/75 /doba laténska/ sú zhotovené z jemnozrnného a kremitého pieskovca. Z toho istého obdobia pochádzajú z objektov 127 a 128/76 dva polotovary suroviny /pieskovec a diorit/. Zo slovanského obdobia je kremenné drvidlo z objektu 3/68, z objektov 29, 35, 40, 52 a 56/75 pochádzajú brúsky zhotovené z pieskovca, bridlice a zo slieňa. Z objektu 62/75 pochádza opracovaný kameň - laminovaný pieskovec. V stredovekom objekte 93/75 sa našla brúška z pieskovca.

N i t r a /Mikov dvor/

Výskumom v r. 1980 /B. Chropovský/ bolo odkrytých viac objektov patriacich rôznym kultúram. Z doby laténskej sú z objektu 66/80 tri osličky z pieskovca, fyllitu a vápenca. V objekte 98/80 sa našla oslička zhotovená z pieskovca. Zo slovanského obdobia pochádzajú z vrstvy a z objektu 85 a 92/80 osličky z červeného pieskovca.

N i t r a, časť Dolné Krškany /hospodársky dvor OSP/

Výskum eneolitickej sídliska r. 1973-74 /B. Chropovský/. Z objektu 1/73 a 7/74 /kultúra s kanelovanou keramikou/ sa analyzovali tri sekery z amfibolitu. Najbližší výskyt amfibolitu je v Tríbečskom pohorí /Razdielsky masív/.

N i t r a, časť Chrenová

Z výskumu v polohe Chrenová III, uskutočneného v r. 1983 /B. Chropovský/ bolo spracovaných sedem kamenných nástrojov z neolitu - brúsky a sekera. Surovinou bol pieskovec a fyllitická bridlica. Nálezy pochádzajú z objektov 5, 12, 20/73.

Všetky suroviny z uvedených lokalít v Nitre pochádzajú z blízkeho okolia.

R um a n o v á /výstavba haly 3/, okr. Nitra

Pohrebisko z mladšej doby bronzovej, výskum v r. 1983 /L. Veliačik/. Vzorka organického pôvodu, pochádzajúca z hrobu, výrazne prestúpená kysličníkmi železa, bola postúpená na určenie spektrálnej analýzou.

S a r i š s k é M i c h a ľ a n y /Fedelemka/, okr. Prešov

Výskum neolitickej sídliska /S. Šiška/. Z množstva materiálu získaného v r. 1981 bol spracovaný polotovar pochádzajúci zo zberu a dve kamenné sekery z objektu 2/81. Materiál bol určený ako flovec miestneho pôvodu.

S p a n i a D o l i n a /Piesky/, okr. Banská Bystrica

V r. 1971-72 prebiehal výskum /A. Točík/ lokality so zaniknutou ľažbou medi /doba bronzová?/. Z petrografickej stránky bolo spracovaných 150 kamenných nástrojov - mlatov. Boli zastúpené najmä tieto druhy hornín: kremenec, žula, andezit, pieskovec a vápenec. Horniny, prinesené riečnym transportom riek Šturec a Bystrica, sú z oblasti Nízkych Tatier a stredoslovenských neovulkanitov.

S t ú r o v o /Obid/, okr. Nové Zámky

Z výskumu slovansko-avarškého sídliska v r. 1984 /J. Zábojník/ bol spracovaný fragment žarnova z chaty 22/84. Vzorka bola určená ako kremenný zlepenc. Tieto horniny vystupujú v oblastiach štúrovskej roviny a sú domácou surovinou.

Z v o l e n /Pod bralami/

V r. 1981 prebiehal výskum sídliska z doby laténskej /P. Žebrák/. Zo sondy II pochádzajú dve kamenné podložky a fragment žarnova s otvorom, ktoré boli vyrobené z andezitu pochádzajúceho z blízkeho okolia.

Ako vyplýva z petrografického rozboru uvedených nálezov, kamenné artefakty boli zhotovené prevažne z materiálu pochádzajúceho z miestnych zdrojov. Sekundárny výskyt materiálu možno uviesť pri všetkých kamenných mlatoch z lokality Špania Dolina, poloha Piesky /prinesené riečkami už ako polovýrobok/.

PETROGRAPHISCHE ANALYSE UND GEOLOGISCHE BEURTEILUNG VON STEINARTEFAKten AUS ARCHÄOLOGISCHEN FUNDORTEN. Die petrographische Analyse von 227 Steinwerkzeugen aus Grabungen des Archäologischen Institutes der SAW zeigte, daß es sich im Großteil der Fälle um die Ausnutzung von örtlichen Rohstoffquellen handelt. Eine Ausnahme bildet die Fundstelle Špania Dolina /Bez. Banská Bystrica/, wohin sämtliche bei der Förderung und Verarbeitung des Kupfers benützten Beile noch als Halbfabrikat auf den Flüßchen der Niederen Tatra transportiert wurden, wo sich Gesteine von ihrer Zusammensetzung befinden.

ПЕТРОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ ОБСУЖДЕНИЕ КАМЕННЫХ АРТЕФАКТОВ С АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ. Петрографический анализ 227 каменных орудий с исследованных Институтом археологии САН местонахождений подтвердил, что в большинстве случаев были использованы местные источники сырья, за исключением местонахождения Шпанья-Долина /р-н Банска-Бистрица/, куда все использованные при добыче и обработке меди молоты были в качестве заготовки транспортированы по речкам из области Низких Татр, где находятся горные породы их строения.

VÝSKUM A PRIEKUM V MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII V LEVOČI

František Javoršký

V Levoči /okr. Spišská Nová Ves/ sa realizovali tieto prieskumné a záchranné akcie:

Na Baštovej ulici /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 272 : 115 mm/ porušila ryha pre plynovodné potrubie objekt - pivnicu zaniknutého domu v okolí tzv. Dolnej brány mestskej fortifikácie. Najstaršia vrstva obsahovala črepy z 13.-14. stor. Ďalšiu vrstvu tvoril zásyp pivnice po zániku objektu s materiálom z 13.-15. stor. /črepy, malta, železné klince, železná troska, uhlíky, zvieracie kosti a ostroha obr. 38: 6, 9-19, obr. 39: 1/. Prír. č. 208/84.

Na lokalite Košická brána bola pri úprave terénu pred bránou narušená jamovitá pec misovitého tvaru na sprážovanie železnej rudy /hľ. 30 cm, oválny pôdorys s priemerom 100 a 160 cm/. Podobné pece z 15. stor. sme na tejto lokalite skúmali v r. 1981. Prír. č. 164/84.

Pri kontrole prestavby narušených častí mestského opevnenia sme v jeho východnej časti zistili jamovitú metalurgickú pec /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 253 : 88 mm/. V jej zásype bolo väčšie množstvo železnej trosky a črepy

z 13.-15. stor. Pec narušila sídliskovú vrstvu z 13. stor. Poloha patrí k najjužnejšej časti stredovekej osady Kcwinkel, ktorá zanikla pri výstavbe mestského opevnenia. Nálezové okolnosti a sprievodný materiál datujú pec do 15. stor. Prír. č. 210/84.

Výstavba v polohe Pri Podkove narušila praveké a stredoveké objekty. Už v r. 1979 sa tu zistila časť priekopy staršieho opevnenia sídliska z pol. 13. stor. /Javorský 1979, s. 75/. Pri výkope rýh pre plynovodné potrubie /asi 150 m od prvého nálezu/ sa toto zistenie opäťovne potvrdilo /priekopa široká 600 cm a hlboká 300 cm; M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 284 : 119 mm/. V najspodnejšej vrstve priekopy boli črepy z 13.-14. stor. Zistil sa ďalší úsek priekopy, datovaný do 13. stor. Prír. č. 212/84.

V juhozápadnej časti Hviezdoslavovej ulice narušil výkop pre kanalizáciu /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 252-262 : 94-99 mm/ murovanú kanalizáciu zo 17. stor.

Počas rekonštrukcie renesančného traktu vo dvore domu č. 26 na Mierovom námestí /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 259 : 100 mm/ sa v múre zistila sekundárne vsadená poškodená hlavica románskej prípory /obr. 40: 2/. Umiestnená je v lapi-dáriu Spišského múzea v Levoči. Prír. č. 236/84.

Na ulici kpt. J. Nálepku sa preskúmala ryha pre plynovodné potrubie v dĺ. 625 m /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 195-273 : 105-117 mm/. Zistila sa poloha základov zanikutej tzv. Dolnej brány mestského opevnenia, kultúrne jamy z 13.-19. stor. a veľká pec na spražovanie železnej rudy. Našli sa zachované drevené vodovodné rúry so železnými spojkami z 18.-19. stor. Prír. č. 100/84.

Na Mierovom námestí v juhozápadnej časti výkopu pre plynovodné potrubie v dĺ. 310 m /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 251-258 : 100-104 mm/ sa zistila pred domom č. 51 časť narušenej výmurovky studne, a pred domom č. 52 a 53 časť objektu, ktorý zanikol požiarom v 18. stor. /črepy, časť grafitového téglíka zo zač. 18. stor./. Prír. č. 209/84.

Pred rekonštruovaným domom č. 11 sme urobili prieskum dostupných častí neznámej architektúry /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 250 : 95 mm/, ktorej najstarší mûr v úrovni suterénu /vonkajší mûr pivnice s hr. okolo 100 cm/ mal zamurovaný gotický portál.

V ryhe pre plynovodné potrubie v Košickej ulici v dĺ. 320 m /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 246-249 : 89-95 mm/ sa zachytila na úrovni domov č. 23 a 24 časť jamovitej pece na spražovanie železnej rudy z 15. stor., pred domom č. 24 v hľ. 110 cm základy kamennej podmurovky bez bližšieho funkčného určenia, pred domom č. 11 kultúrna jama s črepmi z 13.-15. stor., pred domom č. 10 polozemnicový objekt s ohniskom v západnej časti a s črepmi z 13. a zo 14.-15. stor. Prír. č. 213/84.

L i t e r a t ú r a

JAVORSKÝ, F. 1979: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v roku 1979.

In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 67-95.

GRABUNG UND BEGEHUNG DER STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION IN LEVOČA. Gasse Baštová ulica: Untersucht wurde der gestörte Keller einer Hauswüstung mit Funden aus dem 13.-15. Jh. /Abb. 38: 6, 9-19, Abb. 39: 1/. Košice Tor: Bei Geländezurichtungen wurde ein grubenartiger Ofen zum Rösten von Eisenerz aus dem 15. Jh. beschädigt. Ostteil der Stadtbefestigung: Beim Umbau wurde

ein grubenartiger metallurgischer Ofen aus dem 15. Jh. mit einer Menge von Schlacke und Scherben in der Füllerde in Mitleidenschaft gezogen. Er störte eine Siedlungsschicht aus dem 13. Jh. Gasse Košická ulica: Eine Gasleitungsrinne schnitt den Teil eines grubenartigen Ofens zum Rösten von Eisenerz aus dem 15. Jh., eine Kulturgrube mit Scherben aus dem 13.-15. Jh. und eine Halbgrubenhütte mit Feuerstelle und Scherben aus dem 13.-15. Jh. Stadtplatz Mierové námestie: Eine Überprüfung der zugänglichen Teile einer unbekannten Architektur ergab im Niveau des Souterrains ein zugemauertes gotisches Portal. Bei der Rekonstruktion des Renaissancetraktes eines anderen Hauses fand man ein sekundär benütztes Kapitell eines romanischen Wandpfeilers /Abb. 40: 2/. Pri Podkove: Ein Bau störte urzeitliche und mittelalterliche Objekte. Erfaßt wurde die Fortsetzung eines Wehrgrabens aus dem 13. Jh. Ulica kpt. Nálepku: Es wurden die Fundamente des sog. Unteren Tores der Stadtbefestigung festgestellt, auch Kulturgruben aus dem 13.-19. Jh. und ein Ofen zum Rösten von Eisenerz /nicht datiert/. Außerdem wurden an mehreren Stellen der Stadt mehrere neuzeitliche Objekte festgestellt.

РАСКОПКИ И РАЗВЕДКИ В ГОРОДЕ-МУЗЕЕ В ЛЕВОЧЕ. Баштова улица: Прослежен разрушенный подвал погибшего дома с находками XIII-XV вв. /рис. 38: 6, 9-19, рис. 39: 1/. Кошицкие ворота: Землеустроительные работы разрушили ямную печь для обжига руды XV в. Восточная часть городского укрепления: При перестройке была разрушена ямная металлургическая печь XV в. с большим количеством шлака и черепков в засыпи. Она разрушила слой XIII в. Кошицкая улица: Траншея для газопровода разрушила часть ямной печи для обжига руды XV в., культурную яму с черепками XIII-XV вв. Площадь Мира: При разведках доступных частей неизвестной архитектуры был на уровне подвального этажа обнаружен замурованный готический портал. При реконструкции ренесансного крыла другого дома была найдена вторично вставленная капитель готического опорного столба /рис. 40: 2/. При-Подкове: При стройке были разрушены первобытные и средневековые объекты. Было обнаружено продолжение рва укрепления XIII в. Улица капитана Налепки: Отмечены фундамент т. наз. "Нижних ворот" городской фортификации, культурные ямы XIII-XIX вв. и печь для обжига руды /недатируемая/. Кроме того на разных местах города было обнаружено несколько объектов нового века.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY A PRIESKUMY VÝSKUMNEJ EXPEDÍCIE SPIŠ

František Javorský

V r. 1984 pokračoval systematický prieskum Spiša. S pozitívnymi výsledkami boli realizované prieskumy na 77 lokalitách /z toho 28 nových/. Záchranné výskumy na 14 lokalitách sa robili prevažne v intraviláne Levoča /osobitný príspevok F. Javorského/. Získaný materiál je uložený vo Výskumnej expedícii Spiš Archeologického ústavu SAV v Spišskej Novej Vsi.

O k r e s P o p r a d

A b r a h á m o v c e

Severozápadne od obce sa robil prieskum parciel po oboch stranach cesty Abrahámovce - Vlková /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 174-180 : 158-164 mm/. V polohe Vyšné lúky sa zistilo sídlisko s typologicky málo výrazným materiálom predbežne bez bližšieho chronologického zaradenia. Orba narušila dva objekty s ohniskami /črepy a mazanica/. Prír. č. 74/84.

J á n o v c e, časť M a c h a l o v c e

Na mieste zanikutej stredovekej dediny Štefkovce /lokalizovaná v r. 1983/ sa pri overovacom prieskume získal rohovcový ústup, keramika zo strednej doby bronzovej a z 13.-15. stor. Prír. č. 18/84.

V polohe Pod Hradiskom orba narušuje sídliskové objekty a zvyšky valu. Zberom sa získalo temer 2200 nálezov. Staršie osídlenie dokladajú ústupy z rohovca a rádiolaritu. Prevažná časť črepov, mazanica, troska, fragmenty žarnova, prasleny, terčíky, patria k osídleniu púchovskej kultúry. Objekty tejto kultúry sa nachádzajú aj pod zaniknutým valom smerom na SZ až po prístupovú cestu na Hradisko. Zlomky keramiky pochádzajú aj z veľkomoravského obdobia a z 13. stor. /obr. 34: 1-13/. Prír. č. 19/84.

K e ž m a r o k

V polohe Pri rakúskej ceste medzi štátou Kežmarok - Rakúsy a potokom /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 130-136 : 1-6 mm/ sa koncentrujú menšie pieskovcové kamene, úlomky z tehál, zvyšky malty a keramiky. Najväčšia koncentrácia je severne od kóty 651,3. Niektoré zlomky keramiky sú z 15. stor., početnú prevahu majú nálezy keramiky zo 16.-18. stor., kam chronologicky patrí neidentifikovateľný zaniknutý objekt. Prír. č. 75/84.

Severne od kóty 648,2 sa v polohe Čierne pole /M-34-101-B-d, 1 : 25 000, 170-178 : 62-68 mm/ črtali na poranej parcele menšie plochy s výrazne popolvitou zeminou a drobnými kúskami mazanice. Jeden črep sa radí do obdobia púchovskej kultúry. Prír. č. 161/84.

K e ž m a r o k, časť L u b i c a

Na evidovanej lokalite Pod starou cestou sa zistila najväčšia koncentrácia objektov nad pravým brehom potoka Durand. Väčší počet črepov a mazanica patria do strednej a mladšej doby bronzovej. Prír. č. 70/84.

Na lokalite Vyšná roveň /v r. 1983 sa tu zistilo slovanské sídlisko z 9.-10. stor./ sa získalo niekoľko výrazných kusov keramiky zdobenej viacnásobnou vlnovkou /obr. 34: 8, 11, 12/.

L u č i v n á

V polohe Nad skalami medzi potokom Malý Poprad a jeho nepomenovaným ľavým prítokom /M-34-101-C-d, 1 : 25 000, 113-127 : 118-130 mm/ sú stopy osídlenia. Zlomky keramiky, fragment hlinenej fajky, mazanica a železná troska pochádzajú zo 14.-18. stor. V najvýchodnejšej časti skúmanej lokality nad brehom Malého Popradu, asi 50-80 m na Z od kóty 744,6, orba narušila kamennú pec elipsovitého pôdorysu bez bližšieho funkčného určenia. Prír. č. 79/84.

M a j e r e

V polohe Majerisko bol v stredoveku postavený majer - majetok kartuziánskeho lechnického kláštora pri Dunajci /Červený Kláštor/. V mieste zaniknutého majera /M-34-89-D-d, 1 : 25 000, 354-357 : 58-62 mm/ sa získal lomový kameň,

úlomky z tehál, strešnej krytiny, kachlic a črepov nádob zo 16.-20. stor.; niekoľko črepov je z 15. stor. Prír. č. 101/84.

M a t i a š o v c e

Juhovýchodne od polohy Pusté sa robil prieskum pravobrežnej časti Gregorovej doliny pri potoku Gibel /M-34-89-D-c, 1 : 25 000, 28-36 : 342-347 mm/. Severne od cesty Matiašovce - Zálesie sú tmavé plochy ornice, kde medzi nálezmi prevládali zlomky keramiky zo 16.-18. stor., niekoľko črepov je predbežne datovaných do 15. stor. Prír. č. 99/84.

M l y n i c a

V polohe Červený kameň sa sledovali dve plochy /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, A: 290 : 250 mm a B: 294-300 : 242-237 mm/. Asi 150 m západne od križovatky ciest Veľký Slavkov - Nová Lesná a Pod lesom je na ploche okolo 100 m² rozptýlená mazanica a črepov púchovskej kultúry. Severozápadne od tejto plochy je sídlisko púchovskej kultúry s narušenými príbytkami. V severnej časti lokality sa na troch miestach zistila veľká koncentrácia železnej trosky /lokalizovali sa tu tri sprážovacie pece a dve hlinené šachtové taviace pece, čo potvrdzujú aj fragmenty stien plášta pecí/. Prír. č. 13/84.

N o v á L e s n á

Pri prieskume rýh pre vodovodné potrubie pri novom vodojeme v polohe Dvorské I sa zistili tri kultúrne jamy, hlboké 25-120 cm, s vrstvičkami popola a uhlíkov /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 330-332 : 197-199 mm/. Podľa analógií objektov na nedalekej polohe sa priradujú k osídleniu v dobe laténskej a staršej doby rímskej.

V polohe Dvorské II /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 318-323 : 206-209 mm/ sa v ryhách črtali štyri kultúrne jamy. Získané črepov a mazanica sú zo staršej doby rímskej. Predpokladá sa vzťah objektov k lokalite Pieskovňa, skúmanej v r. 1971-75 /Pieta 1982, s. 221/. Prír. č. 14/84.

Š t r b a

Pri prieskume zameranom na lokalizáciu stredovekých osád v okolí Štrby sa našli v polohe Dielnice nad sútokom dvoch potokov /M-34-101-C-c, 1 : 25 000, 154-160 : 158-165 mm/ v tmavo sfarbenej ornici pieskovcové kamene so stopami po opálení a drobná mazanica i črepov z 13.-15. stor. a železná troska. Prír. č. 77/84.

Juhovýchodne od obce a západne od kóty 822,2 sa v polohe Dôlok /M-34-101-C-c, 1 : 25 000, 96-100 : 174-179 mm/ na tmavosivej ornici zistila koncentrácia stavebného materiálu á črepov zo 17.-18. stor. K zaniknutému objektu viedla cesta spevnená drobnými kameňmi. Prír. č. 78/84.

Zaniknutá stredoveká dedina Šoldov sa nachádza západne od obce a východne od zaniknutého stredovekého kláštora toho istého názvu /M-34-101-C-c, 1 : 25 000, 197-212 : 75-81 mm/. Rozloha zanikutej dediny je na J a V ohraničená korytami vyschnutých potôčikov a vo východnej a severnej časti zárezom starej polnej cesty, na Z areálom zanikného kláštora /Piffel 1953, s. 50-57/. Na preskúmanej ploche sa zachytilo najmenej 10 príbytkov s ohniskami a pecami. V juhozápadnej časti dediny v blízkosti kláštora orba narušila jamovitú pec kruhového pôdorysu s Ø 120-130 cm. V okolí sa nachádzali zlomky keramiky z 12.-15. stor., medené plechy, rôzne železné predmety a väčšie kusy mazanice s odtlačkami prúteného výpletu stien príbytkov /obr. 35: 1-25/. Prír. č. 76/84.

T o p o r e c

Systematickým prieskumom katastra obce sa sleduje cieľ lokalizovať stredo-veké zaniknuté dediny. V polohe Muter Lehmburg na JZ od cigánskej kolónie /M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 325-329 : 327-330 mm/ sa zistila väčšia koncentrácia pieskovcových kameňov a mazanice, vo východnej časti črepy z 15.-17. stor. Prír. č. 96/84.

T v a r o ž n á

Pri overovacom prieskume v polohe Pod Bokvaldom sa získali črepy z mladšej a neskorej doby bronzovej. Prír. č. 69/84.

Na lokalite Pod prednou hoľou sa overovací prieskum zameral najmä na jej východnú časť. V tmavosivej ornici sa zistili narušené objekty, situované na vrstevnici 655 m. Podobne ako v západnej časti lokality sa získali črepy z mladšej doby bronzovej. Prír. č. 72/84.

V e ļ k á L o m n i c a

Už v r. 1983 sa pri prieskume polohy Za školou v katastri obce Huncovce sledoval severný okraj lokality, a to severozápadne od štátnej cesty Veľká Lomnica - Huncovce, kde podľa stredovekých prameňov by mala byť osada Zabschfalva-Sofsdorf - Svätá Zofia. Zo skúmanej plochy /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 7-19 : 238-243 mm/ sa získali črepy z 13.-15. stor., mazanica, železná troska a železné klince /obr. 36: 1-3/.

V e ļ k ý S l a v k o v

V polohe Pod piesky medzi železničnou traťou Veľký Slavkov - Pod lesom sa lokalizovalo sídlisko púchovskej kultúry /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 309-316 : 244-256 mm/. Črepy, mazanica, železná troska a kamenné otíkače sa nachádzali na celej preskúmanej ploche. Na dvoch miestach bola väčšia koncentrácia črepov a železnej trosky. Na juhovýchodnom okraji lokality sa získali črepy z 12.-13. stor. Prír. č. 9/84.

V polohe Hámre sa preskúmali parcely s rozlohou cca 20 ha; na troch miestach boli črepy, mazanica, železná troska a železný predmet /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, plochy: A 333-336 : 252-255 mm, B 337-339 : 263-266 mm, C 319-322 : 277-280 mm/. Prír. č. 10/84.

Nad sútokom Slavkovského a Červeného potoka v polohe Za Červený potok /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 226-228 : 354-359 mm/ sa zistila narušená metalurgická pec pravdepodobne z doby rímskej. Našli sa aj črepy z 13. stor. /obr. 36: 5/. Prír. č. 12/84.

Severne od sútoku Slavkovského a Červeného potoka sa na miernom svahu v polohe Na matejovskú cestu /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 217-222 : 350-353 mm/ zistilo sídlisko. Nachádzali sa tu črepy /dva z 13. stor., ostatné zo staršej doby rímskej - púchovská kultúra/, mazanica a železná troska /obr. 36: 6, 9/. Prír. č. 11/84.

V l k o v á

Pri kontrole lokality v polohe Pod okrúhlou sa spresnil rozsah sídliska. Zberom sa získali črepy zo strednej a mladšej doby bronzovej, fragment kamennej sekery, kamenný vývrtok a mazanica, ako aj črepy slovanskej keramiky z 9.-10. stor. /obr. 36: 4, 7, 8/. Prír. č. 16/84.

Počas geofyzikálneho merania na rumovisku zaniknutého kostola na lokalite Horanské sa zberom na miestach zaniknutých domov z 12.-15. stor. získali črepy, praslen, brúsik, železné klince, železné nože, železná pracka, visací zámok, klúčik k visaciemu zámku, iné železné predmety, mazanica a zvieracie kosti, potrvdzujúce intenzívne osídlenie /obr. 36: 11-15/. Prír. č. 215/84.

Na lokalite Pod Kosovým kruhom, veľmi dôležitej pre výskum slovanského osídlenia Spiša /8.-10. stor./, sa získal väčší počet črepov, mazanica a zvieracie kosti /obr. 36: 17, 20, 21/. Prír. č. 73/84.

Na nálezisku Bukovina, zistenom v r. 1981, sa našli zlomky keramiky kultúry s mladšou lineárной keramikou a bukovohorskou kultúrou, fragmenty zo strednej doby bronzovej, ústupy z rohovca a rádiolaritu, brúsne kamene, otíkač a mazanica. Prír. č. 15/84.

Na lokalite Pri prednej priekope sa opäť našli z veľkomoravského i povelkomoravského obdobia črepy, hlinený praslen, železná troska a mazanica. Prír. č. 17/84.

Okres Stará Ľubovňa

Jakubany

Počas kontroly staveniska vodovodu na úseku Jakubany - Stará Ľubovňa sa sledoval v polohe Chabzňák v úseku okolo 200 m zárez stredovekej cesty, ktorá viedla cez Majerku do Kežmarku. Cez polohu Príslop viedla stredoveká cesta zo Staréj Ľubovne ku Spišskému hradu. Zárezy cesty majú š. 4-10 m.

Kamienka

Pri kontrole odvodňovacích rýh v polohe Petroviany /Petroviany/ sa overila totožnosť so stredovekou osadou Petri villa alebo Petersdorf /M-34-90-C-c, 1 : 25 000, 52-59 : 305-312 mm/. Jednotliví autori sa nezhodli, či bola v katastri Staréj Ľubovne, alebo či bola totožná s dnešnou Kamienkou /Beňko 1970, s. 182-183, Polla 1975, s. 183/. V profiloch rýh sa zistili jamy, ohniská a kolové jamy s materiálom z 14.-16. stor. Lokalita bola narušená v 19. a na zač. 20. stor. pri ťažbe hliny a vypaľovaní tehál v dvoch peciach, voľne postavených z tehál. V západnej časti náleziska /západne od štátnej cesty/ sa našli štyri kusy jadra rohovca. Prír. č. 163/84.

V. Jankovská /Ústav experimentálnej fytotechniky v Brne/ upozornila, že pri prieskume rašeliniska v polohe Pod Kyčerou - Stará Sovářňa získala črepy a ústupy z rohovca /M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 85 : 37 mm/. Spoločným prieskumom v okolí a v rašelinisku sa získal stredoveký črepový materiál a rohovcové jadro. Prír. č. 162/84.

V polohe Lužok sa v melioračných ryhách /M-34-90-C-c, 1 : 25 000, 321-340 : 2-19 mm/ zistili zvyšky nedatovateľných ohnísk.

Lacková

Systematický prieskum medzi Vyšnými Ružbachmi, Lackovou a Kamienkou /M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 66-91 : 79-126 mm/ sa zameriava na spresnenie priebehu stredovekej cesty, ktorá sa podľa historických prameňov používala už od zač. 14. stor., ako aj po r. 1405, keď sa všetky tri dediny stali majetkom hradu Ľubovňa.

Nižné Ružbachy

Stredoveká zaniknutá dedina Krumlov, Kromlof, Kromlyo je zväčša situovaná do katastrov obcí Podolíneč a Kolačkov /Beňko 1970, s. 179, Polla 1975, s. 178/. Počas prieskumu časti chotárov obce Kolačkov, doliny potoka Krumlov a jeho sútoku s riekou Poprad /M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 100-105 : 208-212 mm/ sa našli na oráčine črepy zo 14.-16. stor. a železná troska. Prír. č. 102/84.

V e l k á L e s n á

V súvislosti s overením lokalizácie stredovekej zanikutej dediny Svätá Margita sa sledovala dolina Lesnianskeho potoka, kde sa v starých katastrálnych mapách označuje miesto pod názvom Margoričani /M-34-101-B-b, 1 : 25 000, 162-168 : 460-468 mm/. Črepy z 13.-15. stor. a železná podkova indikujú nad lavým korytom potoka zaniknuté príbytky. Prír. č. 97/84.

V e l k ý L i p n í k

Západne od okraja obce až po kótu 530,8 sa sledovala pravobrežná terasa potoka Lipník. V polohe Majere /M-34-89-D-d, 1 : 25 000, 63-69 : 176-181 mm/ sa zistilo väčšie množstvo lomového pieskovcového kameňa, ktoré naznačuje priebeh základov neznámych stavieb. Zberom získané zlomky keramiky sú z 15.-19. stor. Prír. č. 98/84.

Okres Spišská Nová Ves

B i j a c o v c e

Na evidovanej lokalite Pod kaštielom sa zistil narušený neolitickej objekt, v ktorom sa v okolí ohniska našiel väčší počet črepov kultúry s mladšou lineár-nou keramikou, bukovohorskéj kultúry, mazanice s odtlačkami prúteného výpletu stien a tri kresacie kamene. Prír. č. 28/84.

D l h é S t r á ž e

V polohe Pod Kráľovcom sa objavil narušený objekt z 9.-10. stor. s výraznými črepmi a brúsikom /obr. 36: 22/. Kamenný otíkač a ústup z rohovca sa radia k neolitickej osídleniu lokality. Prír. č. 233/84.

D o l a n y

Pri prieskume evidovanej lokality Pod Brusníkom sa zistil narušený objekt kultúry s mladšou lineár-nou keramikou /črepy z tenkostenných nádob guľovitého tvaru, kresacie kamene, kamenný otíkač a štyri kusy rohovca/. V západnej časti lokality sa javí koncentrácia slovanských objektov z 9.-12. stor. /zlomky keramiky, praslen, zvieracie kosti, mazanica; obr. 36: 16, 18, 19, 23 a 24, obr. 37: 1/. Prír. č. 22/84.

H r a b u š i c e

Pri kontrole odhumusovanej plochy staveniska diaľkového vodovodu v úseku Biela Voda - Spišský Štiavnik sa v polohe Kohlseif /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 149 : 348 mm/ zistila jamovitá pec na sprážovanie železnej rudy. Má zhruba štvorcový pôdorys 75 x 95 cm, pri ústí a dne 55 x 75 cm /obr. 37: 5/. Pri severovýchodnom rohu pece bola približne kruhová jama. Zlomky hrubostenných hrncov datujú objekt do doby laténskej. Prír. č. 232/84.

Na lokalite Pod Zelenou hrou, sledovanej v súvislosti s melioráciami už niekoľko rokov, narušil výkop rýh v severozápadnej časti 38 objektov. Záchranný výskum sa realizuje v r. 1985.

V blízkosti rieky Hornád sa zistilo 10 objektov /8 púchovskej kultúry, objekt 10/84 z 9.-10. stor. a objekt 3 z 13. stor./. Zemnica 9/84 obsahovala okrem klasických tvarov púchovskej kultúry aj črepy z nádob z predpúchovského horizontu /obr. 37: 2, 4, 6, 7/.

Na základe väčšej koncentrácie železnej trosky vo východnej časti lokality a blízkosti miesta nálezu depoutu železných sekier /Javorský 1982, s. 117/ možno predpokladať objekty so špecializovanou metalurgickou a kováčskou výrobou. Prír. č. 239/84.

I l i a š o v c e

Na mieste zvanom Pod Rahbergom /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 291-298 : 1-7 mm/ sa zistilo pomerne rozsiahle sídlisko z mladšej a neskorej doby bronzovej. Lokalita sa nachádza na SZ od obce nad ľavým, nepomenovaným prítokom Iliašovského potoka. Najväčšia koncentrácia objektov je vo východnej časti. Tiahnu sa v rade nad vyschnutým korytom potôčika. Z narušených objektov sa získali črepy, hlinený terčík, kresacie kamene, zvieracie kosti a mazanica. Prevláda materiál z hrncovitých a amforovitých nádob bez výzdoby, s tmavosivým až čiernym lešteným povrchem. V najjužnejšej časti lokality sa našli črepy z 13. stor. Prír. č. 27/84.

Na evidovanej lokalite Pod prostredným vrchom sa zistil narušený príbytok s ohniskom obloženým plochými pieskovcovými kameňmi. Z objektu pochádzajú črepy a mazanica. Črepy, mazanica, brúsny a kresací kameň sú aj z ostatných častí lokality. Prír. č. 24/84.

Juhovýchodne od obce je rumovisko kaplnky a náznaky po zaniknutých zemepánskych objektoch letohrádku Sans-souci alebo Tisícročná kaplnka /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 220-224 : 99-103 mm/. V mieste narušených objektov sa našli črepy z 18.-19. stor. a stavebné železo. Prír. č. 23/84.

K a l a v a

M. Bandžuchová našla depot 36 strieborných mincí, uložený medzi kameňmi a tehlami pod ornicou /M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 29 : 12 mm/. Zastúpené sú razby z r. 1527-1604 z viacerých mincovní /Gdańsk, Poznań, Kraków, Kroliwiec, Riga, Szczecin, Vilnius, Zug/. Depot /obr. 40: 3/ odborne zhodnotil J. Hunka. Prír. č. 4/84.

K l č o v

Výstavba závlahovej sústavy narušila objekt z doby laténskej v polohe Pod horou /M-34-102-C-d, 1 : 25 000, 328-333 : 236-242 mm/.

Pri prieskume ľavobrežnej terasy potoka Havadienec sa získal materiál časovo zhodný s objektom /črepy, mazanica, zvieracie kosti, hlinené prasleny, kresacie kamene, kamenný otlač, železná troska a fragment skleneného náramku žltej až svetlozelenej farby; obr. 38: 1-8/. Sídlisko pravdepodobne súvisí s laténskym hradiskom Hájik asi 700 m na SZ. Prír. č. 107/84.

Časť neolitickej sídliska v polohe Pri ihrisku bola zničená planárkou. V profile terénu sa rysovala sídlisková vrstva s dvoma jamami a ohniskom /črepy, obsidiánové a rohovcové úštepy, mazanica a zvieracie kosti/. Prír. č. 108/84.

K u r i m a n y

V polohe Pod Rahbergom, odkiaľ je známe osídlenie v neolite a v 9. stor., sa robil prieskum melioračných rýh na rozlohe asi 30 ha. Severozápadne od štátnej cesty Levoča - Kurimany sa zistila kultúrna jama s materiálom kultúry s mladšou lineárной keramikou /črepy a úštepy z rohovca/. Prír. č. 29/84.

L e t a n o v c e

Na lokalite Strelníky sa zistili ďalšie objekty z 9.-13. stor. Prír. č. 234/84.

V spolupráci s členmi Slovenského zväzu ochrancov prírody sa zistili tri peci na pálenie vápna v polohe Glace /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, pec 1 - 342 : 254 mm, pec 2 - 344 : 251 mm, pec 3 - 350 : 251 mm/ na hrebeni kopca nad Medvedou jaskyňou, a to v linii medzi kótami 949,0 a 980,2. V blízkosti sú lomy na vápenec.

M a t e j o v c e

Na lokalite Kapustnice sa našli črepy a úštepy z rohovca, patriace do okruhu kultúry s kanelovanou keramikou. Prír. č. 31/84.

Na miestach zanikutej stredovekej dediny Belany sa získali črepy z 13.-14. stor. Prír. č. 30/84.

M l y n k y

V mieste stredovekého hámra stavajú bytovky. Z polohy Prostredný hámor /M-34-113-B-d, 1 : 25 000, 236-240 : 258-262 mm/ sa získali vzorky železoviny a tehly z výmurovky taviacej pece. Prír. č. 103/84.

N á l e p k o v o

Na pozemkoch na ľavom brehu Hnilca v polohe Suchá dolina sa zistili kamenné podmurovky troch domov, črepy, kachlice a železná podkova z 15.-19. stor. Na severovýchodnom okraji lokality bola rozoraná jamovitá pec na sprážovanie železnej rudy, ktorej datovanie je problematické. Prír. č. 105/84.

N e m e š a n y

Južne od štátnej cesty Nemešany - Spišské Podhradie v polohe Za lúkou /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 20-32 : 160-171 mm/ sa zistilo sídlisko z 9.-10. stor. /obr. 39: 2-5/. Sídlisko bolo sčasti narušené stredovekou cestou zo Spišského Podhradia do Levoče. Prír. č. 109/84.

O r d z o v a n y

Z lokality Dvor Hazovec sa získali črepy, mazanica a rohovcové jadro z neolitu a zo strednej doby bronzovej. Prír. č. 26/84.

V miestach lokalizovanej zanikutej stredovekej dediny Štefkovce na západnom okraji lokality sa našiel železný gotický klúč z 15. stor. /obr. 39: 6/. Prír. č. 25/84.

P a v ľ a n y

Na známej lokalite Krigov sa získal väčší počet črepov z 13.-15. stor. a tri nože. Prír. č. 165/84.

P o r á č

Počas prieskumu zaniknutých banských objektov v pohorí Galmus sa urobila obhliadka jaskyne Šarkanova diera. Zo známej sídliskovej neolickej vrstvy sa získal črep kultúry s mladšou lineárной keramikou a zvieracie kosti. Prír. č. 159/84.

R i c h n a v a

Pri asanácii domu v areáli stredovekého hradu sa získali črepy zo 14.-16. stor. a fragment kamenného rebra gotickej klenby /obr. 40: 1/. Prír. č. 104/84.

S m i ž a n y

Pod Hradiskom II v Čingove sa uskutočnilo geofyzikálne meranie. Z narušeného terénu pochádzajú črepy, železná troska, mazanica a zvieracie kosti z 9.-10. stor. Prír. č. 237/84.

Pri výkope ryhy pre vodovodné potrubie pred domom č. 65 na ulici SNP /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 199 : 238 mm/ našiel J. Frankovič gotický meč /obr. 39: 23/ zo 14.-15. stor. /odborný posudok A. Ruttkay/. Prír. č. 214/84.

S p i š s k á N o v á V e s

V polohe Kapustnice I boli porušené ďalšie objekty. Koncentrácia materiálu sa javí na dvoch miestach: z neolitu v južnej časti lokality, z doby bronzovej v severnej časti. Prír. č. 33/84.

Na lokalite Pod Blaumontom, známej od r. 1981, sa našli črepy z 9.-10. stor. Prír. č. 68/84.

Na stavenisku sídliska Západ v polohe Smižianska roveň /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 251-254 : 198-201 mm/ sa zozbierali črepy z 13.-15. stor. Prír. č. 160/84.

Nálezy terry sigillaty v r. 1983 boli podnetom na sondáž na jednom z miest najväčšej koncentrácie. V sondaže bolo vyše 60 drobných črepov terry sigillaty, väčšie množstvo neolitickej keramiky /kultúra s mädšou lineárnom keramikou, železovská skupina a bukovohorská kultúra/, štiepaná industria, mazanica a zvieracie kosti. Zistili sa štyri kolové jamy, žlab a ohnisko, ktoré sú súčasťou neolitickej chaty.

Zberom na lokalite sa získali jadrá, ústupy a nástroje z rohovca, rádiolaritu a obsidiánu, neolitické črepy, keramika zo staršej doby rímskej, črepy terry sigillaty, slovanská keramika z 9.-10. stor., kamenné brúsiky, železný nôž, mazanica a železná troska /obr. 39: 7-22, 24-27/. Prír. č. 160/84.

Na ulici Sovietskej armády v blízkosti plochy skúmanej v r. 1980 /Javoriský 1981, s. 113-114/ sa v profile výkopu pre teplovodné potrubie /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 255 : 150 mm/ zistili obrys kultúrnych jám, zemníč z praveku a zo včasnej doby dejinnej, stavebné jamy a pivnice od stredoveku až do 18. stor. Opäť sa potvrdilo intenzívne osídlenie tejto polohy najmä v stredoveku a novoveku. Prír. č. 32/84.

S pi š s k é V l a c h y

V polohe Pod starou uhorskou cestou sa získal pri overovacom prieskume z objektov narušených orbou zväčša atypický črepový materiál z doby bronzovej. Kamenné otíkače, ústupy, čepel z obsidiánu a mazanica patria najskôr k neolitickejmu osídleniu. Prír. č. 106/84.

S pi š s k ý H r u š o v

V mieste zanikutej stredovekej dediny Miloj /Polla 1966, s. 117-160/ orba narušila príbytky a dva hroby. Nedaleko hrobov, asi 50 m južne od veže kostola, bol porušený objekt s keramikou z 13. stor. /obr. 40: 4-6/. Ďalšie dva objekty boli narušené na parcele severne od kostola. Prír. č. 238/84.

V polohe Predné Harbky alebo Pri krížiku, vzdialenej asi 300-400 m na SZ od zanikutej dediny Miloj /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 235-241 : 172-180 mm/ sa našli vyorané prepálené kamene, popolovitá zemina, kusy mazanice a črepy, ktoré možno s rezervou zaradiť do mädšej doby rímskej. Prír. č. 242/84.

S pi š s k ý Š t v r t o k

Severozápadne od obce, juhovýchodne od štátnej cesty Spišský Štvrtok - Machalovce sa zistilo v polohe Na Skalke II /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 116-119 : 331-335 mm/ osídlenie v mädšej dobe bronzovej, v 9.-10. stor. /obr. 40: 9/ a v 12.-13. stor. Prír. č. 21/84.

Pri terénnych úpravách v okolí starej školy sa uskutočnila sondáž v polohe Pod kostolom /M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 355 : 104 mm/. V hĺ. 40-60 cm sa zistila planírka nad pieskovcovým podložím, zmiešaná s drobnými kúskami mazanice, uhlíkmi a črepmi z 13. stor. Predpokladá sa, že terasa bola vytvorená lámaním kamennov na stavbu kostola v 13. stor. Prír. č. 241/84.

V mieste zanikutej dediny Strelce-Balistarii sa z narušeného objektu získala slovanská keramika a mazanica /obr. 40: 7, 8, 10/. Prír. č. 235/84.

L i t e r a t ú r a

BEŇKO, J. 1970: Osídlenie severného Spiša do polovice 14. storočia. In: Hist. Stud. 15. Bratislava, s. 161-189.

JAVORSKÝ, F. 1981: Výskumy a prieskumy Výskumnnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 108-126.

- JAVORSKÝ, F. 1982: Prieskumy Výskumnej expedície Spiš. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 110-134.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra.
- PIFFL, A. 1953: Pohreby vo vreciach na Šoldove. Prír. a Spoločn., 2, s. 50-57.
- POLLA, B. 1966: Zaniknutá stredoveká osada Miloj. In: Sbor. Slov. nár. Múz. 60. História. 6. Bratislava, s. 117-160.
- POLLA, B. 1975: Stredoveké zaniknuté osady na Spiši. In: Nové Obz. 17. Prešov - Košice, s. 161-193.

RETTUNGSGRABUNGEN UND GELÄNDEBEGEHUNGEN DER FORSCHUNGSEXPEDITION ZIPS.

Die Expedition verwirklichte 77 Geländebegehungen und 14 Rettungsaktionen.

Wegen des Umfangs dieses Beitrages werden die Ergebnisse nur schlagwortartig angegeben.

Bezirk Poprad

Abráhámovce. Flur Vyšné lúky: Siedlung ohne nähere chronologische Einstufung.

Jánovce, Teil Machalovce. 1. Stelle des mittelalterlichen Dorfes Štefkovce: Funde aus der mittleren Bronzezeit und dem 13.-15. Jh. 2. Flur Pod Hradiskom: weitere Objekte der Púchov-Kultur, fast 2200 Funde dieser Kultur, weniger aus großmährischer Zeit und dem 13. Jh. /Abb. 34: 1-7, 9, 10, 13/.

Kežmarok. 1. Lage Pri rakúskej ceste: wüst gewordenes Objekt und Keramik aus dem 16.-18. Jh. 2. Flur Čierne pole: kleinere Flächen mit stark aschiger Erde, undatiert.

Kežmarok, Teil Lubica. 1. Lage Pod starou cestou: beglaubigende Überprüfung auf der mittelbronzezeitlichen Fundstelle. 2. Flur Vyšná roveň: Scherben aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 34: 8, 11, 12/.

Lučivná. 1. Flur Nad skalami: Besiedlungsspuren aus dem 14.-18. Jh. 2. Ufergebiet des Malý Poprad: gestörter Ofen.

Majere. Wüster Maierhof: Keramik aus dem 16.-20. Jh.

Matiašovce. Flur Gregorova dolina: Scherben aus dem 15.-18. Jh.

Mlynica. Flur Červený kameň: Siedlung der Púchov-Kultur, drei lokalisierte Röstanten.

Nová Lešná. 1. Flur Dvorské I: drei Kulturgruben aus der Latène- und der älteren römischen Zeit. 2. Flur Dvorské II: vier Kulturgruben aus der älteren römischen Zeit. Vorausgesetzt wird eine Beziehung zur Fundstelle Pieskovňa /Pieta 1982, S. 221/.

Štrba. 1. Flur Dielnice: Scherben aus dem 13.-15. Jh. und Eisen-schlacke. 2. Flur Dolok: Baumaterial und Scherben aus dem 17.-18. Jh.

3. Mittelalterliche Dorfwüstung Šoldov und Kloster desselben Namens /Piffl 1953, S. 50-57/: mindestens zehn Wohnhäuser mit Feuerstelle und Öfen, größere Keramikmenge aus dem 12.-15. Jh., Kupferbleche, verschiedene Eisengegenstände und größere Lehmverputzsollnen mit Rutenabdrücken /Abb. 35/.

Toporec. Flur Muter Lehmberg: Scherben aus dem 15.-17. Jh.

Tvarožná. 1. Flur Pod Bokvaldom: zahlreiche Scherben aus der jüngeren und späten Bronzezeit. 2. Flur Pod prednou hoľou: gestörte Objekte mit jüngerbronzezeitlichen Scherben.

Vielká Lomnica. Vorausgesetzte Stelle der Ansiedlung Zabsch-falva-Sofsdorf-Sväta Zofia: Scherben aus dem 13.-15. Jh., Lehmverputz, Eisenschlacke und Eisennägel /Abb. 36: 1-3/.

V e I k ý S l a v k o v. 1. Flur Pod piesky: Siedlung der Púchov-Kultur, Scherben aus dem 12.-13. Jh. 2. Flur Hámre: Scherben, Lehmverputz, Eisenschlacke und ein Eisengegenstand. 3. Flur Za Červený potok: gestörter metallurgischer Ofen, etwa aus römischer Zeit, Scherben aus dem 13. Jh. /Abb. 36: 5/. 4. Flur Na matejovskú cestu: Siedlung aus der älteren römischen Zeit /Púchov-Kultur/, Scherben aus dem 13. Jh. /Abb. 36: 6, 9/.

V l k o v á. 1. Flur Pod okrúhlou: Keramik aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit, Fragment einer Steinaxt, Stein mit Bohrloch, Lehmverputz und Scherben slawischer Keramik aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 36: 4, 7, 8/. 2. Kirchenwüstung Horanské: geophysikalische Messung des Schuttplatzes und Lesefunde auf der Stelle von Häuserwüstungen aus dem 12.-15. Jh. /Abb. 36: 10-15/. 3. Flur Pod Kosovým kruhom: größere Scherbenmenge, Lehmbrocken und Tierknochen aus dem 8.-10. Jh. /Abb. 36: 17, 20, 21/. 4. Flur Bukovina: Scherben der Kultur mit jüngerer Linearkeramik, der Bükker Kultur, aus der mittleren Bronzezeit, Hornstein- und Radiolaritabschläge, Wetzsteine und Schlagsteine. 5. Flur Pri prednej priekope: Scherben aus dem 9.-13. Jh., Tonwirbel, Eisenschlacke und Lehmverputz.

B e z i r k S t a r á L u b o v ĺ a

J a k u b a n y. 1. Flur Chabzňák: ca. 200 m der Einschnitt eines mittelalterlichen Weges. 2. Flur Príslop: mittelalterlicher Weg zur Zipser Burg.

K a m i e n k a. 1. Flur Pitroviany - Petroviany: mittelalterliche Dorfwüstung Petri villa oder Petersdorf, mit Material aus dem 14.-16. Jh. Im Westteil der Fundstelle vier Hornsteinnuklei. 2. Flur Pod Kyčerou - Stará sovárňa: in der Umgebung eines Torflagers mittelalterliche Keramik.

L a c k o v á. Präzisierung des Verlaufes eines mittelalterlichen, seit Anfang des 14. Jh. benützten Weges.

N i ž n é R u ž b a c h y. Krumlov-Bachtal: die mittelalterliche Dorfwüstung Krumlov, Kromlof, Kromlyo war bis jetzt nicht lokalisiert; Scherben aus dem 14.-16. Jh. und Eisenschlacke deuten auf die Existenz des Dorfes in dieser Lage.

V e I k á L e s n á. Tal des Lesniansky-Eaches: Lokalisierungsversuch der mittelalterlichen Dorfwüstung Svätá Margita; Scherben aus dem 13.-15. Jh. und ein Hufeisen.

V e I k ý L i p n í k. Flur Majere: ausgegräfte Steine von Gebäudefundamenten, Scherben aus dem 15.-19. Jh.

B e z i r k S p i š s k á N o v á V e s

B i j a c o v c e. Flur Pod kaštielom: größere Scherbenmenge der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und Bükker Kultur.

D l h é S t r á ž e. Flur Pod Královcom: charakteristische Scherben aus dem 9.-10. Jh. und ein Wetzstein /Abb. 36: 22/.

D o I a n y. Flur Pod Brusníkom: Scherben der Kultur mit jüngerer Linearkeramik, aus dem 9.-12. Jh., ein Spinnwirbel, Tierknochen und Lehmverputz /Abb. 36: 16, 18, 19, 23, 24, Abb. 37: 1/.

H r a b u š i c e. 1. Flur Kohlseif: grubenförmiger Ofen zum Rösten von Eisenerz /Abb. 37: 5/, durch Scherben in die Latènezeit datiert. 2. Flur Pod Zelenou hrou: 38 gestörte Objekte /36 der Púchov-Kultur, Objekt 10/84 aus dem 9.-10. Jh., Objekt 3 aus der ersten Hälfte des 13. Jh., /Abb. 37: 2, 4, 6, 7/.

I l i a š o v c e. 1. Flur Pod Rahbergom: ausgedehnte Siedlung der jüngeren und späten Bronzezeit und Scherben aus dem 13. Jh. 2. Flur Pod prostredným vrchom: gestörte Behausung, deren Feuerstelle mit Sandsteinen umstellt ist. 3. Südöstlich der Gemeinde: Ruine einer Kapelle und Anzeichen von wüstgewordenen Objekten eines Lustschlosses. Scherben aus dem 18.-19. Jh. und eine größere Menge von Nägeln und Baueisen.

K a I a v a. Depot von 36 Silbermünzen, Prägungen aus den J. 1527-1604 /Abb. 40: 3/.

K l č o v. Flur Pod horou: gestörtes Objekt aus der Latènezeit /Abb. 38: 1-5, 7, 8/.

K u r i m a n y. Flur Pod Rahbergom: Kulturgrube der Kultur mit jüngerer Linearkeramik.

L e t a n o v c e. 1. Flur Strelníky: gestörte Objekte aus dem 9.-13. Jh. 2. Flur Glace: Öfen zum Kalkbrennen, ihre Datierung erst nach ihrer Untersuchung möglich.

M a t e j o v c e. 1. Flur Kapustnice: Funde der Kultur mit kennzeichnender Keramik. 2. Mittelalterliche Dorfwüstung Belany: Scherben aus dem 13.-14. Jh.

M l y n k y. Flur Prostredný hámor: vernichtete mittelalterliche Verhüttungsobjekte.

N á l e p k o v o. Flur Suchá dolina: drei Häuser mit Steinsockeln aus dem 15.-19. Jh., grubenförmiger Ofen zum Rösten von Eisenerz.

N e m e š a n y. Flur Za lúkou: Siedlung aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 39: 2-5/.

O r d z o v a n y. 1. Flur Dvor Hazovce: Keramik aus der mittleren Bronzezeit. 2. mittelalterliche Dorfwüstung Štefkovce: gotischer Eisen schlüssel aus dem 15. Jh. /Abb. 39: 6/.

P a v I a n y. Flur Krišov: Scherben aus dem 13.-15. Jh. und drei Messer.

P o r á č. Höhle Šarkanova diera: Scherbe der Kultur mit jüngerer Linearkeramik und Tierknochen.

R i c h n a v a. Burgruine: Scherben aus dem 14.-16. Jh. und steinernes Rippenfragment eines gotischen Gewölbes /Abb. 40: 1/.

S m i ž a n y. 1. Flur Pod Hradiskom II: geophysikalische Messung und Lese funde auf einer slawischen Siedlung. 2. Gasse SNP 65: gotisches Schwert /Abb. 39: 23/.

S p i š s k á N o v á V e s. 1. Flur Kapustnice I: gestörte Objekte aus dem Neolithikum, der Bronze- und slawischen Zeit. 2. Flur Pod Blaumontom: slawische Keramik. 3. Flur Smižianska roveň: Scherben aus dem 13.-15. Jh. Ein Schnitt durch eine gestörte Siedlungsschicht ergab mehr als 60 Terra sigillata-Scherben, eine Menge neolithischer Scherben, Spaltindustrie, Lehm verputz, Tierknochen und Scherben aus dem 9.-10. Jh. 4. Gasse ulica Soviatskej armády: Kultur- und Baugruben und Keller aus der Zeit von der jüngeren Bronzezeit bis zum 18. Jh. /insgesamt 21/.

S p i š s k é V l a c h y. Flur Pod starou uhorskou cestou: Scherben aus der Bronzezeit, Schlagsteine, Obsidianabschlag und -klinge aus dem Neolithikum.

S p i š s k ý H r u š o v. 1. Mittelalterliche Dorfwüstung Miloj /Polla 1966, S. 117-160/: gestörte Wohnhäuser und zwei Gräber, Objekt mit

aussagender Keramik aus dem 13. Jh. /Abb. 40: 4-6/. 2. Flur Predné Harbky oder Pri krížku: Lehmverputzbrocken und Scherben, etwa aus der jüngeren römischen Zeit.

S p i š s k ý S t v r t o k. 1. Flur Na skalke II: Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit und dem 12.-13. Jh., einige slawische Scherben /Abb. 40: 9/. 2. Flur Pod kostolom: Sondage auf einer, vielleicht durch Steinabbau für den Bau einer Kirche im 13. Jh. geschaffenen Terrasse. 3. Dorfwüstung Strelce-Balistarii: charakteristische slawische Keramik und Lehmverputz /Abb. 40: 7, 8, 10/.

ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗВЕДКИ ЭКСПЕДИЦИИ СПИШ. В рамках экспедиции осуществилось 77 разведочных и 14 охранных исследований. Так как статья обширна, результаты даны только скжато.

Район Попрад

А брагамовце. Урочище Вишне-Луки: хронологически точнее неопределенное поселение.

Я новце, часть М а х а л о в ц е. 1. местонахождение средневековой деревни Штефковце: находки средней эпохи бронзы и XIII-XV вв.

2. Урочище Под-Градиском: новые объекты пуховской культуры, почти 2200 находок этой культуры, меньше великоморавского периода и XIII в. /рис. 34: 1-7, 9, 10, 13/.

К ежмарок. 1. Урочище При-Ракуской-Цесте: погибший объект и керамика XVI-XVIII вв. 2. Урочище Чьерне-Поле: меньшие площали с золистым грунтом, недатированное.

К ежмарок, часть Л ю б и ц е. 1. Урочище Под-Староу-Цестоу: проверочные разведки на местонахождении средней эпохи бронзы. 2. Урочище Вишна-Ровень: черепки IX-X вв. /рис. 34: 8, 11, 12/.

Л учиниа. 1. Урочище Нал-Скалами: следы поселения XIV-XVIII вв. 2. Нал берегом р. Мали Попрад: разрушенная печь.

М а с р е. Погибшая усадьба: керамика XVI-XX вв.

М а т ь я ш о в ц е. Урочище Грекорова-Долина: черепки XV-XVIII вв.

М линиц а. Урочище Червени-Камень: поселение пуховской культуры, обнаруженные три печи для обжига руды.

Н о в а - Л е с н а. 1. Урочище Дворске I: три культурные ямы латенского времени и раннеримского времени. 2. Урочище Дворске II: четыре культурные ямы раннеримского времени. Предполагается отношение к местонахождению Пъесковня /Пъета 1982, с. 221/.

Ш т р б а. 1. Урочище Дъелнице : черепки XIII-XV вв. и железный плак. Урочище Дуолок: строительный материал и черепки XVII-XVIII вв. 3. Погибшая средневековая деревня Шолдов и эпонимический монастырь /Пифл 1953, сс. 50-57/: минимум 10 жилищ с очагами и печами, многочисленная керамика XII-XV вв., листовая медь, разные железные предметы и большие куски обмазки с отпечатками прутьев /рис. 35/.

Т о п о р е ц. Урочище Мутер-Лемберг: черепки XV-XVII вв.

Т в а р о ж на. 1. Урочище Под-Боквалдом: многочисленные черепки поздней и финальной эпох бронзы. 2. Урочище Под-Предноу -Гольоу: разрушенные объекты с черепками поздней эпохи бронзы.

В е л ь к а - Л о м н и ц а . Предположение поселка Света-Хофия: черепки XIII-XV вв., обмазка, железный шлак и железные гвозди /рис. 36: 1-3/.

В е л ь к и - С л а в к о в . 1. Урочище Под-Пьески: поселение пуховской культуры, черепки XII-XIII вв. 2. Урочище Гамре: черепки, обмазка, железный шлак и железный предмет. 3. Урочище За-Червени-Поток: разрушенная металлургическая печь, вероятно римского времени, черепки XIII в. /рис. 36: 5/. 4. Урочище На-Матеевску-Цесту: поселение раннеримского времени /пуховская культура/, черепки XIII в. /рис. 36: 6, 9/.

В л к о в а . 1. Урочище Пол-Округлоу: керамика средней и поздней эпох бронзы, фрагмент тесла, каменный вырез, обмазка и черепки славянской керамики IX-X вв. /рис. 36: 4, 7, 8/. 2. Погибшая церковь Горанске: геофизическая съемка на развалинах и сбор на месте погибших домов XII-XV вв. /рис. 36: 10-15/. 3. Урочище Пол-Косовым-Кругом: многочисленные черепки, обмазка и кости животных VIII-X вв. /рис. 36: 17, 20, 21/. 4. Урочище Буковина: черепки культуры поздней линейно-ленточной керамики, буковогорской культуры, средней эпохи бронзы, отщепы из роговика, радиолярита, точильные камни и отбойники. 5. Урочище При-Предней-Прекопе: черепки IX-XIII вв., глиняное пряслице, железный шлак и обмазка.

Район Стара-Любовня

Я к у б а н и . 1. Урочище Хабзняк: отрезок врезанной средневековой дороги длиной около 2000 м. 2. Урочище Прислоп: средневековая дорога к Спишскому замку.

К а м ь е н к а . 1. Урочище Питровьяни - Петровьяни: средневековая погибшая деревня Петри-Вилла или Петерсдорф с материалом XIV-XVI вв. В западной части местонахождения четыре нуклеуса роговика. 2. Урочище Под-Кичероу - Стара-Соварня: вокруг торфяника средневековая керамика.

Л а ц к о в а . Уточнение линии средневековой дороги, использованной с начала XIV в.

Н и ж н е - Р у ж б а х и . Долина ручья Крумлов: средневековая погибшая деревня Крумлов, Кромлоф, Кромлио, до сих пор не локализованная; черепки XIV-XVI вв. и железный шлак указывают на ее существование в этом урочище.

В е л ь к а - Л е с н а . Долина Леснянского ручья: попытка к локализации средневековой погибшей деревни Света-Маргита; черепки XIII-XV вв. и железная подкова.

В е л ь к и - Л и п н и к . Урочище Маере: при раскопке обнаруженные фундаментальные камни, черепки XV-XIX вв.

Район Спишска-Нова-Вес

Б и я ц о в ц е . Урочище Под-Каштьелём: многочисленные черепки культуры поздней линейно-ленточной керамики и буковогорской культуры.

П л г е - С т р а ж е . Урочище Под-Кралёвцом: выразительные черепки IX-X вв. и точильный камень /рис. 36: 22/.

Д о л я н и . Урочище Под-Брусником: черепки культуры поздней линейно-ленточной керамики, IX-XII вв., пряслице, кости животных, обмазка /рис. 36: 16, 18, 19, 23, 24, рис. 37: 1/.

Г р а б у ш и ц е . 1. Урочище Колзайф: ямовидная печь для обжига железной руды /рис. 37: 5/, датированная черепками латенским периодом.

2. Урочище Под-Зеленоу-Гуроу: разрушенных 38 объектов /36 пуховской культуры, объект 10/84 IX-X вв., объект 3 первой пол. XIII в.; рис. 37: 2, 4, 6, 7/.

Ильяшовце. 1. Урочище Под-Рагбергом: обширное поселение поздней и финальной эпох бронзы и черепки XIII в. 2. Урочище Под-Простредним-Врхом: разрушенное жилище с очагом, обложенным плоскими песчаниковыми камнями. 3. К юго-востоку от села: развалины капеллы и следы погибших объектов летнего замка, черепки XVIII-XIX вв. и многочисленные гвозди и строительное железо.

Кальява. Клад 36 серебряных монет, чеканки с 1507 до 1604 гг. /рис. 40: 3/.

Клечёв. Урочище Под-Гороу: разрушенный объект латенской эпохи /рис. 38: 1-5, 7, 8/.

Куриманы. Урочище Под-Рагбергом: яма культуры поздней линейно-ленточной керамики.

Летановце. 1. Урочище Стрелники: разрушенные объекты IX-XIII вв. 2. Урочище Глаце: известкообжигательные печи, датировка возможна после окончания исследований.

Матеёвце. 1. Урочище Капустнице: находки культуры каннелированной керамики. 2. Погибшая средневековая деревня Беляни: черепки XIII-XIV вв.

Млинки. Урочище Простредни-Гамор: разрушенные средневековые металлургические объекты.

Налепково. Урочище Суха-Долина: три дома с каменным фундаментом XV-XIX вв., ямная печь для обжига железной руды.

Немешани. Урочище За-Лукоу: поселение IX-X вв. /рис. 39: 2-5/.

Орлованы. 1. Урочище Двор-Газовец: керамика средней эпохи бронзы. 2. погибшая средневековая деревня Штефковце: железный готический ключ XV в. /рис. 39: 6/.

Павляни. Урочище Кригов: черепки XIII-XV вв. и три ножа.

Порач. Пещера Шарканова-Льера: черепок культуры поздней линейно-ленточной керамики и кости животных.

Рихнава. Развалины замка: черепки XIV-XVI вв. и фрагмент каменного ребра готического свода /рис. 40: 1/.

Смижани. 1. Урочище Под-Градиском II: геофизическая съемка и сбор подъемного материала на славянском поселении. 2. Улица СНП 65: готический меч /рис. 39: 23/.

Спишка-Нова-Вес. 1. Урочище Капустнице I: разрушенные объекты эпохи неолита, бронзового века и славянского периода. 2. Урочище Под-Блаумонтом: славянская керамика. 3. Урочище Смижанска-Ровень: черепки XIII-XV вв. Шурфовкой в разрушенном слое поселения обнаружены более чем 60 черепков терры сигиллаты, многочисленные неолитические черепки, колотая индустрия, обмазка, кости животных и черепки IX-X вв. 4. Улица Советской армии: культурные и строительные ямы и подвалы с поздней эпохи бронзы до XVIII в. /итого 21/.

Спишске-Влахи. Урочище Под-Староу-Угорскоу-Честоу: черепки бронзового века, каменные отбойники, отщеп и пластина из обсидиана эпохи неолита.

Спишки-Грушов. 1. Погибшая средневековая деревня Милой /Полла 1966, сс. 117-160/: разрушенные жилища и два погребения, объект

с выразительной керамикой XIII в. /рис. 40: 4-6/. 2. Урочище Предне-Гарбки или При-Крижику: малые куски обмазки и черепки вероятно позднеримского времени.

С п и ш с к и - Ш т в р т о к. 1. Урочище На-Скалке II: поселение поздней эпохи бронзы и XII-XIII вв., несколько славянских черепков /рис. 40: 9/. 2. Урочище Под-Костолом: шурфовка на террасе, возникшей по-видимому выплыванием камней для стойки церкви в XIII в. 3. Погибшая деревня Стрелце-Балистарии: славянская керамика и обмазка /рис. 40: 7, 8, 10/.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V HUMENNOM

Lubomíra Kaminská - Ivana Mergjavá

Archeologický ústav SAV uskutočnil v spolupráci s Okresným vlastivedným múzeom v Humennom záchranný výskum v Humennom v polohe Pod Sokolom.

Lokalita, ničená výstavbou sídliska, sa nachádza južne od mesta na ľavej terase Laborca /M-34-116-B-b, 1 : 25 000, 247 : 338 mm/. Počas krátkeho výskumu sme troma sondami preskúmali plochu 182 m².

Najviac pamiatok sa zachovalo z osídlenia polohy v neolite. Bukovohorskéj kultúre možno pripisať porušený objekt 2 v sonde III/84. Je v tvare nepravidelnej oválnej jamy so stupňovitým zahĺbením jednej strany. Keramický materiál predstavujú črepy zdobené rytým ornamentom / obr. 43: 1-4, 9/. Pomerne početná je štiepaná industria, vyrobená prevažne z obsidiánu. Vyskytli sa však i iné suroviny, ako napr. rádiolarit, limnokvarcit, pazúrik. Z nástrojov sa zachovalo škrabadlo, kosákové čepele, čepele s čiastočne retušovanými hranami.

Dokladom osídlenia v strednej dobe bronzovej je zvyšok objektu 1 v sonde I/84. Na dne oválnej jamy sa našli črepy a niekoľko riečnych okruhliakov. Keramický materiál tvorí napr. fragment amforovitej nádoby z rozhrania hrdla a tela, zdobený vodorovným radom pretiahnutých vpichov, prerušeným v jednom mieste malým tunelovitým uchom, pod ktorým je skupina zvislých rytých línií / obr. 43: 11/; črep z rozhrania tela a hrdla amforovitej nádoby, zdobený radom vodorovných vpichov / obr. 1: 6/; črep z okraja väčšej miskovitej nádoby s mierne esovitou profiláciou, na hrdle zdobenej tupými výčnelkami / obr. 43: 12/. Črepy sú z nádob vyrobených zo zrnitého, dôbre vypáleného materiálu a majú korodovaný povrch v odtieňoch hnedej farby.

Rovnako hrubozrnný, dokonca s prímesou kamienkov a drvenej pálenej hliny, bol materiál keramiky z neskorej doby bronzovej, ktorej črepy sa našli pri prieskume. Z výraznejších črepov sme vybrali na ilustráciu niekoľko kusov so zdobeným ústím: črep zo súdkovitej nádoby s presekávaním vonkajšieho okraja / obr. 43: 5/; okrajový črep z mierne esovite profilovanej nádoby s presekávanou lištou po vonkajšom obvode ústia / obr. 43: 8/; črep z presekávaného okraja nádoby s tupým, uprostred preliačeným výčnelkom na hrdle nádoby / obr. 43: 7/.

Ojedinelým dokladom slovanského osídlenia v 7.-8. stor. je črep z rozhrania tela a dna nádoby svetlohnedej farby, vyrobenej z veľmi hrubozrnného materiálu / obr. 43: 10/.

ERGEBNISSE EINER RETTUNGSGRABUNG IN HUMENNE. Eine kurze Rettungsgrabung und Begehung in Humenné erbrachten Belege über die Besiedlung der Fundstelle im Neolithikum mit Trägern der Bükker Kultur /Abb. 43: 1-4, 9/, in der mittleren Bronzezeit /Abb. 43: 6, 11, 12/, in der späten Bronzezeit /Abb. 43: 5, 7, 8/ und in slawischer Zeit /Abb. 43: 10/.

РЕЗУЛЬТАТЫ СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В Г. ГУМЕННЕ. Кратковременные спасательные раскопки и разведки в г. Гуменне свидетельствуют о поселении эпохи неолита - буковогорская культура /рис. 43: 1-4, 9/, средней бронзы /рис. 42: 6, 11, 12/, поздней бронзы /рис. 43: 5, 7, 8/ и славянского периода /рис. 43: 10/.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU RÍMSKEJ CIVILNEJ USADLOSTI V BRATISLAVE-DÚBRAVKE

Títus Kolník - Lenka Kulichová

Tažisko výkopových prác v sezóne 1984 spočívalo v dokončení odkrývky kamennej stavby I a jej bezprostredného okolia s cieľom doriešiť jej konštrukčné, funkčné a časové zaradenie. Zistovacie sondážne práce v juhovýchodnej časti lokality sa sústredili na sledovanie rozsahu plochy osídlenej v dobe rímskej a vzťahu germánskeho osídlenia k predpokladanej rímskej usadlosti. Sondáž v iných častiach lokality sme nemohli urobiť pre obsiatie plochy kukuricou.

Ruiny kamennej murovanej stavby I možno považovať za zvyšky budovy s kúpeľom so základnými rozmermi 13,2 x 11,2 m. Tri polkruhovité apsydy nerovnakej veľkosti /najväčšia s vnútorným polomerom 2,1 m je na SZ/ vystupujú zo základného štvoruholníkového pôdorysu. Tri fázy výstavby, zistené podľa škár pri juhovýchodnej apside a pri operánoch na nárožiach severovýchodnej strany základov, nie sú fázami v časovom, ale iba technologicko-konštrukčnom zmysle. Súvisia s odlišnou funkciou dvoch hlavných častí stavby, časti A /priestory spojené s apsidami a apsida na severnej strane/ a časti B - tvaru L na severovýchodnej strane. Časť A bola v celej ploche podmurovaná: v troch vrstvách šikmo a nasucho ukladané väčšie lomové kamene sú spojené tromi vrstvami kvalitnej malty a priamo nadvádzajú na obvodové základy. Hrúbka jednej vrstvy je okolo 30 cm, teda jedna rímska stopa. Zistený spôsob murovania základov nemá u nás paralelu a svedčí nielen o zvýšených nárokoch na statiku, ale aj o špecifickom poslaní stavby. Stavebná dispozícia, konštrukčné zvláštnosti i niektoré stavebné detaily jednoznačne ukazujú, že stavba I /obr. 42: 3/ bola projektovaná a v základoch aj vybudovaná ako kúpel tzv. okružného typu /nem. Ringtypus/, ktorý je charakteristický pre mladšiu dobu rímsku. Jednotlivé priestory časti A možno interpretovať aj funkčne. Juhozápadná apsida s prilahlým priestorom /C/ tvorila časť kúpela, ktorá bola vyhrievaná horúcim vzduchom - caldarium. Juhovýchodná apsida s prilahlými priestormi /T/ patrila k časti vyhrievanej iba mierne teplým vzduchom - tepidarium a severozápadná apsida /F/ bola bazénikom určeným na studenú vodu - frigidarium.

Domnenka /Kolník - Kulichová 1984/, že zistené dno v jednotlivých priestoroch predstavuje pôvodnú dolnú úroveň vodných bazénikov /v apsidách/ a podlahu v priestoroch prilahlých k nim, sa ukázala neopodstatnená. V skutočnosti môže ísť iba o úroveň, na ktorej treba predpokladať pôvodné teplovzdušné podpodlažné kúrenie - hypocaustum. Zo stĺpkov /tehlových alebo kamenných/, na ktorých mala

spočívať suspenzúra, sme však nezistili nijaké jednoznačné zvyšky alebo stopy ich lôžok. Zvyšky popola a náznak prepálenia dna priestorov predpokladaného caldaria a tepidaria dovolujú vysloviť domnenku, že tu ide o výsledok prúdenia horúceho vzduchu do hypocausta v týchto priestoroch. Jednoznačnosť takejto interpretácie je oslabená zistením, že v rezoch na juhozápadnej vonkajšej strane stavby I, v priestoroch, kde vyúsťujú vykurovacie tunely z predpokladaného kúreniska /praefurnia/ do hypocausta pod caldarium a tepidariom, niesť zatiaľ v piesčitom prostredí nijakých stop po kúreniskách. Treba pripustiť - vzhľadom na skutočnosť, že stavba leží na miernom svahu a v piesčitom prostredí, kde je dodnes mimoriadne intenzívna denudačná činnosť vody -, že došlo najprv k totálnemu odplaveniu zvyškov praefurnií a neskôr zasa k náhľemu naplavaniu takmer sterilnej piesčitej vrstvy a tým i k "pochovaniu" ruín kúpeľa. Kvalifikovaný posudok hydrológov zatiaľ nemáme k dispozícii.

Treba sa zaoberať aj úvahou, že stavba I bola sice vyprojektovaná a v základoch aj vybudovaná ako kúpeľ, ale nikdy túto funkciu neplnila. Zistenie priekopy, začínajúcej sa v susedstve najnižšieho bodu stavby I a ústiacej podla leteckej snímky do močiara na severovýchodnom okraji lokality, však hovorí proti tejto druhej eventualite. Priekopa zrejme predstavuje odpadový kanál z kúpeľa. Definitívnu odpoveď na tieto otázky by mal priniesť výskum v r. 1985.

V sezóne 1984 sa v južnom susedstve stavby I zistili stopy drevo-zemnej konštrukcie dosiaľ neznámej funkcie a neurčiteľného datovania. Nálezy dvoch mincí /obr. 42: 1, 2/ vo výplni priestoru tepidaria podporujú doterajší predpoklad o výstavbe a používaní budovy kúpeľa v priebehu 3. stor. /Kolník - Kulichová 1984, s. 115 n./. Obe mince, antoninianus Herennie Etruscilly, manželky Traiana Decia /248-251/, a veľký bronz jej syna Herennia Etrusca /250-251; bližšie pozri Kolníková - Hunka 1985, s. 133/, oscilujú okolo stredu 3. stor. a spolu s doterajšími nálezmi mincí /Kolníková 1984, s. 124/ svedčia s najväčšou pravdepodobnosťou pre rímsku stavebnú aktivitu na lokalite v strednej tretine 3. stor. V priestore caldaria sa našla neúplná jednodielna bronzová spona s hrötitou nôžkou /obr. 41: 2/, mladorímsky derivát spôn s podviazanou nôžkou /Kolník 1965, s. 212-214, obr. 13-15/, tvarove i výzdobne blízka nálezu z r. 1983 /Kolník - Kulichová 1984, s. 117, obr. 62: 5/. Tu sa však vyskytli aj ďalšie zlomky mozaikového tmavozeného skla s bielo-žltými očkami /Kolník - Kulichová 1984, s. 116, obr. 62: 4/, charakteristického pre neskorolaténske a včasnorímske obdobie /Filarska 1962, s. 88, tab. XXX: 3/. Zrejme súvisí s včasnogermánskym osídlením lokality a je tu v sekundárnom výskytku rovnako ako neskoropaleolitická /alebo neolitická?/ rádiolaritová pílka /obr. 41: 3/.

Včasnogermánske osídlenie lokality v prvých deceniach prvého stor. n. l. /stupeň B1a/ dokladá aj nález vo vrstve v severnom susedstve stavby I - neúplná deformovaná bronzová vendická spona so stupňovite a etážovite prelamovaným zachycovačom /obr. 41: 1/, ktorá má dokonalú paralelu na pohrebisku v Abraháme /Kolník 1980, s. 49, tab. XXXVIII: 116b/.

Výsledky výskumu v r. 1984 podporujú pôvodnú tézu, že v Bratislave-Dúbravke odkrývame rímsku civilnú usadlosť typu villa rustica z 3. stor. Podnikli sme prvé administratívno-organizačné kroky ku konzervácii a pamiatkovej úprave zvyškov stavby I.

L i t e r a t ú r a

FILARSKA, B. 1962: Szkła starożytne. Warszawa.

- KOLNÍK, T. 1965: K typológií a chronológii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Archeol., 13, s. 182-236.
- KOLNÍK, T. 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. I. Bratislava.
- KOLNÍK, T. - KULICHOVÁ, L. 1984: Zistovací výskum v rímskej civilnej usadlosti v Bratislave-Dúbravke. In: Archeol. výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 115-119.
- KOLNÍKOVA, E. 1984: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1983. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 124-129.
- KOLNÍKOVA, E. - HUNKA, J. 1985: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1984. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 132-137.

FORTSETZUNG DER ABDECKUNG EINER RÖMISCHEN ZIVILSIEDLUNG IN BRATISLAVA-DÜBRAVKA. Der Schwerpunkt der Grabungsarbeiten in Bratislava, Teil Dúbravka, lag in der Beendigung der Abdeckung des Steinbaues I und seiner unmittelbaren Umgebung. Die Gebäuderuinen sind als Reste eines Hauses mit Bad anzusprechen /Abb. 42: 3/; aus dem viereckigen Fundamentgrundriß /11,2 x 13,2 m/ ragen drei halbkreisförmige Apsiden von ungleicher Größe vor /die größte mit innerem Halbkreis von 2,1 m liegt an der Nordwestseite/. Die Apsiden und die mit ihnen verbundenen Räume sind in der ganzen Fläche gemauert: in drei Schichten sind in Trockenmauertechnik gelegte größere Bruchsteine mit drei Schichten qualitativen Mörtels gebunden und knüpfen unmittelbar an die Fundamente der Umfassungsmauer an. Die Dicke einer Schicht bewegt sich um 30 cm herum, also ein römischer Fuß. Die festgestellte Mauerungsart der Fundamente zeugt nicht nur von einer größeren Betonung der Statik, sondern auch vom spezifischen Zweck des Baues. Die Baudisposition, Konstruktionsbesonderheiten und manche Baudetails weisen eindeutig darauf hin, daß der Bau I als Bad vom sog. Ringtypus projektiert und auch in den Fundamenten als solcher erbaut war, der für die jüngere römische Kaiserzeit charakteristisch ist. Die südwestliche Apsis mit dem anliegenden Raum war ein Caldarium /C/, die südöstliche Apsis mit den anliegenden Räumen diente als Tepidarium /T/ und die nordwestliche Apsis war das Frigidarium /F/. Aschenreste und Spuren einer teilweisen Durchglühung des Fußbodens des vorausgesetzten Caldariums erlauben Erwägungen, daß es sich um das Ergebnis der Einströmung von heißer Luft in das Hypocaustum dieser Räume handelt. Das Hypocaustum und Praefurnium wurden jedoch nicht festgestellt. Eine eindeutige Erklärung dieser Tatsache ist einstweilen nicht möglich. Es ist nicht ausgeschlossen, daß der Bau als Bad projektiert und in den Fundamenten auch so erbaut wurde, aber nie diese Funktion erfüllt hat. Der Fund eines Antoninians der Herennia Etruscilla /Abb. 42: 1/, der Gattin des Trajan Decius /248-251/ und einer großen Bronze ihres Sohnes Herennius Etruscus /250-251; Abb. 42: 2/ im Tepidarium bestätigt die Voraussetzung der Errichtung und der Benutzung des Bäues I im 3. Jh., mit größter Wahrscheinlichkeit in seinem mittleren Drittelpunkt. Im Caldarium fand man eine eingliedrige Bronzefibel mit spitzem Fuß /Abb. 41: 2/, ein spätromisches Derivat einer Fibel mit umgeschlagenem Fuß. Es kamen hier jedoch auch Bruchstücke von dunkelgrünem Mosaikglas mit weiß-gelben Augen vor, die offenbar mit frühgermanischer Besiedlung der Fundstelle zusammenhängen und sich hier sekundär befinden, so wie auch die spätpaläolithische /oder neolithische?/ gezähnte Klinglamelle aus Radiolarit /Abb. 41: 3/. Frühgermanische Besiedlung der Fundstelle schon in den ersten Jahrzehnten des 1. Jh. u. Z. belegt auch die in nördlicher Nachbar-

schaft des Baues I gefundene frühe wendische Fibel /Rollenkappenfibel/ mit stufen- und etagenförmig durchbrochener Nadelrast /Abb. 41: 1/.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ РИМСКОЙ ШТАТСКОЙ УСАДЬБЫ В БРАТИСЛАВЕ-ДУБРАВКЕ. Раскопки в Братиславе, часть Дубравка сосредоточились на завершении вскрытии каменной постройки I и примыкающей к ней площади. Развалины постройки можно считать остатками здания с баней /рис. 42: 3/; к основному четырехугольному плану 11,2 x 13,2 м присоединены три полукруглые апсиды неодинаковых размеров /наибольшая с внутренним полукругом 2,1 м находится на северо-западной стороне/. Апсиды и примыкающие к ним помещения по всей площади имеют каменный фундамент: в трех слоях наискось насыханы кладенные большие бутовые камни соединены тремя слоями качественного раствора и прямо связаны с наружным фундаментом. Мощность одного слоя - около 30 см, т. е. одна римская стопа. Обнаруженный способ кладки фундамента свидетельствует не только о повышенном упоре на статике, но и о специфической функции постройки. Диспозиция постройки, конструкционные особенности и некоторые детали постройки указывают на то, что постройка I была проектирована и ее фундаменты построены в роде бани т. наз. кольцевого типа, типичного для позднеримского времени. Юго-западная апсида с прилегающим помещением была кальдарием /С/, юго-восточная апсида являлась тепидарием /Т/ и северо-западная апсида служила фригидарием /Ф/. Остатки золы и следы частичного обжига пола предполагаемых кальдария и тепидария позволяют выразить мнение, что это был результат течения горячего воздуха в гипокаустон в этих помещениях. Гипокауст и префурнум однако не были обнаружены. Однозначно объяснить эту действительность пока не возможно. Нельзя исключить, что постройка была спроектирована и фундамент построен в качестве бани, но никогда она эту функцию не выполняла. Найдка антониниана Эренний Этрусциллы /рис. 42: 1/, супруги Траяна Деция /248-251/, и большой бронзы ее сына Эренния Этруска /250-251; рис. 42: 2/ в тепидарии подтверждают предпосылку стройки и эксплуатации постройки I в III в., вероятнее всего, в средней его трети. В кальдари было найдено односоставная бронзовая фибула с заостренной ножкой /рис. 41: 2/, позднеримский дериват фибулы с подвязной ножкой. Найдены были также обломки мозаикового темно-зеленого стекла с бело-желтыми глазками, которые, по-видимому, связаны с раннегерманским поселением на местонахождении и являются вторичными находками, наряду с верхнепалеолитической /или неолитической?/ пластинкой с отретушированными зубьями из радиолярита /рис. 41: 3/. О раннегерманском поселении на местонахождении уже в первых десятилетиях I в. н. э. свидетельствует также севернее постройки I найденная древняя вендическая фибула /Rollenkappfibel; рис. 41: 1/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA DIAĽNICI V POBEDIME

Tímus Kolník - Peter Roth

Trasa diaľnice D-61 porušuje v úseku Piešťany - Trenčín niekoľko archeologických lokalít. Medzi najvýznamnejšie patrí sídlisko z mladšej doby rímskej

v Pobedime /okr. Trenčín/, už dávnejšie známe z prieskumov a krátkodobého záchranného výskumu /Kolník 1959, 1962, 1964/. Juhovýchodne od obce v polohe Dolné pole /35-32-08, 1 : 10 000, 306-39 : 337-66 mm/ pretína trasa diaľnice v km 78 južnú časť sídliska, resp. komplexu sídlisk.

Stopy v časnohistorického osídlenia sa sústredujú najmä na terasovitej terénnnej vlne, tiahnúcej sa zhruba v smere S-J parallelne so železničnou traťou. Popri východnom okraji terasy, formovanom bývalým mŕtvym ramenom Dudváhu a jeho meandrováním, sú dodnes zreteľné výrazné depresie, v minulosti označované ako Mláky. Kým sa nerealizovala regulácia Dudváhu a neurobil jeho priepich do Váhu severovýchodne od Pobedima a Hornej Stredy, bývali Mláky v jarných mesiacoch a v období záplav zaplnené vodou. Zmena vodného režimu a vysušenie podmáčaných lúk podmienili poľnohospodárske využitie, a tým aj rapične zanášanie pôvodného koryta vodného toku.

Koncom augusta začal Doprastav Žvolen - stredisko Horná Streda - odhumusúvať 55 m široký pás na trase budúcej diaľnice v úseku 77,600 - 77,200 km. Po odstránení ornice sa zreteľne ukázalo, že diaľnica tu pretína koryto zaniknutého vodného toku, po oboch stranách ktorého sú zvyšky sídliskových objektov z doby rímskej. Napriek skutočnosti, že odhumusovacie práce v tangovanom úseku prebiehali nesystematicky /v troch etapách/ a za krajne nepriaznivých pôdnych a poveternostných podmienok /najskôr extrémne sucho, neskôr nadmerné zrážky/, podarilo sa okrem sídliskových objektov z doby rímskej /dve zahľbené chaty, niekoľko jám exploatačného a odpadového charakteru/ odkryť i celú batériu pozoruhodných objektov, pravdepodobne výrobného rázu.

Na západnom brehu bývalého koryta sme zatial zistili dva takéto objekty, na východnom brehu deväť objektov tohto druhu. Ide o jamy zhruba štvorcového pôdorysu so stranami v rozpäti 90-140 cm, s hĺ. do 40 cm od úrovne zistenia. Ich steny - ku dnu nepatrne sa zošikmujúce - boli trochu prepálené. Výplň jám tvorili dve až tri vrstvy obliakov uložených na sebe. Obliaky s maximálnym priemerom 10-12 cm pochádzajú nepochybne z riečnych nánosov úlomkov kryštalických, metamorfovaných a sedimentárnych hornín /granitické horniny, ruly a odrody vápenca/. Na niektorých boli stopy po ohni a nechýbali ani výrazne prepálené obliaky. Na kameňoch, ale i medzi nimi, sa rozptýlene vyskytovali drobné uhlíky; takmer súvislá 3-4 cm hrubá vrstva uhlíkov bola pod kameňmi na dne objektov. V objektoch 3/84, 5/84 a 13/84 bolo možno vo vrstve uhlíkov identifikovať zvyšky zotletej pravouhlej drevenej /zrubovej?/ konštrukcie. Uhlíky na kameňoch a medzi nimi možno indikujú zvyšky bočnej alebo nadzemnej konštrukcie /obr. 44/.

Funkcia odkrytých objektov nie je zatial jednoznačne určiteľná. Podľa zlomkov železnej trosky vo výplni niekoľkých objektov /3/84 a 12/84/ i v ornici v ich bezprostrednom okolí, ako aj stôp železitých prímesí v ľile na dne bývalého meandra vodného toku by sa dalo uvažovať, či objekty nemohli slúžiť na primárnu mechanickú úpravu sedimentárnych hornín bohatých na železo. Podobný objekt v Medzianoch mohla M. Lamiová-Schmiedlová /1984, s. 147 a ústna informácia/ spoloahlivo dať do súvisu so spracúvaním železnej rudy. Možno predpokladať, že takéto objekty slúžili na gravitačné rozdružovanie sedimentárnych železitých hornín pomocou vody. Išlo by o úpravne rudy v prvom štádiu jej spracovania, aké si primitívne sadzačky. Predbežne treba rátať aj s inou funkciou objektov v Pobedime; definitívnu odpoved priniesie azda výskum ďalších objektov a plôch susediacich s nimi.

Zoskupenia objektov podobných rozmerov, tvaru i výplne sú známe najmä z výskumov v Poľsku. Na sídlisku Wólka Łasiecka odkryli takéto "paleniska" v počte vyše 80 /Bender - Barankiewicz 1962, s. 31-33; Bender - Balke 1964, s. 88-91/. Ich situovanie na brehu močiara na okraji sídliska viedlo autorov výskumu k úvahе, že ide o hospodársko-kuchynské zariadenia pre návštevníkov prichádzajúcich do osady za účelom výmeny a obchodu, ktoré azda mohli slúžiť aj pri rôznych kultových či náboženských slávnostach. J. Herrmann /1985, ústne/ vyslovil pozoruhodný a veľmi pravdepodobný názor, že takéto objekty mohli slúžiť ako garbiarske jamy pri prvotnej úprave koží.

V Pobedime je začiatok spoľahlivé iba datovanie; na základe niekoľkých zlomkov keramiky tieto objekty patria do mladšej doby rímskej.

Medzi sídliskovými objektmi a starým korytom sme zistili objekt, ktorý podľa kruhovitého pôdorysu /120 cm/, zvislých stien a hĺbky /110 cm od úrovne zachytenia/ mohol slúžiť ako studňa a súvisieť s funkciou zistených objektov. Vo výplni sa okrem skromného črepového materiálu našlo aj väčšie množstvo kováčskej trosky, v čom možno hľadať ďalšiu podporu pre hypotézu o spracúvaní železa priamo na lokalite.

Výskum bude pokračovať v súlade so zemnými prácami na trase diaľnice.

Literatúra

- BENDER, W. - BALKE, B. 1964: Winiki badań osady z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz, w 1961 roku. Archeol. Polski, 9, s. 72-124.
BENDER, W. - BARANKIEWICZ, B. 1962: Osada z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz. Archeol. Polski, 7, s. 7-98.
KOLNIK, T. 1959: Rímsko-barbarské nálezy na "Dolnom poli" v Pobedime. In: Stud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 3. s. 183-186.
KOLNIK, T. 1962: Nové sídliskové nálezy z doby rímskej na Slovensku. Archeol. Rozhl., 14, s. 344-368, 385-397.
KOLNIK, T. 1964: Stredné Považie v mladšej dobe rímskej. /Kandidátska dizertácia./ Nitra. Archeologický ústav SAV.
LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1984: Výskum sídliska z doby rímskej v Medzianoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 147.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER AUTOBAHN IN POBEDIM. Der Bau der Autobahn störte in Pobedim /Bez. Trenčín/ einen Siedlungskomplex aus römischen Kaiserzeit. An beiden Seiten des Bettes eines ehemaligen Wasserlaufes wurden außer Siedlungsobjekten /zwei Grubenhäuser, mehrere Exploitations- und Abfallgruben/ auch 11 bemerkenswerte Objekte, wahrscheinlich von Produktionscharakter, abgedeckt. Alle hatten grob quadratischen Grundriß mit der Seitenlänge von 90-140 cm, T. 40 cm vom mechanisch abgedeckten Niveau. Ihre nach unten zu sich verjüngenden Wände waren leicht gebrannt. Die Füllerde bildeten 2-3 Schichten von Geröllsteinen, die aufeinander gelegt waren. Die Geröllsteine hatten einen Durchmesser von 10-12 cm und stammten aus Flussanschwemmungen /Granit, Gneis und Kalksteinarten/. Auf einigen waren evidente Brandspuren, andere waren durchglüht. Auf den Steinen, aber auch zwischen ihnen befanden sich verstreut Holzkohlenstückchen, eine fast zusammenhängende, 3-4 cm dicke Schicht von Holzkohlenstückchen lag unter den Steinen auf der Sohle der Objekte. In den Objekten 3/84, 5/84 und 13/84 ließen sich in der Holzkohlen- schicht Reste einer rechteckigen Holzkonstruktion feststellen. Die Holzkohlen- stückchen auf den Steinen und zwischen ihnen deuten vielleicht auf Reste einer Seiten- oder oberirdischen Konstruktion. Die Funktion dieser Objekte

ist einstweilen nicht eindeutig bestimmbar. Die Autoren erwägen eine Möglichkeit, daß sie wahrscheinlich zur Sortierung von Sedimentgesteinen auf dem Prinzip der Gravitation mit Hilfe von Wasser dienen konnten. Verlässlich ist jedoch einstweilen nur ihre Datierung in die jüngere römische Kaiserzeit. Die Grabung wird fortgesetzt. /Abb. 44./

СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ НА АВТОСТРАДЕ В ПОБЕДИМЕ. При стройке автострады был в с. Победим /р-н Тренчин/ разрушен комплекс поселений римского времени. Было разрезано русло погибшего течения, по обеим сторонам которого находятся остатки объектов римского времени. Наряду с объектами поселения /два углубленных жилища, несколько эксплуатационных и мусорных ям/ было вскрыто также одинадцать интересных объектов, по-видимому, производственного характера. Все были почти квадратные в плане со сторонами в 90-140 см, глубиной в 40 см от уровня обнаружения. Их стены - в направлении к дну становящиеся косыми - были немного обожжены. Заполнение состояло из 2-3 слоев валунов, положенных один на другом. Валуны имели около 10-12 см и происходят из речных наносов /гранитные породы, грейс и сорта известняка/. На некоторых были следы обжига, другие были обожжены полностью. На камнях но и между ними, находились рассеянными угольки, почти сплошной слой угольков толщиной в 3-4 см находился под камнями на дне объектов. В объектах 3/84, 5/84 и 13/84 было возможно в слое угольков идентифицировать остатки деревянной, прямоугольной конструкции. Угольки на камнях и между ними, по-видимому, указывают на остатки боковой или надземной конструкции. Функция этих объектов пока не совсем ясна. Авторы высказали гипотезу, что, может быть, они служили для гравитационной отсадки осадочных пород помостью воды - какие-то примитивные отсадочные устройства. Точной, однако, является только датировка позднеримским временем. Исследования продолжены. /Рис. 44./

PRÍRASTKY MINCI V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 1984

Eva Koláriková - Ján Hunka

Prírastok numizmatickej zbierky Archeologickeho ústavu SAV v r. 1984 predstavuje 154 minci získaných jednak pri terénnych prácach pracovníkov ústavu, jednak prieskumnými akciami zameranými na staršie alebo novoobjavené náleziská, ako aj darmi jednotlivých nálezcov. Všetkým dakujeme za pomoc pri záchrane tohto materiálu a súhlas s jeho publikovaním.

Katalóg prírastkov

B e c k o v, okr. Trenčín

D. Staššíková-Štukovská našla v máji 1984 počas prieskumu na mieste zvanom Trbocké v polohe plánovaného zemníka mincu:

Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, grajciar z r. 1883.

1,90 cm, 2,85 g. Huszár 2186. /Prír. č. 5905./

B r a t i s l a v a

Roku 1984 kúpil J. Hunka na aukcii v Bratislave rímsku mincu, o ktorej nálezca tvrdil, že ju našiel nedaleko Dómu na jar 1984. J. Hunka mincu daroval do zbierky ústavu:

Rím, Claudius II. Gothicus /268-270/, minc. Rím, konsekračná razba, antoninianus. 2 cm, 1,53 g. RIC V/I, s. 233, č. 259. /Prír. č. 5924./

B r a t i s l a v a, časť D ú b r a v k a

Pri výskume objektov rímskej villa rustica /T. Kolník, L. Kulichová/ sa v r. 1984 získali dve mince. Z predchádzajúceho roka sú taktiež dva exempláre /pozri Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983/.

1. Minca /inv. č. výskumu 24/84/ zo stavby I, zo zeminy vyhodenej z priestoru 2 a 3:

Rím, provincia Horná Moesia, kol. Viminacium, Herennius Etruscus /250-251/, velký bronz. 2,55 cm, 11,35 g. Cohen V, s. 222, č. 47. /Prír. č. 5923./

2. Minca /inv. č. výskumu 25/84/ z výplne priestoru 2:

Rím, Herennia Etruscilla, manželka Traiana Decia /248-251/, minc. Rím, antoninianus. 2,40 cm, 4,72 g. RIC IV/III, s. 127, č. 58b. /Prír. č. 5922./

D o j č, okr. Senica

Počas prieskumu v katastri obce našiel O. Oždáni mincu:

Československo, Kremnica, 10 halierov 1923. 1,80 cm, 1,70 g. /Prír. č. 5901./

D o l n é P l a c h t i n c e, okr. Veľký Krtíš

Pri archeologickom prieskume v katastri obce v r. 1984 našli P. Šalkovský, G. Fusek, P. Žebrák, J. Császta mincu:

Rakúsko-Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, grajciar? 1,89 cm, 2,48 g. /Prír. č. 5902./

H o r n á S t r e d a, okr. Trenčín

Pri prieskume na trase výstavby diaľnice na poli v polohe Rúbanica našla D. Staššíková-Štukovská novoveké črepy a mincu:

Rakúsko, František Jozef I. /1848-1916/, Viedeň, 2 haliere, 1914. 1,90 cm, 3,12 g. /Prír. č. 5903./

H o r n é V e s t e n i c e, okr. Prievidza

Z depozitára Archeologickeho ústavu SAV sa získala minca, ktorú r. 1942 našiel prof. V. Budinský-Krička pri výskume zaniknutého cintorína /hrob 1/:

Uhorsko, Leopold I. /1657-1705/. Kremnica, duárius, 1703. 1,52 cm, 0,48 g. Huszár 1500. /Prír. č. 5906./

H r č e l, okr. Trebišov

V auguste 1984 získal L. Bánesz od občana Neckára mincu, ktorá sa našla na poli nedaleko jeho domu:

Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 3-grajciar, 1800. 2,89 cm, 8,69 g. Huszár 2026. /Prír. č. 5907./

I ž a, okr. Komárno

Počas pokračujúceho výskumu v areáli rímskej stanice na Leányvári /J. Rajtár, K. Kuzmová/ sa v r. 1984 našli mince /nálezy z predchádzajúcich rokov pozri v jednotlivých ročníkoch Archeol. Výsk. a Nál. na Slov./:

1. Rím, Traianus /98-117/, denár, zošúchaný. 1,98 cm, 2,75. RIC II, č. ? /Prír. č. 5929./

2. Rím, Hadrianus /117-138/, stredný bronz, bližšie neurčiteľný. 2,65 cm, 7,72 g. /Prír. č. 5940./

3. Rím, Probus /276-282/, minc. Rím, antoninianus. 2 cm, 3,77 g. RIC V/II, č. 208. /Prír. č. 5939./

4. Rím, bližšie neurčiteľný antoninianus, 2. pol. 3. stor. 2 cm, 1,66 g. /Prír. č. 5938./

5. Rím, Diocletianus /284-305/, Aquileia, stredný bronz pravdepodobne z r. 296. 2,60 cm, 3,97 g. RIC VI, č. 23. /Prír. č. 5937./
6. Rím, Licinius /307-323/, Siscia, malý bronz z r. 313-315. 2,10 cm, 2,70 g. RIC III, č. 4. /Prír. č. 5941./
7. Rím, Constantinus I. /306/7-337/, Cyzicus, malý bronz. 1,70 cm, 2,20 g. Cohen VII, č. 760. /Prír. č. 5935./
8. Rím, Constantius II. /323-361/, poškodený stredný bronz. 2,30 cm, 3,83 g. /Prír. č. 5928./
9.-10. Rím, malý bronz, 4. stor./?/, neurčiteľný, 1,90 cm, 0,37 g. 1,50 cm, 2 g. /Prír. č. 5936, 5934./
11.-17. Neurčiteľné zlomky siedmich bronzových pravdepodobne rímskych minci. /Prír. č. 5925-5927, 5930-5933./

J a b l o n e c, okr. Bratislavá-vidieck

Roku 1984 našiel pracovník Archeologickeho ústavu SAV J. Urbanec pri prieskume v polohe Peňažité - Za humnami mincu:

Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, 2-haliere z r. 1901. 1,90 cm, 2,99 g. Huszár 2210. /Prír. č. 5904./

K o š, okr. Prievidza

Pri výskume stredovekého kostola a cintorína /A. Ruttkay, I. Hrubec, E. Rejholec/ sa v hroboch našli mince:

Hrob 2:

Uhorsko, Ferdinand II. /1619-1637/, Kremnica, denár z r. 1628. 1,32 cm, 0,20 g. Huszár 1204. /Prír. č. 5910./

Hrob 17:

Uhorsko, Matej II. /1608-1619/, Kremnica, denár z r. 1613-1619. 1,48 cm, 0,16 g. Huszár 1141. /Prír. č. 5909./

Hrob 19:

Uhorsko? neurčiteľný zlomok pravdepodobne denára. 0,70 cm. /Prír. č. 5911./

Hrob 20:

Uhorsko, Ferdinand I. /1526-1564/, Kremnica, denár z r. 1551. 1,48 cm, 0,26 g. Huszár 953. /Prír. č. 5908./

K v a k o v c e, časť D o b r á n a d O n d a v o u, okr. Vranov nad Topľou

Počas výskumu pohrebiska z doby rímskej sa náhodne našla minca /J. Tirpák/:

Uhorsko, František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, grajciar z r. 1878. 1,89 cm, 2,76 g. Huszár 2185. /Prír. č. 5922./

M u ž l a, okr. Nové Zámky

Kolektív pracovníkov Archeologickeho ústavu SAV /J. Tirpák, P. Šalkovský, I. Kuzma, M. Antala/ obnovili v máji 1984 počas archeologickeho výskumu v Mužle-Čenkove prieskum známeho náleziska minci v polohe Homoky /Bátora - Kolníková 1982, s. 188-191/. Pomocou detektora kovov získali ďalších 43 minci z r. 1633-1678 a črepy nádoby, v ktorej boli pôvodne uložené. Celková hmotnosť tejto časti hromadného nálezu je 214,36 g. /Prír. č. 5852-5894./ Podrobnej opis nálezu Hunka /1986a, v tlači/.

N i t r a

I. Mikov dvor - výskum /B. Chropovský, G. Fusek, A. Kováčová/ r. 1984.

V chate 252/84 z doby rímskej sa našla minca:

Rím, Marcus Aurelius /161-180/, denár /dec. 166-dec. 167/. 1,80 cm, 2,74 g. RIC III, č. 170. /Prír. č. 5919./

II. Leninova trieda, záchranný výskum /A. Kováčová/ v priestore výstavby novej budovy ŠBČS - nález mince:

Polsko, Zigmund III. /1587-1632/, Bydgoszcz, korunný poltorák z r. 1622.

1,90 cm, 0,76 g. /Prír. č. 5913./

III. Vŕšok - výskum /B. Chropovský, G. Fusek/ v priestore mestského jadra, kultúrna vrstva zo 14.-19. stor., nálezy mincí:

1. Rakúska, pravdepodobne Albert I. /1282-1308/, Viedeň, fenig - zlomok.

1,78 cm, 0,34 g. Luschin 91. /Prír. č. 5918./

2. Uhorsko, Zigmund I. /1387-1437/, denár z r. 1390-1427. 1,33 cm, 0,51 g.

Huszár 576. /Prír. č. 5914./

3. Uhorsko, Leopold I. /1657-1705/, Kremnica, denár z r. 1694. 1,50 cm,

0,24 g. Huszár 1509. /Prír. č. 5915./

4. Rakúska, František II. /1792-1835/, zlomok bronzovej mince, 1,80 cm,

1,56 g. /Prír. č. 5916./

5. Francúzsko, Napoleon III. /1852-1870/, medaila na počesť Napoleona III.

a jeho manželky Beatrix. Rok vydania neurčiteľný. 6,80 cm, 100 g. /Prír. č. 5917./

IV. Kasárne pod Zoborom - z depozitára archeologickej zbierky medený vyhladený kotúčik, razba nezreteľná /novovek/; našiel sa počas výskumu /B. Chropovský, A. Kováčová/ r. 1963. 2,40 cm, 3,20 g. /Prír. č. 5920./

V. Hrad - H. Bábiková našla r. 1984 v priestore hradu medailón:

Vatikán, Pavol VI. /1963-1978/. 2,50 cm, 6,73 g. /Prír. č. 5912./

Sarišské Michalany, okr. Prešov

Roku 1982 našiel S. Tóth pri výkope základov svojho domu mincu /odovzdanie do zbierky ústavu sprostredkoval M. Klčo/:

Uhorsko, František Rákóczi I. /1703-1711/, 10-poltúra z r. 1704. 3,08 cm,

6,60 g. Huszár 1535. /Prír. č. 5920./

Užatín, okr. Zvolen

Prieskumom pomocou detektora kovov /J. Tirpák, E. Kolníková, J. Bátor, V. Furmanek, J. Hunka/ sa na nálezisku mincí zistenom J. Bátorom pri Devičianskom mlyne na jar 1984 našlo 6 mincí z r. 1676-1700 z roztrateného hromadného nálezu a črepy pravdepodobne z nádoby, v ktorej bol ukrytý. K tomu podrobne Hunka /1986b, v tlači/. /Prír. č. 5895-5900./

Veľké Zálužie, okr. Nitra

V marci 1984 počas prieskumu miesta hromadného nálezu mincí v záhrade J. Ternenyho /ul. Na pažiti 973/ získali pracovníci ústavu /J. Bátor, J. Hunka, J. Tirpák/ pomocou detektora kovov ďalších 9 mincí z r. 1430-1457. V apríli 1984 odovzdal zberateľ F. Bukový z Nitry 52 mincí z tohto nálezu. K tomu Hunka /1986c, v tlači/. /Prír. č. 5781-5851./

Veľký Sariš, okr. Prešov

M. Klčo získal do zbierky ústavu mincu, ktorá sa našla r. 1980 v polohe Sarišská hora na poli po pravej strane cesty Prešov - Sabinov:

Uhorsko, Ľudovít I. /1342-1382/, denár z r. 1358-1371. 1,41 cm, 0,36 g.

Huszár 542. /Prír. č. 5921./

Zemplín, okr. Trebišov

Pri revízii nálezov z výskumu prof. V. Budinského-Kričku na mohyle 2 /z r. 1958/ našla M. Lamiová mincu. Pochádza z násypu tejto mohyly:

Keltsko-dácka razba, zemplínsky typ, 2. pol. 1. stor., pred n. 1. 1,20 cm, 1,93 g. Kolníková typ IV. /Prír. č. 5921./

L i t e r a t ú r a

- BÁTORA, J. - KOLNÍKOVÁ, E. 1982: Hromadný nález mincí z Mužle, okr. Nové Zámky.
In: Slov. Numizm. 7. Bratislava, s. 188-191.
- COHEN, H. 1955: Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain. I-VIII. Graz. V texte iba Cohen, príslušný zväzok a číslo mincového typu.
- HUNKA, J. 1986a: Nové mince z hromadného nálezu v Mužle, okr. Nové Zámky. In: Slov. Numizm. 9. Bratislava, v tlači.
- HUNKA, J. 1986b: Hromadný nález mincí v Uňatíne, okres Zvolen. In: Slov. Numizm. 9. Bratislava, v tlači.
- HUNKA, J. 1986c: Ďalšie mince z hromadného nálezu vo Veľkom Záluží, okres Nitra. In: Slov. Numizm. 9. Bratislava, v tlači.
- HUSZÁR, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute. Budapest.
- KOLNÍKOVÁ, E. 1983: Keltsko-dácke mince s tzv. vtáčim koňom alebo zemplínsky typ. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 20. Nitra, s. 155-167.
- LUSCHIN, A. 1913: Wiener Münzwesen im Mittelalter. Wien-Leipzig.
- MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A. 1927, 1933, 1968: The Roman Imperial Coinage II, III, V/I-II. London. V texte iba RIC, príslušný zväzok a číslo mincového typu.
- SUTHERLAND, C. H. V. - CARSON, R. A. G. 1967: The Roman Imperial Coinage. London. V texte iba RIC, príslušný zväzok a číslo mincového typu.

Prehľad prírastkov mincí v roku 1984

Nálezisko	keltské	rímske	byzant-ské	M i n c e				Spolu
				11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Beckov							1	1
Bratislava		1						1
Bratislava, časť Dúbravka		2						2
Dojč							1	1
Dolné Plachtince							1	1
Horná Streda							1	1
Horné Vesteňice							1	1
Hrčiel							1	1
Iža		17						17
Jablonec							1	1
Koš						4		4
Kvakovce, časť Dobrá nad Ondavou							1	1
Mužla						43		43
Nitra		1			2	2	4	9
Šarišské Michalany							1	1
Uňatín						6		6
Veľké Zálužie					61			61
Veľký Šariš					1			1
Zemplín	1							1
Spolu	1	21	-	-	64	55	13	154

MÜNZZUWACHS IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IM JAHRE 1984. Es handelt sich um 154 Münzen aus Grabungen, Geländebegehungen, Zufallsfunden und Geschenken. Zu dem bedeutendsten Zuwachs gehört eine kelto-dakische Münze vom Zemplíner Typus aus Zemplín, zwei römische Münzen aus der Abdeckung römischer Bauten in Bratislava, Teil Dúbravka, und Iža und aus einem Siedlungsobjekt in Nitra; spätmittelalterliche Münzen aus Gräbern in Koš und Münzdepotfunde aus den Fundorten Veľké Zálužie /15. Jh./, Mužla und Uňatín /17. Jh./. Siehe dazu die Übersichtstafel.

ПРИРОСТЫ МОНЕТ В ИНСТИТУТЕ АРХЕОЛОГИИ САН В 1984 Г. 154 монеты, полученные при исследованиях, разведках, случайными находками и даром. К наиболее значительным приростам относится кельто-дакийская монета земплинского типа из Земплина, римские монеты, найденные при исследованиях римских построек в Братиславе, часть Дубравка и в с. Ижа, в объекте поселения в Нитре; позднесредневековые монеты в погребениях в с. Кош и массовые находки монет на местонахождениях Вельке-Залужье /XV в./, Мужла и Уннатин /XVII в./.

Смотри наглядную таблицу.

NÁLEZ KERAMIKY Z DOBY RÍMSKEJ V BRATISLAVE, ČASŤ DEVÍNSKA NOVÁ VES

Ludmila Kraskovská

V Bratislave v časti Devínska Nová Ves leží na severnom konci Istrijskej ulice vyvýšenina /44-21, 1 : 50 000, 33 : 280 mm/, kde pôvodne bol tzv. Pešlakov majer /č. p. 1260/. Po zburaní majera tu stavajú reštauračnú budovu n. p. Jednota. Pri zemných prácach robotníci nachádzali črepy nádob, ktoré prostredníctvom J. Netticha odovzdali Archeologickému ústavu SNM. Črepy sa vyskytovali vo vrstve, priemerne v h. 40 cm. Časť črepov sa dostala do zbierky múzea už v r. 1982, väčšina nálezov pochádza z r. 1983, ostatné sa získali v r. 1984.

Súbor nálezov predstavujú výhradne zlomky nádob z doby rímskej, a to provinciálnej a barbarskej keramiky. Vcelku sa zachovalo okolo 190 kusov, z toho len 15 % tvorili barbarské črepy. Tento pomer provinciálnych a barbarských črepov pravdepodobne neodzrkadluje skutočné množstvo dovezených a doma vyrábaných nádob. Je možné, že robotníci si viac všímali farebné črepy ako sivohnedé zlomky barbarských nádob.

Medzi provinciálnou keramikou boli zastúpené rozličné druhy nádob. Z terry sigillaty sa zachovali tri okrajové črepy, zlomok dna a črep zdobený hlbokými zárezmi /obr. 45: 1, 2/. V najväčšom počte sa našli nádoby žltej farby, vyhotovené z plavenej hliny a dobre vypálené, zväčša tenkostenné. K tomuto druhu keramiky patrili nádoby s roztvoreným ústím /obr. 45: 3/ alebo so zosilneným okrajom, tiež kónické misky s vyhnutým okrajom. Zo žltej hliny sú vyrobené aj nádoby maľované červenou farbou: zvonku zdobené páskami alebo misky maľované vnútri. Jeden zlomok misky mal vnútri červený ornament /obr. 45: 4/. Ďalšie misky boli červeno pomaľované zvonku a vnútri ako imitácia terry sigillaty. Jeden taký črep mal na vnútornnej strane okrem maľby aj rytú výzdobu /obr. 45: 5/. Zlomok tzv. panónskej keramiky, zdobený zárezmi a ryhami, mal na vonkajšej strane zvyšky červenej maľby /obr. 45: 6/.

Druhú väčšiu skupinu tvorili nádoby sivej farby s drsným povrhom, takisto dobre vypálené. Boli v nej tenkostenné nádoby, napr. fragment hrnčeka zdobený na hrdle pásikom rýh /obr. 45: 7/, zlomok misky so zatiahnutým okrajom, okraj plochej pokrývky. Zlomky väčších nádob mali výzdobu zo zvislých a vodorovných pásikov jemných rýh. Závažný nález predstavuje fragment zásobnice so širokým vodorovným okrajom zdobeným žliabkami /obr. 45: 8/.

Ďalšia skupina zahrňovala črepy nádob s hladeným povrhom, jeden taký črep bol zdobený plastickými prúzkami /obr. 45: 9/, dva črepy mali zvonku biely povlak.

Barbarská keramika, vyrábaná z hrubozrnného materiálu, mala hnedú, sivú, čiernu, zriedka žltú farbu. Zistilo sa niekoľko typov nádob: guľovitá so zatiahnutým okrajom, nádobky s kónickým spodkom a rovným hrdlom zakončeným zosilneným alebo vyhnutým okrajom /obr. 45: 10/. Výzdoba nádob bola zväčša rytá: pásiaky zvislých rýh, oblúky, skupiny zárezov, vodorovné a šikmé žliabky, vyskytovali sa aj jamky od nechtorov /obr. 45: 11-13/. Okrem zlomkov keramiky sa získala rímska minca, ktorá bola však taká zničená patinou, že sa nedala bližšie určiť. Bol to stredný bronz, pravdepodobne Faustiny.

Nálezy sa vyskytovali vo vrstve na ploche majera, čo svedčí, že pochádzali zo sídliska. Opísané zlomky provinciálnej a barbarskej keramiky nie sú pre datovanie náleziska výrazným materiáлом, avšak niektoré detaily prispeli k jeho rámcovému zaradeniu. Jediný zdobený črep terry sigillaty pre malé rozmery nesstačil na určenie tvaru nádoby a rekonštrukciu jej výzdoby. Červeno maľované misky, ktoré napodobňovali terru sigillatu, sa vyskytovali prevažne v staršej dobe rímskej. Do tohto obdobia možno zaradiť fragment sivého hrnčeka a sivé črepy zdobené jemnými ryhami. Aj zásobnice s vodorovným okrajom boli rozšírené v staršej dobe rímskej. Na barbarskej keramike sa používala výzdoba rytými oblúčikmi alebo jamkami od nechtorov hlavne v 1.-2. stor. Na juh od Peslákovho majera na Slnečnej ulici sa našli zlomky keramiky, ktoré bolo možno datovať do staršej doby rímskej /Kraskovská 1982, s. 71-73/. Na svahu vyvýšeniny, kde stál Peslákov majer, sa zachránili hroby z doby rímskej, datované do 1. stor. n. l. /Kraskovská 1977, s. 487-491/. Na základe uvedených keramických tvarov a nálezov v okolí usudzujeme, že sídlisko na bývalom Peslákovom majeri patrilo do staršej doby rímskej.

L i t e r a t ú r a

KRASKOVSKÁ, L. 1977: Rímske žiarové hroby v Bratislave-Devínskej Novej Vsi.

Archeol. Rozhl., 29, s. 487-491.

KRASKOVSKÁ, L. 1982: Nové nálezisko z doby rímskej v Bratislave-Devínskej Novej Vsi. Archeol. Rozhl., 34, s. 71-73.

KERAMIKFUND AUS RÖMISCHER ZEIT IN BRATISLAVA, TEIL DEVÍNSKA NOVÁ VES. Auf einer Anhöhe in der Gasse Istrijská ulica kamen bei Bauarbeiten Scherben von provinzial-römischer und barbarischer Keramik zum Vorschein /Abb. 45/, die hier auf die Existenz einer Siedlung aus römischer Zeit hinweisen. Aufgrund der Gefäßformen und Funde in der Umgebung kann die Siedlung in die ältere römische Zeit datiert werden.

НАХОДКА КЕРАМИКИ РИМСКОГО ВРЕМЕНИ В БРАТИСЛАВЕ, ЧАСТЬ ДЕВИНСКА-НОВА-ВЕС. На возвышенности на Истрийской улице при строительных работах были найдены черепки провинциальной и варварской керамики /рис. 45/, свидетельствующие

о поселении римского времени. На основе форм сосудов и находок в окрестностях поселение можно датировать раннеримским временем.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V TEKOVSkom HRÁDKU

Rudolf Kujošský

V dňoch 17. 9. - 16. 10. 1984 uskutočnili pracovníci Archeologického ústavu SAV záchranný výskum v Tekovskom Hrádku /okr. Levice/. Výskum bol vyvolaný ťažbou piesku na výstavbu hrádzí n. p. Povodie Hrona /obr. 46: 1/.

Lokalita sa rozprestiera na miernej vyvýšenine nad inundáciou Hrona v mieste bývalého majera /45-22-24, 1 : 10 000, 410 : 300 mm/. Väčšia časť plochy bola už v čase výskumu vybagrovaná do hĺ. 2 m /cca 200 x 40 m/. Na zvyšku odkrytej plochy /celková skrývka cca 250 x 100 m/ sme preskúmali 21 sídliskových objektov a dva kostrové hroby.

Poloha bola osídlená v rôznych obdobiach od praveku až po stredovek. Niekoľko črepov naznačuje osídlenie už v neolite ľudom kultúry s lineárnom keramikou. Tri objekty patrili badenskej kultúre boli to porušené sídliskové jamy. Pozoruhodný bol objekt 7B, patriaci badenskej kultúre, v ktorom sme zistili zvyšky vypálenej hlinenej dlážky alebo druhotne vypálenej vymazanej podlahy. Ojedinelé nálezy črepov dokladajú osídlenie aj v staršej dobe bronzovej /madarovská kultúra/.

Najväčšia časť preskúmaných objektov patrila do doby laténskej. Preskúmali sme časť laténskej osady. Zahŕbené zvyšky chát s obdĺžnikovým pôdorysom boli orientované dlhšími stranami na SV /obr. 46: 2/. Vchod bol v dlhšej stene z V /obr. 46: 3/. Výplň chát bola veľmi zmiešaná s popolom. V nej sa nachádzali laténske črepy.

Najmladšie osídlenie na lokalite reprezentujú tri objekty z 11.-12. stor. Ide o bežný typ štvorcovej chaty s ohniskom v rohu a s kolovými jamkami v strede stien /obr. 46: 4/. Z dvoch preskúmaných kostrových hrobov jeden bol bez nálezov. V druhom hrobe /dieťa/ bola kostra čiastočne strávená zeminou. V hrobe sme našli tri drôtené bronzové náušničky so špirálovým stípcovitým príveskom a dva zdobené bronzové gombíky. Nájdené predmety zaraďujú hrob do 10. stor.

RETTUNGSGRABUNG IN TEKOVSKÝ HRÁDOK. Im Kataster der Gemeinde Tekovský Hrádok /Bez. Levice/ wurde Besiedlung aus dem Neolithikum /Kultur mit Linearkeramik/, Äneolithikum /Badener Kultur/ und der älteren Bronzezeit /Madarovce-Kultur/ festgestellt. Die ausgeprägteste Besiedlung gehört in die Latènezeit /Teil der Siedlung/ und in das Mittelalter /11.-12. Jh./. Es wurden auch zwei Skelettgräber entdeckt, eines ohne Funde, das andere mit Bronzeohrringen und Knöpfen aus dem 10. Jh. /Abb. 46./

СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В С. ТЕКОВСКИ-ГРАДОК. На территории села Тековски-Градок /р-н Левице/ было обнаружено поселение неолита /культура линейно-ленточной керамики/, энеолита /баденская культура/ и эпохи ранней бронзы /мадяровская культура/. Наиболее выразительным является поселение эпохи латена /часть поселка/ и средневековья /XI-XII вв./. Были найдены также два погребения с трупоположением. В одном находок не было, во втором были обнаружены серьги и пуговицы X в. /Рис. 46./

PIATA SEZÓNA VÝSKUMU V MUŽLE-ČENKOVE

Ivan Kuzma - Peter Salkovský

V dňoch 12. 5. až 10. 10. 1984 sa uskutočnila piata sezóna systematického záchranného výskumu v Mužle, časť Čenkov, v polohe Vilmakert /okr. Nové Zámky/.

Výskum pokračoval na ploche skúmanej už v r. 1983 - v sektورoch H-J/3-11 a ďalej sa prehľadala odkrývka na ploche v sektورoch K-L/3-11 /spolu 1225 m²/ . Zamerali sme sa hlavne na skúmanie včasnostredovekého osídlenia, keďže sa jasne črtalo i napriek veľkému suchu. Spolu sa odkrylo 65 sídliskových objektov a kostrový hrob, čím počet preskúmaných objektov stúpol na 329. Z tohto počtu bolo 18 objektov z obdobia kultúry s mladšou lineárной keramikou a želiezovskej skupiny, jeden objekt badenskej kultúry, 40 včasnostredovekých a 6 objektov bez nálezov, resp. s atypickým materiálom; do včasnostredovekého obdobia patrí i kostrový hrob.

Z objektov kultúry s mladšou lineárной keramikou a želiezovskej skupiny sú zastúpené materiálové a zásobné jamy bežného typu. Pôdorysy ďalších kolových stavieb sa v tejto sezóne nezistili. V objektoch sa nachádzali menšie množstvá črepového materiálu a takisto kamenná industria sa vyskytovala, podobne ako i v predchádzajúcich sezónach, iba v malých množstvách. Z objektu 309 pochádza kus kamennej suroviny, z jednej strany hladený, so stopami vŕtania. Okrem toho sa našiel odštep z kamennej sekery v objekte 283. Z objektu 319, materiálovej jame kultúry s mladšou lineárной keramikou, čiastočne narušenej včasnostredovekou chatou 300, pochádza časť štvorhrannej nádoby s meandrovitou výzdobou. Tvar i výzdoba by mohli poukazovať na vzťahy k potiskej oblasti.

Z obdobia badenskej kultúry sa preskúmal iba jeden objekt, patriaci ako väčšina ostatných do stupňa Baden IVa. Do badenskej kultúry však s najväčšou pravdepodobnosťou možno zaradiť kostru nájdenú v objekte 297 - včasnostredovekej zásobnej jame /obr. 47/. V jame baňatého tvaru s maximálnym výdutím v dolnej polovici a nepravidelnými stenami sa na dne v hĺ. 150 cm našla veľmi skrčená kostra, uložená na ľavom boku, orientovaná SZ-JV, tvárou na V, s pravou rukou pred tvárou. Ležala v obdĺžnikovitej priehlbni, hľbokej 10 cm, s rozmermi 83 x 62 cm, ktorá sa sýtohnedým zásypom odlišovala od ostatnej, hnedočiernej až čiernej výplne zásobnej jamy. Jama je totiž zapustená do rozsiahleho zemníka badenskej kultúry /zatial neskúmaného/ a zrejme priamo zasiahla hrob?/. Išlo by tak na lokalite o ďalší badenský pohreb v jame, ktorý sa podobne ako prvý /Kuzma 1985, s. 140/ nachádzal na okraji sídliska.

Okrem výskumu na zmienenej ploche sme urobili i rez západným smerom v sektورoch I-L/16, ktorým sme zistovali koncentráciu objektov v tejto časti lokality. Rez zachytil 10 objektov - pec a zásobnú jamu želiezovskej skupiny, zásobnice badenskej kultúry, včasnostredovekú chatu a zásobnice, čo ukazuje, že osídlenie pokračuje týmto smerom s rovnakou intenzitou.

Zo 40 preskúmaných včasnostredovekých objektov je 5 obytných stavieb, 27 zahĺbených hospodárskych zariadení a zásobných jám, pec s predpecnou jamou, exploatačná jama, detský hrob a niekoľko bližšie nešpecifikovateľných zahĺbenín.

Obytné stavby sú obdĺžnikovitého, štvorcu blízkeho pôdorysu s plochou 6,4-9,6 m², zahĺbené od úrovne zistenia 30-70 cm. Dve stavby boli vybavené dobre zachovanými kamennými pecami, v ostatných sa zistili len nevýrazné zvyšky využívacích zariadení. V orientácii domov prevláda smer SZ-JV, resp. SV-JZ, pece boli umiestnené vo východnom alebo južnom rohu.

Výrobným a skladovacím účelom pravdepodobne slúžili menšie i stredne veľké zahľbené obdĺžnikovité objekty i pretiahnuté obdĺžno-oválne zahľbeniny. Tieto objekty rozširujú škálu doteraz zastúpených sídliskových foriem na lokalite.

Zásobné jamy - obilnice sú zastúpené vo viacerých tvarových i obsahových variantách. Súdkovité, hruškovité, kónické a kotlovité obvykle nedosahujú hĺ. 150 cm, vajcovité zásobnice bývajú hlbšie.

V nálezovom fonde prevláda keramika, najmä hrncovité tvary nádob, bohaté sú nálezy osteologickej i archeobotanickej, pozoruhodný je ďalší nález misky tzv. sliezskeho typu.

Podľa predbežného rozboru keramiky /obr. 48-50/ možno do 9.-10. stor. zaradiť pravdepodobne väčšinu obytných stavieb, hospodárske zariadenia pretiahnutého tvaru a časť zásobných jám, do 10.-11. stor. patria zrejme obdĺžnikovité hospodárske zariadenia a časť zásobných jám, najmä súdkovité, kotlovité a kónické.

Piate výskumná sezóna priniesla okrem ďalšieho materiálu k riešeniu otázok typológie a chronológie keramiky nové poznatky k rekonštrukcii vývoja sídliskových foriem a vnútornej štruktúry osád z 9.-11. stor. a sledovaniu kontinuity slovanského osídlenia južného Slovenska po rozpade veľkomoravského štátu.

Literatúra

KUZMA, I. 1985: Pohreb v kultúrnej jame badenskej kultúry z Mužly-Čenkova. Archeol. Rozhl., 37, s. 139-151, 236.

FÜNFTE GRABUNGSSAISON IN MUŽLA-ČENKOV. Die Grabung in Mužla-Čenkov /Bez. Nové Zámky/ setzte auf der im J. 1983 untersuchten Fläche fort /weitere 500 m²/ . Sie richtete sich hauptsächlich auf frühmittelalterliche Besiedlung. Abgedeckt wurden 65 Siedlungsobjekte und ein Skelettgrab.

In den Objekten der Kultur mit jüngerer Linearerkeramik und der Želiezovce-Gruppe sind Material- und Vorratsgruben vertreten. Die Objekte enthielten überwiegend wenig Material. Im Objekt 319, einer Materialgrube mit jüngerer Linearerkeramik, fand sich der Teil eines viereckigen Gefäßes mit Mäanderverzierung, die auf Beziehungen zum Theißgebiet hinweisen könnte. Aus der Zeit der Badener Kultur wurde nur ein Objekt untersucht, doch kann hierher vielleicht das Skelett aus der frühmittelalterlichen Vorratsgrube Nr. 297 verwiesen werden. Das Skelett ist ein extremer Hocker mit NW-SO-Orientierung und lag in einer rechteckigen Vertiefung von 10 cm T. auf der Sohle der Vorratsgrube /Abb. 47/. Diese ist in eine umfangreiche Lehmbaugrube der Badener Kultur eingetieft und erreichte wahrscheinlich direkt die Bestattung. Es würde sich somit um eine weitere Bestattung in einer Grube der Badener Kultur handeln, die sich, ähnlich wie die erste /Kuzma 1985, S. 139 ff./, am Rand der Siedlung befindet.

40 frühmittelalterliche Objekte repräsentieren fünf Wohngebäude, 27 eingetiefte wirtschaftliche Einrichtungen und Getreidegruben, einen Ofen, eine Exploitationsgrube, ein Kinderkörpergrab und sechs näher nicht spezifizierte Eintiefungen. Neben reichen keramischen /Abb. 48-50/, osteologischen und archäobotanischen Funden ist der weitere Fund einer Schüssel des schlesischen Typs bemerkenswert. Die Grabung brachte neue Erkenntnisse zum Studium der Keramik, der Siedlungsformen und Besiedlungskontinuität in der Südslowakei im 9.-11. Jh.

Außer der Grabung auf genannter Fläche erfaßte man in einem Schnitt eine Konzentration von Objekten im Westteil der Fundstelle. Zehn festgestellte Objekte der Želiezovce-Gruppe, Badener Kultur und aus dem Frühmittelalter zeigen, daß die Besiedlung in dieser Richtung mit gleicher Intensität fortsetzte.

ПЯТЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ В С. МУЖЛА-ЧЕНКОВ. В с. Мужла, часть Ченков /р-н Нове-Замки/ продолжены исследования на площади, прослеженной уже в 1983 г. /500 кв. метров/. Исследования сосредоточились главным образом на раннесредневековом поселении. Вскрыт 65 объектов поселения и одно погребение с трупоположением.

Объекты культуры поздней линейно-ленточной керамики и жельезовской группы представлены материальными ямами и ямами-хранилищами. Объекты содержали большей частью только малочисленный материал. В объекте 319, материальной яме культуры поздней линейно-ленточной керамики, найдена часть четырехгранных сосуда с меандрическим орнаментом, который, по-видимому, указывает на взаимосвязь с потисской областью. К баденской культуре относится только один прослеженный объект, но к этому периоду можно отнести скелет, найденный в раннесредневековой яме-хранилище 297. Скелет в сильно скорченном положении, ориентированный по линии СЗ-ЮВ, лежал в пямоугольном углублении глубиной в 10 см на дне ямы-хранилища /рис. 47/. Яма была углублена в большом земляном карьере баденской культуры и, по-видимому, прямо затронула здесь находившееся погребение. Можно говорить о втором погребении в яме баденской культуры, которое подобно первому обнаруженному /Кузма 1985, с. 139 и сл./ находится на окраине поселения.

Среди 40 раннесредневековых объектов 5 можно считать жилыми постройками, 27 - углубленными хозяйственными объектами и зерновыми ямами, один объект была печь, 1 - эксплуатационная яма, 1 - детское погребение с трупоположением ребенка и 6 точнее не определимых углублений. Наряду с богатым керамическим /рис. 48-50/, остеологическим и археоботаническим материалом, внимания заслуживает новая находка миски т. наз. "силезийского" типа. Исследования принесли новые сведения для изучения керамики, форм поселения и преемственности поселения в южной Словакии в IX-XI вв.

Наряду с исследованиями на приведенной выше площади был сделан разрез для исследования концентрации объектов в западной части местонахождения. 10 разрезанных объектов жельезовской группы, баденской культуры и раннего средневековья указывают, что поселение тянется в этом направлении с той же самой интенсивностью.

SIEDMA SEZÓNA REVÍZNEHO VÝSKUMU RÍMSKEHO KASTELA V IŽI

Klára Kuzmová - Ján Rajtár

Terénné práce v r. 1984 sme realizovali vo viacerých priestoroch kastela. Pre postupujúcu výstavbu sústavy vodných diel na Dunaji sme sa upriamili prevažne na odkryvku juhovýchodného nárožia a ochraničenie južného frontu opevnenia.

Pokračovali sme aj vo vyhľadávaní dokladov staršieho drevo-zemného opevnenia a v ďalšom sledovaní rozsiahleho zemníka zo 4. stor. /Kuzmová - Rajtár 1984, s. 136-138/.

Juhovýchodná rohová veža. Túto dosiaľ najlepšie zachovanú vežu, ktorú vykopal už v r. 1906 J. Tóth-Kurucz /1907, s. 57/, sme lokali zovali porovnaním jeho plánu s odkrytými časťami kastela. Bolo zrejmé, že priestor juhovýchodného nárožia je značne porušený, preto sme vrchné vrstvy odkryli zemným strojom. Ďalej sme skúmali vytýčenú plochu /sektor 41-43/p a 40-43/q-r/ plošne s použitím detailných rezov /obr. 51/.

Z vonkajšieho pevnostného múru i z veže sa zachovali základy a sčasti i nadzákladové mury do v. 140-160 cm. Základy pevnostného múru, dosahujúce v. 100-120 cm a hr. 210-230 cm, tvorili nepravidelne riadkované vrstvy lomových kameňov, zalievané vápennou maltou. Plášt nadzákladovej časti bol z nahrubo pritesaných, riadkovaných a vyškárovaných kvádrov, jadro z liateho muriva z lomových kameňov a vápenocementovej malty. Veža sa primkýala k pevnostnému múru z vnútornej strany a mala mierne lichobežníkovitý pôdorys. Jej základy boli plytšie o 50-60 cm, pri severozápadnej vnútornej stene mali hr. 110-115 cm, pri bočných stenách dosahovali až 150-160 cm. Nadzákladové murivo severozápadnej steny mala hr. 110 cm, murivo juhovýchodnej bočnej steny v spodnej časti 150 cm. Vo v. 60 cm od päty základu bolo na jej vnútornej strane 30 cm široké vodorovné odsadenie, takže vrchná časť tohto múru mala potom hr. 120 cm. Podobné odsadenie sa pravdepodobne nachádzalo aj v severovýchodnej bočnej stene, ktorá bola vylámaná až po základy. Odsadenia azda slúžili na uloženie drevenej podlahy spodnej miestnosti veže. Stopy vchodu do jej vnútra sme nezistili.

Z vnútornej strany tábora bola ku kamennému opevneniu prisypaná berma, ktorá sa zachovala do v. 160-180 cm od pôvodného terénu. V severozápadnej časti sa nachádzal rozsiahly novodobý zásah. Jeho zásyp prekrýval značne porušené zvyšky múru zapusteného iba do spodnej vrstvy bermy, o 130 cm plytšie ako základy pevnostného múru. Tvorili ho lomové kamene kladené na nesúdržnú maltu. Zachovaná severovýchodná lisovaná strana bola vymurovaná z nahrubo opracovaných vyškárovaných kvádrov. Interpretácia a datovanie tohto múru sú zatiaľ veľmi problematické. Podla štruktúry muriva a stratigrafickej situácie ho zaraďujeme predbežne do 4. stor.

V predpolí veže sme nezistili stopy žiadnej prístavby, ale s fortifikáciou pravdepodobne súvisel systém desiatich jám kruhovitého pôdorysu s priemerom 90-150 cm, ktoré sa zretelne črtali až na úrovni podložia. Boli usporiadane akoby v troch nepravidelných radoch, súbežných s obvodovým múrom. V ich zásype sa okrem úlomkov tehál, kameňov a žarnova našlo iba niekoľko nevýrazných črepov. Uvedené jamy datujeme na základe stratigrafie a dvoch zlomkov keramiky s hnedo-zelenou glazúrou do 4. stor.

Systém jám nadväzoval na ukončenie I. priekopy kastela, ktorá mala hrotitý tvar a prebiehala paralelne s kamenným opevnením vo vzdialosti 400-450 cm. Základy veže i pevnostného múru boli zahĺbené cez navezenú vrstvu čiernochnedej hliny až do sivožltého ilovito-piesčitého podložia. Táto planírková vrstva prekrývala zvyšky starších objektov. Nálezy z ich výplne jednoznačne posúvajú datovanie výstavby kamenného kastela do mladšieho obdobia, ako sa doposiaľ predpokladalo, najskôr do doby cisára Antonina Pia, prípadne až Marcia Aurelia.

Drevo-zemný tábor. Výskum B. Svobodu /1962, s. 407, 418, obr. 2, 3/ priniesol prvé doklady o existencii staršieho drevo-zemného opevnenia

v priestore rímskeho kastela v Iži. Sondáž, ktorú sme uskutočnili v predchádzajúcej sezóne v jeho severovýchodnom predpolí, nepriniesla očakávané výsledky. Až zisťovacie rezy do podložia v priestore severozápadnej rohovej veže a severnej brány doložili ďalší priebeh severnejšej z dvojice hľadaných priekop. Bola zahĺbená do pôvodného terénu 230-320 cm, v závislosti od jeho sklonu, pričom jej dno dodržiavalo rovnakú horizontálnu úroveň. Mala hrotitý tvar a jej šírka dosahovala 500-600 cm. V šikmých stenách sa v troch profiloach črtali kapsovité zahľbenia - azda stopy po šikmo vsadených drevených koloch. Vo výplni, ktorú tvorili splachové a zásypové vrstvy, sa okrem pohodenej kostry koňa nenašli žiadne nálezy. V priestore porty praetorie, kde ju prekrývala vrstva čiernochnej hliny bez nálezov, zhodná štruktúrou s pochovaným pôdnym horizontom, sa nachádzala v subpozícii so základmi brány i obvodového múru a s bermovým násypom. V priestore severozápadnej rohovej veže ju porušoval negatív západného pevnostného múru a prekrývala vrstva čiernochnej hliny, vrstva úlomkov kameňov /pravdepodobne kamenársky stavebný odpad/ a bermový násyp. Vo vrstve kamenných úlomkov sa našlo niekoľko zlomkov keramiky, ktoré nemožno datovať bližšie ako do 1.-2. stor. Nie sú teda spolahlivým kritériom pri stanovení termínu ante quem. Ďalší priebeh priekopy západným smerom sa zatial nesledoval.

So staršou drevo-zemou fázou tábora s najväčšou pravdepodobnosťou súvisia aj objekty objavené v priestore juhovýchodného nárožia v zjavnej subpozícii s kamenným opevnením. Ich podlaha bola čiastočne zahĺbená pod úroveň terénu a upravená nasypanou vrstvou jemnozrnného piesku. Na základe nálezov - prevažne stredného bronzu Hadriana a zlomkov terry sigillaty zo včasnej rheinzaberskej produkcie - ich predbežne datujeme do 1. pol. 2. stor.

Zemník. V juhozápadnej časti retentúry sme pokračovali v odkrývke objemného zemníka zo 4. stor. Pomocou 2 m širokého rezu v sektore 11/m-p sme zistili jeho rozsah v severo-južnom smere. Dosahoval celkovú š. 22,5 m. V sektore 11/m-n porušil staršie sídliskové vrstvy a jeho dno, zahĺbené až do žltého ilovito-piesčitého podložia, siahalo do hĺ. 270-280 cm od dnešnej úrovne terénu. V sektore 11/o dno plynule stúpalo až k južnému okraju v sektore 11/p. Jeho výplň, podobne ako v severnej časti, tvorila mohutná navážka s obdobným viačnásobným zvrstvením /Kuzmová - Rajtár 1984, s. 136-138/. Juhovýchodný okraj zemníka v sektore 13-14/m-o sa zatial nepodarilo ohraňať.

V budúcej sezóne plánujeme rozšíriť skúmanú plochu v priestore juhovýchodného nárožia kamenného kastela a sledovať zachytené objekty predchádzajúce jeho výstavbu. Výskum sa však musí upriamiť hlavne na odkrývku južného frontu opevnenia a jeho predpolia, ktoré je bezprostredne ohrozené výstavbou novej dunajskej protipovodňovej hrádze.

L i t e r a t ú r a

- KUZMOVÁ, K. - RAJTÁR, J. 1984: Šiesta sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 135-139.
- SVOBODA, B. 1962: K dejinám rímskeho kastelu na Leányváru u Iže, okr. Komárno. In: Slov. Archeol., 10, s. 379-424.
- TÓTH-KURUCZ, J. 1907: Leányvár. In: A komáromvármegyei és városi múzeum Egyesüle 1906-évi értesítője. 20/12/. Komárom, s. 40-68.

SIEBENTE SAISON DER REVISIONSGRABUNG IM RÖMISCHEN KASTELL IN IŽA. Die Terrainarbeiten setzten in mehreren Räumen des Kastells fort. In der Südostecke deckte man Reste eines Eckturmes ab, der sich von der Innenseite an die Wehrmauer anschloß /Abb. 51/. Seine Fundamente, die in breitem Bogen verliefen, hatten eine D. von 210-230 cm und reichten in 100-120 cm T. Sie waren aus unregelmäßig gereihten Bruchsteinen mit Kalkmörtelbindung gemauert. Den Mantel der Obermauern bildeten gereihte Quader, der Kern war gegossenes Mauerwerk. Das Mauerwerk des Turmes hatte die gleiche Struktur. Seine Fundamente lagen um 50-60 cm höher und waren 150-160 cm, resp. 110-115 cm dick. Von der Innenseite war zur Befestigung eine Berme angeschüttet. In ihren unteren Teil war eine Mauer seicht eingetieft, die man einstweilen in das 4. Jh. datieren kann. Es erhielten sich von ihr nur geringfügige Reste. Im Vorfeld des Turmes erfaßte man den Abschluß des I. Wehrgrabens und einen Komplex von 10 Gruben kreisförmigen Grundrisses von 90-150 cm Durchmesser, die wahrscheinlich mit der Fortifikation zusammenhängen.

Unter der Befestigung des Steinkastells entdeckte man Reste von Objekten des älteren Holz-Erde-Lagers. Funde verweisen diese Phase in die erste Hälfte des 2. Jh. Die Bauzeit des Steinkastells verschiebt sich somit eindeutig in jüngere Zeit, am ehesten in die des Antoninus Pius evtl. bis Marcus Aurelius. Eine Sondage des Liegenden des nordwestlichen Eckturmes und des Nordtores belegte den weiteren Verlauf des nördlichen Wehrgrabens des Holz-Erde-Lagers /Svoboda 1962, S. 407, 418, Abb. 2, 3/. Er war 230-320 cm in das ursprüngliche Terrain eingetieft, hatte spitze Form und erreichte 500-600 cm Br. Außer einem Pferdeskelett wurden in der Füllerde keine Funde erfaßt.

Im Südwestteil der Retentur erfaßte man in einem langen Schnitt das nordsüdliche Ausmaß einer großen Lehmabbaugrube aus dem 4. Jh. Die Füllerde bildete eine mächtige Aufschüttung mit mehrfacher Schichtenabfolge /Kuzmová - Rajtár 1984, S. 136-138/. Die Grabung wird mit der Abdeckung der Südfront der Befestigung fortsetzen, die unmittelbar durch den Bau des Donaukraftwerkes bedroht ist.

СЕДЬМОЙ СЕЗОН КОНТРОЛЬНЫХ РАСКОПОК РИМСКОГО КАСТЕЛЛА В С. ИЖА. Полевые исследования продолжались в нескольких местах кастелла. В юго-восточном углу были вскрыты остатки угловой башни, примыкающей с внутренней стороны к оборонительной стене /рис. 51/. Ее фундамент, образующий широкую дугу, был толщиной в 210-230 см и доходил до глубины 100-120 см. Фундамент состоял из бутового камня, сложенного в неправильные ряды, соединенного известняковым раствором. Облицовочная кладка над фундаментом сооружена из рядов квадров, внутреннюю массу составляя литая кладка. Кладка башни имеет ту же самую структуру. Ее фундамент был углублен на 50-60 см мельче стены и достигал толщины 150-160 см, или же 110-115 см. С внутренней стороны была к оборонительной стене присыпана берма. В ее нижнюю часть была мелко углублена стена, которую можно точно датировать IV в. Сохранились от нее только небольшие остатки. В предполье башни были вскрыты конец рва I и комплекс десяти ям кольцевых в плане, диаметром в 90-150 см, которые вероятно связаны с фортификацией.

Под оборонительной стеной каменного кастелла найдены остатки объектов более древнего деревянно-земляного лагеря. Найдки датируют эту фазу первой

половиной II в. Таким образом время стройки каменного кастелла однозначно передвигается позднее, скорее всего в период Антонина Пия, или же Марка Аврелия. Шурфовка в материк северо-западной угловой башни и северных ворот подтвердила продолжение линии северного рва деревянно-земляного лагеря /Свобода 1962, сс. 407, 418, рис. 2, 3/. Он был углублен в 230-320 см от тогдашней поверхности, был заостренным и достигал ширины 500-600 см. Кроме скелета коня в его засыпи не было найдено никаких находок.

В юго-западной части ретентуры длинный разрез обнаружил границу большого земляного карьера IV в. в северо-южном направлении. В его заполнении найдена мощная многослойная засыпка /Кузмова - Райтар 1984, сс. 136-138/. Исследования будут продолжены в южной части линии оборонительной стены, находящейся непосредственно под угрозой стройки комплекса гидротехнических сооружений на Дунае.

VÝSKUM RYŽOVÍSK ZLATA V DOLINE RUDNO PRI VYHNIACH

Jozef Labuda

V auguste 1984 realizovalo Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici záchranný archeologický výskum ryžovísk drahých kovov v doline Rudno pri Vyhniach /okr. Žiar nad Hronom/. V dôsledku úpravy komunikácie v bezprostrednej blízkosti potoka Rudno /Klokočský potok/ sa zničia niektoré úseky so stopami po ryžovaní.

Približne v strede doliny na sútoku Rudna s neznámym prítokom /úpatie vrchu Klokoč; 36-33-02, 1 : 10 000, 160 : 200 mm/ sa nachádza rozsiahla potočná terasa /dĺ. 30 m, š. 5 m, v. od hladiny 3 m/. Potok až dodnes vymielal terasu, a preto jednotlivé rôzne sfarbené vrstvy možno v profile pozorovať. Počas výskumu sme vytýčili sondu s rozmermi 4 x 1 m, čím sme takmer prerezali terasu v smere od potoka. Spodnú úroveň sondy charakterizuje bledosivá ílovitá vrstva, nachádzajúca sa pod tmavohnedou vrstvou vymedzujúcou pôvodnú úroveň terénu. Jednotlivé vrstvy v profile reprezentujú ryžované nánosy. Okrem troch novovekých črepov /v hľ. 15 cm/ sa neobjavili sprievodné nálezy, preto datovanie ryžoviska nie je možné.

Predpokladáme, že už keltské etnikum sa v období na zlome letopočtu dostalo k tzv. primárny zónam povrchového zrudnenia v regióne Banskej Štiavnice ryžovaním v tokoch Štiavnice a Hrona s prítokmi. Rozsiahle ryžovnícke práce prebiehali i v stredoveku a novoveku, a preto časové určenie ryžovísk bude ľahké.

ERFORSCHUNG VON GOLDWÄSCHEREIEN IM RUDNOTAL BEI VYHNE. Das Slowakische Bergbaumuseum in Banská Štiavnica realisierte Rettungsgrabungen auf Goldwäscherien in Vyhne /Bez. Žiar nad Hronom/. Am Bergfuß Klokoč beim Zusammenfluß zweier Bäche befindet sich eine ausgedehnte Bachterrasse /L. 30 m, Br. 5 m, H. 3/, wo die Grabung verwirklicht wurde. Mit dem Schnitt von 4 x 1 m wurde das Terrainprofil erschlossen. Einzelne Schichten stellen Goldwäschereialagerungen dar. Außer drei neuzeitlichen Scherben in nicht großer Tiefe traten keine Begleitfunde zutage. Die genaue Datierung der

Goldwäschereiarbeiten, die an den Wasserläufen in den Štiavnicaer Bergen auch im Mittelalter und in der Neuzeit durchgeführt wurden, ist einstweilen nicht möglich.

ИССЛЕДОВАНИЯ МЕСТ ПРОМЫВКИ ЗОЛОТА В ДОЛИНЕ РУДНО У С. ВИГНЕ. Словацкий горный музей в Банской Штиавнице произвел спасательные раскопки мест промывки золота в с. Вигне /р-н Жяр-над-Гроном/. У подножия горы Клокоч у слияния ручьев находится большая терраса /дл. 30 м, ш. 5 м, в. 3 м/, где были произведены раскопки. Шурф 4 x 1 м вскрыл профиль террасы. Отдельные слои представляют собой промыванные наносы. Кроме трех черепков нового века на небольшой глубине сопровождающие находки не были обнаружены. Точная датировка промывочных работ, в ручьях Штиавницкого горного массива пока невозможна, так как они происходили как в период средневековья, так в новом веке.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA HORNEJ ROVNI PRI ŠTIAVNICKÝCH BANIACH

Jozef Labuda

V mesiacoch júl - august 1984 pracovníci Slovenského banského múzea v Banskej Štiavniči nepokračovali v systematickom archeologickom výskume lokality Staré mesto /Glanzenberg/, pretože ľažisko prác spočívalo na konzervácii odkrývaných architektonických zvyškov. V dňoch 16.-18. 7. 1984 uskutočnili záchranný výskum na Hornej Rovni v katastri obce Štiavnické Bane /okr. Žiar nad Hronom/. Bezprostredne pod vrchom Tanád /939 m/ prebiehali od januára rozsiahle zemné práce v súvislosti s razením novej šachty, čím sa pod Tanádom zničí pingové pole na žile Terézia, pretože prevádzkové objekty a haldový materiál postupne zapĺnia údolie medzi Hornou Rovňou a hrebeňom Tanádu.

V máji 1984 sa prieskumom zistilo, že buldozér narušil okraj rozsiahlej haldy jednej z množstva ping v blízkosti šachty Terézia /Základná mapa ČSSR, Banská Štiavnica, 1 : 50 000, 187 : 139 mm/. Zásahom tohto mechanizmu sa obnažil takmer 10 metrový profil haldy. V hľ. 20 cm sa našli ojedinelé fragmenty technickej keramiky. Pre pokračovanie stavebných prác /budovanie trafostanice/ sme v júli uskutočnili záchranný výskum. Preskúmala sa juhovýchodná časť haldy v miestach jej horného násypu. Terén tu bol značne rozrušený, a preto nebolo možné použiť sondážnu metódu. Zamerali sme sa na odkrytie tých častí, kde sa vyskytovali fragmenty keramiky. Nálezová vrstva nepresiahla úroveň 30 cm a rozprestierala sa na ploche 12 m². Jednotlivé nálezy sa našli tesne pod humusovitou vrstvou; v hľ. 30 cm už bol haldový materiál /kusy jaloviny a zvetranej zeminy/.

Z nálezov, ktoré boli vo vrstve zmiešané, treba uviesť: skúšobnícke misky viacerých typov, hlinené piecky /tzv. mufle/ s hlinenými podložkami, kúsky trosky, úžitkovú keramiku /fragmenty trojnožiek, okraje a dná glazovaných nádob/, fragmenty kachlic, konské podkovy, železné klince a zvieracie kosti. Z analýzy materiálu vyplýva, že ho možno datovať do 16.-18. stor. Toto zaradenie je potvrdené aj nálezom troch hlinených piecok /rekonštruované/, ktoré majú analógie v inventári z výskumu objektu Kammerhof v Banskej Štiavnici v r. 1968-70 /Schönweitzová 1969/.

Podľa štruktúry skúmanej vrstvy a materiálu možno miesto nálezu charakterizovať ako smetisko nedalekých technických objektov, ktoré sa však nepodarilo lokalizovať. Nachádzali sa zrejme v blízkosti štôlne Klinger /asi 60 m od skúmanej haldy/, kde je v súčasnosti výdatný prameň vody. Pingové polia z 15.-16. stor. predstavujú dnes jamovité útvary po povrchovej ťažbe a zisťovaní priebehu žilného zrudnenia. Neskor sa mnohé stali miestom na odpad z okolitých sídlisk. Neobjavené technické objekty možno odhadom charakterizovať ako nevelké výrobné zariadenia, kde sa aj v pomerne extrémnych výškových podmienkach robili skúšobnícke práce súvisiace so zisťovaním charakteru zrudnenia toho-ktorého ložiska. Do murovaných piecok z kameňa, tehly alebo železných sa na podložky položili skúšobnícke misky so vzorkou rudy a prekryli sa spomínanými tzv. muflami kvôli zamedzeniu padania iskier do vzorky. Ruda s prímesami, nasypaná v malých miskách, sa tavila a skúšala sa jej výdatnosť.

L iter at úra

AGRICOLA, G. 1933: Dvanásť knih o hornictví a hutníctví. Praha 1933.

SCHÖNWEITZOVÁ, S. 1969: Nálezová správa z archeologického výskumu v Kammerhofe /rukopis/. Bratislava.

RETTUNGSGRABUNG AUF HORNÁ ROVÉŇ BEI ŠTIAVNICKÉ BANE. Das Slowakische Bergbaumuseum in Banská Štiavnica verwirklichte eine Grabung in Štiavnické Bane /Bez. Žiar nad Hronom/. Unter dem Berg Tanád /939 m/ störten Erdarbeiten eine Halde in unmittelbarer Nähe einer Pinge, des Teiles eines Pingefeldes auf der Theresia-Ader. Im Fundmaterial waren Probeschüsseln mehrerer Typen, Tonöfen sog. Muffeln mit Tonunterlagen, Schlackenstücke, Gebrauchskeramik, Kachelfragmente, Hufeisen, Eisennägel und Tierknochen vertreten. Das Material ist rahmenhaft in das 16.-18. Jh. datierbar. Die untersuchte Stelle war eigentlich ein Abfallplatz unweit technischer Objekte. Diese konnten aber nicht lokalisiert werden. Es handelte sich um Produktionsobjekte, in denen in der Nähe des Erzlagers die Ergiebigkeit seines Erzgehaltes geprüft wurde.

СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ ГОРНА-РОВЕНЬ У С. ШТЬЯВНИЦКЕ-БАНЕ. Словакий горной музей в Банской Штьявнице произвел исследования в с. Штьявницке-Бане /р-н Жяр-над-Гроном/. У горы Танад /939 м/ земляные работы разрушили отвал в непосредственной близости ямы /пинги/ составной части ямного /пингового/ поля на жиле "Терезия". Среди вещевого материала находились пробные миски нескольких типов, глиняные печки, т. наз. "муфли" с глиняными подложками, шлак, бытовая керамика, фрагменты кафелей, подковы коней, железные гвозди и кости животных. Материал можно датировать приблизительно XVI-XVIII вв. Обследованное место представляло собой свалку близ технических объектов. Однако, эти объекты нельзя было локализировать. Это были производственные объекты, где был близ залежи исследован дебиг ее руды.

PRIEŠKUMY A ZÁCHRANNE VÝSKUMY V OKRESE NOVÉ ZÁMKY

Jozef Lisszka

Báňov

V. Tvrdoň /ul. Červenej armády 30/ odovzdal do Okresného múzea v Nových Zámkoch otvorený bronzový náramok s profilom tvaru D, zdobený rytým a puncovaným ornamentom /obr. 52: 4/. Podľa údajov darcu náramok pochádza z hrobu a našiel sa v r. 1983 pri kopaní základov rodinného domu na terasovitej vyvýšenine na pravom brehu starého ramena Nitry /45-23-19, 1 : 10 000, 460 : 244 mm/. Datovanie je bez znalosti nálezových okolností dosť problematické. Azda ide o predmet zo strednej doby bronzovej.

Dvory nad Žitavou

1. F. Szkála z Dvorov nad Žitavou odovzdal do Okresného múzea v Nových Zámkoch kamennú industriu /okrem dvoch drvíčov a žarnovov bochníkovitého tvaru jedenásť brúsených kamenných nástrojov/, ktoré pochádzajú z polohy Györök homoka /45-41-04, 1 : 10 000, 215 : 170 mm/. Táto klasická lokalita želiezovskej skupiny na pieskovej dune na ľavej strane Žitavy je známa zo zisťovacieho výskumu J. Pavúka v r. 1964 /Pavúk 1969/. V r. 1980 tu uskutočnil A. Točík povrchový zber, pri ktorom našiel veľké množstvo kamenných nástrojov /Točík 1981, s. 300/. V apríli 1984 sme prieskumom získali okrem kamenných nástrojov i množstvo črepov /obr. 52: 1-3/.

2. V chotári JRD Dvory nad Žitavou bolo pri terénnych úpravách pieskovej duny v polohe Tenyíri dôložne zničené pohrebisko z 10. stor. Počas záchrannej akcie sme získali už len niekoľko nálezov /fragment šable a meča, železné zubadlo a strmene, bronzové kovanie opaska a ď/>. Lokalita sa nachádza na pravom brehu Žitavy cca 1,5 km západne od jej koryta /45-23-24, 1 : 10 000, 257 : 270 mm/. Cca 500 m južne /45-23-24, 1 : 10 000, 270 : 280 mm/ na menšej pieskovej vyvýšenine sme objavili sivohnedé črepy keramiky vyrobenej zo zrnitého materiálu, zdobené vlnovkami. Tieto sídliskové nálezy možno rámcovo datovať do 10.-13. stor.

Nové Zámky

1. Pri povrchovom zbere na ľavom brehu Nitry na menšej terasovitej vyvýšenine vedľa zimného štadióna /45-41-03, 1 : 10 000, 130 : 125 mm/ sa zistilo sídlisko z 10.-13. stor. Nálezový materiál je reprezentovaný črepmi keramiky vyrobenej zo zrnitého materiálu, sivočiernej alebo sivohnedej farby, so zrezanými okrajmi, zdobenými zväzkami vlnoviek a obvodových línií.

2. Na včasnostredovekom sídlisku /Liszka 1983, s. 160, 360; ten istý 1984/ sme uskutočnili v lete 1984 krátkodobý záchranný výskum, pri ktorom bola odkrytá časť žlabového systému, sídliskové jamy a základy hlinenej pece. Nálezový materiál /okrajové črepy z hrncovitých a zásobnicovitých nádob, hlinených kotlíkov; obr. 54: 1-8/ datuje sídlisko do 10.-13. stor. Lokalita je na juhovýchodnom okraji mesta na ľavom brehu Nitry, na menšej vyvýšenine pri Nesvadskej ceste /45-41-03, 1 : 10 000, 150 : 263 mm/.

Zemné, časť Gúg

Povrchovým prieskumom sa objavilo sídlisko, na ktorom najstaršie nálezy pochádzajú z obdobia želiezovskej skupiny /črepy z hrubostenných i tenkostenných nádob, zdobené rytým a plastickým ornamentom; obr. 53: 1-5/. Ďalšie intenzívne osídlenie bolo v 8.-9. stor. Zo získaného materiálu /obr. 53: 6, 7/ je pozoruhodný črep zdobený kolkovaným ornamentom usporiadaným do mriežky /Mesterházy -

Horváth 1983/. Nálezy tohto charakteru sú na slovenských lokalitách pomerne vzácné /Želovce, hrob 680 - Čilinská 1973, s. 155/. Lokalita sa nachádza na pieskovej dune juhozápadne od časti Gúg a juhovýchodne od rybníka /45-23-22, 1 : 10 000, 275 : 365 mm/.

L i t e r a t ú r a

- CILINSKÁ, Z. 1973: Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. Bratislava.
- LISZKA, J. 1983: Archeologické prieskumy a záchranné výskumy v okrese Nové Zámky. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 159-161.
- LISZKA, J. 1984: Záchranné výskumy a prieskumy v Nových Zámkoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 147-149.
- MESTERHÁZY, K. - HORVÁTH, K. 1983: Településtörténeti kutatások Veresegyház határában. Archaeol. Ért., 110, s. 112-123.
- PAVÚK, J. 1969: Chronologie der Želiezovce-Gruppe. Slov. Archeol., 17, s. 269-367.
- TOČÍK, A. 1981: Prieskumy a záchranné výskumy na juhozápadnom Slovensku v roku 1980. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 296-306.

BEGEHUNGEN UND RETTUNGSGRABUNGEN IM BEZIRK NOVÉ ZÁMKY.

B a n o v. Gewonnen wurde ein Bronzearmring /Abb. 52: 4/, der wahrscheinlich aus einem mittelbronzezeitlichen Grab stammt /Datierung wegen der Fundumstände problematisch/.

D v o r y n a d Ž i t a v o u. 1. Lage Györök homoka: Aus einer Siedlung der Želiezovce-Kultur gewann man eine Menge von Scherben und Steinwerkzeugen /Abb. 52: 1-3/. 2. Lage Tenyíri dülö: Es wurden Funde aus einem vernichteten Gräberfeld aus dem 10. Jh. gerettet. Ca. 500 m von Gräberfeld war eine durch Scherben in das 10.-13. Jh. datierte Siedlung.

N o v é Z á m k y. 1. Zimný štadión: Festgestellt wurde eine Siedlung mit Scherbenmaterial aus dem 10.-13. Jh. 2. Lage Nesvadská cesta: Die Rettungsgrabung auf einer, durch Keramik /Abb. 54: 1-8/ in das 10.-13. Jh. datierten Siedlung ergab den Teil eines Rinnensystems, Kulturgruben und Fundamente eines Lehmofens.

Z e m n é, Teil G ú g. Durch Begehung wurde eine Siedlung der Želiezovce-Gruppe /Abb. 53: 1-5/ und aus dem 8.-9. Jh. /Abb. 53: 6, 7/ festgestellt.

РАЗВЕДКИ И СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В РАЙОНЕ НОВЕ-ЗАМКИ.

Б а н о в. Был найден бронзовый браслет /рис. 52: 4/ из погребения вероятно средней эпохи бронзы /датировка является проблематической по условиям находки/.

Д в о р и - н а д - Ж и т а в о у. 1. Урочище Дерек-Гомока: На поселении жельезовской группы было обнаружено большое количество черепков и каменных орудий /рис. 52: 1-3/. 2. Урочище Тенири-Диуле: Спаслись находки уничтоженного могильника X в. 500 м от могильника находилось поселение, датированное черепками X-XIII вв.

Н о в е - З а м к и. 1. Зимний стадион: Отмечено поселение с черепками X-XIII вв. 2. Урочище Несвадска-Цеста: Спасательные раскопки поселения, датированного керамикой /рис. 54: 1-8/ X-XIII вв. вскрыли часть системы желобов, культурные ямы, фундамент глиняной печи.

З е м н е, часть Г у г. При разведках отмечено поселение жельезовской группы /рис. 53: 1-5/ и VIII-IX вв. /рис. 53: 6, 7/.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM PREDHRADIA V BRATISLAVE-DEVÍNE

Alžbeta Maarová

V mesiacoch júl a august 1984 sa uskutočnil na lokalite Bratislava, časť Devín výskum predhradia po oboch stranach západnej brány. Vytýčilo sa päť sond. Po odstránení sivej zásypovej zeminy sa v hnedej illovitej hline zmiešanej s uhlíkmi našlo v sondách niekoľko zachovaných i čiastočne porušených objektov z rôznych období. V sonda 1 to bola časť ohniska s hrncovitou nádobou z doby rímskej /obr. 55: 1/, v sonda 2 časť podlahy s ihlancovitým závažím a fragmentmi mortárií, amfory a misiek z doby rímskej /obr. 55: 2/. V sonda 3 sa črtala zemnica nepravidelného tvaru, hlboká 100 cm /obr. 56: 1/. Bola porušená hradbovým múrom a obsahovala zvieracie kosti a fragmenty halštatskej keramiky, väčšinou z hrubozrnného materiálu, so zaobleným alebo šikmo zrezaným okrajom, ako aj zvyšky amforovitých nádob s plastickou výzdobou. V blízkosti objektu bolo niekoľko kolových jamiek a tri zásobné jamy, ktoré obsahovali zvieracie kosti a takú istú keramiku, aká sa nachádzala v zemnici. V sonda 4 bola čiastočne odkrytá zemnica, hlboká 80 cm. Boli v nej fragmenty laténskej nádoby situlovitého tvaru, patriacej do skupiny tuhovej keramiky zdobenej zvislým hrebeňovaním, ďalej fragmenty sivej keramiky zdobenej šikmým hrebeňovaním a zvyšky misiek s ostrou esovitou profiláciou. V objekte sa našli aj zvieracie kosti, ryhami zdobený dvojkónický praslen, zvyšky ihlancového závažia a kamenného žarnova, želená troska a spečené sklo. V okolí i v objekte sa nachádzali kolové jamky /obr. 56: 2/. V sonda 5 sa zistili dve laténske polozemnice. Prvá, približne obdĺžnikového tvaru, bola hlboká 25 cm. Pri jej kratšej, východnej stene boli zvnútra tri kolové jamky, štvrtá sa zachytila približne v strede objektu. V tesnej blízkosti objektu bola kruhová zásobná jama so zvyškami mazanice /obr. 57: 1/. Druhá, čiastočne odkrytá polozemnica, približne kruhová, mala hlbku 28 cm /obr. 57: 2/. V objekte bola zásobná jama, ktorá /takisto ako kruhová jama a obe polozemnice/ obsahovala zvieracie kosti a laténske črepy ako v sonda 4 /fragmenty tuhovej keramiky so zvislým hrebeňovaním, sivej keramiky zdobenej šikmým hrebeňovaním, misiek s ostrou esovitou profiláciou/.

Výskum v predhradí Devína zistil osídlenie v neskorej dobe rímskej /sonda 1 a 2/, staršej dobe halštatskej /sonda 3/ a neskorej dobe laténskej /sonda 4 a 5/. Problematicu vzájomných vzťahov týchto kultúr na lokalite osvetlí ďalší výskum.

ARCHÄOLOGISCHE ABDECKUNG DER VORBURG IN BRATISLAVA-DEVÍN. Auf der Fundstelle "Bratislava, Teil Devín, wurden fünf Schnitte abgesteckt. In den Schnitten 1 und 2 erschienen in dem mit Holzkohlenstückchen vermischten braunen Lehm Reste einer Feuerstelle, eines Fußbodens mit konischem Gewicht und spätbronzezeitlichen Keramikfragmenten /Abb. 55/. Im Schnitt 3 befand sich in einer braunen lehmigen Schicht eine Grubenhütte mit drei Vorratsgruben und Pfostenlöchern in der Nähe des Objektes. Die Grubenhütte und Gruben enthielten Tierknochen und Keramikfragmente aus der älteren Hallstattzeit /Abb. 56 : 1/, in den Schnitten 4 und 5 konstatierte man eine latènezeitliche Grubenhütte mit Resten eines Mahlsteines, einem Spinnwirtel, Eisenschlacke, dem Teil eines konischen Gewichtes mit geschmolzenem Glas und Halbgrubenhütten von rechteckiger und kreisförmiger Gestalt. In und außerhalb der Objekte waren

Vorratsgruben und Pfostenlöcher /Abb. 56: 2, Abb. 57/. Die Objekte enthielten Tierknochen und Keramikfragmente aus dem Spätlatène. Das gesamte Ausmaß und die Funktion der Objekte wird eine weitere Grabung bestimmen.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ОКРЕСТНОСТЯХ ЗАМКА-КРЕПОСТИ ДЕВИН. На местонахождении Братислава, часть Девин было заложено пять шурfov. В шурфе 1 и 2 в бурой глине, перемешанной с угольками, были вскрыты остатки очага и пола с пирамидальным грузилом и фрагментами керамики позднеримского времени /рис. 55/. В шурфе 3 в буром илистом слое была найдена землянка с тремя ямами-хранилищами и столбовыми ямами близ объекта. Землянка и ямы содержали кости животных и фрагменты керамики раннегальштатского времени /рис. 56: 1/. В шурфах 4 и 5 была найдена латенская землянка с остатками глиняного жернова, пряслицем, железным шлаком, частью пирамидального грузила и спеченым стеклом и прямоугольные и круговые в плане полуземлянки. В объектах и вне объектов были ямы-хранилища и столбовые ямы /рис. 56: 2, 57/. Объекты содержали кости животных и фрагменты керамики позднелатенского времени. Общие размеры и функцию объектов определяют следующие исследования.

PRIEŠKUMY STREDOSLOVENSKÉHO MÚZEA

Marta Mácelová

V priebehu roka 1984 uskutočnilo Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici tieto prieskumy:

Banská Bystrica, časť Malachov

Pracovníci n. p. Rudné bane v Španej Doline nás upozornili na nový nález skládky retort v horskej samote Ortúty /nadmor. v. 637 m/. Pri prieskume Malachovskej doliny sme vyzbierali niekoľko retort /technická keramika, ktorá sa používala pri chemickom procese zahrievania pri výrobe ortuti/. Skladka sa nachádza 200 m od vchodu do novootvorenej šachty a obsahuje stovky použitých a rozbitých kusov tejto hrubostennej keramiky. Podobná skladka sa našla pri horárni na Veľkej studni. Na Ortútoch je doložený začiatok ťažby ortuti na konci 14. stor., ukončenie na začiatku 19. stor.

Dolný Harmanec, okr. Banská Bystrica

V júni upozornil žiak Roman Ševčík z Banskej Bystrice na fosílné kosti jaskynného medveda, ktoré pozbierané pri návšteve málo známej jaskyne Krpcovo, súčasti Harmaneckého krasu. Pracovníci múzea urobili obhliadku lokality.

Jaskyňa sa nachádza na pravej strane Bystrickej doliny v severnom okraji dolnej terasy skalných stien kopca Krpcovo. Vchod je v nadmor. v. 670 m a z doliny nie je pozorovateľný. Jaskyňu zamerali, vyhotovili jej identifikačnú kartu a pomenovali ju podľa kopca Krpcovo členovia Slovenskej speleologickej spoločnosti v r. 1974. V r. 1976 vyhľabil nedaleko vchodu do jaskyne sondu pracovník Archeologického ústavu SAV v Nitre Juraj Bárta. Sonda bola negatívna. Paleontologický materiál, na ktorý upozornil žiak Ševčík a zvyšok ktorého sme našli pri prieskume pochádza z prekopávania nánosu v pravom výklenku zadnej časti jaskyne členmi SSS v r. 1980. Časť materiálu odovzdali jaskyniari do Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši. Materiál doteraz nie je spracovaný. Je potrebné v blízkej

budúcnosti venovať jaskyni pozornosť, pretože sa podobne ako iné lokality môže stať cieľom neodborných zásahov amatérov.

Hontianske Moravce, okr. Zvolen

V októbri vykonal autorka príspevku prieskum plochy pripravenej na rekultiváciu. Rigolačné práce na terase južne od obce na lavom brehu Veperského potoka sa práve začali. V priereze ryhy hlavného zberného kanála sa nezistili stopy po osídlení. Pri povrchovom zbere na terase /M-34-134-B, 1 : 25 000, 227 : 348 mm/ sa našli atypické črepy, ktoré patria pravdepodobne do okruhu kultúr s maľovanou keramikou. Lokalitu budeme sledovať počas melioračných prác.

GELÄNDEBEGEHUNGEN DES MITTELSLOWAKISCHEN MUSEUMS.

Banská Bystrica, Teil Malachov. Bei der Begehung in 637 m Überseehöhe fand man ein Depot von Retorten /technische Keramik/, die bei der Herstellung von Quecksilber benutzt wurden. Die Gewinnung von Quecksilber begann Ende des 14. und endete Anfang des 19. Jh.

Dolný Hrmanec /Bez. Banská Bystrica/. In der Höhle Krpovo fand man fossile Höhlenbärenknochen. Der Eingang in die Höhle befindet sich in 670 m Überseehöhe.

Hontianske Moravce /Bez. Zvolen/. Bei Begegungen wurden atypische Scherben aus dem Bereich der Kultur mit bemalter Keramik festgestellt.

РАЗВЕДКИ СРЕДНЕСЛОВАЦКОГО МУЗЕЯ.

Банска - Бистрица, часть Малахов. При разведках 637 м над уровнем моря был склад технической керамики /реторты/ использованной при производстве ртути. Добыча ртути началась в конце XIV в. и окончилась в начале XIX в.

Дольни - Гарманец /р-н Банска-Бистрица/. В пещере "Крпово" были найдены fossильные кости пещерного медведя. Вход в пещеру лежит 670 м над уровнем моря.

Гонтьянске - Моравце /р-н Зволен/. При сборе на поверхности были найдены нетипичные черепки круга культур расписной керамики.

PRÍRASTKY BRÚSENEJ KAMENNEJ INDUSTRIE V STREDOSLOVENSKOM MUZEU V BANSKEJ BYSTRICI

Marta Mácelová

V r. 1981 a 1984 získalo múzeum tri kusy brúsenej kamennej industrie z lokalít:

Bačíkov, okr. Zvolen

Študent Ondrej Poliak odovzdal do zbierok fragment kamenného sekeromlatu, ktorý našiel v septembri 1981 v polohe Breziny /M-34-123-A, 1 : 25 000, 259 : 310 mm/.

Sekeromlat /evid. č. 17 635/ - fragment bez tylovej časti, vyrobený z pieskovca. Zachovaná polovica sa trojuholníkovite zužuje k zahrotenému ostriu. Telo je najviac rozšírené v mieste otvoru, od otvoru kolmo k ostriu viedie rebro. Povrch dôkladne vybrúsený, na tele dve recentné ryhy; zachov. dĺ. 12,9 cm, š. v strede 6,6 cm, Ø otvoru 2,6 cm /obr. 58: 1/.

Pri prieskume na lokalite sme nezistili iné nálezy, preto nemôžeme sekero-mlat bližšie zaradiť. Patrí k tzv. vojnovým sekeromlatom, podľa rozdelenia J. Lichardusa /1960, s. 855/ k typu 20. Chronologicky sú tieto pomerne zried-kavé nálezy zaradené do neskorej fázy eneolitu.

Slovenská Lupča, okr. Banská Bystrica

V r. 1984 získalo múzeum od Ľudovíta Maštalírca brúsený kamenný sekeromlat a fragment ďalšieho sekeromlatu, ktoré údajne vykopal v jaskyni Driekyňa. Bližšie nálezové okolnosti sa nepodarilo zistíť.

Sekeromlat /evid. č. 17 953/, dokonale vyhladený, s vybrúsenými bočnými plochami, vyrobený z pieskovca. Stredná časť v mieste otvoru pre násadu rozšírená, smerom k tylu sa zužuje. Tylo zaoblené, mierne vypuklé, ostrie dôkladne vypracované. Na povrchu recentné zásahy; dĺ. 10,4 cm, š. tyla 2,2 cm, max. š. 3,7 cm, max. hr. 3,4 cm, Ø otvoru 1,7 cm /obr. 58: 2/.

Sekeromlat nenesie stopy po používaní. Bol vyrobený z pieskovca, ktorý nie je vhodný na výrobu pracovných nástrojov. Pravdepodobne plnil funkciu zbrane alebo symbolu mocenského postavenia. Podľa J. Lichardusa /1960, s. 855/ ide o typ 22. Rámcovo ho datujeme do mladého eneolitu.

Fragment sekeromlatu /evid. č. 17 954/ z pieskovca, zo slabo metamorfovanej horniny /fácie zelených bridlíc/. Zachovaná polovica má člunkovitý tvar, otvor šikmo prevŕtaný. Povrch hornej plochy vybrúsený a vyleštený, spodná plocha ne-rovná, nedopracovaná; dĺ. 8,3 cm, max. š. 5,5 cm, max. hr. 3,1 cm, Ø otvoru 2 cm /obr. 58: 3/. Rámcovo i tento fragment datujeme do mladého eneolitu.

Literatúra

LICHARDUS, J. 1960: Kamenné nástroje na Slovensku a ich hlavné typy. Archeol. Rozhl., 12, s. 842-859.

ZUWACHS VON GESCHLIFFENER STEININDUSTRIE AUS DEM MITTELSLOWAKISCHEN MUSEUM IN BANSKÁ BYSTRICA.

Bacúrov /Bez. Zvolen/. Vereinzelter Fund eines Axtfragmentes aus Sandstein ohne den Nackenteil /Abb. 58: 1/. Das Fragment stammt von den sog. Streitäxten, die rahmenhaft in das jüngere Äneolithikum datiert werden.

Slovenská Lupča /Bez. Banská Bystrica/.

In der Höhle Driekyňa fand man eine Sandsteinaxt mit geschliffenen Kanten /Abb. 58: 2/. Sie erfüllte etwa die Funktion einer Waffe oder war ein Machtsymbol. Sie ist in das Jungäneolithikum datiert. Das weitere Fragment einer solchen Axt ist bootförmig, mit schrägem Schaftloch, die Oberseite poliert, die untere uneben /Abb. 58: 3/. Rahmenhaft entfällt sie in das Jungäneolithikum.

ПРИРОСТЫ ПОЛИРОВАННОЙ КАМЕННОЙ ИНДУСТРИИ В СРЕДНЕСЛОВАЦКОМ МУЗЕЕ В БАНСКОЙ БИСТРИЦЕ:

Бацуроу /р-н Зволен/. Единичная находка фрагмента песчаникового топора-чекана без обушной части /рис. 58: 1/. Фрагмент относится к т. наз. боевым топорам-чеканам и датируется поздним энеолитом.

Словенска - Лупча /р-н Банска-Бистрица/. В пещере "Дриекиня" был найден песчаниковый топор-чекан с полированными боковыми сторонами /рис. 58: 2/. Вероятно он выполнял функцию оружия или был символом власти. Он датирован поздним энеолитом. Фрагмент другого топора-чекана ладьевидной формы

имеет косое просверленное отверстие, верхняя сторона полирована, нижняя часть шероховата /рис. 58: 3/. Он датирован приблизительно поздним энеолитом.

ĎALŠI TERÉNNY VÝSKUM V HOSTIACH

Klára Marková

Nálezisko v polohe Poddiivoč v obci Hoste /okr. Galanta/, situované na správej dune severne od obce a známe v päťdesiatych rokoch zbermi K. Godoviča, sa začalo skúmať r. 1976 /Bátora - Ižof 1976/. V súvislosti s postupnou likvidáciou vyvýšeniny sa uskutočnili záchranné výskumy ešte v r. 1980 a 1983 /Ižof - Točík 1981/.

Záchranným výskumom, realizovaným Archeologickým ústavom SAV 17. 4. - 15. 6. 1984, sa skúmal zvyšok duny, jej východná časť, situovaná bližšie k Dudváhu, ohrozená pokračujúcimi zemnými prácami. Na vzniknutú situáciu upozornil J. Ižof z múzea v Galante, ktorý zachránil obsah troch objektov. Vrstvu ornice odhráhal buldozér obvykle až po spráš, v ktorej sa výrazne črtali objekty. Preskúmala sa plocha cca 600 m², odkrylo sa 52 objektov.

Rez priekopou A/84 na juhu, urobený bagrom, umožňuje vymedziť plochu opevneného sídliska maďarskej kultúry. Rez bol široký 1,25 m. V uvedenej polohe bola š. priekopy 10,6 m, max. zistená hĺ. 4,02 m. Steny priekopy sa nerovnako strmo zbiehali k rovnému dnu, širokému 0,95 m.

Východný úsek prírodnej vyvýšeniny mal najstrmší svah. V tejto časti sa na okraji duny zachytí v smere SV-JZ 4,3 m dlhý pás troch rovnobežných radov kolových jám; vonkajší rad bol predsunutý. Uvedený systém kolových jám predstavuje zvyšok palisády sídliska. Zvonka za palisádou sa nachádzali ohniská 1-7, 9/84, ktoré vytvárali miestami až súvislú prepálenú vrstvu s popolom. Dno ohniska 4/84 bolo vyložené črepmi nádob maďarskej kultúry.

Vnútri opevneného sídliska sa zistili kultúrne jamy bez zjavného zámerného usporiadania. Objekty 16-17/84, 28 až 33/84, 40-42/84 boli v superpozícii. Jamy maďarskej kultúry mali najčastejšie rovné dno /napr. objekty 27, 33, 36, 40/84/, menej často hrotité dno /napr. objekt 28/84/. Zvláštny charakter /azda súvisiaci aj s kultovými praktikami/ mal objekt kruhovitého tvaru 36/84 s kolovou jamkou uprostred. Neobvyklý bol tvar objektu 43/84 so vzájomne oblúkovite k sebe prehnutými dlhšími stenami a oblúkovite od seba vyklenutými kratšími stenami. V strede objektu bola kolová jamka. V objekte sa nevyskytli nálezy. Výplň, bohatá predovšetkým v jamách so sivým popolovitým zásypom, obsahovala najmä keramiku, črepy a zvieracie kosti. V objekte 35/84 sa vyskytlo aj väčšie množstvo mazanice, a to s odtlačkami výpletu alebo so štrkovým jadrom a obojstranne hladeným povrchom, ako aj profilovaný fragment zdobený plastickou klukatkou. Chaty maďarskej kultúry sa počas výskumu nezistili. Keramické nálezy datujú objekty maďarskej kultúry do jej klasického a neskorého stupňa.

Z rámca pohrebných zvyklosťí maďarskej kultúry nevybočuje kostrový hrob 2/84 v kultúrnej jame 52/84 tesne pri stene /kostra smerovala hlavou na SV, po hľadom na Z/. Kostrový hrob 1/84, orientovaný SZ-JV, neobsahoval milodary. Mŕtvi bol uložený rovno, na chrbte. Hrob porušil objekty maďarskej kultúry.

Bez milodarov bola rituálne uložená zvieracia kostra v objekte 21B/84. Eróziou značne zasiahnutý fragment pravdepodobne náplecného kruhu, zhotovený z bronzovej tyčinky kruhového prierezu, je jediným kovovým nálezom sezóny.

Výskum potvrdil objekty s keramikou z doby halštatskej aj v polohe Poddivoč /objekty 46-50/84/. V tejto časti lokality sa neopakovali nálezy z ďalších časových úsekov.

Výskum osady prispieva nielen k poznaniu veľkosti a charakteru opevneného sídliska madarovskej kultúry, ale aj k možnosti objasnenia jeho vzťahov k ostatným súčasným lokalitám príslušného okolia a štruktúry osídlenia oblasti.

L i t e r a t ú r a

BÁTORA, J. - IZOF, J. 1976: Opevnená osada zo staršej doby bronzovej v Hostiach In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 46-49.

IZOF, J. - TOČÍK, A. 1981: Archeologické prieskumy a záchranné výskumy v okrese Galanta. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 93-104.

WEITERE TERRAINGRABUNGEN IN HOSTE. In Hoste /Bezirk Galanta/ wurde durch einen Grubenschnitt im Süden der Raum einer befestigten Madarovce-Siedlung begrenzt. Im Osten deckte man den Rest einer Palisade ab, vor ihr Feuerstellen. Im Areál der Siedlung konnten Kulturgruben festgestellt werden. Ihre Füllerde enthielt vor allem Scherben. In einer Kulturgrube war auch ein Skelettgrab untergebracht. Den einzigen Metallfund bildet ein fragmentarisch erhaltener Oberarmring. Hütten der Madarovce-Kultur kamen in dieser Saison nicht vor. Die Grabung bestätigte weitere Objekte aus der Hallstattzeit.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ПОЛЕВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В С. ГОСТЬЕ. В с. Гостье /р-н Галанта/ был разрезан ров на юге, чем была ограничена площадь укрепленного поселения мадяровской культуры. На востоке был вскрыт остаток палисада, перед ним очаги. На площади поселения были обнаружены культурные ямы. В их заполнении были найдены гравированным образом черепки. В культурной яме находилось также погребение с трупоположением. Единственной металлической находкой является фрагментарно сохранившийся наруч. Жилища мадяровской культуры в этом сезоне не раскопаны. Исследования подтвердили новые объекты гальштатской эпохи.

ZISTOVACÍ VÝSKUM V TRNAVE

Klára Mészárosová

V r. 1984 uskutočnilo Západoslovenské múzeum v Trnave a Archeologický ústav SAV v Nitre výskum na pripravovanom stavenisku na ulici kpt. Jaroša v Trnave /35-33-19, 1 : 10 000, 335 : 121 mm/.

Výskum realizovala autorka tohto príspevku za spolupráce s A. Vallaškom /finančné zabezpečenie AÚ SAV/.

Sondu, dĺžu 20 m, sme situovali k styku veže s hradbovým múrom. Zistili sme, že na tomto úseku hradieb bola veža mestského opevnenia postavená prv než hradbové mury. Veža bola zahŕňaná do vrstvy čiernej zeme a čiastočne do spraše. Spodná hrana základov je v h. 300 cm od dnešného povrchu; pri základoch veže bol terén

zvýšený sprašou, ktorá sa získala pravdepodobne pri úprave mestskej priekopy. Hradbový múr zapustili len do tejto druhotne navŕšenej spraše. Rozdiel medzi spodnou hranou základov veže a hradbových múrov je 150 cm. Základ oboch objektov tvorí murivo z nahrubo opracovaných kameňov; nadzákladová časť je tehlová s polymerne presným riadkovaním. Spojivo je vápenné, pieskovej farby, s obsahom drobného štrku s priemerom do 1,5 cm. Pri veži v sekundárne navŕšenej spraši bezprostredne nad čiernou vrstvou - teda nad pôvodným stredovekým terénom - bolo ohnisko, z ktorého sme získali minimálne množstvo keramiky pravdepodobne z 13. stor. a z čiernej vrstvy dva atypické zlomky neolitickej keramiky. Terén v ostatnej časti sondy bol narušený hlubokými novovekými zásahmi. Väčšina materiálu bola novoveká, prevažne zo 16. stor. /úlomky hlinených nádob, majoliky, kachlic, súčasti konského postroja: motýlkové zubadlo a rozeta zdobená zlatým motívom/. Výnimku tvorila obilná jama s materiálom z 18. stor.

Majiteľov tejto parcely /č. d. 103/ poznáme len od 16. stor. /bubeník, obchodníci, obuvník/ a tento fakt spolu s povahou prevládajúcich nálezov naznačuje, že v tejto mestskej časti práve od 16. stor. môžeme počítať so zvýšenou intenzitou osídlenia. Fakt, že hospodárske objekty v 18. stor. umiestnili už v blízkosti hradbových múrov, znamená definitívny ústup významu ich obrannej funkcie.

Historické pramene k vzniku hradieb sú chudobné. Belo IV. v privilegiálnej listine spomína Trnavu ako villa a jej obyvateľov ako cives. Panovník ešte aj v r. 1240 a 1247 uvádza mesto ako villa. Obyvatelia mesta sa v r. 1258-68 označujú ako cives. Trnava sa prvý raz uvádza ako civitas až v listine krála Štefana V. z r. 1270 a od tohto roku sa už označenie civitas stáva viac-menej zvyčajným. Napríklad v r. 1271 a 1273 v listine kráľa Ladislava sa píše "... prope civitatem de Tirna...". Kedže nemáme priame správy o stavbe hradieb, predpokladáme len na základe nepriamych indícii, že v sedemdesiatych rokoch 13. stor. už mesto bolo ohrazené hradbami. V listine z r. 1268 sa spomína predaj zeme, ktorá ležala mimo priekopy "...extra fossatum existentem...", ale mury sa ešte nespomínajú. Existenciou múrov sa nepočíta ešte ani v r. 1264, lebo v listine Bela IV., ktorou osloboďuje trnavské mnišky od zdaňovania mestom, sa uvádza, že pri kláštore stála kúria pre zamestnancov a úradníkov. Ak si všimneme lokalizáciu kláštora v tesnej blízkosti hradieb, pravdepodobne by ich boli spomenuli, ak by už boli bývali vybudované. V r. 1271 sa však už Trnava uvádza aj v zahraničných dokladoch ako "... civitas Tyerna...". Kráľ Ladislav IV. v r. 1273 píše už o Trnave ako o hrade "...castrum Tyrnense...". Takéto označenie, aj keď len nepriamo, ale predsa, naznačuje existenciu mestských múrov, ktoré mali nielen obrannú funkciu, ale stali sa aj symbolom dovršenia mestotvorného procesu.

Konklúziu z písomných prameňov podporujú aj doterajšie výsledky archeologických výskumov. V budúnosti práve pomocou archeológie bude pravdepodobne možné vypracovať detailnejšiu chronológiu vzniku a vývoja mestských múrov.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN TRNAVA. Auf einer vorbereiteten Baufäche in der Gasse ulica kpt. Jaroša in Trnava wurde mittels eines zur Verbindung des Turmes mit der Befestigungsmauer gerichteten Schnittes festgestellt, daß auf diesem Abschnitt der Befestigungsmauer der Turm der Stadtbefestigung noch früher als die Befestigungsmauern erbaut war. Der Turm war in eine Schwarzerdeschicht und teilweise in Löß eingetieft, wobei bei seinen Steinfundamenten das Terrain durch Löß erhöht war. Die Befestigungsmauern waren

nur in diesen sekundär angehäuften Löß eingetieft. Der Unterschied zwischen der unteren Kante der Turmfundamente und den Burgmauern beträgt 150 cm. Unmittelbar über der ursprünglichen mittelalterlichen Oberfläche war eine Feuerstelle, aus welcher wenige mittelalterliche Keramik gewonnen wurde. Das übrige Material war neuzeitlich. Nach Schriftquellen existierten die Befestigungsmauern schon vor den 70er Jahren des 13. Jh. Archäologische Befunde bestätigen dies, aber das Datierungsproblem der Entstehung und Entwicklung der Stadtmauern werden erst weitere Grabungen lösen.

РАЗВЕДОЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ТРНАВЕ. На строительной площадке на улице капитана Яроша в Трнаве был заложен шурф на месте соприкосновения башни с городской оборонительной стеной, по которому было обнаружено, что в этом отрезке городской оборонительной стены была башня городской оборонительной системы построена раньше оборонительной стены. Башня была углублена в слой черной почвы и частично в лесс, причем у ее каменного фундамента находился слой вторично навершеннего лесса. Оборонительная стена была углублена только в этот вторичной слой. Разница между нижней частью фундамента башни и оборонительной стены составляет 150 см. Непосредственно над первоначальной средневековой поверхностью был вскрыт очаг, в котором была найдена малочисленная средневековая керамика. Остальной материал относился к новому веку. По письменным источникам уже в 70-х годах XIII в. существовала городская оборонительная стена. Археологические данные подтверждают эту предпосылку, но проблему датировки возникновения и развития городской оборонительной стены разрешат только следующие исследования.

VÝSKUM A PRIESKUM V ZÁDIELSKYCH DVORNÍKOCH

Elena Miroššayová

Zádielske Dvorníky, časť Dvorníky, okr. Košice-vidiek

Poloha Hradište /Nagy váradi/, kóta 333,4 /M-34-126-B-a, 1 : 25 000, 187 : 279 nm/ - výšinné sídlisko, zistené zberom /Budinský-Krička 1976, s. 73/ na vrchole kužeľovitého kopca, ktorý na S prechádza do Horného vrchu, na J klesá do Turnianskej kotliny. Na západnom okraji vrcholovej plošiny sa nevýrazne črtajú zvyšky útvaru pripomínajúceho val. Súbor nálezov pochádza z povrchového zberu a dvoch zistovacích sond /0,5 x 1 m/ na JV a V okraja plošiny. Práce realizovala autorka a PhMr. G. Stibrányi v júli a septembri 1984. Nálezy sa objavili hned pod trávnatou vrstvou. V hĺ. 0,4 m sa prišlo na skalné podložie. Získané fragmenty keramiky a praslen majú jednotný charakter. Vypálenie je nekvalitné, materiál jemne zrnitý až zrnitý, povrch pôrovitý. Prevládajú odtiene svetlohnedej a hnedej farby. Výzdoba: plytké žliabky /obr. 59: 17/, pretláčaný nízky pásik kombinovaný s ryhami /obr. 59: 18, 22/, výčnelky /obr. 59: 19/. Väčšina fragmentov je nezdobená /obr. 59: 20, 21/. Praslen /obr. 59: 23/ má Ø 4,8 cm. Nájdené zvieracie kosti patria hovädziemu dobytku, drobným prežúvavcom /za určenie dakujem MVDr. V. Rajtovej/.

Datovanie: stredný eneolit, bolerázska skupina. Uloženie nálezov: VPS AÚ SAV, Košice; nález. správa 11 055/85 v archíve AÚ SAV, Nitra.

Zádielske Dvorníky, časť Zádiel

Úpäťie Hájskej stráne, ľavý breh Blatného potoka /M-37-41-08, 1 : 10 000, 247 : 300 mm/. Výskum plošne nadviazal na zistovaciu sondu C/83 /Miroššayová 1984, s. 153-154/ a zameral sa na mierne stúpajúce úpätie Hájskej stráne medzi cestou do Zádielskej doliny a skalnatým strmým svahom. Sonda C-3/84 /1,5 x 3,5 m/, situovaná najvyššie do svahu, ukázala okraj pôvodne osídlenej plochy. Tenká kultúrna vrstva obsahovala menšie množstvo časovo rôznorodých fragmentov keramiky a železnú ocielku.

Sonda C-1/84 vznikla rozšírením pôvodnej sondy C/83 na plochu 5 x 5,5 m. V hĺ. 0,8 m sa objavila kamenná deštrukcia a dve kolové jamy. Kamenná deštrukcia zasahovala čiastočne aj do sondy C-2/84 /4,5 x 5 m/, odkrývanej v najnižšej časti úpäťia. Pri odkrývke sa zo sond získali drobné obsidiánové ústupy a niekoľko fragmentov keramiky bukovohorskej kultúry. Intenzívnejšie osídlenie signalizujú fragmenty keramiky z neskorej doby bronzovej, nálezy z doby halštatskej /črepy, železné ihlice/, doby laténskej, povelkomoravského obdobia /črepy/ a zo stredoveku /črepy, železná kopija/.

Vzhľadom na to, že sledovaná plocha bola osídlovaná v rôznych obdobiach a navyše vystavená pôsobeniu erózie, nepodarilo sa s istotou zachytiť pôdorys objektu.

Uloženie nálezov: VPS AÚ SAV, Košice, nález. správa 10 979/84 v archíve AÚ SAV, Nitra.

Poloha Kosodom /M-34-126-B-a, 1 : 25 000, 137-148 : 247-253 mm/ - sídlisko zistené zberom na rovinatom poli v r. 1984. Súbor nálezov, ktorý odovzdal A. Szabó, obyvateľ obce Zádiel /č. d. 55/, obsahoval: zlomky mazanice, fragmenty keramiky, zlomok kamenného brúsika /dĺ. 6,5 cm/, bronzové šíidlo /dĺ. 6,1 cm, obr. 59: 4/ a trosku so stopami hrdze /8,3 x 5 cm/. Keramika je dobre vypálená, materiál jemne zrnitý až zrnitý, ako prímes obsahuje piesok, drobné kamenky, prípadne drvený vápenec. Opis výrazných keramických nálezov: fragmenty misiek /obr. 59: 2 - červenohnedý; 3 - svetlohnedý, lom čierny; 8 - svetlohnedý; 12 - sivočierny/, fragmenty šálok /obr. 59: 1 - čierny, vnútri rytá výzdoba; 5 - svetlohnedý, vnútro čiernosivé/, fragmenty hrncov /obr. 59: 7 - hnédý, povrch zdrsnený, slamovaný; 9 - hnédý až čierny; 13 - svetlohnedý; 14 - svetlohnedý; 15 - hnédý až čierny, fragmenty amforovitých nádob /obr. 59: 6 - čierny, vnútro hnédé, výzdoba ryhy, jamky; 10 - čierny, vnútro hnédé, plytké žliabky; 11 - hnédý/, fragment hlineného kotúča /obr. 59: 16/.

Sledovaný súbor datujeme rámcovo do mladej až neskorej doby bronzovej. Uloženie nálezov: VPS AÚ SAV, Košice, nález. správa 11 056/85 v archíve AÚ SAV, Nitra.

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1976: Eneolitické výšinné sídlisko v Zádielskych Dvorníkoch.

In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 73.

MIROŠŠAYOVÁ, E. 1984: Výskum a prieskum mikroregiónu Zádielska dolina. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 153-154.

GRABUNG UND BEGEHUNG IN ZÁDIELSKÉ DVORNÍKY.

Zádielske Dvorníky, Teil Dvorníky /Bez. Košice-Land/. Höhensiedlung. Fundkollektion aus Lesefunden und zwei Probeschnitten

/0,5 x 1 m/. Keramikfragmente und ein Spinnwirbel /Abb. 17-23/, schlecht gebrannt, das Material feinkörnig bis körnig, Farbe hellbraun und braun. Datierung: mittleres Äneolithikum, Boleráz-Gruppe.

Zádielske Dvorníky, Teil Zádiel 1. Fuß von Hajské stráne: Die Grabung knüpfte an den Probeschnitt C/83 an. Den Rand der ursprünglich besiedelten Fläche erfaßte der Schnitt C-3/84. Die dünne Kulturschicht enthielt wenige Keramikfragmente und einen Feuerstahl. Die Schnitte C-1/84 und C-2/84 ergaben eine Steindestruktion. Festgestellt wurden Besiedlungsspuren der Bükker Kultur, intensivere Besiedlung in der Spätbronzezeit /Scherben/, Hallstattzeit /Scherben, Eisennadeln/, Latènezeit, nachgrömmährischen Zeit /Scherben/ und im Mittelalter /Scherben, Eisenlanze/. Der Grundriß des Objektes konnte nicht mit Sicherheit festgestellt werden. 2. Flur Kosodomb: Eine Siedlung durch Lese funde auf ebenem Gelände festgestellt. Die Fundkollektion enthielt: Lehmverputz, Keramikfragmente /Abb. 59: 1-3, 5-16/, Wetzsteinbruchstück /L. 6,5 cm/, Bronzeahle /L. 6,1 cm, Abb. 59: 4/, Schlacke mit Eisenrostspuren /8,3 x 5 cm/. Datierung: jüngere bis späte Bronzezeit.

РАСКОПКИ И РАЗВЕДКИ В С. ЗАДЬЕЛСКЕ-ДВОРНИКИ.

Задьелске - Дворники, часть Дворники /р-н Кошице-видье/. Поселение на возвышенности. Материал был найден на поверхности при сборе или в двух пробных шурфах /0,5 x 1 м/. Фрагменты керамики и пряслице /рис. 59: 17-23/, некачественного обжига, материал мелкозернистый или зернистый, цвет светло-каричневый и коричневый. Датировка: средний энеолит, болеразская группа.

Задьелске - Дворники, часть Задьел. 1. Подножие Гайского склона: Исследования исходили из пробного шурфа C/83. Окраина первоначально поселенной площади была выявлена в шурфе C-3/84. Тонкий культурный слой содержал малочисленные фрагменты керамики, железное кресало. В шурфах C-1/84 и C-2/84 выявились каменная деструкция. Были найдены следы поселения биковогорской культуры. Более интенсивное поселение относится к поздней эпохе бронзы /черепки/, к эпохе гальштата /черепки, железные булавки/, эпохи латена, послевеликоморавского времени /черепки/ и эпохи средневековья /черепки, железное копье/. План объекта не удалось с уверенностью выявить. 2. Урочище Косодомб: Поселение, обнаруженное при сборе подъемного материала на равнинном поле. Найдены фрагменты керамики /рис. 59: 1-3, 5-16/, обломок точильного камня /дл. 6,5 см/, бронзовое шило /дл. 6,1 см, рис. 59: 4/, шлак с следами железной ржавчины /8,3 x 5 см/. Датировка: поздняя и финальная эпохи бронзы.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU NA LOKALITE TUREŇ VO VÍTKOVCIACH

Elena Miroššayová - František Javorský

Výskum vo Vítkovciach /okr. Spišská Nová Ves/ na hradisku z mladšej a nejakej doby bronzovej na lokalite Tureň bol realizovaný bezprostredne pri ľažobne stene kameňolomu. Zameral sa na zistenie situácie na ploche južne od sondy IX/82 a sektorov skúmaných v r. 1983.

Sonda I/84 /1 x 15 m/ nadväzovala severným profilom na sondu IX/82. Vrstvu A /hr. 20-70 cm/ tvorila zemina a kamene zosunuté z vyšších polôh sídliska a deštrukcie valu. Na dne tejto vrstvy sa objavovali súvislejšie vrstvy kameňov z múrikov stien objektov a väčšie kusy mazanice. Nálezy: fragmenty keramiky z rôznych časových horizontov osídlenia, kamenné brúsy, hlinené a kamenné terčíky, fragmenty tkáčskych závaží, kostné šidlá, zlomky pokrývok, bronzový krúžok /obr. 60: 3/, fragment čepele dýky /obr. 60: 4/, ihla zo spony, zvieracie kosti.

Vrstvu B /hr. 50-90 cm/ tvoril zásyp nad podlahami objektov a vlastné podlahy. Prevažná časť materiálu nad podlahami bola v sekundárnej polohe. Z chronologickej hľadiska sú najdôležitejšie nálezy v podlahách objektov a v planírke pod nimi. Podlahy objektov /hr. 5-15 cm/ obsahovali väčšie množstvo črepov z hrubostenných hrncov, amforovitých nádob a mís. V planírke pod podlahami sa našli črepy tenkostenných šálok okrovej a čiernej farby. Na podlahách objektov boli zvieracie kosti, kamenné otíkače, pokrývky, praslen, kostné šidlo, pieskovcový kadlub /obr. 60: 1/. V úrovni stien objektov a nad podlahami ležali veľké kusy mazanice a uhlíky.

V siedni I/84 sa odkryli objekty 18/84 a 19/84 /obr. 60: 2/. Rezom pod ich podlahami sa ukázali umelo vytvárané terasy do vápencového podložia. Južne od objektu 19/84 sa prišlo na upravenú plochu bez podlahy. Je to prvý úsek, kde sa pri vnútornej stene valu zistila absencia objektu. Predpoklad, že by v týchto miestach mohla byť vstupná brána, treba overiť plošnou odkrývkou rozsiahlejšej časti.

Ukončil sa aj výskum kontrolných blokov v úrovni objektu 17/83 a nad podlahou objektu 16/83. Celá plocha bola prácami v lome dosť narušená. Na podlahe objektu 17/83 v kontrolnom bloku sond IX/82 - II/83 sa našli črepy, zvieracie kosti, uhlíky, brúsy, roztieracie kamene a dva hlinené modely sekeriek /obr. 60: 5, 6/.

Výskum prispel k upresneniu niektorých konštrukčných detailov objektov pri vnútornej stene valu a naznačil možnosť lokalizácie vstupnej brány. Nález kadluba dokladá kovolejársku činnosť v osade. Ostatný materiál je analogický nálezom z predchádzajúcich výskumov. Uloženie nálezov: Výskumná expedícia Spiš, Spišská Nová Ves, prír. č. 110/84.

FORTSETZUNG DER GRABUNG AUF DER FUNDSTELLE TUREŇ IN VÍTKOVCE. In Vítkovce /Bez. Spišská Nová Ves/ stellte man auf einer Burganlage aus der jüngeren und späten Bronzezeit in einem Schnitt von 1 x 15 m unter der Schicht A /D. 20-70 cm/ Steine und Lehmverputz der Mauern von Objekten fest, die an die Wallinnenmauer angebaut waren. Funde: Keramikfragmente, Tierknochen, Wetzsteine, Ton- und Steinscheiben, Gewichtfragmente, Knochenahlen, ein Bronzering, Dolchfragment /Abb. 60: 3, 4/ und die Nadel einer Fibel. In der Schicht B /D. 50-90 cm/ fand man auf den Fußböden der Objekte außer gebräuchlichem Fundinventar eine Sandsteingußschale /Abb. 60: 1/. Auf den Fußböden kamen besonders Keramikfragmente zum Vorschein. Im Schnitt deckte man Fußböden zweier Objekte ab /18, 19/84; Abb. 60: 2/. Die zugerichtete Fläche südlich vom Objekt 19/84 könnte auf eine Toreinfahrt deuten. Diese Erwagung muß durch eine Flächenabdeckung beglaubigt werden. Beendet wurde auch die Grabung einer sehr gestörten Fläche auf dem Niveau des Objektes 17/83. Außer anderen Funden kamen hier zwei tönerne Imitationen von Axten zutage /Abb. 60: 5, 6/.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ ТУРЕНЬ В С. ВИТКОВЦЕ. В с. Витковце /р-н Спишка-Нова-Вес/ в городище поздней и финальной эпох бронзы был заложен шурф 1 x 15 м. Под слоем А /толщиной в 20-70 см/ были обнаружены камни и обмазка от стенок объектов, пристроенных к внутренней стене вала. Найдки: фрагменты керамики, кости животных, точильные камни, глиняные и каменные диски, фрагменты грузил, костяные шилья, бронзовое колечко, фрагмент кинжала /рис. 60: 3, 4/, иголка от фибулы. В слое Б /толщиной в 50-90 см/ на полах объектов наряду с обычным вещевым инвентарем была найдена песчаниковая литейная форма /рис. 60: 1/. В полах объектов встречались главным образом фрагменты керамики. В шурфе были вскрыты полы двух объектов /18, 19/84; рис. 60: 2/. Нетронутая площадь южнее объекта 19/84 позволяет предполагать положение вступительных ворот. Это предположение надо проверить раскопками широкой площадью. Были окончены исследования разрушенной площади на уровне объекта 17/83. Наряду с другими находками здесь встретились и глиняные подражания кельтов /рис. 60: 5, 6/.

PRIEŠKUM V OKRESE POVAŽSKÁ BYSTRICA

Jozef Moravčík

Dlhoročný spolupracovník Považského múzea v Žiline Ernest Poliak z Púchova uskutočnil v r. 1982-84 viacero prieskumov a obhliadok archeologických lokalít v oblasti Púchova. Zistil niekoľko nových nálezísk, ale najmä preveril stav známych lokalít, zistených terénnym prieskumom alebo overených výskumom v 50-60-tych rokoch.

Nové lokality

B e l u š a

Pod Mliečnicou. Po hľbokej orbe sa urobil prieskum na pravom brehu Konopného potoka asi 300 m od okraja lesa Mliečnica v dĺ. 150 m a š. 50 m /M-34-97-D-a, 1 : 25 000, 99 : 350 mm/. Sídlisko je orbou značne narušené. Získaná keramika datuje osídlenie do dvoch-troch období praveku. Výrazné sú najmä črepy lužickej kultúry /HB/ a púchovskej kultúry z neskorej doby laténskej. Horná časť malej valcovitej nádoby červenotehlovej farby je azda ešte staršia /neolit?/. Evid. č. 7436-45.

Pod Pačkovec. V priestore medzi cestou z Visolají a korytom Pružinky /M-34-97-D-c, 1 : 25 000, 97 : 64 mm/ narušil výkop kultúrnu vrstvu obsahujúcu črepy a prepálenú mazanicu. Materiál je málo výrazný, iba jeden črep má výzdobu v podobe jemných zvislých rýh /staršia doba rímska?/. Evid. č. 7446.

B e l u š a, časť Podhorie /Rybniky/

Prieskumom /M-34-97-D-c, 1 : 25 000, 168 : 166 mm/ sa zistilo nové popolnicové pohrebisko lužickej kultúry. Na lokalite urobilo JRD rekultiváciu /prevzdušnenie/ pôdy, pri ktorej sa zrejme zničila väčšina žiarových hrobov a kamenných vencov mohýl. Na okraji poľa sa nachádza množstvo veľkých kameňov /zrejme z mohýl/ a na povrchu oráčiny veľa črepov z popolnic. Viacero zlomkov pochádza z vysokých valcovitých hradiel váz, niektoré z dvojkónických misiek a z tela čiernych amfor zdobených žliabkami. Pohrebisko malo zrejme dlhšie trvanie /BD-HB/. Evid. č. 7474-89.

D u b n i c a, časť P r e j t a /Sedličky/

Pri hĺbení nového koryta Prejtského potoka /M-34-109-A-b, 1 : 25 000, 106 : 122 mm/ porušili praveké sídlisko. Lokalita sa nachádza na ľavej strane potoka a kultúrnu vrstvu bolo možno sledovať v dĺ. 150-200 m, v hĺ. 70-100 cm, a hr. 40-50 cm. Obsahovala črepy, uhlíky, mazanicu a zvieracie kosti. Keramika patrí dvom fázam osídlenia: 1. mladšiu lineárnu keramiku reprezentujú črepy nádob vyrobených z jemného materiálu s odtlačkami obilných pliev a výzdobou v podobe notových hlavičiek, 2. stredovekú keramiku /13. stor./ dokladá črep zdobený nechťovými vrypmi a masívny okraj z veľkej zásobnice. Evid. č. 7447-53.

Opakovaný prieskum za účasti autora zistil okrem známej situácie a podobných nálezov /evid. č. 7490-7505/ aj čiastočne narušenú pec s prepálenou hlinenou kupolou /oproti domu č. 155/180/. Pec bola narušená bagrovaním nového koryta potoka a zachovala sa z nej iba dolná časť. Umiestnená bola kolmo na smer koryta a v oboch brehoch sa zistilo ešte čiastočne zachované zaklenutie hlinenej kupoly. Pec mala pretiahnutý oválny tvar s rozmermi 170 x 80 cm, vnútorná v. od dna po torzo kupoly bola 15-30 cm. Priečny rez pecou obnažil pod rovným dnom, prepáleným do sivočierne, sivožltý piesok, pod ním tenkú vrstvu uhlíkov a potom kamenité podložie. Prepálené hlinené steny pece stáli na kamennom podloží; pec bola do tohto podložia zahľbená. Výplň /nad prepáleným dnom/ tvorila hnedá zemina zmiešaná s množstvom uhlíkov. Našli sme tu niekoľko neolitickej a stredovekých čriepkov, zvieracie kosti a korýtku mäkkýšov. Výplň v strede bola prekrytá prepálenou vrstvou hliny - zvyšok kupoly? Pretože pec bola zahľbená do kultúrnej vrstvy obsahujúcej črepy mladšej lineárnej keramiky a v jej výplni sa našli aj stredoveké črepy, je pravdepodobné, že pochádza až z 13. stor. Evid. č. 7506-12.

P ú c h o v, časť H o š t i n a /Podnitrovie/

Na ploche sledovanej prieskumom /M-34-97-B-c, 1 : 25 000, 110 : 340 mm/ sa zistilo sídlisko lužickej kultúry /HB-HC?/. Na povrchu oráčiny sa našlo niekoľko málo výrazných črepov. Evid. č. 7399.

V i s o l a j e /kultúrny dom/

Výkop vodovodnej ryhy /M-34-97-D-c, 1 : 25 000, 45 : 68 mm/ porušil kultúrnu vrstvu, ktorú možno sledovať aj pri objektoch JRD a na poliach v ich okoli. E. Poliak vybral z nej niekoľko slovanských a stredovekých črepov. Slovanský materiál reprezentujú najmä von vyhnuté a kónicky zrezané okraje hrncov a črepy z tela nádob, zdobené zväzkami vodorovných rýh. Všetky nádoby boli vyrobené z piesočnatého materiálu, iba jedna z grafitového. Stredoveká keramika je vyrobená na kruhu a zdobená vrypmi, vysokými vlnovkami, prípadne širšími pravidelnými vodorovnými ryhami. Evid. č. 7385-98. Nálezy patria do 9. a 13. stor.

Lokality zistené v 50-60-tych rokoch

H o r o v c e /Pod Ostrou horou/

Sidlisko púchovskej kultúry a slovanské /Petrovský-Šichman 1965, s. 60; M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 22 : 106 mm/ je sčasti zastavané a sčasti zničené hlbokou orbou. Ako na väčšine lokalít, možno nájsť iba drobné atypické črepy.

H o r o v c e, časť K v a š o v /Starice/

Sidlisko zo staršej doby železnej /Petrovský-Šichman 1965, s. 59-60; M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 51 : 109 mm/ je už úplne zničené hlbokou orbou.

L e d n i c a

Pri kríži. Popolnicové pohrebisko lužickej kultúry /M-34-97-C-b, 1 : 25 000, 87 : 311 mm/ je takmer úplne zničené hlbokou orbou a iba ojedinele sa nájde malý črep.

Hrad. V okolí hradu /M-34-97-C-b, 1 : 25 000, 117 : 252 mm/ sa nachádzajú rozsiahle sídliská z viacerých úsekov praveku a zo slovanského obdobia /Petrovský Sichman 1965, s. 60/. Nateraz je celý priestor zalúčnený, avšak pri rozširovaní cesty pod hradom bolo možno vo svahu sledovať veľa črepov zo stredoveku a z novoveku.

M i k u š o v c e

Nivka. Výskumom v r. 1960-63 sa na rozsiahлом popolnicovom pohrebisku lužickej kultúry získal materiál zo 184 žiarových hrobov /Pivovarová 1965, s. 107-162 M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 105 : 114 mm/. Nepreskúmaná časť pohrebiska je už hlbokou orbou takmer úplne zničená.

Horné Nižovsie. Druhé popolnicové pohrebisko lužickej kultúry, na ktorom sa výskumom zistilo 11 žiarových hrobov /Pivovarová 1965, s. 107; M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 110 : 85 mm/, je taktiež úplne zničené mnohoročnou hlbokou orbou.

Kopce. Tretie popolnicové pohrebisko lužickej kultúry, na ktorom výskum zistil štyri žiarové hroby /Pivovarová 1965, s. 107; M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 133 : 33 mm/, je nateraz zalúčnené, a preto sa nedal posúdiť jeho súčasný stav. Je pravdepodobné, že tu bude možné ešte nejaké hroby preskúmať.

Skalice. Na známej lokalite /Petrovský-Sichman 1965, s. 58-59; M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 152 : 115 mm/ sa pri prieskume v polohe Pod starou baňou získal výrazný črepový materiál lužickej kultúry z mladšej doby bronzovej /HB/ a keramika púchovskej kultúry z neskorej doby laténskej a zo staršej doby rímskej.

T u c h y ſ a /Lipovka/

Rozsiahle sídlisko s viacerými fázami osídlenia /M-34-97-C-d, 1 : 25 000, 67 : 227 mm/, známe aj ako miesto nálezu rímskej železnej dýky /uložená v SNM Martin; Petrovský-Sichman 1965, s. 58/, je na celej ploche vysadené ríbezľovými krami a na povrchu sa nezistili nálezy.

L i t e r a t ú r a

- PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1965: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej
In: Vlastiv. Zbor. Považia. 7. Banská Bystrica, s. 53-129.
PIVOVAROVÁ, Z. 1965: K problematike mohył v lužickej kultúre na Slovensku.
Slov. Archeol., 13, s. 107-162.

BEGEHUNGEN IM BEZIRK POVAŽSKÁ BYSTRICA. Es wurde der Stand mehrerer bis jetzt bekannter Lokalitäten beglaubigt und diese Fundorte entdeckt:

B e l u š a. Lage Pod Mliečnicou: Auf einer Fläche von 150 x 50 m eine Siedlung der Lausitzer /HB/ und Púchov-Kultur /1. Jh. v. u. Z./. Lage Pod Pačkovec: Kulturschicht mit Keramik aus römischer Zeit.

B e l u š a, Teil P o d h o r i e. Brandgräberfeld der Lausitzer Kultur, durch Keramik in die Stufen BD-HB datiert.

D u b n i c a, Teil P r e j t a. Siedlung der Träger der jüngeren Linearkeramik und aus dem 13. Jh. Lehmfugen mit Steinfundament 180 x 80 cm.

P ú c h o v, Teil H o š t i n a. Siedlung der Lausitzer Kultur mit wenig ausgeprägter Keramik /HB-HC?/.

V i s o l a j e. Siedlung aus dem 9. und 13. Jh.

РАЗВЕДКИ В РАЙОНЕ ПОВАЖСКА-БИСТРИЦА. Было проверено состояние нескольких известных местонахождений и найдены следующие новые местонахождения:

B e l u š a. Урочище Под-Мльечникоу : На площади 150 x 50 м поселение лужицкой /HB/ и пуховской культур /I в. до н. э./. Урочище Под-Пачковец : Культурный слой с керамикой римского времени.

Б е л у ш а, ч а с т ь П о д г о р ь е. М о г и л ь н и к с т р у п о с о ж ж е н и я м и л у ж и ц к о й к у л ь т у р ы, д а т и р о в а н н ы й к е р а м и к о й с т у п е н я м и В D - Н В.

Д у б н и ц а, ч а с т ь П р е й т а. П о с е л е н и я н о с и т е л е й к у л ь т у р ы п о з д н е й л и н е й н о - л е н т о ч н о й к е р а м и к и и Х I I I в. Г л и н я н а я п е ч ь с к а м ен н ы м подом 180 x 180 см.

П у х о в, ч а с т ь Г о ш т и н а. П о с е д е н и е л у ж и ц к о й к у л ь т у р ы с м а л о в ы - р а з и т е л ь н о й к е р а м и к о й /Н В - Н С ?/.

В и с о л а е. П о с е л е н и е IX и Х I I I в в.

PRÍRASŤKY NÁLEZOV Z OKRESU ŽILINA

Jozef Moravčík

V r. 1984 získalo Považské múzeum v Žiline darom niekoľko archeologických nálezov z lokalít v okolí Žiliny.

D i v i n k a / V e l k ý vrch /

D. Krásnohorský odovzdal črepy a železnú kramličku, ktoré našiel v septembri 1983 na lokalite Velký vrch /M-34-98-A-b, 1 : 25 000, 165 : 330 mm/. Vybral ich z profilu sondy IV na akropole hradiska skúmaného v r. 1972-73 /Moravčík 1980, s. 19, 30-31/. Medzi nálezmi sú črepy z nádob vytočených na kruhu, ale aj vyrobených vo volnej ruke a zdobených zvislým hrebeňovaním. Všetky datujeme do 1. stor. pred n. l. Evid. č. 7233-39.

S t r e č n o / hrad /

D. Krásnohorský odovzdal niekoľko črepov púchovskej kultúry, ktoré našiel na terase hradného kopca /M-34-98-B-c, 1 : 25 000, 32 : 333 mm/. Terasa sa nachádza severne od telesa hradu nad poslednými domami obce a nad štátnou cestou E 13. Črepy, zdobené jemným hrebeňovaním a zvislými ryhami, datujeme na rozhranie letopočtov; iba jeden črep zdobený vodorovnými ryhami, je slovanský, azda z 9. stor. Evid. č. 7240-43.

V a r í n, č a s t N e z b u d s k á L ú č k a

D. Krásnohorský zo Žiliny našiel v r. 1975 v polohe Pri háji nedaleko starého futbalového ihriska kusy železnej trosky a keramiku zo staršej doby rímskej /Šedo 1977, s. 267; Moravčík 1980, s. 49/. V r. 1984 odovzdal ďalšie črepy z tohto nálezu, ktoré potvrdili pôvodné datovanie do staršej doby rímskej. Evid. č. 7231-2.

Z i l i n a, č a s t R o s i n a

Ziak ZŠ v Rosine M. Kováčik našiel v júni 1983 v koryte riečky Rosinka praslen, vyrobený zo žulového okruhliaka; Ø 5,2 cm, v. 3 cm, Ø otvoru 1,7 cm; evid. č. 7230.

V zbierkach múzea je zatiaľ iba jediný kamenný praslen, nájdený na kopci hradu Hričov, datovaný keramikou do 9. stor. Z Rosiny sú doteraz známe prevašetkým nálezy lužickej kultúry - popolnicové pohrebisko v polohe Skotňa /Moravčík 1978, s. 162/ a depot bronzových predmetov /Moravčík 1980, s. 26-29, tab. III-IV/.

L i t e r a t ú r a

MORAVČÍK, J. 1978: Nález popolnicového hrobu v Rosine. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 162.

MORAVČÍK, J. 1980: Archeologické nálezy v Považskom múzeu v rokoch 1971-1975.

In: Vlastiv. Zbor. Považia. 14. Martin, s. 15-63.

SEDO, O. 1977: Stopy ťažby a spracúvania železnej rudy v chotári Varína. In:

Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 267.

FUNDZUWACHS IM BEZIRK ŽILINA.

D i v i n k a. Funde von Spätlatène-Keramik aus dem Profil des Schnittes IV auf dem Burgwall Veľký vrch.

S t r e č n o. Funde von Púchov-Keramik von der Wende der Zeitrechnung auf der Terrasse des Burgberges.

V a r í n, Teil N e z b u d s k á L ú č k a. Neue Keramikfunde aus der älteren römischen Zeit von der schon seit 1975 bekannten Fundstelle, als hier gestörte Schichten mit Eisenschlacke - Eisenschmelzöfen - festgestellt wurden.

Z i l i n a, Teil R o s i n a. Im Flußbett der Rosinka Fund eines Spinnwirtels aus Granitgeröll.

ПРИРОСТЫ НАХОДОК В РАЙОНЕ ЖИЛИНА.

Д и в и н к а. Находки позднелатенской керамики из разреза шурфа IV в городище Вельки-Врх.

С т р е ч н о. Находки пуховской керамики смены летосчислений на террасе замковой горы.

В а р и н, часть Н е з б у д с к а - Л у ч к а. Новые находки керамики раннеримского времени на местонахождении, известном уже с 1975 г., когда здесь были найдены разрушенные слои, содержащие железный шлак - железоплавильные печи.

Ж и л и н а, часть Р о с и н а. В русле Р осинки находка пряслица, изготовленного из гранитной гальки.

NOVÉ NÁLEZY ZO SELCA A Z LEDNICE

Tamara Nešporová

S e l e c /Hradisko/, okr. Trenčín

Obec leží v kotlině Považského Inovca. Na V od obce sa týči výšina pod názvom Hradisko /kóta 732/. Vrcholová časť je pre strmosť svahov pomerne ťažko prístupná, svahy sú pokryté zakrpatenými stromami a krovím, ktoré tvoria nerovnomerne hustý les. Na geologickej stavbe Hradiska sa podielajú obalové horniny kryštalického jadra Inovca.

Prvý prieskum polohy /M-35-23-11, 1 : 10 000, 420 : 67 mm/ bol vykonaný v r. 1970. Neskôr sa zopakoval so snahou získať poznatky o osídlení. V r. 1984 sa našiel v oblasti sedla pod vrcholom v polohe Sokolova skala kotúč ručného rotačného mlynčeka - žarnov, značne zvetraný. Vyrobený je z pôrovitého a hrubo zrnitého kameňa. Kruhová plocha žarnova je tenšia, v strede zhrubnutá, bočné steny sú kolmé. V strede je kruhový otvor, ktorý prechádza celou hrúbkou žarnova; Ø 40 cm, Ø otvoru 5,3 cm, hr. obvodu 3 cm, hr. stredového otvoru 7,5 cm. Evid. č. Trenčianskeho múzea A 152/83.

Zarnovy tohto typu sa vyskytujú v 8.-10. stor. /Beranová 1980, s. 207-208/ a pretrvávajú i počas stredoveku v 11.-14. stor. /Beranová 1975, s. 25-26/. Vzhľadom na miesto nálezu, ktoré je príznačné pre zemné hrádky, možno sa domnievať, že reprezentuje stredoveké osídlenie.

L e d n i c a /Lednický hrad/, okr. Považská Bystrica

Obhliadka hradu /administr. mapa okresu, 1 : 50 000, 283 : 359 mm/ sa uskutočňuje periodicky /patrí do zbernej oblasti Trenčianskeho múzea/, pretože v posledných rokoch sa vyskytli nežiaduce zásahy "hladačov pokladov" priamo v jeho areáli. Čerstvé výkopy sme zistili v strednej - palácovej časti hradu. Za pomoc miestnych orgánov sme zaistili časť nálezov, žiaľ, ide len o zlomok toho, čo bolo nezákonne získané /komorová kachlica z týchto nálezov bola darovaná Archeologickému ústavu SAV v Nitre/. Prevažnú väčšinu tvoria zlomky keramiky: profilované okraje hrncov, zlomky miskovitých kachlíc so štvorcovým ústím, ako aj komorových kachlíc s reliéfne zdobenou čelnou plochou. Vo výzdobe sú motívy heraldické /časť erbového štítu/, figurálne /fragment postavy koňa/, rastlinné /úponky, rozviliny a ďalšie, neurčiteľné/. Vyskytuje sa i bežný typ rímsovej komorovej kachlice s cimburím a gotickou architektonickou výzdobou čelnej plochy.

Celistvejší je fragment kachlice s reliéfnym zobrazením veže, ukončenej hranolovitým cimburím, v spojení s postavou bojovníka s mečom v bojovom postoji, pravdepodobne fragment erbového znaku. Ďalšími nálezmi sú: cibuľovitá vrcholová kachlica s tmavozelenou glazúrou a fragment profilovaného kamenného ostenia.

Hrad Lednica bol postavený ako strážny pohraničný hrad pri ceste na Moravu koncom 13. stor. Uvedené nálezy datujeme do 14.-15. stor. s výnimkou cibuľovitej vrcholovej kachlice, ktorá je zo 17. stor., záverečnej fázy existencie hradu. Hrad zanikol vypálením v r. 1710.

Nálezy sú uložené v Trenčianskom múzeu pod evid. č. A 120/83.

L i t e r a t ú r a

BERANOVÁ, M. 1975: Zemědělská výroba v 11.-14. století na území Československa. Studie Archeol. Úst. ČSAV v Brně. 3. Praha.
BERANOVÁ, M. 1980: Zemědělství starých Slovanů. Praha.

NEUFUNDE AUS SELEC UND LEDNICA.

S e l e c /Bez. Trenčín/. Östlich der Gemeinde auf der Anhöhe Hradisko fand man bei einer wiederholten Begehung im Sattel unter dem Gipfel die Scheibe einer Rotationshandmühle - einen Mahlstein aus porösem und grob gekörntem, ziemlich verwittertem Stein. Die kreisförmige Fläche des Mahlsteines ist dünner, die Mitte verdickt, die Seitenwände sind senkrecht, durch die Mitte hindurch führt ein rundes Loch. Mahlsteine dieses Typs waren im 8.-10. Jh. üblich /Beranová 1980, S. 207-208/ und dauerten bis in das 11.-14. Jh. /Beranová 1975, S. 25-26/. Vermutlich war Hradisko eine mittelalterliche Feudalburg.

L e d n i c a /Bez. Považská Bystrica/. Aus Amateurgrabungen im mittleren, dem Palasteil der Burg Lednica stammen Keramikbruchstücke, eine Zwiebelkachel und der Teil eines profilierten steinernen Gewändes. Die Kachel fügt sich in das 17. Jh., die übrigen Funde in das 15. Jh. Die Ende des 13. Jh. erbaute Grenzwachtburg beim Weg nach Mähren, wurde im J. 1710 niedergebrannt und verwüstet. Ein Teil der Ruine ist als Denkmal gestaltet.

НОВЫЕ НАХОДКИ В С. СЕЛЕЦ И ЛЕДНИЦА.

С е л е ц /р-н Тренчин/. Восточнее села находится возвышенность, называемая Градиско. При повторяющихся разведках был найден в области седловины под вершиной диск от ручной ротационной мельницы – жернов из гористого крупнозернистого, выветренного камня. Диск жернова тонкий, посреди утолщенный, боковые грани по окружности перпендикулярны, посреди кольцевое отверстие проходящее по всей толщине жернова. Жернова этого типа встречаются в VIII-X вв. /Беранова 1980, сс. 207-208/, продолжают встречаться также в XI-XIV вв. /Беранова 1975, сс. 25-26/. Предполагается, что Градиско было небольшим средневековым замком-крепостью.

Л е д н и ц а /р-н Поважска-Бистрица/. Из раскопов любителей происходят обломки керамики, лукообразный концевой изразец и часть профилированного каменного откоса. Изразец относится к XVII в., остальные находки к XV в. Сторожевая пограничная крепость, построенная в конце XIII в. у дороги в Моравию, была сожжена и опустошена в 1710 г. Часть развалин подверглась консервации.

ZÁCHRANA NÁLEZOV NA PODHRADÍ V TRENCÍNE

Tamara Nešporová

V jarných až jesenných mesiacoch uskutočnila autorka príspevku v spolupráci s majiteľom pozemku P. Vozárikom záchranu nálezov pri zemných práciach – znižovanie terénu, úpravách okolia domu a pod. Lokalita sa nachádza v severozápadnej časti podhradia v Trenčíne v susedstve s Marienburgom, opevneným areálom kostola /M-6/1, 1 : 1000, 352 : 233 mm/.

V tejto časti podhradia sa terén prudko zvažuje. V minulosti bol vyrovnaný navážkou /na niektorých miestach hr. až 350 cm/, ktorá obsahovala nálezy datované od 15. do 18. stor. Základová ryha pre oporný mür, kopaná pod vrstvami navážky, bola takmer sterilná, len s niekoľkými atypickými stredovekými črepmi. Záchrannú akciu nebolo možno rozvinúť v širšom meradle, musela sa prispôsobiť daným podmienkam.

Rozbor nálezov a ich reštaurovanie nie sú skončené, predkladáme len čiastkové výsledky. Najpočetnejšie bola zastúpená úžitková kuchynská keramika, súčasti vykurovacích zariadení, menej sklo a drobné kovové predmety. Stredovek reprezentujú črepy z hrncovitých nádob, mís i tanierov a početné zlomky kachlic. Novoveká keramika je už väčšinou glazovaná a fajansová. Pozoruhodným nálezom sú kachlice s reliéfnou figurálnou výzdobou čelnej plochy: prvý typ znázorňuje páru v dobovom renesančnom odevu, druhý poprsie mladíka. Výzdoba na druhom type preberá motív zo staršieho obdobia, čoho dokladom sú nálezy na hrade Trenčín, datované do 15. stor. Kachlice z podhradia sú z technickej stránky menej kvalitné, masívnejšie, s pestrofarebnou polevou. Je pravdepodobné, že pochádzajú z meštianskych domov starého mesta, na hrade sme ich nezistili. Uvedené typy kachlic i ďalší, zdobený reliéfnou rozetou, datujeme na koniec 16. stor.

Časť nálezov je pravdepodobne odpadom z hradu. Usudzujeme tak podľa niektorých analogických zlomkov kachlic datovaných do 15. stor. /napr. s gotickou majuskulou na vrcholových kachliciach s cimburím/.

Práce na pozemku budú sledované i v nasledujúcim období, rovnako aj celá oblasť podhradia, ktorá je dôležitá z hľadiska problematiky vzniku mesta a počiatocného štátia jeho vývoja.

Nálezy sú uložené v Trenčianskom múzeu pod evid. č. A 131/83.

RETTUNG VON FUNDEN IN DER VORBURG VON TRENCÍN. Die Fundstelle befindet sich in unmittelbarer Nähe eines überdachten Treppenganges, der Verbindung der Stadt mit der Marienburg, einem befestigten Kirchenkomplex. In der Richtung vom Treppengang senkt sich das Terrain jäh, was in der Vergangenheit durch eine aufgefahrenen Schicht verebnet wurde, an manchen Stellen bis zu 350 cm Mächtigkeit. Die einzelnen Schichten ergaben Funde aus dem 15. bis. 18. Jh., die unter der Auffüllung gegrabene Fundamentrinne der Stützmauer enthielt nur einige atypische mittelalterliche Scherben. Das Fundmaterial wies am zahlreichsten Küchenkeramik auf, ferner Teile von Heizeinrichtungen - Kacheln, weniger Glas und metallene Kleinfunde. Bemerkenswert sind Bruchstücke von Simskacheln mit gotischer Majuskel und Renaissancekacheln mit figuraler Reliefverzierung, die wahrscheinlich aus Bürgerhäusern der Altstadt stammen. In ikonographischer Hinsicht befindet sich ein identischer Typ einer figuralen Kachel unter den Funden aus der Burg und ist in das 15. Jh. datiert.

ОХРАННЫЕ НАХОДКИ В ПОДГРАДЬЕ В ТРЕЧИНЕ. Местонахождение расположено в непосредственной близости закрытой лестницы - соединением города с Марьянбургом, укрепленным церковным комплексом. В направлении от лестницы местность строго снижается, что в прошлом выравнивалось слоем привоза толщиной до 350 см. Отдельные слои содержали находки, датированные XV-XVIII вв., траншея фундамента подпорной стенки, рытая под привозом, содержала только несколько атипических средневековых черепков. В вещевом материале наиболее многочисленной казалась бытовая керамика, составные части отопительных устройств - изразцы, менее стекло и мелкие металлы. Внимания заслуживают обломки карнизных изразцов с готическими маюскулами и ренессансовые изразцы с рельефным фигурным украшением, вероятно от мещанских домов старинного города. С иконографической точки зрения сходный тип фигурного изразца, имеющийся в находках из замка, датируется XV в.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V CHOCHOLNEJ-VELČICIACH

Tamara Nešporová

Pri zemných prácach v obci Chocholná-Velčice, časť Chocholná /okr. Trenčín/, sa narazilo na známej lokalite /Nešporová 1983, s. 172/ na ďalší zo žiarových hrobov pohrebiska, ktorého rozsah podľa našich zistení podstatne presahoval hranice záhrady.

Hrob sa nachádzal v bezprostrednej blízkosti domu a hospodárskych stavieb; terén tu má mierne stúpajúcu tendenciu. Hrobové nálezy, uložené v hĺ. 30-35 cm pod povrhom, narušila orba /pôvodne v týchto miestach boli role/. Vzhľadom na počet nádob /8-10/ bol hrob v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma hrobmi pomerne bohatý.

Hrobový celok pozostával z veľkej amfory - popolnice, prekrytej misou, a ďalších nádob stojacích alebo ležiacich v súvislom rade vedľa nej. Tri veľké kamene v tesnej blízkosti skupiny nádob boli s najväčšou pravdepodobnosťou zostatkom obloženia hrobu. V popolnici ležala v spodnej časti okrem zvyškov kremácie amforka a bronzová ihlica.

Opis nálezov

1. Dvojkónická amfora, cylindrické hrdlo, okraj sa nezachoval, dno malé, kruhové, povrch tmavosivý, hladený; 2. malá amforka, nízke dvojkónické telo, vyššie cylindrické hrdlo, tesne nad rozhraním hrdla a tela dve ušká, v hornej časti tela štyri protiahle umiestnené kruhové plynky, lemované nevýraznými šikmými ryhami, povrch svetlohnedý so sivými škvŕnami, hladený; 3. dvojkónická amforka, hrdlo valcovité, okraj sa nezachoval, malé kruhové dno, farba nerovnomerne sivohnedá, povrch hladený; 4. kónická miska so zaobleným ústím, nepravidelne tvarovaná, tehlovočervenej farby so sivými škvŕnami, povrch mierne drsný; 5. fragment dvojuchej amfory s kónickým hrdlom, uchá umiestnené na rozhraní hrdla a tela, povrch tmavosivý, hladený; 6. fragment dvojuchej misy s nízkym roztvoreným hrdlom, z ústia vychádzajú uchá, ktoré preklenujú hrdlo, povrch sivý, hladený; 7. ostatná keramika, zachovaná v črepoloch, niektoré kusy nerekonštruovateľné; 8. ihlica z hrubšej bronzovej tyčinky kruhového prierezu, hlavica stočená do očka, na povrchu jasnozelená patina; dI. 9,4 cm.

Keramika z hrobu je takmer nezdobená, niektoré prídavné kusy k hlavnej nádobe - popolnici sú slabo vypálené. Ihlica s hlavicou stočenou do očka sa vyskytuje už v staršej dobe bronzovej, jej nájdenie v hrobe preto nie je kritériom pri chronologickom zaraďovaní. V súlade s predchádzajúcimi hrobmi na lokalite datujeme nálezy predbežne do mladšej doby bronzovej /HA₁ - HA₂/ . Uložené sú v Trenčianskom múzeu.

Literatúra

NEŠPOROVÁ, T. 1983: Nález žiarových hrobov v Chocholnej-Velčiciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 172-173.

RETTUNGSGRABUNG IN CHOCHOLNÁ-VELČICE. Bei Erdarbeiten in der Gemeinde Chocholná-Velčice, Teil Chocholná /Bez. Trenčín/ stieß man auf ein weiteres Brandgrab des Gräberfeldes. Das gestörte Grab lag in 30-35 cm T. unter der Oberfläche, enthielt 8-10 Gefäße: eine große Amphore mit Leichenbrandresten, einer kleinen Amphore und Bronzenadel, bedeckt mit einer Schüssel, neben ihr in einer Reihe weitere Gefäße /kleine Amphore, Schüssel, Amphorenfragment, zweihenkelige Schüssel - rekonstruierte und ganze Formen/ und weitere in Scherben. Drei große Steine dicht neben der Gefäßgruppe waren höchstwahrscheinlich die Reste einer Steinsetzung. Von der Keramik ist nur die kleine Amphore mit seichten runden Grübchen verziert, die mit schwach ausgeprägten Schrägrillen gesäumt sind. Manche Gefäße sind schwach gebrannt. Die Nadel ist eine Ösennadel mit rundstabigem Schaft /L. 9,4 cm/. Der Grabkomplex fügt sich in die jüngere Bronzezeit /HA₁-HA₂/.

ОХРАННЫЕ РАСКОПКИ В С. ХОХОЛНА-ВЕЛЧИЦЕ. При земляных работах в с. Хохолна-Велчице, часть Хохолна /р-н Тренчин/ было выявлено новое погребение с трупосожжением, относящееся к могильнику. Разрушенное погребение находилось на глубине 30-35 см под поверхностью. Оно содержало 8-10 сосудов: большая

амфора с остатками кремации, мелькой амфорой и бронзовой булавкой, закрытая миской, у нее одним рядом другие сосуды /мелкая амфора, миска, фрагмент амфоры, миска с двумя ручками - реконструированные и цельные формы/ и только, черепки от других сосудов. Три больших камня в непосредственной близости группы сосудов были по всей вероятности остатком облицовки погребения. Керамика укорочена только в одном случае /мелкая амфора/ кольцевыми мелкими ямками, и невыразительными косыми рытыми линиями. Некоторые сосуды слабо обожжены. У круглой в сечении бронзовой булавки головка свернута в ушко /длина 9,4 см/. Погребальный комплекс относится к поздней эпохе бронзы /HA₁-HA₂/.

DVOJSEČNÝ ŽELEZNÝ MEČ Z BÍNE

Gabriel Nevizánsky

Nálezisko sa nachádza v severovýchodnej časti intravilánu obce Bíňa /okr. Nové Zámky/-cca 350 m na Z od koryta Hrona, 250 m na J, resp. JV od vnútorného prstenca systému valov /v literatúre dávno známeho/, ktorý prebieha pri severnom okraji osady a cca 50 m južne od STS /L-34-2-A-b, 1 : 25 000, 314 : 330 mm/. Poloha zvaná Uraságnak a földjei bola prednedávnom rozparcelovaná na stavebné pozemky.

Pri hĺbení pivnice novostavby Jozefa Strbíka /č. d. 326/ v apríli 1983 narušil bager stredoveké sídliskové objekty. Podľa opisu terénnej situácie majiteľom stavby išlo pravdepodobne o obilné zásobné jamy a pec s hlinenou klenbou. V jednej jame sa našla hnedá hrncovitá nádoba, vytocená na rýchlo rotujúcim kruhu, zdobená širokými obvodovými líniemi a dvoma nízkymi vlnovkami /obr. 61: 2/. Na vonkajšej strane dna sú stopy po zrezaní nádoby hned po vyformovaní; v. 14,5 cm, Ø dna 8,7 cm, Ø ústia 13,4 cm. Nádobu datujeme rámcovo na koniec 12., resp. do 13. stor.

Pri zemných prácach sa našiel v hľ. cca 100 cm i dvojsečný železny meč so zvyškami drevenej pošvy na čepeli. Pri meči, ba údajne ani pri hĺbení pivnice, sa ľudské kosti nespozorovali. Rukoväť meča s časťou čepele zachránil Peter Kollár, študent Gymnázia v Želiezovciach. Ostatná časť čepele bola zahodená na obecné smetisko. Dvojsečný meč typu X s plochou priečkou obdĺžnikového prierezu /dĺ. 12,3 cm, š. 2,7 cm, hr. 1,8 cm/ má plochú rukoväť /dĺ. 9,3 cm/ smerom k masívnej polkruhovej hlavici zúženú; dĺ. bázy hlavice 6 cm, v. 4,3 cm, hr. 2,7 cm. Na rukoväti a v mieste max. š. čepele /5,3 cm/ boli zvyšky dreva a tkaniny; zachov. dĺ. meča 32,5 cm /obr. 61: 1/.

Meče typu X sa objavujú v hrobovom inventári lokalít v blízkosti Bíne v druhej pol. 10. a na zač. 11. stor., napr. Szob - Kiserdő, hrob 18 /Bakay 1978, s. 15/. Tomuto datovaniu neprotirečia ani typologické znaky analogických nálezov, napr. Dolný Peter, hrob 61 /Dušek 1964, s. 207/, Bohatá, hrob 17 /Rejholecová 1976, s. 194/ atď.

Literatúra

BAKAY, K. 1978: Honfoglalás - és államalapításkori temetők az Ipoly mentén. Szentendre.

- DUŠEK, M. 1964: Kostrové pohrebisko z X. a XI. storočia v Dolnom Petri II. In: Stud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 14. Nitra, s. 197-222.
- REJHOLCOVÁ, M. 1976: Pohrebisko z 10. a 11. storočia v Hurbanove-Bohatej. Slov. Archeol., 24, s. 191-234.

ZWEISCHNEIDIGES EISENSCHWERT AUS BÍÑA. Im Gemeindeareal von Bíña /Bez. Nové Zámky/ wurden beim Ausschachten eines Kellers mittelalterliche Siedlungsobjekte /Getreidegruben, Ofen mit Tonkuppel/ gestört. In einer Grube fand sich ein scheibengedrehtes topfförmiges Gefäß vom Ende des 12., resp. aus dem 13. Jh. /Abb. 61: 2/. In 100 cm T. entdeckte und barg man unfachgemäß ein Eisenschwert mit Resten einer Holzscheide /Abb. 61: 1/. Bei diesem Fund befanden sich angeblich keine menschlichen Knochen. Das Schwert mit massivem halbkreisförmigem Knauf und längerer Parierstange mit rechteckigem Querschnitt gehört zum Typ X, der im Grabinventar in der Nähe der Fundstelle in der zweiten Hälfte des 10. und Anfang des 11. Jh. erscheint, z. B. in Szob - Kiserdő, Grab 18 /Bakay 1978, S. 15/. Dieser Datierung widersprechen auch nicht die typologischen Merkmale des Fundes, z. B. Dolný Peter, Grab 61 /Dušek 1964, S. 207/, Bohatá, Grab 17 /Rejholtcová 1976, S. 194/ usw.

ДВУЛЕЗВИЙНЫЙ ЖЕЛЕЗНЫЙ МЕЧ В С. БИНЯ. На территории села Биня /р-н Нове-Замки/ при копании подвала были разрушены средневековые объекты поселения /зерновые ямы, печь с глиняным сводом/. В одной яме был найден гончарный горшковидный сосуд конца XII или же XIII вв. /рис. 61: 2/. На глубине 100 см был найден и непрофессионально собран железный меч с остатками деревянных ножен /рис. 61: 1/. У этой находки, говорят, не были обнаружены кости человека. Меч с массивным полукруглым навершием и длинным прямоугольным в сечении перекрестием относится к типу X, который появляется в могильном инвентаре близ местонахождения во второй половине X и в начале XI вв., напр. Соб - Кицерде, погребение 18 /Бакай 1978, с. 15/. Этой датировке не противоречат и типологические знаки находки, напр. Долни-Петер, погребение 61 /Душек 1964, с. 207/; Богата, погребение 17 /Рейголцова 1976, с. 194/. и т. п.

NOVÉ SÍDLISKÁ Z OBDOBIA ENEOLITU Z OKOLIA VRBOVÉHO

Viera N ě m e j c o v á - Pavúková

Pri prieskumoch spojených so sledovaním lokalít ohrozených stavebnou činnosťou, prípadne inými zásahmi zistil M. Klčo, pracovník Archeologickeho ústavu SAV, v bezprostrednom okolí Vrbového /okr. Trnava/ sídliská bolerázskej a bošáckej skupiny v katastroch týchto obcí:

Kočín, okr. Trnava

Miesto nálezu je pri pravej strane odbočky cesty do Kočína od hlavného tahu štátnej hradskej Vrbové - Chtelnica /M-33-132-A-b, 1 : 25 000, 235 : 336 mm/. Lokalita je situovaná na severovýchodnej strane chrbátnice pozvoľna klesajúceho pohoria Malých Karpát smerom k Dudváhu. Na ploche cca 5 x 5 m sa našli črepky a mlat z parohoviny /obr. 62: 10/. Pochádzajú pravdepodobne z porušeného objektu. Črepky zo štyroch rôznych nádob sú zdobené vodorovnými líniami a šrafoványmi

trojuholníkmi, resp. vpichmi, v troch prípadoch urobenými technikou brázdeného vpichu /obr. 62: 11, 12, 14/, raz odtlačkami šnúry /obr. 62: 13/. Vzhľadom na zhody s podobne zdobenou keramikou zo sídliska bošáckej skupiny z Podolia možno i tieto nálezy zaradiť do obdobia tejto skupiny, i keď je pozoruhodné, že v súbore nie je zastúpená iná keramika než zdobená brázdeným vpichom a šnúrou. Kedže lokalita je ohrozená, bude sa nadalej sledovať.

T r e b a t i c e , okr. Trnava

Pri zemných prácach v intraviláne obce /M-35-32-12, 1 : 10 000, 354 : 190 mm/ v dvore za domom Jána Mileca /č. p. 343/ sa našlo v hľ. cca 60 cm viacero črepov so šnúrovou výzdobou z jednej amforovitej nádoby. Iné nálezy neboli na mieste spozorované. Amforka mala dve protiahľadé/?/ ušká a šnúrovú výzdobu v podobe vodorovných línií, resp. šrafovanych trojuholníkov umiestených pod nimi /obr. 62: 9/. Je temer identická s amforkou z Podolia /Nemejcová-Pavúková 1971, tab. LXXXI/, ktorá mala dve ušká vedľa seba. Amforka z Podolia pochádza zo sídliska bošáckej skupiny, a tak i exemplár z Trebatíc, hoci bez sprievodných nálezov, možno datovať do tohto obdobia. Fragment podobnej nádobky z Vrbového publikoval P. Romsauer /1981, obr. 146: 1/.

V r b o v é , časť Š t e r u s y , okr. Trnava

Zberový materiál bol získaný pri rozširovaní chmelnice miestneho JRD na ploche cca 200 m². Sídlisko bolerázskej skupiny sa nachádza na stráni údolia orientovaného na JV, nad jeho spodnou časťou, ktorá bola v minulosti zamokrená, dnes už je odvodnená /M-33-132-A-b, 1 : 25 000, 197 : 340 mm/. Typické nálezy bolerázskej skupiny zo sídliska sa radia do jej fázy Ib. Nálezy zlomkov keramiky /obr. 62: 1-4/ doplnia štiepaná industria /obr. 62: 5-8/.

L i t e r a t ú r a

NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1971: Bošácka skupina. In: Slovensko v mladšej dobe kamennnej. Bratislava, s. 207-216.

ROMSAUER, P. 1981: Eneolitické a halštatsko-laténske objekty z Vrbového. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 250-254.

NEUE SIEDLUNGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM IN DER UMGEBUNG VON VRBOVÉ. Bei Begehungen wurden Siedlungen der Boleráz- und Bošáca-Gruppe in den folgenden Katastern festgestellt:

Kočín /Bez. Trnava/. Die Siedlung der Bošáca-Gruppe lieferte wahrscheinlich aus einem Objekt Scherben mit Schnur- und Furchenstichverzierung und eine Geweihhammeraxt /Abb. 62: 10-14/.

Trebatic /Bez. Trnava/. Fund eines Amphorenfragmentes mit Schnur- und Furchenstichverzierung /Abb. 62: 9/ von ähnlicher Art wie auf der kleinen Amphore aus der Siedlung der Bošáca-Gruppe in Podolie /Nemejcová-Pavúková 1971, Taf. LXXXI/.

Vrbové, Teil Šterusy /Bez. Trnava/. Festgestellt wurde eine Siedlung der Boleráz-Gruppe mit typischen Funden aus ihrer Stufe Ib /Abb. 62: 1-8/.

НОВЫЕ ПОСЕЛЕНИЯ ЭПОХИ ЭНЕОЛИТА В ОКРЕСТНОСТЯХ С. ВРБОВЕ. При расведках были обнаружены поселения болеразской и бошацкой групп на следующих территориях:

Кочин /р-н Трнава/. На поселении бошацкой группы были найдены черепки, вероятно относящиеся к одному объекту, украшенные шнуровой орнаментацией и техникой борозденного накола и топор-чекан из рога /рис. 10-14/.

Требатице /р-н Трнава/. Найдка фрагмента небольшой амфоры с шнуровой орнаментацией и техникой борозденного накола /рис. 62: 9/, подобной миниатюрной амфоре поселения бошацкой группы в Подолье /Немецова-Павукова 1971, табл. LXXXI/.

Врбове, часть Штеруси. Обнаружено поселение болеразской группы с типическими находками ее ступени Iб /рис. 62: 1-8/.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z HRONSKÝCH KĽAČIAN

Viera Němcová - Pavúková

Zásluhou učiteľov základnej školy v Hronských Kľačanoch /okr. Levice/ bolo objavených v chotári obce viacero sídlísk z rôznych období praveku. Prieskumom v rámci sledovania stavebných prác boli tieto lokality potvrdené. Nálezy zo školskej zbierky sa zapožičali do Archeologického ústavu SAV na dokumentačné spracovanie.

Sídisko kultúry s lineárной keramikou a badenskej kultúry sa nachádza v tesnej blízkosti obce a možno i pod príťahľou zástavou na jej JZZ konci /M-34-134-A-c, 1 : 25 000, 180 : 40 mm/. Sídliskové nálezy oboch kultúr sa našli v odvodňovacej ryhe v čiernej humusovitej vrstve, v ktorej sa objekty nerysovali. Z neolitickej črepov je rekonštruovateľná typická nádobka s rytými dvojoblúčmi s notovými hlavičkami /obr. 63: 1/. Nálezy patriace badenskej kultúre sú početnejšie a typologicky sa radia zväčša do jej stupňa IVa. Niektoré z nich ale pôsobia starším dojmom; napr. dva okrajové črepy z hrncovitej nádoby /obr. 64: 1, 2/ a zlomok lievikovitej misky /obr. 63: 10/ patria do stupňa IIb a rekonštruovaný džbán /obr. 63: 11a-b/ a fragment misky so zatiahnutým okrajom /obr. 63: 12/ azda do stupňa III. Presnejšie datovať torzovitý materiál nie je možné.

Na SZZ od obce pri kóte 166,9 a južne od nej /M-34-134-A-c, 1 : 25 000, 189 : 11 mm/ je po oboch stranach hradiske do Starého Tekova ďalšie sídlisko. Žiaľ, zväčša atypický črepový materiál možno rámcovo datovať do záverečnej fázy doby bronzovej, prípadne do doby halštatskej.

Na južnom svahu Kusej hory severovýchodne od obce /vrcholová kóta 225,4; M-34-134-A-c, 1 : 25 000, 60 : 40 mm/ v priestore vinohradov sa nachádza sídlisko z doby halštatskej. Medzi črepmi sa našiel zlomok hrncovitej nádoby s jamkami a výčnelkom /obr. 64: 12/, fragment misky s tuhovaním na vnútornej strane /obr. 64: 8/, črep z amforovitej vázy s plastickou kľukatkou na hrdle /obr. 64: 9/ a zlomok hlbokej misy dvojkónického tvaru s prehnutým hrdlom /obr. 64: 11/.

SIEDLUNGSFUNDE AUS HRONSKÉ KĽAČANY. Im Kataster der Gemeinde Hronské Kľačany /Bez. Levice/ wurden durch Geländebegehungen urzeitliche Siedlungen an drei Stellen entdeckt: 1. Siedlung der Kultur mit Linearkeramik und der Badener Kultur /Abb. 63, 64: 1-7/. 2. Siedlung wahrscheinlich aus der ausklingenden Bronzezeit oder aus der Hallstattzeit. 3. Siedlung aus der Hallstattzeit /Abb. 64: 8-12/.

НАХОДКИ ПОСЕЛЕНИЯ В С. ГРОНСКЕ-КЛЯЧАНИ. На территории села Гронске-Клячани /р-н Левице/ при разведках были обнаружены первобытные поселения на трех местонахождениях: 1. Поселение культуры линейно-ленточной керамики и баденской культуры /рис. 63, 64: 1-7/. 2. Поселение вероятно финальной фазы бронзового века или гальштатской эпохи. 3. Поселение гальштатской эпохи /рис. 64: 8-12/.

VÝSKUM NA HRACHOVISKU-ZEMSKOM PRI ŠUŇAVE

Bohuslav Novotný

Oddelenie archeológie Katedry všeobecných dejín a archeológie FFUK v Bratislave v spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade pokračovalo v júli 1984 vo výskume zanikutej stredovekej dediny /podľa ľudovej tradície zvanej Hrachovisko/ v polohe Zemské medzi Šuňavou a Štrbou /okr. Poprad/. Odkrývka plochy 100 m² sondou 10 x 10 m nadviazala na sondy z r. 1981 a 1983. Zamerala sa na preskúmanie voľnej plochy, obkolesenej zahŕňanými príbytkami. Uvedenú plochu, ktorá bola akýmsi spoločným dvorom, spevňovali obyvatelia dediny riečnymi okruhliakmi. Medzi nimi sa našlo veľa drobných keramických zlomkov, železných predmetov a ī. Keramika bola zhodná s nálezmi známymi z minuloročných výskumových sezón: zlomky nádob zdobených na pleciach obežnými vodorovnými žliabkami, ojedinele aj nízkou viacnásobnou vlnovkou a úlomky krčahov z jemného plaveného materiálu, nepochybne cudzieho pôvodu. Z nových druhov nálezov je pozoruhodný zlomok hlineného kahanca a fragmenty malých praslenov. Medzi kovovými výrobkami je železný lyžicovitý predmet, kované klince, rôzne zvyšky kovaní a malý železny kruhový predmet, azda typárium, používané viac pri výzdobe drevených výrobkov ako na iné účely. Pri výskume sa našla i strieborná minca, ktorú určil J. Hlinka zo SNM v Bratislave ako denár azda Ladislava V. z 15. stor. Na voľnej ploche ležala medzi okruhliakmi spevňujúcimi terén eneolitická kamenná sekera, možno priniesená do osady ako hromový klin. Podobná kamenná sekera zo Šuňavy, ale z polohy bližšie neznámej, je v zbierkach Podtatranského múzea v Poprade. Je oprávnený predpoklad, že niekde v okolí bude možné časom sledovať eneolitické osídlenie. Na výskume sa zúčastnili poslucháči odboru archeológie Komenského univerzity v Bratislave v rámci povinnej praxe. Nálezy získané výskumom /obr. 65/ sú uložené v Podtatranskom múzeu v Poprade.

GRABUNG IN HRACHOVISKO-ZEMSKÉ BEI ŠUŇAVA. Die Abteilung des Katheders für allgemeine Geschichte und Archäologie FFUK in Bratislava setzte in Mitarbeit des Podtatranské múzeum in Poprad in der Untersuchung der mittelalterlichen Dorfwüstung zwischen Šuňava und Štrba /Bez. Poprad/ fort. Untersucht wurde die freie Fläche, umgeben von eingetieften, teilweise schon in den vergangenen Jahren beobachteten Behausungen. Gefestigt war das Terrain durch Steine und gebräuchlichen Abfall, Scherben, Stein- und Eisengegenstände u. a. Fundauswahl: Keramik, ein Denar Ladislaus V., Eisentyparium, Beschlagbruchstücke /Abb. 65/. Die schon aus den vorjährigen Abdeckungen bekannte Keramik /verziert mit umlaufenden waagrechten Rillen, selten auch Wellenlinien, außer topfförmigen Formen sind Krüge vertreten, eine Lampe und

ein Spinnwirbel/ datiert die Siedlung in das 15. Jh. Einen Einzelfund stellt eine äneolithische Steinaxt dar, die in die Siedlung vielleicht als "Donnerkeil" gebracht wurde.

ИССЛЕДОВАНИЯ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ ГРАХОВИСКО-ЗЕМСКЕ У С. ШУНЯВА. Отдел археологии при Кафедре истории и археологии Философского факультета Университета имени Коменского в Братиславе продолжал в сотрудничестве с Подтатранским музеем в Попраде исследования погибшей средневековой деревни между с. Шунява и Штраба /р-н Попрад/. Обследована была свободная площадь, окруженная углубленными жилищами, частично исследованными уже в прошлых годах. Местность была укреплена камнями и обиходным мусором, черепками, каменными и железными предметами и пр. Находки: керамика, денарий Ладислава V, железный типарий, обломки оковки /рис. 65/. Керамика, найденная уже в прошлогодней вскрыше /украшенная окружными горизонтальными желобками, редко волнистой линией, кроме горшковидных форм встречаются кувшины, светильник, пряслица/, датирует поселок XV в. Одиночной находкой является энеолитический каменный топорик, принесенный в поселок может быть в качестве "громового клина".

ÔSMA ETAPA VÝSKUMU V NIŽNEJ MYŠLI

Ladislav Oleša

Na dominantnej vyvýšenine Várhegy pri obci Nižná Myšľa /okr. Košice-vidiek/ je na jej temene rozsiahly praveký areál, kde sa dosiaľ sčasti preskúmalo sídlisko s opevnenou akropolou a dve kostrové pohrebiská. Celý interesantný komplex patrí otomanskej kultúre so všetkými vývojovými fázami, rozlíšenými pre jej vetvu rozšírenú na našom území.

Počas doterajších výskumných sezón sa prebádalo vyše 6500 m² z plochy cca 350 x 300 m, ktorá predstavuje celú lokalitu. Na viacerých miestach sa zistili a preskúmali chronologicky dôležité terénné situácie, kde boli jednotlivé hroby, resp. hroby a sídliskové objekty v superpozícii. Získaním výrazného datovacieho materiálu z jednotlivých uzavretých celkov mimoriadne stípla vedecká hodnota nižnomyšlianskych nálezov, ktoré umožnia vypracovanie detailnejšej periodizácie otomanskej kultúry od staršej doby bronzovej /BA₂/ až po začiatok strednej doby bronzovej /BB₁/.

V letných mesiacoch 1984 sme zamerali pozornosť na doskúmanie okrajových častí oboch pohrebísk a tej časti mladšieho, neskorootomanského sídliska, ktorého objekty sa nachádzali nad hrobmi. Preskúmali sme 62 kostrových hrobov, z toho osiem patrilo k mladšiemu pohrebisku, datovanému do klasickej fázy otomanskej kultúry. Väčšina hrobov bola zo staršej nekropoly, ktorá chronologicky spadá do predklasickeho obdobia a reprezentujú ju nálezy tzv. koštiansko-ottomanského horizontu. Z tohto pohrebiska pochádzajú pozoruhodné hroby lovčov bojovníkov, hrob kovolejára s dvojdielnym kadlubom na odlievanie ihlic a bohatý hrob ženy, kde sa našla ozdobná zásterka z 2666 rôznofarebných fajansových korálikov. I v ostatných hroboch bolo množstvo milodarov /keramika, zbrane, pracovné nástroje, zvyšky mäsitej potravy/ a osobných šperkov /kovové záušnice, náramky, ihlice, nášivky a prívesky z kančích klov, kombinované náramky a náhr-

delníky/. Početné a rôznorodé milodary potvrdzujú osobitné postavenie obyvateľov niekdajšej osady pri Nižnej Myšli v rámci širšieho regiónu Košickej kotlinky. Výskum v r. 1984 s definitívou platnosťou potvrdil, že obe pohrebiská boli z väčšej časti porušené zosuvmi pôdy na západnom svahu vyvýšeniny. Preto, podobne ako ostatné pohrebiská otomanskej kultúry na východnom Slovensku /Košice, Košice – časť Barca, Čaňa, Geča, Valaliky – časti Všechnsvätych, Buzice a Košťany, Borša, Oborín, Čičarovce, Trebišov, Streda nad Bodrogom, Spišské Tomášovce a Švábovce/, nebudú preskúmané v celom pôvodnom rozsahu.

ACHTE GRABUNGSETAPPE IN NIŽNÁ MYŠLA. Bei der Gemeinde Nižná Myšla /Bez. Košice/ setzte die Grabung auf der bedeutenden Fundstelle der Otomani-Kultur fort /ausgedehnte Siedlung, befestigte Akropolis und zwei selbständige Skelettgräberfelder/. In den letzten Grabungsjahren konzentrierte sich die Aufmerksamkeit auf die totale Erforschung des Gräberfeldes; bis jetzt erschloß man 303 Gräber mit zahlreichen, oft unikaten Grabbeigaben. Parallel wurden Siedlungsobjekte in Superposition über den Gräbern abgedeckt. Die Gräberfelder entfallen in die ältere Bronzezeit /Stufen BA₂ und BA₃/, die befestigte Akropolis /BA₃/ und die Siedlung in die Endphase der Otomani-Kultur aus der beginnenden mittleren Bronzezeit /BB₁/. Die Grabung wird fortlauen, weil es sich hier um eine der bedeutendsten Fundstellen der Otomani-Kultur in der Slowakei handelt, deren materielle Kultur alle ihre in diesem Gebiet unterschiedenen Entwicklungsphasen repräsentiert.

ВОСЬМОЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ В С. НИЖНА-МИШЛЯ. У села Нижна-Мишля /р-н Кошице/ продолжены исследования значительного памятника отоманской культуры /обширное поселение, укрепленный акрополь и два отдельных могильника с трупоположениями/. За последние сезоны исследований внимание было сосредоточено на полное прослежение могильников; до сих пор было вскрыто 303 погребения с многочисленными, часто уникальными приложениями. Одновременно происходила вскрыша объектов поселения в суперпозиции над погребениями. Могильники относятся к ранней эпохе бронзы /ступени BA₂ и BA₃/, укрепленный акрополь /BA₃/ и поселение к заключительной фазе отоманской культуры, началу средней эпохи бронзы /BB₁/. Исследования продолжены, так как это один из важнейших в Словакии памятников отоманской культуры с материальной культурой, представляющей собой все определенные на этой территории фазы ее развития.

NÁLEZY TEXTILU Z ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV

Jana Oprálová

Od r. 1983 sa v Archeologickom ústave SAV v oddelení prírodných a technických vied začali analyzovať nálezy textilných zvyškov, určujú sa technické parametre a materiál, z ktorého bola utkaná tkanina alebo stočená šnúrka. Väčšina tkanín sa našla na železnych predmetoch, niektoré aj v bronzových dutých nánožníkoch. Ide o vzácné nálezy; v našich pôdnych a klimatických podmienkach sa textil zachováva len ojedinele. Uchovanie podmienili železné predmety, ktoré boli v ich blízkosti, alebo boli nimi obtočené. Minerálne soli, ktoré vznikajú pri oxidácii

železných predmetov, vlastne konzervujú textil, spôsobujú, že sa z pôvodnej tkaniny zachová iba jej štruktúra.

Tkanina sa musí na určenie dostať pred zakonzervovaním predmetov, na ktorých sa nachádza. Pri konzervovaní sa zvyčajne znöhodnotí, a tým aj nenávratne stratí.

V r. 1983-84 sa spracovali textílie z lokalít:

B í ř a, okr. Nové Zámky

Náhodný nález karolínskeho meča /10. stor./, ktorý zachránil G. Nevizánsky. Na meči bola prikorodovaná tkanina tkaná štvorváznym zosilneným keprom 2 : 2. Materiál sa nedal určiť.

B r a t i s l a v a /Zámočnícka 9/

Nález tkaniny medzi materiálom P. Baxu na paleobotanické určenie /stredovek/. Zvyšok tkaniny tkanej plátnovou väzbou z ľanu.

C í f e r, časť P á c /Nad mlynom/, okr. Trnava

V r. 1975 získala Z. Čiliinská pri výskume pohrebiska železny predmet /slovensko-avaršké obdobie/, ktorý bol obalený tkaninou plátnovej väzby.

G a l a n t a, časť N e b o j s a

Malá železná spona /doba laténska/ z výskumu B. Chropovského v r. 1954.

Na spone bola tkanina plátnovej väzby.

H u r b a n o v o /Abadomb/, okr. Komárno

Bronzový nánožník z výskumu P. Ratimorskej v r. 1980 /Podunajské oblastné múzeum v Komárne/. Výplň nánožníka tvorila tkanina plátnovej väzby z ľanového materiálu.

C h o t í n /poloha IX/, okr. Komárno

Nález železných predmetov /doba laténska/ pri výskume P. Ratimorskej v r. 1971. Tkanina tkaná plátnovou väzbou sa našla na piatich sponách, dvoch nožíkoch, dvoch britvách a retiazke. Tkaniny s plátnovou väzbou a so štvorváznym zosilneným keprom sa nachádzali spoločne na dutom železnom krúžku a dvoch pošvách meča.

I ž a, okr. Komárno

Náhodný nález prepálenej hliny v r. 1959 B. Benadíkom /lengyelská kultúra/. Na hline bol odtlačok rohože pletenej technikou keper, ako materiál bola použitá pravdepodobne pálka úzkolistá /Typha angustifolia/.

K o m á r n o /Lodenica/

Pri výskume pohrebiska v r. 1982-83 získal A. Trugly /Podunajské oblastné múzeum v Komárne/ sedem nálezov tkanín. Na dvoch bronzových kovaniach boli tkaniny s plátnovou väzbou, pri jednom sa dal určiť aj ľanový materiál. Na dvoch súčastiach konského postroja boli tkaniny z ľanu, tkané spôsobom Wirkerei /v slovenčine nie je adekvátny výraz/. Na bronzovom ihelníku sa určila tkanina s plátnovou väzbou z ľanu, na železnej pracke dva typy plátnovej väzby a na železnom noži bol malý zvyšok neurčiteľnej tkaniny.

K o s t o l n á p r i D u n a j i, okr. Galanta

Železny nožík /doba rímska/, ktorý našiel T. Kolník v r. 1960. Prikorodovaná tkanina bola utkaná štvorváznym zosilneným keprom 2 : 2.

L e v i c e /Alsó rétek/

Strieborné spony, nájdené V. Budinským-Kričkom v r. 1950 /doba sťahovania národov/. Na sponách bola textília tkaná plátnovou väzbou.

L i p t o v s k á S i e l n i c a /Kaménica/, okr. Liptovský Mikuláš

Z výskumu K. Pietu v bývalej obci Liptovská Mara v r. 1973 pochádza nádoba /doba laténska/, na ktorej bol negatívny odtlačok tkaniny plátnovej väzby.

M a ř a, časť V e l k á M a ř a, okr. Nové Zámky

Nález 13 predmetov, na ktorých bola tkanina /doba laténska/. Tkaniny s plátnovou väzbou boli prikorodované na železných predmetoch, a to kopiji, troch opaskoch, zápone a troch sponách. V dvoch bronzových nánožníkoch sa našli volne stočené vlákna ľanu a v jednom tkanina plátnovej väzby. Bronzový prsteň z malých krúžkov bol navlečený na šnúrku z drevitých vláken; na železnom kovaní sa zis-tila zle zachovaná tkanina, presnejšie určenie nebolo možné.

M u Ž l a, časť Č e n k o v /Vilmakert/, okr. Komárno

Železná hrkálka /stredovek/ z výskumu I. Kuzmu v r. 1981-82, na ktorej bola prichytená tkanina plátnovej väzby; zo dna obilnej jamy bola vybratá šnúrka z vlny. Negatívne odtlačky šnúrok sa zistili na keramike /staršia doba bronzová/.

N i t r a /Mikov dvor/

Sedem železných predmetov /9. stor./, nájdených na pohrebisku G. Fusekom. Tkanina s plátnovou väzbou bola na železných predmetoch - nožíku, zlomku neurčeného predmetu, spone, ocielke a prevliečke; na ostrohe boli tkaniny tkané plátnovou väzbou a štvorváznym zosilneným keprom 2 : 2.

N i t r a, časť Zobor /stavba SPTS/

Bronzové predmety nájdené pri výskume B. Chropovského /doba laténska/. Vnútri bronzového nánožníka sa našla tkanina plátnovej väzby z ľanu.

N o v é Z á m k y /potravinársky kombinát Slovlik/

Nález gombíka /staromadarské obdobie/ z r. 1970, na ktorom sa zachovala v ušku ľanová tkanina s plátnovou väzbou. Našli sa aj bronzové nánožníky /doba laténska/, v ktorých bolo päť fragmentov textílií tkaných plátnovou väzbou z ľanu. Všetky boli vyšívané. Na jednej sa dal určiť aj vyšívací materiál, vlna farbená na červeno.

P a l á r i k o v o /Dolný Kerestúr/, okr. Nové Zámky

Pri výskume B. Benadíka v r. 1970 a 1973 sa našli dva železné a jeden bronzový predmet /doba laténska/. Na zlomkoch železného opasku bola prikorodovaná tkanina plátnovej väzby a takisto aj na železnej spone. Výplň bronzového nánožníka tvorila tkanina plátnovej väzby a materiálom bol ľan.

S m o l e n i c e /Molpír a Záhumenica/, okr. Trnava

Pri výskume hradiska Molpír v r. 1965 objavil M. Dušek šnúrky stočené z vlny /doba halštatská/. V polohe Záhumenica sa našla pri výskume mohyly S. Dušekovou v r. 1973 plsť z vlny /stredovek/.

S t ú r o v o, časť O b i d /Okör hálás/, okr. Nové Zámky

Pri výskume J. Zábojníka sa našli štyri železné spony, dva železné krúžky a dva železné fragmenty s tkaninami /7.-8. stor./. Vo všetkých prípadoch išlo o tkaniny tkané plátnovou väzbou.

T r n o v e c nad V á h o m, okr. Galanta

Na výskume pohrebiska B. Benadíkom v r. 1951-54 sa našiel meč, na pošve ktorého bola tkanina tkaná plátnovou väzbou /doba laténska/.

TEXTILFUNDE AUS ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN. Im Archäologischen Institut zu Nitra begann man in der Abteilung der naturwissenschaftlichen und technischen Wissenschaften im J. 1983 mit der Verarbeitung von Textilresten aus archäologischen Funden. Bis jetzt wurden 95 verschiedene Textilreste, Schnüre resp. ihre negativen Abdrücke verarbeitet. In der Kollektion der verarbeiteten Textilien kam am meisten Leinenbindung vor, die die einfachste, bis heute benützte Bindung darstellt. In sehr kleiner Zahl erschien auch vier-

bindiger verstärkter Köper 2 : 2. Bei Textilien, bei denen das Material bestimmbar war, wurde bei allen Flachs zum Weben benutzt. In einem Falle hatte man Wolle als Stickgarn verwendet. Es ist anzunehmen, daß das Webmaterial in Naturfarbe benutzt wurde.

НАХОДКИ ТЕКСТИЛЯ В АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ. В Институте археологии в Нитре, в отделении естественных и технических наук начали в 1983 г. рассматриваться текстильные остатки, найденные при археологических исследованиях. До сих пор было рассмотрено 95 различных остатков тканей, шнурков, или же их негативных отпечатков. Среди обработанного текстиля чаще всего встречалось полотняное переплетение, которое является простейшим переплетением, использованным до наших дней. Очень редко встречалось усиленное саржевое переплетение 2 : 2. Материи, в случае которых можно было определить материал, указывают на то, что для ткачества был использован прежде всего лен. В одном случае была для вышивки использована шерсть. Можно предполагать, что для ткачества использованный материал был натурального цвета.

TERÉNNY PRIEŠKUM V OKRESE SENICA

Ondrej Ožďáni

Autor príspevku vykonal v dňoch 3.-10. apríla 1984 spolu s technickým pracovníkom Archeologického ústavu SAV Jozefom Urbancom terénný prieskum severozápadných svahov Malých Karpát a priľahlej časti Borskéj nížiny. Prieskum bol tematicky zameraný na získanie nových lokalít z doby bronzovej a konkrétnie z obdobia existencie stredodunajskej mohylovej kultúry. Žiaľ, hoci sa objavilo osem nových nálezísk, ani jedno nepatrí uvedenej kultúre.

Výsledky prieskumu:

D o j ċ

1. Lokalita sa nachádza vo vzdialosti 1 km na SZ od obce na juhovýchodných svahoch výraznej výšiny a na ľavom brehu blízkeho potôčika /M-33-119-C-d, 1 : 25 000, 45 : 275 mm/. Zberom sa získal menší súbor atypických neolitických črepov, zlomok ostria kamennej sekery a rádiolaritový úštep. Ďalšie črepy patrí do obdobia vrcholného stredoveku.

2. Nálezisko je na SSZ od obce, cca 800 m od jej okraja. Leží medzi kótami 206,4 a 198,4 na juhovýchodných svahoch výšiny s kótou 219,7 a na ľavom brehu bezmenného potoka /M-33-119-D-c, 1 : 25 000, 359 : 268 mm/. Z lokality pochádzajú atypické neolitické črepy. Jeden črep azda môžeme zaradiť do mladšej doby bronzovej a ďalšie rámcovo do 8.-9. stor. a 13.-14. stor.

3. Overila sa ústna správa M. Řihu o existencii väčšieho množstva mohylovitých násypov v hájiku ležiacom v bezprostrednej blízkosti severne od západného okraja obce /M-33-119-C-d, 1 : 25 000, 23 : 295 mm/. Zistilo sa, že násypy nevznikli intencionálou činnosťou, ale predstavujú pieskové presypy - duny. Tým sa existencia mohylníka v danom priestore definitívne vylučuje.

H l b o k é

Sídlo sa nachádza 250 m západne od polohy zvanej Košutovec. Leží na juhovýchodných svahoch terénnej vlny a na ľavom brehu Surovinského potoka.

/M-33-131-B-b, 1 : 25 000, 319 : 15 mm/. Zo zberu pochádzajú atypické praveké črepy a amorfne rádiolaritové jadro. Výraznejšie sú črepy datované do strednej doby laténskej.

P l a v e c k ý P e t e r

Lokalita sa zistila cca 2 km východne od obce a 150 m vľavo od cesty v smere Plavecký Peter - Prievaly, na juhozápadných svahoch terénej vlny /35-31-21, 1 : 10 000, 422 : 28 mm/. Zberom sa získal iba atypický praveký črepový materiál.

R o h o v s k é R y b k y, časť R y b k y

Lokalita sa nachádza na južných svahoch výraznej výšiny s kótou 241,3 vpravo od cesty v smere Rybky - Senica, cca 500 m na JZ od obce /M-33-119-D-c, 1 : 25 000, 111 : 211 mm/. Zberom sa získal menší súbor atypických neolitickej črepov a štyri ústupy.

S e n i c a

1. Nálezisko leží južne od hospodárskych budov STS Horné Suroviny na juhozápadných svahoch spadajúcich k Surovinskému potoku /M-33-131-B-b, 1 : 25 000, 348 : 47 mm/. Zo zberu pochádza menší súbor atypických črepov z doby rímskej.

2. Lokalita je pri areáli STS Horné Suroviny južne od kóty 215,2, vľavo od bývalej polnej cesty v smere STS - štátnej cesta Jablonica, na juhozápadných svahoch terénej vlny /M-33-131-B-b, 1 : 25 000, 345 : 73 mm/. Zo sídliska pochádzajú atypické neolitické črepy a fragment kamennej sekery. Ďalšie črepy datované do doby laténskej sú hlavne zo sitúl a misiek. Niekoľko črepov patrí do obdobia vrcholného stredoveku /14.-15. stor./.

3. Lokalita Dolné Suroviny sa nachádza na ľavom brehu bezmenného potoka, cca 350 m severne od cesty v smere Jablonica - Senica na južných svahoch terénej vlny /M-33-131-B-b, 1 : 25 000, 340 : 92 mm/. Zberom sa získal nedatovateľný ústup a výrazný keramický materiál z obdobia vrcholného stredoveku /13.-14. stor./. Nález kremencovej retušovanej trojuholníkovej streľky zo šípu s vykrojenou bazálnou časťou, naznačuje, že poloha bola osídlená v období mladého neolitu alebo začiatkom staršej doby bronzovej. Nie je vylúčené, že pochádza z rozrušeného hrobkového celku.

GELÄNDEBEGEHUNG IM BEZIRK SENICA. Durch Begehung eines Teiles des Bezirkes Senica entdeckte man acht neue Fundorte:

D o j č. 1. Siedlung aus dem Neolithikum. Atypische Scherben und Bruchstück eines Steinbeiles. Besiedlung aus dem Hochmittelalter. 2. Siedlung aus dem Neolithikum mit Funden atypischer Scherben. Weitere Besiedlung aus der jüngeren Bronzezeit und dem 8.-9. und 13.-14. Jh. 3. Verifikation eines Berichtes über die Existenz von Hügelgräbern. Die Hügel sind Sanddünen. Ein Hügelgräberfeld ist definitiv ausgeschlossen.

H l b o k é. Fund atypischer urzeitlicher Scherben und eines Radiolaritkernstückes. Siedlung aus der Latènezeit.

P l a v e c k ý P e t e r. Atypische Scherben aus einer urzeitlichen Siedlung.

R o h o v s k é R y b k y, Teil R y b k y. Auf eine neolithische Siedlung weisen atypische Scherben und Abschläge hin.

S e n i c a. 1. Siedlung. Atypische Scherben aus römischer Zeit. 2. Neolithische Siedlung. Atypische Scherben und Fragment eines Steinbeiles. Weitere Scherben aus der Latènezeit und dem Hochmittelalter /14.-15. Jh./.

3. Fund eines Abschlages und Scherben aus dem Hochmittelalter /13.-14. Jh./. Die dreieckige retuschierte Pfeilspitze aus Quarzit mit konkavem basalen Teil deutet auf Besiedlung im Jungäneolithikum oder in der älteren Bronzezeit. Es kann sein, daß die Pfeilspitze aus einem gestörten Grab stammt.

ПОЛЕВЫЕ РАЗВЕДКИ В РАЙОНЕ СЕНИЦА. При разведках в части р-на Сеница обнаружено восемь новых местонахождений:

Д о й ч. 1. Поселение эпохи неолита. Атипичные черепки и обломок каменного топора. Поселение эпохи развитого средневековья. 2. Поселение эпохи неолита с находками атипичных черепков. Кроме того еще поселение эпохи бронзы, VIII-IX вв. и XIII-XIV вв. 3. Верификации сообщения о существовании курганов. Насыпи являются песчаными дюнами. Курганный могильник окончательно исключен.

Г л б о к е. Найдены атипичные первобытные черепки и нуклеус из радиолярита. Поселение латенской эпохи.

П л а в е ц к и - П е т е р . Атипичные черепки первобытного поселения.

Р о г о в с к е - Р и б к и , часть Р и б к и . На поселение эпохи неолита указывают атипичные черепки и отщепы.

С е н и ц а . 1. Жилой массив. Атипичные черепки римского времени. 2. Неолитическое поселение. Атипичные черепки и фрагмент каменного топорика. Черепки эпохи латена и развитого средневековья /XIV-XV вв./. 3. Найдены отщепы и черепки эпохи развитого средневековья /XIII-XIV вв./. Треугольный наконечник стрелы с ретушью из кварцита с вырезанной базальной частью указывает на поселение эпохи позднего неолита или ранней эпохи бронзы. Не исключается, что наконечник стрелы относится к разрушенному погребению.

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V ŠTÚROVE V OBIDSKEJ PUSTE

Ondrej Oždáni

Archeologický ústav SAV realizoval v r. 1984 pod vedením autora príspievku záchranný výskum v Štúrove /okr. Nové Zámky/. Záchranná akcia bola vyvolaná zemnými prácami v súvislosti s výstavbou silážnej jamy ŠM Štúrovo na hospodárstve Obidská pusta.

Po odstránení humusovitej vrstvy s hr. 25-40 cm sa na žltom sprašovitom podloží zreteľne črtali obrys objektov tmavošedej až čiernej farby. Lokalita sa nachádza medzi Štúrovom a jeho časťou Obidom južne od areálu ŠM. Rozprestiera sa na poslednej výraznej terase nad bývalým inundačným územím Dunaja, od ktorého je vzdialenosť vzdušnou čiarou cca 750 m /L-34-2-C-b, 1 : 25 000, 230 : 249 mm/.

Výskumné práce sa po zachránení obsahu objektov na mieste silážnej jamy rozšírili i mimo jej areál. Použila sa metóda plošnej odkrývky /východne od silážnej jamy/, ako aj sondáž /západne od silážnej jamy/. Dovedno sa preskúmalo 1680 m², na ktorých sa zdokumentovalo 35 sídliskových objektov včítane objektu - dvojhrobu.

K najstaršiemu sídliskovému horizontu patrí objekt 1 - hliník, ktorý na základe početného keramického materiálu predbežne zaradujeme na koniec bolerázskej skupiny.

Výskumné práce sa koncentrovali hlavne na preskúmanie časti sídliska z obdobia staromohylového stupňa karpatskej mohylovej kultúry. Z tohto obdobia je 13 objektov a kostrový dvojhrob.

Sídliskové jamy predstavovali bežný typ zásobných jám, na povrchu s kruhovým pôdorysom, so stenami kónicky sa rozširujúcimi smerom k plochému dnu. Z výplne objektov sa získal výrazný keramický materiál, ktorý pochádza prevažne z hrncov, amfor, zásobníc, džbánkov a misiek. V troch objektoch sa našlo po jednom fragmente bronzového predmetu; v jednom prípade ho môžeme označiť za špirálovitú trubičku.

Ojedinelý je objav sídliskového objektu 10/84, ktorý bol sekundárne využitý ako hrobová jama. Hrob obsahoval dve detské kostry /dievča a chlapec vo veku infans III; obr. 66/, keramické milodary, ako misky, amfory, šálky, džbánky /obr. 67/, črepy a zvieracie kosti z mäsitej potravy. Dva keramické tvary - amfora a džbánok /obr. 67: 4/ - sú dekorované tzv. "Litzen" výzdobou. Zlomky "Litzenkeramik" sa našli aj v jamách 1/84 a 35/84. Keramika z hrobu 10/84, ako aj z ostatných sídliskových jám, jasne ukazuje, že výskumom sa zachytila časť sídliska, ktoré pochádza z jednej časovej fázy. Rámcovo ho datujeme do stupňa BB₁, a patrí staromohylovému stupňu karpatskej mohylovej kultúry. Uvedené sídliskové objekty majú z chronologického hľadiska svoj pendant v hrobových celkoch z pohrebiska karpatskej mohylovej kultúry v Dolnom Petre /Dušek 1969, s. 50-81/.

Preskúmalo sa aj deväť objektov zo staršej doby rímskej, z ktorých osiem predstavovalo jednoduché sídliskové jamy s okrúhlym ústím a so stenami kolmo spadajúcimi k plochému dnu. Obsahovali len veľmi málo nerekonštruovateľného keramického materiálu a v jednom prípade zlomok bronzovej ihly zo spony. K obytným objektom patrí chata s rozmermi 340 x 290 cm s kolovou konštrukciou /obr. 68/. Z chaty pochádza okrem rímsko-barbarskej keramiky vyrobenej v ruke aj menší súbor črepov nádob rímsko-provinciálnej proveniencie, vyrobených na krahu, a väčší fragment misy - terry sigillaty s reliéfnou výzdobou. Sídlisko predbežne datujeme do 2. stor. n. l.

K vrčasnostredovekej fáze osídlenia lokality patrí 13 preskúmaných objektov. Odkryli sa štyri obytné chaty, dve obilnicové sýpky a odpadové jamy. Všetky chaty mali v rohu na SZ alebo SV zvyšky kamenného kozuba. V jednom prípade patrila k zariadeniu chaty aj hlinená kupolovitá piecka, ktorej teleso bolo situované mimo objekt /obr. 69/. V dvoch chatách sa zistila kolová konštrukcia. Z uvedených objektov pochádza výlučne iba keramický materiál, ktorý datuje jednotlivé celky do 9.-10., prípadne až 11. stor.

L i t e r a t ú r a

DUŠEK, M. 1969: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG VON ŠTÚROVO IM OBIDSKA PUSTA. Im Kataster der Stadt Štúrovo /Bez. Nové Zámky/ untersuchte man Siedlungen auf der Terrasse über dem ehemaligen Inundationsgebiet der Donau. Erschlossen wurden 35 Objekte samt einem Doppelgrab. Die älteste Besiedlung repräsentiert eine größere Lehmgrube der Boleráz-Gruppe. Außergewöhnliche Funde erlangte man bei der Untersuchung von Siedlungsobjekten /13/ und eines Kinderdoppelgrabs /Abb. 66/, die aufgrund von Keramik /Abb. 67/ zur Frühstufe der Karpatischen Hügelgräberkultur und rahmenhaft in die Stufe BB₁ gereiht werden. Aus dem Doppelgrab und zwei Objekten stammt auch die sog. Litzenkeramik /Abb. 67: 4/. Die angeführten Siedlungsobjekte bilden chrono-

logisch ein Pendant zu den Grabverbänden auf dem Gräberfeld in Dolný Peter /Dušek 1969, S. 50-81/. Die Besiedlung der Lage setzte in älterer römischer Zeit fort, in die acht Abfallgruben und eine Hütte mit Pfostenkonstruktion /Abb. 68/ mit Funden römisch-barbarischer und provinzial-römischer Keramik gehören. Einen Einzelfund stellt das Fragment einer Terra sigillata-Schüssel dar. Frühmittelalterliche Besiedlung repräsentieren Abfallgruben, zwei Getreidegruben und vier Hütten mit Steinkaminen in den Ecken. Eine Hütte wies außer dem Kamin auch einen tönernen Kuppelofen auf /Abb. 69/. Keramik datiert diese Objekte in das 9. bis 11. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЯ СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В Г. ШУРОВО В ОБИДСКОЙ ПУШТЕ. На территории г. Шурово /р-н Нове-Замки/ были обследованы поселения на террасе над бывшей поймой реки Дунай. Прослежено 35 объектов, в том числе одно двойное захоронение. Древнейшее поселение представлено большим глиняным карьером, относящимся к болеразской группе. Интересные находки были обнаружены в ходе исследований объектов поселения /13/ и одного двойного захоронения с трупоположениями /рис. 66/, которые на основе керамики /рис. 67/ относятся к древнекурганной ступени культуры карпатских курганов и в общих чертах к ступени ВВ₁. В двойном захоронении и в двух объектах была обнаружена и т. наз. "Litzenkeramik" /рис. 67: 4/. Приведенные выше объекты поселения являются с точки зрения хронологии дополнением к погребальным комплексам в с. Долни-Петер /Душек 1969, с. 50-81/. Поселение на этом местонахождении продолжено в раннеримское время, к которому относятся восемь мусорных ям и жилище с столбовой конструкцией /рис. 68/ с находками варваро-римской и провинциальной римской керамики. Одиночной находкой является фрагмент от миски - терры сигилляты. Раннесредневековое поселение представлено мусорными ямами, двумя зернокранилищами и четырьмя жилищами с печками-каменками в углах. В одном жилище найдена кроме печки-каменки и глиняная купольная печка /рис. 69/. На основе керамики эти объекты датированы IX-XI вв.

POSLEDNÝ ROK VÝSKUMU NA OPEVNENEJ VÝŠINNEJ OSADE ČAČIANSKEJ KULTÚRY V IPĚLSKOM SOKOLCI

Jozef Paulík

Záverečná výskumná sezóna na opevnenej čačianskej osade v Ipelskom Sokolci /okr. Levice/ sa uskutočnila 1.-31. 8. 1984. Jej cieľom bolo odkrytie priekopy /v celej dĺžke/ na polnohospodársky neobrábanom priestore v polohe Staré pieskovisko /predtým Faluföld, resp. Staré vinohrady/, kde sa práce dali realizovať. Ďalší cieľ - odkrytie vnútorného areálu hradiska pozdĺž horného priebehu hradieb pri predpokladanej bráne - sa nedal splniť pre žatevné práce prebiehajúce až do konca výskumu /táto výskumná činnosť sa mala realizovať urýchlene v období medzi skončením žatvy a prípravou pôdy na ďalší polnohospodársky rok - inak vedenie JRD nedovolilo na kultivovanej pôde skúmať/.

So zámerom bližšie osvetliť prípadnú konštrukciu hornej hradby sa vyhľadala na predpokladanej korune valu sonda 1/84 s rozmermi 5 x 1 m do hĺ. 0,5 m, ktorú pre uvedené dôvody nebolo možno rozšíriť smerom dovnútra opevneného areálu. Na

dne sondy sa prišlo na zvyšky deštrukčnej vrstvičky hradieb, avšak pre malý rozsah odkrytého priestoru sa nedala konštrukcia hradieb dôkladnejšie osvetliť. Na ploche A/84 /v blízkosti úpäťia vyvýšeniny/ sa výsekmi Z, Z1 a Z2 zachytil spodný priebeh priekopy, preskúmanej v úplnosti v blízkosti brány už v minulých rokoch. Po odstránení horných vrstiev buldozérom sa priebeh priekopy zachytil v celej dĺ. cca 15 m; jej pôdorys bol mierne esovitý, dno mala rovné až mierne prehĺbené, voľne prechádzajúce do výrazne šikmých stien. Priemerná šírka priekopy sa na hlinito-sprašovom podklade pohybovala okolo 2 m, hĺ. medzi 30 až 60 cm. Pred vybratím obsahu priekopy sa jej priebeh prerezal niekoľkými priečnymi sondami; v ich profiloch a na profiloch neskorších kontrolných blokov sa ukázalo, že v niektorých miestach treba rátat s dvoma kultúrne a časovo rozdielnymi opevneniami; staršie z nich patrilo ľudu hatvanskej kultúry a mladšie čačianskemu osídleniu. Najvýraznejšie sa to zachytilo v sonde 2/84, kde sa spodná deštrukčná vrstva čačianskeho opevnenia, známa už z preskúmaných polôh, nachádzala súvisle 20 cm nad dnom predtým vyhľbanej priekopy s výlučne hatvanským keramickým materiálom. Z tohto poznatku jednoznačne vyplynulo, že mladšie, čačianske opevňovacie práce sa prispôsobili k staršiemu, dávnejšie na povrchu zrejme viditeľnému hatvanskému opevňovaciemu systému /priebeh valov/, pričom na niektorých miestach, napríklad v blízkosti predpokladanej brány, sa budovatelia čačianskeho opevnenia pri vyhlbovaní priekopy dostali hlbšie než bolo dno priekopy hatvanskej kultúry; inde sa toto dno nedosiahlo. V predchádzajúcich výskumných sezónach sa na dne priekopy nachádzal buď výlučne čačiansky, alebo kultúrne zmiešaný materiál, z čoho sa, ani vzhľadom na postupne spoznané intenzívnejšie osídlenie lokality ľudom hatvanskej kultúry, nedalo usudzovať na opevnenie zo staršej doby bronzovej.

Na vnútornom priestore chráničeného areálu sa vedľa priekopy zistili dve kolové jamy zahľbené do podkladu, poukazujúce na štruktúru hradieb spodného opevneného areálu /predhradia/ prebiehajúcich pôvodne pravdepodobne povedla jedného z ramien meandrujúceho Ipla. Priebeh priekopy sa "končil" pri vyexploatovanej časti pieskoviska, takže po nadviazaní situácie na celkovom pláne z r. 1984 s umiestnením priekopy na pláne výskumu z r. 1961 /výskum AÚ SAV/ bude možno jej priebeh sledovať na väčšom priestore, čím sa získa úplnejšia predstava o velkosti a spôsobe opevnenia spodného ohrazeného areálu. Z priekopy, resp. z jej spodnej časti, sa vyzdvihlo množstvo fragmentárneho keramického materiálu čačianskej kultúry, črepy hatvanskej kultúry, fragmenty plochých koliesok, resp. praslenov z črepov, kamenné guľky do prakov, kostene hladidlá a zlomky modelované mazanice. Vedľa priekopy sa prišlo v posledných dňoch výskumu na veľkomoravský kostrový hrob /pri hlave s dvoma striebornými náušnicami a pri nohách s nádobou/. Hrob patrí k menšiemu pohrebisku preskúmanému pracovníkmi Archeologického ústavu SAV v r. 1961 /pozri K. Tomčíková v tomto čísle/.

Na ploche B/84, t. j. na vrchole vyvýšeniny, ale mimo opevneného centrálneho areálu, sa pozdĺž plochy zníženej buldozérom v r. 1961 vyčistil profil v smere Z-V, pričom sa získal z hatvanskej kultúrnej vrstvy a z čiastočne preskúmaného objektu z tohože obdobia bohatý keramický materiál.

Počas výskumu sa urobil povrchový zber cca 1 km východne od skúmanej plochy, na miernej, pôvodne ostrovnej vyvýšenine /poloha Konkolyos/, kde sa zistili bližšie neurčiteľné praveké črepy a štiepaná industria /fragment čepielky, kruhové škrabadlo/.

V období výskumu sa v súvise s regulovaním koryta rieky Ipla odstraňovala v polohe Szénáskert z niekdajšej ostrovnej vyvýšeniny na jej severnom okraji černozem; celá plocha bola neskôr v týchto miestach prerezaná zemnými strojmi s cieľom urobiť prístupovú cestu k Iplu. Povrchový zber sa postupne zmenil na záchranný výskum. Zachránila a zdokumentovala sa cca polovica halštatského objektu /2/84/ s kruhovým pôdorysom. Objekt mal dovnútra vpadnutú nadzemnú časť, ktorú pri jednej stene predstavoval zhľuk mazanice s výskytom neumele modelovaných a neintencionálne pri okrajoch prepálených tehál. Niektoré z tej istej polohy vyzdvihnuté a nevypálené hlinené výrobky a hrudy v ruke modelovanej nevypálenej mazanice by poukazovali na existenciu hrnčiarskej pece v osade /halštatský črepový materiál sa vyskytol roztrúsene na celej vyvýšenine/. Jedna z najzachovalejších tehál mala rozmery 8 x 10 x 14/? cm /obr. 70: 7/. Ojedinelé fragmenty lícovanej, resp. modelovanej mazanice sa dajú vysvetliť ako pozostatky dna, iné ako zvyšky klenby pece, prípadne môžu pochádzať z okrajov jej otvoru /obr. 70: 6, 8/. Zdá sa, že pec bola vybudovaná z nevypálených tehál v blízkosti objektu - polozemnice 2/84 a po jej deštrukcii sa zvyšky dostali takisto do zaniknutého objektu. Fragmenty z roštu sa v deštrukčnom materiáli neobjavili; je možné, že keramický tovar bol v čase vypalovania ukladaný na vysoké hlinené podstavce /dva typy/, steny pece, postavené z tehál, boli stabilné a klenba alebo jej časť sa po jednotlivých vypalovaniach odstránila. Pec by tvorila prechodnú formu medzi vypalovaním nádob vo voľnej prírode pomocou obloženia horľavými látkami /slama, drevo a pod./ a vlastnými pecami v dobe laténskej. Existenciu predpokladanej hrnčiarskej pece v blízkosti objektu 2/84 potvrdzujú nepriamo i nálezy hrud nevypálenej v ruke modelovanej hrnčiarskej hliny a na slnku vysušené hlinené podstavce, resp. závažia /obr. 70: 1, 2/. Tehlovité výrobky sa uvádzajú už zo staršej doby bronzovej /Bátora 1983, s. 78/; je pravdepodobné, že tento druh archeologickej nálezov sa v budúcnosti pri dôkladnejšom prístupe k istým nálezovým komplexom výraznejšie rozmnôží. Z kamenných nálezov je popri podkladovej časti mlynčeka /obr. 70: 10/ pozoruhodný fragment sošky /obr. 70: 9/, druhý doklad halštatskej kamennej plastiky vyrastajúcej na myšlienkovom podklade kultových predstáv predchádzajúcich stredodunajských populnicových polí /Studeniková 1981, s. 41, tab. II: 2/.

Keramický inventár /obr. 70: 11-19/ dovoluje pričleniť objekt 2/84 k okruhu dôvnejšie vymedzeného kôzéprépásskeho typu /Paulík 1958, s. 361-379/. Kôzéprépássky typ sa vypracoval na základe materiálu zo žiarových pohrebísk s jednoduchými hrobmi, predstavujúcimi vo svojom súhrne typickú kultúru halštatského obyvateľstva na vyhranenom priestore na oboch stranách Dunaja; v protiklade s ňou sa súteké mohylové pochovávanie vyznačovalo väčšou späťosťou s centrálnym východahalštatským územím a s neporovnatelné väčším bohatstvom aj čo do keramickej náplne. Z Ipeľského Sokolca sa dostal podobný materiál do Magyar Nemzeti Múzeum pred druhou svetovou vojnou /fragmenty do červena maľovaných nádob s meandrovitými vzormi vykladanými kovom a i./, čo predstavuje súteký prepychový tovar, akým sa vyznačuje pochovávanie v stredodunajskom halštatskom okruhu vôbec /Kemenczei 1977, s. 74/. Súčasná existencia oboch kultúrotvorných zložiek nemôže prekvapovať, na čom nič nemení ani uznávanie či neuznávanie kôzéprépásskeho typu na druhej strane Dunaja /V. Vadász 1983, s. 47/.

L i t e r a t ú r a

- BÁTORA, J. 1983: Opevnená osada zo staršej doby bronzovej v Hostiach. Archeol. Rozhl., 35, s. 72-79.
- KEMENCZEI, T. 1977: Hallstattzeitliche Funde aus der Donaukniegegend. Folia Archaeol., 28, s. 67-87.
- PAULÍK, J. 1958: Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Archeol., 6, s. 361-371.
- STUDENÍKOVÁ, E. 1981: Správa o záchrannom výskume halštatských sídlisk v Chorvátskom Grobe a Ivanke pri Dunaji. Archeol. Rozhl., 33, s. 37-44.
- V. VADÁSZ, E. 1983: Előzetes jelentés egy koravaskori halomsír feltárásáról Süttőn. Commitationes Archaeol. Hung., s. 19-50.

LETZTES GRABUNGSJAHR AUF DER BEFESTIGTEN HÖHENSIEDLUNG DER ČAKA-KULTUR IN IPEĽSKÝ SOKOLEC. Die abschließenden Grabungsarbeiten in Ipelský Sokolec /Bez. Levice/ konzentrierten sich auf die Untersuchung des Grabenverlaufes, der zusammen mit dem Wall die "Vorburg" der befestigten Siedlung der Träger der Čaka-Kultur umgrenzte. Der Graben wurde in der L. von ca. 15 m abgedeckt; an der Grenze der Lößunterlage und Schwarzerde war er etwa 2 m breit und 30-60 cm tief. Er verlief an der Stelle eines älteren Grabens /Hatvan-Kultur/, dessen Sohle stellenweise tiefer in die Unterlage eingetieft war als der Graben der jüngerbronzezeitlichen Besiedlung. Von der Wallkonstruktion erhielten sich längs des Grabens zwei Pfostenlöcher. Bei der Flächenabdeckung der Umgebung des Grabens deckte man ein altslawisches Grab ab. Unweit der Grabungsfläche störten Erdmechanismen Objekte. Bei der Rettungsgrabung barg man den Inhalt zweier ēneolithischer /Badener Kultur/, zweier hallstattzeitlicher /Typus Középrépáspuszta im Rahmen der Kalenderberg-Kultur/, eines älterbronzezeitlichen /Hatvan-Kultur/ und eines jüngerbronzezeitlichen Objektes /Čaka-Kultur/. Im hallstattzeitlichen Objekt 2/84 mit kreisförmigem Grundriß fanden sich in sekundärer Lage Reste eines Ofens, dessen Wände aus Trockenziegeln bestanden /Ausmaße der Ziegel ca. 8 x 10 x 14 cm/. Der Ofen diente wahrscheinlich zum Keramikbrennen, was auch ungebrannte, in der Hand geformte Klumpen von Töpferton und ungebrannte, nur an der Sonne getrocknete Erzeugnisse bestätigen. Von Stein gegenständen aus dem Objekt ist das Fragment einer Steinplastik bemerkenswert, das bereits den zweiten Fund dieser Art in der Südwestslowakei darstellt. /Abb. 70./

ПОСЛЕДНИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ УКРЕПЛЕННОГО ПОСЕЛКА НА ВОЗВЫШЕНОСТИ ЧАКАНСКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. ИПЕЛЬСКИ-СОКОЛЕЦ. Финальные исследования в с. Ипельски-Соколец /р-н Левице/ сосредоточились на прослежении линии рва, ограничивавшего вместе с валом окрестности укрепленного поселка носителей культуры Чака. Ров был вскрыт длиной в 15 м; на границе лессового подстилающего слоя и чернозема он был шириной в метра 2 и глубиной в 30-40 см. Он шел по линии более древнего рва /гатванской культуры/, дно которого было местами более углублено в подстилающий слой, чем ров позднебронзового поселения. От конструкции вала сохранились вдоль рва две столбовые ямы. При вскрыше широкой площадью у рва было найдено древнеславянское погребение. Близ исследованной площади машины для земляных работ разрушили объекты. При спасательных исследованиях было вынуто содержание двух энеолитических

/баденская культура/, двух гальштатских /тип Кезепрепаш-пуста в рамках календерберской культуры/, одного раннебронзового /гатванской культуры/ и одного позднебронзового объектов /культура Чака/. В гальштатском объекте 2/84, кольцевом в плане, были найдены во вторичном положении остатки печи сostenками из сырого кирпича /размеры кирпича около 8 x 10 x 14 см/. Печь служила вероятно для обжига керамики, о чем свидетельствуют и находки необожженных, в руке формованных кусков гончарной глины и необожженные, только на солнце высушенные изделия. Среди каменных предметов в объекте внимания заслуживает фрагмент каменной пластики, представляющий собой уже вторую в юго-западной Словакии того рода находку. /Рис. 70./

PIATY ROK VÝSKUMU SIDLISKA LÉNGYELSKÉJ KULTÚRY V ŽLKOVCIACH

Juraj Pavúk

V katastri obce Žlkovce /okr. Trnava/ v polohe Vaniga pokračoval od 6. 6. do 30. 11. 1984 záchranný výskum opäť na hrane zemníka na celkovej dI. 280 m. Časť tohto úseku /60 m/ ostala nepreskúmaná pre rýchly postup ľažby bez predbežného ohlásenia. Preskúmali sa dve súvislé očistené plochy. Jedna z nich s rozsahom 2000 m² plynule nadvázuje na južnú plochu, skúmanú r. 1983, ktorcu prechádza vonkajší palisádový žlab a ktorá predstavuje okraj ohradenej osady i južný okraj výskumu na hranici katastrof obcí Žlkovce a Trakovice. Druhá súvisle očistená plocha bola približne v strede ohradenej časti osady a mala rozlohu 3500 m².

Na južnej ploche bola koncentrácia pôdorysov veľkých kolových stavieb - 60-65, z ktorých dve sú takmer úplne zachované. Prišlo sa tu aj na pôdorys veľkej dvojpriestorovej stavby s deviatimi kolovými jamami v priečnych stenách, aké sa zatiaľ našli len v strednej časti osady. Ostatné stavby patria k doteraz prevládajúcemu typu so siedmimi kolovými jamami v priečkach. Z vonkajších palisádových žľabov sa zistil len jeden, pravdepodobne vnútorný. Pokračuje takmer priamočiaro s minimálnym ohybom zhruba smerom V-Z, s malou odchýlkou na JZ, teda kružnica palisády sa ešte neuzatvára. Koncentráciu pôdorysov domov zodpovedá aj kumulácia menších i väčších exploatačných jám, často v superpozícii s pôdorysmi. Dve jamy tvaru zrezaného kužeľa patria k typu zásobných jám a sú datované nepočetnými črepmi do staršej doby bronzovej.

Na ploche v centrálnej časti ohradenej osady sa objavil a čiastočne preskúmal doposiaľ najvýznamnejší objekt na lokalite, súčasne jediný svojho druhu v celej lengyelskej kultúre. Ide o fortifikačný objekt, pozostávajúci z viacerých palisádových žľabov. Kruhový palisádový útvar, preskúmaný len čiastočne, sa predbežne javí ako viacetapová stavba, situovaná približne v strede plochy vymedzenej obvodovými palisádami. Vo vzdialosti 120 m od južného úseku obvodovej palisády sa zistil asi 25 metrový úsek oblúka palisádového žľabu aj s prerušením, ukončeným z obidvoch strán kolovou jamou hlbšou ako žľab, ktoré možno považovať za jeden z vchodov do ohradeného areálu. Vo vzdialosti 11-12 m smerom dovnútra sa objavili dva paralelné palisádové žľaby v rozstupe 100-130 cm. V južnej časti dvojice palisád je úzky vchod, zreteľne vyznačený krídlami v tvare L, s hlbokými kolovými jamami na konci každého žľabu. Asi 40 m na SV od tejto brány sa palisá-

dové žľaby začínajú rozvetvovať a v mieste východného vchodu - brány sú už štyri palisádové žľaby a v pokračovaní za touto bránou sa objavuje ešte piaty. Jednotlivé žľaby sa v ďalšom pokračovaní postupne od seba vzdaľujú a lúčovite vchádzajú do zatial nepreskúmanej plochy. Výskumom v r. 1984 sme obsiahli len asi 35 % vnútorného ohradeného areálu, ktorého priemer dosiahne cca 70 m.

Vnútri areálu sme zistili tri úplné pôdorysy dvojpriestorových kolových stavieb a pri okraji skúmanej plochy neúplné pôdorysy najmenej dvoch ďalších stavieb. Tri zo stavieb sú v superpozícii s palisádovými žľabmi, ale nepresahujú ich vonkajší obvod, takže nemáme jasný doklad ich nesúčasnosti so všetkými palisádovými žľabmi, ktoré boli budované pravdepodobne postupne. Problém vzťahu architektúry v ohradenom vnútornom areáli k palisádam i k samotnému ohradenému areálu sa bude dať riešiť až po preskúmaní celej plochy.

K dôležitým objavom patrí aj zistenie tretieho typu pôdorysov domov - malej kolovej dvojpriestorovej stavby s piatimi kolovými jamami v priečkach. V úzkom páse pokračujú približne stredom lokality ojedinelé jamy bolerázskej skupiny badenskej kultúry.

Zistenie centrálneho fortifikačného systému na sídlisku lengyelskej kultúry v Žlkoviach znamená podstatný prínos tohto rozsiahleho záchranného výskumu. Funkčne tento typ fortifikačného objektu pravdepodobne zastupuje objekty so systémom mohutných priekop a palisád, aké sú známe zo Svodína a Bučian /Nemějcová-Pavúková 1978; Bujna - Romsauer 1980/, ktoré sú datované do stupňa Lengyel I. Analogicky sú datované aj ďalšie skúmané objekty zo Slovenska, z Moravy a Rakúska. Palisádová fortifikácia zo Žlkoviec predstavuje buď nový variant týchto objektov, alebo ďalší vývoj neskoroneolitických, resp. eneolitických rondelov. Celé osídlenie v Žlkoviach sa totiž viaže na II. stupeň lengyelskej kultúry /Pečeňady/ a zatial sa nevie, ako vyzeral neskorší vývoj architektúry tohto typu. V prípade, že priekopa fortifikácie z lokality Hluboké Mašůvky skutočne patrí do tohto stupňa /Podborský 1970, s. 268/, existovali paralelne obidva typy rondelov, priekopový i palisádový. Rondely, zistené a dokumentované leteckou prospekciou, sa nedajú v rámci lengyelskej kultúry presnejšie datovať. Bez ďalších terénnych výskumov sa chronológia a typológia fortifikačných objektov nebude môcť stanoviť.

Dovedna sa zistilo 14 ďalších pôdorysov domov; ich počet stúpol na 72. Zo 48 jám väčšina patrí k stredne veľkým a veľkým zemníkom. Vo vnútornom ohradenom areáli sa našiel ľudský hrob s keramickými príďavkami. Ďalšia kostra sa objavila v skrčenej polohe v sídliskovej jame bez hrobového inventára.

Touto výskumnou sezónou sme sa asi priblížili k ideálnej polovici ohradenej časti osady, za predpokladu, že centrálny palisádový ronel bol v jej strede. Nakolko obvodové palisády ešte stále nedosiahli úroveň najväčšieho priemeru, táto otázka sa bez ďalšieho výskumu nedá definitívne zodpovedať. Je však už dávnejšie známe, že mladšie sídliskové fázy prekračovali všetkými smermi hranice veľkého ohradeného areálu.

V r. 1985 sa krátkou výskumnou sezónou, zameranou na preskúmanie centrálnej palisádovej sústavy, záchranný výskum v Žlkoviach predbežne ukončí /paralelne s ukončením ťažby zeminy/. Bolo by ideálne pokračovať systematickým výskumom na veľkej ploche.

L i t e r a t ú r a

- BUJNA, J. - ROMSAUER, P. 1980: Výskum v Bučanoch v roku 1979. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 56-60.
- NEMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1978: Ďalšia etapa výskumu vo Svodíne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 165-168, obr. 90.
- PODBORSKÝ, V. 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou. Slov. Archeol., 18, s. 235-310.

FÜNFTE GRABUNGSJAHR AUF DER SIEDLUNG DER LENGYEL-KULTUR IN ŽLKOVCE. Die Rettungsgrabung in Žlkovce /Bez. Trnava/ konzentrierte sich auf zwei Flächen. Im Südteil befanden sich auf einer Fläche von 2000 m² teilweise in Superposition sechs Grundrisse großer zweiräumiger Pfostenbauten. Zum erstenmal fand man am Rand der Siedlung bei der äußeren Palisade ein großes Pfostenhaus mit neun Pfostenlöchern in den Querwänden. Inmitten der eingefriedeten Siedlung wurde der Teil eines aus mehreren Palisadenrinnen bestehenden Fortifikationsobjektes untersucht. Das kreisförmige Palisadengebilde, das nur teilweise untersucht ist, erscheint als mehrphasiger Bau, situiert ungefähr inmitten der von zwei Umfassungspalisaden umgrenzten Fläche, die einen Raum von rund 360-400 m Durchmesser umgrenzen. In 120 m Entfernung vom Südabschnitt der Umfassungspalisade konstatierte man einen ca. 25 m langen Abschnitt einer selbständigen Palisadenrinne mit einer von Pfostenlöchern umgrenzten Unterbrechung. Ungefähr 11-12 m von dieser Rinne nach innen zu befand sich ein Paar von Palisadenrinnen mit dem Durchgang im Südteil. Etwa 40 m vom südlichen Durchgang nach NO zu begannen sich die Palisadenrinnen zu verzweigen und an der Stelle des Osteinganges waren schon vier Rinnen und beim Nordrand der Fläche kam noch ein fünfter Zweig einer Rinne hinzu. Der Durchmesser der inneren umgrenzten Fläche bewegt sich um 70 m herum. Das Innere des umgrenzten Areals weist mindestens fünf Grundrisse großer zweiräumiger Pfostenbauten auf. Drei von ihnen lagen in Superposition mit den inneren Palisadenrinnen, aber einstweilen lässt sich weder die Funktion des umgrenzten Areals noch die Beziehung der inneren Bebauung zu den Palisaden und deren Funktion bestimmen. Im J. 1985 wird vorläufig mit der Untersuchung des Rondells der Lengyel-Kultur die Rettungsgrabung in Žlkovce enden.

ПЯТЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ ПОСЕЛЕНИЯ ЛЕНДЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. ЖЛКОВЦЕ. Спасательные раскопки в с. Жлковце /р-н Трнава/ сосредоточились на двух площадях. В южной части на площади 2000 кв. м было обнаружено частично в суперпозициях шесть планов больших столбовых двухкамерных построек. Впервые на окраине поселения у наружного палисада был найден большой столбовой дом с девяти столбовыми ямами в поперечных стенах. В центре огражденной части поселения была прослежена часть фортификационного объекта, состоявшего из нескольких желобов палисада. Кольцевое палисадное устройство, прослеженное только частично, кажется многоэтапной постройкой, помещенной приблизительно в центр площади, отделенной наружными палисадами, ограничивавшими площадь диаметром в 360-400 м. На расстоянии 120 м от южной части наружного палисада была отмечена часть самостоятельного палисадного желоба длиной в 25 м с одним перерывом, ограниченным столбовыми ямами. На расстоянии около 11-12 м от этого желоба внутрь была найдена пара палисадных желобов с переходом в южной

части. Около 40 м на северо-восток от южного перехода палисадные желобы начинают разветвляться и на месте восточного входа находятся уже четыре желоба и у северного края площади появляется еще пятый. Диаметр внутренней огражденной площади - около 70 м. Внутри огражденной площади находится минимум пять планов больших двухкамерных построек. Среди них три являются в суперпозиции с внутренними палисадными желобами, но пока нельзя решить ни функцию огражденной площади, ни отношение внутренней застройки к палисадам и ее функцию. В 1985 г. после прослежения "фонделя" лендельской культуры спасательные раскопки в с. Жлковце будут предварительно окончены.

STOPY VÝROBY ŽARNOVOV Z DOBY LATÉNSKEJ V RAKŠI

Karol Pieta

Intenzívna ťažba dolomitického vápenca pri Rakši /okr. Martin/ v polohе Pod Hrádkom narušuje sídlisko púchovskej kultúry z neskorej doby laténskej s pomerne nevýraznou vrstvou, ktoré patrí k nedalekému súdobému hrádku. V r. 1980 sa zachránili zvyšky skladu železných nástrojov a 30 polotovarov rotačných žarnovov /Pieta 1981/. V r. 1984 sme v severnej stene lomu preskúmali väčšiu časť jamy narušenej odstrelom, zahĺbenej 130 cm do vápencového podložia /M-36-11-24, 1 : 10 000, 262 : 95 mm/. Jama mala kónické steny a ploché dno s priemerom 150 cm. Jej hlinitá výplň obsahovala neskorolaténsku keramiku, bochníček vonnej živice diskovitého tvaru a 20 andezitových kameňov /obr. 71/. Pri úpätí steny lomu pod objektom sa našli ďalšie tri kusy. Ide o zlomky hotových žarnovov i celé exempláre v rôznom štádiu dohotovenia. Kamene majú zhodný priemer približne 40 cm, behúň, vysoký 18 cm, má konkávnu násypnú priechlbeň s krídlovitým otvorom na prepad zrna a rotačnú os. Ide o bežný typ laténskeho žarnova, dobre známeho zo súdobých púchovských i keltských sídlisk. Oba doterajšie hromadné nálezy nedohotovených alebo pri výrobe poškodených rotačných mlynsov svedčia o značnom rozsahu tejto výroby, ktorá využívala ložiská andezitu v okolí Hornej Štubne. Je pozoruhodné, že nahrubo otesané kusy sa na ďalšie dielenské opracovanie transportovali na viackilometrovú vzdialenosť do Rakše. Andezitové odštupy sa našli i pri povrchovom prieskume odhumusovanej plochy sídliska.

Literatúra

PIETA, K. 1981: Nové nálezy v Rakši. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 226, 227.

SPUREN DER HERSTELLUNG VON MAHLSTEINEN AUS DER LATÈNEZEIT IN RAKŠA. Bei der Förderung von Dolomitkalkstein, die eine Siedlung der Púchov-Kultur aus der Latènezeit in Rakša /Bez. Martin/ in der Nordslowakei stört, fand man eine 130 cm tiefe konische Grube mit flacher Sohle, in deren Füllerde außer spätlatènezeitlicher Keramik und einem Klümpchen aromatischen Harzes 23 Andesitmahlsteine zutage traten. Es handelt sich um Fragmente fertiger Erzeugnisse und Halbfabrikate in verschiedenem Stadium der Fertigstellung. Die Mahlsteine haben einen Durchmesser von 40 cm; der 18 cm hohe Läuferstein hat eine Vertiefung zum Einschütten und ein flügelartiges Loch. Ein Lager

beschädigter und unfertiger Mahlsteine wurde auf der Fundstelle schon im J. 1980 entdeckt /Pieta 1981/. Andesitrohstoff kommt in ca. 10 km Entfernung vom Fundort vor. /Abb. 71./

СЛЕДЫ ПРОИЗВОДСТВА ЖЕРНОВОВ ЭПОХИ ЛАТЕНА В С. РАКША. При добыче доломитизированного известняка, разрушившей поселок пуховской культуры латенской эпохи в с. Ракша /р-н Мартин/ в северной Словакии, была найдена яма конической формы с ровным дном глубиной в 130 см, в заполнении которой наряду с позднелатенской керамикой и комкой смолы было вскрыто 23 жернова из андезита. Это были фрагменты изделий и заготовок в разных стадиях изготовления. Диаметр жерновов - 40 см; в 18 см высоком бегуне имеется засыпное углубление и крыловидное отверстие. Склад поврежденных и неоконченных жерновов был обнаружен на местонахождении уже в 1980 г. /Пиета 1981/. Андезит находится на расстоянии 10 км от места находки. /Рис. 71./

VÝSKUM V LIPTOVSKÉJ SIELNICI-LIPTOVSKÉJ MARE V ROKU 1984

Karol Pieta - Václav Hanuliak

V devätnástej výskumnej sezóne na hradisku Havránek /Liptovská Mara I; obec Liptovská Sielnica, okr. Liptovský Mikuláš/, ktorú organizoval Archeologický ústav SAV v spolupráci s Krajským ústavom ŠPSOP v Banskej Bystrici, sa obnovili práce na odkrývke stredovekého hrádku, kde bolo potrebné preskúmať najstarší horizont z 13. stor., sondážne zachytený v priekope i pod úrovňou hospodárskej budovy hrádku z 15. stor. V južnej časti areálu sa plošne odstránila dlažba nádvoria a asi 70 cm hrubá navážka z mladšieho horizontu. Pod ňou sa zistila len nesúvislá vrstva kameňov so sporadicou keramikou z 13. stor. Hlbšie sa zachytila prepálená deštrukcia doposiaľ nedatovateľného mýru, ktorý sčasti prechádzal v superpozícii nad telesom neskorolaténskeho valu. Výskum v priestore obytnej veže mladšieho horizontu zistil, že jej drevená konštrukcia stojí na hrubej vrstve navážky, ktorá vyrovnávala šikmý sklon podložného brala. Nad podložím sa zachytili zvyšky tenkej sivohnedej vrstvičky s pozostatkami vodorovne ležiacich driev, ktoré sú asi súčasťou najstaršieho stredovekého osídlenia. Z výsledkov odkrývky vyplýva, že táto staršia vrstva bola pri prestavbe takmer úplne zničená a sčasti sa zachovala len v južnom úseku lokality. V spodnej časti navážky sa objavoval rôznorodý črepový materiál, medzi ktorým prevládali nálezy z predpúchovského stupňa. Pozoruhodný je výskyt nepočetných zlomkov slamovanej keramiky i amforovitých tvarov z doby bronzovej, ako i ojedinelých velkomoravských črepov. V ďalšom priebehu prác bude skúmaná priekopa a náznakovo sa zrekonštruuje pôdorys dreveného hrádku z 15. stor.

V predpolí priekopy sa odkryli pôdorysy dvoch objektov z neskorej doby rímskej. V jednom z nich sa okrem keramiky našla malá skládka železných predmetov.

V južnej časti areálu hradiska sa dokončil výskum požiarom zničenej brány vnútorného pásma opevnenia, patriaceho do katastrofového horizontu zo začiatku doby rímskej. Preskúmalo sa predpolie vchodu a postupne sa rozobralo celé južné krídlo brány, ktoré sa náznakovo zrekonštruovalo do v. 100-150 cm. Ukončil sa i výskum severného krídla včítane súdobého sídliskového objektu s bohatým inventárom, ktorý zvnútra priliehal k tejto časti opevnenia. /Obr. 72, 73./

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA IM JAHRE 1984. Die Grabung auf dem Burgwall Havránok in der ehemaligen Gemeinde Liptovská Mara, heute Liptovská Sielnica /Bez. Liptovský Mikuláš/ richtete sich auf die Abdeckung des ältesten Grundrisses der mittelalterlichen Feudalburg im Nordteil des Areals. Die Flächenabdeckung und Sondage im Raum des Hofes, eines Wirtschaftsgebäudes und Wohnturmes ergab, daß der ursprüngliche Horizont aus dem 13. Jh. sozusagen gänzlich beim jüngeren Umbau zerstört wurde, wann die ganze Fläche der Burg durch eine Aufschüttung um ca. 70 cm erhöht wurde. Als neues Element gewann man in sekundärer Lage Keramik aus der Bronzezeit und vereinzelte Bruchstücke aus dem 9. Jh. Im weiteren Verlauf der Arbeiten wurde der Graben untersucht, der schon in der älteren Phase existierte, und in Andeutungen wird der ganze Grundriß der Holzburg aus dem 15. Jh. rekonstruiert. Im Südteil der Burgwalls wurde die Abdeckung des durch einen Brand zerstörten Tores der inneren Befestigungszone beendet, das in den Katastrophenhorizont vom Anfang der römischen Zeit gehört. Die Konstruktion der Bastei an beiden Torsseiten wurde in Andeutungen bis zur Höhe von 100-150 cm rekonstruiert.
/Abb. 72, 73./

ИССЛЕДОВАНИЯ 1984 Г. В С. ЛИПТОВСКА-СЬЕЛНИЦА - ЛИПТОВСКА-МАРА. Исследования на городище Гавранок в бывшем селе Липтовска-Мара, сегодня Липтовска-Сьелица /р-н Липтовски-Микулаш/ были направлены на вскрышу древнейшего плана небольшой средневековой крепости в северной части площади. Раскопки на взнос и шурфовка в пространстве двора, хозяйственного здания и жилой башни определили, что первоначальный горизонт XIII в. был почти совсем уничтожен в ходе более поздней перестройки, когда была вся площадь небольшой крепости повышена привозом земли на 70 см. Новым элементом во вторичном положении была найдена керамика бронзового века и одиночные черепки IX в. Прослежен будет ров, существовавший уже в более древней фазе и в общих чертах будет сделана реконструкция плана деревянной крепости XV в. В южной части городища была окончена вскрыша уничтоженных пожаром ворот внутренней линии укрепления, относившегося к горизонту прекращения существования в начале римского времени. Конструкция оборонительной стены по обеим сторонам ворот была в общих чертах реконструирована до в. 100-150 см. /Рис. 72, 73./

ŽELEZIARNE Z DOBY RÍMSKEJ VO VARÍNE

Karol Pieta - Jozef Moravčík

Úlohou spoločného výskumu Archeologického ústavu SAV a Považského múzea v Žiline, realizovaného za intenzívnej spolupráce s Archeologickým ústavom ČSAV v Prahe /R. Pleiner/, bolo ukončiť v r. 1984 plošnú odkrývku násypu 3, jednej zo siedmich hald železnej trosky v polohe Železná studňa /Pieta - Moravčík 1983, 1984/. Plášť haldy s priemerom 20 m tvorila sypká troska zmiešaná so zlomkami drevného uhlia. V strede sa kumulovala mohutná deštrukcia prepálenej ílovitej hliny, kusovitej trosky a zvyškov stien pecí. V tomto jadre násypu oddeľovali vrstvičky uhlia povrch jednotlivých horizontov, v ktorých sa miestami podarilo vypracovať drobné detaily pôvodných situácií na pracovných plošinách, ako napr. kolové jamy, hladiny odpichnutej stuhnutej trosky a na jednom mieste i skládku

nadrobo no nasekaného hematitu. Zvyšky drevného uhlia pochádzajú hlavne z duba /pozri príspevok E. Hajnalovej v tomto čísle/. V jadre násypu môžeme počítať so štýrmi až piatimi niveletami; všetky ich sprevádzajú ako jediný chronologicky preukazný materiál črepy, ale i celé časti zdobených hrncovitých nádob púchovskej kultúry. Nikde sa však nepodarilo zistiť zostatky taviaceho zariadenia v pôvodnom uložení. Podobne i na podloží bolo možno sledovať zoskupenia kolových jamiek a žliabkov, avšak žiadne zvyšky pecí. Určité poznatky týkajúce sa spôsobu stavby pecí, ich tvaru a rozmeru prinieslo skúmanie kolekcie zozbieraných fragmentov. Nájdené kusy boli roztriedené podľa veľkosti zachovaného oblúka vnútornnej, obvykle sklovito vypálenej časti pece. Zistilo sa, že taviace zariadenie malo pôdorysný priemer 80-100 cm a bolo vybudované z tehlovitých hlinených blokov. Na segmentoch sa dali pozorovať stopy druhotného použitia /prevrstvenie vnútorných "teplých" plôch ďalším výmazom, sklovitý povrch na protiahľadlých stranách/. Na blokoch sa dal pozorovať i stupňovitý spôsob stavby pece i stopy po vykračovaní polotekutej trosky. Počas výskumu haldy 3 sa našiel jeden fragment dýzy. I keď v súčasnosti máme k dispozícii len rekonštruovaný pôdorys predpokladaných kupolovitých pecí, budovaných na úrovni terénu, môžeme dôvodne predpokladať, že v prípade varínskeho metalurgického strediska ide o doposiaľ málo známy, u nás po prvý raz dokumentovaný typ agregátu veľkých rozmerov /Pleiner - Princ 1984, s. 133-137/. Rozsah doteraz zistených skladok trosky svedčí o značnom objeme výrobnej činnosti už i z toho hľadiska, že keramika z troch hald, ako i zo zberu nevykazuje veľký časový rozptyl /koniec 1. stor. - 2. stor. n. l./.

Okrem výskumu v polohe Železná studňa sa robilo podrobnejšie mapovanie bezprostredného okolia lokality a prieskum, ktorým sa zistili ďalšie troskové haldy alebo povrchový výskyt trosky v Rechtorskej doline v blízkosti turistickej chaty, takisto spolu s keramikou z doby rímskej. Ďalšie troskové pole sa nachádza na svahu nad inundáciou východne od Nezbudskej Lúčky v polohe Baňa a vo vyústení Hradskej doliny. Všetky tieto lokality sa bezprostredne viažu na vodný zdroj. V budúcnosti sa výskum zameria na komplexný prieskum celej tejto oblasti včítane riešenia problémov jej sídliskového zázemia.

Litteratúra

- PIETA, K. - MORAVČÍK, J. 1983: Železiarske objekty z doby rímskej a stredoveká dechtáreň vo Varíne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 205-207.
- PIETA, K. - MORAVČÍK, J. 1984: Výskum železiarní z doby rímskej vo Varíne. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 180-181.
- PLEINER, R. - PRINC, M. 1984: Die latènezeitliche Eisenverhüttung und die Untersuchung einer Rennschmelze in Mšec, Böhmen. Pam. Archeol., 75, s. 133-180.

EISENHÜTTE AUS RÖMISCHER ZEIT IN VARÍN. Beendet wurde die Untersuchung der Aufschüttung Nr. 3, einer der sieben Eisenschlackehalden, die in Varín /Bez. Žilina/ festgestellt wurden. Inmitten der Aufschüttung von 20 m Durchmesser kumulierte sich eine Destruktion verbrannten Lehms, von Schlackensteinen und Resten von Ofenwänden, die durch kleine Schichten von Holzkohlenstückchen der Eiche in einzelne Arbeitsflächen vertikal gegliedert waren. Auf ihnen erkannte man nur stellenweise kleine Details der abgestochenen Schlacke oder Erzablagen /Hämatit, der durch Oberflächenförderung direkt auf der Fundstelle gewonnen wurde/. In sämtlichen Destruktionsschichten

befanden sich Scherben, aber auch ganze Teile größerer topfförmiger Gefäße der Púchov-Kultur aus der älteren römischen Zeit /Ende des 1. bis 2. Jh. u. Z./. Es gelang jedoch nicht, irgendeinen Teil des Schmelzofens *in situ* zu erfassen. Nach der Rekonstruktion aufgrund gefundener Fragmente handelt es sich um Kuppelöfen von 80-100 cm Durchmesser, die aus Tonziegelblöcken aufgebaut waren. Teile der Mäntel hatte man nach dem Zerschlagen abermals beim Bau neuer Öfen benutzt. Es fand sich auch das Fragment einer Düse. Die Begehung der Umgebung bestätigte die Existenz weiterer Schlackenfelder und auch selbständiger Halden in drei weiteren Lagen im Umkreis von 3 km von der erforschten Fundstelle. In einem Schnitt durch die Halde wie auch als Lesefunde wurde hier ebenfalls dickwandige Keramik aus der älteren römischen Zeit gewonnen.

ЖЕЛЕЗОПЛАВНЫЕ ПЕЧИ РИМСКОГО ВРЕМЕНИ В С. ВАРИН. Окончены исследования насыпи № 3, одного из семи обнаруженных отвалов железного шлака в с. Варин /р-н Жилина/. Посреди насыпи диаметром в 20 м была сосредоточена деструкция обожжённой илистой глины, кусков шлака и остатков стен печей, которая была вертикально разделена небольшими слоями древесного угля из дуба на отдельные рабочие площадки. На них только местами было можно обнаружить небольшие детали первоначальных условий находки, напр. столбовые ямы, уровень текущего шлака или склад руды /гематита, приобретенного добычей на поверхности прямо на местонахождении/. Во всех слоях деструкции находились черепки, а также части больших горшковидных сосудов пуховской культуры раннеримского времени /конец I-II вв. н. э./. Однако, не удалось вскрыть ни одну часть плавильного устройства в первоначальном положении. По реконструкции на основе найденных фрагментов можно говорить о купольных печах диаметром в 80-100 см, построенных из глиняных кирпичнообразных блоков. Части панцирей печей были после разбоя опять использованы для стройки новых печей. Был найден и фрагмент сопла. Разведки в окрестностях подтвердили существование других шлаковых полей и самостоятельных отвалов в трех других урочищах в радиусе 3 км от исследованного местонахождения. Шурфы в массиве отвалов и сбор на поверхности подтвердили тоже толстостенную керамику раннеримского времени.

ARCHEOLOGICKÁ ZBIERKA Z BOHDANOVIEC NAD TRNAVOU

Magda Pichlerová

Archeologický ústav SNM získal v r. 1984 zbierku po Pavlovi Pobieckom, ktorý ako rodák z Bohdanoviec nad Trnavou /okr. Trnava/ zbieranl v katastri tejto obce vyše 50 rokov archeologické pamiatky. Význam zbierky, i keď obsahuje súbor nálezov zberového charakteru, je predovšetkým v tom, že reprezentuje jeden územný celok, že jednotlivé nálezy i celky majú presné označenie miesta objavu a rok získania. Zbierka amatéra, ktorý vlastné výkopy nerobil, dokladá viacero nových nálezisk. Z literatúry poznáme z Bohdanoviec nad Trnavou nálezy z hliníka na južnom a severozápadnom okraji obce /črepy kultúry s lineárhou keramikou, kamenné nástroje a zlomok hlinenej plastiky/, črepy z polohy Babindol /madarovská kultúra/,

publikované Š. Janšákom /1935, s. 32-34/, a slovanský hrob z lokality Na vršku, na ktorý upozornil P. Pobiecky /Budinský-Krička 1949, s. 22-24/.

Zbierka má 210 položiek /okrem stredovekých črepov/. Veľkú časť črepov získal zberateľ na svahoch potoka Trnávka južne od obce, a to na polohe Lúky /M-35-33-14, 1 : 10 000, 380 : 230 mm/ a Pasienky /M-35-33-14, 1 : 10 000, 300 : 320 mm/, a juhovýchodne od obce v polohe Hrubé pole /M-35-33-14, 1 : 10 000, 245 : 250 mm/. Časť zachránil pri stavebných a iných prácach. Pri starších nálezoch /napr. z r. 1936 a ďalších r./ sú náleziská označené menom bývalého majítela pozemku /napr. terasa pod Zákovou roľou a pod./.

Početný črepový materiál dokladá sídliská kultúry s lineárnom keramikou, lengyelskej a maďarskej kultúry. Niekolko menej výrazných črepov nasvedčuje na sídlisko velatickej kultúry. Najpočetnejší je materiál z germánskeho sídliska s rímskoprovinciálnymi importmi, ako sú tri kahance, črepy z terry sigillaty a ī. Okrem črepov keramiky spomenutých kultúr obsahuje zbierka 16 kamenných nástrojov a fragmentov, 18 kosákových nožov, početné odštiepky a jadrá, tri kostené nástroje, zlomok kosteného hrebeňa, zlomky železných nožíkov, baňatú nádobu s nízkym hrdlom a s vodorovnými masívnymi uškami na vydutí, dva krčiažky maďarskej kultúry a misu z doby laténskej.

Zo zachovaných poznámok vieme, že sa v Bohdanovciach nad Trnavou odkryl hrob so skrčenou kostrou a s pazúrikovým nástrojom /azda pohrebisko kultúry so šnúrovou keramikou/. Najskôr z pohrebiska z mladšej doby bronzovej pochádza kultová sacia nádoba, ktorá má ploský pretiahnutý tvar bez vyznačenia dna, na hornej časti s kruhovým nálevným otvorom, s nízkym hrdlom, na bokoch hrotito tvarovaná - jeden koniec má vodorovný malý výlevný otvor /obr. 74/. Celá misa azda dokladá pohrebisko z doby laténskej. Slovanský hrob, z ktorého sa zachránila časť nádoby, sa odkryl v obci.

Materiálovo bohatá zbierka P. Pobieckeho je prínosom k poznaniu intenzívneho osídlenia tejto obce v praveku a vo včasnej dobe historickej.

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1949: Nález staroslovanského hrobu v Bohdanovciach /okres Trnava/. Čas. Muzeál. slov. Spoločn., 40, s. 22-24.

JANŠÁK, Š. 1935: Staré osídlenie Slovenska. In: Sbor. Muzeál. slov. Spoločn. 29. Turčiansky Sv. Martin, s. 3-39.

ARCHÄOLOGISCHE SAMMLUNG AUS BOHDANOVCE NAD TRNAVOU. Das archäologische Institut des SNM gewann eine Privatsammlung von Funden aus dem Gemeindekataster von Bohdanovce nad Trnavou /Bez. Trnava/. Scherbenmaterial von Siedlungscharakter belegt Besiedlung der Kultur mit Linearkeramik, der Maďarovce- und Velatice-Kultur. Die meisten Scherben repräsentieren eine germanische Siedlung mit provinzial-römischen Importen /Lampen, Terra sigillata u. a./. Aus Bemerkungen geht hervor, daß auch ein Hockergrab mit einem Silexartefakt abgedeckt wurde /Gräberfeld der schnurkeramischen Kultur?/. Ein Kultgefäß /Sauggefäß - Abb. 74/ bildete höchstwahrscheinlich das Inventar eines Grabes aus der jüngeren Bronzezeit. Ebenso kann über eine latènezeitliche Schüssel erwogen werden. Die an Material reiche Sammlung belegt intensive Besiedlung der Gemeinde seit der Urzeit.

АРХЕОЛОГИЧЕСКАЯ КОЛЛЕКЦИЯ ИЗ С. БОГДАНОВЦЕ-НАД-ТРНАВОУ. Институт археологии при СНМ получил частную коллекцию находок, найденных на территории села Богдановце-над-Трнавоу /р-н Трнава/. Черепки указывают на поселение культуры линейно-ленточной керамики, мадяровской и велатицкой культур. Наиболее многочисленные черепки представляют собой германское поселение с провинциальными римскими импортами /светильники, терра сигиллата и пр./. Из заметок вытекает, что было вскрыто и скорченное погребение с кремневым орудием /могильник культуры шнуровой керамики?/. Культовый сосудник /Sauggefäße - рис. 74/ входил вероятно в инвентарь погребения поздней эпохи бронзы. То же самое можно сказать о латенской миске. Богатая материалом коллекция указывает на интенсивное поселение села с доисторических времен.

SÍDLISKO ZO STREDNEJ A Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ V IVANKE PRI DUNAJI

Magda Pichlerová

Na doteraz známe náleziská v katastri obce Ivanka pri Dunaji /okr. Bratislava-vidiecky/ upozornil prevažne J. Lenharčík /Kraskovská 1965, s. 163; tá istá 1970, s. 85; Pichlerová 1966, s. 25/. V r. 1984 odovzdal menovaný Archeologickému ústavu SNM ďalší črepový materiál, ktorý získal zberom na poli západne od Súrskeho kanála v časti medzi Seneckou cestou a oplotením letiska /M-44-22-24, 1 : 10 000, 280 : 180 mm/.

Väčšia časť črepov je kultúrne nevýrazná; sú to časti vydutí hrubostenných nádob tehlovožltej, na lome čiernej farby, zhotovených z materiálu zmiešaného s menšími kamienkami /mladšia doba kamenná?/. Medzi nálezmi získanými na pieskovnej dune je výrazný črep s rovno zrezaným okrajom s jazykovitým výčnelkom a s plastickým presekávaným pásikom, oddelujúcim nízke hrdlo od vydutia, svetlohnedý, na povrchu nevýrazne zvisle prstovaný; v. 9,5 cm, š. 8,5 cm /obr. 75: 1/, a črep z hrubostennej nádoby s vodorovne zrezaným okrajom a prstovaným povrhom /obr. 75: 2/, ktoré dokladajú sídlisko stredodunajskej mohylovej kultúry. Do mladšej doby bronzovej patrí s istou pravdepodobnosťou črep z vydutia s povrhom zdobeným ostrými zvislými čiarami, pieskovožltý, z vnútornej strany čierny /obr. 75: 4/ a okrajový črep z kónickej sivočiernej misky /obr. 75: 3/.

Novoobjavené sídlisko z doby bronzovej sa nachádza južne od halštatského /Kraskovská 1970, s. 97; Studeníková 1984, s. 91/ a germánskeho sídliska /Kraskovská 1970, s. 115/ a dopĺňa poznatky o osídlení bratislavskej oblasti v dobe bronzovej.

Literatúra

- KRASKOVSKÁ, Ľ. 1965: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji. Slov. Archeol., 13, s. 163-182.
- KRASKOVSKÁ, Ľ. 1970: Sídlisko z doby halštatskej a rímskej v Ivanke pri Dunaji. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 64. Bratislava, s. 85-119.
- PICHLEROVÁ, M. 1966: Pohrebisko s neskorou šnírovou keramikou typu Veselé v Ivanke pri Dunaji. In: Sbor. Slov. nár. Múz. 60. Bratislava, s. 25-56.
- STUDENÍKOVÁ, E. 1984: Studne z doby halštatskej v Ivanke pri Dunaji. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 78. Bratislava, s. 49-99.

SIEDLUNG AUS DER MITTEL- UND JUNGBRONZEZEIT IN IVANKA PRI DUNAJI. Durch Lese funde in Ivanka pri Dunaji /Bez. Bratislava-Land/ gewann man Fragmente dickwandiger Gefäße. Ausgeprägt ist eine Randscherbe mit plastischer Leiste und eine mit Fingerstrich verzierte Scherbe /Abb. 75: 1, 2/, die eine Siedlung der mitteldanubischen Hügelgräberkultur belegen. Zur jüngeren Bronzezeit gehört am ehsten eine Schüsselrandscherbe und die Bauchscherbe eines Gefäßes /Abb. 75: 3, 4/. Die neu entdeckte Siedlung ergänzt die Erkenntnisse über Besiedlung von Ivanka pri Dunaji /Kraskovská 1965, 1970; Pichlerová 1966; Studeníková 1984/ und die Randbesiedlung des Bratislavaer Gebietes.

ПОСЕЛЕНИЕ СРЕДНЕГО И ПОЗДНЕГО БРОНЗОВОГО ВЕКА В С. ИВАНКА-ПРИ-ДУНАИ. При сборе на поверхности в с. Иванка-при-Дунаи /р-н Братислава-видьец/ были найдены фрагменты толстостенных сосудов. Значительными являются черепок от края сосуда с рельефным баликом и черепок с пальцевыми вдавлениями /рис. 75: 1, 2/, указывающие на поселение культуры среднедунайских курганов. К поздней эпохе бронзы вероятно относятся черепок от венчика миски и черепок от вздутого бока сосуда /рис. 75: 3, 4/. Новое найденное поселение дополняет сведения о поселении на территории с. Иванка-при-Дунаи /Красковска 1965, 1970; Пихлерова 1966; Студеникова 1984/ и о поселении на окраине братиславской области.

VÝSKUM V BRATISLAVE--RUSOVCIACH

Magda Pichlerová

Systematický výskum Gerulaty v Bratislave v časti Rusovce, ktorý uskutočňuje Archeologický ústav SNM, sa v r. 1984 upriamil na tri polohy /A-C/ a na záchrannu nálezov ohrozených rôznymi úpravami /D/.

A/ Na Kovácsovej ul. 378 sa sondami v miestach starších výkopov /Magyar Nemzeti Múzeum v Budapešti/ pri výrobnom objekte II urobil revízny výskum, ktorého výsledky sú negatívne. V časti bližšie k objektu II je plocha porušená novodobým zásahom, v úseku bližšie k ulici boli zhluky mazanice a prehádzaná zemina, nasvedčujúca, že sa v r. 1942-43 objekt rozobil / obr. 76/. Nepotvrdila sa interpretácia o sídliskovom objekte /Radnóti - Gabler 1982, s. 51 a plán/. Vychádzajúc zo skutočnosti, že sa v týchto miestach nachádzalo výrobné stredisko Gerulaty /kresbová dokumentácia objektu a poznatky získané pri odkrývke objektu II/, prichádzame k logickému záveru, že ide o pec na pálenie tehál /Pichlerová 1984a, s. 182 n./.

B/ Na ul. Pohraničníkov sme v miestach domu 511 prezali r. 1982 dvoma sondami širokú priekopu /I/. Za vtedajšej situácie sa výkop nedal rozšíriť /na jednej strane priekopy vinohrad, na druhej stavebný materiál - Pichlerová 1983a, s. 209/. V neskorom jesennom období /po ukončení výskumu/, sledujúc zemné práce na tomto dôležitom nálezisku, sme v profile vybagrovanej ryhy pozdĺž ulice zistili už zachytenú priekopu I a na SZ od nej ďalšiu priekopu. Nakoľko západne od ulice je voľné priestranstvo /smerom ku Kovácsovej ul./ zatial neohrozené výstavbou, venovali sme sa r. 1983 výskumu na ohrozených polohách.

V r. 1984 sme sa orientovali na zistenie vzťahu priekopy I k priekope, ktorá sa rysovala v spomenutej ryhe. Sondou /dĺ. 20 m/ sme odkryli dvojitú priekopu /II/ so š. 7 m, hĺ. 2,5 m. Vzdialenosť medzi priekopou I a II je 4,5-5 m. Priekopa II je paralelná s priekopou I, a to v smere SV-JZ, ale najskôr ide o dve časové etapy obranného systému; priekopa I patrí do prvého obdobia výstavby Gerulaty /Pichlerová 1983b, s. 74-75/. Vo vzdialosti cca 300 m od priekopy I na JV /na tej istej ulici/ sa v profile výkopu pre dom rysovala ďalšia široká priekopa, z ktorej sa nezískal materiál. Na juhovýchodnom konci tejto ulice pri výkope základov pre dom sa rysovala v profile ďalšia priekopa /cca 500 m od priekopy I/, vo výplni ktorej neboli žiadny materiál. Obidve priekopy, náhodne prerezané pri výstavbe, majú totožný smer s priekopami I a II. Vychádzajúc z terénej situácie, možno predpokladať, že priekopa I pokračovala v smere SV k polohe Bergl. Na krátkom úseku je sledovateľná medzi Berglom a bývalým evanjelickým kláštorom. Problematika priekopového opevňovacieho systému je v Gerulate zložitejšia a pre súčasnú zástavbu ju nemožno riešiť komplexne.

V r. 1984 začal v Rusovciach výskum aj Archeologický ústav SAV v Nitre. Dvoma sondami /asi 15 m od našich sond/ v miestach domu 511 na ul. Pohraničníkov potvrdil, že priekopa I pokračovala priamo na JZ /Pichlerová 1983a, s. 209/.

C/ Na voľnom priestranstve západne od Bergla /pri bývalom evanjelickom kláštore/ sme po odstránení hrubej novodobej navážky odkryli zisťovacou sondou rímske kamenné múry zatiaľ bližšie neurčenej budovy s viacerými prestavbami. Nad múrmami bola planírka z úmyselne rozbitych rímskych tehál /niektoré s kolkami LEG XIII G a LEG XIII GMV - légia XIV Gemina Martia Vitrix/ a s vápenou dlážkou. Urobili sa prípravy na výskum v budúcom roku /odkryvka navážky na väčšej ploche a sledovanie priekopy medzi touto polohou a Berglom/.

D/ Sústredenú pozornosť sme venovali záchrane nálezov pri rôznych zemných práciach:

1. Na ul. Pohraničníkov sa našli pri bagrčvaní žumpy pri dome 512 medené hrivny. Dve z nich odovzdali do múzea až po vybetónovaní jamy. Sídlisková vrátnica sa nezistila. Hrivny patria wieselburskej kultúre /Pichlerová 1980, s. 7-27/. Nález nevenoval bagrista pozornosť a na zem z tohto priestoru, uloženú mimo plochy domu, sa navŕšila halda zeminy. Možno uvažovať o depote, ktorý potvrdzuje v priestore Rusoviec dôležitú cestu cez dunajský brod už v staršej dobe bronzovej /Pichlerová 1984b, s. 94/.

2. Bohatý črepový materiál z doby rímskej sme získali z výkopu spojovacieho kanála medzi chodníkom a domom 528 na ul. Pohraničníkov a pred domom 498: terra sigillata, zlomky skla, firemný kahanec s kolkom IVCIVS, ktorého značka sa v Gerulate vyskytla po prvý raz /Pichlerová 1974, s. 50-55/. Koncom septembra odovzdali žiaci viac významných rímskych nálezov. Časť vybrali z profilov sond Archeologického ústavu SAV v Nitre /po ukončení výskumu neboli pre technické príčiny ihned zasypané/. Medzi nimi je unikátny listovitý železný oštep, bronzová spona s kotvovite ukončeným lúčikom nad vinutím a minca - veľký bronz Marca Aurelia z r. 161-180. Tieto nálezy spolu s materiálom získaným z priekopy I r. 1982 potvrdzujú jej zánik po markomanských vojnách.

3. Pri sledovaní zemných práci južne od osídlenej časti sme s M. Zácskovou zistili, že v blízkosti katastrálneho rozhrania časti Bratislava-Rusovce a Deutsch Jahrndorf sa porušil v polohe Dolné pole /prv Fregata/ hrob. V týchto miestach je pôvodné koryto dunajského ramena zv. Hlboký jarok. Buldozeristi a scrapristi

pri jeho zasypávaní narazili na tehlový hrob. Začistili dolné končatiny kostry, pri ktorých ležala miska /stratila sa/. Zachránili šest tegúl /z nich dve poškodené/. Pre rýchly postup presunu pôdy sa nepodarilo zistiť pôvodné miesto hrobu, resp. pohrebiska, ktoré možno zaradiť do mladšej doby rímskej. Hrob sa odkryl na sever od ramena. Pohrebisko patrí najskôr rolnickej usadlosti /vicus/ v blízkosti Gerulaty.

L i t e r a t ú r a

- PICHLEROVÁ, M. 1974: Rímske kahance z pohrebísk v Rusovciach /Gerulata/. In: Rímske importy. Referáty prednesené na seminári konaném u příležitosti výstavy Rímské nálezy v Čechách. Praha, s. 40-55.
- PICHLEROVÁ, M. 1980: Praveké osídlenie Bratislavu-Rusoviec. In: Zbor. Slov. Nár. Múz. 74. Hist. 20. Bratislava, s. 5-37.
- PICHLEROVÁ, M. 1983a: Pokračovanie výskumu v Bratislave-Rusovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 208-211.
- PICHLEROVÁ, M. 1983b: Postavenie Gerulaty na stredodunajskom Limes Romanus. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 77. Hist. 23. Bratislava, s. 63-94.
- PICHLEROVÁ, M. 1984a: Výsledky systematického výskumu v Bratislave-Rusovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 182-186.
- PICHLEROVÁ, M. 1984b: Jantárová a limitná cesta v bratislavskej bráne. In: Zborník prác Ľudmily Kraskovskej /k životnému jubileu/. Bratislava, s. 92-106.
- RADNÓTI, A. - GABLER, D. 1982: Rusovcei /Oroszvár/ ásatások /1942-43/. In: Commun. archaeol. Hung. 1. Budapest, s. 47-71.

GRABUNG IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Die Grabung des Archäologischen Institutes des SNM in Bratislava setzte im Teil Rusovce in drei Lagen /A-c/ fort, die mit dem Verfolgen des römischen Gerulata zusammenhängen. Man rettete auch Funde bei Erdarbeiten /D/.

A/ Revisionsschnitte auf der Gasse Kovácsova ul. 378 zeigten, daß das im J. 1942-43 abgedeckte und als zur Siedlung gehörend interpretierte Objekt /Radnóti - Gabler 1982, S. 51, Plan/ ganz auseinandergenommen war /Abb. 76/. Die gezeichnete Dokumentation, Erkenntnisse aus dem benachbarten Produktionsobjekt II und die Tatsache, daß an diesen Stellen das Produktionszentrum von Gerulata war, belegen den logischen Schluß, daß es sich um einen Ziegelbrennofen handelt /Pichlerová 1984a, S. 182 ff./.

B/ In der Gasse ul. Pohraničníkov wurde 1982 der Graben I erfaßt /Pichlerová 1983a, S. 209/. Auf der gegenüberliegenden Gassenseite ergab ein Schnitt einen weiteren, den Doppelgraben II /Br. 7 m, T. 2,5 m/, der von dem ersten 4,5 - 5 m entfernt ist. Beide Gräben laufen parallel in NO-SW-Richtung. Am ehesten handelt es sich um zwei Zeitetappen des Wehrsystems von Gerulata; der Graben I gehört in die erste Etappe /Pichlerová 1983b, S. 74-75/. Etwa 300 m vom Graben I nach SO skizzierte sich im Profil von ausgehobenen Hausfundamenten ein breiter Graben und ca. 500 m vom Graben I ein weiterer Graben, aber im Profil waren keine Funde. Beide Gräben haben dieselbe Richtung wie die Gräben I und II. Die Problematik des Wehrsystems ist komplizierter und wegen der heutigen Bebauung nicht in gewünschtem Ausmaß lösbar. Von der Terrainsituuation ausgehend, ist anzunehmen, daß der Graben I nach NO bis zum Militärlager in der Lage Bergl fortsetzte, wo er auf einem kurzen Abschnitt verfolgbar ist. Im J. 1984 begann auf der Fund-

stelle auch die Grabung des Archäologischen Institutes der SAW zu Nitra. In zwei Schnitten wurde der schon untersuchte Teil des Grabens I erfaßt, womit seine Fortsetzung nach SW bestätigt wurde /Pichlerová 1983a, s. 209/.

C/ Westlich der Lage Bergl ergab ein Probeschnitt römische Steinmauern eines einstweilen nicht bestimmten Gebäudes. Über ihnen war eine Planierung aus absichtlich zerschlagenen römischen Ziegeln mit den Stempeln LEG XIII G und LEG XIII GMV.

D/ Bergung von Funden bei Erdarbeiten: 1. In der Gasse ul. Pohraničníkov beim Haus 512 wurden Kupferbarren ausgebaggert. Sie gehören zur Besiedlung der Wieselburg-Kultur /Pichlerová 1980, S. 7-27/. Man kann über ein Depot erwägen, das den wichtigen Weg durch die Donaufurt schon in älterer Bronzezeit belegt /Pichlerová 1984b, S. 94/. 2. Römisches Scherbenmaterial an verschiedenen Stellen dieser Gasse /Terra sigillata, Glas, Firmenlampen mit dem Stempel LVCIVS, der in Gerulata zum erstenmal auftauchte - Pichlerová 1974, S. 50-55/. Aus den Profilen des Grabens I entnahmen Amateure unikate Gegenstände: eine Eisenlanze mit breitem Blatt, eine Bronzefibel und Münze - Große Bronze des Marcus Aurelius aus den J. 161-180. 3. An Stellen des Donauarmbettes, in Nähe der Katastergrenze Bratislava-Rusovce und Deutsch Jahrndorf störte man ein Ziegelgrab. Bei den Füßen des Bestatteten lag eine Schüssel. Aus dem Grab stammen auch sechs römische Ziegel. Das Gräberfeld aus der jüngeren römischen Kaiserzeit gehört am ehesten zu einer bäuerlichen Siedlung /vicus/ in der Nähe von Gerulata.

ИССЛЕДОВАНИЯ В БРАТИСЛАВЕ, ЧАСТЬ РУСОВЦЕ. Исследования Института археологии при СНМ в Братиславе в части Русовце продолжались в трех урочищах /А-В/, связанных с изучением римской Геруляты. Спасались также находки при земляных работах /Д/.

A/ Контрольные раскопки на Ковачовой улице № 378 показали, что объект, вскрытый в 1942-43 гг. и интерпретированный как объект поселения /Радноти - Габлер 1982, с. 51, план/ был совсем разобран /рис. 76/. Рисунок, данные, приобретенные при исследовании соседнего производственного объекта II, и действительность, что в этих местах находился центр производства Геруляты, указывают на то, что это была печь для обжига кирпича /Пихлерова 1984a, с. 182 и сл./.

B/ На ул. "Пограничников" был в 1982 г. разрезан ров I /Пихлерова 1983a, с. 209/. На противолежащей стороне улице шурф разрезал другой двойной ров II /ш. 7 м, гл. 2,5 м/, на расстоянии 4,5 - 5 м от первого. Оба рва проходят параллельно по линии СВ-ЮЗ. Скорее всего можно говорить о двух временных этапах оборонительной системы Геруляты; ров I относится к первому периоду /Пихлерова 1983б, сс. 74-75/. На 300 м от рва I ЮВ в разрезе котлована для дома вырисовывался широкий ров и около 500 м от рва I другой ров, но в разрезе находок не было. Оба рва имеют то же самое направление как рвы I и II. Проблематика оборонительной системы является более сложной и из-за современной застройки нельзя решить ее в полном масштабе. По ситуации на местности можно предполагать, что ров I шел к СВ вплоть до военного лагеря в урочище Бергл, где можно исследовать его небольшую часть. В 1984 г. начал на местонахождении раскопки и Институт археологии САН в Нитре. Двумя шурфами его работники разрезали уже обследованную часть рва I, чем было подтверждено продолжение рва к ЮЗ /Пихлерова 1983a, с. 209/.

В/ Западнее урочища Бергл вскрыл пробный шурф каменные стены пока неопределенного римского здания. Над ними находилась планировка намеренно разбитых тегул с клеймами LEG XIII G и LEG XIII GV.

Г/ Спасение находок в ходе земляных работ: 1. На ул. "Пограничников" у дома 512 при экскавации были найдены медные гривны, относящиеся к поселению визельбургской культуры /Пихлерова 1980, сс. 7-27/. Можно говорить о кладе, который подтверждает важный путь через дунайский брод уже в раннюю эпоху бронзы /Пихлерова 1984б, с. 94/. 2. Римские черепки были обнаружены на нескольких местах на улице "Пограничников" /terra sigillata, стекло, светильник с клеймом LVCIVS, знак которого встретился в Геруляте впервые /Пихлерова 1974, с. 50-55/. В разрезах рва I-любители нашли уникальные предметы: широкий листовидный наконечник копья, бронзовую фибулу и монету - большую бронзу Марка Аврелия 161-180 гг. 3. В местах русла рукава Дуная, близ границы территории Братислава-Русовце и Дойч Ярндорф была разрушена кирпичная могила. В ногах похороненного лежала миска. В могиле было найдено также шесть тегул. Могильник позднеримского времени относится, по-видимому, к крестьянской усадьбе /vicus/ близ Геруляты.

VÝSKUM VČASNOSTREDOVEKÉHO POHREBISKA V ČAKAJOVCIACH

Mária Rejholecová

Výskum v Čakajovciach /okr. Nitra/ v polohe Kostolné nadviazal v r. 1984 na plochu skúmanú v predchádzajúcom roku, situovanú v juhozápadnej časti lokality, kde sa nachádza najstaršia časť pohrebiska, doložená nálezmi žiarových hrobov. V r. 1984 bolo odkrytých ďalších 23 hrobov, z toho 18 urnových a 5 jamkových. Doteraz bolo preskúmaných 52 žiarových hrobov.

Hroby vytvárajú skupiny, ktoré sú od seba vzdialené 4 až 15 m. V rámci jednotlivých skupín sú žiarové hroby usporiadané v radoch, orientovaných približne v osi S-J. Urnové a jamkové žiarové hroby sa nachádzali v hĺ. od 57 do 115 cm od dnešnej úrovne terénu. Rozdiel v hĺbke uloženia dna urny alebo dna jamky je priamo závislý od pôvodného sklonu terénu a splavovania pôdy v tejto časti lokality. Urny sa nachádzali v pôvodnej polohe - postavené na dne. Zachovalosť je závislá od hĺbky uloženia a ich výšky. Preto niektoré sú iba popraskané tlakom pôdy, ale vyššie tvary, nachádzajúce sa v menšej hĺbke, boli kultiváciou pôdy poškodené. V hrobe 823 bola urna položená ústím dolu, pretože jej objem nestačil na uloženie nedohorených zvyškov ľudských kostí. Preto bol zvyšok kostí uložený na kôpku, na ktorú bola položená hore dnom urna naplnená kostami. Nádoby vo funkcií urien sú hrncovitého tvaru, vyrobené s použitím hrnčiarskeho kruhu či už na obtáčanie, alebo priamo na vytáčanie nádob. Sú nezdobené alebo zdobené v hornej polovici výšky hrebeňovými vpichmi, častejšie však zväzkami horizontálnych línii a vlnoviek. Zväzkom vlnovky býva zdobená aj vnútorná strana ústia. V obsahu urien, resp. na hromádke kostí v jamkových hroboch sa našli okrem nedohorených zvyškov ľudských kostí aj skromné hrobové prídavky - železný nož, pracka, hrot šípa, zlomky železného pásika alebo tyčinky. Pomerne často sa nachádzali medzi nedohorenými zvyškami ľudských kostí črepy z ďalších nádob, uhlíky, riečne kamienky a pod. Súbor keramiky vo funkcií urien vykazuje dve skupiny, ktoré

sa z typologického i technologického hľadiska od seba líšia; obidva druhy keramiky sa však používali súčasne v priebehu 8. stor.

V západnej časti skúmanej plochy v priestore žiarového pohrebiska boli odkryté tri sídliskové objekty obdĺžnikového tvaru, zahĺbené do hlinitosprašového podložia. V zaoblených rohoch polozemníc sa zistili zvyšky kolových jám. Chata 1, orientovaná v smere Z-V /dĺ. 280 cm, š. 164 cm/, v západnej časti splývala s chatou 2 /dĺ. 440 cm, š. 240 cm/, orientovanou v smere S-J. V blízkosti chaty 2, vo vzdialosti 120 cm od jej západnej steny, bola odkrytá chata 3, orientovaná v smere S-J /dĺ. 550 cm, š. 166 cm/. V hlinitosprašovom podloží sa zachytili viac-menej už iba dná sídliskových objektov. Z výplne sa získalo nepatrné množstvo drobných zlomkov keramiky, riečne a lomové kamene. Okrem sídliskových objektov boli odkryté dve obilné jamy, ktoré sú pravdepodobne s nimi súčasné. V obsahu obilnej jamy 1 sa našli zvyšky zuholnateného obilia a prútia. Súbor uvedených objektov bol z východnej a severnej strany ohrazený žlabmi.

V hĺ. 60-80 cm pod hrubou vrstvou hnedozemé sa zachytil žlab, 60 cm široký a 18,5 m dlhý, orientovaný v smere S-J, ktorý ohraničoval objekty na východnej strane. Maximálne zahĺbenie žlabu od hľbky jeho zistenia bolo 5-20 cm. Dno žlabu sa zvažovalo v smere jeho orientácie od S na J. Z výplne žlabu sa nezískal žiadny materiál, ktorý by umožnil jeho bližšie chronologicke zaradenie, je však starší než okolité žiarové hroby z 8. stor., čo potvrdzuje nález žiarového jammkového hrobu 834 priamo v priestore žlabu, 10 cm nad jeho dnom. Na severnej strane bol sledovaný širší žlab, orientovaný v smere Z-V, 150 cm široký, jeho zahĺbenie pod 60 cm hrubou vrstvou hnedozemé bolo 18-20 cm. Dno žlabu bolo mierne prehnuté. Východný okraj presahuje o 130 cm za užší žlab, ktorý je s ním prepojený takmer v pravom uhle. Dĺžka severného žlabu je 10,4 m. V západnom okraji sa žlab lomí skoro v pravom uhle a pokračuje v smere S-J. V tejto časti bol sledovaný iba na dĺ. 90 cm /š. 130 cm/, pretože ho pôrušila novoveká exploatačná jama. Za južným okrajom exploatačnej jamy /150 cm široký vstup do exploatačnej jamy/ bolo jeho vyústenie do žlabovitého užšieho a plytšieho vchodu chaty 2. Na jeho dne sa našla v pôvodnej polohe spodná časť urny žiarového hrobu 840, ostatné črepy z urny poškodené pri vyhlbovaní exploatačnej jamy /ako aj nožík a zlomky nedohorených ľudských kostí/ sa nachádzali v jej zásypke. Exploatačnou jamou bol rozbitý /do zásypu presunutý/ aj ďalší urnový žiarový hrob /841/, z ktorého pochádzajú črepy z urny a železný hrot šípa.

Okrem obilných jám 1 a 2, ktoré sú najpravdepodobnejšie súčasné so sídliskovými objektmi, boli odkryté ďalšie dve obilné jamy, tvarom a výplňou sa odlišujúce od predchádzajúcich. Obilná jama 4 bola v superpozícii so severným žlabom, do ktorého bola zahĺbená. Z výplne obsahom veľkých obilných jám 3 a 4 sú zvyšky slamového obloženia stien a zlomky keramiky zo 17.-18. stor. V obilnej jame 3 sa našiel aj drevený kolík na prichytávanie slamového obloženia na steny obilnice.

Funkcia žlabov nie je jasná - bud plnili úlohu ohrady, alebo slúžili na odvod povrchových vôd, či slúžili iným účelom, ktoré súčasný stav výskumu neumožňuje postrehnúť. Je to otázka, ktorú môže objasniť iba ďalší výskum. Vertikálna a horizontálna stratigrafia naznačujú, že žlaby, sídliskové objekty a obilné jamy 1 a 2 tvoria jeden komplex, ktorý je chronologicky starší než žiarové hroby z 8. stor. Na základe analógií z iných lokalít na juhovýchodnom Slovensku /napr. Siladice/ ich v rámci pracovnej hypotézy predbežne možno zaradiť k najstaršej fáze slovanského osídlenia na skúmanej lokalite, pravdepodobne do 7. stor.

GRABUNG AUF DEM FRÜHMITTELALTERLICHEN GRÄBERFELD IN ČAKAJOVCE. In Čakajovce /Bez. Nitra/ setzte die Grabung auf dem chronologisch ältesten Gräberfeldteil mit dem Ergebnis weiterer 23 Brandgräber fort /18 Urnen- und 5 Brandgrubengräber/. Bis jetzt wurden 52 Brandgräber untersucht. Außer Urnen und Leichenbrandresten fand man auch bescheidene Grabbeigaben, wie Messer, Gürtelschnallen, Pfeilspitzen und Eisenbruchstücke. Die als Urnen dienenden Gefäße bilden typologisch und technologisch zwei Gruppen, die gleichzeitig im Verlauf des 8. Jh. benutzt wurden. Es wurden auch drei Siedlungsobjekte, zwei Getreidegruben und Rinnen untersucht, die den Komplex der angeführten Objekte von der O- und N-Seite umgrenzten, die vertikal-stratigraphisch überlagert mit Brandgräbern aus dem 8. Jh./, zum ältesten slawischen Besiedlungshorizont dieser Fundstelle, wahrscheinlich in das 7. Jh. gehören. Von den zwei untersuchten Getreidegruben lag eine in Superposition mit der Rinne auf der N-Seite, in die sie eingetieft war. Keramikfunde aus der Füllerde datieren die Getreidegruben in das 17.-18. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЯ РАННЕСРЕДНЕВЕКОВОГО МОГИЛЬНИКА В С. ЧАКАЙОВЦЕ. В с. Чакайовце /р-н Нитра/ продолжены исследования с хронологической точки зрения древнейшей части могильника. Прослежено 23 новых погребения с трупосожжением /18 урновых и 5 ямных/. До сих пор было прослежено 52 погребения с трупосожжением. Кроме урны и частично обожженных остатков человеческих костей были найдены и бедные могильные приложения, как ножи, поясные пряжки, наконечники стрел и обломки железа. Имеющие функцию урны сосуды создают с точки зрения типологии и технологий две группы, использованные одновременно на протяжении VIII в. Прослежены были также 3 объекта поселения, две зерновые ямы и желобы, ограничивавшие комплекс приведенных выше объектов с восточной и северной сторон, которые на основе вертикальной стратиграфии /суперпозиция с трупосожжениями VIII в./ относятся к древнейшему славянскому горизонту поселения на этом местонахождении, вероятно к VII в. Наряду с приведенными выше объектами были прослежены две зерновые ямы, из которых одна является в суперпозиции с желобом на северной стороне, в который она была углублена. Керамика, найденная в заполнении, датирует зерновые ямы XVII-XVIII вв.

VÝSKUM PÁLFFYHO PALÁCA NA NÁLEPKOVEJ ULIČI 19-21 V BRATISLAVE

Daniel Rexa

Budova bývalého Pálffyho paláca na Nálepkovej ulici č. p. 19-21 /číslo parcely 300; Technická mapa mesta Bratislav 1 : 500, Bratislava 9-0/322, 81 : 73 mm/ predstavuje mimoriadne cenný historicko-architektonický komplex. Jej výskum reálizuje Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody od r. 1982, keď sa pri rekonštrukčných práciach prišlo na prekvapujúce nálezy gotickej architektúry /umelecko-historický výskum vedie M. Melicherčík, prom. hist./.

Archeologický výskum v suteréne objektu a v nepodpivničených miestnostiach na prízemí je determinovaný dvoma závažnými skutočnosťami: živá stavba a zložité statické pomery. Do konca r. 1984 sa vyhľabilo šesť sond. Výskum sa realizuje v spolupráci s AÚ SAV Nitra a AÚ SNM Bratislava.

Niveleta doby laténskej je charakteristická depresiami amorfých tvarov a rôznej hlbky, zapustenými do riečnych pieskov. Nálezový materiál tvorí keramika situlovitých, hrncovitých a misovitých tvarov. Zlomky technickej keramiky a množstvo trosky indikujú metalurgickú výrobu.

Výraznejšiu niveletu veľkomoravského obdobia sa nepodarilo zachytiť, i keď v sonde 2 a 6 sa našli dva kostrové hroby, ktoré sa dajú do tohto obdobia dатovať. V hrobe 1 bola kostra muža s bradaticou, nožíkom, očielkou a brúskou, orientovaná Z-V, v hrobe 2 porušená kostra ženy s poškodeným mlynským kameňom v záhlaví, orientovaná Z-V/?.

V 10.-12. stor. sa vytvorila nevýrazná vrstva s bežnou veľmi tuhanou keramikou.

Sondou 1 a 2 sa zachytila niveleta k románskemu domu s nárožím z pieskovcových kvádrov z 1. pol. 13. stor. Datuje ju minca Bela III. /1172-1196/.

K výraznému zásahu do terénu dochádza v 14. stor. pri stavbe gotického paláca. Vrstvy z tohto i z nasledujúceho stor. obsahujú množstvo stavebnej keramiky i bežnú úžitkovú keramiku.

V r. 1985 sa plánuje výskum pred palácom /priamo na ulici/ a vo dvore.

GRABUNG IM PÁLFFY-PALAST IN DER GASSE NÁLEPKOVA ULICA NR. 19-21 IN BRATISLAVA.

Die archäologische Grabung auf der Fundstelle läuft seit 1982, als es zu überraschenden Funden gotischer Architektur innerhalb des späteren Pálffy-Palastes kam. Die Grabung realisiert sich im Souterrain und in den nicht unterkellerten Erdgeschossen. Die Nivelette der Latènezeit ist durch amorphe Depressionen charakterisiert. Das Fundmaterial bildet übliche Gebrauchsgeramik. Bruchstücke technischer Keramik und Schlacke deuten auf metallurgische Produktion. Aus großmährischer Zeit stammen zwei Gräber - ein Männergrab mit Axt und ein Frauengrab mit einem Mühlstein hinter dem Schädel. Erfasst wurde auch die Nivelette zu einem romanischen gemauerten Haus, das durch eine Münze Béla III. in die erste Hälfte des 13. Jh. datiert ist. Aus nachfolgenden Jahrhunderten stammt eine Menge von Baukeramik - Dachziegeln und übliche Gebrauchsgeramik, die mit der baulichen und wirtschaftlichen Aktivität auf dieser Fundstelle zusammenhängen.

ИССЛЕДОВАНИЯ ДВОРЦА ПАЛЬФИ НА НАЛЕПКОВОЙ УЛИЦЕ № 19-21 В БРАТИСЛАВЕ. Археологические исследования продолжаются с 1982 г., когда были обнаружены интересные находки готической архитектуры в массе более позднего дворца Пальфи. Исследования ведены в подвальной части и на первых этажах, под которыми не находятся подвалы. Слой латенской эпохи представлен характерными аморфными депрессиями. Вещевой материал составляет бытовая керамика. Обломки технической керамики и шлак указывают на производство металла. К великомуоравскому периоду относятся два погребения - погребение мужчины с топором и женщины с мельничным жерновом за головой. Был обнаружен также слой романского каменного дома первой пол. XIII в., датированный монетой Белы III. К последующим столетиям относится большое количество строительной керамики - черепицы и бытовой керамики, свидетельствующей о строительной и хозяйственной деятельности на местонахождении.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA URŠULÍNSKEJ ULIČI V BRATISLAVE

Daniel R e x a

Archeologický výskum v meštianskom dome na Uršulínskej ulici č. p. 11 /číslo parcely 87; Technická mapa mesta Bratislavu, 1 : 500, Bratislava 9-0/233, 189 : 223 mm/ v Bratislave realizovala Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody pred začatím rekonštrukčných prác na objekte v júni 1984. Objekt sa nachádza vo východnej časti gotického mesta, obohnaného hradbami.

Sonda 180 x 300 cm bola vytýčená v lavom uličnom krídle pri parcellačnom mure č. p. 9. Bod ± 0 /úroveň dnešnej dlážky/ je vq v. 137,71 m n. m. Na vyhodnocovaní stratigrafie sa podielali PhDr. P. Baxa /Archeologický ústav SAV, Nitra/ a RNDr. J. Čurlík /Katedra geochemie Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave/.

Vo vertikálnej stratigrafii boli identifikované tri výrazné nivelety:

1. hľ. -65-70 cm - veľmi prepálená vrstva s hrudami zeminy /mazanicou/, popolom a uhlíkmi,

2. hľ. -100-110 cm - súvislá vrstva popola, spálenej slamy, uhlíkov a mazanic,

3. hľ. -160-170 cm - vrstva piesku, z ktorej boli zahĺbené nory hlodavcov.

Zánikový horizont nivelety 1 tvorili vrstvy stavebného odpadu - úlomky tehál, malta, piesok a zlomky kovových predmetov. Našli sa v ňom aj zlomky keramiky hrncovitých a flaškovitých tvarov, datovaných rámcovo do 16.-18. stor.

Niektoré črepy sú zvnútra hnedo a zeleno glazované. Tvary okrajov sú previsnuté /"ovalené"/ podseknuté, von vytiahnuté, zvislo vytiahnuté a odsadené plastickou lištou. Zánikový horizont nivelety 2 predstavujú vrstvy odpadového charakteru. Obsahovali zvieracie kosti, popol, uhlíky, jadrá flu, piesok a úlomky lomových a riečnych kameňov. Zlomky redukčne vypalovanej keramiky hrncovitých a misovitých tvarov s jednoducho previsnutými a priamo zaoblenými okrajmi sa dajú rámcovo datovať do 14.-15. stor. Zánikový horizont nivelety 3 mal podobný charakter ako pri nivelete 2, ale obsahoval viac piesku. Nálezový materiál tvorili zlomky oxidačne a redukčne vypalovanej keramiky hrncovitých a misovitých tvarov s jednoducho previsnutým okrajom, zlomok okraja zásobnice a fragment plochej pokrývky, ktoré možno datovať do 13. stor.

z nivelety 3 boli zapustené dve kolové jamy. V ich zásype sa našla bližšie nedatovaná bronzová pracka a zlomok strešnej krytiny, ktorej tvar a kvalita vypálenia nevylučujú pôvod v dobe rímskej.

Pod niveletou 3 boli identifikované dva výrazné pôdne komplexy: v hľ. -230-300 cm najvrchnejší humusový horizont nivnej pôdy s bohatou kumuláciou humusu, dlhodobejšie prevlhčovaný. Nepravidelné ukladanie štrkov tu svedčí o deluviaľných nánosoch. Svetlejšia vrstva v hľ. -210-230 cm vznikla novým pôdotvorným procesom bez výraznejšej akumulácie humusu. Prekryla ju tenká splachová vrstvička na ktorej sa začal vytvárať nový, nevýrazný pôdny komplex; v ňom sa našiel zlomok zvonku zosilneného, podseknutého okraja oxidačne vypalovanej nádoby hrncovitého tvaru /11.-12. stor./ a črep z okraja sivej laténskej nádoby s jednoducho previsnutým okrajom.

Za najcennejší prínos výskumu treba považovať odkrytie pôdnich komplexov, ktorých rozbor významne prispel k poznaniu dejín osídlenia v tejto časti mesta.

RETTUNGSGRABUNG IN DER GASSE URŠULÍNSKA ULICA NR. 11 IN BRATISLAVA. Das Bürgerhaus in der Ursulinengasse Nr. 11 in Bratislava befindet sich im Ostteil der mit einer Mauer umgebenen gotischen Stadt. Die Grabung erschloß drei ausgeprägte mittelalterliche Niveletten. Den Untergangshorizont der 1. Nivelette datieren Funde in das 16.-18. Jh., der 2. Nivelette in das 14.-15. Jh. und der 3. Nivelette in das 13. Jh. Unter der Nivelette Nr. 3 identifizierte man zwei ausgeprägte Bodenkomplexe - den obersten Humushorizont der Au, stark durchfeuchtet, überdeckt mit dünner Schwemmschicht, auf ihm ein unausgeprägter Bodenkomplex mit Bruchstücken latènezeitlicher Keramik und Keramik aus dem 11.-12. Jh. Die Untergangsschichten der mittelalterlichen Niveletten enthielten Bruchstücke gebräuchlicher Gebrauchsgeräte, von Bauabfall und Eisengegenständen.

ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УРШУЛИНСКОЙ УЛИЦЕ № 11 В БРАТИСЛАВЕ. Мещанский дом на Уршулинской улице № 11 в Братиславе находится в восточной части готического города, окруженного городской стеной. При исследованиях были вскрыты три значительные средневековые проектные линии. Горизонт прекращения существования первой проектной линии датирует находки XVI-XVIII вв., второй проектной линии XIV-XV вв. и третьей проектной линии XIII в. Под проектной линией № 3 были обнаружены два выразительных почвенных комплекса - верхний горизонт перегнойной пойменной почвы, переувлажненный, закрытый слабым смывом, на нем невыразительный почвенный комплекс с остатками латенской керамики и керамики XI-XII вв. Слои прекращения существования отдельных проектных линий содержали обломки обычной бытовой керамики, строительного мусора и железных предметов.

HALŠTATSKÉ SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z DOLNÝCH ŠTITÁR

Peter Romsauer

Pri prestavbe lesnej komunikácie vedúcej z Dolných Štitárov, dnes časť mesta Nitry, smerom k hájovni v sedle pod Žibricou boli porušené sídliskové objekty. Na spresnenie nálezovej situácie a datovania lokality sa v apríli 1984 realizovala menšia záchranná akcia.

Lokalita je situovaná na východnom úbočí zoborského masívu v nadmorskej výške 360-390 m, pod sedlom, ktoré vytvárajú vrchol Haranča /476 m/ a Žibrica /618 m/ v polohe zvanej Panský les /35-43-23, 1 : 10 000, 370-386 : 185 mm/. Známa je už od tridsiatych rokov, keď z tejto polohy získal S. Janšák /1929, s. 12 n./ prvé zberové nálezy, na základe ktorých datoval sídlisko do doby halštatskej. Dnes v blízkosti sídliska vyviera prameň /zrejme novšieho pôvodu, v citovanej práci niet o ľom zmienky/.

Pri obhliadke lokality sa zistilo, že výkop priekop po oboch stranách budovali lesnej cesty porušoval na viacerých miestach vrstvy deštruhovanej mazanice rôznej dĺžky. Počas záchrannej akcie sme odkryli zahľbený objekt približne okrúhleho pôdorysu a na dvoch miestach sme nad vrstvou mazanice rozšírili plochu po oboch stranách priekopy. Vzhľadom na obmedzené možnosti /teleso cesty a lesný porast/ sa plošný rozsah a pôdorysný tvar mazanicovej deštrukcie nepodarilo zistit.

Vrstva mazanice, hrubá 5-15 cm, sa nachádzala tesne nad rozhraním tmavej vrstvy lesného humusu a podložia. Už v nadložnej vrstve, ale najmä na úrovni mazanice, sa objavil početný keramický materiál. Vedľa častých zlomkov hrubostenných hrncovitých nádob s výčnelkami a mís so zatiahnutým ústím sa vyskytovali aj fragmenty vázovitých amfor s kužeľovitým hrndlom a tenkostenných nádob zdobených vkladanými zväzkami žliabkov na tuhovanom povrchu. Našli sa i dva fragmenty laténskych grafitových sitúl s hrebeňovanou výzdobou.

Nálezová situácia potvrdila Janšákovu lokalizáciu sídliska, ktoré je relativne vysoko položené v horskom zalesnenom teréne a nepochybne súvisí s osídlením na vrchole Žibrica. Keramické nálezy datujú sídlisko do halštatského vývojového úseku lužickej kultúry, ktorej osídlenie na území veľkej Nitry vykazuje od neskornej doby bronzovej značnú koncentráciu.

L iter at ú r a

JANSÁK, S. 1929: Slovenské hradiská z doby halštatskej. In: Sbor. Múz. slov. Spoločn. 23. Turčiansky Sv. Martin, s. 1-33.

HALLSTATTZEITLICHE SIEDLUNGSFUNDE AUS DOLNE ŠTITARE. Im Kataster von Dolné Štitáre, heute ein Stadtteil von Nitra, störte man beim Bau eines Waldweges am Hang des Zobor-Massivs Siedlungsschichten. Im Profil der Gräben wurden zusammenhängende Schichten destruierten Lehmverputzes mit Scherbenvorkommen festgestellt. Das gewonnene Keramikmaterial datiert die Siedlung in den hallstattzeitlichen Entwicklungsabschnitt der Lausitzer Kultur.

Die hoch gelegene Siedlung /360-390 m ü. d. M./ im Gebirgsterain hängt zweifellos mit der Besiedlung auf dem Žibrica-Gipfel /618 m/ zusammen.

НАХОДКИ ГАЛЬШТАТСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ В С. ДОЛЬНЕ-ШТИТАРЕ. На территории с. Дольне-Штитаре, сегодня часть г. Нитра, были при стройке лесной дороги на склоне Зоборского горного массива разрушены слои поселения. В разрезах рвов были найдены сплошные слои деструированной обмазки с наличием черепков. Отмеченная керамика датирует поселение гальштатским периодом развития лужицкой культуры. Высоко положенное поселение /360-390 м над уровнем моря/ на гористой местности несомненно связано с поселением на вершине горы Жибрица /618 м/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V KMETOVE

Peter Roth

Na základe hlásenia oddelenia pátrania VB Nové Zámky sme vykonali obhliadku narušeného kostrového pohrebiska v obci Kmetovo /okr. Nové Zámky; 45-23-05, 1 : 10 000, 355 : 35 mm/.

Lokalita sa nachádza na mierne stúpajúcej inundácii rieky Hrona priamo v intraviláne obce. Výkopom ryhy pre vodovodnú prípojku bol porušený kostrový hrob. Otvorili a začistili ho pracovníci oddelenia pátrania VB, ktorí mali po dozrenie, že ide o hrob zo súčasnosti. Kostra ležala vo vystretej polohe v smere Z-V. Pri nohách mala /podla výpovede tamojších robotníkov aj pracovníkov VB/ malú nádobku. Podla nej môžeme hrob datovať do 7.-8. stor. Dodatočnou prehliadkou vykopanej zeminy sme ďalší materiál z vybavenia hrobu nezískali.

RETTUNGSGRABUNG IM KMETOV. Beim Graben eines Wasserleitungsanschlusses in der Gemeinde Kmetovo /Bez. Nové Zámky/ wurde ein Skelettgrab gestört. Das W-O orientierte, gestreckte Skelett hatte bei den Füßen ein kleines Gefäß. Das Grab ist in das 7.-8. Jh. datierbar.

СПАСАТЕЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В С. КМЕТЁВО. При рытье траншеи для водопровода в с. Кметёво /р-н Нове-Замки/ было разрушено погребение с трупоположением. У ног скелета в вытянутом положении, ориентированном по линии З-В, был небольшой сосудик. Погребение можно датировать VII-VIII вв.

ĎALŠÍ HROMADNÝ NÁLEZ STŘEDOVĚKÝCH ŽELEZNÝCH PREDMETOV A SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z NOVÉHO TEKOVA

Alexander Ruttka y

Po dvoch súboroch železných predmetov, ktoré sa našli pri úprave koryta rieky Hrona medzi Novým a Starým Tekovom /okr. Levice/ v r. 1983 /presná lokalizácia náleziska a funkčná skladba predmetov pozri Ruttkay - Pôlhôsová 1984/, oznámil bagrista J. Bob, pracovník závodu Povodie Hrona, n. p., Tlmače, že začiatkom r. 1984 vyzdvihol z riečiska ďalší hromadný nález. Vykonali sme obhliadku náleziska a E. Rejholec vyhotobil dôkladnú terénnu fotografickú a meračskú dokumentáciu. Možno konštatovať, že podobne ako prvé dva súbory, tak i tretí súbor sa vyzdvihol z hľ. cca 2 m spod hrubej vrstvy štrku na dne rieky. Našiel sa opäť v blízkosti pravého brehu Hrona /to zn. na novotekovskej strane riečného toku/, a to v priestore medzi prvým a druhým súborom. Dĺžka úseku hronského pravobrežia, z ktorého sa v kumulovaných celkoch vyzdvihli tri hromadné nálezy, je 40-60 m.

Tretí súbor pozostáva z 20 predmetov: 15 sekier rôznych typov, tulajka z bojového cepta, bojový čakan - typ tzv. papagli, jednoduchý hák s tulajkou, podkova, otka. Podobne ako v predchádzajúcich celkoch, je i v treťom súbore časť predmetov - predovšetkým sekery - opatrená pozoruhodne širokou škálou vbíjaných značiek /obr. 77/, prípadne štítovými jamkami, vyplnenými bronzovými plieškami so značkami.

Tri súbory železných predmetov obsahujú teda 84 jednotiek, ktoré pri orientačnej klasifikácii nevyhodčujú z rámca 14.-15. stor. Našli sa prakticky na trase starobylej komunikácie zo Starého Tekova na Vráble a Nitru. Nepochybne tu bol stredoveký brod, ale sú pramenné indície i pre most.

Pokiaľ klasifikáciu stredovekého vývoja Starého Tekova, komitátneho centra nadvážujúceho pravdepodobne už na veľkomoravskú organizačnú funkciu, možno doprieť aj výsledkami zisťovacích archeologických výskumov /Habovštiak 1978/, zatial poznatky o stredovekom osídlení v katastri Nového Tekova /osady Sengeu - 1156, Barbata - 1269, trhové osady Cheturtekhel - 1320, Zombothel - 1331, patriace ku komitátnemu centru v Starom Tekove, z ktorých sa vyvinula neskoršie osada Nový Tekov, zemianska osada Marusfalva - 1407/ sú archeologicke málo podložené. V katastri obce sa však našiel i slovanský hrob z 9. stor., naznačujúci starobyle osídlenie. Z ostatných nálezov sú pozoruhodné zbery Ing. V. Pevného, pracovníka Výskumného ústavu závlahového hospodárstva v Bratislave-Podunajských Biskupiciach,

ktorý v r. 1979 v záhrade Plemenárskeho podniku v Novom Tekove získal črepy rozptýlené v ornici /M-34-134-A-a, 1 : 25 000, 315 : 335 mm/. Ide o fragment halštatskej misky a o črepy z hrncovitých nádob, rámcovo datované do 11.-13. stor., zdobené vodorovnými obvodovými žliabkami a vrypmi. Osídlenie sa nachádza na okrají výraznej pravobrežnej terasy Hrona.

L i t e r a t ú r a

- HABOVŠTIAK, A. 1978: Starý Tekov. In: Významné slovanské náleziská na Slovensku. Bratislava, s. 193-195.
- RUTTKAY, A. - PÖLHÖSOVÁ, M. 1984: Dva hromadné nálezy stredovekých železných predmetov z Nového Tekova. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 191-192.

WEITERER DEPOTFUND VON MITTELALTERLICHEN EISENGEGENSTÄNDEN UND SIEDLUNGSSPUREN AUS NOVÝ TEKOV. Aus dem Gran-Flußbett bei Nový Tekov /Bez. Levice/ baggerte man nach zwei Depotfunden von Eisengegenständen /Ruttkay - Pölhösová 1984/ eine weitere Garnitur von 20 Gegenständen aus: 15 Axte, Tülle eines Morgensterns, Streitaxt - sog. papagli, einfacher Haken mit Tülle, eine Reute, ein Hufeisen /Abb. 77/. Den Depotfund barg man in der Nähe der vorherigen zwei Depots, er ist ihnen in der Zusammensetzung und typologischen Einstufung der Gegenstände ähnlich. Er sprengt nicht den Rahmen des 14.-15. Jh. Die drei aus 84 Gegenständen bestehenden Verbände sind einstweilen die größten Depots mittelalterlicher Eisengegenstände aus dem Gebiet der Slowakei mit vielfacher Aussagefähigkeit. Im Beitrag wird auch Besiedlung der Randteile der Granterraße im nördlichen Gemeindeareal von Nový Tekov in der Hallstattzeit und im 11.-13. Jh. angeführt.

НОВЫЙ КЛАД СРЕДНЕВЕКОВЫХ ЖЕЛЕЗНЫХ ПРЕДМЕТОВ И НАХОДКИ ПОСЕЛЕНИЯ В С. НОВИ-ТЕКОВ. При дноуглубительных работах был в русле реки Грон у с. Нови-Теков /р-н Левице/ после двух кладов железных предметов /Рутткаи-Пельгешова 1984/ обнаружен новый клад состоящий из 20 предметов: 15 топоров /рис. 77/, втулка от боевого цепа, боевой чекан - т. наз. "papagli", простой втульчатый крюк, подкова, скребок для чищения лемеха. Клад был найден близ двух раньше обнаруженных кладов, похожих на него содержанием предметов и их типологической принадлежностью. Он не выходит за рамки XIV-XV вв. Три клады, составляющие 84 предметов, являются пока наибольшими на территории Словакии кладами средневековых железных предметов с разной доказательной силой. В статье приводится и обнаружение поселения окраинных частей террасы Грана в северной части территории с. Нови-Теков в эпоху гальштата и в XI-XIII вв.

PRIESKUM V NITRE-KYNEKU

Matej R u t t k a y

V lete 1984 sme uskutočnili terénny prieskum okolia Kyneku, časti Nitry. Asi 300 m východne od Kyneku na ploche približne 100 x 150 m /Okres Nitra, 1 : 50 000, 766 : 556 mm/ boli rozptýlené nálezy z neskorej doby kamennej, doby veľkomoravskej a zo včasného stredoveku /10.-12. stor./.

Osídlenie z neskorej doby kamennej reprezentujú črepy z misovitých nádob /obr. 78: 5, 8/, niekedy zdobené slamovaním. Črep zdobený rytím a bielou inkrušáciou /obr. 78: 1/ je typickým predstaviteľom skupiny Kosihy-Čaka. Do neskorej doby kamennej patrí aj sekeromlat vyrobený z bridlice /obr. 78: 13/.

Osídlenie v 9. stor. dokazujú črepy zdobené viacnásobnými vlnovkami alebo zväzkami vodorovných rýh, ktoré sú z keramiky zhotovenej z preplavenej hliny s prímesou piesku a drobných kamienkov /obr. 78: 2-4, 12/.

Niekolko črepov zastupuje osídlenie v 10.-12. stor. /obr. 78: 6, 7, 9-11/.

UNTERSUCHUNG IN NITRA-KYNEK. Östlich von Kynek, einem Teil von Nitra, wurden Besiedlungsspuren aus der späten Steinzeit /Abb. 78: 1, 5, 8, 13/, der großmährischen Zeit /Abb. 78: 2-4, 12/ und aus dem 10.-12. Jh. /Abb. 78: 6, 7, 9-11/ festgestellt.

РАЗВЕДКИ В НИТРЕ, ЧАСТЬ КИНЕК. Восточнее Кинека, части Нитры были обнаружены следы поселения позднего каменного века /рис. 78: 1, 5, 8, 13/, великоморавского периода /рис. 78: 2-4, 12/ и X-XII вв. /рис. 78: 6, 7, 9-11/.

NOVÉ NÁLEZY Z HORNÉHO POŽITAVIA

Jaroslava Ruttka y o v á

Mestské múzeum v Zlatých Moravciach získalo od svojho spolupracovníka V. Bedeča zberové nálezy z lokalít:

Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Zitavou, okr. Nitra

V polohe Nádaš /Okres Nitra, 1 : 50 000, 260 : 471 mm/ sa našli črepy, štiepaná i brúsená kamenná industria. Uvedený materiál /obr. 79/ - črepy mladšej lineárnej keramiky i lengyelskej kultúry a plochá sekerka lichobežníkovitého tvaru - dokladá osídlenie v neolite. Z tejto lokality pochádza i črep patriaci do obdobia mohylovej kultúry a fragmenty keramiky z doby rímskej.

Zlaté Moravce, časť Chyzerovce, okr. Nitra

Pri železničnej trati /Okres Nitra, 1 : 50 000, 280 : 451 mm/ a v polohe Zungov /Okres Nitra, 1 : 50 000, 278 : 417 mm/ sa potvrdilo osídlenie v mladšej a neskorej dobe kamennej. Našli sa tu črepy mladšej lineárnej, želiezovskej a lengyelskej keramiky, brúsené i štiepané kamenné nástroje. Z polohy Zungov pochádzajú aj črepy zdobené zväzkami vlnoviek a vodorovných línií z 9. stor.

NEUFUNDE AUS DEM OBEREN ŽITAVA-TAL. Das Städtische Museum in Zlaté Moravce gewann Lesefundmaterial von den Fundstellen:

Tesárske Mlyňany, Teil Tesáre nad Zitavou /Bez. Nitra/ - Scherben aus der jüngeren Linearkeramik, der Lengyel- und Hügelgräberkultur und aus der jüngeren römischen Kaiserzeit. /Abb. 79./

Zlaté Moravce, Teil Chyzerovce /Bez. Nitra/ - Scherben der jüngeren Linearkeramik, der Želiezovce-Gruppe und Lengyel-Kultur, Steinwerkzeuge und Scherben aus dem 9. Jh.

НОВЫЕ НАХОДКИ В ВЕРХНЕМ ПОЖИТАВЬЕ. Городской музей в г. Злате-Моравце полу-
чил подъемный материал на следующих местонахождениях:

Тесарске - Млиняни, часть Тесаре - над - Жита-
вой /р-н Нитра/ - черепки поздней линейно-ленточной керамики, лендельской
культуры, культуры курганов и позднеримского времени. /Рис. 79./

Злате - Моравце, часть Хизеровце /р-н Нитра/ - черепки
поздней линейно-ленточной керамики, железовской группы и лендельской куль-
туры и каменные орудия, черепки IX в.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V TESÁRSKÝCH MLYŇANOCH

Jaroslava Ruttka yová

V júli a auguste 1984 realizovalo Oblastné nitrianske múzeum záchranný
výskum v katastri obce Tesárske Mlyňany v časti Tesáre nad Žitavou v polohe
Gočol /okr. Nitra/ v súvislosti s výstavbou skladov pre Agrochemický podnik,
Nitra. Lokalita sa nachádza vľavo od cesty Nitra - Zlaté Moravce na miernej
vyvýšenine v rohu medzi železničnou traťou Zlaté Moravce - Vráble a potokom
Stráňka severne od železnice /M-34-121-D-c, 1 : 50 000, 34 : 275 mm/.

Výskumným prácам predchádzali terénné prieskumy, ktoré uskutočnili pracov-
níci Archeologickej ústavu SAV a múzea v Nitre v r. 1983. Čiastočne sa pri
nich odkryl jeden kostrový hrob a neskôr zistili ďalšie tri.

V r. 1984 sa preskúmala plocha 9100 m². Zistilo sa 18 objektov z neskorej
doby kamennej, ktorých vrchná časť bola porušená predchádzajúcimi zemnými prá-
cami. Objekty mali zvyčajne pôdorys tvaru nepravidelného kruhu, prípadne elip-
tický. Ich výplň tvorila čierna hlina zmiešaná s drobnými i veľkými kusmi tehlo-
vočervenej mazanice.

Kultúrne jamy obsahovali najmä keramický materiál, a to typické črepy ne-
skoroeneolitickej skupiny Kosihy-Čaka, ako aj nezdobené črepy /obr. 81/. Z rela-
tívne veľkého množstva keramických fragmentov sa zrekonštruovali tri celé nádoby
a dve čiastočne /obr. 80/. Našli sa i kamenné ústupy a surovina na ich výrobu,
kamenné drvidlo a zlomok dvojkónického praslena. Pozoruhodný je hlinený predmet
z objektu 1/84.

Funkcia objektov sa nedá jednoznačne určiť, pretože väčšinu z nich porušili
predchádzajúce zemné práce. Azda ako obydlia služili objekty 16/84 a 17/84,
v ktorých sa našli väčšie kusy mazanice s odtlačkami konštrukcie /stopy po koloch
sa nezistili/. Pozoruhodný je objekt 12/84, v ktorom bola uprostred na dne umiest-
nená nádoba a pod ňou lebka samca líšky obyčajnej; zvyšky nádoby boli aj v se-
vernej stene, opäť pri dne, a časť ďalšej lebky toho istého zvieratá vo východnej
stene. Objekty 6/84 a 7/84 mali dná vyložené drobnými kameňmi, podobné, patriace
do řivnáčskej skupiny, sa interpretujú ako hrnčiarske pece /Vladár 1966, s. 26/.

Vo vzdialosti 40 m južne od sídliska skupiny Kosihy-Čaka sa nachádzalo
kostrové pohrebisko. Prvé štyri hroby sa odkryli už v r. 1983 /Kujovský - Fusek
1984, s. 130/, piaty sa našiel počas výskumu v r. 1984. V tomto hrobe spočívala
kostra vo vystretej polohe na chrbte, s orientáciou Z-V /270°/, s pravou rukou
pozdĺž tela a ľavou ohnutou v lakti, s dlaňou položenou na panve. Na pravom

spánku sa našla bronzová záušnica z tenkého drôtika a fragmenty ďalšej podobnej, na ľavom prstenníku bronzový pásikový prsteň.

Uvedené nálezy spolu s inventárom hrobu 1 /Kujovský - Fusek 1984, s. 130/ zaraďujú pohrebisko do 10. stor., do obdobia príchodu staromadarského ľudu do Karpatskej kotliny, ktorý sa tu mieša s autochónnym slovanským obyvateľstvom /Točík 1979, s. 76/.

L i t e r a t ú r a

- KUJOVSKÝ, R. - FUSEK, G. 1984: Pohrebisko z 10. storočia v Tesárskych Mlyňanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 130.
- TOČÍK, A. 1979: K otázke etnicity pohrebísk z 10. storočia na Slovensku. In: Aktuálne otázky výskumu slovanských populácií na území Československa v 6.-13. stor. Nitra, s. 63-88.
- VLADÁR, J. 1966: Zur Problematik der Kosihy-Čaka-Gruppe in der Slowakei. Slov. Archeol., 14, s. 245-336.

RETTUNGSGRABUNG IN TESÁRSKE MLYŇANY. Das Regionalmuseum von Nitra verwirklichte eine Grabung in Tesárske Mlyňany, im Teil Tesáre nad Žitavou /Bez. Nitra/. Es erfaßte eine spätneolithische Siedlung - 18 Objekte der Kosihy-Čaka-Gruppe und ein Grab aus dem 10. Jh., das einen bandförmigen Bronzefingerring, einen Schläfenring aus dünnem Bronzedraht und Fragmente eines weiteren ähnlichen Schläfenrings enthielt. /Abb. 80, 81./

СПАСАТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В С. ТЕСАРСКЕ-МЛИНЯНИ. Районный музей в Нитре осуществил исследования в с. Тесарске-Млиняни, в части Тесаре-над-Житавоу /р-н Нитра/. Было обнаружено позднеэнеолитическое поселение - 18 объектов группы Косиги-Чака - и погребение X в., содержащее бронзовый пластинчатый перстень височное кольцо из тонкой бронзовой проволоки и фрагменты другого подобного височного кольца. /Рис. 80, 81./

NÁLEZ STREDOVEKEJ KOPIJE V KRÁLOVEJ NAD VÁHOM

Michal Slivka

Pri výstavbe vodnej nádrže v Královej nad Váhom /okr. Galanta/ vybagroval Slavomír Zuščák zo Šale železnú kopiju, ktorá sa prostredníctvom Ing. M. Štefánoviča dostala do výskumnnej expedície Bratislava. Presné miesto nálezu nie je známe.

Pomerne dlhá kopija má list romboidného prierezu /max. č. 2,3 cm/, ktorý je oddelený od vlastnej tulajky oválnym kŕčikom /2,7 x 1,2 cm/. Tulajkovitý otvor /vnútorný Ø 2,8 cm/ pre nastoknutie drevenej žrde zasahuje do hĺ. 10 cm. Rozmery kopije: celková dĺ. 50 cm, z toho list 27,5 cm, tulajka 17,5 cm, zvyšok predstavuje oddeľujúca časť listu od tulajky s vývalkom; vonkajší Ø ústia tulajky 3,3 cm, pri kŕčku zúženie na Ø 1,5 cm /obr. 82/. Typologické kritériá dovoľujú zaradiť nález do 12.-13. stor. Kopija bola odovzdaná do zbierok Okresného vlastivedného múzea v Galante.

FUND EINER MITTELALTERLICHEN LANZE IN KRÁLOVÁ NAD VÁHOM. Beim Bau eines Wasserbassins in Králová nad Váhom /Bez. Galanta/ wurde eine verhältnismäßig lange Eisenlanze /L. 50 cm/ ausgebaggert, deren rhomboides Blatt /L. 27,5 cm/ von der Tülle durch einen ovalen Hals abgeteilt war /Abb. 82/. Typologische Kriterien datieren den Fund in das 12.-13. Jh.

НАХОДКА СРЕДНЕВЕКОВОГО КОПЬЯ В С. КРАЛЁВА-НАД-ВАГОМ. При стройке водохранилища в с. Кралёва-над-Вагом /р-н Галанта/ при земляных работах был найден длинный железный наконечник копья /д. 50 см/, ромбOIDное перо которого /д. 27,5 см/ отделено от втулки овальной шейкой /рис. 82/. По типологическим критериям можно находку датировать XII-XIII вв.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V LETANOVCIACH NA KLAŠTORISKU

Michal Slivka

Výskum na lokalite Kláštorisko v Letanovciach /okr. Spišská Nová Ves/ prebiehal súčasne na dvoch od seba nedaleko vzdielených polohách /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 224 : 127 mm/. V areáli kartuziánskeho kláštora sa nadalej odstraňoval prekážajúci porast kvôli lepšej orientácii a za účelom získania maximálnych poznatkov o jeho pôdorysnej situácii. Kompletne bola preskúmaná bočná kaplnka po severnej strane konventného chrámu, ktorej podlahu z pálených dlaždíc sme zachytili v značnej hĺ. 5 m /odstránilo sa z jej priestoru asi 150 m³ deštrukčnej hmoty/. Kaplnka predstavuje pozdižiu stavbu s polygonálnym uzáverom, s kamennou oltárnou menzou. Prístupná bola z kláštornej chodby západným portálom s kamenným ostenním. V deštrukčnom závale sme našli množstvo kamenných architektonických článkov; dva z nich boli odkryté na pôvodnom mieste. Ide o klenbové konzoly s nábehom hranolového rebra s vyžlabenými bočnými hranami. Všetky nálezy umožňujú rekonštrukciu pôvodného zaklenutia. Z prilahieju chodby, širokej 260 cm, sa odkryl iba úsek pri vstupe do kaplnky. V severnej stene chodby bolo ostenie včasno-gotickejho okna, ktoré osvetlovalo priestor chodby z rajskejho dvora. Kompletne sa preskúmal ďalší obytný domček - cela VIII na západnej strane kláštorného dvora. Jeho architektonické usporiadanie /štvorcový pôdorys 9,7 x 9,7 m sa priestorovo člení na väčšiu, vstupnú miestnosť a dve menšie/ je totožné s celami odkrytými v r. 1983. V miestnosti 2 bola odkrytá neskorogotická kachlová pec, ktorá spočívala na murovanom sokli. Z jej priestoru sme získali fragmenty miskovitých, cibuľovitých i komorových kachlič /ukážka na obr. 83/ a zlomky úžitkovej keramiky z poslednej fázy existencie kláštora. Pozoruhodný je nález slnečných hodín s kruhovým ciferníkom a arabskými číslicami, vyrytými na vypálenej hlinenej doske. Čelná stena dosky má žltičervenú polychrómiu.

Zistovacími sondami sa overovali aj niektoré stavebné detaily a odkryl sa i južný vstup do areálu kláštora, ktorý pozostával z bránky, osadenej do obvodového opevnenia, s kamenným ostenním a so zlepencovým prahom /90 x 40 cm/. Bránka bola určená len pre peších.

Druhú skúmanú polohu predstavuje kruhový objekt nachádzajúci sa 85 m na západ od voľne stojacej neskorogotickej kaplnky. Pre zalesnený terén bol objekt preskúmaný iba spolovice. Predbežná sondáž ukázala, že ide o kruhovú pec /Ø do 6 m/ na pálenie

vápna. K jej bližšiemu datovaniu sa nezískal žiadny archeologický materiál. Jednoznačne možno túto pec dať do súvisu s výstavbou, event. prestavbou kláštora. V blízkosti pece sa nachádza podobný kruhový objekt s priemerom asi 5 m, na ktorom stojí sociálne zariadenie pre turistov. Vo výskume sa bude pokračovať.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN LETĀNOVCE AUF DEM KLOSTERAREAL. In Letanovce /Bez. Spišská Nová Ves/ konzentrierte sich die Grabung vor allem auf das Areal des Kartäuserklosters, wo eine längliche Kapelle mit polygonalem Abschluß an der Nordseite der Konventkirche komplett untersucht wurde. Zugleich wurde teilweise der anliegende Gang mit dem Eintritt in die Kapelle /von der Westseite/ abgedeckt. Die Menge steinerner Bauglieder, hauptsächlich Gewölbekonsolen und Rippen, erlauben eine zeichnerische Rekonstruktion seines Gewölbes. An der Nordseite des großen Klosterhofes wurde ein weiteres kleines dreiräumiges Wohnhaus abgedeckt /Zelle VIII/, in einem Raum mit einem destruierten Kachelofen und Kachelfunden /Auswahl auf Abb. 83/. Außerhalb des Klosterareals wurde teilweise ein Produktionsobjekt untersucht – ein Ofen zum Kalkbrennen im Durchmesser bis zu 6 m, der zeitlich mit dem Aufbau, evtl. Umbau des Klosters zusammenhängt. Die Grabung wird fortlaufen.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ КЛАШТОРИСКО В С. ЛЕТАНОВЦЕ. Исследования в с. Летановце /р-н Спишка-Нова-Вес/ сосредоточились главным образом на площади картезианского монастыря, в котором была полностью прослежена продольная капелла с полигонным затвором с северной стороны конвентного храма. Одновременно был частично вскрыт прилегающий коридор с входом в капеллу /с западной стороны/. Большое количество каменных архитектурных элементов, главным образом сводчатых консолей и ребер позволяет реконструировать на рисунке кривизну ее свода. В северной части большого двора монастыря был вскрыт новый жилой домик /келья VIII/, трехкамерный, в одном помещении с развалом печи с находками кафелей /образец на рис. 83/. Вне площади монастыря был частично прослежен производственный объект – известкообжигательная печь диаметром в 6 м, который временно совпадает с постройкой, или перестройкой монастыря. Исследования продолжены.

TÉRÉNNY PRIESKUM V JEDNOM Z MIKROREGIÓNOV ŠARIŠA

Michal S l i v k a - Pavol Ma č a l a

Oblast bývalej Šariškej župy je zo stránky archeologickeho poznania ešte stále málo prebádaná a doterajšie výskumné či prieskumné akcie sa väčšinou sústredili na Prešovskú kotlinu. Vzhľadom na túto skutočnosť a potrebu prieskumu v rámci prípravy archeologickej topografie uskutočnili sme v apríli 1984 obhliadku nasledovných lokalít:

H a r h a j, okr. Bardejov

V katastri obce existovalo v stredoveku viacero samostatných osád /Čaplany, Kysel, Černasíná/, písomne doložených v 14. stor. /Uličný 1979, s. 4-6, 14-16; ten istý 1981, s. 523/, ktoré územne patrili do panstva Tročany. Súčasťou tohto

panstva bol v polovici 14. stor. aj majetok Remety, ktorého názov poukazuje na staršiu pustovňu /v r. 1338 je písomne doložený eremita s pustovňou na pravom brehu potoka Černasiná - Uličný 1979, s. 20/. Predbežný prieskum v tejto oblasti bol negatívny. Nebude od veci pripomenúť, že tzv. hody /hojscinu/ miestni obyvatelia mávajú v deň sviatku Antonia Veľkého /17. januára/, typického patróna a patriarchu pustovníkov, aj keď živej sakrálnej stavby v obci niet. Aj v tejto súvislosti je žiadúca ďalšia systematická prieskumná činnosť.

H a ž l í n, okr. Bardejov

Na západnej fasáde kostola Povýšenia sv. Kríža sú sekundárne osadené kamenné konzolové hlavy, z ktorých dve mužské a jedna ženská spodobujú azda donátorov. Podľa ústnej tradície pochádzajú tieto konzoly zo zničeného kostola, ktorý mal stáť v polohe Pastvisko na okraji dnešnej obce pri potoku Hažlinka. Obhliadka bola v tomto smere bezvýsledná. Nedaleko odtiaľto v intraviláne obce /medzi domami č. 7 a 9, pozemky M. Tomova a J. Doru - M-34-103-B-b, 1 : 25 000, 186 : 200 mm/ sa nachádza na nezastavanej parcele zaniknutý pozdižný objekt s rozmermi približne 18 x 7 m, orientovaný dlhšou osou v smere V-Z. V tesnej blízkosti sme našli črep z 15. stor.

C h m e I o v, okr. Prešov

V rámci prieskumu bol zameraný pôdorys včasnogotického kostola.

J a k u b o v a n y, okr. Prešov

Po pravom brehu potoka Druhý jarek v polohe Kapolňa na SZ od obce /M-34-103-C-b, 1 : 25 000, 254 : 331 mm/ existovala v stredoveku dedinka Kapolňa. Písomne je prvýkrát doložená v r. 1372 /possessiones Kapolna/. V tom čase mal v nej tamojší zeman Pech kúriu. Jej názov používal aj v predikáte. V portálnom súpise z r. 1427 vystupuje ako stredne veľká dedina, keďže jej poddaní boli zdanení od 14 port /Uličný 1979, s. 14-15/. Stopy po zanikutej dedine sme už nezistili; poloha bola exploatovaním zeminy na výstavbu komunikácie medzi Jakubovanmi a Drienicou v r. 1970-71 úplne zničená. V ústnom podaní miestnych občanov sa traduje, že dedina sa "prepadla", ale nevedno kedy, a pri obecnom zvonení ľudia chodili počúvať hlas zvona i na vyvýšeninu v Kapolni, kde stál kostol /informácia predsedu MNV I. Matlaka/. Najskôr podľa kostola /kaplnky/ dostala poloha názov.

O r k u c a n y, okr. Prešov

Na brehu pri pramene potôčika v polohe Široké /M-34-103-C-b, 1 : 25 000, 347 : 330 mm/, nachádzajúcej sa na SV od obce, sme našli atypické praveké črepy /kultúra Gáva?/ a obsidiánový úštep /3,7 x 2,2 x 0,5 cm/.

R a s l a v i c e, časť N i ž n é R a s l a v i c e, okr. Bardejov

Na oráčinách po ľavej strane potoka Brodok /smerom na Tročany/ sme našli atypické črepy a rohovcový odštep. Na miernej terase na pravom brehu potoka sme nachádzali úlomky stredovekej keramiky, z ktorej okrajový profilovaný črep možno datovať do 13. stor. Nájdený bol aj obsidiánový úštep /3,6 x 0,9 x 1,9 cm/. V teréne /M-34-103-D-a, 1 : 25 000, 148 : 304 mm/ sa však nejavia výraznejšie stopy po sídlisku.

T r o č a n y, okr. Bardejov

V polohe Kojscilek /dodnes živý kostol/ na južnej strane vyvýšeniny /M-27-44, 1 : 50 000, 30 : 374 mm/ sme zberom získali dva atypické praveké črepy,

črep sivej keramiky zo staršej doby rímskej a úlomky neskorostredovekej keramiky. Sídisko s nálezmi sivej keramiky bolo čiastočne skúmané v susednej Koprivnici /Budinský-Krička 1970, s. 57 n./.

Vlača, okr. Vranov nad Topľou

Na pravobrežnej terase Tople severne od obce Zahumenky sme obhliadli už skôr známe slovanské sídlisko /Mačala - Mačalová 1984, s. 150/; vyzdvihli sme početné úlomky typickej veľkomoravskej keramiky.

Nálezový materiál bol odovzdaný do zbierok múzea v Hanušovciach /Vlača/ a v Prešove.

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1970: Záchranný výskum roku 1964 v Koprivnici okres Bardejov.

In: Východoslov. Pravek. 1. Košice, s. 57-94.

MAČALA, P. - MAČALOVÁ, H. 1984: Archeologický výskum v Dvoriankach a záchranné výskumy v povodí Tople. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 149-151.

ULIČNÝ, F. 1979: Zaniknuté stredoveké osady v Šariši. /Rukopis č. 74, 78./

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV - Nitra.

ULIČNÝ, F. 1981: Zánik dedín v Šariši v 13.-16. storočí. In: Archaeol. Hist. 6. Brno, s. 521-525.

TERRAINBEGEHUNG IN EINEM DER MIKROREGIONEN VON SARIS. Auf dem Gebiet des Šariš-Gaues wurden Fundstellen erforscht:

Hárhaj /Bez. Bardejov/. Negative Begehung des Gebietes, wo im J. 1338 ein Eremit mit Einsiedelei schriftlich belegt ist. Im Gemeindekataster existierten mehrere selbständige, im 14. Jh. schriftlich belegte Ansiedlungen: Čapljany, Kysel, Černasiná /Uličný 1979, S. 4-6, 14-16/. Die örtliche Tradition hält am Feiertag Anton des Großen /17. Jänner/, des Patrons und Patriarchen der Einsiedler fest, obzwar sich in der Gemeinde gegenwärtig keine Kirche befindet. In der Geländeerkundung wird fortgesetzt.

Hážlin /Bez. Bardejov/. Negative Begehung der Lage, wo der Tradition nach eine Kirche gestanden haben soll. Die jetzige Kirche weist sekundäre steinerne Konsolenköpfe auf, zwei männliche und einen weiblichen, die angeblich von der erwähnten Kirchenwüstung stammen sollen. Innerhalb der Gemeinde befindet sich ein unbekanntes wüstgewordenes Objekt 17 x 8 m, in seiner Nähe wurde eine Scherbe aus dem 15. Jh. gefunden.

Jakubovany /Bez. Prešov/. Negative Begehung der durch Lehmmauerexploitation vernichteten Lage, wo im J. 1372 ein Dorf belegt ist /possessions Kapolna/. In der Portalliste tritt es als mittelgroß auf, ihre Hörigen waren ab 14 Porta besteuert.

Orkucany /Bez. Prešov/. Es wurden atypische und urzeitliche /Cáva?/ Scherben und ein Geweihabschlag gefunden.

Raslavice, Teil Nižné Raslavice /Bez. Bardejov/. Es wurden atypische mittelalterliche Scherben und ein Hornsteinabschlag gefunden, eine profilierte Randscherbe stammt aus dem 13. Jh.

Tročany /Bez. Bardejov/. Man gewann hier atypische urzeitliche Scherben und das Bruchstück der grauen Keramik.

Vlača /Bez. Vranov nad Topľou/. Auf der bekannten slawischen Siedlung wurde Keramik aus dem 9. Jh. gewonnen.

ПОЛЕВЫЕ РАЗВЕДКИ В ОДНОМ ИЗ МИКРОРАЙОНОВ ШАРИША. На территории бывшей шаришской жупы были прослежены следующие местонахождения:

Гаргай /р-н Бардеёв/. Негативные разведки в области, где в 1338 г. был по письменному источнику пустынник и пустынь. По письменным источникам в XIV в. на территории села существовало несколько самостоятельных поселков, как Чапляни, Кисель, Чернасина /Улични 1979, сс. 4-6, 14-16/. Местная традиция сохранила праздник Антона Великого /17-го января/, покровителя и патриарха пустынников, хотя в селе сегодня и не находится церковь. Разведки продолжены.

Гажлин /р-н Бардеёв/. Негативные разведки урочища, где по традиции была церковь. В современную церковь вставлены каменные консольные головы, две мужские и одна женская, относящиеся, говорят, к упомянутой уничтоженной церковной постройке. На территории села находится незнакомый объект 17 x 8 м близ которого был найден черепок XV в.

Якубани /р-н Прешов/. Негативные разведки урочища, где по письменным источникам находилась в 1372 г. деревня /possesiones Kapolna/. В списке порт она относится к деревням средней величины, ее крепостные были обложены налогом с 14 порт.

Оркуцани /р-н Прешов/. Найдены были первобытные атипичные черепки /Гава?/ и отщеп из роговика.

Раславице, часть Нижне - Раславице /р-н Бардеёв/. Были найдены атипичные средневековые черепки и отщеп из роговика, один профилированный черепок от края сосуда относится к XIII в.

Трочани /р-н Бардеёв/. Были найдены атипичные первобытные черепки и обломок серой керамики.

Влча /р-н Вранов-над-Топльоу/. На известном славянском поселении была найдена керамика IX в.

NÁLEZY ZO STARŠEJ DOBY RÍMSKEJ Z BERNOLÁKOVA

Michal Slivka - Vladimír Turčan

Pri výkope vodovodnej ryhy pozdiž východnej steny rímskokatolíckeho kostola v Bernolákove /okr. Bratislava-vidiek/ zistili robotníci vo vykopanej zemine črepy, z ktorých časť odložili a neskôr odovzdali. Lokalita sa nachádza na západnom okraji obce /Bratislava-vidiek, 1 : 50 000, 35 : 11 mm/. Zachránený črepový materiál možno podľa výzdoby radielkom a tenkými obvodovými lištami /obr. 84/ datovať do staršej doby rímskej. Črepy sú z dobre vypálenej keramiky čiernej až čiernohnedej farby. Ide pravdepodobne o nálezy zo sídliska súčasného s nedalekými pohrebiskami v Ivanke pri Bratislave /Kraskovská 1965, s. 163 n./ a Kostolnej pri Dunaji /Kolník 1980/.

Literatúra

- KOLNÍK, T. 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava.
KRASKOVSKÁ, L. 1965: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji. Slov. Archeol., 13, s. 163-182.

FUNDE AUS DER ÄLTEREN RÖMISCHEN KAISERZEIT AUS BERNOLÁKOVO. In Bernolákovo /Bez. Bratislava-Land/ wurde Scherbenmaterial gefunden, das in die ältere römische Zeit datierbar ist. Die Funde /Abb. 84/ wurden beim Ausheben einer Rinne gewonnen und sind wahrscheinlich der Beleg über germanische Besiedlung.

НАХОДКИ РАННЕРИМСКОГО ВРЕМЕНИ В С. БЕРНОЛАКОВО. В Бернолаково /р-н Братислава-видьеck/ были найдены черепки, датируемые раннеримским временем. Найдки /рис. 84/ были обнаружены при раскопе траншеи в вероятно являются свидетельством о германском поселении.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM POLOHY BERGL V RUSOVCIACH /GERULATE/

Ladislav Snopko

Výskum lokality Gerulata v Bratislave, časť Rusovce, realizovaný pracovníkmi Mestskej správy pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, bol aj v r. 1984 orientovaný na polohu Bergl /obr. 85/, kde v súčinnosti s pamiatkovou obnovou torza antickej architektúry splňal požiadavky archeologickej i pamiatkárskej praxe.

Pamiatková obnova rímskej dlažby v juhozápadnej časti centrálnej architektúry si vyžiadala jej rozobratie a spevnenie podložia. Tak vznikol priestor pre doplnkový archeologický výskum, ktorého význam spočíval najmä v možnosti detailnejšie posúdiť jednotlivé fázy osídlenia lokality.

Po odstránení pôvodného volne kladeného podložia bola plocha rozdenená do desiatich sond. Výskum prebiehal súbežne a vo všetkých sondách sa udržiavała jednotná niveleta. Jeho výsledky doplnili teoretické úvahy dotýkajúce sa osídlenia Gerulaty v jednotlivých fázach a z hľadiska predbežných zhodnotení nenanúšajú doposiaľ platnú interpretáciu. Celkovú architektonickú situáciu obohatilo objavenie viacúrovňovej kamenej dlažby, o ktorej možno uvažovať aj ako o uličnej komunikácii. Rovnobežne s ňou prebieha mür pravdepodobne z tej istej stavebnej fázy. Vedla neho sa nachádzajú zvyšky ohňom deštruuovanej z veľkej časti drevenej architektúry. Mür, dlažba i zvyšky architektonických objektov sú pozostatkami prvých fáz antického osídlenia, pretože okolitá architektúra je voči nim v superpozícii. Robustné podstavce kamenných pilierov, ktoré polohe Bergl dominujú, negujú opísanú situáciu a patria nasledujúcej fáze osídlenia. Liata dlažba, ktorá je predmetom súčasnej pamiatkovej obnovy, sa v časovom siede sídelného vývoja ocitá v záverečnej fáze antickej periódy.

Okrem hnuteľných i nehnuteľných antických pamiatok sa archeologickým výskumom zachytila narušená časť laténskeho objektu, obsahujúceho zvyšky keramiky.

ARCHÄOLOGISCHE UNTERSUCHUNG DER LAGE BERGL IN RUSOVCE /GERULATA/. Auf der Fundstelle Gerulata in Bratislava, Teil Rusovce, verlief zusammen mit der Denkmalerneuerung die Untersuchung des Torsos einer antiken Architektur und erfüllte sowohl die archäologischen als auch die Anforderungen des Denkmalschutzes. Die Grabungsarbeiten orientierten sich auf den südwestlichen Teil der zentralen Architektur, wo unter einer römischen Pflasterung aus der letzten Phase der antiken Besiedlung ein ununtersuchter Raum geblie-

ben war. Die denkmalpflegerische Erneuerung der Pflasterung erforderte ihr Auseinandernehmen und die durch die Grabung abgedeckte Fundsituation erweiterte das architektonische Inventar der Fundstelle um mehrere Niveaus der Steinpflasterung, eine parallel mit ihr verlaufende Mauer und durch Brand zerstörte Reste einer Holzarchitektur - alles Funde der ersten Phasen der antiken Besiedlung /1. und 2. Jh. u. Z./. Außer antiken mobilen und immobilen Denkmälern erfaßte man bei der Grabung den gestörten Teil eines latènezeitlichen Objektes, der Keramikreste enthielt. /Abb. 85./

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УРОЧИЩЕ БЕРГЛ В РУСОВЦАХ /ГЕРУЛЯТА/. В связи с реставрированием остатков античной архитектуры на местонахождении Герулята в Братиславе, часть Русовце, происходили исследования по требованиям археологии и охраны памятников. Исследования сосредоточились на юго-западной части центральной архитектуры, где под римской мостовой последней фазы античного поселения осталась непросложенная площадь. По поводу ремонта была мостовая разобрана и таким образом выявился на местонахождении новый архитектурный инвентарь - многослойная каменная мостовая, параллельная ей стена и сожнутые остатки деревянной архитектуры, все находки относящиеся к первым fazам античного поселения /I и II вв. н. э./. Наряду с античными движимыми и недвижимыми памятниками была при исследованиях найдена разрушенная часть латенского объекта, содержавшего остатки керамики. /Рис. 85./

PRIESKUM V BOŠÁCI-HALUZICIACH

Danica Stašíková - Štukovská

Pôvodne bol prieskum zameraný na celú Bošácku dolinu, ktorá sa preskúmala na ľavej strane rieky Bošáčky s príslušným vedľajším hrebeňom Bielych Karpát medzi Bošáckou a Ivanovskou dolinou. Z hladiska nálezov bol výsledok negatívny, i keď to nemožno považovať za dôkaz o absencii osídlenia a archeologických lokalít, ale skôr za ďalší podnet k diskusii o povrchových prieskumoch pri obrábaní polí dnešnými strojmi.

Na východnom konci spomínaného hrebeňa sa nachádzajú Haluzice, časť obce Bošáca /okr. Trenčín/, známe geomorfologickým unikátom - chráneným prírodným útvarom hlbokou eróznou stržou, nad ktorou sú reštaurované zvyšky historicky najstaršej stavebnej pamiatky Bošáckej doliny románsko-gotického kostola z 13. stor. a zvonice, chránených múrmí so striehňami. Z juhovýchodnej strany sa k fortifikácii pripája menší, doteraz používaný cintorín, za ktorým sa hrebeň po asi 150 m miernom svahu končí menšími terasami, navzájom oddelenými hlbokými výmolmi a stržami, v Trenčianskom údolí, kadiaľ preteká rieka Váh. Z južnej strany opevneného kostola sa nachádza pole. Spolu s kostolom leží na relatívne rovnej časti polohy zvanej Hájnica, prirodzene chránenej zo severu a západu stržou, z južnej a juhovýchodnej strany svahmi hrebeňa a výraznou vyvýšeninou a z východu spomínanými terasami so stržami. Terasy sú dnes polnohospodársky využívané, čo mohlo značne prispieť k vyrovnaní ich povrchu. Prieskum sa zameral najmä na pole vedľa kostola, ktoré má rozlohu asi 250 x 400 m a od fortifikácie kostola je oddelené asi 40 m širokým a dnes 1-1,2 m hlbokým jarkom s prístupovou cestou

/35-14-04, 1 : 10 000, 459 : 366 mm/. Pole vytvára skoro rovnú tabuľu, mierne sa zvažujúcu ku kostolu, po obvodoch z dvoch strán s nepatrými vyvýšeninami nad miestami nevysokými, ale prudkými svahmi. Na povrchu sa nachádzal keramický materiál, ktorý sa sústredoval zvlášť pri obvode. Predstavujú ho najmä fragmenty z 11.-13., menej z 15.-16. stor. Získala sa i nedatovaná troska a nevýrazné praveké črepy. Na niektorých miestach pri severozápadnom okraji poľa badať oraním roztiahnuté zhluky miestami prepálených kameňov a mazanice - zrejme zvyšky obydli. Nálezy rednú smerom k vyvýšenine /východ/, ktorá sa po terénnych pozorovaniach javí neosídlená /bola bez nálezov/. Svah na poli na východnej strane od kostola, a zrejme i od zanikutej dediny, až po prvé terasy sa javí vhodný na pokračovanie osídlenia, ale pre súvislý trávnatý porast sa nemohol preskúmať. Pod svahom na prvej východnej terase, ukončenej hlbokou stržou, bol badateľný po celej dĺžke rozoraný pás uhlíkov a mazanice /š. cca 60 cm/ s výraznejšou koncentráciou na severnej strane nad stržou na ploche asi 1,5 m² /zvyšky drevnej fortifikácie?/. Terasy pochádza iba fragment nádoby s tunelovitým uškom, ktorý nemožno dávať do súvislosti so stredovekom /hoci by sa tak zväčšilo chránené územie so stopami osídlenia od 11. stor./. Zatial môžeme iba konštatovať, že doklady stredovekého osídlenia sa sústredujú na najvyššej, plochej časti polohy Hájnice v bezprostrednej blízkosti kostola s fortifikáciou a vykazujú príznaky existencie ďalšieho umelého opevnenia, ktoré, využívajúc prirodzenú nedostupnosť terénu, chránilo väčšiu plochu ako kamenná fortifikácia okolo zvonice a kostola. Niektoré archaické znaky na profilácii získaných okrajov nádob, spôsob výhotovenia, čiastočne i výzdoba spolu s nedalekými náhodnými nálezzmi z 9.-11. stor. z Hradiska nad Zemianskym Podhradím dovolujú uvažovať nad možnosťou existencie svojráznej lokality z obdobia stredoveku, azda vychádzajúcej zo starších tradícií, ktorú v r. 1299 ako Haluzický hrad dobylo uhorské královské vojsko /Halaša 1959, s. 25/.

L iter at ú r a

HALAŠA, J. 1959: Haluzický kostol. Informačné zprávy Okresného múzea v Trenčíne, č. 1, s. 24-26.

UNTERSUCHUNG IN BOŠÁCA-HALUZICE. Haluzice, Teil der Gemeinde Bošáca /Bez. Trenčín/, ist als geomorphologisches Unikat bekannt - durch eine tiefe Erosionsschlucht, über welcher sich restaurierte Reste des historisch ältesten Baudenkmals des Bošáca-Tales befinden, eine romanisch-gotische Kirche aus dem 13. Jh. Die Begehung konzentrierte sich auf die unmittelbare Umgebung. Durch Lesefunde gewann man Material aus einem nicht bestimmhbaren Abschnitt der Urzeit, aus dem 11.-13. Jh. und 15.-16. Jh. Es wurden auch Reste eines Wohnhauses aus dem 11.-13. Jh. festgestellt und durch Geländebeobachtung skizzierte sich die wahrscheinliche Existenz einer Fortifikation auf einer größeren Fläche als die heutige Umwehrung der Kirche mit dem Glockenturm.

РАЗВЕДКИ В С. БОШАЦА-ГАЛУЗИЦЕ. Галузице, часть села Бошаца /р-н Тренчин/, известны геоморфологическим уникумом - глубоким эрозионным обрывом, над которым находятся реставрированные остатки с точки зрения истории древнейшего в Бошацкой долине памятника архитектуры - романско-готической церкви XIII в. Разведки сосредоточились в непосредственной близости постройки. Был собран материал доисторических времен, XI-XIII вв. и XV-XVI вв. Были обнаружены и остатки жилищ XI-XIII вв. и наблюдения на местности указали

на вероятное существование фортификации на большей площади, чем современной, окружающей церковь с колокольней.

PRIEŠKUM V NOVÝCH SADOCH

Danica Staššíková - Štukovská

Na základe upozornenia M. Pánskej sa uskutočnila obhliadka v obci Nové Sady /okr. Nitra/ vo vykopaných základoch nákupného strediska na ploche asi 25 x 20 m na miernom svahu klesajúcom k potoku Radošinka /35-14-15, 1 : 10 000, 130 : 322 mm/. Vo všetkých profiloch základov bolo badať výraznú kultúrnu vrstvu do hĺ. 1-1,2 m. Skoro po celej ploche ju pokrývali recentné zvyšky novovekých budov a fragmenty novovekej keramiky, na viacerých miestach ešte prekryté lomovým kameňom.

Kultúrna vrstva mala tmavohnedé až čierohnedé sfarbenie, väčšinou pôsobila jednoliatym dojmom, okrem niektorých miest na stenách južných, juhovýchodných a východných profilov, kde boli farebne odlišiteľné dva horizonty. V jednom sa nachádzala keramika čačianskej kultúry, v druhom fragmenty keramiky z 13.-16. stor. V takomto kultúrnom zložení, ale vzájomne zmiešané, sa výrazné črepy z oboch období vyskytovali v kultúrnej vrstve vo všetkých profiloch, miestami ešte s novovekými črepmi zo súvekých zásahov.

Keramiku čačianskej kultúry reprezentujú hrubostenné črepy zo zásobníc tehlovej a sivej farby, tenkostenné črepy z tela a okraja nádob sivej a tehlovej farby. Výzdoba sa skladala z plastických pretláčaných pásiakov, zo šikmeho hranenia a z hustého zvislého ryhovania.

V severovýchodnej stene profilu základov sa rysoval v kultúrnej vrstve v hĺ. 0,7 m od povrchu objekt, oddelený od vrchnejších vrstiev súvislou plochou mazanice. Jeho dĺžka v profile bola 1,2 m. Objekt patril čačianskej kultúre. Výplň tvorila čierna humusovitá zemina zmiešaná s uhlíkmi a so stopami po flie, ktorý sa sem dostal zrejme pri stredovekom zásahu, čomu nasvedčovali i nálezy keramiky z 13. stor. v objekte. Účel a rozmery objektu sa pre pokročenosť stavebných prác a spomínaný stredoveký zásah nedali určiť.

Z náleزو stredovekej keramiky treba spomenúť zvyšky pohárov zo 14.-15. stor a fragmenty esovite prehnutých tenkých sivých nádob i hranené okraje hrncovitých nádob pravdepodobne z 13. stor.

Pre charakter stavebných prác, rozsah narušenia kultúrnych vrstiev a ich pomiešanie bol výskum na tomto mieste bezpredmetný.

GELÄNDEBEGEHUNG IN NOVÉ SADY. Auf einem Bauplatz innerhalb der Gemeinde Nové Sady /Bez. Nitra/ wurden auf einer sanften, zum Bach sich senkenden Anhöhe Fundamente auf ca. 25 x 20 m Fläche ausgehoben, in deren Profilen sich in 1-1,2 m T. eine mächtige Kulturschicht befand. Aus ihr stammt aussagende Keramik der Čaka-Kultur und aus dem 13.-16. Jh. In einem der Profile befand sich auch der Teil eines Objektes der Čaka-Kultur, das durch einen Eingriff aus dem 13. Jh. gestört war. Wegen der Vermengung der Kulturschichten und des Ausmaßes der Bauarbeiten wurde die Grabung nicht verwirklicht.

РАЗВЕДКИ В С. НОВЕ-САДИ. На стройке на территории с. Нове-Сади /р-н Нитра/, на небольшой возвышенности, спускающейся к ручью, был вскрыт фундамент на площади 25 x 20 м, в разрезе которого на глубине 1-1,2 м находился мощный культурный слой. В нем была обнаружена выразительная керамика культуры Чака и XIII-XVI вв. В одном из разрезов находится и часть объекта культуры Чака, разрушенного в XIII в. Из-за перемешания культурных слоев и масштаба строительных работ исследования не были осуществлены.

VÝSLEDKY PRIESKUMU NA TRASE DIAĽNICE V OKRESE TRENČÍN

Danica Staššíková - Stukovská

V súvise s plánovanou stavbou diaľnice v úseku Nové Mesto nad Váhom - Chocholná-Velčice /okr. Trenčín/ boli navrhnuté na čerpanie hliny zemníky, na ktorých sa uskutočnil prieskum /PhDr. J. Bárta, CSc., M. Antala a autorka príspevku/. Ide väčšinou o vyvýšeniny v oblasti bohatej na archeologické lokality a nálezy, ktoré budú v priebehu prác úplne vyexploatované.

Systémom povrchového prieskumu sa prešlo osiem polôh. Nálezy sa nezistili, alebo pre nepriaznivé terénne podmienky /trávnatý porast/ predbežne nemohli zistiť na zemníkoch: Vinohrádok, kataster Trenčianske Stankovce, 35-14, 1 : 50 000, 7 : 59 mm; Lipky, kataster Beckov, 35-14, 1 : 50 000, 142 : 193 mm; bez názvu, kataster Považany, 35-14, 1 : 50 000, 202 : 323 mm; Chocholná, kataster Chocholná Velčice, 35-12, 1 : 50 000, 136 : 291 mm; bez názvu, kataster Ivanovce, 35-14, 1 : 50 000, 137 : 65 mm; Mhešice, kataster Nové Mesto nad Váhom, 35-14, 1 : 50 000, 230 : 180 mm /názvy podľa dokumentácie riaditeľstva diaľnic/.

Na základe nálezov možno predpokladať osídlenie na dvoch miestach /paleolit pozri Bártu v tomto čísle/:

Beckov /zemník Trbocké/

Poloha /M-33-122-D-d, 1 : 25 000, 205 : 112 mm/ predstavuje vyvýšenina, v čase prieskumu nezarastená, využívaná na polnohospodárske účely. Na povrchu sa nachádzali hlboké erózne ryhy spôsobené daždom, v ktorých boli kamenné ústupy, črepy a kovové predmety, sústredené najmä v údolí pod vyvýšeninou. Časť nálezov predstavujú nevýrazné úlomky hrubo- i tenkostenných nádob z praveku, ktoré sa nedajú bližšie kultúrne začleniť. S prihliadnutím na okolité lokality možno hypoteticky uvažovať o dobe halštatskej. Druhú skupinu tvoria neglazované črepy, oproti predchádzajúcim výraznejšie, z 13.-16. stor. /črepy z hrncovitých nádob, vyrobených z jemne zrnitého materiálu, okraj je rôzne hranený alebo prevísnutý atď/. Pre úplnosť treba uviesť i úlomky kovania z novoveku, zrejme v sekundárnej polohe. Na základe terénneho pozorovania sa povrch vyvýšeniny javí vhodný na osídlenie, keramické nálezy však môžu byť splachom z vyšších polôh, čím vznikla ich koncentrácia v údolí pod vyvýšeninou určenou na zemník. Existenciu pravekej a stredovekej lokality treba považovať zatiaľ za hypotetickú, vzhladom na absenci ďalších dôkazov /nálezy jednoznačne v pôvodnej polohe, kultúrna vrstva a pod./.

Trenčianska Turňá /zemník Hrbatá/

Sprašová vyvýšenina /M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 251 : 347 mm/, využívaná na polnohospodárske účely, v čase prieskumu nezarastená, bola celá prebrázdzená eróznymi ryhami po daždi, v ktorých sa v údolí nachádzali kamenné ústupy, kera-

mický materiál z 15.-16. stor. a z novoveku a úlomky kovaní. Poloha sa javí vhodná na osídlenie, ale okrem nálezov sa iné dôkazy nenašli.

Po začatí ťažby sa terénné práce na oboch lokalitách budú sledovať, aby sa overila existencia sídlisk.

ERGEBNISSE DER BEGEHUNG AUF DER TRASSE DER AUTOBAHN IM BEZIRK TRENCÍN. Der geplante Bau der Autobahn auf dem Abschnitt Nové Mesto nad Váhom - Chocholná-Velčice /Bez. Trenčín/ erforderte die Erschließung von Lehmabbaugruben. Begangen wurden acht Lagen, Funde gewann man aus zweien:

B e c k o v. Gefunden wurden Keramik aus dem 13.-16. Jh. und neuzeitliche Metallbruchstücke.

T r e n č i a n s k a T u r n á. Keramikbruchstücke aus dem 15.-16. Jh. konzentrierten sich in Erosionsrinnen im Tal unter der Lehmgrube.

/Fund aus dem Paläolithikum siehe J. Bárta in dieser Nummer./

РЕЗУЛЬТАТЫ ПОЛЕВЫХ РАЗВЕДОК НА АВТОСТРАДЕ В РАЙОНЕ ТРЕНЧИН. В связи со стройкой автострады в отрезке Нове-Место-над-Вагом - Хохолна-Велчице /р-н Тренчин/ были открыты земляные карьеры. Прослежено было восемь земляных карьеров, в двух были обнаружены находки:

Б е ц к о в. Была найдена керамика XIII-XVI вв. и обломки металла нового века.

Т р е н ч я н с к а - Т у р н а. Были найдены обломки керамики XV-XVI вв., концентрированные в эрозионных желобах в долине под земляным карьером.

/Найдки из палеолита смотрите Ю. Барта в этом номере./

ĎALŠIA ETAPA VÝSKUMU V JANÍKOCH

E t e l a S t u d e n í k o v á

Terénné práce v Janíkoch, časť Dolné Janíky /okr. Dunajská Streda/, sa sústredili predovšetkým na dokončenie výskumu čačianskej mohyly XII, ktorá sa nachádzala v severozápadnom nároží miestneho cintorína.

Plytké žlaby pod žiarovým hrobom 1/83 /Studeníková 1983/, ako ukázal ďalší výskum, predstavujú západný okraj - ukončenie obvodového žlabu, resp. vchodu/?/ do vlastného priestoru mohyly. Priebeh žlabu sme sledovali v celkovej dĺ. 20,5 m v snahe zistiť stred mohyly, ktorý v teréne nie je viditeľný. Južná časť žlabu, a teda aj mohylového násypu, prechádza do priestoru cintorína. Celá východná polovica násypu bola zničená starou pieskovou jamou, ktorú podľa informácií zasypal buldozér v r. 1952-53 materiálom z dvoch vyvýšení /mohýl?/ z bezprostrednej blízkosti. Ako vyplýva z celkovej nálezovej situácie a profilov jednotlivých sond, z pôvodného mohylového násypu sa zachytili len spodné násypové vrstvy tzv. vnútornej mohyly na západnom profile sondy 8 v celkovej dĺ. 127 cm. Z predpokladaného centrálneho hrobu sa zachovala časť žiaroviska so zvyškami pohrebnej hranice /sonda 7/ a štyri kolové jamky /sonda 5, 7/, ktorých situovanie dovoluje predpokladať podobnú konštrukciu hrobovej komory ako v prípade žiarového hrobu 1/83. Z výplne obvodového žlabu a kolových jamiek pochádza črepový materiál typický pre staršiu fazu stredodunajských popolnicových polí - čačiansku kultúru.

Pokiaľ ide o vzťah hrobu 1/83 k predpokladanému centrálnemu hrobu mohyly XII, je oprávnený predpoklad, že hrob bol dodatočne situovaný k západnému okraju násypu po dobudovaní mohyly.

V priebehu ďalších výkopových prác sme sa zamerali na overenie existencie druhej vyvýšeniny pri cintoríne /sonda 2, 6, 9, 11, 15/. Náznak existencie ďalšej mohyly sme zachytili vo vzdialosti 8,5 m od ukončenia obvodového žľabu mohyly XII, a to opäť zistením priebehu časti obvodového žľabu. Okrem toho sa v uvedených sondách zachytila pomerne výrazná stredoveká kultúrna vrstva a sídliskové jamy zo 14. - zač. 15. stor. i priebeh priekopy orientovanej v smere SSZ-JJV. Rozmery priekopy: š. cca 3 m, max. hl. 130 cm. Steny priekopy boli mierne zošikmené a dno nerovnako zahĺbené. Z výplne tejto priekopy pochádza pomerne málo typický črepový materiál z ľadnej doby bronzovej a čiastočne aj z doby halštatskej. Otázka datovania a funkcie tohto objektu, zachyteného aj v sondách pri juhozápadnom nároží cintorína, t. j. v celkovej dĺžke 87 m, zostáva predbežne nezodpovedaná.

L iter at ú r a

STUDEŇÍKOVÁ, E. 1984: Pokračovanie výskumu v Janíkoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 208-209.

WEITERE GRABUNGSETAPPE IN JANÍKY. Die Geländearbeiten auf der Lokalität Janíky, Teil Dolné Janíky /Bez. Dunajská Streda/, konzentrierten sich auf die Beendigung der Abdeckung des jungbronzezeitlichen Hügelgrabes XII /Studeníková 1984/ und auf die Untersuchung der nächsten Umgebung. Das zentrale Grab des Hügelgrabes XII mußte, wie die Grabung zeigte, gestört bzw. durch eine ursprüngliche Sandgrube vernichtet worden sein, so daß nur seine Rinnen am Umfang umfaßt wurden. Das Grab 1/83 ist eine Nachbestattung in den Fuß des schon aufgeschütteten Hügels. Im untersuchten Raum stellte man einen Graben /Br. 3 m, T. 130 cm/ in einer Länge von 87 m fest, dessen Datierung und Funktion erst eine weitere Grabung beglaubigen wird. Außerdem wurde auch der Teil einer Rinne vom Umfang wahrscheinlich eines weiteren Hügelgrabes erfaßt. Die mittelalterliche Besiedlung der Lage entfällt in das 14. bzw. den Anfang des 15. Jh.

НОВЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЙ В С. ЯНИКИ. Работы на местонахождении Яники, часть Дольне-Яники /р-н Дунайска-Стреда/ сосредоточились на окончательных исследованиях кургана XII эпохи поздней бронзы /Студеникова 1984/ и на прослежении ближайших окрестностей. Центральное погребение кургана XII, было на основании исследований разрушенным, или же уничтоженным первоначальной песчаной ямой, поэтому удалось выявить только его наружные желобы. Погребение 1/83 является только погребением, впущенном в пятку уже раньше насыпанного кургана. На исследованной площади был обнаружен ров /ш. 3 м, гл. 130 см/ длиной в 87 м, датировку и функционирование которого проверит только следующее исследование. Кроме того выявились также часть наружного желоба вероятно другого кургана. Средневековое поселение на местонахождении относится к XIV или же началу XV вв.

ZELEZNÁ KOPIJA ZO ŠALE

Etela Studeniková

Do zbierok Slovenského národného múzea v Bratislave sa v r. 1984 dostala železná kopja, ktorá sa našla na pravej strane riečiska Váhu pod mostným nadjazdom v Šali /okr. Galanta/.

Opis nálezu

Hrot železnej kopje. Úzky štíhly list má zosilnené stredové rebro a pri koreni je opatrený na obidvoch stranách okrúhlymi otvormi. Tułajka okrúhleho prierezu má v strede zreteľný šev; dI. 37,5 cm, Ø tułajky 2,8 cm; inv. č. AP 34 590.

Ide o prvý známy nález kopje s otvormi v liste z územia Slovenska. Tieto typy zbraní našli uplatnenie na pomerne rozsiahлом priestore: od západnej Ukrajiny až po stredodunajskú oblasť. Ich rozšírenie sa v podstate kryje s rozšírením tzv. kimmerských bronzov v závere neskorej doby bronzovej, resp. v starohalštatskom vývojovom horizonte.

EISENLANZE AUS ŠALA. In die Sammlungen des Slowakischen Nationalmuseums zu Bratislava gelangte eine Eisenlanze mit zwei Löchern beim Blattansatz, die mit dem sog. kimmerischen Fundhorizont in mitteldanubischem Milieu zusammenhängt. Sie wurde im Inundationsgebiet der Waag bei Šala /Bez. Galanta/ gefunden.

ЖЕЛЕЗНОЕ КОПЬЕ У Г. ШАЛЯ. В коллекцию Словацкого национального музея в Братиславе прибыл железный наконечник копья с двумя отверстиями у базы листа, который связан с т. наз. киммерийским горизонтом находок в среднедунайской среде. Наконечник копья был найден в пойме реки Ваг у г. Шаля /р-н Галанта/.

STVRTÝ ROK VÝSKUMU NEOLITICKÉHO A ENEOLITICKÉHO SÍDLISKA V ŠARIŠKÝCH MICHAĽANOCH

Stanislav Siška

V predposlednej etape výskumu viacfázového sídliska v polohe Fedelemká v Šariškých Michaľanoch /okr. Prešov/ sa hlavná pozornosť zamerala na jeho východnú časť, bezprostredne nadvážujuču na plochu preskúmanú v predchádzajúcich rokoch. Upresnili sa skoršie pozorovania, že v prvej fáze osídlenia lokality, reprezentovanej skupinou Tiszadob východnej lineárnej keramiky, boli nepočetné sídliskové objekty postavené len na juhovýchodnej strane ostrohu v úzkom páse pozdĺž Veľkého potoka. V druhej fáze rozšírili nositelia bukovohorskej kultúry /klasický stupeň B/ svoju osadu i na hrebeňový vrchol ostrohu. Po krátkom čase došlo k zámernému vyrovnaní výškového rozdielu 140-160 cm medzi hrebeňom ostrohu a jeho najnižšou, juhovýchodnou časťou, najskôr ruinami i ďalšími pozostatkami predchádzajúcich dvoch osád. Odstraňovaniu terénnych nerovností zrejmé napomáhala i erózia obnaženej najvyššej časti ostrohu. V tretej fáze osídlenia lokality, datovanej keramikou taktiež do klasického stupňa B bukovohorskej kultúry, sú dlážky príbytkov i spodné časti pecí na juhovýchodnej časti ostrohu situované

už na tejto navŕšenej kultúrnej vrstve a ležia tu o 60-80 cm vyššie ako dlážky domov a estrichy pecí z predchádzajúcej druhej fázy. Po definitívnom opustení lokality ľudom bukovohorskej kultúry ostroh znova osídľujú až nositelia kultúry s kanelovanou keramikou. Počas tejto dlhej doby sa jeho plocha prirodzenou erozívnou činnosťou ešte viac vyrovnila a kamenné estrichy pecí tejto štvrtej fázy osídlenia lokality spočívajú už 20-25 cm vyššie ako dlážky spomínaných domov z tretej fázy.

V r. 1984 sa preskúmalo 63 sídliskových objektov. Len päť jám patrí skupine Tiszadob a z hladiska relatívnej chronológie je dôležité prekrytie zásobnej jamy 199 domom bukovohorskej kultúry 203. Nad ním bola ešte podlaha ďalšieho domu /objekt 179/, patriaceho taktiež bukovohorskej kultúry. Ďalšia jama skupiny Tiszadob /objekt 196/ bola sčasti prekrytá jamou bukovohorskej kultúry 204. Z charakteristickej keramiky skupiny Tiszadob /obr. 86: 3-5/ sa vyníma zoomorfá aplikovaná plastika /obr. 86: 1/ a oproti nálezom z predchádzajúcich rokov i iný variant zobrazenia ľudskej tváre /obr. 86: 2/.

Z obidvoch mikrofáz klasického stupňa B bukovohorskej kultúry sa v r. 1984 preskúmalo 51 sídliskových objektov a dva kostrové hroby /spolu už 16 hrobov/. Bez dôkladnej analýzy nálezov sa väčšinou ľahko dá určiť ich príslušnosť k staršej či mladšej mikrofáze osídlenia. Nevylučujeme, že hiát v osídlení lokality ani neexistoval a že vzájomné superpozície viacerých objektov bukovohorskej kultúry sú dôsledkom prirodzenej devastácie alebo katastrofálneho zániku starších objektov, na mieste ktorých sa po krátkom čase postavili nové. K týmto úvahám nás vedie aj skutočnosť, že objekty bukovohorskej kultúry sa väčšinou prekrývajú len na juhozápadnej strane sídliska, tam, kde došlo k spomínaným terénnym úpravám. Z objektov sa vyníma pôdorys dvojpriestorového kolového domu 203 s rozmermi 4,3 x 7,7 m, ďalšia časť domu s deštrúovanou hlinenou pecou /184/ a pôdorys malého obydlia 179 s rozmermi 2,6 x 3 m s hlinito-piesčitou dlážkou a deštrúovanou hlinenou pecou, ktorej dno bolo plytko zahĺbené do dlážky domu. Dlážka tohto príbytku bola až 60 cm nad domom 203 z prvej mikrofázy stupňa B. Keramika obidvoch mikrofáz /obr. 86: 6-8, obr. 87: 1-3/ sa neodlišuje od nálezov z predchádzajúcich rokov. Z brúsenej kamennej industrie /sekery, kliny/ sa prvýkrát našiel guľovitý mlat s otvorom.

Posledná fáza osídlenia je spojená s ľudom kultúry s kanelovanou keramikou. Sedem malých sídliskových objektov bolo rozptýlených po celej skúmanej ploche a zastupujú ich štyri zásobné jamy, niektoré s bohatým keramickým inventárom /obr. 87: 4-8/, a dve menšie, nepravidelne oválne jamy. Ďalší estrich pece /objekt 197/ je pozoruhodný konštrukciou, pozostávajúcou z troch vrstiev plochých kameňov, oddelených od seba tenkými vrstvičkami hliny. V dôsledku nevypracovanej periodizácie a typológie kanelovanej keramiky v severnom Potisí datujeme toto osídlenie v Šarišských Michaľanoch len rámcovo do vyspejšej fázy kultúry s kanelovanou keramikou; materiál je príbuzný aj s nálezmi reprezentujúcimi súveké osídlenia na Spiši.

Na výskume sa aj r. 1984 podieľal technický pracovník M. Klčo a paleobotanička E. Hajnalová, ktorá sa zamerala na preplavovanie obsahu predovšetkým zásobných jám bukovohorskej kultúry. Posledná etapa výskumu sa uskutoční v r. 1985 a bude orientovaná na východnú okrajovú časť osady.

VIERTES GRABUNGSJAHR AUF DER NEOLITHISCHEN UND ÄNEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN ŠARIŠSKÉ MICHALANY. Die Grabung in Šarišské Michalany /Bez. Prešov/ richtete sich auf den Ostteil der Siedlung. Präzisiert wurden die früheren Beobachtungen, daß in der ersten, durch die Tiszadob-Gruppe repräsentierten Besiedlungsphase die Objekte nur längs des Baches erbaut waren. In der zweiten Phase, der Träger der Bükker Kultur /klassische Stufe B/, erweiterten diese ihre Siedlung auch auf den Gipfel des Sporns. Nach kurzer Zeit kam es zum absichtlichen Ausgleich des Höhenunterschiedes von 140-160 cm zwischen dem Kamm des kleinen Sporns und seinem niedrigsten Teil, und auf dieser relativ verebneten Fläche wurden Objekte aus der zweiten Mikrophase der Stufe B erbaut. 1984 untersuchte man fünf Gruben der Tiszadob-Gruppe und in der charakteristischen Keramik /Abb. 86: 3-5/ hebt sich eine zoomorphe Plastik /Abb. 86: 1/ und eine Sondervariante einer Gesichtsdarstellung hervor /Abb. 86: 2/. Aus beiden Mikrophasen der Bükker Kultur /Abb. 86: 6-8, Abb. 87: 1-3/ untersuchte man 51 Siedlungsobjekte und zwei Skelettgräber /zusammen schon 16 Gräber/. Bemerkenswert von den Objekten ist der Grundriß des zweiräumigen Pfostenhauses Nr. 203 mit 4,3 x 7,7 m Ausmaß, der Teil eines weiteren ähnlichen Hauses mit Ofen /objekt 184/ und ein kleiner Hausgrundriß /Nr. 179/ von 2,6 x 3 m Ausmaß mit Lehm-Sand-Fußboden und Lehmofen. Die letzte Besiedlungsphase repräsentieren weitere sieben Objekte der Kultur mit kannelierter Keramik /Abb. 87: 4-8/. Die letzte Grabungsetappe wird im J. 1985 verwirklicht.

ЧЕТВЕРЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ НЕОЛИТИЧЕСКОГО И ЭНЕОЛИТИЧЕСКОГО ПОСЕЛЕНИЙ В С. ШАРИШСКЕ-МИХАЛЯНИ. Исследования в с. Шарышске-Михаляни /р-н Прешов/ были направлены на восточную часть поселения. Были уточнены прежние наблюдения, что в первой фазе поселения, представленном группой Тиссадоб, объекты были построены только вдоль ручья. Во второй фазе носители буковогорской культуры /классическая ступень В/ расширили свой поселок и на вершину горного отрога. Через некоторое время была намеренно сравниена разница в высоте 140-160 см между гребнем небольшого отрога и его низшей частью и на этой относительно сравненной площади были построены объекты второй микрофазы ступени В. В 1984 г. было прослежено пять ям группы Тиссадоб и среди характерной керамики /рис. 86: 3-5/ выделяется зооморфная пластика /рис. 86: 1/ и особый вариант изображения человеческого лица /рис. 86: 2/. В обеих микрофазах буковогорской культуры /рис. 86: 6-8, рис. 87: 1-3/ были прослежены 51 объект поселения и два погребения с трупоположением /итого 16 погребений/. Среди объектов внимания заслуживает план двухкамерного столбового дома № 203 размерами 4,3 x 7,7 м, часть другого подобного дома с печью /объект 184/ и план небольшого жилища /№ 179/ размерами 2,6 x 3 м с супесчным полом и глиняной печью. Последнюю фазу поселения представляет семь новых объектов культуры каннелированной керамики /рис. 87: 4-8/. Последний этап исследований осуществляется в 1985 г.

VÝSKUM VO ŠTVRTKU NA OSTROVE

Tatiana Stefanovičová

V r. 1984 uskutočnil Archeologický ústav SAV pod vedením autorky tohto príspevku výskum románskeho kostola vo Štvrtku na Ostrove /okr. Dunajská Streda/. Výskum bol vyvolaný plánovanou pamiatkovou úpravou a obnovou objektu /45-13-11, 1 : 10 000, 336 : 14 mm/. Potrebné bolo predovšetkým zistenie statiky stavby, najmä jej západnej časti, ukončenej pôvodne dvoma románskymi vežami. Časť fasády medzi vežami, v ktorej sa nachádza aj pôvodný románsky portál, vykazuje deformácie a v interiéri južnej, pôvodnej veže aj v priestore medzi vežami na prízemí sú v murive značné trhliny. Ďalšou úlohou výskumu bolo overiť datovanie objektu, prípadne doplniť obraz jeho stavebného vývoja. Pretože ide o živý objekt, výskum sa mohol uskutočniť len v exteriéri a v priestore pod vežami, ktorý nie je používaný. V celku sme preskúmali desať sond /obr. 88/.

Sonda 1 pred románskym portálom západnej fasády odkryla jeho spodnú časť, pätky a pravdepodobne prah. Základové murivo pod prahom siahalo len do hľ. 40 cm. Súčasne sa odkryli aj základy bočných oporných pilierov západnej fasády, ktoré boli pristavané neskôr. V hľ. 150 cm sa začali objavovať hroby v niekoľkých vrstvách nad sebou. Obsahovali zväčša detské kostry. Podľa zvyškov vlasových ozdob - čeleniek z drobných korálikov - ich možno zaradiť do 17.-18. stor. V sonda 1 sme odkryli zvyšky deviatich hrobov.

Sonda 2 pri severnej stene prístavby gotickej lode /z druhej strany dnešnej sakristie/ odkryla základové murivo prístavby, založené na žltej spraši. Základová škára bola v hľ. 250 cm. Základové murivo z lomového kameňa spájala biela vápenná malta.

Sonda 3 pri severozápadnej časti kostola odkryla severnú stranu pôvodnej románskej veže a západnú stranu gotickej prístavby. V sonda sme odkryli v rôznych hľbkach päť hrobov - najvyššie v hľ. 160 cm, najnižšie v hľ. 220 cm pod úrovňou terénu. Sokel románskeho muriva vyčnieval 20 cm v hľ. 110 cm pod dnešnou úrovňou a naznačoval úroveň pôvodného terénu. Základové murivo románskej stavby bolo z lomového kameňa, základová škára bola v hľ. 230 cm pod dnešnou úrovňou, na žltej spraši. Hrob 3 v hľ. 160 cm porušila stavba gotickej bočnej lode, hrob 15, ktorý sa nachádzal pod ním v hľ. 220 cm, prekrývalo základové murivo gotickej prístavby. Bližšie časové zaradenie hrobov nebolo možné, pretože neobsahovali prílohy.

Sonda 4 pri juhovýchodnej strane sanktuária medzi opornými piliermi obnažila základové murivo gotického sanktuária, ktoré siahalo do hľ. 180 cm. Postavené bolo na vrstvu žltej spraše.

Sonda 5 na severovýchodnej strane sanktuária odkryla jeho základové murivo, ktoré siahalo do hľ. 190 cm po žltú spraš. V hľ. 150 cm sa našlo množstvo nahádzaných kostí, pravdepodobne zo starších hrobov; počas používania cintorína tu bola vykopaná jama, ktorá slúžila ako kostnica.

Sonda 6 pri južnej stene sanktuária medzi oporným pilierom pri triumfálnom oblúku a oporným pilierom sanktuária zistila základové murivo gotického sanktuária v hľ. 180 cm pod dnešným terénom, vyliate do mierneho poloblúka. Siahalo do hľ. 210 cm. Pod oporným pilierom pri triumfálnom oblúku bol v hľ. 220 cm kostrový hrob, orientovaný v smere Z-V. Spod tohto piliera vybiehalo juž-

ným smerom murivo, ktoré malo základovú škáru v hĺ. 170 cm, spájané menej súdržnou žltkavou maltou. V snahe zistíť, o akú stavbu ide, rozšírili sme sondu a neskôr sme ju spojili so sondou 7.

Sonda 7 pri južnej stene lode kostola, od dnešného vchodu po oporný pilier pri triumfálnom oblúku, odkryla južnú prístavbu lode, symetrickú so severnou gotickou lodou. Základové murivo je však kvalitatívne odlišné, jeho základy sú plytšie /170 cm pod úroveň dnešného terénu a nesiahajú na pôvodné podložie, ktoré tu tvorí žltá spráša. Spojivo je menej kompaktné ako biele vápenné spojivo gotických základov. Z vnútorej strany prístavby sme odkryli tri základy menších oporných pilierov, ktoré však neboli vždy s obvodovým murivom viazané. Podobne neboli viazané ani masívnejšie oporné piliere z vonkajšej strany obvodového múru, ktorých murivo bolo spájané bielou vápennou maltou.

Sonda 8 medzi dnešným vchodom do kostola a prístavbou k južnej veži kostola zachytila pokračovanie múru prístavby zo sondy 7, na ktorom zrejme stojí dodnes zachovaná prístavba k južnej veži. Výskum na ploche sondy sme však nemohli dokončiť pre poveternostné a iné príčiny.

Sonda 9 pred vchodom do prístavby severnej lode odkryla základy krytého vstupu, analogické vstupu na južnej strane kostola, ktorý je dosiaľ zachovaný.

Sonda 10 v priestore medzi románskymi vežami z vnútorej strany pôvodného románskeho portálu priniesla prekvapujúce zistenie, že ani jedna z týchto veží nemá z vnútorej strany základové murivo. Severná stena južnej veže je postavená na dvoch pilieroč, severozápadnom a severovýchodnom, ktoré medzi sebou nie sú v základoch vôbec prepojené. Pri severnej veži sme takýto pilier zistili len pod jej juhovýchodným nárožím, juhozápadné sme neodkryli. Predpokladáme však analogickú situáciu, lebo ako ukazuje výkop z vonkajšej strany objektu, ani základy oboch veží v západnej fasáde nie sú prepojené a podobná situácia je aj medzi základmi východných stien veží. To je zrejme dôvod čiastočnej deformácie a trhlín muriva, spomenutých v úvode.

Celkové zhodnotenie stavebných fáz a vývoja bude možné po skončení výskumu.

GRABUNG IN ŠTVRTOK NA OSTROVE. Die Untersuchung der romanischen Kirche von der Mitte des 13. Jh. in Štvrtok na Ostrove /Bez. Dunajská Streda/ war durch eine geplante Denkmalgestaltung des Objektes hervorgerufen. Die Schnitte 1-9 wurden im Exterieur der Kirche angelegt, sie verfolgten hauptsächlich ihre Grundmauern, der Schnitt 10 befand sich innen, zwischen den romanischen Türmen. In den Schnitten 1 und 3 stieß man auf Gräber aus dem 14.-18. Jh. Im Schnitt 7 und 8 wurden die Fundamente eines Anbaues abgedeckt, die dem bis heute noch stehenden Nordanbau der Kirche ähneln. Der Schnitt 10 erwies, daß die Innenwände der Türme nur auf den Eckpfeilern liegen und keine kompakten Fundamente haben, was offenbar die Ursache des Einsturzvorganges der Westfassade der Kirche ist. /Abb. 88./

ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ШТВРТОК-НА-ОСТРОВЕ. Исследования романской церкви пол. XIII в. в с. Штврток-на-Острове /р-н Дунайска-Стреда/ были вызваны планированным возобновлением объекта. Шурфы 1-9 были размещены вне церкви, исследовался главным образом фундамент, шурф 10 находится внутри между романскими башнями. В шурфах 1 и 3 были обнаружены погребения XIV-XVIII вв. В шурфах 7 и 8 был выявлен фундамент пристройки, подобный до сих пор сто-

ящей северной пристройке церкви. В шурфе 10 было обнаружено, что внутренние стены башен заложены только на угловых столбах и у них нет компактного фундамента, что, по-видимому, является причиной разрушения западного фасада церкви. /Рис. 88./

PRIEŠKUMY V OKRESE NOVÉ ZÁMKY

Anton Točík

Dvory nad Žitavou

V zime 1983/84 budovali Hydromeliorácie, n. p., Nitra pre JRD v Dvoroch nad Žitavou zavlažovacie zariadenie na pravom brehu rieky Žitavy cca 1,5 km na JV od Nyárhidu. Pri týchto prácach bola zrovnaná piesočná duna na kóte 118,5 /M-34-133-C-d, 1 : 25 000, 46 : 362 mm/. Na juhozápadnom svahu sa nachádzalo staromadarské jazdecké pohrebisko, ktoré buldozér úplne zničil. A. Kečkés z Bešeňova upozornil na ničenie lokality; pri obhlidke sa dali zistiť už len niektoré nálezové okolnosti /podľa výpovedí robotníkov/. Hroby boli orientované V-Z, ich približný počet sa pohyboval okolo 20-30, z toho asi 5-6 jazdeckých. L. Száraz, buldozerista, zachránil dve železné šable, štyri strmene a zubadlá, ktoré prevzalo múzeum v Nových Zámkoch. A. Kečkés odovzdal do Archeologickejho ústavu SAV z hrobov, ktoré boli zničené v januári 1984, lebku a fragmenty železnej šable. Bronzové kovania si rozobrali robotníci.

Opis šable

Dva fragmenty železnej šable bez rukováti; dI. 65 cm, max. š. 3 cm obr. 91: 1.

Pohrebisko sa radí ku skupine tých pohrebísk z prvej pol. 10. stor. v okolí Nových Zámkov /Točík 1968, s. 26, 35, 37; Rejholecová 1974, s. 435 n.; Szöke 1941, s. 214/, ktoré pri okupácii južného Slovenska starými Maďarmi súviseli so strážnymi posádkami na dôležitých brodoch, resp. strategických cestách. Patrilo k posádke, ktorá z východnej strany zabezpečovala brod Nyárhid cez rieku Nitru /Szöke 1957, s. 105/ na ceste neskoršie pomenovanej ako Česká cesta /Hromádka 1933, s. 416/.

Komjaticce

1. Na základe hlásenia S. Podhorca sa realizoval za účasti A. Točíka a K. Smolárikovej prieskum na lavej terase rieky Starej Nitry v polohe Vicena M-34-133-C-b, 1 : 25 000, 246 : 10 mm/.

Pri jesennej hlbokej orbe bol na ploche cca 200 x 100 m rozrušené sídlisko s nálezmi lengyelskej kultúry /stupne s nemálovanou keramikou/, z klasického stupňa badenskej kultúry, mladšej doby bronzovej, doby laténskej a slovanské sídlisko z 9. a 10. stor. Na ploche cca 50 x 100 m bola porušená zaniknutá osada z 13.-14. stor. so zvyškami kamenných ohnísk.

Praveké nálezy sa sústredovali na svahu mohutnej piesočnej duny Vicena, kde robil Archeologickej ústav SAV pod vedením J. Bátoru v r. 1983 pokusné sondáž /Bátor 1984, s. 35/. Nálezy ludanickej skupiny lengyelskej kultúry /obr. 89: 1, 3, obr. 90: 8/ sa nevynímajú z rámca známych nálezov v Komjaticiach v polohách Mandáčka, Tomášové, Homolka a Toroslín /Točík 1978, s. 246 n.; ten istý 1981a, s. 282; ten istý 1981b, s. 139 n.; Pavúk 1975, s. 73/ a sú závažným príspevkom

k sídliskovej problematike v kultúrne uzavretom mikroregióne. Nálezy badenskej kultúry /obr. 89: 2/ nadvážujú na väčšie sídlisko zistené pri hĺbení rýh pre zavlažovacie potrubie /pozri aj Bátor 1975, s. 20-21/.

Slovanské osídlenie z 9. stor. je doložené pravdepodobne troma rozrušenými chatami s fragmentmi kotúčovitých kamenných žarnovov, ktoré boli cca 18-23 m od seba. Pomerne vyspelá keramika /obr. 89: 4/ naznačuje pretrvávanie sídliska do 10. stor. Osada pokračovala južným smerom a sledovala tok Starej Nitry.

Zaniknutú stredovekú osadu charakterizujú hniezda s opálenými lámanými kameňmi, prepálenou omietkou a početnými nálezmi keramiky s členito profilovanými okrajmi, vytocenej na kruhu, a s fragmentmi mohutných zásobníc /obr. 89: 7, 8, 12/. Chýba glazovaná keramika. S osadou súvisia objekty zistené v r. 1974 /Bátor 1975, s. 20-21/. Ľavobrežná zaniknutá stredoveká osada pri Starej Nitre je nepochybne dokladom všeobecného vylúdnenia priestoru medzi riekami Stará Nitra a Nitra a posunom osád na pravú terasu Starej Nitry a ľavú terasu Nitry. Tento stav trvá až podnes.

2. V r. 1984 pokračovali rekultivačné práce na ľavom brehu bývalého Panského kanála /M-14-34-133-C-b, 1 : 25 000, 169 : 96 mm/. Približne 100 m západne od lokality Tomášové /Točík 1978, s. 246 n.; ten istý 1981a, s. 281 n.; ten istý 1981b, s. 139 n./ zistil S. Podhorec relatívne intenzívne osídlenie, ktoré pokračovalo smerom na Z ešte asi 200 m. Pri skrývke buldozérom boli odkryté objekty sídliska lengyelskej kultúry s nálezmi, ktoré čiastočne korešpondujú so sídliskom stupňa Topoľčany-Szob v polohe Tomášové, čiastočne, najmä misky na dutej zvoncovitej nôžke /obr. 90: 1-3/, už môžu patriť mladšiemu stupňu Brodzany-Nitra. Rozsiahle sídlisko badenskej kultúry v polohe Legionárské /Točík 1978, s. 246 n./, ktoré sa rozprestiera na protiľahlej vyvýšení, siahalo aj na druhý breh kanála. Reprezentujú ho kultúrne jamy s nálezmi staršej fázy klasického stupňa tejto kultúry /obr. 89: 4-6/. Osídlenie z doby rímskej, ktoré patrí v tomto rajóne k najbohatším, je dosť početne zastúpené aj pozdiž Panského kanála, kde sa za buldozérom nachádzala barbarská a importovaná keramika z 2. a 3. stor. n. l. Sporadicke osídlenie z mladšej doby bronzovej dokladajú ojedinelé črepky /obr. 90: 7/. Pomerne intenzívne osídlenie v 12.-13. stor. dokumentujú pece a jamy s fragmentmi mohutných zásobníc s profilovaným ústím /obr. 89: 10/ a tenkostennej keramiky /obr. 89: 9/. Napriek zberovému charakteru materiálu zachráneného pri zemných prácach v polohe Panský kanál sú získané poznatky závažné pre štúdium dejín osídlenia mikrorajónu medzi Nitrou a Starou Nitrou v chotári obce Komjatice.

M i c h a l n a d Ž i t a v o u

V polohe Domovina, kde v r. 1956 a 1958 robil Archeologický ústav SAV predstihový výskum, pokračuje výstavba rodinných domov. Približne 40 m na S od skúmanej plochy /Točík 1971, s. 191-199/, bol pri kopaní základov pivnice v hĺ. 150 cm rozrušený kostrový hrob, z ktorého sa dostali do ústavu tieto predmety:

1. Železná sekera širočina typu V/E /Ruttkay 1976, s. 307/ s rozšíreným obuchom, nízkymi ostňami a pomerne úzkou, ale predĺženou "bradou". Dobre zachovaná; dI. 16,3 cm /obr. 91: 2/.

2. Poškodená nádoba /ústie odlomené/, tmavošedá s tmavými flakmi, vyrobenná na ručnom kruhu z materiálu s prímesou piesku, dobre vypálená. Na pleciach zdobená pásom vlnovky rytej 4-zubým nástrojom a na tele rytou dookola idúcou špirálou. Dno, mierne vtiahnuté dovnútra, s jednoduchou značkou; v. 17,5 cm, max. Ø 14,1 cm, Ø dna 7,6 cm /obr. 91: 3/.

V hrobe boli údajne ešte železné zlomky a kamienky, pravdepodobne kresadlá s pazúrikmi.

Hrob patrí do staršej fázy pohrebiska, do doby veľkomoravskej /9. stor./, ktoré sa radí k najvýznamnejším v údolí Žitavy. Širočina i nádoba sa nevynímajú z rámca nálezov v 9. stor. /Ruttkay 1976, s. 306 n./. Širočina typu V/E /obr. 91: 2/ patrí k relatívne zriedkavým tvarom na Slovensku /podľa Ruttkaya len štyri exempláre/ a v Michale nad Žitavou je po prvý raz na území Slovenska doložená v hrobe. /Pozri aj Bialeková 1985, s. 55./

L i t e r a t ú r a

- BÁTORA, J. 1975: Záchranný výskum na pohrebisku nitrianskej kultúry v Komjaticiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1974. Nitra, s. 20-21.
- BÁTORA, J. 1984: Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 34-37.
- BIALEKOVÁ, D. 1985: Nové nálezy z Michala nad Žitavou. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 55-56.
- HROMADKA, J. 1933: Česká cesta na Slovensku a Žižkovo tažení do Uher roku 1423. In: Bratislava. 7. Bratislava, s. 416-450.
- PAVÚK, J. 1975: Predhistorické a včasnodejinné nálezisko v Komjaticiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1974. Nitra, s. 139-140.
- REJHOLCOVÁ, M. 1974: Pohrebisko z 10.-12. storočia v Nových Zámkoch. Slov. Archeol. 22, s. 435-464.
- RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei /II/. Slov. Archeol., 24, s. 245-395.
- SZÖKE, B. 1941: Honfoglaláskori magyar sírok Neszwadon. In: Folia Archaeologica. 3-4. Budapest, s. 214-222.
- SZÖKE, B. 1957: Brod na rieke Nitra pri Nových Zámkoch. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 2. Nitra, s. 105-118.
- TOČÍK, A. 1968: Altmagyarische Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava.
- TOČÍK, A. 1971: Flachgräberfelder in der Südwestslowakei /1/. Slov. Archeol., 19, s. 135-276.
- TOČÍK, A. 1978: Záchranný výskum v Komjaticiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 246-271.
- TOČÍK, A. 1981a: Prieskum archeologických lokalít. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 281-292.
- TOČÍK, A. 1981b: Záverečná správa zo záchranného výskumu v Komjaticiach v rokoch 1977 a 1979. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 139-158.

GELÄNDEBEGEHUNGEN IM BEZIRK NOVÉ ZÁMKY.

D v o r y n a d Ž i t a v o u . Bei Hydromeliorationsarbeiten wurde ein altmagyarisches Reitergräberfeld aus dem 10. Jh. zerstört, aus welchem man Eisensäbel /Abb. 91: 1/, Steigbügel und Trensen rettete. Das Gräberfeld wies ca. 20-30 Gräber auf und gehörte zu einer Wachtsiedlung, die die wichtige Nitra-Furt Nyárhid kontrollierte.

K o m j a t i c e . Flur Vicena: Bei Tiefpflügung am linken Flußufer Stará Nitra wurde eine urzeitliche und mittelalterliche Siedlung auf ca. 200 x 100 m Fläche gestört. Die Besiedlung begann mit der Lengyel-Kultur /Stufe mit unbemalter Keramik/, setzte mit der Badener Kultur, in der jüngeren Bronze- und Latènezeit fort. Mittelalterliche Besiedlung ist durch

gestörte Hütten aus dem 9.-10. Jh. vertreten. Objekte mit Funden aus dem 13. und 14. Jh. hängen mit einer Dorfwüstung zusammen. /Abb. 89: 1-8, 11, 12, Abb. 90: 8./ Flur Panský kanál: Bei Rekultivationsarbeiten stellte man fest, daß die Lengyel-Siedlung der Stufe Topoľčany-Szob in der Flur Tomášové ca. 100 m westwärts fortsetzt und die Keramik Anzeichen der jüngeren Stufe der Brodzany-Nitra-Gruppe trägt. Die Siedlung der Badener Kultur /ältere Stufe der klassischen Phase/ bildet die Fortsetzung der großen Siedlung in der Flur Legionárské. Dasselbe gilt auch von den Funden aus der jüngeren Bronze- und römischen Zeit. Belegt ist auch eine Dorfwüstung aus dem 12.-13. Jh. /Abb. 89: 9, 10, Abb. 90: 1-7./

M i c h a l n a d Ž i t a v o u. Aus einem gestörten Skelettgrab stammt eine Eisenaxt - Breitaxt und ein Gefäß mit Bodenzeichen /Abb. 91: 2, 3/. Die Funde datieren das Grab in das 9. Jh. Das Grab gehört zu einem größeren Gräberfeld, das im J. 1958 erforscht wurde.

РАЗВЕДКИ В РАЙОНЕ НОВЕ-ЗАМКИ.

Д в о р и - н а д - Ж и т а в о у. При гидромелиорационных работах был уничтожен могильник древневенгерских всадников X в., из которого происходят железные сабли /рис. 91: 1/, стремена и зубила. Могильник насчитывал около 20-30 погребений и относился к строевому поселку, который имел под контролем важный брод Няргид на реке Нитра.

К о м ь я т и ц е. Урочище Вицена: При глубокой пахоте на левом берегу реки Стара Нитра было разрушено первобытное и средневековое поселение на площади около 200 x 100 м. Поселение начинает с лендельской культуры /ступени с нерасписной керамикой/ и продолжает в период баденской культуры, в поздней эпохе бронзы и в латенский период. Средневековое поселение представлено разрушенными жилищами IX-X вв. Объекты с находками XIII-XIV вв. связаны с погибшей деревней. /Рис. 89: 1-18, 11, 12, рис. 90: 8./ Урочище Пански-Канал: При рекультивационных работах было обнаружено, что лендельское поселение ступени Топольчани-Соб в урочище Томашове продолжает в направлении около 100 м к западу и керамика несет следы поздней ступени группы Бродзани-Нитра. Поселение баденской культуры /более ранняя ступень классической фазы/ является продолжением крупного поселения в урочище Легионарске. То же самое можно сказать о находках поздней эпохи бронзы и римского времени. Был обнаружен также погибший поселок XII-XIII вв. /Рис. 89: 9, 10, рис. 90: 1-7./

М и х а л ь - н а д - Ж и т а в о у. В разрушенном погребении с трупоположением было найдено железное тесло и сосуд с клеймом на дне /рис. 91: 2, 3/. Находки датируют погребение IX в. Погребение относится к большему могильнику, исследованному в 1958 г.

DŽBÁNOK Z NITRIANSKEHO HRÁDKU

Katarína Tomčíková

Pri revízii starého archeologického fondu v Okresnom vlastivednom múzeu v Litoměřiciach sa našiel džbánok pochádzajúci z opevnenej osady maďarskej kultúry v Nitrianskom Hrádku /teraz časť Surian, okr. Nové Zámky/. Nález daroval

v r. 1933 F. Lelek do bývalého múzea v Roudnici nad Labem. Získal ho od Kmetka, účastníka výskumu budapeštianskej univerzity. Iné nálezové okolnosti nie sú známe. Nález bol odovzdaný do zbierok Archeologického ústavu SNM.

Džbánok typu A1 /Točík 1981/, v. 9,5 cm, Ø ústia 8,5 cm, Ø dna 4,9 cm, max. Ø 8,7 cm, patrí do obdobia madarovskej kultúry /obr. 93/.

L i t e r a t ú r a

TOČÍK, A. 1981: Nitriansky Hrádok – Zámeček. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Madarovce-Kultur. Nitra.

KRUG AUS NITRIANSKY HRÁDKO. Das Slowakische Nationalmuseum zu Bratislava gewann durch Geschenk einen älteren Fund – ein kleinen Krug /Abb. 93/ des Typs A1 /Točík 1981/ aus der befestigten Siedlung der Madarovce-Kultur in Nitriansky Hrádok, jetzt Teil von Šurany /Bez. Nové Zámky/.

КУВШИН ИЗ С. НИТРЯНСКИ-ГРАДОК. Словацкий национальный музей в Братиславе получил в качестве подарка старшую находку – кувшин /рис. 93/ типа А1 /Точик 1981/ из укрепленного поселка мадаровской культуры в с. Нитрянски-Градок, теперь часть г. Шурани /р-н Нове-Замки/.

NOVE SLOVANSKE NÁLEZY NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Katarína Tomčíková

Archeologický ústav SNM realizoval prieskum, resp. záchranné akcie na týchto lokalitách zo slovanského obdobia:

Bratislava

Pri prestavbe inžinierskej siete na Partizánskej ul. 2 /dvor fakultnej nemocnice, Bratislava-orientačný plán, 1980, 535 : 335 mm/ bol narušený slovanský objekt /v hľ. 130 cm kultúrna vrstva 20 cm/, ktorý obsahoval črepy keramiky z 9. stor.

Opis nálezov

1. Okrajový črep nádoby s von vytiahnutým, šikmo zrezaným ústím, zdobený viacnásobnou vlnovkou /obr. 92: 1/.

2. Črepy z tiel nádob zdobených viacnásobnými vlnovkami, ryhami a vpichmi /obr. 92: 2-4/.

Ipeľský Sokolec, okr. Levice

Pri výskume opevnenej osady čačianskej kultúry v polohe Staré pieskovisko objavil vedúci výskumu J. Paulík slovanský hrob. Pravdepodobne je to najsevernejší hrob zo známeho pohrebiska /Vendtová – Rejholec 1963/.

Hrob 1/84. Jama, zachytená v hľ. 20 cm, mala pretiahnutý trapézovitý pôdrys /205 x 60, resp. 40 cm/. Kostra v natiahnutej polohe, s pravou rukou uloženou do lona, ležala v popolavosivej vrstve /pravdepodobne ide o zvyšky organickej látky/. Na pravej a ľavej strane lebky, niže čeluste, boli dve náušnice a konča nôh nádoba /obr. 94: 1, 5/.

Opis nálezov

1. Súdkovitá na kruhu vyrobená nádoba s vyhnutým, kolmo zrezaným ústím, povrch zdobený troma pásmi viacnásobných vlnoviek. Materiál hlinitopiesčitý; v. 12 cm, Ø ústia 11,5 cm, Ø dna 7 cm /obr. 94: 4/.

2. Strieborná náušnica s jednostranným hrozienkovým príveskom, zaveseným pomocou pútka, a s dvoma protiahlymi granulovanými krúžkami na dolnom oblúku; v. 2,1 cm /obr. 94: 2/.

3. Fragment podobnej náušnice; zachov. v. 1,9 cm /obr. 94: 3/.

Na základe nálezov hrob patrí do obdobia Veľkomoravskej ríše.

Studienka, okr. Senica

Počas výskumu v r. 1984 sa uskutočnil povrchový prieskum v polohe Ovesníská /Štátnej mapa odvodená, 6-8, 1 : 5000, 1236-1237 : 567 mm/. Lokalita sa nachádza v oblasti viatych pieskov na severnom svahu dunovitého útvaru. Súčasný povrch tvorí piesočnatá pôda, ktorá bola v čase prieskumu porušená hlbokou orbou. Povrchom zberom sa získal slovanský črepový materiál zo 7.-8. stor.

Literatúra

VENDTOVÁ, V. - REJHOLEC, E. 1963: Slovanské pohrebisko v Ipelskom Sokolci. Slov. Archeol., 11, s. 237-246.

NEUE SLAWISCHE FUNDE IN DER SÜDWESTSLOWAKEI.

Bratislava. Auf der Gasse Partizánska ul. wurde ein slawisches Objekt mit Scherbenmaterial aus dem 9. Jh. gestört /Abb. 92/.

Ipel'ský Sokolec /Bez. Levice/. Durch Geländebegehung wurde ein slawisches Grab festgestellt, das der Teil des bekannten Gräberfeldes ist /Vendtová - Rejholec 1963/. Gefäß und Silberohrringe /Abb. 94/ datieren es in die großmährische Zeit.

Studienka /Bez. Senica/. Als Lesefunde gewann man slawisches Scherbenmaterial aus dem 7.-8. Jh.

НОВЫЕ СЛАВЯНСКИЕ НАХОДКИ В ЮГО-ЗАПАДНОЙ СЛОВАКИИ.

Братислава. На Партизанской улице был разрушен славянский объект с черепками IX в. /рис. 92/.

Ипельски - Соколец /р-н Левице/. При разведках было обнаружено славянское погребение, являющееся составной частью известного могильника /Вендтова - Рейголец 1963/. Сосуд и серебряные серьги /рис. 94/ датируют его великоморавским периодом.

Студенка /р-н Сеница/. При сборе на поверхности были обнаружены славянские черепки VII-VIII вв.

POKRAČOVANIE ZISŤOVACIEHO VÝSKUMU V MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII BANSKÁ ŠTIAVNICA

Stefánia Tóthová

V r. 1984 /9. 7. - 31. 8/ realizoval Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave v spolupráci s Krajským ústavom štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici na území mestskej pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica /okr. Žiar nad Hronom/ archeologické výskumy na Leninovej ul. 18 /objekt Kammerhof/ a Trojičnom námestí /objekt 196/III/.

V areáli Kammerhofu sa výskum vykonával v dolnom nádvorí, konkrétnie v západnej časti, bezprostredne susediacej na SZ s priečnym traktom, rozdeľujúcim

objekt na hornú, severozápadnú a dolnú, juhovýchodnú časť. Už doplňujúcim výskumom v r. 1982 sa zistilo, že juhovýchodné obvodové murivo priečneho traktu bolo vstanané do staršieho obdĺžnikového pôdorysu, ohraničujúceho objekt ako celok; v danom prípade ku 110 cm širokému kamennému múru, lemujúcemu areál na JZ vo forme hradby - opevnenia.

Sonda, situovaná k murivu opevnenia z vonkajšej strany, t.j. z JZ, potvrdila uvedené zistenia /stavebná cezúra/ a súčasne odkryla plytšie a dodatočne pristanané základy juhozápadnej prístavby /obr. 95: 1/, vstavanej južne od priečneho traktu do priestoru ohraničeného na jednej strane zadnou časťou Kammerhofu a na druhej strane prudko stúpajúcim svahom. V priebehu výskumu sa objasnila funkcia kamenného muriva s plytšie zahŕbenými základmi, ktoré bolo k hradbovému múru pristavané; identifikovalo sa ako juhozápadné ohraničenie prístavby, situovanej v jednej líniu s priečnym traktom. Vznik prístavby možno na základe stratigrafie klásť do súvisu s výstavbou vnútorného pásu mestského renesančného opevnenia, totožného s juhovýchodným obvodovým múrom dolného traktu Kammerhofu včítane južnej - kruhovej bašty. Od bašty pokračovalo opevnenie, vytvárajúc juhozápadné ohraničenie areálu dolného traktu, západným smerom do vzdialenosťi 14 m. Tu sa hradbový mür lomil a v zmenenej orientácii dosadal k svahu upravenému zosekaním a spevnenému obmurovaním.

Ďalšou sondou situovanou z vonkajšej strany kamennej hradby v priestore dotyku s múrom juhovýchodného ohraničenia skúmanej časti dolného nádvoria sa zistilo, že hradba predstavaná pred svahom a lemujúca objekt na JZ, bola pristananá pôvodne k staršiemu opevneniu, napájajúcemu sa v severovýchodnej časti dolného nádvoria na obytnú vežu. Juhozápadná časť tohto staršieho - gotického opevnenia /jeho ďalšie pokračovanie sa zistilo vo fragmentoch pod kruhovou renesančnou baštou/ bola zapojená do systému mestského renesančného opevnenia. V trojmetrovom úseku hradby sa zistil tesne pred zalomením opevnenia k bašte vstup do dolného nádvoria Kammerhofu, otvorený ešte pred výstavbou mestského odpadového kanála, datovaného do pol. 16. stor. /obr. 95: 2/. Funkcia vstupu sa končí niekedy v 17. stor., keď dochádza k prepojeniu dolného a horného traktu Kammerhofu podjazdom existujúcim doteraz v strede priečneho mýru.

Výskum objektu 196/II na Trojičnom námestí sa upriamil na riešenie predpokladanej nadväznosti mestského renesančného opevnenia na centrálne renesančné pevnosť - Starý zámok. Sondy, situované do interiérov severnej časti objektu, ktoré smerovali z námestia hradbový mür, rozvetvený do dvoch 1 m širokých a na 3 m odstupňovaných pásov /tvoriacich vlastné základy Hornej, tzv. Roxerovej brány/, nepriniesli jednoznačne pozitívne výsledky. Sondy v malom nádvorí /v juhozápadnej časti objektu/ vylúčili ďalšie pokračovanie opevnenia a napojenie na Starý zámok. Výskumom sa zistilo, že funkciu opevnenia mimo plochy námestia prevzali obvodové murivá prilahlých objektov a iba v prípade väčších prieluk dochádza k pospájaniu jednotlivých objektov hradbovým múrom.

FORTSETZUNG DER FESTSTELLUNGSGRABUNG IN DER STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION
BANSKÁ ŠTIAVNICA. Die Untersuchung in Banská Štiavnica /Bez. Žiar nad Hronom/ erfolgte in der Gasse Leninova ul. Nr. 18 /Objekt Kammerhof/ und auf dem Stadtplatz Trojičné nám. Nr. 196/II. Im Areal des Kammerhofes wurde die Untersuchung im Westteil des unteren Hofes durchgeführt, der mit dem Quertrakt benachbart ist, der in einen älteren rechteckigen Grundriß eingebaut ist; dieser umgrenzt das Objekt in Form einer Wehrmauer. Genannte

Wehrmauer stammt aus dem 16. Jh. und wurde an die ältere - gotische Befestigung angebaut, die später in das System der städtischen Renaissancebefestigung eingefügt wurde. Im Abschnitt der älteren Wehrmauer wurde der ursprüngliche Eingang in den unteren Hof festgestellt. Im Areal des Objektes Nr. 196/II auf dem Platz Trojičné nám. wurde die vorausgesetzte Anknüpfung des Umfangs der Stadtbefestigung an die zentrale Renaissancebefestigung Starý zámok ausgeschlossen und es wurde festgestellt, daß die Befestigungsfunktion außerhalb des Platzareals /zwei 1 m breite und 3 m voneinander entfernte Flügel der Wehrmauer bildeten die Torfundamente/ die Umfassungsmauern anliegender Objekte übernommen hatten. Nur im Falle größerer Lücken kam es zu einer Verbindung der Objekte durch eine Wehrmauer. /Abb. 95./

ПРОДОЛЖЕНИЕ РАЗВЕДОЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ГОРОДЕ-МУЗЕЕ БАНСКА-ШТЬЯВНИЦА.

Исследования в г. Банска-Штьявница /р-н Жар-над-Гроном/ велись на улице Ленина № 18 /объект Каммергоф/ и Троичной площади № 196/II. На площади Каммергофа исследования велись в западной части нижнего двора, примыкающего к поперечному крылу, вставленному в более древний прямоугольный план в виде оборонительной стены, ограничивавший весь объект. Эта оборонительная стена, датированная началом XVI в., была пристроена к более раннему готическому укреплению, позднее соединенному с системой городского ренессансного укрепления. В отрезке более ранней оборонительной стены был обнаружен первоначальный вход в нижний двор. В объекте № 196/II на Троичной площади исключилась возможность соединения линии городской оборонительной стены с центральным ренессансным укреплением Старый замок и было обнаружено, что функция укрепления вне площади /оборонительная стена, разветвленная в два пояса шириной в 1 м и на расстоянии 3 м один от другого, составляла фундамент ворот/ выполняли наружные стены примыкающих объектов. Только в случае больших перерывов были отдельные объекты соединены оборонительной стеной.

/Рис. 95./

STREDOVEKE KOSTOLÍKY V HRUŠOVE

Gabriel T ö k ö l y

Na základe výsledkov reštaurátorského a architektonického výskumu barokovej kaplnky sv. Anny pri obci Hrušov /okr. Rožňava/, počas ktorého boli odkryté pôvodné gotické prvky /okná, portál, fresky/, pristúpil Krajský ústav ŠPSOP Prešov, stredisko Rožňava /predtým Okresná správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody/ k archeologickému výskumu. Lokalita /M-34-126-A-a, 1 : 25 000, 27 : 317 mm kóta 329,0/ sa nachádza cca 3 km severozápadne od obce Hrušov v priestore opustených viníc a ovocných sadov /Súpis 1967, s. 500, pozri heslo Jablonov nad Turnou/.

Umeleckohistorický a architektonický výskum uskutočnili pracovníci strediska v Rožňave E. Kušnierová, akad. sochár L. Székely, reštaurátor, Š. Kardoš. Fresky datoval PhDr. M. Togner. Počas archeologického výskumu sa pod terajšou dlažbou kaplnky odkryl základ staršej sakrálnej architektúry. Stojaci objekt /kaplnku/ datujeme podľa stavebných prvkov a fresiek na západnej stene lode do prvej pol. 15. stor. K tomuto chronologickému začleneniu nás oprávňujú aj dva náписy na

južnej stene lode z r. 1522/?/ a 1603. Na základe týchto skutočností a ďalších nálezových okolností môžeme pri interpretácii a datovaní odkrytých základov uvažovať o dvoch alternatívach.

1. Časové rozpäťie medzi funkčným obdobím dvoch objektov /obr. 96/ je krátke, keďže prvý kostolík neboli pre neznáme dôvody dostavaný /severozápadnú tretinu základov sme odkryli iba v podobe základovej ryhy/ a v nadväznosti postavili o krátky čas gotickú kaplnku, ktorá bola mierne odchýlená od pôvodnej osi V-Z. Kaplnka stojí na okraji malej plošiny úpätia Silickej planiny. Dôvodom na neukončenie stavby mohlo byť aj zosunutie pôdy počas ukladania základového muriva.

2. Stavitelia gotickej kaplnky nevedeli o existencii základov staršej architektúry, ktorá pravdepodobne patrila k zanikutej dedine /spomína sa v r. 1234, 1243, 1340 a potom už len v r. 1430/. Tieto staršie základy iste zachytili až pri prvom pretínaní, a to v miestach spojenia lode s polkruhovitou apsiidou. Staršia stavba zrejme nemala v tomto období zachované nadzákladové murivo.

Staršie základové murivo bolo narušené na dvoch miestach hrobmi v interiéri lode /dva kostrové hroby/ a jedným hrobom pred západným uzáverom kaplnky. Hrob 2 /ženský/ obsahoval barokový prsteň, hroby 1 a 3 boli bez sprievodného datovacieho materiálu.

Zo sond v bezprostrednom okolí sakrálneho objektu pochádzajú keramický materiál zo 14.-17. stor. Okrem týchto nálezov sa v splavených vrstvách našli aj zlomky eneolitickej keramiky a keramiky z doby bronzovej, ktoré iste majú súvislosť s blízkou jaskyňou v krasovej stráni Silickej planiny nad lokalitou. Vo výskume sa pokračuje.

L i t e r a t ú r a

Súpis pamiatok na Slovensku. I. Bratislava 1967.

MITTELALTERLICHE KIRCHEN IN HRUŠOV. Die archäologische Untersuchung der barocken St.-Anna-Kapelle bei der Gemeinde Hrušov /Bez. Rožňava/ realisierte man im Zusammenhang mit Restaurierungs- und architektonischen Untersuchungen. Unter der jetzigen Pflasterung der Kapelle - im Exterieur und Interieur /ursprünglich gotisch/ deckte man die Fundamente einer älteren sakralen Architektur ab. Die Präzisierung der Datierung wird erst nach weiteren Grabungen möglich sein. /Abb. 96./

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЦЕРКОВКИ В С. ГРУШОВ. Археологические исследования барочной капеллы св. Анны у села Грушов /р-н Рожнява/ велись в связи с реставрационными работами и архитектурными исследованиями. Ниже теперешней мостовой капеллы - внутри и снаружи /первоначально готической/ был вскрыт фундамент более древней церковной архитектуры. Датировка будет уточнена только после дальнейших исследований. /Рис. 96./

TRETIA ETAPA VÝSKUMU POHREBISKA LUŽICKEJ KULTÚRY V ŽIARI NAD HRONOM

Gejza Trgina

V r. 1984 pokračovalo Múzeum mincí a medailí v Kremnici vo výskume pohrebiska z obdobia lužickej kultúry v Žiari nad Hronom v bývalej obci Horné Opatovce v polohe Dlhé diely. Preskúmaná bola plocha s rozmermi cca 350 m². Výkopové práce stažovala presakujúca spodná voda, ktorá vyrážala už v hĺ. 25-30 cm. Hroby sa objavovali v hĺ. 30-70 cm, a preto bola veľká časť porušená hlbokou orbou. Jednoduché žiarové hroby boli v štrkovitom podloží; rozmery hrobových jám sa nedali zistiť.

Odkrytá bola mošyla VIII/84 so zdevastovanou konštrukciou z veľkých lomových kameňov /vonkajší Ø cca 5,5 m/. Kenotafický hrob 55/84 bol excentricky umiestnený v jej juhovýchodnej časti.

Hrob 33/84, obložený skupinou riečnych okruhliakov vytvárajúcich kruhový útvar s vonkajším Ø 110 cm, porušila hlboká orba.

Popolnice boli prekryté miskami; v hrobe 32 ju prikrýval plochý lomový kameň. Reprezentujú ich nádoby hrncovitého tvaru /obr. 97: 7, 8/, prípadne dvojkónické nádoby /obr. 98: 5, 6/ a ojedinele amfory /obr. 98: 4/. V hrobe 43/84 plnil funkciu urny malý črpák /obr. 97: 2/, ktorý bol prekrytý hrncovitou nádobkou /obr. 97: 4/. Misy sú zastúpené jednoduchými profilovanými tvarmi s prehnutým hrdlom a kónickým telom /obr. 97: 5, obr. 98: 3, 7/, v menšej mierе jednoduchými kónickými tvarmi /obr. 97: 6, obr. 98: 2/. Ojedinele sa objavili bronzové koráliky /hrob 39/84 a 45/84/. V hrobe 45/84 sa našli drobné úlomky prepláleného sklovitného predmetu zelenomadrej farby.

Nálezový materiál opäť potvrdzuje datovanie lokality do stupňov BD a HA /Trgina 1983, s. 251/.

Literatúra

TRGINA, G. 1983: Pohrebisko lužickej kultúry v Žiari nad Hronom. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 251.

DRITTE GRABUNGSETAPPE AUF DEM GRÄBERFELD DER LAUSITZER KULTUR IN ŽIAR NAD HRONOM. In der ehemaligen Gemeinde Horné Opatovce, die zu Žiar nad Hronom gehört, untersuchte man einen weiteren Gräberfeldabschnitt aus den Stufen BD und HA. Abgedeckt wurde das Hügelgrab VIII/84 mit einem Kenotaphengrab. Die ziemlich durch Überpflügung gestörten Gräber in Schotterunterlage enthielten als Urnen topfförmige und doppelkonische Gefäße, weniger Amphoren, in einem Falle eine kleine Schöpfkelle. Die Urnen waren mit Schüsseln überdeckt, einmal mit einem flachen Stein. Vereinzelt wurden Bronzperlen und ein durchglühter glasförmiger Gegenstand gefunden. /Abb. 97, 98./

ТРЕТИЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЙ МОГИЛЬНИКА ЛУЖИЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В Г. ЖЯР-НАД-ГРОНОМ. В бывшем селе Горне-Опатовце, относящемся к г. Жяр-над-Гроном, была прослежена еще часть могильника ступеней BD и HA. Был вскрыт курган VIII/84 с кенотафом. Погребения в щебенчатом подстилающем слое, сильно разрушенные пахотой, содержали горшковидные и двуконические сосуды, реже амфоры, в одном случае небольшой чернак, функционирующие урнами. Урны были закрыты мисками, в одном случае плоским камнем. Отдельно встретились бронзовые бусы и обожженный стеклянный предмет. /Рис. 97, 98./

VÝSKUM POHREBISKA Z 10.-11. STOROČIA V KAMENIČNEJ-BALVANOCH

Alexander Trugly

V druhej sezóne sa pokračovalo v Kameničnej, časť Balvany /okr. Komárno/, v záchrannom výskume pohrebiska. V r. 1983 tu bol objavený staromadarský jazdecký hrob a hrob dospelého jedinca /obr. 99: 1; Trugly 1984/. V r. 1984 sa odkrylo ďalších sedem kostrových hrobov.

Opis hrobov a nálezov

Hrob 3. Z-V. Mierne porušená kostra dospelého jedinca v hľ. 60 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 99: 2/. Pri kostre boli črepky z viacerých nádob /obr. 99: 10-13, obr. 100: 12/ a fragment skla /obr. 99: 9/.

Hrob 4. SZ-JV. Dospelý jedinec s rukami pozdiž tela v hľ. 40 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 99: 3/. Na obidvoch stranach lebky bronzový krúžok, jeden zlomený; Ø 2,4 cm /obr. 99: 5, 6/.

Hrob 5. SZ-JV. Dospelý jedinec s rukami pozdiž tela v hľ. 50 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 99: 4/. Na obidvoch stranach lebky bronzová esovitá záušnica s roztepanou slučkou; Ø 2,1 a 2,3 cm; pri ľavej ramennej kosti črep /obr. 99: 7, 8, obr. 100: 11/.

Hrob 6. JZ-SV. Dospelý jedinec s rukami pozdiž tela v hľ. 60 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 100: 1/. Na obidvoch stranach lebky bronzová esovitá záušnica s roztepanou slučkou; Ø 2,6 a 2,5 cm /obr. 100: 5, 6/.

Hrob 7. SZ-JV. Dospelý jedinec s ľavou rukou ohnutou na panve v hľ. 80 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 100: 2/. Na ľavej strane lebky fragment bronzovej esovitej záušnice /obr. 100: 7/, na ľavej ruke tordovaný strieborný prsteň; Ø 2,6 cm /obr. 100: 8/.

Hrob 8. SZ-JV. Dospelý jedinec s rukami pozdiž tela v hľ. 85 cm, obrys hrobovej jamy sa nezistili /obr. 100: 3/. Na ľavej strane lebky bronzová esovitá záušnica s roztepanou slučkou; Ø 2,2 cm /obr. 100: 9/; v ústach pochovaného poškodený obolus, denár Ladislava I. /1077-1095; obr. 100: 10/.

Hrob 9. SZ-JV. Diefa, veľmi strávená kostra v hľ. 30 cm, bez nálezov /obr. 100: 4/.

Podľa nálezov môžeme predpokladať, že pohrebisko bolo založené v druhej pol. 10. stor. V r. 1983 tu boli objavené železné strmene s vidlicovými rameňami, z Karpatskej kotliny známe zatiaľ v malom počte; pochádzajú totiž zo západnej Európy/ a na spomenutej pieskovej dune sa pochovávalo ešte aj v druhej pol. 11. stor., dokladom čoho je obolus kráľa Ladislava I. /1077-1095/. Pohrebisko je dôležitým prameňom k objasňovaniu historie Žitného ostrova v 10.-11. stor.

Literatúra

TRUGLY, A. 1984: Staromadarské jazdecké hroby v Dolnom Petre a Kameničnej-Balvanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 216-218.

UNTERSUCHUNG DES GRÄBERFELDES AUS DEM 10.-11. JAHRHUNDERT IN KAMENIČNÁ-BALVANY. Auf der Fundstelle Kameničná, Teil Balvany /Bez. Komárno/, wurden im J. 1983 ein altmagyarisches Reitergrab und das Grab eines erwachsenen Individuums entdeckt /Trugly 1984/. Im J. 1984 erschloß man weitere sieben Skelettgräber mit größtenteils NW-SO-Orientierung. Die häufigsten Beigaben waren S-förmige Bronzeohrringe /Gräber 5-8/, Grab 7 enthielt einen Silberfingerring /Abb. 100: 8/. Im Grab 8 befand sich im Munde des Bestatteten ein

Obolus, ein Denar Ladislaus I. /1077-1095; Abb. 100: 10/. Das Gräberfeld ist eine wichtige Quelle zur Geschichte der Schüttinsel im 10.-11. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЯ МОГИЛЬНИКА X-XI ВВ. В С. КАМЕНИЧНА, ЧАСТЬ БАЛРАНИ. На местонахождении Каменична, часть Балвани /р-н Комарно/ были в 1983 г. вскрыты древневенгерское конное погребение и погребение взрослого индивидуума /Тругли 1984/. В 1984 г. было вскрыто еще семь погребений с трупоположениями /ориентация большей частью по линии СЗ-ЮВ/. Наиболее многочисленными приложениями являлись бронзовые S-образные височные кольца /погребения 5-8/, в погребении 7 был найден серебряный перстень /рис. 100: 8/. В погребении 8 находился во рту похороненного обол - денарий короля Ладислава I /1077-1095; рис. 100: 10/. Могильник является важным источником истории области "Житного острова" в X-XI вв.

ĎALŠIA ETAPA ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V MOSTE PRI BRATISLAVE

Vladimír Turčan

V r. 1984 pokračoval výskum v Moste pri Bratislave /okr. Bratislava-vidiek/ odkrytím plochy zhruba 500 m² juhozápadne od sondy z r. 1983. Na uvedenej ploche sa preskúmalo päť objektov s materiálom datovaným do 8.-9. stor. Ani jeden z nich nemožno považovať za obytný. Pozornosť si zaslhuje objekt 14 /pozdĺžna ryha v tvare poloblúka/, dlhý 20 m a široký 0,4-1,2 m. Obsahoval množstvo črepového materiálu z 8. a 9. stor., na dne na viacerých miestach sa zistili stopy ohňa. Interpretácia objektu 14, takisto ako ostatných nálezov, nie je za súčasného stavu výskumu možná.

WEITERE ETAPPE DER RETTUNGSGRABUNG IN MOST PRI BRATISLAVE. Auf der slawischen Siedlung aus dem 8.-9. Jh in Most bei Bratislava /Bez. Bratislava-Land/ wurden fünf Objekte abgedeckt, eines davon ein längliches, 20 m langes und bis zu 1,2 m breites. Seine Interpretation bleibt offen.

ПРОДОЛЖЕНИЕ СПАСАТЕЛЬНЫХ РАСКОПОК В С. МОСТ-ПРИ-БРАТИСЛАВЕ. На славянском поселении VIII-IX вв. в с. Мост-при-Братиславе /р-н Братислава-видье/ было вскрыто пять объектов, среди них продольный, длиной в 20 м и шириной максимум в 1,2 м. Его интерпретация остается открытой.

VÝSKUM INTERIÉRU FARSKÉHO KOSTOLA V BANSKEJ BYSTRICI

Adrián Wallašek

Výskum mestského hradu v Banskej Bystrici pokračoval v r. 1984 skúmaním farského kostola P. Márie /36-14-18, 1 : 10 000, 144 : 386 mm/. Vzhľadom na to, že sa nemohol realizovať v exteriéroch, sústredil sa do interiéru, kde sa uskutočnil iba vďaka neobyčajnému pochopeniu a záujmu biskupského i farského úradu.

Pôvodný plán počítal s výskumom celej západnej časti objektu. Keďže však dnešná dlažba, položená koncom minulého storočia, sa nemohla vyzdvihnuť bez poškodenia, výskum sa musel zúžiť na čo najmenšiu mieru.

Farský kostol P. Márie /obr. 101/ je situovaný uprostred opevneného komplexu mestského hradu, ktorý tvorí dominantu historickej časti mesta. Dnešná podoba kostola je výsledkom viacerých prestavieb už od začiatku 14. stor. Najväčšie dispozičné zmeny sa uskutočnili na prelome 15.-16. stor. Súčasnú dispozíciu tvorí veľký jednoloďový priestor s dlhou polygonálnou apsidou, na západnej strane s nadstavanou predsunutou vežou, s pristavanými kaplnkami po oboch stranách objektu, s barokovým interiérom.

Názory na dispozičné riešenie, ako aj chronologické zatriedenie kostola nie sú v bohatej odbornej spisbe jednotné. Zakladateľom teórie o bazilikovom pôdoryse bol veľký znalec a bádateľ banskobystrickej minulosti A. Ipolyi /1878, s. 7, 11/. Bazilikovú stavbu predpokladal predovšetkým per analogiam, najmä vo vzťahu k Banskej Štiavnici, Dobrej Nive a ku Krupine. Jeho logický hypotetický predpoklad má zástancov i v najnovšej odbornej literatúre /Kahoun 1973, s. 27; Sura 1982, s. 8/.

V podstate všetci bádatelia predpokladali, že pôvodný farským kostolom novej osady Bystrice, ktorá dostala r. 1255 mestské výsady od Bela IV., bola trojlodová bazilika, ktorej výstavbu začali v období získania privilegií. Práce na nej sa skončili začiatkom 14. stor.

Odlíšný názor na pôdobe pôvodného kostola priniesol v 30-tych rokoch V. Mencl /1937, s. 341/. Podľa neho bol pôvodný kostol jednoloďový so štvorcovou apsidou a sakristiou na východnej strane a s vežou na západnej strane, s ktorého výstavbou začali pri zakladaní mesta. Tento názor sa stal rozšírenejším /Súpis 1967, s. 33; Kovačevičová 1955, s. 67; Kovačevičová - Šášky 1955, s. 50/.

Úlohou výskumu bolo zistenie pôvodnej dispozície. Zistovacia sonda /280 x 80 cm/ sa situovala do západnej časti kostola, pod chór.

V hĺ. 55 cm sa zachytili zakrivené základy z lomového kameňa, vytvárajúce v sonda "štvrťkružie". Grafická rekonštrukcia základov udala stred kruhu s Ø 4,6 m do stredu oporného piliera. K výstavbe chóru, a teda aj jeho oporných pilierov, došlo po ničivom požiari r. 1761. Pri výkope základovej ryhy narazili stavitelia na neznáme základy. Tento neočakávaný moment ich zrejme viedol k predimenzovaniu základov oporného piliera, kde hlbku kompenzovali nezvyklou šírkou kruhovej "platne". Pod touto kruhovou základovou platňou sa nachádzali základy z lomových kameňov, spájané veľmi tvrdou špinavobielou maltou, prebiehajúcej v smere V-Z. Líca z väčších lomových kameňov boli vyhotovené so snahom po riadkovaní, na verysokej technickej úrovni. Základová škára v hľ. 220 cm bola už zapustená do intaktného ilového podložia.

Na severnej strane týchto základov sa narazilo na časť ďalších základov, ktoré na ne kolmo nasadali a boli navzájom previazané. Totožnosť sa javí i v technickom vyhotovení.

Základy prebiehajúce v smere V-Z, paralelné so severným múrom kostola, s rovnakou vzdialenosťou od stredovej osi veže, možno interpretovať ako základy južného múru lode pôvodného kostola. Základy, kolmo dosadajúce na základy južnej časti lode, niesli murovanú konštrukciu empory s celkovou š. 3,1 m.

Zistené skutočnosti dovoľujú interpretovať pôvodnú sakrálnu stavbu ako jednoloďový objekt, na západnej strane s murovanou emporou a predsunutou poschodovou vežou, na východnej strane s uzáverom, ktorého dispozícia je rekonštruovateľná

zatial iba hypoteticky. Rozmermi - dĺ. lode 18,4, š. 12,4 a celková rekonštrukčná dĺ. 31,6 m - sa radí medzi väčšie sakrálné objekty.

Chýbajúce vedomosti o pôvodnom uzávere, ako aj hiát hrobových celkov zne možňujú presnejšie chronologické zatriedenie. Podľa písomných prameňov i analogických stavieb možno výstavbu kostola datovať zatial do obdobia okolo pol. 13. stor.

Literatúra

- IPOLYI, A. 1878: A Beszterczebányai egyházi műemlékek története és helyreálítása. Budapest.
- KAHOUN, K. 1973: Neskorogotická architektúra na Slovensku. Bratislava.
- KOVAČEVIČOVÁ, B. 1955: Stavebné pamiatky mesta. In: Banská Bystrica. Sborník práce k 700. výročiu založenia mesta. Banská Bystrica, s. 67-74.
- KOVAČEVIČOVÁ, B. - ŠAŠKY, L. 1955: Banská Bystrica. Pam. a Múz., č. 5, s. 49-54.
- MENCL, V. 1937: Stredoveká architektúra na Slovensku. Praha - Prešov.
- SÚPIS, 1967: Súpis pamiatok na Slovensku. I. Bratislava.
- SURA, M. 1982: Banská Bystrica. Pamiatková rezervácia. Bratislava.

UNTERSUCHUNG DES INTERIEUPS DER PFARRKIRCHE IN BANSKÁ BYSTRICA. Die heutige Gestalt der Jungfrau Marien-Pfarrkirche in Banská Bystrica ist das Ergebnis mehrerer Umbauungen schon seit Anfang des 14. Jh. Die größten Dispositionänderungen wurden an der Wende des 15./16. Jh. durchgeführt. Die gegenwärtige Disposition bildet ein großer einschiffiger Raum mit langer polygonaler Apsis, angebauten Kapellen und an der Westseite mit ursprünglichem, nachher erhöhtem Turm. Die Untersuchung des Kircheninterieurs zeigte, daß die ursprüngliche gemauerte Kirche einschiffig war, an der Westseite eine gemauerte Empore hatte und in die Zeit um die Mitte des 13. Jh. datierbar ist. /Abb. 101./

ИССЛЕДОВАНИЕ ИНТЕРЬЕРА ПРИХОДСКОЙ ЦЕРКВИ БОГОРОДИЦЫ В Г. БАНСКА-БИСТРИЦА. Нынешний вид приходской церкви Богородицы в г. Банска-Бистрица является результатом нескольких перестроек уже с начала XIV в. Наибольшие изменения в расположении церкви произошли на рубеже XV-XVI вв. Современное расположение состоит из большого однонефного пространства с длинной полигонной апсидой, пристроенными капеллами и с первоначальной надстроенной башней в западной части. Исследования интерьера церкви показали, что первоначальная церковь была однонефной, с эмпорой в западной части и датируется приблизительно половиной XIII в. /Рис. 101./

POHREBISKO ÚNĘTICKEJ KULTÚRY V RUMANOVEJ

Ladislav Veliačik

Pri výstavbe haly na sušenie obilia v areáli JRD v Rumanovej /okr. Nitra/ boli počas terénnych úprav zničené tri kostrové hroby a ohrozená podstatná časť pohrebiska zo staršej doby bronzovej /Veliačik 1984, s. 220 n., tu aj charakteristika náleziska/. Táto skutočnosť vyvolala rozhodnutie vedenia Archeologického ústavu SAV uskutočniť na lokalite v r. 1984 záchranný výskum. Už podľa situácie v stenách základovej jamy bolo možno predpokladať priebeh južného okraja pohre-

biska a podľa výskytu dvoch porušených hrobových jám v profiloch stien i jeho pokračovanie východným a severným smerom. Výskumné práce preto prebiehali na dvoch bezprostredne ohrozených plochách - severne a východne od budovaného objektu.

V referovanom období sme preskúmali plochu viac ako 700 m² a odkryli na nej 45 kostrových hrobov, ktoré sa vyskytovali v rôznej intenzite v nepravidelných radoch s voľnými plochami na celej skúmanej ploche. V úseku východne od haly sme odkryli 23 hrobov, v severnej časti 18 hrobov /zostávajúce štyri rozrušené pri zemných prácach/. V svetlom sprašovom podloží sa pomerne zretelne črtali hrobové jamy zmiešaným zásypom. Tmavohnedým až čiernym sfarbením nápadne kontrastoval v nich zásyp šácht vykrádačov. Hrobové jamy mali obdĺžnikový pôdorys s pravouhlými, častejšie so zaoblenými rohmi, steny i dno spravidla rovné. Vo viacerých prípadoch sa zistilo stupňovité odsadenie vlastnej, vnútornej hrobovej jamy, ktorá bola pôvodne vydrenená. Zvyšky vydrenenia v podobe tenkej šedastej vrstvičky sú zistené najčastejšie pri dlhších stenách, nechýbajú ani pri kratších stenách a výnimco sú aj pod kostrou /vydrenie celej vnútornej hrobovej jamy/. Spolu sa vyskytli v sedemnástich hroboch čiže takmer v polovici nerozrušených hrobov. V jednom prípade signalizujú náznaky menších kolových jám vo vyklenutých rohoch a zvyšky vydrenenia aj nad kostrou komorovú konštrukciu v hrobe.

Negatívnym sprievodným znakom takmer všetkých odkrytých hrobov je ich značné rozrušenie vykrádačmi. S výnimkou štyroch kostier boli všetky ostatné rozrušené natol'ko, že sme nezriedka s ťažkosťami určovali ich pôvodnú orientáciu. Vykrádacie šachty sú rozmerné, postihovali až dve tretiny plochy hrobu a zásadne boli nasmerované na hrudné partie kostry. Popri neželateľných zásahoch na kostre a hrobovom inventári v podstatnej časti sa zničilo aj vydrenenie hrobov.

Z celkového počtu až v dvanástich hroboch chýbali kostrové zvyšky mŕtveho. Sem sú zahrnuté hroby zničené novodobými terénnymi úpravami aj neporušené objekty, kde v niektorých prípadoch sa vyskytol početný medený, prípadne keramický inventár. Medzi ostatnými boli v piatich jamách zistené dvojhroby, z nich len v jednom prípade v obrátenej polohe. Mŕtvi boli zásadne ukladaní v základnej osi V-Z, a to 20 z nich v orientácii Z-V, 16 ďalších V-Z, všetci s pohľadom na juh. V jedinom prípade bola v tomto smere vyhĺbená hrobová jama, kostry - ide o dvojhrob - však boli pohodené priečne cez dno v smere SSZ-JJV.

Pravidelné porušenie hrobov vykrádačmi poznamenalo pochopiteľne aj hrobový inventár. Napriek tomu sa medené predmety alebo ich zlomky objavili v 32 hroboch a celé nádoby, resp. fragmenty nádob v 19 hroboch. V keramike sú najčastejšie zastúpené jednoduché kónické misy, menej hrnce a šálky. Z kovovej industrie výrazne dominujú rôzne súčasti náhrdelníka. Patria medzi ne okuliarovité závesky, plechové a špirálovité trubičky, časté sú jednoduché alebo z dvojitého drôtu stočené krúžky do vlasov, prstene, prípadne náramky. Napriek vykrádaniu hrobov sa však objavili aj honosnejšie výrobky - dýky, torzá nákrčných kruhov, tyčinkovité i špirálovité náramky, záušnice, ihlice, torzo sekery a nášivky. Z predmetov vyrobených z iných surovín sú zastúpené len koráliky sekané z parohoviny s kosteným rozdeľovačom a schránky mäkkýšov.

Zachránený inventár dovoľuje aj bez podrobnejšej analýzy priradiť preskúmanú časť pohrebiska do klasickej fázy únetickej kultúry na Slovensku, odpovedajúcej staršiemu úseku stupňa BA₂. Zriedkavá možnosť štúdia vydrenenia hrobových jám, spôsobu a časového odstupu vykrádania hrobov a pretrvávajúce ohrozenie lokality sú rozhodujúcimi dôvodmi pre pokračovanie výskumu aj v nasledujúcom roku.

L i t e r a t ú r a

VELIAČIK, L. 1984: Hroby zo staršej doby bronzovej v Rumanovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 220-223.

GRÄBERFELD DER AUNJETICE-KULTUR IN RUMANOVÁ. Die Bautätigkeit in Rumanová /Bez. Nitra/ störte Gräber aus der älteren Bronzezeit. Eine Rettungsgrabung ergab 45 Gräber mit Skeletten in grundlegender Orientierung W-O /20 Gräber/ und O-W /16 Gräber/ ab. Der Störungsgrad der Skelette durch Grabräuber war in weiteren Gräbern so groß, daß nicht einmal grundlegende Angaben erfaßt werden konnten. In 17 Gräbern waren Reste eines inneren Holzeinbaues erkennbar, ein Grab wies Kammerkonstruktion auf. Das gewonnene Fundmaterial /außer anderem Keramik, Dolche, Torsos von Halsringen, stab- und spiralförmige Armmringe, Halsbandbestandteile/ reiht das Gräberfeld in die klassische Phase der Aunjetitzer Kultur in der Slowakei.

МОГИЛЬНИК УНЕТИЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. РУМАНОВА. При строительной деятельности в с. Руманова /р-н Нитра/ были разрушены погребения ранней эпохи бронзы. Велись спасательные раскопки, в течение которых было вскрыто 45 погребений с трупоположениями /основная ориентировка З-В - 20 погребений и В-З - 16 погребений/. Степень разрушения скелетов грабителями в остальных погребениях была такова, что нельзя было получить хоть и основных данных. В семнадцати погребениях были найдены остатки деревянной крепи могильной ямы в одном перекрытие погребения камерной конструкцией. На основе обнаруженного материала /керамика, кинжалы, торсы шейных гривн, круглые в сечении и спиральные браслеты, составные части ожерелий и пр./ могильник относится к классической фазе унетицкой культуры на территории Словакии.

NOVÉ NÁLEZY V ZEMPLÍNSKOM MÚZEU V MICHALOVCIACH

Marián Vizdal

Brekov, okr. Humenné

C. Štofej /č. d. 152/ odovzdal múzeu dvojdielny žarnov z travertínu a slovanskú keramiku z 9.-10. stor. Nálezy pochádzajú zo sídliskového objektu, zničeného pri úprave svahu /38-12-18, 1 : 10 000, 233 : 169 mm/. Keramický materiál zdobia súbežné ryté línie a vrupy /obr. 102: 2/. V jednom prípade je na dne plastická značka - kríž /obr. 102: 3/. Fragmenty pochádzajú zo štyroch nádob.

Výskum hradného areálu /38-12-18, 1 : 10 000, 261 : 132 mm/ sa sústredil na interiér miestnosti prvého poschodia horného hradu. Získali sa fragmenty keramiky z 13.-16. stor. Železný materiál je zastúpený kovanými klincami rôznej veľkosti /dĺ. 7-16,5 cm/. Medzi zriedkavé nálezy možno zaradiť železné závesné pečatidlo so štvorlístkovou odtlačnou plochou /obr. 102: 1/.

Michalovce

V areáli bývalého Sztárayovho kaštiela, dnešného Zemplínskeho múzea /38-14-14 1: 10 000, 66 : 219 mm/, sa pri hĺbení ryhy pre elektrický kábel narazilo na

základové murivá svetskej stavby /obr. 103/. Odkrytím plochy 120 m² sa podarilo rozoznať tri stavebné fázy. Najstaršie zachované časti muriva možno zaradiť do 13. stor. Objekt patril k areálu vodného hradu, ktorého časť stála na mieste hlavnej budovy kaštieľa. Po zániku stavby v 1. pol. 17. stor. sa začinajú rozsiahle terénné úpravy, súvisiace s výstavbou nového sídla. Vrstva navážky dosahuje v exteriéri stavby hr. až 3,5 m. Priestor pri západnom obvodovom múre bol zasiahnutý neskoršími úpravami len málo. Novoveká navážka nepresahuje 1 m. V tomto sektore bol odkrytý polozemnicový objekt /obr. 104, obr. 105/, datovaný keramikou do 10.-11. stor. /obr. 106: 1, 2/. Prevažná časť materiálu bola získaná zo sekundárnych polôh, čo stáže presnejšie datovanie. V nálezovom fonde je bohatou zastúpená neglazovaná, zeleno i viacfarebne glazovaná kachlová keramika komorového typu zo 16.-17. stor. /obr. 107: 3-7, obr. 108-110/. Súvislá prepálená vrstva v interiérových priestoroch v hĺ. 80 cm dosahuje miestami hr. 30 cm. Možno v nej vidieť dôkaz o príčine zániku stavby. V niektorých častiach bol kamenný materiál rozobraný po základovú škáru.

Architektúra bude po skončení výskumu konzervovaná a sprístupnená verejnosti.

V e ě k é K a p u š a n y, okr. Trebišov

Za školskej zbierky gymnázia s maďarským vyučovacím jazykom bol získaný meč, ktorý sa našiel v neznámej polohe v blízkom okoli mesta.

Opis nálezu

Neúplný dvojsečný železný meč. Do masívneho gombika obličkovitého tvaru je vsadená železná rukoväť, smerom k čepeli sa rozširujúca a schodkovite obojsky od nej odsadená. Na poškodenej čepeli možno rozoznať obojstranný stredový plytký krvný žliabok; dĺ. 58,3 cm, dĺ. gombíka 8,5 cm, dĺ. rukoväti 10,5 cm, š. čepele 5,3 cm /obr. 107: 1/.

Meč bol pravdepodobne súčasťou dávnejšie rozrušeného hrobového celku. Tvarom je blízky typom z 9. a 1. pol. 10. stor. /Ruttkay 1975, s. 137, obr. 3/.

V i n n ē, okr. Michalovce

V decembri 1984 odovzdal Valentín Čverčko múzeu striebornú keltskú mincu /obr. 107: 2/. Nájdená bola v zemine, ktorou bol zasypaný odvodňovací kanál, asi 1,5 m od severnej steny kaštieľa /38-14-10, 1 : 10 000, 237 : 30 mm/. Tetradrachma audoleontského typu je zo zač. 2. stor. pred n. l. Hmotnosť 11,65 g, Ø 2,21-2,41 cm.

Z b u d z a, okr. Michalovce

Pri hĺbení vodovodnej rýhy pre potreby geologického výskumu v polohe Za ješeňami 500 m na JZ od stredu obce /38-14-09, 1 : 10 000, 331 : 1 mm/ boli narušené siedliskové objekty z 9.-10. stor. a zo staršej doby bronzovej. V hĺ. 90 cm sa črtala prepálená vrstva v dĺ. 8 m. Z nej získal pracovník múzea G. Soták črepky /obr. 111/.

L i t e r a t ú r a

RUTTKAY, A. 1975: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei /I/. Slov. Archeol., 23, s. 119-216.

NEUFUNDE IM ZEMPLÍNER MUSEUM ZU MICHALOVCE.

B r e k o v /Bez. Humenné/. Ein gestörtes slawisches Siedlungsobjekt aus dem 9.-10. Jh. ergab einen zweiteiligen Mahlstein und Fragmente von vier Gefäßen /Abb. 102: 2, 3/. Bei der Untersuchung des Interieurs der

oberen Burg gewann man Scherben aus dem 13.-16. Jh. und eine eiserne aufhängbare Petschaft mit vierblättriger Abdruckfläche /Abb. 102: 1/.

M i c h a l o v c e. Bei einer Grabung im Museumsareal stieß man auf Fundamente eines Profanbaues, der mit der Wasserburg zusammenhing /Abb. 103/. Die ältesten Teile des Gemäuers stammen aus dem 13. Jh. Das Objekt fiel einer Feuersbrunst in der ersten Hälfte des 17. Jh. zum Opfer. Bei den nachfolgenden Geländezurichtungen wurden Kulturschichten gestört. Abgedeckt wurde auch ein Halbgrubenobjekt aus dem 10.-11. Jh. /Abb. 104, Abb. 105, Abb. 106: 1, 2/. Im Fundverband sind Blattnapfkacheln aus dem 16.-17. Jh. vertreten /Abb. 107: 3-7, Abb. 108-110/.

V e l k é K a p u š a n y /Bez. Trebišov/. Aus der Sammlung des Gymnasiums wurde ein unvollständiges zweischneidiges Schwert gewonnen, vielleicht der Teil des Inventars eines seit längerem gestörten Grabs. Der Form nach steht das Schwert den Typen aus dem 9. und der ersten Hälfte des 10. Jh. nahe /Abb. 107: 1/.

V i n n é /Bez. Michalovce/. Beim Zuschütten eines Entwässerungskanals beim Kastell wurde eine silberne Tetradrachme des Audoleonischen Typs aus den Anfängen des 2. Jh. v. u. Z. gefunden /Abb. 107: 2/.

Z b u d z a /Bez. Michalovce/. Gestörte Siedlungsobjekte aus dem 9.-10. Jh. und aus der älteren Bronzezeit lieferten Scherbenmaterial /Abb. 111: 1-5/.

НОВЫЕ НАХОДКИ В ЗЕМПЛИНСКОМ МУЗЕЕ В МИХАЛОВЦАХ.

В р е к о в /р-н Гуменне/. В разрушенном славянском объекте поселения IX-X вв. был найден двусоставный жернов и фрагменты четырех сосудов /рис. 102: 2, 3/. При исследованиях верхней части замка были найдены черепки XIII-XVI вв. и железный подвесной штамп с печатью в виде четырехлистника /рис. 102: 1/.

М и х а л о в ц е. При исследованиях на площади музея был вскрыт фундамент светской постройки, связанной с водяным замком /рис. 103/. Древнейшие части кладки относятся к XIII в. Объект погиб после пожара в первой пол. XVII в. При следующей планировке были разрушены культурные слои. Была вскрыта и полуземлянка X-XI вв. /рис. 104, рис. 105, рис. 106: 1, 2/. В составе находок обильно представлены камерные изразцы XVI-XVII вв. /рис. 107: 3-7, рис. 108-110/.

В е л ь к е - Н а п у ш а н и /р-н Требишов/. Из коллекции гимназии прибыл в музей несохраненный полностью двухлезвийный меч, может быть часть инвентаря раньше обнаруженного погребения. По форме меч является близким к типам IX и первой пол. X вв. /рис. 107: 1/.

В и н н е /р-н Михаловце/. При засыпке осушительной траншеи у замка была найдена серебряная тетрадрахма аудолеонского типа начала II в. до н. э. /рис. 107: 2/.

З б у д з а /р-н Михаловце/. В разрушенных объектах на поселении IX-X вв. и ранней эпохи бронзы были обнаружены черепки /рис. 111: 1-5/.

PRIEŠKUM HUMENSKÉHO PODOLIA

Marián Vízda

Prieskumy v uvedenej oblasti okresu Humenné /obr. 112/, spojené so zberom materiálu, vykonáva Stanislav Horňák v spolupráci so Zemplínskym múzeom v Michalovciach. Obhliadky sa sústredili na polohy narúšané zemnými prácami.

Brestov

Pri úpravách lesného terénu sa v severných častiach extravilánu obce získal rôznorodý materiál.

V polohe Lúčka-III 1,9 km na SV od stredu obce /38-12-09, 1 : 10 000, 264 : 33 mm/ sa našiel levalloisiensky úštep z patinovaného limnokvarcitu /určil J. Bárta; obr. 113: 4/.

Z polohy Pod dubom-I 3 km na S od stredu obce /38-12-04, 1 : 10 000, 343 : 281 mm/ sa získal neolitický obsidiánový hrot s obojstrannou retušou /obr. 113: 1/, hrotité oblúkové driapadlo z menilitického rohovca /obr. 113: 2/ a slovanské črepy.

V polohe Jarky-II 3,5 km od stredu obce /38-12-04, 1 : 10 000, 368 : 231 mm/ sa našli fragmenty bukovohorskej keramiky /obr. 113: 3/.

Humenné

Pri výkopových prácach spojených s výstavbou sídliska 1. mája sa okrem keramického materiálu z rôznych období získali početné kamenné artefakty. Nachádzali sa rozptýlené na rôznych miestach na povrchu /fixovanie pri opise nálezov/. Na výrobu nástrojov sa použila široká škála surovín: obsidián, rádiolarit, kremen, limnokvarcit, menilitický rohovec, opál. Veľšina nástrojov sa dá zaradiť do neolitu /obr. 116: 3-5/, resp. eneolitu /obr. 117: 4/. Časť získaných artefaktov možno podľa tvaru a výrobnej techniky považovať azda za paleolitické /obr. 115: 1-3, obr. 116: 1, 2/. Dva úšteporé nástroje z rádiolaritu a kremena sú vyrobené clactonienskou technikou /obr. 115: 1, obr. 116: 1/. Na overenie prvých indícii o paleolitickom osídlení terás nad Laborcom v okoli Humenného sú potrebné ďalšie sledovania, resp. výskumy.

Opis nálezov

1. Rádiolaritový úštep, vyrobený clactonienskou technikou /38-12-14, 1 : 10 000, 145 : 255 mm; obr. 115: 1/.
2. Pästiačik z kremeňa /38-12-14, 1 : 10 000, 134 : 278 mm; obr. 115: 2/.
3. Obojstranný rádiolaritový sekáč, chopping-tools, paleolit /38-12-14, 1 : 10 000, 138 : 280; obr. 115: 3/.
4. Kremenný úštep, vyrobený clactonienskou technikou /38-12-14, 1 : 10 000, 88 : 308 mm; obr. 116: 1/.
5. Levalloisiensky úštep z limnokvarcitu s výraznými konchoidnými kruhmi na ventrálnej strane /38-12-14, 1 : 10 000, 165 : 274 mm; obr. 116: 2/.
6. Opálový hrot s obojstrannou retušou /38-12-14, 1 : 10 000, 159 : 264 mm; obr. 116: 3/.
7. Opálový úštep trojuholníkového tvaru /38-12-14, 1 : 10 000, 163 : 293 mm; obr. 116: 4/.
8. Oblúkové driapadlo z menilitického rohovca s výraznou ľavostrannou retušou, dôrzalna strana so zachovanou kôrou /38-12-14, 1 : 10 000, 166 : 291 mm; obr. 116: 5/.

9. Hrubšia a širšia čepel s parciálou hranovou retušou, surovina importovaná z Poľska, eneolit/? /38-12-14, 1 : 10 000, 122 : 295 mm; obr. 117: 4/.

Pri hĺbení vodovodnej ryhy v polohe Krámová cca 1,5 km na SV od centra mesta boli zistené sídliskové nálezy z rôznych období. Lokalitu predstavuje mierna vyvýšenina, z JV obtekána riečkou Ptava /38-12-14, 1 : 10 000, 40 : 260 mm/. Najstaršie osídlenie dokladajú črepy bukovohorskej keramiky, zdobené viacnásobnými rytými liniami /obr. 117: 1, 3/. Atypická je neúplná nádobka pohárkovitého tvaru s nepresne vypracovanou výzdobou /obr. 117: 2/.

Na severnej strane lokality sa črtal v profile 30 cm pod povrchom objekt 3/84 /38-12-15, 1 : 10 000, 486 : 212 mm; obr. 118: 1, 2/.

Opis nálezov

1. Žlté črepy keramiky vyrobenej zo zrnitého materiálu /obr. 119: 1, 2/.

2. Dve hlinené lyžičky rôznej veľkosti so sploštenými naberacími plochami s naznačenými výlevkami /obr. 120: 1, 2/.

3. Časť kadluba s jemným negatívnym obrazcom /obr. 120: 3/.

Na temene kopca /38-12-14, 1 : 10 000, 30 : 251 mm/ bola z vybagrovanej zeminy vyzdvihnutá neúplná perforovaná nádobka zo staršej doby bronzovej /obr. 121: 6/.

Kamenica nad Cirochou

Pri obhlidke severnej časti katastra obce v polohe Pavlová /38-12-10, 1 : 10 000, 48 : 381 mm/ sa získal črep z ústia zásobnicej nádoby z doby rímskej /obr. 121: 5/.

Kamenica nad Cirochou, časť Hazín nad Cirochou

Sledovaním hlbokej orby v polohe dlžavky 1200 m na Z od obce /38-12-15, 1 : 10 000, 424 : 213 mm/ sa získali črepy z doby rímskej /obr. 114: 4, 8/ a veľkomoravskej /obr. 114: 2, 3, 5, 6/. Spolu so slovanskými črepmi sa našiel železný nástroj - vrták, ktorý možno zaradiť, podobne ako keramiku, do 9.-10. stor. /obr. 114: 7/. Povrchovým zberom /38-12-15, 1 : 10 000, 440 : 186 mm/ sa získala i kamenná industria. Dvojité pazúrikové škrabadlo zaradil J. Bártta do mladého paleolitu /obr. 114: 1/.

Kochanovce

Vo východnej časti katastra obce v polohe Pálené /38-12-10, 1 : 10 000, 303-305 : 290-295 mm/ bol zozbieraný črepový materiál a kamenná industria. Získané črepy možno zaradiť do doby bronzovej /obr. 121: 2-4/; fragment ústia s výraznými jamkami /obr. 121: 1/ patrí do laténskeho kultúrneho okruhu. Nasledujúce artefakty posúdil J. Bártta ako mladopaleolitické.

Opis nálezov

1. Limnokvarcitové čepelovité škrabadlo mramorovosivej farby s obojstrannou parciálou retušou /obr. 122: 1/.

2. Úzke dvojité hranové rydlo so škrabadlovitou terminálnou hlavicou z tmavohnedého rádiolaritu, gravettienoidný okruh? /obr. 122: 2/.

Z Humenského okresu pochádza i nález z oblasti mimo Humenského podolia, ktorý dopĺňa škálu kamenných artefaktov z predchádzajúcich lokalít:

Turcovce

Vo východnej časti katastra obce /M-34-104-D-c, 1 : 25 000, 25 : 144 mm/ našiel učiteľ Ivan Smolek rohovcový nástroj s obojstrannou strmou retušou /obr. 122: 3/. Predbežne ho zaraďujeme do neolitu.

BEGEHUNG DES HUMENNÉ-TALES. Im Bezirk Humenné verfolgte man die Lokalitäten:

Brestov. 1. Flur Lúčka III: Fund eines Levallois-Abschlages aus patiniertem Limnoquarzit /Abb. 2: 4/. 2. Flur Pod dubom-I: Fund einer Obsidian spitze und Schabers aus menilitischem Hornstein /Abb. 113: 1, 2/. 3. Flur Jarky-II: Funde von Fragmenten der Bükker Keramik /Abb. 113: 3/.

Humenné. 1. Flur Terasa: Zahlreiche Funde von Keramik und Steinartefakten. Aus verschiedenem Rohstoff hergestellte Werkzeuge stammen aus dem Paläolithikum /Abb. 115: 1-3, Abb. 116: 1, 2/, Neolithikum /Abb. 116: 3-5/ und Äneolithikum /Abb. 117: 4/. Zwei Abschläge sind in Clacton-Technik hergestellt /Abb. 115: 1, Abb. 116: 1/. Es handelt sich um die ersten Belege einer möglichen paläolithischen Besiedlung von Flussterrassen im Raum von Humenné. 2. Flur Krámová: Eine Wasserleitungsrinne störte Siedlungsobjekte aus der Bronzezeit /Abb. 121: 6/ und dem Neolithikum /Abb. 117: 1-3/. Objekt 3/84 enthielt Belege von Metallgußproduktion /Abb. 119: 1, 2, 120: 1-3/ aus der älteren Bronzezeit.

Kamenica nad Cirochou. Flur Palová: Fund einer Randscherbe von einem Vorratsgefäß /Abb. 121: 5/ aus römischer Zeit.

Kamenica nad Cirochou, Teil Hažín nad Cirochou. Flur Džavky: Durch Pflügen gestörtes Material aus römischer /Abb. 114: 4, 8/ und großmährischer Zeit /Abb. 114: 2, 3, 5, 6/. Funde von Steinindustrie. Krater aus Feuerstein aus dem Jungpaläolithikum /Abb. 114: 1/.

Kochanovce. Flur Pálené: Funde von Scherbenmaterial aus der Latène- /Abb. 121: 1/ und Bronzezeit /Abb. 121: 2-4/; weiters Steinwerkzeuge aus dem Jungpaläolithikum /Abb. 122: 1, 2/.

РАЗВЕДКИ ГУМЕНСКОГО ПОДОЛЯ. В р-не Гуменне исследовались следующие места-нахождения:

Brestov. 1. Урочище Лучка III: Нахodka леваллусского отщепа из патинированного лимнокварцита /рис. 113: 4/. 2. Урочище Под-Дубом I: Нахodka остряя из обсидиана и скребка из менилитического роговика /рис. 113: 1, 2/. 3. Урочище Ярки II: Находки фрагментов биковогорской керамики /рис. 113: 3/.

Гуменне. 1. Урочище Тераса: Многочисленные находки керамики и каменных артефактов. Орудия труда, сделанные из различного сырья. Они относятся к палеолиту /рис. 115: 1-3, рис. 116: 1, 2/, неолиту /рис. 116: 3-5/ и энеолиту /рис. 117: 4/. Два отщепа, сделанные клектонской техникой /рис. 115: 1, рис. 116: 1/. Это свидетельства возможного палеолитического поселения речных террас на территории г. Гуменне. 2. Урочище Крамова: Водоводная траншея разрушила объекты поселения бронзового века /рис. 121: 6/ и неолита /рис. 117: 1-3/. В объекте 3/84 были свидетельства литейного дела /рис. 119: 1, 2, рис. 120: 1-3/ ранней эпохи бронзы.

Каменица - над - Цирохой. Урочище Палёва: Был найден черепок от устья сосуда-ханилища /рис. 121: 5/ римского времени.

Каменица - над - Цирохой, часть Гажин - над - Цирохой. Урочище Джалавки: Нахота разрушила материал римского времени /рис. 114: 4, 8/ и великоморавского периода /рис. 114: 2, 3, 5, 6/. Находки каменной индустрии. Кремневой скребок верхнего палеолита /рис. 114: 1/.

Кохановце. Урочище Палене: Выявлены черепки периода латена /рис. 121: 1/ и бронзового века /рис. 121: 2-4/ и каменные орудия верхнего палеолита /рис. 122: 1, 2/.

ANALÝZY ANTROPOLOGICKÉHO MATERIÁLU Z ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV A PRIEŠKUMOV

Mária Vondráková

V roku 1984 sa realizovali analýzy antropologického materiálu z lokalít: Bajč, časť Vlkanoovo, okr. Komárno.

V katastri obce pokračoval v r. 1982-83 predstihový záchranný výskum sídliska s prevahou objektov badenskej kultúry /Nevizánsky - Točík 1984, s. 156-158/. Zo zásypov šiestich objektov spomenutej kultúry vyzdvihli zvyšky ľudských kostier - z objektov 42 a 46 úlomky lebky, z objektu 83 osamotené dlhé kosti a z objektov 72, 106 a 107 zvyšky kostier s početnejším, avšak takisto neúplným zastúpením časti kostry. Niektoré kosti z objektov 72 a 107 nesú stopy po ohni; lomné plochy /okrem čerstvých/ nasvedčujú tomu, že lom je starý a kosti sa do objektu dostali už ako zlomky /sú rovnako sfarbené ako okolitá kost/, avšak je otázne, či polámané násilím, alebo po exhumácii z iného rozrušeného objektu či hrobu. Intencionálne zásahy ostrým predmetom sa nezistili.

O b j e k t 42. Zlomok ľalovej kosti jedinca vo veku adultus-maturus; zachovaná je na ňom pravá polovica vencového šva, ľalový hrboľ a čiastočne linea temporalis superior.

O b j e k t 46. Zlomok tela mandibuly mladého jedinca /muž? adultus/ s alveolami od M_3 vpravo po P_2 vľavo so zachovanými fragmentmi troch stoličiek.

O b j e k t 72. Zlomky lebky a postkraniálneho skeletu nedospelého jedinca /infans III/. Z lebky sa zachovali zvonka obhorené zlomky pravej spánkovej kosti a ľalovej kosti a ohňom nepoznačené zlomky ľavej temennej kosti. Na pravej spánkovej kosti je obhorený processus mastoideus, avšak meatus acusticus externus je ohňom nedotknutý. Táto skutočnosť azda nasvedčuje, že lebka bola vystavená účinkom ohňa z pravej strany ešte v čase, keď na nej boli mäkké tkanivá /zrejme nie v prudkom ohni, ale na žeravých uhlíkoch/. Postkraniálny skelet reprezentujú zlomky štyroch stavcov, rebier, lopatiek, vretenných, stehnových, lýtkových a predpriehlavkových kostí - bez stôp po druhotnom zásahu.

O b j e k t 83. Ľava stehnová a dve pravé ramenné kosti bez stôp po sekundárnom zásahu, poškodené iba tráviacimi procesmi v zemi. Ide o zvyšky kostier minimálne troch jedincov so strednou stavbou kosti.

O b j e k t 106. Lebka bez sánky /kalvárium/ a pravá holenná kost, príslušnosť ku kalváriu nie je zistiteľná. Lebka patrila mužovi vo veku adultus II - maturus I, je strednej stavby s mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov, s birzoidným obrysom neurokránia, výrazne vytvorenou glabellou /IV. stupeň - Brocca/, ubiehavým čelom, s hranatými a nízkymi očnicami s oblou laterálnou časťou okraja a s plochým záhlavím. Euencefalné neurokránum je stredne dlhé, stredne široké, vysoké, mezokráanne, hypsikráanne a akrokráanne,

tvár je úzka, mezognátna a mezénna, očnice sú chamékonchné, nos je mezorinný. *Ossa Wormiana*, sutura metopica supranasalis; *cystis radicularis* $\sim I_1$.

O b j e k t 107. Zvyšky kostry juvenilného jedinca v podobe kalvária, strávených zlomkov kostí z ľavej strany postkraňálneho skeletu /zlomky rebier, klúčovej, ramennej, vretennej, stehnovej a holennej kosti/ a zlomok pravej vretennej kosti. Distálna epifýza pravej laktóvej kosti a *eminentia intercondylaris* ľavej holennej kosti sú mierne oborené / $\sim 1-2$ cm/, pravdepodobne pri kontakte s uhlikmi; na strope očnic sú vytvorené *cribra orbitalia*.

Pohreby v sídliskových jamách badenskej kultúry sú z archeologickej literatúry známe. Spravidla sú kostry pietne uložené. Analógiu so skúmanou lokalitou nachádzame v Chľabe, Strede nad Bodrogom, Nitrianskom Hrádku /časť Šurian/ a Kamenine /Nevizánsky 1981/, kde sa rovnako ako v Bajči stretávame s nepietným zaobchádzaním s mŕtvmi a s neúplnými hrobmi v sídliskových jamách. Oborené kosti /tvárové časti lebiek/ sú známe napr. z Nitrianskeho Hrádku /Vlček 1953/ z hromadného hrobu odkrytého v r. 1952 /Točík – nepublikovaný výskum/, kde sa tento prvok interpretuje ako súčasť pohrebného rítu.

V veľkom súbore doposiaľ antropologicky spracovaného materiálu z objektov badenskej kultúry z územia Slovenska prevláda euenkefalné a mezo- až brachykránné neurokránum s ovoidným obrysom /Vlček 1953/, čomu sa bližia i údaje o lebke z objektu 106 z Bajča.

Č a k a j o v c e /Kostolné/, okr. Nitra

V r. 1984 sa spracoval antropologický materiál z 280 hrobov z toho včasno-stredovekého pohrebiska, na ktorom sa pod vedením M. Rejholecovej v r. 1974, 1976-84 odkrylo 789 kostrových a 51 žiarových hrobov. Od roku 1980, keď sa s analýzou začalo, sa spracoval materiál zo 787 kostrových hrobov /v dvoch hroboch sa kosti nezachovali/. Materiál zo žiarových hrobov sa nehodnotil. Výsledky antropologickej analýzy budú po kompletnom zhodnotení publikované na inom mieste.

K o m j a t i c e /Vicena/, okr. Nové Zámky

Pri prieskume zameranom na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku odkryl J. Bátoru v r. 1983 hrob 1, ktorý datovať ako slovanský až včasnostredoveký.

Veľmi dobre zachovaná kostra z hrobu 1 patrila mužovi vo veku adultus /okolo 30 r./ so strednou stavbou kostí a stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

Euenkefalné / 1434 cm^3 / neurokránum je dlhé /188/, stredne široké /143/, nizke /129/, mezokránné /76,1/, chamekránné /68,6/ a tapeinokránné /90,2/, tvár je vysoká /126/, hyperleptoprozopná /95,5/ a mezognátna /101,0/, horná tvár je veľmi vysoká /79/ a leptéenna /59,8/, očnice sú mezokonchné /80,5; 82,9/, nos je leptorinný /45,6/ a maxilla mezuranná /114,5/.

Cribra orbitalia bilat., *hyperodontia vera* /kolíkovitý zub medzi $\sim M_1 - \sim M_2$ na linguálnej strane maxilly/, asymetrická apertúra *piriformis*, *paradentosis diffusa*, zväčšené foramina *mentalia*.

Postkraňálny skelet je temer nepoškodený, oba fémury sú platymérne /77,4; 78,7/, pravá tibia je v strede i pri foramen *nutricium euryknémna* /71,4; 70,6/, ľavá mezoknémna /69,0; 67,6/, výška postavy je nadstredná /168,4 cm, *Manouvrier*/.

Foramen *arcuale lat. sin.*, *spondylosis deformans L₆₋₁₀*, Schmorlove uzly zadné – univerzálné.

Muž L a, časť Č e n k o v /Vilmakert/ okr. Nové Zámky

Archeologickým výskumom v r. 1983-84 sa získali zvyšky kostier siedmich jedincov. Šesť z nich datovali P. Šalkovský a I. Kuzma do včasného stredoveku, kostru spod objektu 297 pokladajú za pravekú. Štyri kostry z roku 1983 sú z hrobov 5, 6 a 7 /hrob 6 je dvojhrob/, v roku 1984 vyzdvihli zvyšky detských kostier z hrobu 8, zo sektora L/9 a spod úrovne dna stredovekého objektu 297 kostru skrčenca.

H r o b 5. Dieťa, infans II, 3-4 r. Zlamané kosti lebky a poškodený postkraniálny skelet.

H r o b 6A. Dieťa, infans III, 8 r. Zlamané kosti lebky a poškodený postkraniálny skelet. Anomálie: Os Wormianum.

H r o b 6B. Infans II, 4-5 r. Lebka v zlomkoch a poškodený postkraniálny skelet. Anomálie: Ossa Wormiana.

H r o b 7. žena, maturus I. Poškodené kránum a silne poškodený postkraniálny skelet strednej stavby so stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Lebka: anomálie - Ossa Wormiana; patologické zmeny - caries M₂ vpravo dole, P₁ vľavo dole, cystis radicularis nad I₁₋₂ vľavo hore a nad M₁ vpravo hore, paradentosis diffusa; metrická charakteristika - stredne dlhé /173/, stredne široké /137/ a vysoké /134/ neurokránum s dlhou bázou /100/, stredne široká tvár /127/, morfologická výška tváre veľká /119/, horná tvár stredne vysoká /65/, aristekefal /1317 cm³/, mezokran /79,2/, hypsikran /77,4/, metriokran /97,8/, leptoprozop /93,7/, mezen /51,2/, hypsikonch /87,2; 89,7/, hyperchamerin /58,0/, ortognáth /95,0/. Postkraniálny skelet: anomálie - foramen transversarium bipartitum C₆ bilat.; patologické zmeny - spondylarthrosis C fac.; metrická charakteristika - femury nepilastrické /95,4; 93,1/ a hyperplázymérne /72,7; 72,7/, tibia pravá v strede a ľavá v strede i pri foramen nutricium mezoknémna /69,7/, výška postavy stredná /154,1, Manouvrier/.

H r o b 8. Dieťa, infans II, 9 mesiacov. Drobne zlomky lebky a postkraniálneho skeletu.

S e k t o r L/9. Dieťa, infans III, 11 r. Zlomky lebky a zlomok stehrovej kosti.

O b j e k t 297. Muž, juvenilis, 15-16 r. Poškodené kránum a poškodený postkraniálny skelet. Anomálie: Ossa Wormiana, Ossa suturae coronalis /2/. Patologické zmeny: caries M₁ vpravo dole, foramen transversarium C_{4,5,6} bipartitum lat. dext.

Š t ú r o v o, časť O b i d, okr. Nové Zámky

V r. 1984 sa pokračovalo v spracúvaní kostrového materiálu zo slovansko-avariského pohrebiska /vedúci výskumu J. Zábojník/. Zhodnotili sa kostry z 27 hrobov /hroby 125-151/ z výskumu v r. 1983. Materiál z výskumu v r. 1981-82 sa spracoval v r. 1983 /hroby 36-124/. Kostry z hrobov 1-35, ktoré v r. 1963 preskúmala Z. Liptáková, zatiaľ nie sú spracované.

Výsledky analýzy budú publikované po celkovom spracovaní materiálu.

L i t e r a t ú r a

- BÁTORA, J. 1984: Terénny prieskum zameraný na zistenie sídlisk nitrianskej skupiny. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 38-40.
- JAKAB, J. 1980: Antropologická charakteristika kostier z Kamenina. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 115-118.

- MARTIN, R. - SALLER, K. 1957: Lehrbuch der Anthropologie. 1. Stuttgart.
- NEVIZÁNSKY, G. 1981: Eneolitická spoločnosť vo svetle rozboru pohrebsk na území Karpatskej kotliny. /Kandidátska dizertácia./ Nitra - Archeologický ústav SAV.
- NEVIZÁNSKY, G. - TOČÍK, A. 1984: Predbežné výsledky predstihového záchranného výskumu v Bajči-Vlkanove. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 156-158.
- VLČEK, E. 1953: Hromadné kostrové pohřby s kanelovanou keramikou v Nitrianskom Hrádku na Slovensku. Archeol. Rozhl., 5, s. 733-736.

ANALYSE DES ANTHROPOLOGISCHEN MATERIALS AUS ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN UND BEGEHUNGEN. Die Übersicht über das verarbeitete anthropologische Material betrifft die Fundorte:

B a j č, Teil V l k a n o v o /Bez. Komárno/. Knochen aus sechs Objekten der Badener Kultur.

Č a k a j o v c e /Bez. Nitra/. Abschluß der Analyse des Materials aus Skelettgräbern des frühmittelalterlichen Gräberfeldes.

K o m j a t i c e /Bez. Nové Zámky/. Frühmittelalterliches Skelett von einer Begehung.

M u ž l a, Teil Č e n k o v /Bez. Nové Zámky/. Sieben Skelette aus einer Siedlung mit mehreren Kulturen.

Š t ú r o v o, Teil O b i d /Bez. Nové Zámky/. Fortsetzung der Materialanalyse aus dem slawo-awarischen Gräberfeld.

АНАЛИЗ АНТРОПОЛОГИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ РАСКОПОК И РАЗВЕДОК.

Обзор рассмотренного антропологического материала касается следующих местонахождений:

В а й ч, часть В л к а н о в о /р-н Комарно/. Кости из шести объектов баденской культуры.

Ч а к а й о в ц е /р-н Нитра/. Завершение анализа материала из погребений с трупоположениями раннесредневекового могильника.

К о м ъ я т и ц е /р-н Нове-Замки/. Раннесредневековый скелет, найденный при разведках.

М у ж л а, часть Ч е н к о в /р-н Нове-Замки/. Семь скелетов на многокультурном поселении.

Ш т у р о в о, часть О б и д /р-н Нове-Замки/. Продолжение анализа материала, обнаруженного в славяно-аварском могильнике.

ĎALŠIE NÁLEZY Z NITRIANSKEJ STREDY

Egon W i e d e r m a n n

Z nových nálezov získaných do archeologickej zbierky Vlastivedného múzea v Topoľčanoch si zaslhuje pozornosť celok zachránený občanom M. Klačanským v polohe Patriková /M-34-121-A-d, 1 : 25 000, 171 : 238 mm/ pri katastrálnej hranici obcí Solčany a Nitrianska Streda /okr. Topoľčany/. Rieka Nitra v týchto miestach často menila koryto. Erozívnu činnosťou boli rozrušené viaceré

sídliskové a hrobové celky, z ktorých sa v minulosti podarilo niektoré zachrániť aj E. Opluštílovi. Nálezový celok reprezentujú náušnice s oválnym oblúkom z bronzového drôtu okrúhleho prierezu a s dutým hrozienkovým priveskom na dolnom oblúku, fragmenty náušnic s kónickým špirálovitým ukončením a zlomky detských lebečných kostí.

Nálezový celok možno datovať do druhej pol. 9. stor. /Kraskovská - Paulík 1978; Vendtová 1969/.

L i t e r a t ú r a

KRASKOVSKÁ, Ľ. - PAULÍK, J. 1978: Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach.

In: Sbor. Slov. nár. Múz. 18. Bratislava, s. 83-123.

VENDTOVÁ, V. 1969: Slovanské osídlenie Pobedima a okolia. Slov. Archeol. 17, s. 119-232.

WEITERE FUNDE AUS NITRIANSKA STREDA. Von der Katastergrenze der Gemeinden Šoltčany und Nitrianska Streda /Bez. Topoľčany/ kamen in die Sammlungen des Museums von Topoľčany zwei Paar von Bronzeohrringen hinzu. Es sind Ohrringe mit ovalem Ringbogen und hohlem traubenförmigem Anhänger und Ohrringe mit spiralförmigem konischem Abschluß aus der zweiten Hälfte des 9. Jh. Die Funde ergänzen Fragmente von Kinderschädeln.

НОВЫЕ НАХОДКИ В С. НИТРЯНСКА-СТРЕДА. В коллекцию музея в г. Топольчаны прибыли две пары бронзовых серег - серьги с овальной дужкой и полой граведицной подвеской и серьги с конической спиралью, второй половины IX в., найденные на границе территории сел Солчани и Нитранска-Стреда /р-н Топольчани/. Находки дополнены фрагментами детских черепных костей.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU V HAJNEJ NOVEJ VSI

Egon Wiedermann

Na ľavobrežnej terase potoka Dolina v blízkosti katastrálnej hranice obcí Hajná Nová Ves a Lužany /okr. Topoľčany/ pokračoval v r. 1984 záchranný výskum sídliska lužickej kultúry. V dvoch etapách /leto - dotácia Vlastivedného múzea v Topoľčanoch a jeseň - dotácia Archeologického ústavu SAV/ sa preskúmala juhovýchodná časť /pravdepodobný okraj/ sídliska /obr. 123/. Sonda 3/84 obsiahla plochu cca 530 m². Sídliskové jamy, zahĺbené v tvrdom sprašovo-ilovitom podloží, možno charakterizovať ako objekty kruhového pôdorysu, so stenami kónicky sa rozširujúcimi smerom k rovnému dnu. Takýto typ objektov úplne prevažoval nad plynkými objektmi s nepravidelným pôdorysom /obr. 124/. V prvej etape výskumu bolo odkrytých 23 sídliskových jám lužickej kultúry, v druhej sa zemné práce upriamili na začistenie a prípravu severovýchodnej časti sídliska na ďalšiu sezónu.

DRITTE GRABUNGSSAISON IN HAJNÁ NOVÁ VES. Die Rettungsgrabung der Siedlung aus der Spätbronzezeit in Hajná Nová Ves /Bez. Topoľčany/ lieferte 23 Objekte der Träger der Lausitzer Kultur und den südöstlichen Randteil der Siedlung. /Abb. 123, 124./

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ В С. ГАЙНА-НОВА-ВЕС. Охранные раскопки поселения поздней эпохи бронзы в с. Гайна-Нова-Вес /р-н Топольчаны/ вскрыли 23 объекта лужицкой культуры и часть юго-восточной окраины поселения. /Рис. 123, 124./

VÝSKUM POHREBISKA A SÍDLISKA Z OBDOBIA AVARSKÉHO KAGANÁTU V ŠTÚROVE-OBIDE

Jozef Zábojník

Počas štvrtnej výskumnej sezóny na lokalite Štúrovo, časť Obid /okr. Nové Zámky/, sme sa zamerali na preskúmanie prístupných častí pohrebiska v areáli hospodárskeho dvora JRD a čiastočne i okolo neho. V priestore sídliska sme preskúmali menšie plochy odkryté na záver minuloročnej sezóny pomocou zemného mechanizmu. Celkovo sme odkryli 42 hrobov a 16 sídliskových objektov, z toho dva obytného charakteru.

V prevažnej väčšine hrobových jám sme zistili drevené konštrukcie rôzneho typu /kolové konštrukcie, rámové obloženie, stupne v stenách/. Z milodarov sa najčastejšie vyskytovali črepy keramiky v zásypoch a zvieracie, najmä hydinové kosti. Celé nádoby sa nachádzali len ojedinele. Väčšina preskúmaných hrobov obsahovala relativne chudobný inventár /železné nože, pracky, jednoduchšie typy náušnic, prasleny, ihelníky/. Jediná zbraň, sekera-širočina s asymmetrickým ostrím, sa našla v chudobne vybavenom hrobe 182. Bohatšie prílohy sa vyskytli v hroboch 155 /náušnice s príveskom tvoreným štyrmi pyramídovite zostavenými zlatými granulkami, dva bronzové prstene, dva nože, železný hrot/, 168 /oválne bronzové náušnice s podlhovastým skleným príveskom, dva bronzové prstene, náhrdelník z početných korálikov/, 188 /liata bronzová garnitúra s motívom úponky, dva nože, šidlo/ a 192 /plechová bronzová garnitúra so závesnými krúžkami/.

Z objektov preskúmaných v priestore sídliska tvorili väčšinu jamy rôzneho tvaru a hĺbky, z ktorých pochádza pomerne málo materiálu. Výnimku tvoril objekt 8 - takmer štvorcová pomerne plytká chata s kolovými jamami uprostred kratších stien a s malou kamennou pieckou vo východnom rohu. Preskúmali sme aj ďalšie úseky žľabov rôznej šírky a hĺbky, ktoré tvoria objekty, v jednom prípade kruhového tvaru s priemerom cca 15-20 m, inokedy obdĺžnikovité. Najvýznamnejším objavom sezóny je sídliskový objekt - chata v južnom priestore pohrebiska. Ide o polozemnicu obdĺžnikovitého tvaru s rozmermi 260 x 320 cm, ktorej nosnú konštrukciu tvorili koly uprostred dlhších stien. Vo východnom rohu bola piecka, vybudovaná z väčších kameňov. V chate sa našlo pomerne veľa črepov z keramiky vyhotovej zásadne v ruke, hlavne z hrubých hrncovitých nádob s esovite profilovaným ústím. Významná je skutočnosť, že chata sa nachádza v subpozícii s hrobmi 166, 187, 190 a 191, ktoré možno na základe ich príloh datovať do 8. stor. Vychádzajúc z uvedenej terénnej situácie a analogického výskytu keramiky, datujeme chatu 22 zatial rámcovo do 7. stor. Väčšinu ostatných objektov, ako i hroby možno datovať do 8. stor.

UNTERRUCHUNG VON GRÄBERFELD UND SIEDLUNG AUS DER ZEIT DES AWARISCHEN KAGANATS IN ŠTÚROVO-OBID. Während der vierten Grabungssaison in Štúrovo, Teil Obid /Bez. Nové Zámky/ wurden 42 Gräber und 16 Siedlungsobjekte untersucht. In den meisten der Grabgruben wurden verschiedenartige Holzkonstruktionen festgestellt. Von Beigaben erschienen am häufigsten Scherben in der Grubenfüllerde, Tierknochen, besonders vom Geflügel. Ganze Gefäße wurden vereinzelt gefunden. Der Großteil der Gräber enthielt verhältnismäßig ärmliches Inventar /Messer, Gürtelschnallen, Ohrringe, Nadelbehälter, Spinnwirtel/. Die einzige Waffe, eine Breitaxt, fand sich im Grab 182. Reichere Beigaben enthielten die Gräber 155 /Bronzeohrringe mit Goldanhänger/, 168 /ovale Bronzeohrringe mit Glasanhänger, Halsband/, 188 /gegossene Bronzegarnitur der Rankengruppe/ und 192 /Bronzeblechgarnitur mit Ringen/. Innerhalb der Siedlung wurden besonders Gruben verschiedener Form und Tiefe untersucht. Wohncharakter hatte eine seichte kleine Hütte - Objekt 8, mit Pfosten inmitten der Kurzwände und mit Steinofen. Die festgestellten Abschnitte der Rinnen bilden in einem Falle ein kreisförmiges Objekt von ca. 15-20 m Durchmesser, in anderen Fällen rechteckige Formen. Bedeutsam ist die Feststellung eines Siedlungsobjektes im Südraum des Gräberfeldes. Die Halbgrubenhütte von 260 x 320 cm Ausmaß hatte inmitten der Längswände je ein Pfostenloch und in der Ecke einen Steinofen. Das zahlreiche Scherbenmaterial stammt von groben topfförmigen handgefertigten Gefäßen. Die Hütte - Objekt 22, war von mehreren Gräbern aus dem 8. Jh. überlagert. Vom angeführten Befund ausgehend wie auch aufgrund von analoger Keramik gehört die Hütte 22 in das 7. Jh. Die übrigen Objekte und Gräber sind in das 8. Jh. datierbar.

ИССЛЕДОВАНИЯ МОГИЛЬНИКА И ПОСЕЛЕНИЯ ПЕРИОДА АВАРСКОГО КАГАНАТА В Г. ШТУРОВО, ЧАСТЬ ОБИД. В течении четвертого сезона исследований в Штурево, часть Обид /р-н Нове-Замки/, было прослежено 42 погребения и 16 объектов на площади поселения. В большинстве случаев были в погребальных ямах обнаружены деревянные конструкции разного типа. Среди приложений встречались главным образом черепки в заполнениях погребальных ям, кости животных, главным образом домашней птицы. Цельные сосуды встречались редко. В большинстве погребений был найден относительно бедный инвентарь /носки, пряжки, серьги, игольники, прядильца/. Единственным оружием являлось тесло, найденное в погребении 182. Более богатый инвентарь был в погребениях 155 /бронзовые серьги с золотой подвеской/, 168 /овальные бронзовые серьги с стеклянной подвеской, скрепель/, 188 /литой бронзовый поясной набор с усиком/ и 192 /пластинчатый бронзовый поясной набор с кружками/. На площади поселения были прослежены главным образом ямы разной формы и глубины. Характер жилища имел мелкий объект 8 с столбами в середине более коротких стен и с печкой-каменкой. Обнаруженные отрезки желобов образуют в одном случае кольцевой объект диаметром в 15-20 м, иногда прямоугольные устройства. Важным является обнаружение объекта поселения в южной части могильника. Полуземляника размерами 260 x 320 см имела в середине длинных стен одну столцовую яму и в углу печку-каменку. Многочисленные черепки принадлежат к толстостенным сосудам, сделанным ручным способом. Жилище 22 срезано несколькими погребениями VIII в. Исходя из приведенной стратиграфии

и на основе аналогического наличия керамики жилище 22 можно датировать VII в. Остальные объекты и погребения можно датировать VIII в.

NÁLEZ KAMENNÝCH ENEOLITICKÝCH SEKERIEK V GAJAROCH A KOSTOLIŠTI

Mária Zácsková

F. Binčík z Kostolišťa odovzdal do zbierok Archeologického ústavu SNM eneolitické kamenné sekerky z lokalít:

G a j a r y, okr. Bratislava-vidiek

Sekerka, nájdená pri poľných prácach, je obdĺžnikovitého tvaru s mierne rozšíreným ostrím. Tylo a povrch sú čiastočne porušené. Sekerka je vyrobená z jemnozrnnnej vyuvertej horniny s prevahou kremena a obsahom drobných zrniečok tmavých minerálov; dĺ. 8,7 cm, š. tyla 2,7 cm, š. ostria 4,3 cm, hr. 2 cm /obr. 125: 2/.

K o s t o l i š t e, okr. Bratislava-vidiek

Plochá kamenná sekerka sa nachádzala v rodine darcu už 50 rokov. Našli ju pri poľných prácach v katastri obce. Vyrobená je zo serpentinitu /hadca/. Má lichobežníkovitý tvar s mierne rozšíreným ostrím; dĺ. 5 cm, š. tyla 2,7 cm, š. ostria 4 cm, hr. 1 cm /obr. 125: 1/.

FUND ÄNEOLITHISCHER STEINÄXTE IN GAJARY UND KOSTOLIŠTE. Das Archäologische Institut des SNM gewann in seine Sammlungen Zufallsfunde – zwei Steinäxte /Abb. 125/, von der Fundstelle Gajary und Kostolište /Bez. Bratislava-Land/.

НАХОДКА КАМЕННЫХ ЭНЕОЛИТИЧЕСКИХ ТОПОРОВ В С. ГАЯРИ И КОСТОЛИШТЕ. Институт археологии при СНМ в Братиславе прибыли в коллекцию случайные находки – два каменных топора /рис. 125/, обнаруженных на местонахождениях в сс.

Гаяри и Костолиште /р-н Братислава-видьеck/.

TŘETÍ VÝZKUMNÁ SEZÓNA NA SITNĚ

Pavel Žebrák

Po předcházejících sezónách, kdy se archeologický výzkum sitňanského hradiště v obci Ilia /okr. Žiar nad Hronom/ zaměřil na sledování ploch ohrozených stavební činnosti /rýha pro uložení VN-káblu a staveniště v prostoru nového vysílače/, bylo možné během r. 1984 přistoupit k výzkumu ploch důležitých z archeologického hlediska. Jednalo se hlavně o dolní část hradiště /M-34-122-D-d, 1 : 25 000, zhruba 345 : 65 mm/ mezi příčným a obvodovým valem, na které lze sledovat množství umělých teras a jam. Bližší charakteristika výzkumu z geografického a geologického hlediska i stručný přehled historie výzkumných prací byly podány v roce 1983 /Žebrák 1983, s. 265/.

Prověřit funkčnost umělých teras vrcholové louky Sitna v dolní části hradiště, pokusit se vyřešit otázku pravěkých sídlištních objektů a techniku

stavby obranného valu - to vše bylo cílem této výzkumné sezóny, který se však podařilo splnit jen částečně.

Výzkum umělých teras s tzv. položemnicemi ukázal, že je lze klást nejspíše do období pozdního středověku či novověku. Vede nás k tomu výsledek výzkumu na nejtypičtější z nich /obr. 126: 1, sonda VII/, kde byl zjištěn objekt čtvercového půdorysu s délkou strany přibližně 4 m. Okraje objektu byly z východní i západní strany lemovány silnou vrstvou druhotně uloženého kamení /zřejmě získaného při hloubení objektu/, pod níž se nacházelo velké množství středověké i pravěké keramiky. U severní stěny, kde kamení uložené nebylo, byl nalezen středověký zámek, dveřní závěs a množství středověkých hřebů.

Pravěké sídliště objekty se podařilo zachytit v sondách I a II, které byly situovány podél rýhy pro uložení VN-káblu v místech, kde jsme už v minulosti předpokládali kulturní objekty /Žebrák 1983, s. 265/. Ukázalo se, že se nevážou striktně na umělé terasy, ale jsou zakopávány nezávisle na nich šikmo proti svahu, a tak nabývají položemnického charakteru. Západní stěna objektu v sondě I nese kúlové jamky střešní konstrukce, v objektu v sondě II pak bylo nalezeno pravěké ohniště. V samotných objektech i v jejich bezprostředním okolí se vyzdvihlo větší množství rekonstruovatelné pravěké keramiky /což u hradiště tohoto typu nebývá častým jevem/, provázené však i střepy středověké keramiky, které jsou dostatečným důvodem k nejistotě při datování těchto objektů, obyčejně kladených do pozdní doby bronzové.

Výzkum v prostoru obranného valu /obr. 126: 1, sonda IV/, kde rýha r. 1982 ukazovala velkou mocnost kulturní vrstvy a zdálo se, že se jedná o erozní činnost, však dokázal, že jde i o pozůstatky lidské činnosti. Výsledkem výzkumu samotného valu /sonda III/ bylo zjištění, že pravěké kamenné těleso valu bylo ve středověku opět upraveno pro obranné účely. Koruna valu byla zpevněna vyzdíváním. Ze nejde o ojedinělý jev, dokazuje D. Menclová /1976, s. 375/.

Pokusili jsme se nalézt pohřebiště na Tatárské Lúke /sondy V a VI/, o kterém piše A. Kmet /1893, s. 84/, ale bez úspěchu.

Výzkum nadále pokračuje sledováním uvedené problematiky.

L i t e r a t u r a

- KMET, A. 1893: Veleba Sitna. Vedecké krásy Sitna. Dodatok. b. m. /Citácia v MEDVECKÝ, K.: Dielo Andreja Kmeťa. Bojnice 1924./
MENCLOVÁ, D. 1976: České hrady. II. Praha.
ŽEBRÁK, P. 1983 Archeologický výzkum na Sitně roku 1982. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 265-267.

DRITTE GRABUNGSSAISON AUF DEM SITNO. Die Untersuchung des Sitno in der Gemeinde Ilia /Bez. Žiar nad Hronom/ konzentrierte sich auf archäologisch interessante Stellen /sog. unterer Teil dieses Burgwalls/. Gefunden wurden hier halbgrubenartige Siedlungsobjekte aus der Spätbronzezeit, die schräg. gegen den Hang eingetieft waren. Die künstlich angelegten Terrassen stammen eher aus dem Spätmittelalter oder aus der Neuzeit. Der Befestigungswall wurde im Mittelalter erneut für Abwehrzwecke mit einer Steinmauer versehen. Die Grabung wird weiter fortsetzen. /Abb. 126./

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЙ НА ГОРЕ СИТНО. Исследования горы Ситно в с. Илия /р-н Йар-над-Гроном/ сосредоточились на интересных с точки зрения археологии местах /т. наз. нижняя часть этого городища/. Здесь были найдены объекты поселения поздней эпохи бронзы полуземляночного типа, углубленные наискось против склона. Искусственные террасы относятся скорее всего к позднему средневековью или новому веку. Оборонительный вал был в средневековье опять приспособлен для оборонительных целей каменной кладкой. Исследования продолжены. /Рис. 126./

VÝSLEDKY PRŮZKUMU NA JIHU STŘEDNÍHO SLOVENSKA

Pavel Žebrák

Koncem r. 1983 a v dubnu 1984 prováděli pracovníci Archeologického ústavu SAV J. Balko, J. Császta, G. Fusek, J. Szórad, P. Šalkovský a P. Žebrák tematický průzkum jihu středního Slovenska, jehož výsledky zde předkládáme.

D a č o v L o m, okr. Veľký Krtiš

V poloze Česnačka /M-46-12, 1 : 50 000, 113 : 145 mm/, která leží několik set metrů severně od hradiště lidu kyjatické kultury zvaného Pohanský vrch /k.ú. Horné Plachtince/, se našlo několik atypických fragmentů pravěké keramiky. Charakter těchto střepů nedovoluje bližší časové či kulturní zařazení, může se však jednat o neopevněné sídliště, tvořící protějšek k vzpomenutému hradišti.

D o l n á S t r e h o v á, okr. Veľký Krtiš

V intravilánu obce se při stavbě kulturního domu /M-34-135-B-b, 1 : 25 000, 31 : 365 mm/ našlo několik fragmentů keramiky, datovaných zhruba do 13. až 15. stol.

D o l n é P l a c h t i n c e, okr. Veľký Krtiš

1. Revizním průzkumem již známé polohy Panské Lúky /M-34-135-B-c, 1 : 25 000, 198 : 202 mm; Žebrák 1983, s. 341/ se zjistilo několik atypických fragmentů pravěké keramiky, které nelze přesněji zařadit, a také menší množství bílé gemerské keramiky, jež lze datovat do 13. až 15. stol.

2. Několik desítek metrů severně od křižovatky cest Dolné Plachtince - Veľký Krtiš a Stredné Plachtince /M-34-135-B-c, 1 : 25 000, 181 : 197 mm/ se vyzdvihly fragmenty keramiky z doby bronzové, které lze přiřadit k lužické kultuře. Dovoluje to jejich celkový charakter, zdobení šikmým i svislým žlábkováním i tzv. otvor pro duši. Jelikož se často na vnitřní straně fragmentů vyskytují zbytky černého smolného nátěru, náleží za to, že keramiku lze datovat na sklonk doby bronzové a počátek doby halštatské, čemuž by nasvědčoval i nález středu keramiky s vyloženě halštatským rázem. Jde tedy v tomto případě o zásah lužické kultury do kyjatického prostředí.

Dále se objevilo několik fragmentů keramiky z období raného středověku /9. až 10. stol./ a čepelka z limnokvaritu, nejspíše neolitická.

D o l n é S t r h á r e, okr. Veľký Krtiš

1. Na terénní vyvýšenině ležící asi 600 m severně od obce /M-34-135-B-b, 1 : 25 000, 337 : 349 mm/ se našlo relativně větší množství atypických střepů keramiky snad z mladší doby bronzové.

2. Na mírném návrší u severozápadního okraje zastavěného intravilánu obce /M-34-135-B-b, 1 : 25 000, 319 : 366 mm/ se vyzdvihlo několik fragmentů keramiky, které lze datovat v rozmezí konec 12. a počátek 13. stol. až stol. 15. Jedná se s největší pravděpodobností o nálezy ze zaniklé středověké osady, známé dnes výzkumem synchronního středověkého kostelika /Drenko 1982, s. 105-124.

H o r n á S t r e h o v á, okr. Veľký Krtiš

Několik střepů bílé gemerské i jiné středověké keramiky, datované zhruba do 13. až 14. stol., se objevilo na mírně terénní vyvýšenině, ležící jihozápadně od obce /M-34-135-B-b, 1 : 25 000, 171 : 252 mm/.

Ľ u b o r e č, okr. Lučenec

Zde, na vrchu, který se tyčí nad už známou polohou s nálezy keramiky kyjatické kultury /Žebrák 1983, s. 344-345; M-34-136-A-a, 1 : 25 000, 298 : 217 mm/, se nalezlo několik atypických fragmentů pravěké keramiky /doba bronzová?/. Stopy po připadném opevnění vrchu zjištěny nebyly.

M o d r ý K a m eň, okr. Veľký Krtiš

Jihozápadně od obytné části osady Prše, na výrazné terénní vyvýšení /M-34-135-B-c, 1 : 25 000, 150 : 82 mm/ se objevil relativně bohatý soubor keramiky kyjatické kultury. Zřejmě jde o polohu s nálezy tzv. pokoradzského stupně piliňské kultury, o niž v souvislosti s Modrým Kamenem, avšak bez bližšího udání místa, psal J. Eisner /1933, s. 93/. Na střepech keramiky se vyskytuje typické kyjatické zdobení /hustě uspořádané horizontální rýžky/. Vzhledem k častému výskytu černého smolného nátěru na vnitřní straně jednotlivých fragmentů keramiky se přikláníme k dataci na sklonek doby bronzové a počátek doby halštatské.

M u l a, okr. Veľký Krtiš

Revizním průzkumem už dávnoji známé polohy Hámor /M-34-136-A-c, 1 : 25 000, 294 : 160 mm; nálezová zpráva 6323/72 v archivu Archeologického ústavu SAV/ se zjistily fragmenty keramiky kyjatické kultury, na nichž lze vystopovat vlivy z oblasti středodunajských popelnicových polí, a obsidiánová čepelka.

N e n i n c e, okr. Veľký Krtiš

1. Na levém břehu Čahovského potoka /M-34-135-D-a, 1 : 25 000, 348 : 60 mm/ se nalezly atypické fragmenty pravěké keramiky a čepelky z rohovce a obsidiánu. Poloze možno s velkými výhradami přisoudit neolitické osídlení.

2. V místech zvaných Čahovské vinice /táz mapa, 265 : 31 mm/ se objevily fragmenty mazanice pravěkého rázu /neolit?/.

3. V blízkosti dvora Selce /táz mapa, 199 : 56 mm/ se vyzdvihlo několik fragmentů pravěké keramiky neolitického rázu, které lze snad podle zbytků červeného zdobení s velkou pravděpodobností přiřadit k lengyelské kultuře.

S e n n é, okr. Veľký Krtiš

V poloze zvané Podlužianka /M-34-135-B-b, 1 : 25 000, 265 : 214 mm/ se nalezl velký počet atypických fragmentů pravěké keramiky /zřejmě kyjatická kultura/.

S t r e d n é P l a c h t i n c e, okr. Veľký Krtiš

V blízkosti tzv. hradzianského mlýna /M-34-135-B-c, 1 : 25 000, 207 : 172 mm/ se zjistilo několik fragmentů keramiky kyjatické kultury.

V i n i c a, okr. Veľký Krtiš

Na mírném návrší, obtékaném ze tří stran potoky /M-34-135-C-b, 1 : 25 000, 333 : 256 mm/, se objevilo několik atypických fragmentů pravěké keramiky, okraj nádoby z období vrcholného středověku a obsidiánová čepelka.

L i t e r a t u r a

- DRENKO, Z. 1982: Archeologický výskum v Dolných Strhároch. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 76. Hist. 22. Bratislava, s. 105-122.
- EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava.
- ŽEZRÁK, P. 1983: Archeologický průzkum jihu středního Slovenska v letech 1981-1982. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 20. Nitra, s. 339-355.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEBEGEHUNG IM SÜDEN DER MITTELSLOWAKEI.

D a č o v L o m /Bez. Veľký Krtiš/. Gefunden wurden mehrere atypische Scherben von urzeitlicher Keramik /vielleicht Kyjatice-Kultur/.

D o l n á S t r e h o v á /Bez. Veľký Krtiš/. Innerhalb der Gemeinde fanden sich Keramikfragmente aus dem 13. bis. 15. Jh.

D o l n é P l a c h t i n c e /Bez. Veľký Krtiš/. Eine Revisionsgrabung in der Lage 1 ergab Keramik aus dem 13. bis. 15. Jh., in der Lage 2 Keramik der Lausitzer Kultur vom Ende der Bronze- und Anfang der Hallstattzeit, slawische Keramik /9.-10. Jh./ und eine Klingenlamelle aus Limno-quarzit.

D o l n é S t r h á r e /Bez. Veľký Krtiš/. In der Lage 1 fanden sich Keramikscherben aus der jüngeren Bronzezeit, in der Lage 2 Keramikfragmente vom Ende des 12. bis zum 15. Jh. Es handelt sich um eine mittelalterliche Dorfwüstung.

H o r n á S t r e h o v á /Bez. Veľký Krtiš/. Es fanden sich einige Scherben von weißer Gemer-Keramik aus dem 13.-14. Jh.

Ľ u b o r e č /Bez. Lučenec/. Auf der Anhöhe über der Siedlung der Träger der Kyjatice-Kultur fand man atypische Fragmente von urzeitlicher Keramik, doch wurden Spuren einer Befestigung nicht erfaßt.

M o d r ý K a m eň /Bez. Veľký Krtiš/. Es wurde eine Keramikkollektion der Kyjatice-Kultur vom Ende der Bronzezeit gefunden.

M u ľ a /Bez. Veľký Krtiš/. Man entdeckte Keramik der Träger der Kyjatice-Kultur und eine Obsidianklinge.

N e n i n c e /Bez. Veľký Krtiš/. Neolithische Besiedlung belegt Keramik und Spaltindustrie /auch aus Obsidian/.

S e n n é /Bez. Veľký Krtiš/. Es wurde eine große Anzahl von Keramikscherben der Kyjatice-Kultur gefunden.

S t r e d n é P l a c h t i n c e /Bez. Veľký Krtiš/. Man entdeckte einige Fragmente von Keramik der Kyjatice-Kultur.

V i n i c a /Bez. Veľký Krtiš/. Es wurde atypische Keramik der Urzeit, eine mittelalterliche Scherbe und eine Obsidianklinge gefunden.

РЕЗУЛЬТАТЫ РАЗВЕДОК НА ЮГЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ СЛОВАКИИ.

Д а ч о в - Л о м /р-и Вельки-Кртиш/. Найдено несколько атипических черепков первобытной керамики /может быть киятицкая культура/.

Д о л н а - С т р е г о в а /р-и Вельки-Кртиш/. На территории села были найдены фрагменты керамики XIII-XV вв.

Д о л н е - П л а ч т и н ц е /р-и Вельки-Кртиш/. При контрольных разведках в урочище 1 была найдена керамика XIII-XV вв., в урочище 2 керамика лужицкой культуры конца бронзового века и начала эпохи гальштата, славянская керамика /IX-X вв./ и пластинка из лимонкварцита.

Д о л н е - С т р г а р е /р-и Вельки-Кртиш/. В уроцище 1 были найдены обломки керамики поздней эпохи бронзы, в уроцище 2 фрагменты керамики конца XII-XV вв. Это погибший средневековый поселок.

Г о р н а - С т р е г о в а /р-и Вельки-Кртиш/. Было найдено несколько обломков белой гемерской керамики XIII-XIV вв.

Л ю б о р е ч /р-и Лученец/. На горе над поселком носителей киянитской культуры были найдены атипичные фрагменты первобытной керамики, следы укрепления не были обнаружены.

М о д р и - К а м е н ь /р-и Вельки-Кртиш/. Была найдена керамика киянитской культуры конца бронзового века.

М у л я /р-и Вельки-Кртиш/. Была обнаружена керамика носителей киянитской культуры и пластинка из обсидиана.

Н е н и н ц е /р-и Вельки-Кртиш/. О неолитическом поселении свидетельствует керамика и оббитая индустрия /тоже из обсидиана/.

С е н и е /р-и Вельки-Кртиш/. Найдены многочисленные обломки керамики киянитской культуры.

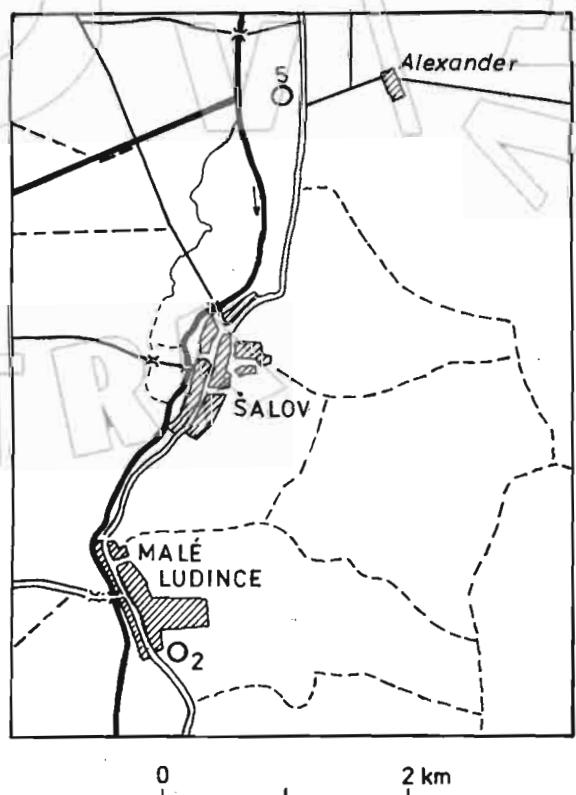
С т р е д н е - П л а х т и н ц е /р-и Вельки-Кртиш/. Было обнаружено несколько фрагментов керамики киянитской культуры.

В и л и ц а /р-и Вельки-Кртиш/. Была найдена атипическая керамика доисторических времен, черепок от средневековой керамики и пластинка из обсидиана.

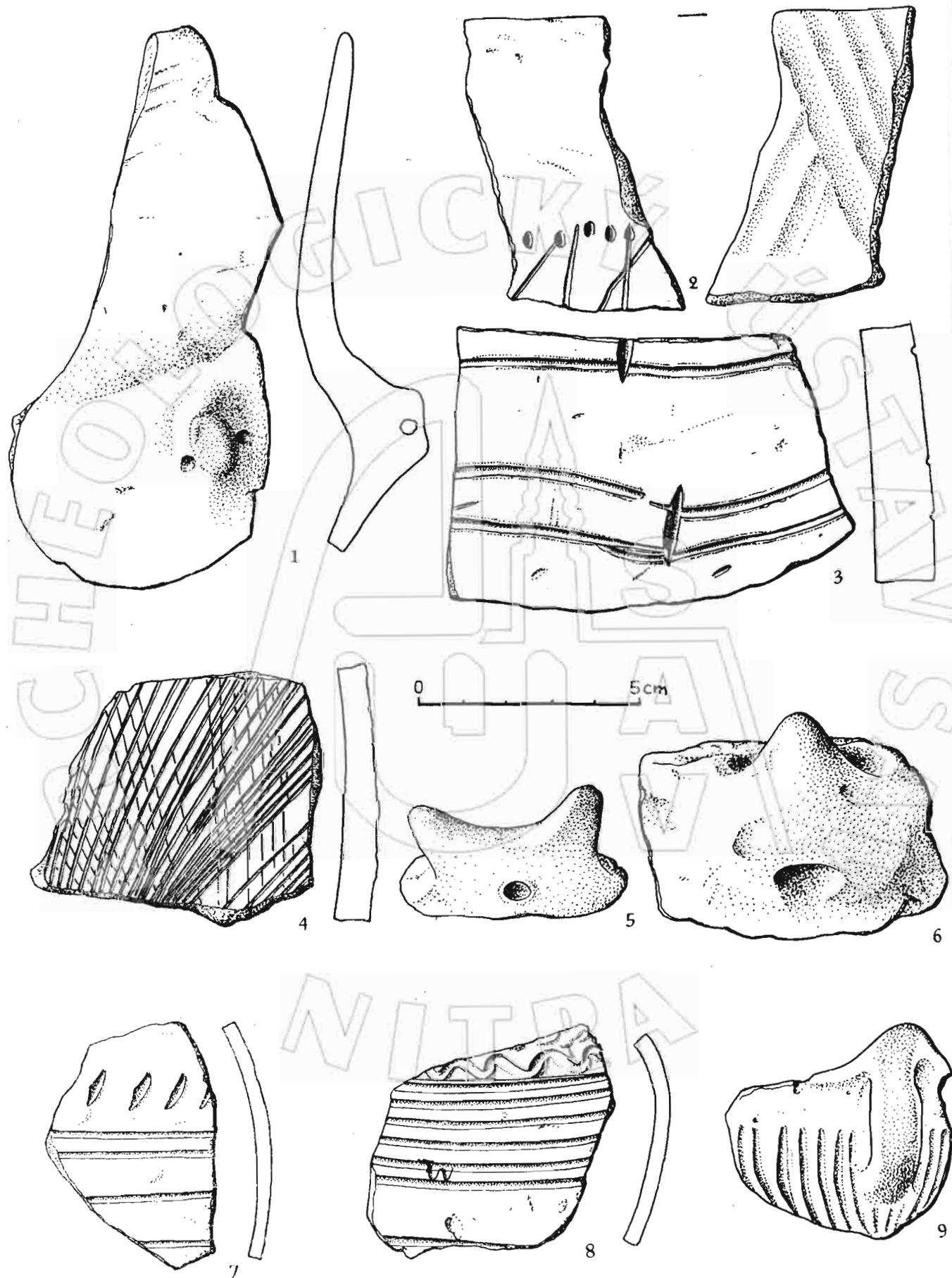
NITRA

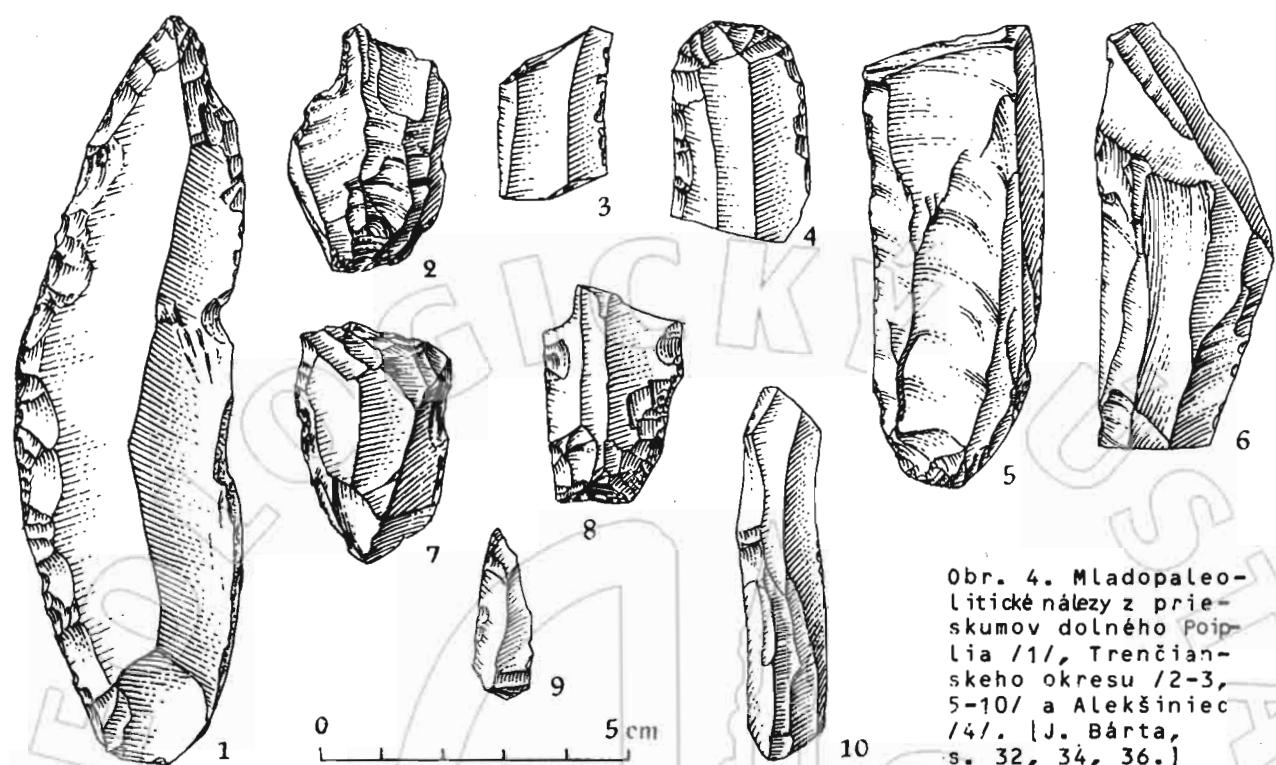
Obr. 1. Mapka nálezísk zistených v povodí Sikenice počas prieskumu r. 1984. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 30.)

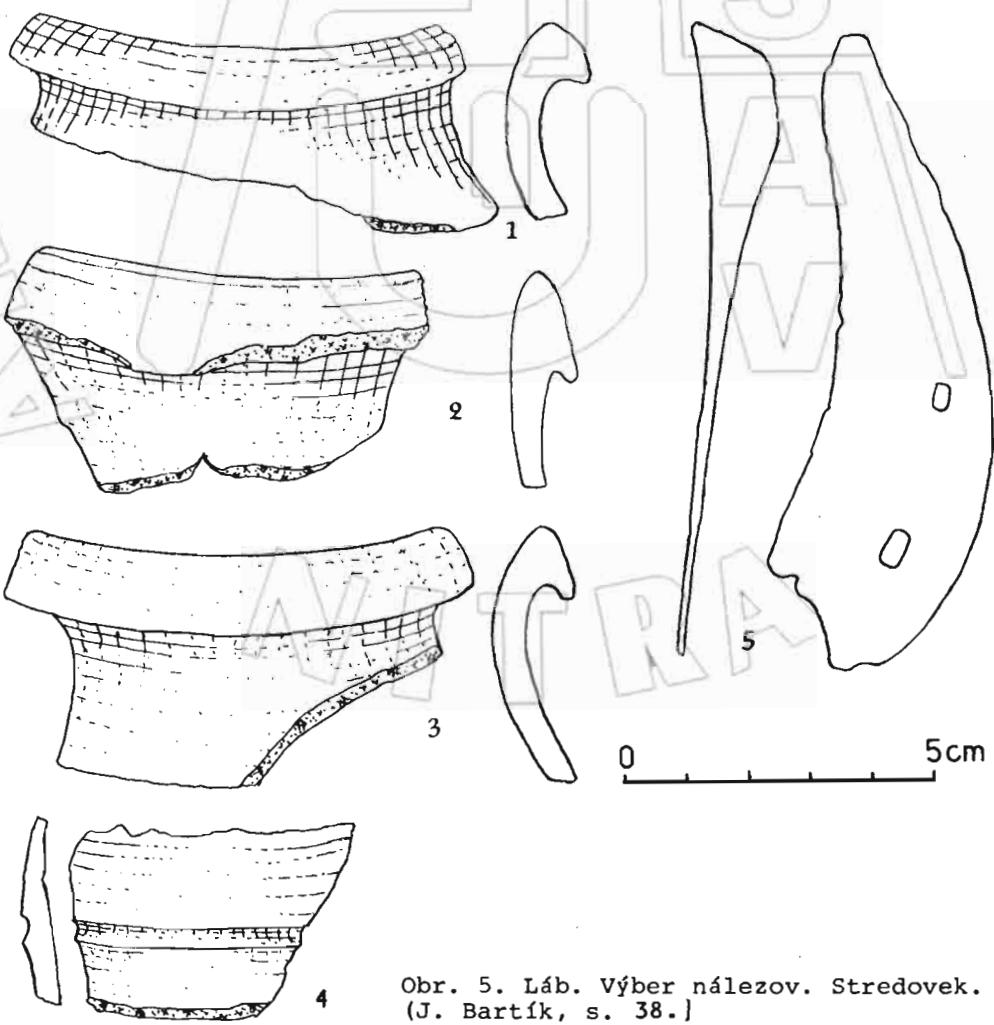
Obr. 2. Mapka nálezísk v povodí Sikenice v okolí Šalova a Malých Ludiniec. (L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 30.)

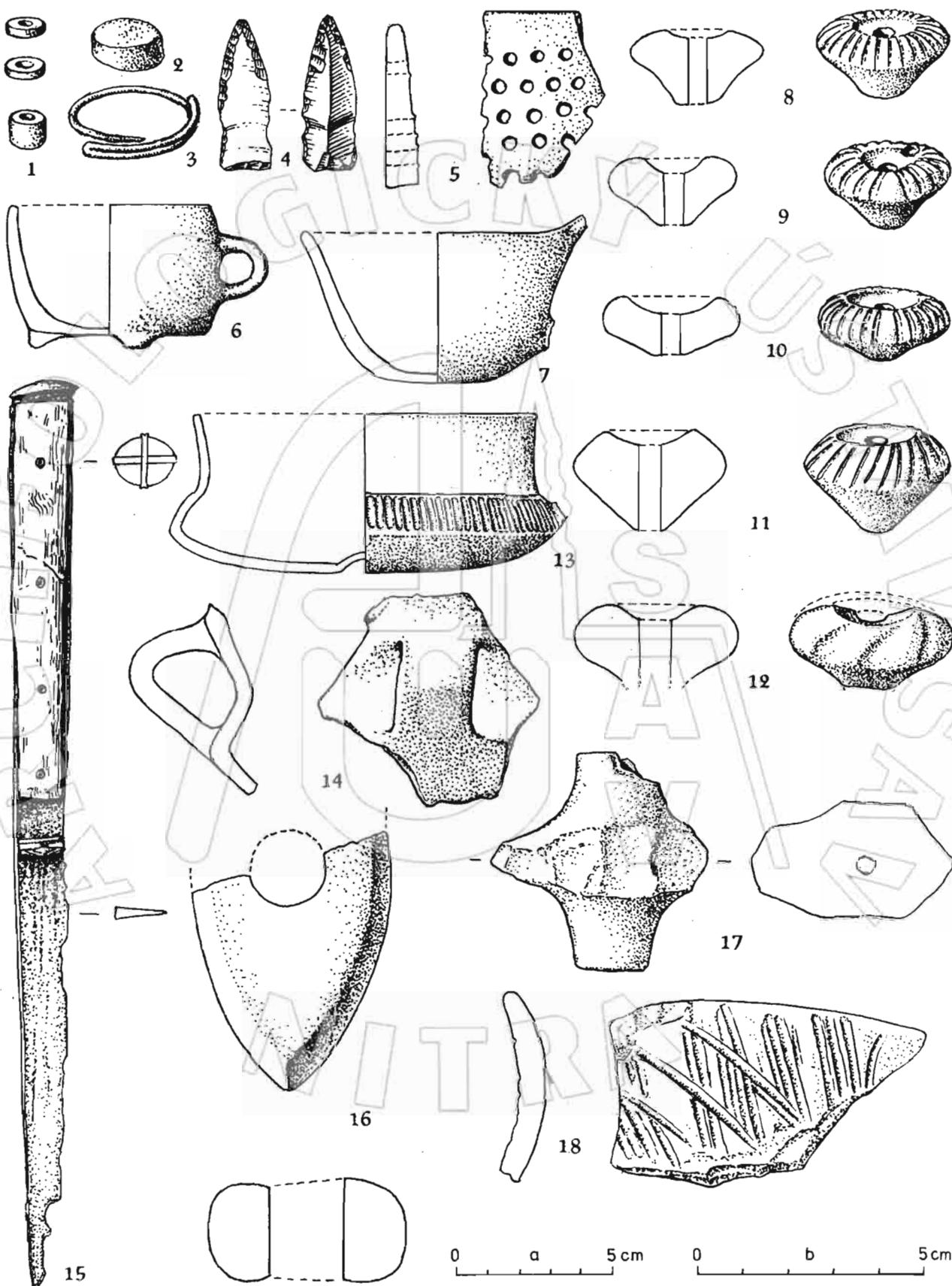
Obr. 3. Nálezy z povodia Sikenice v r. 1984. 1, 3, 5, 6 - Zbrojníky /Csapás/; 2, 4, 9 - Salov; 7, 8 - Malé Ludince. [L. Bánesz - G. Nevizánsky, s. 30.]

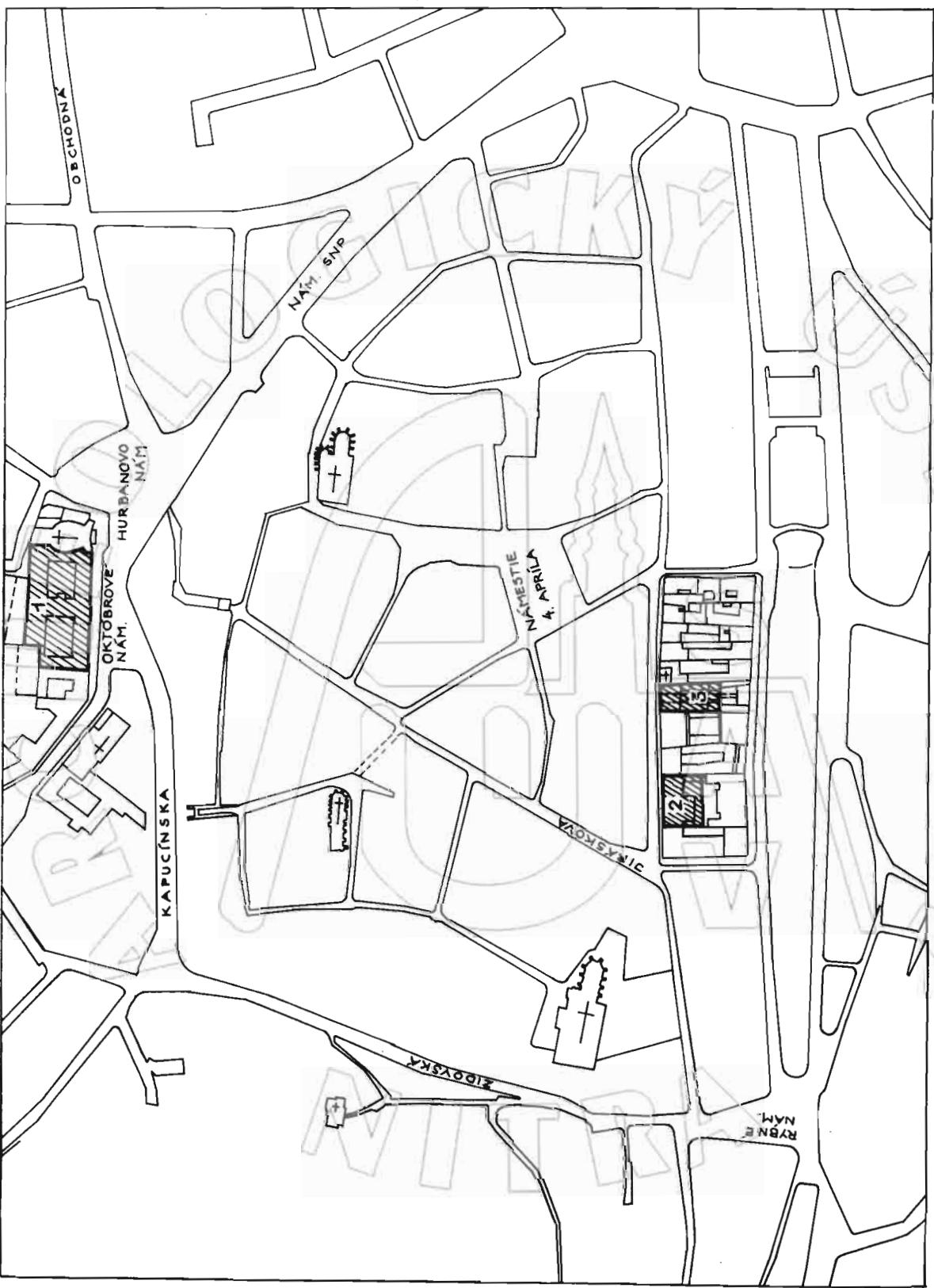
Obr. 4. Mladopaleo-
litické nálezy z prie-
skumov dolného Poj-
nia /1/, Trenčian-
ského okresu /2-3/
5-10/ a Alekšiniec
/4/. [J. Bártka,
s. 32, 34, 36.]

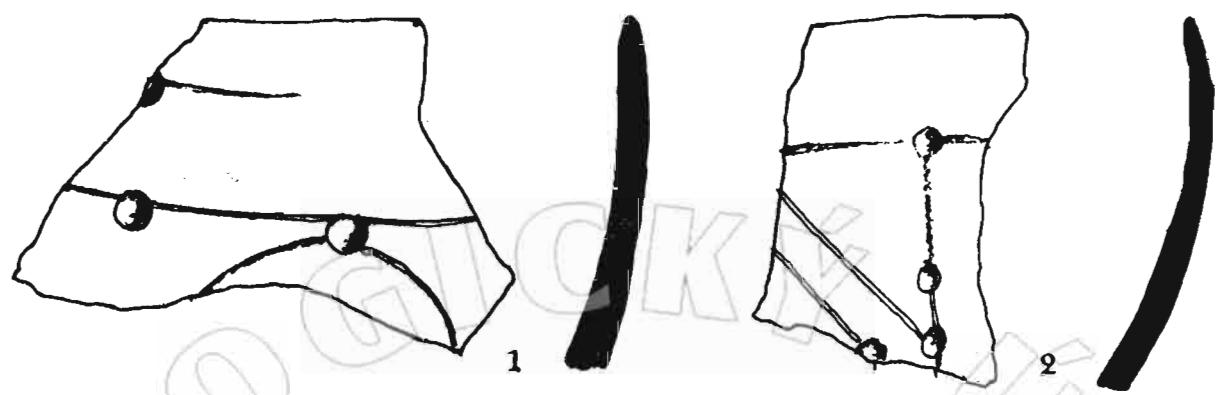
Obr. 5. Láb. Výber nálezov. Stredovek.
(J. Bartík, s. 38.)

Obr. 6. 1-3, 5, 6, 13, 14 - Jablonec; 4 - Ludanice; 7 - Branč; 8-12 - Cífer,
časť Jarná; 15, 16 - Nevidzany; 17, 18 - Leňa. (J. Bátor, s. 40, 42.)

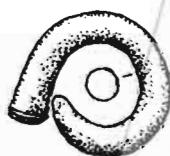

Obr. 7. Bratislava. Výskumy expedičie Bratislavského Archeologického ústavu SAV, Nitra. (P. Baxa, s. 47.)

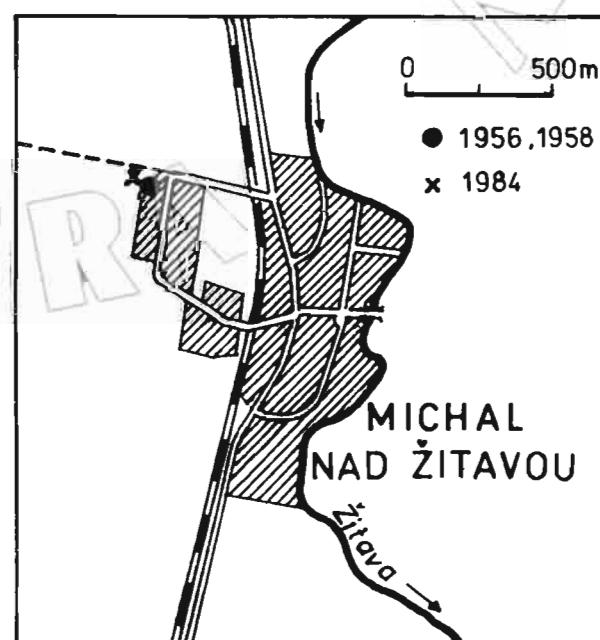
0 5 cm

Obr. 8. Volkovce 3. Mladšia Lineárná keramika. [P. Bednár, s. 50.]

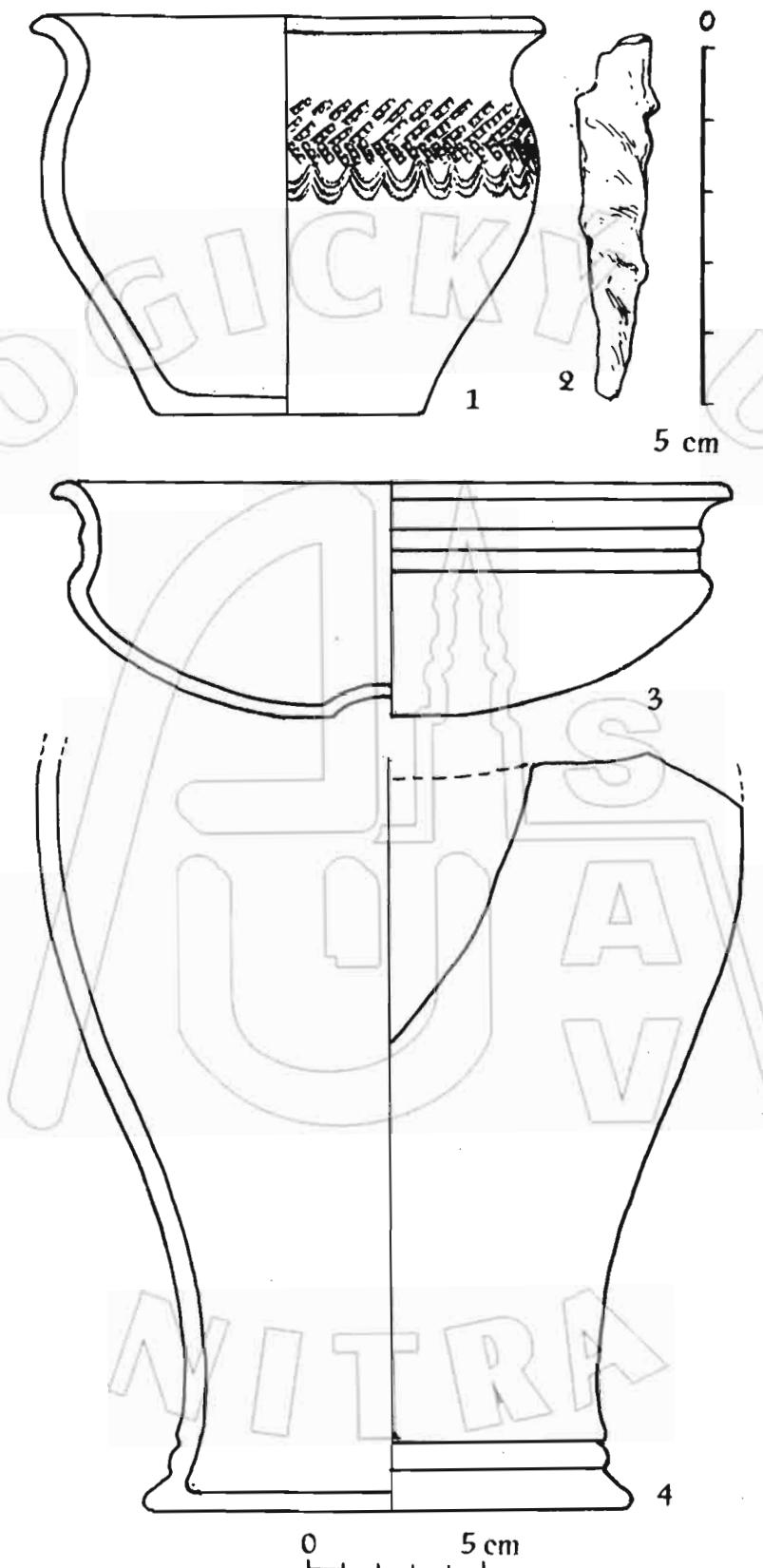

0 5 cm

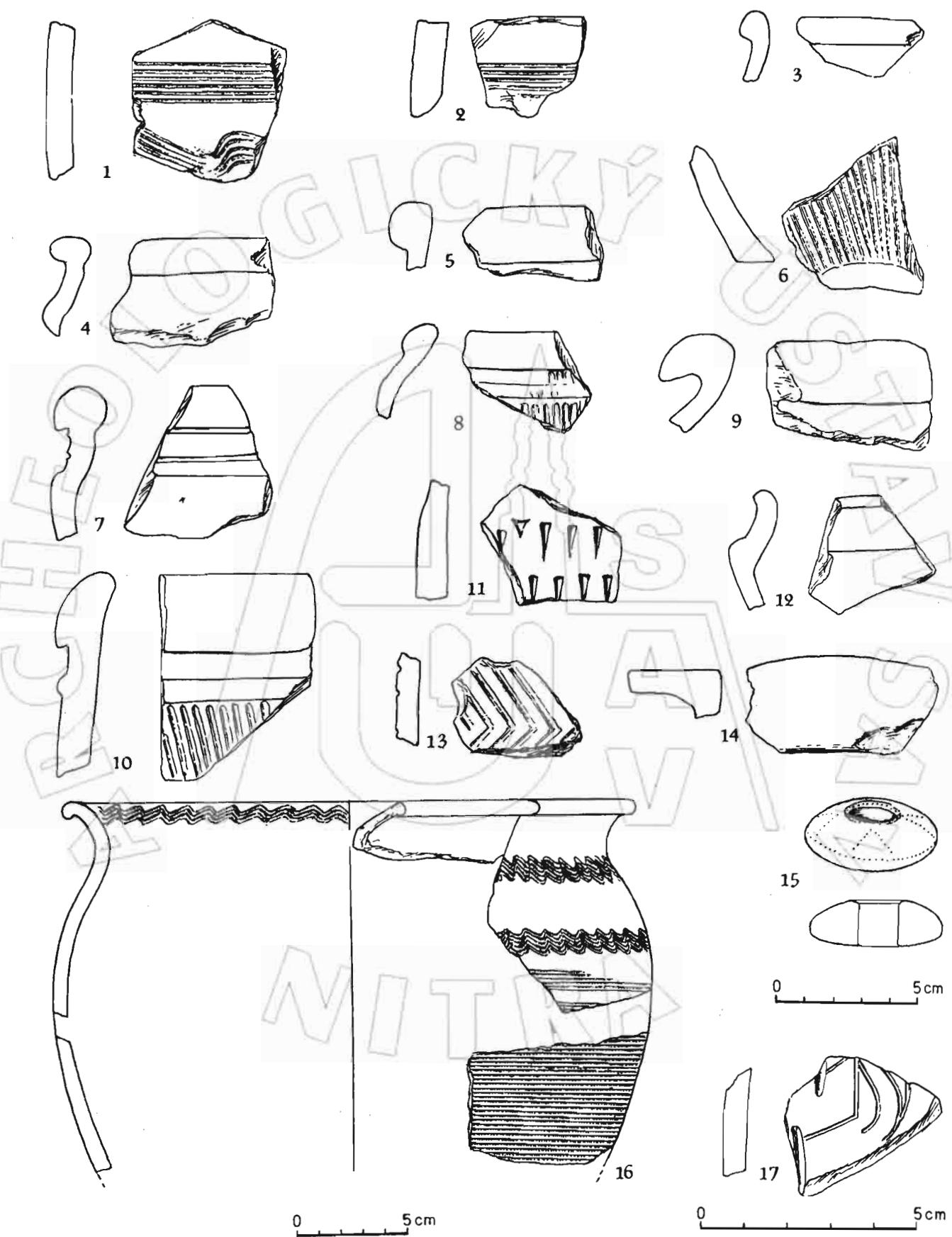
Obr. 9. Merašice. Hadovitá záušnica z kostrového hrobu. [D. Bialeková, s. 53.]

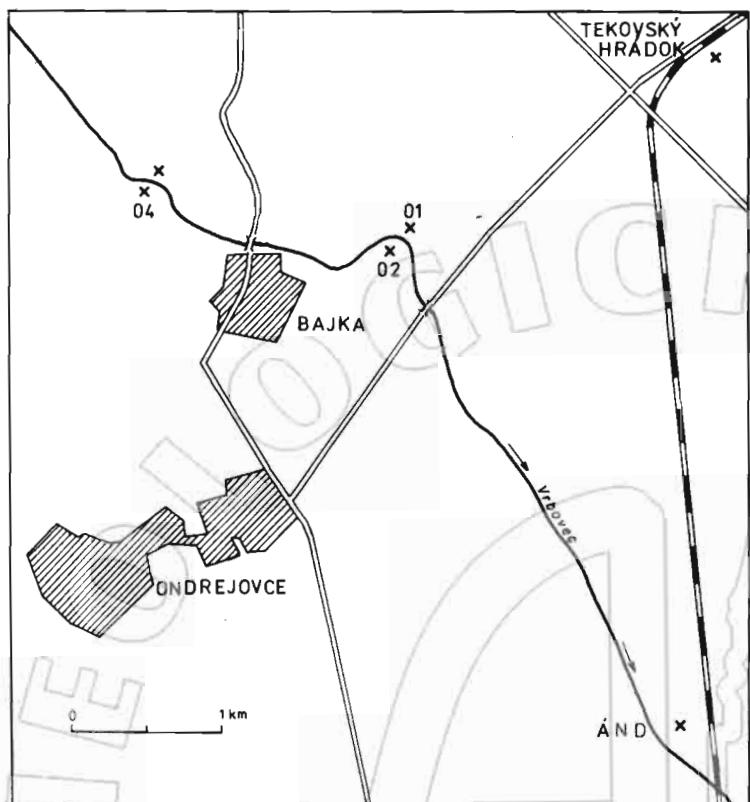
Obr. 10. Michal nad Žitavou. Situаčný plán. [D. Bialeková, s. 55.]

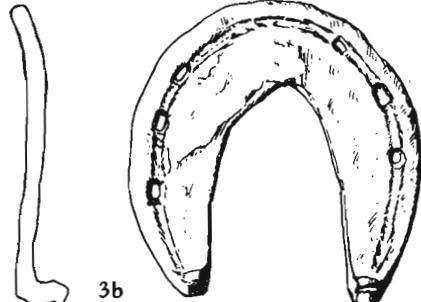
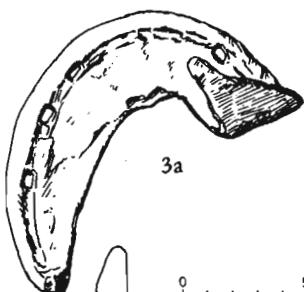
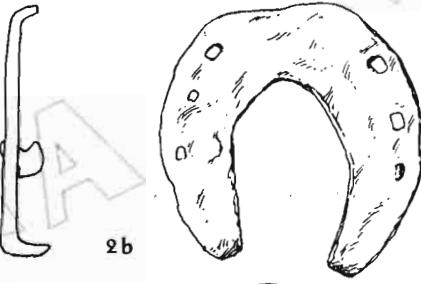
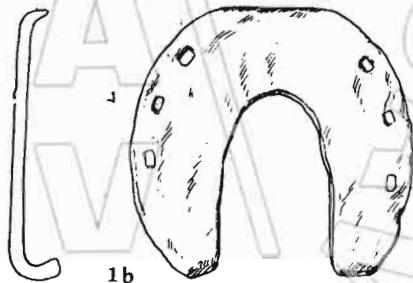
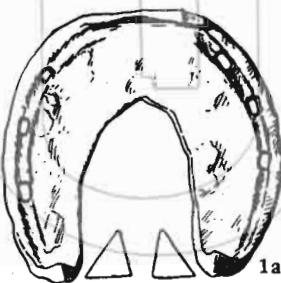
Obr. 11. Michal nad Žitavou. 1, 2 - inventár velkomoravského hrobu; 3, 4 - nádoby z laténskeho kostrového hrobu. (D. Bialeková, s. 55.)

Obr. 12. 1, 2 - Dolný Pial /Badice/; 3-10, 12, 15 - Bajka /Ánd/; 11, 14 - Bajka /parcela 02/; 16 - Bajka /parcela 01/; 17 - parcela 04. (D. Bialeková, s. 56.; D. Bialeková - V. Němejcová-Pavúková, s. 61.)

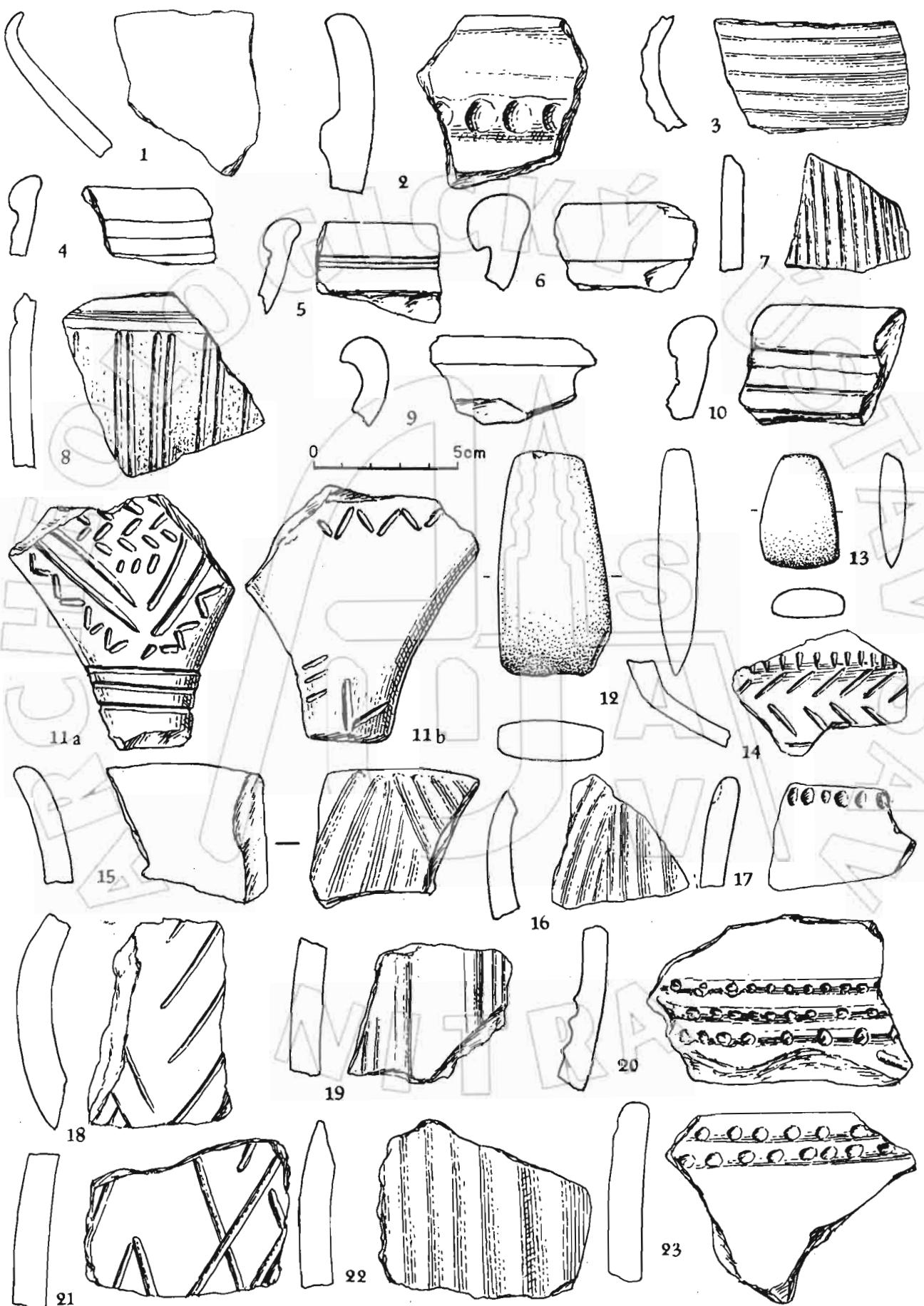
Obr. 13. Bajka. Situačný plán. (D. Bialeková, s. 56.)

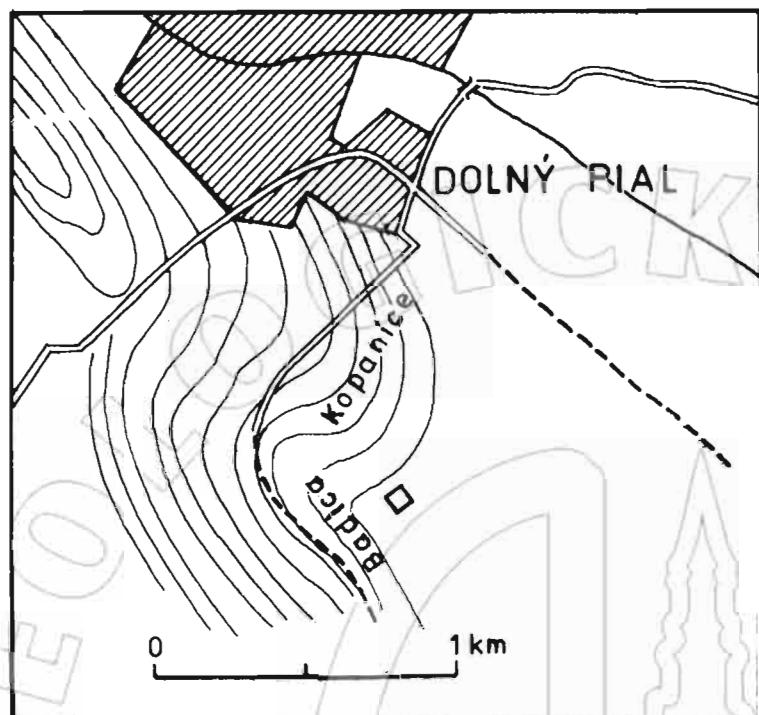
Obr. 14. Pobedim. Stredoveké podkovy. 1 - Smelcerovie záhrada, a - averz, b - reverz; 2 - Laz-Korytnianské, a - averz, b - reverz; 3 - Dolné pole, a - averz, b - rekonštrukcia averzu. (D. Bialeková, s. 58.)

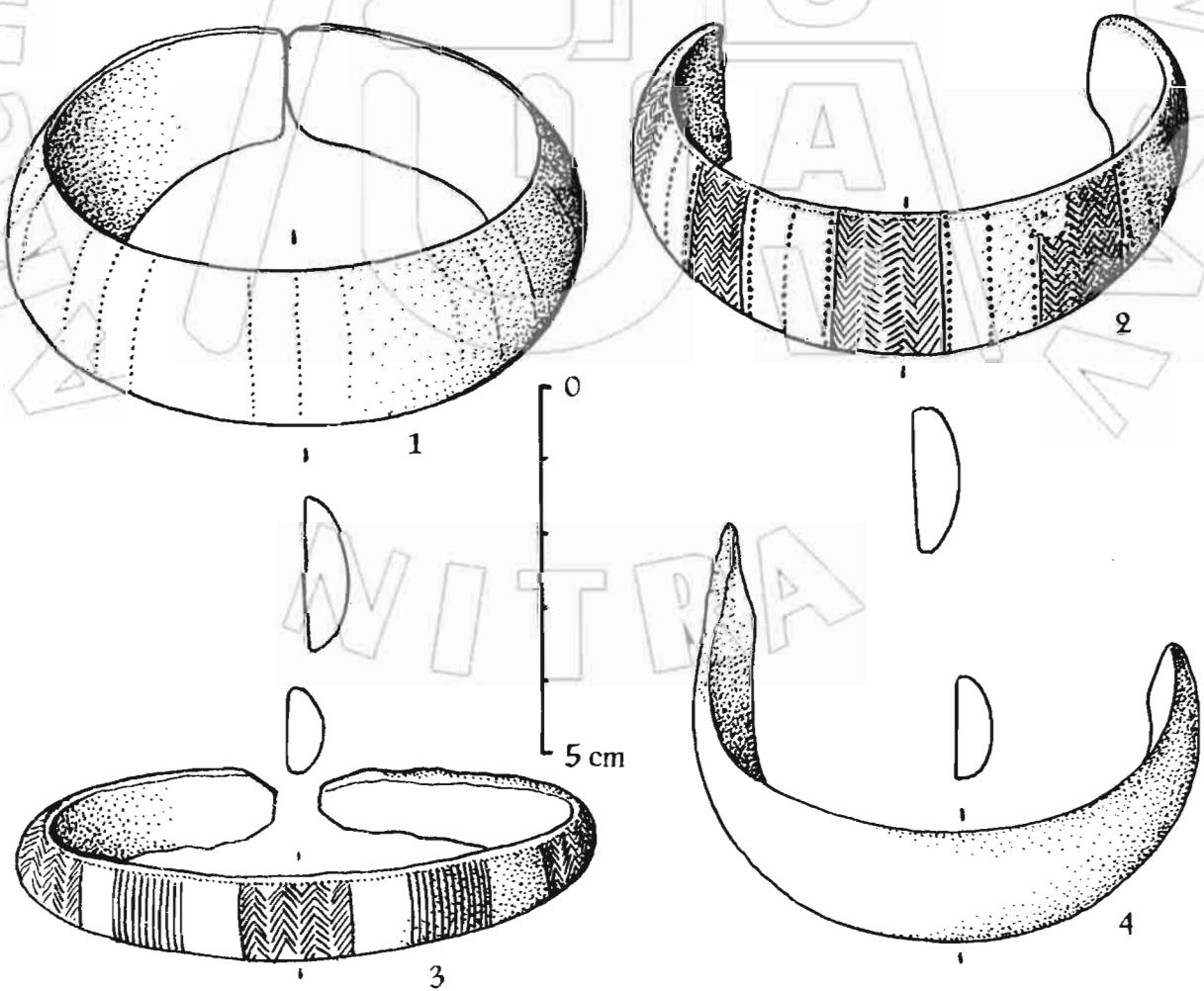
Obr. 15. Dolný Pial /Kopanice/. Nálezy badenskej kultúry. (D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, S. 61.)

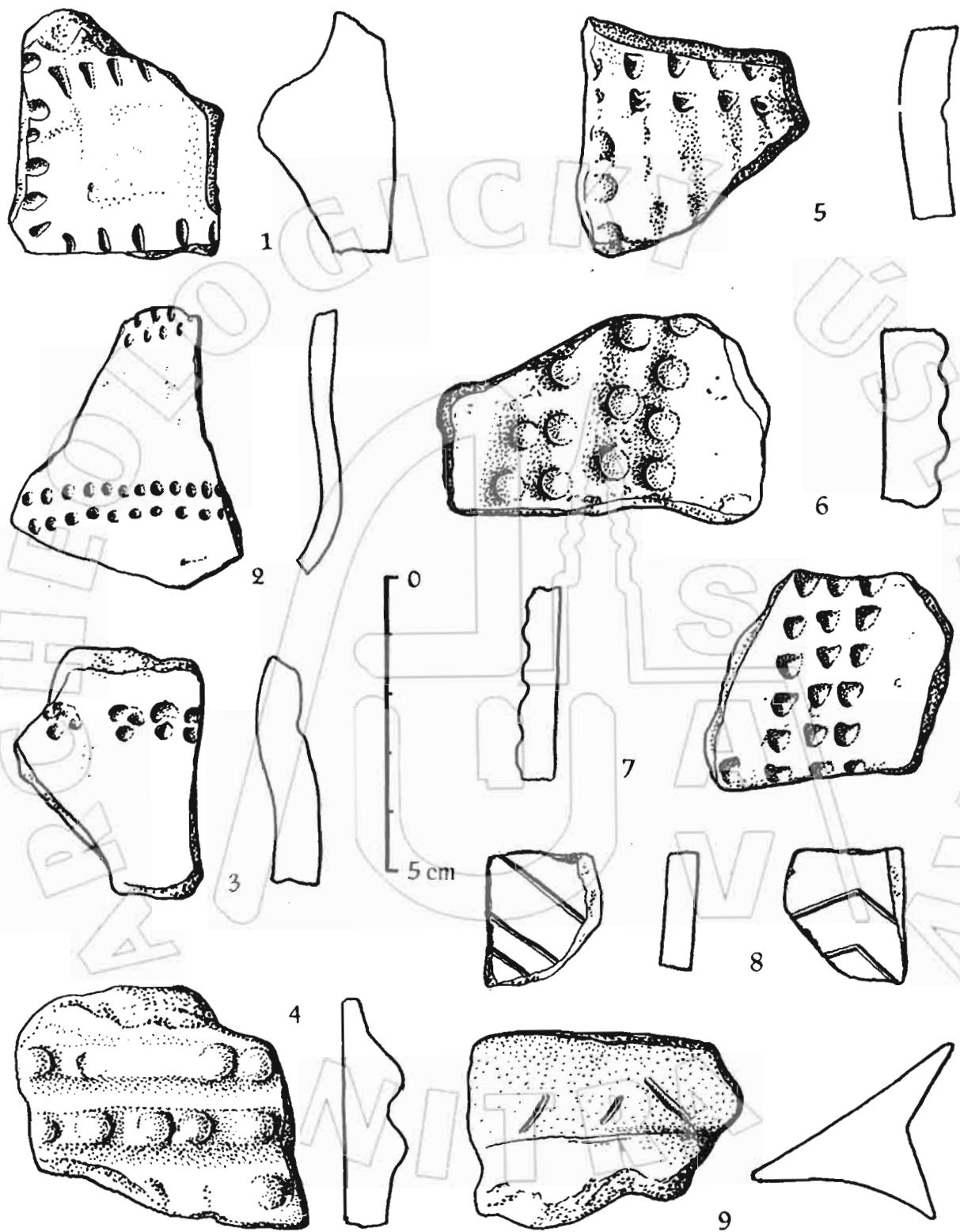
Obr. 16. Dolný Pial. 1-10 - Kopanice, mladšia doba bronzová a doba laténska;
11-23 - Badica, badenská kultúra (D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, s. 61.)

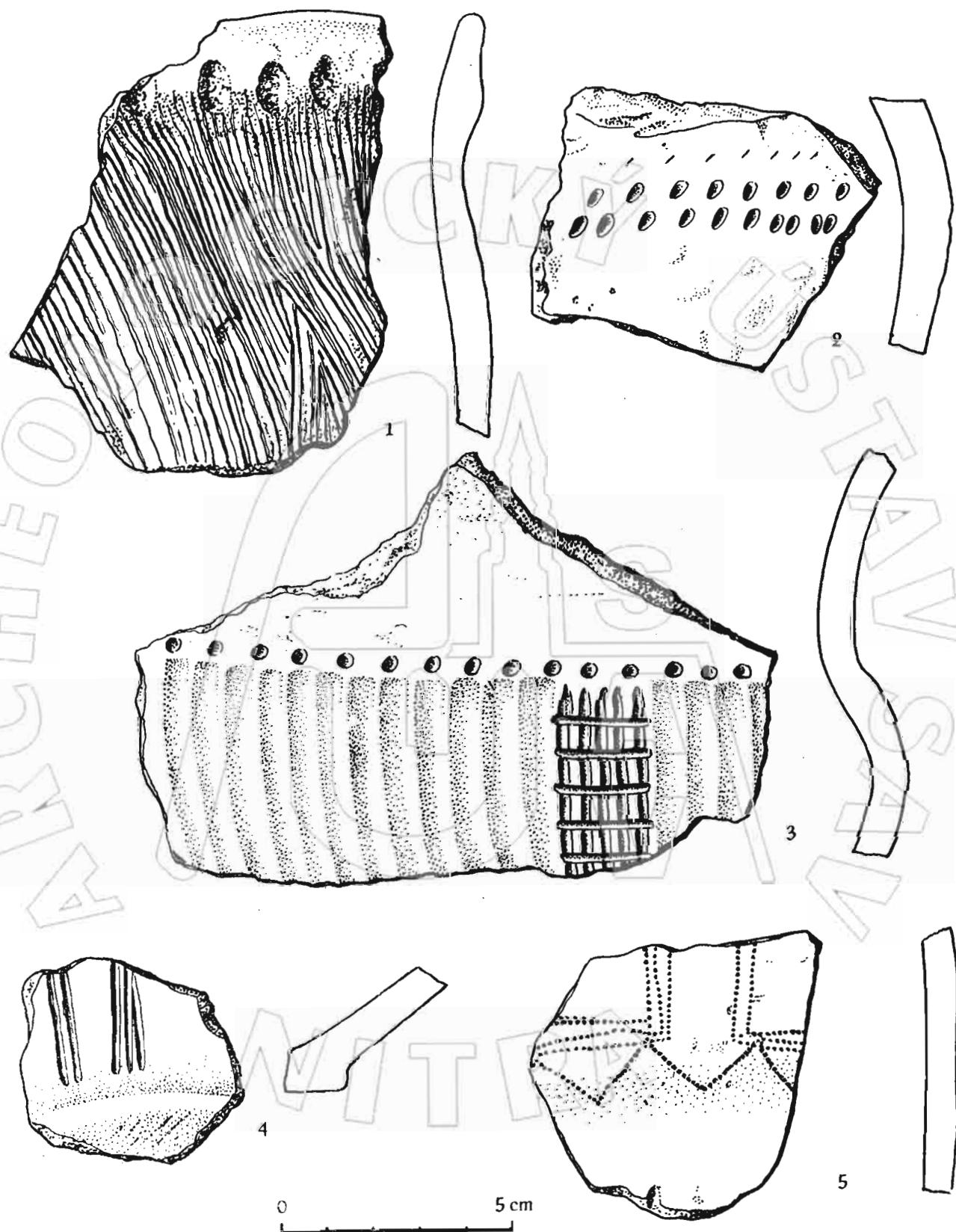
Obr. 17. Dolný Pial. Situacny plán. [D. Bialeková - V. Nemejcová- Pavúková, s. 61.]

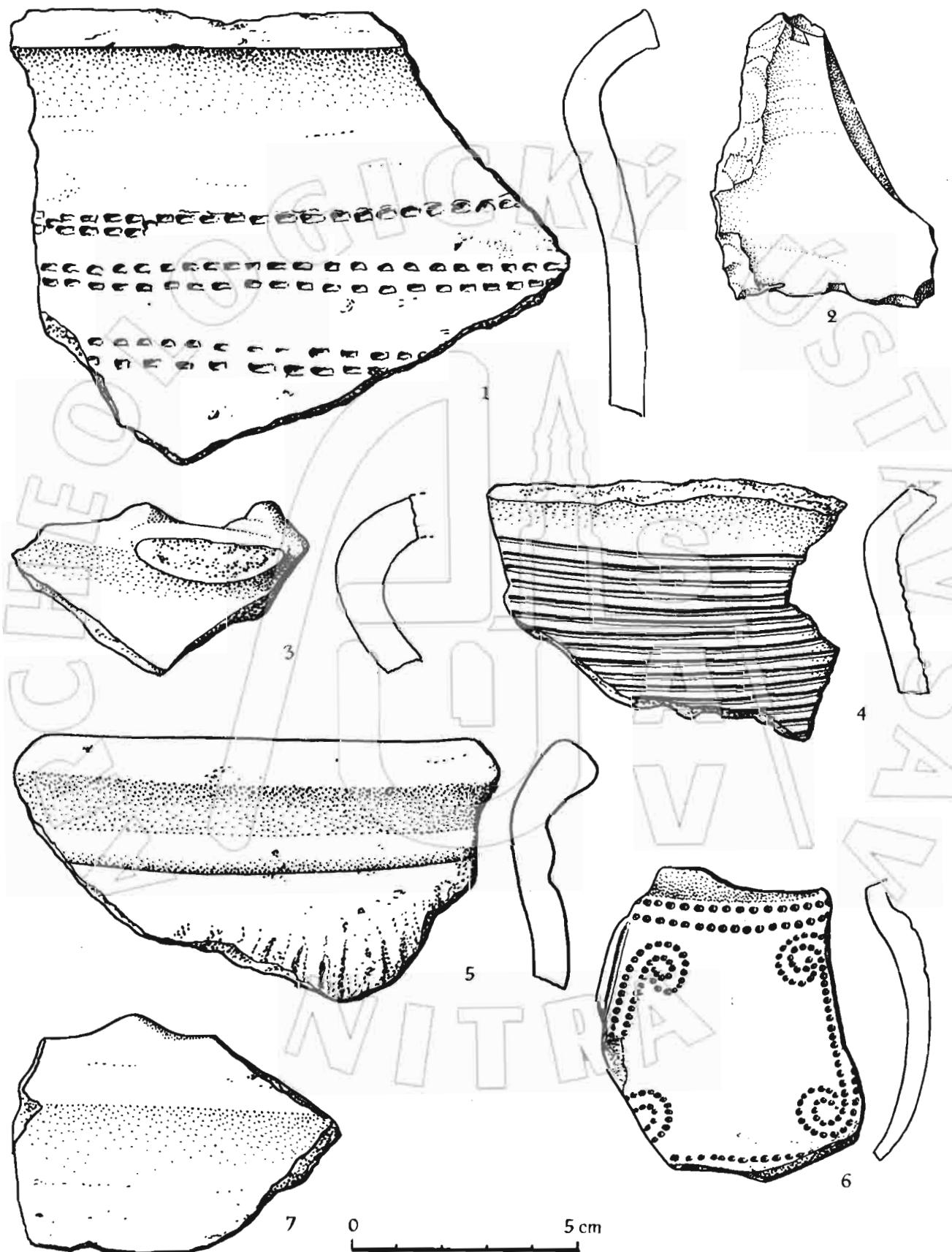
Obr. 18. Neznáma lokalita, okolie Rimavskej Soboty. Náramky z mladšej doby bronzovej. (Š. B. Kovács, s. 63.)

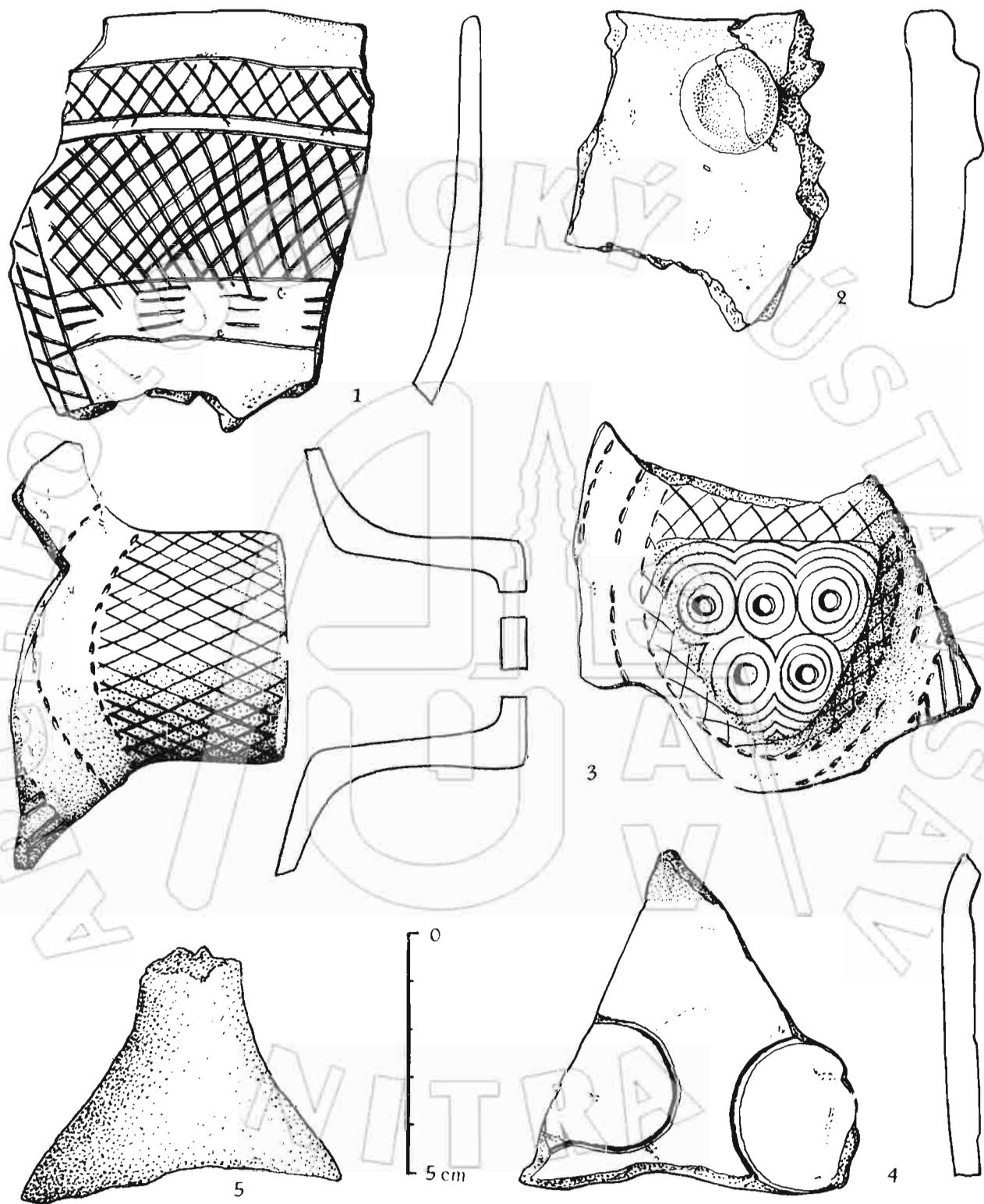
Obr. 19. Výber nálezov. 1-4 - Včelince /Káposztás/; 5-7 - Rimavská Sobota /sídisko Západ II/; 8, 9 - Rumince /Felső Madzag puszta/. (S. B. Kovács, s. 63.)

Obr. 20. Výber nálezov. 1-3 - Rimavská Sobota, časť Vyšná Pokoradz /Banka/;
4-5 - Včelince /Lászlófala/. (S. B. Kovács, s. 63.)

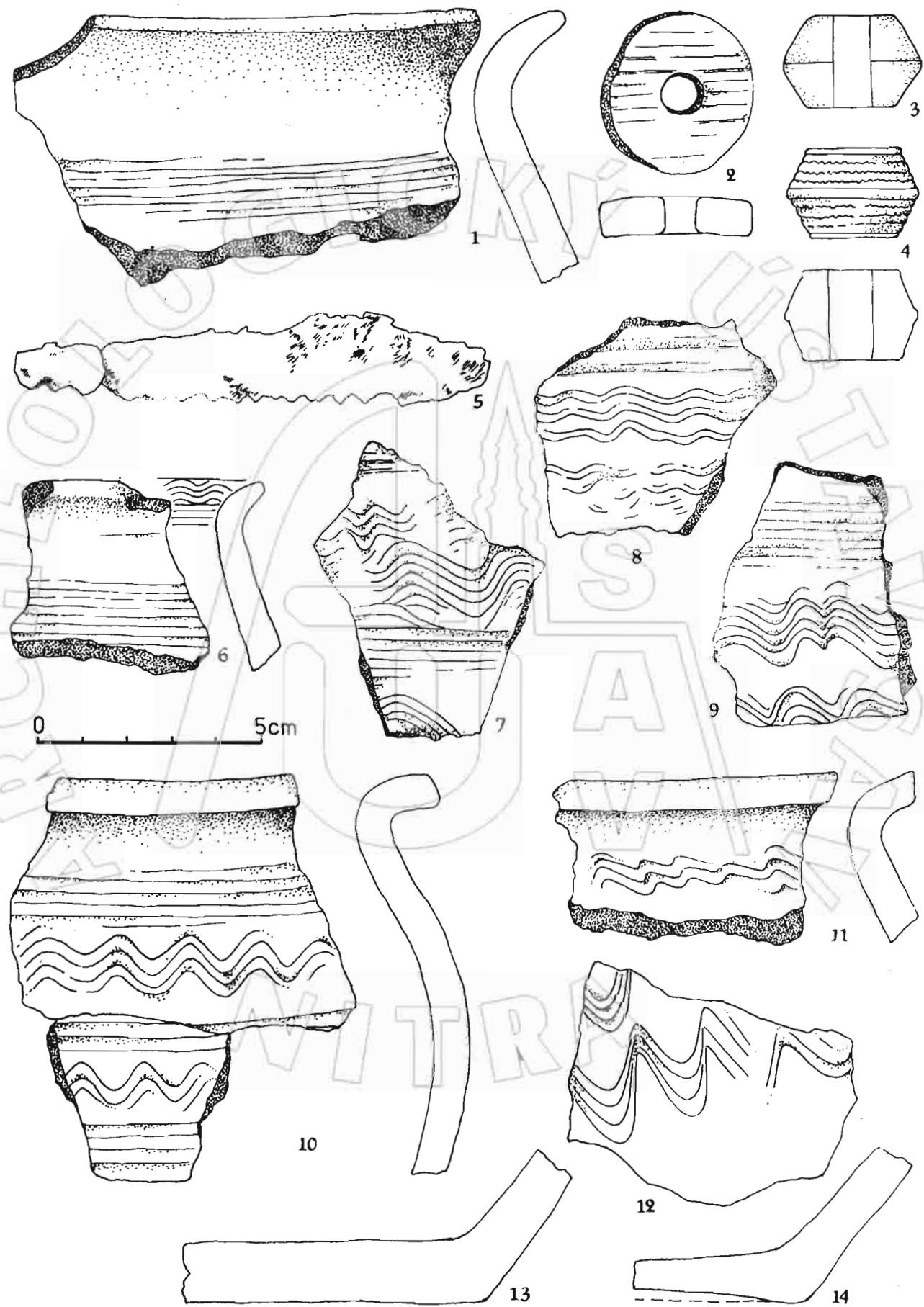
Obr. 21. Výber nálezov. 1-7 - Včelince /Lászlófala-Nagy al/. (Š. B. Kovács, s. 63.)

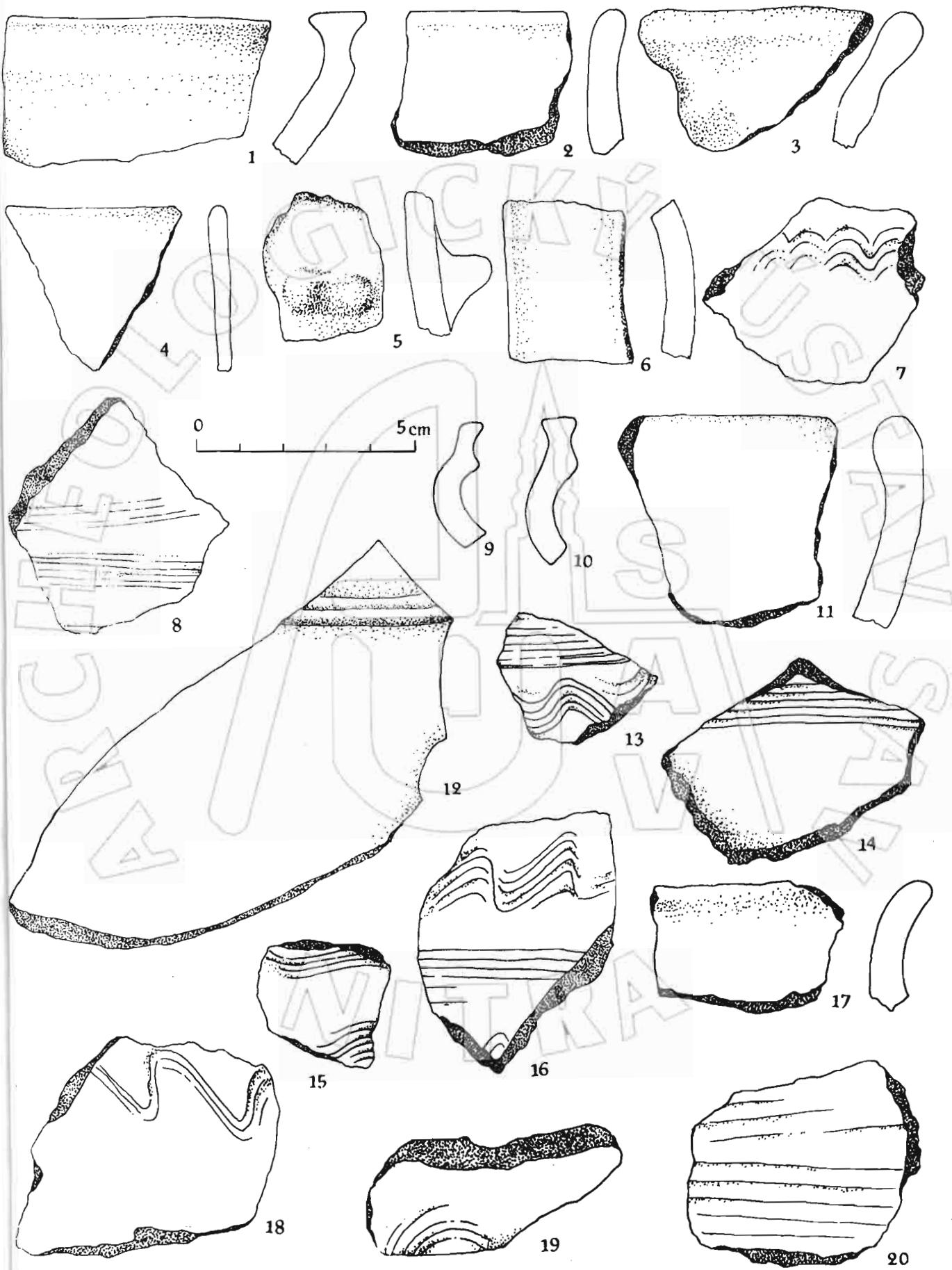
Obr. 22. Výber nálezov. 1-4 - Šafárikovo, časť Králik /Švermova ul./; 5 - Včelince /Két út közi/. (S. B. Kovács, s. 63.)

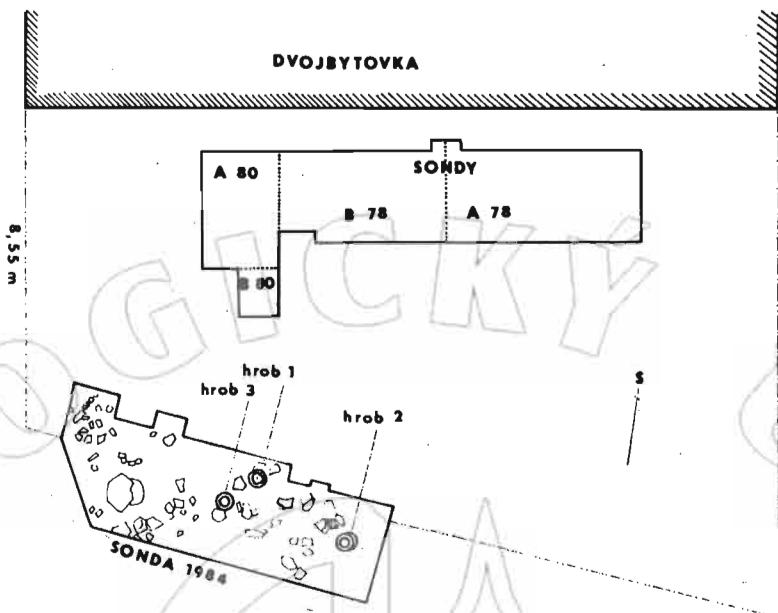
Obr. 23. Výber nálezov. 1-7, 10 - Kračúnovce; 8, 9, 11 - Kurima; 12-14 - Nižná Myšľa. (V. Budinský-Krička - P. Mačala, s. 63.)

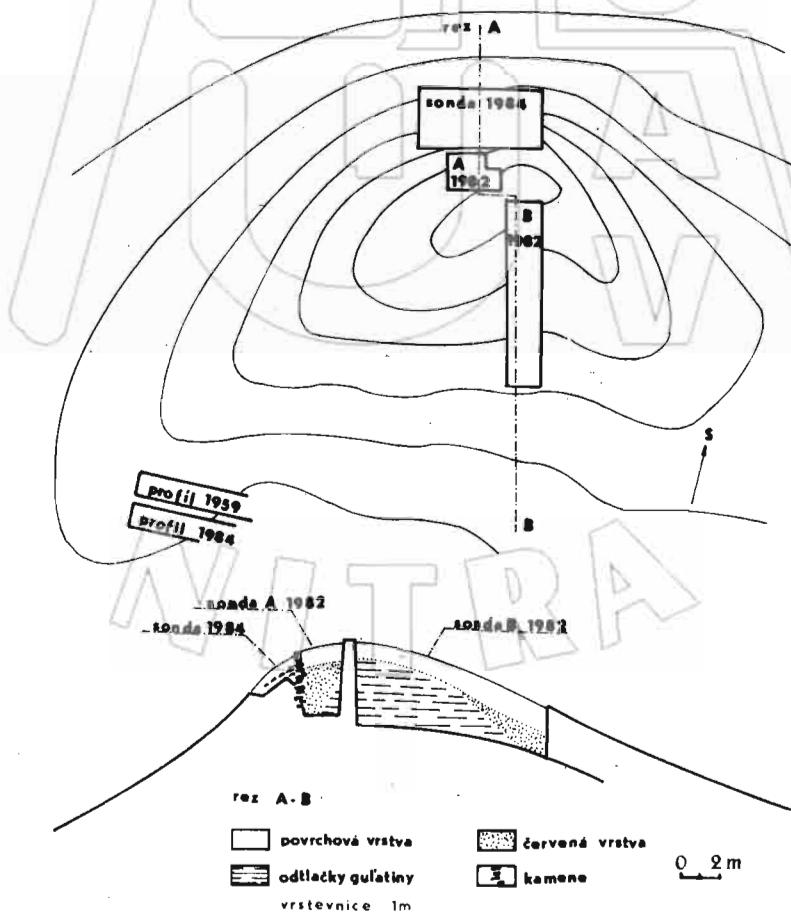
Obr. 24. Sečovce. Výber nálezov. (V. Budinský-Krička - P. Mačala, s. 67.)

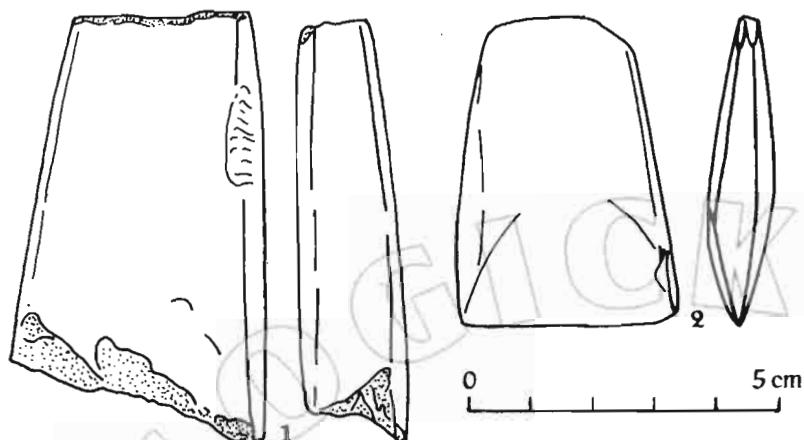
Obr. 25. Výber nálezov. 1-6, 13-20 - Sečovce; 7-10, 12 - Zemplínske Kopčany;
11 - Sedliská, časť Podčičva. (V. Budinský-Krička - P. Mačala, s. 67.)

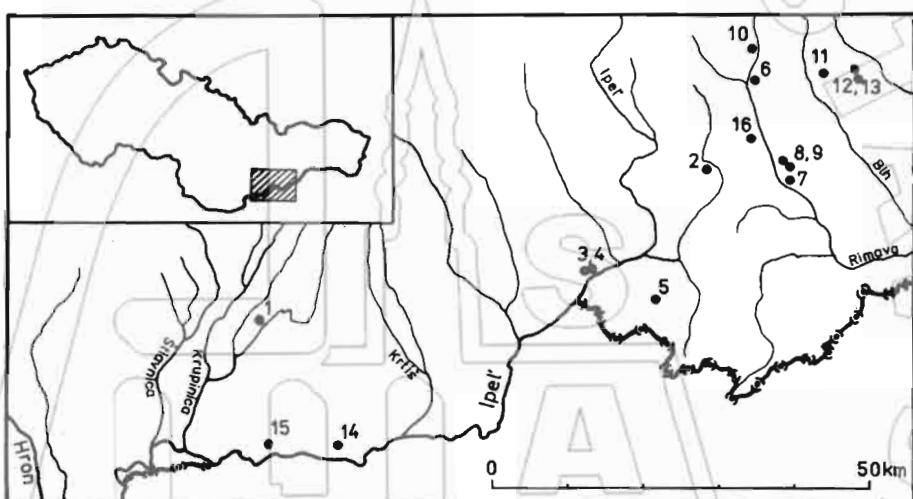
Obr. 26. Oravský Podzámok /parcela 22/1/. Lužické žiarové pohrebisko. (P. Čaplovíč, s. 77.)

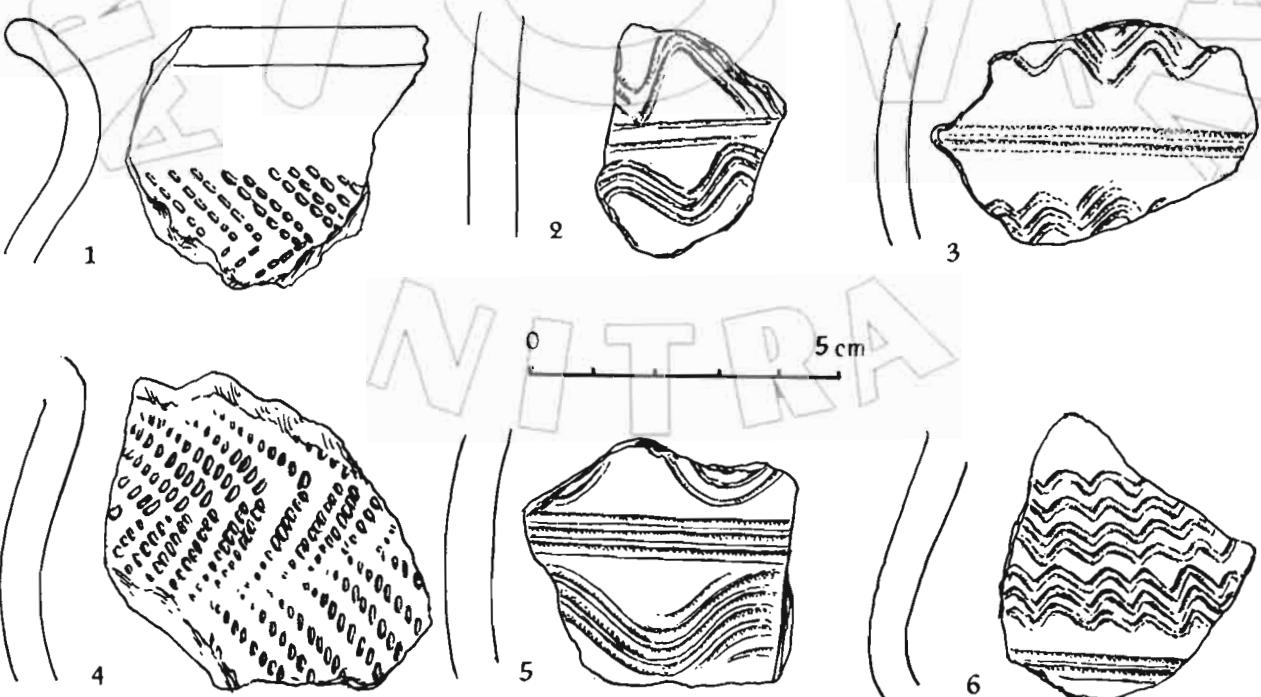
Obr. 27. Sedliacka Dubová /Hrádok/. Sídliisko z doby halštatskej. (P. Čaplovíč, s. 77.)

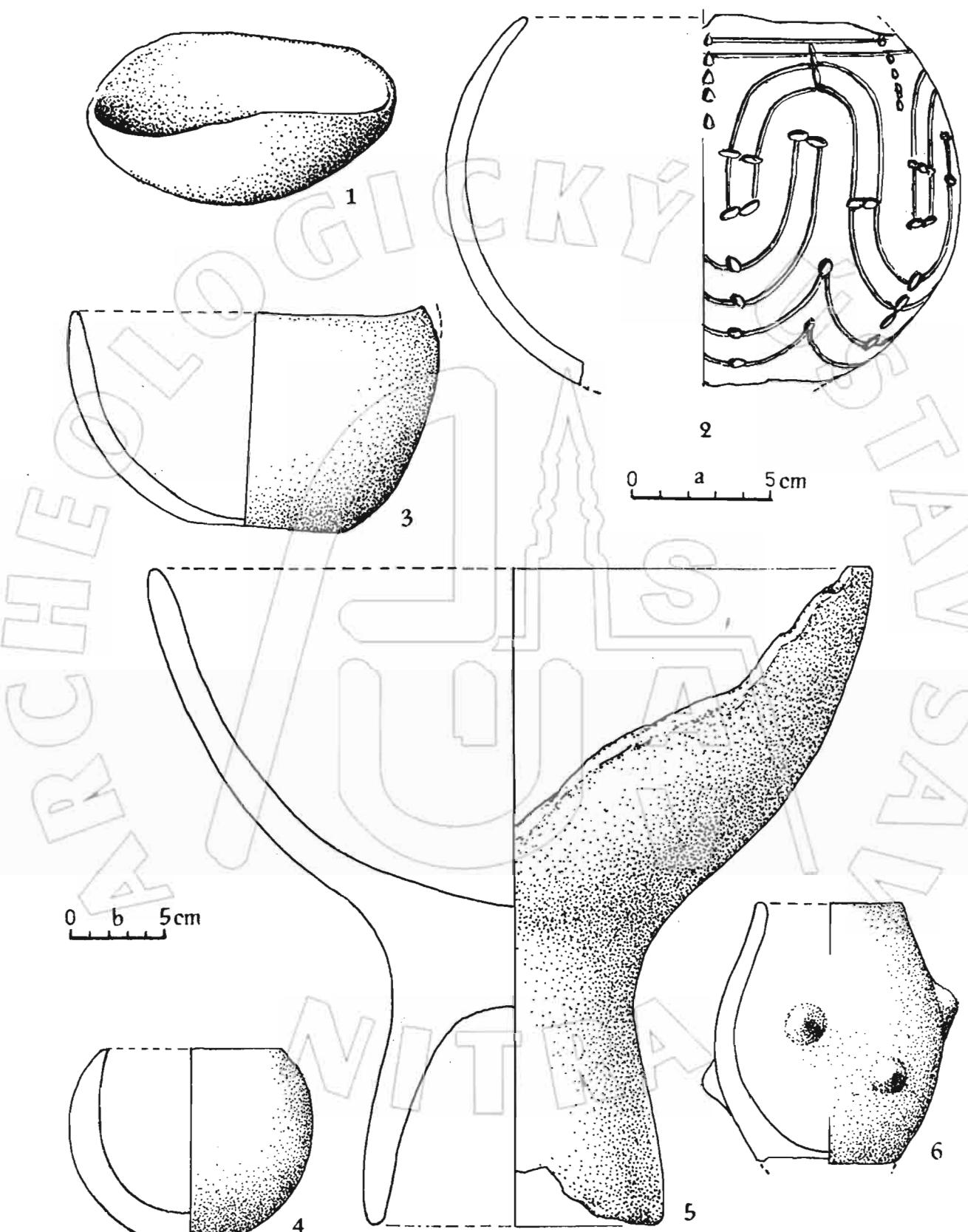
Obr. 28. 1 - Bratislava, časť Záhorská Bystrica, a Stupava; 2 - Bratislava, časť Dúbravka. (Z. Farkaš, s. 81.)

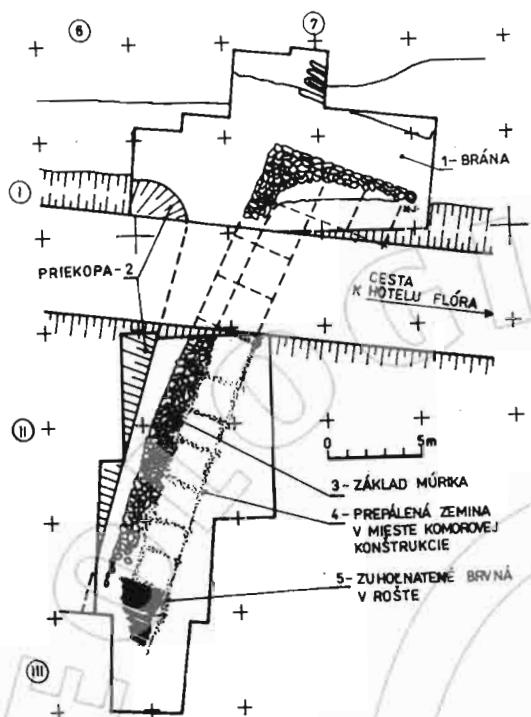
Obr. 29. Lokalizace zkoumaných nalezišť na jihu středního Slovenska. (V. Furmanek, s. 83.)

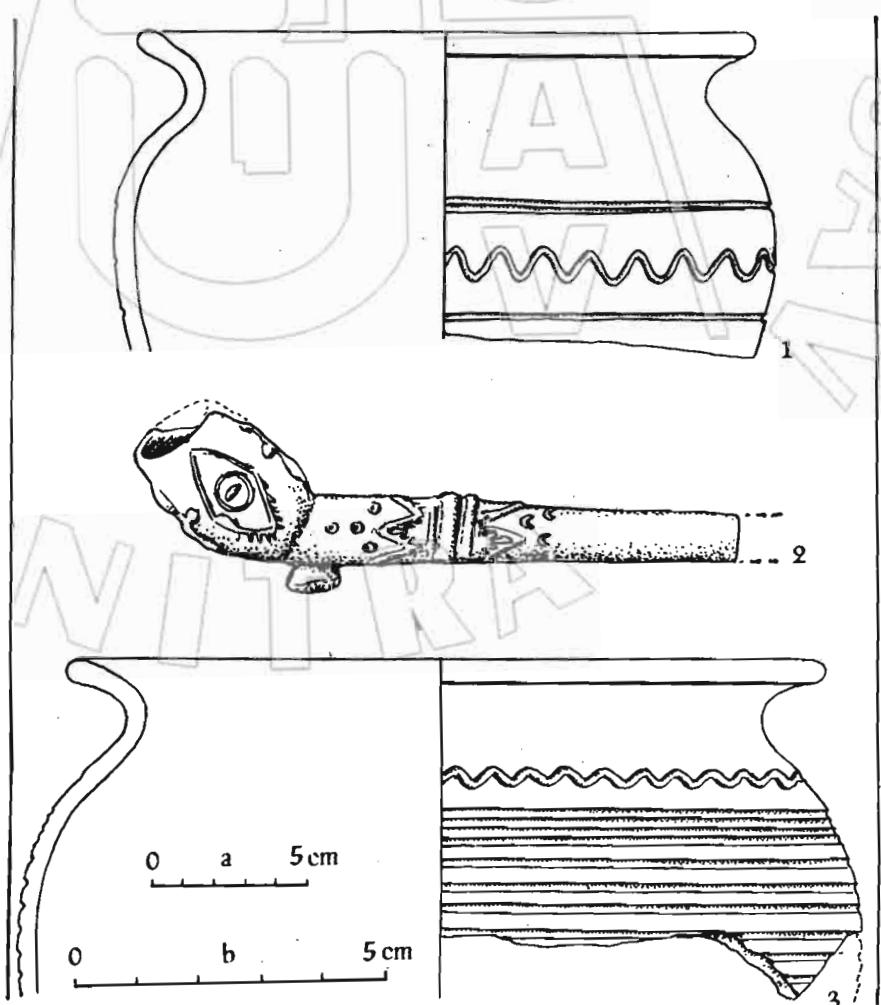
Obr. 30. Madunice. Výber keramiky. (G. Fusek, s. 87.)

Obr. 31. Patince /kúpele/. 1 - objekt 122; 2 - objekt 147; 3 - objekt 189;
4 - objekt 190; 5 - sektor F/9; 6 - objekt 181. Mierka a - 1-4, 6; b - 5.
(I. Cheben, s. 98.)

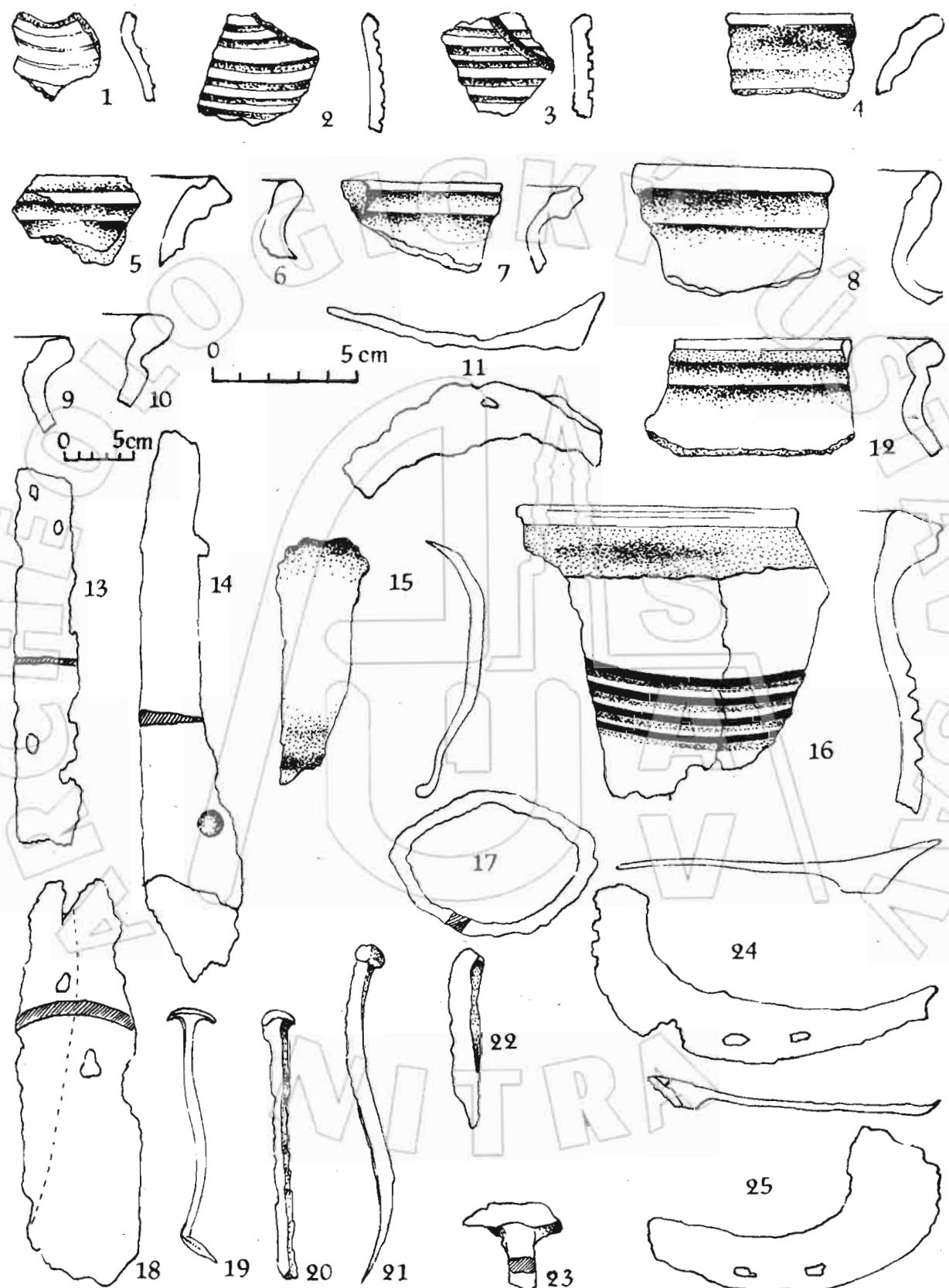
Obr. 32. Spišské Tomášovce /Pod hradiskom I/. Pôdorys krídla vstupnej brány do areálu slovanského hradiska. Zameral a kreslil F. Javoršký. [B. Chropovský, s. 100.]

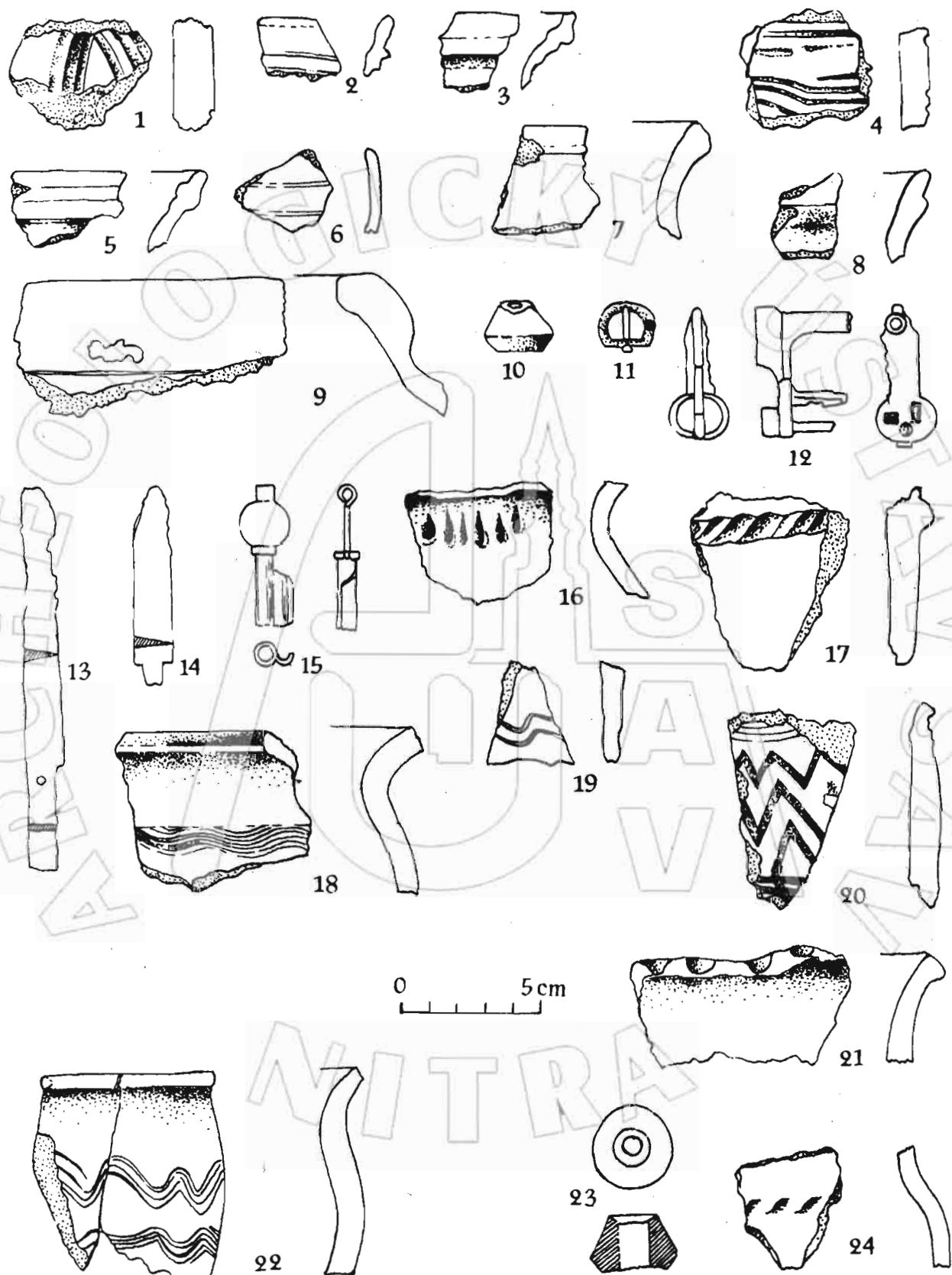
Obr. 33. Nitra. 1, 3 - Dobšinského ul; 2 - Leninova trieda. Mierka a - 1, 3; b - 2. (B. Chropovský - G. Fušek, s. 102.)

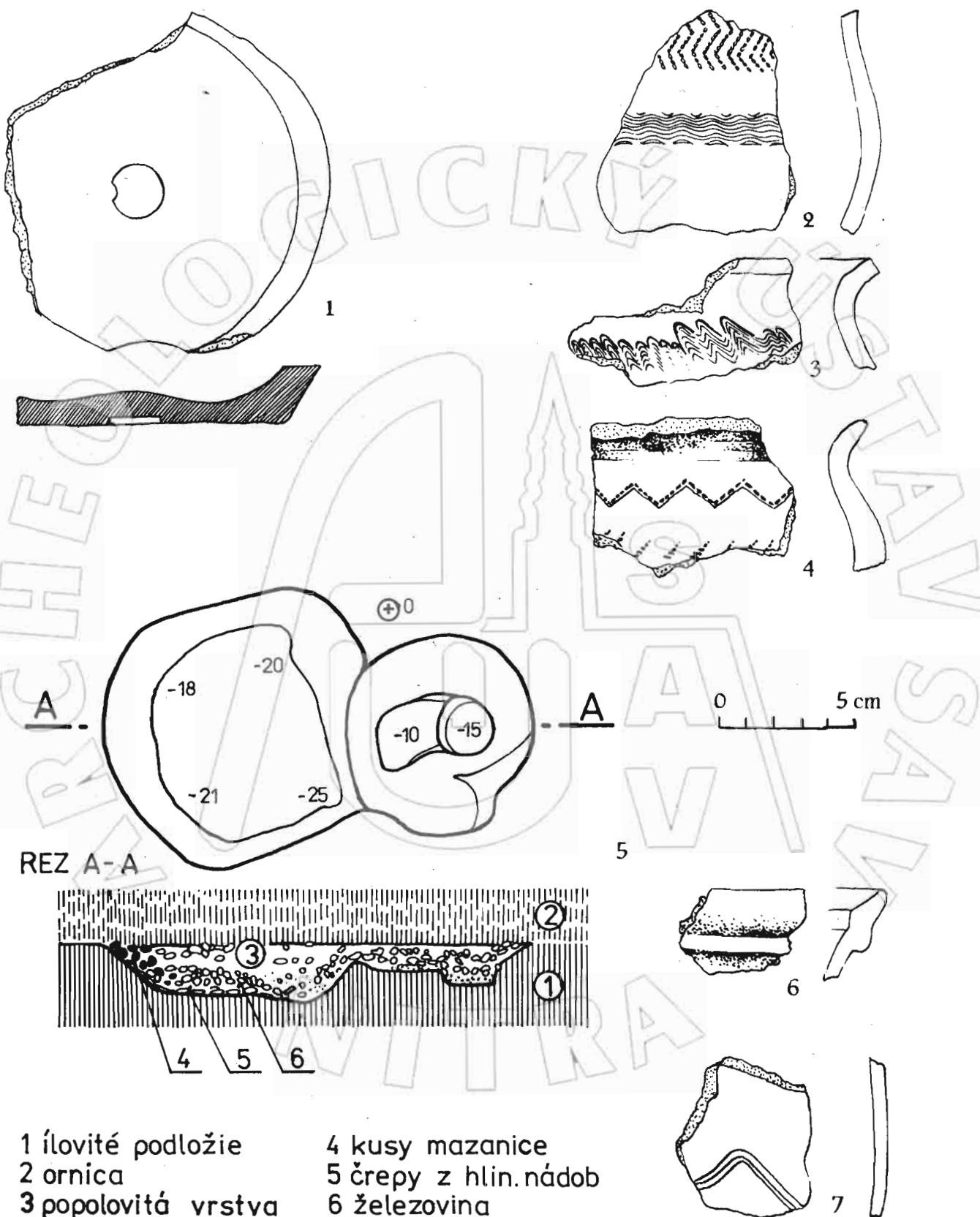
Obr. 34. 1-7, 9, 10, 13 - Jánovce, časť Machalovce /Pod hradiskom/. Výber keramiky a prasleny z 1. stor. pred n. l. - 2. stor. n. l. a fragment žarnova z 1.-2. stor. n. l.; 8, 11, 12 - Kežmarok, časť Ľubica /Vyšná roveň/. Výber keramiky z 9.-10. stor. (F. Javorský, s. 110.)

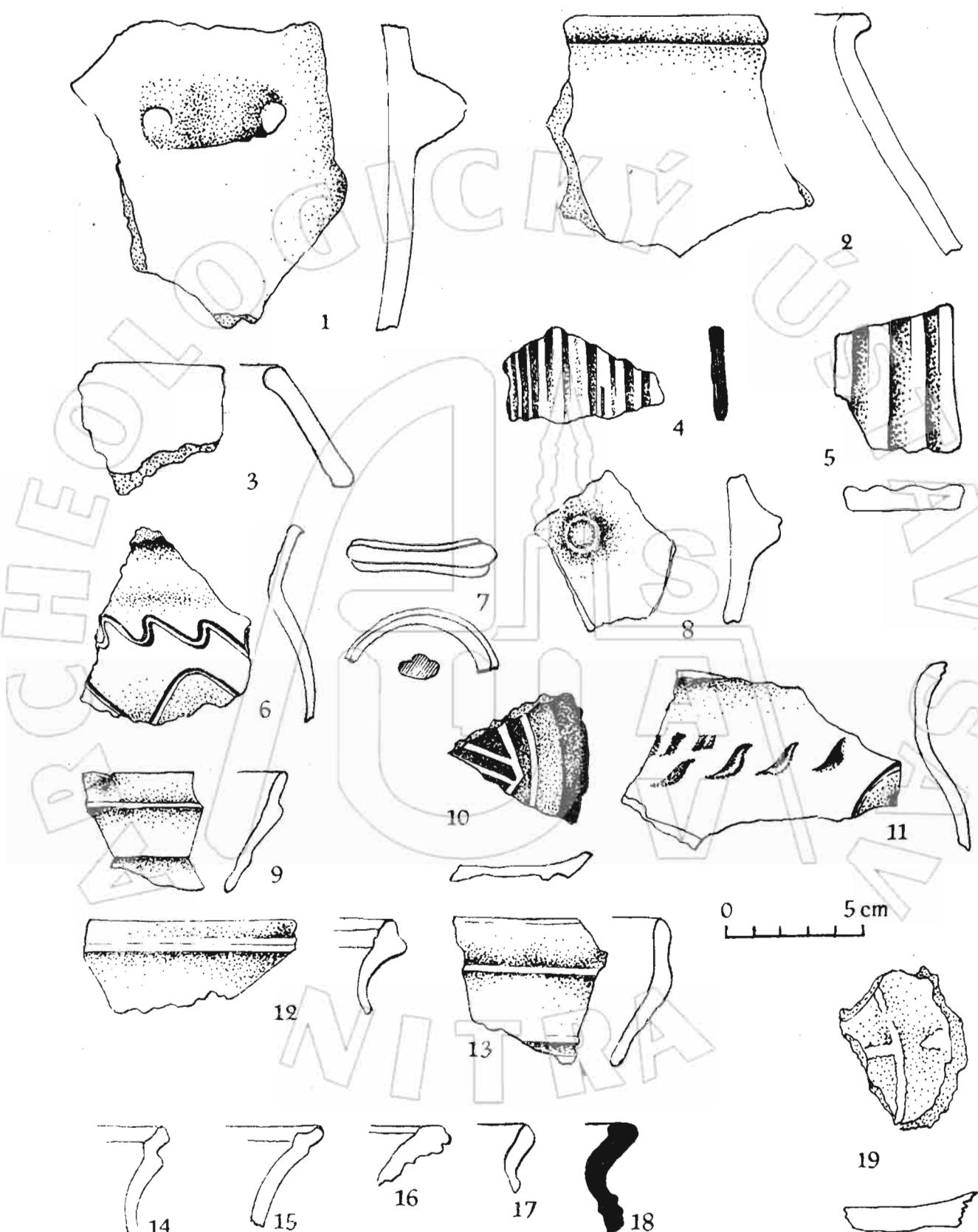
Obr. 35. Štrba /Šoldov/. 1-10, 12, 16 - výber črepov; 11, 24, 25 - fragmenty podkov; 13, 15, 17-23 - výber železných predmetov; 14 - fragment železnej kosey. Všetko z 13.-15. stor. (F. Javorský, s. 110.)

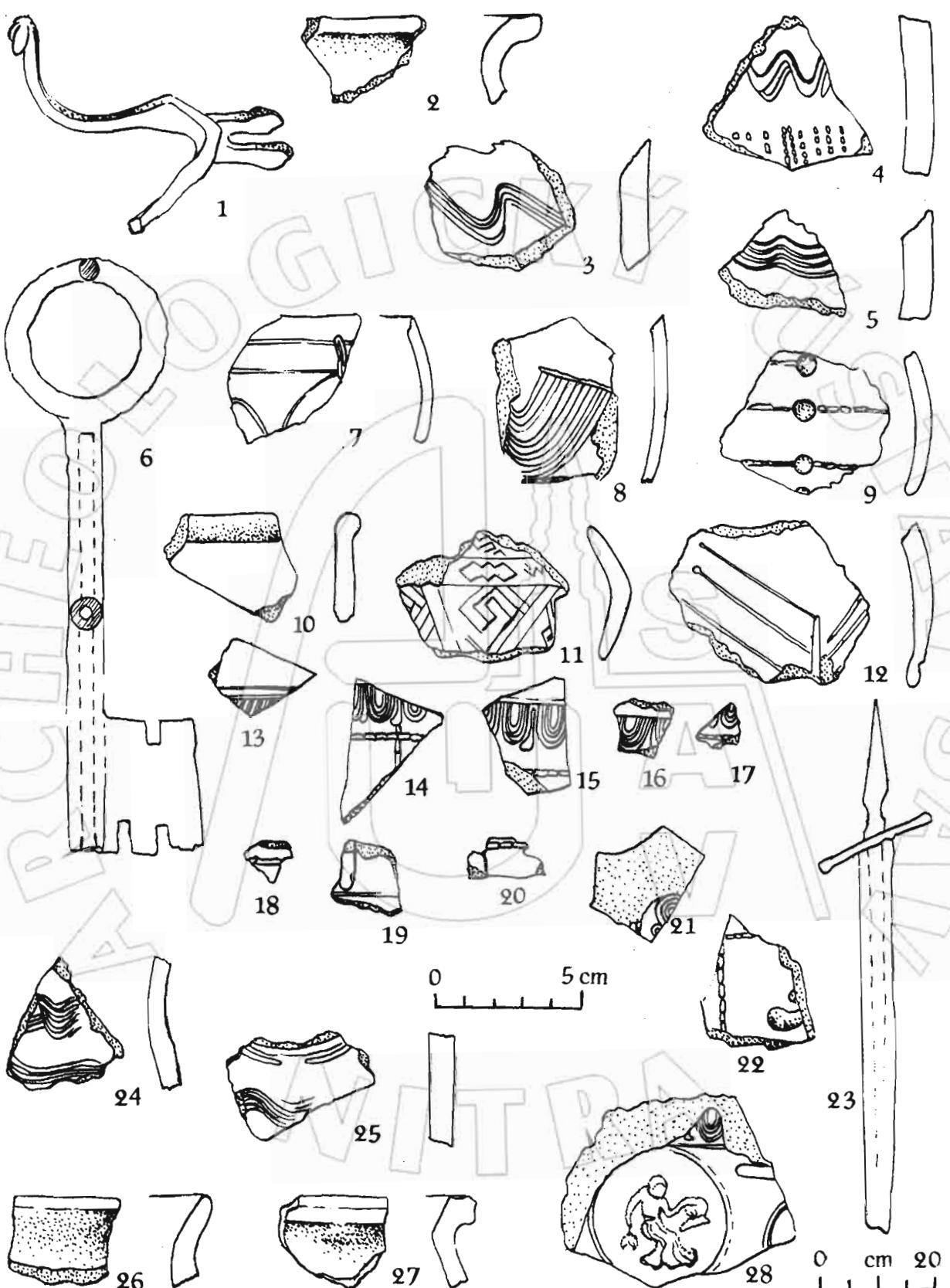
Obr. 36. 1-3 - Veľká Lomnica /sv. Žofia/, 1 - mladšia doba rímska, 2, 3 - 13. stor.; 4, 7, 8 - Vlková /Pod okrúhou/, 9.-10. stor.; 5 - Veľký Slavkov /Za Červený Potok/, 13. stor.; 6, 9 - Veľký Slavkov /Na Matejovskú cestu/, 13. stor. a 1.-2. stor. n. l.; 10-15 - Vlková /Horanské/, 10, 11, 13, 14 - 13.-15. stor., 12, 15 - 14.-15. stor.; 17, 20, 21 - Vlková /Pod Kosovým kruhom/, 5.-8. stor.; 22 - Olhé Stráže /Pod Kráľovcom/, 9.-10. stor.; 16, 18, 19, 23, 24 - Dolany /Pod Brusníkom/, 9.-10. stor. [F. Javorský, s. 110.]

Obr. 37. 1 - Dolany /Pod Brusníkom/. Dno nádoby z 9. stor.; 2-4, 6, 7 - Hrabušice /Pod Zelenou horou/. Výber črepov. 2-4 - 8.-10. stor., 6, 7 - 13. stor.; 5 - Hrabušice /Kohlseif/. Pôdorys jamovitej pece na sprážovanie železnej rudy z 2.-1. stor. pred n. l. (F. Javorský, s. 110.)

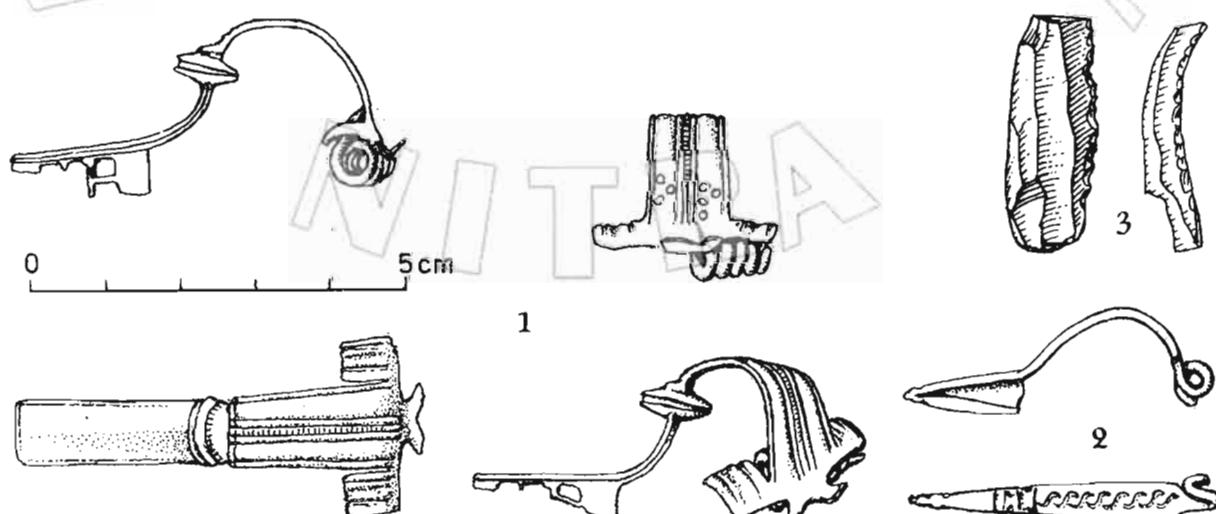
Obr. 38. 1-5, 7, 8 - Klčov /Pod horou/. Výber keramiky a fragment skleneného náramku z doby laténskej; 6, 9-19 - Levoča /Baštová ul./. Výber črepov z 13.-15. stor. (F. Javorský, s. 108.)

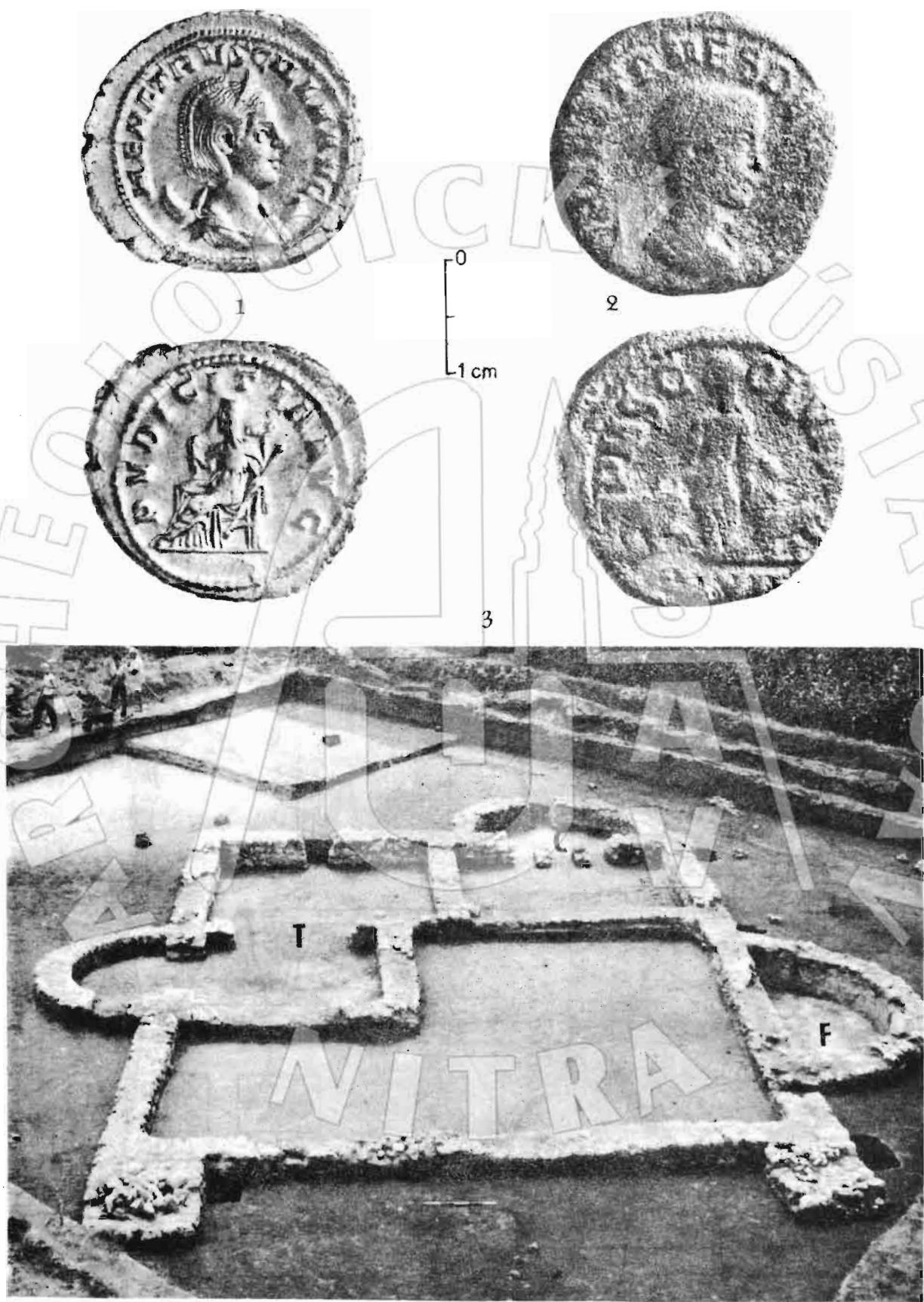
Obr. 39. 1 - Levoča /Baštová ul./. Jazdecká ostroha zo 14.-15. stor.; 2-5 - Ne-
mešany /za lúkou/. Výber črepov z 9.-10. stor.; 6 - Ordzovany /Štefkovce/. Go-
tický kľúč z 15. stor.; 7-22, 24-28 - Spišská Nová Ves /Smižianska roveň/. Vý-
ber črepov. 7-9, 11, 12 - neolit, 10, 13-22, 28 - terra sigillata z 2. stor.
n. 1., 24-27 - 9.-10. stor.; 23 - Smižany /ul. SNP/. Železný meč zo 14.-15. stor.
(F. Javorský, s. 108, 110.)

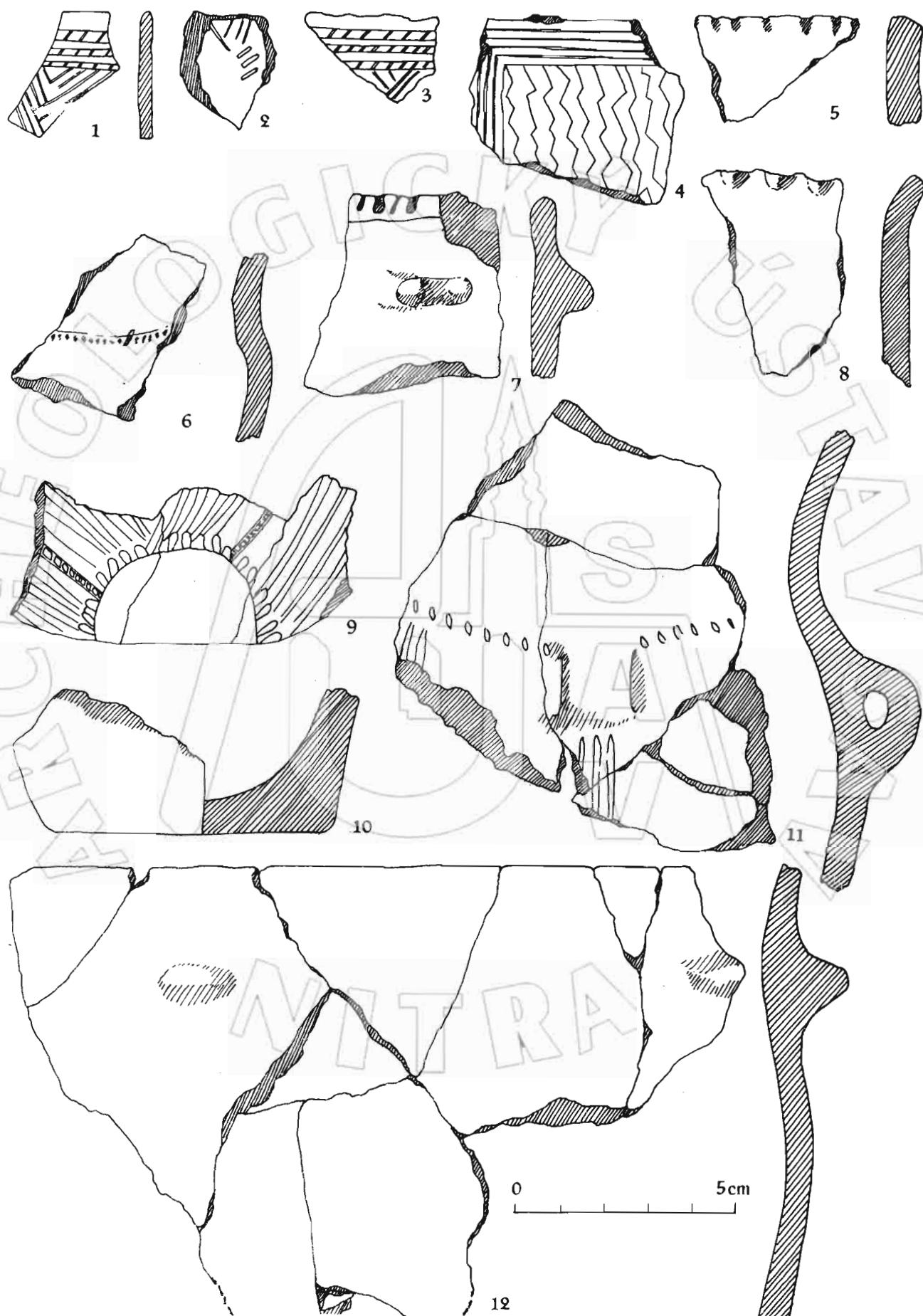
Obr. 40. 1 - Ricnava /hrad/. Fragment gotického rebra z 13.-14. stor.; 2 - Levoča /Mierové nám. 26/. Románska hlavica prípory z pol. 13. stor.; 3 - Kalava /obec/. Ukážka zo strieborných mincí zo 16.-17. stor.; 4-6 - Spišský Hrušov /Miloj/. Výber črepov z 13. stor.; 7, 8, 10 - Spišský Štvrtok /Strelce/. Výber črepov z 9.-10. stor.; 9 - Spišský Štvrtok /Na Skalke II/. Črep z 9. stor. (F. Javorský, s. 110.)

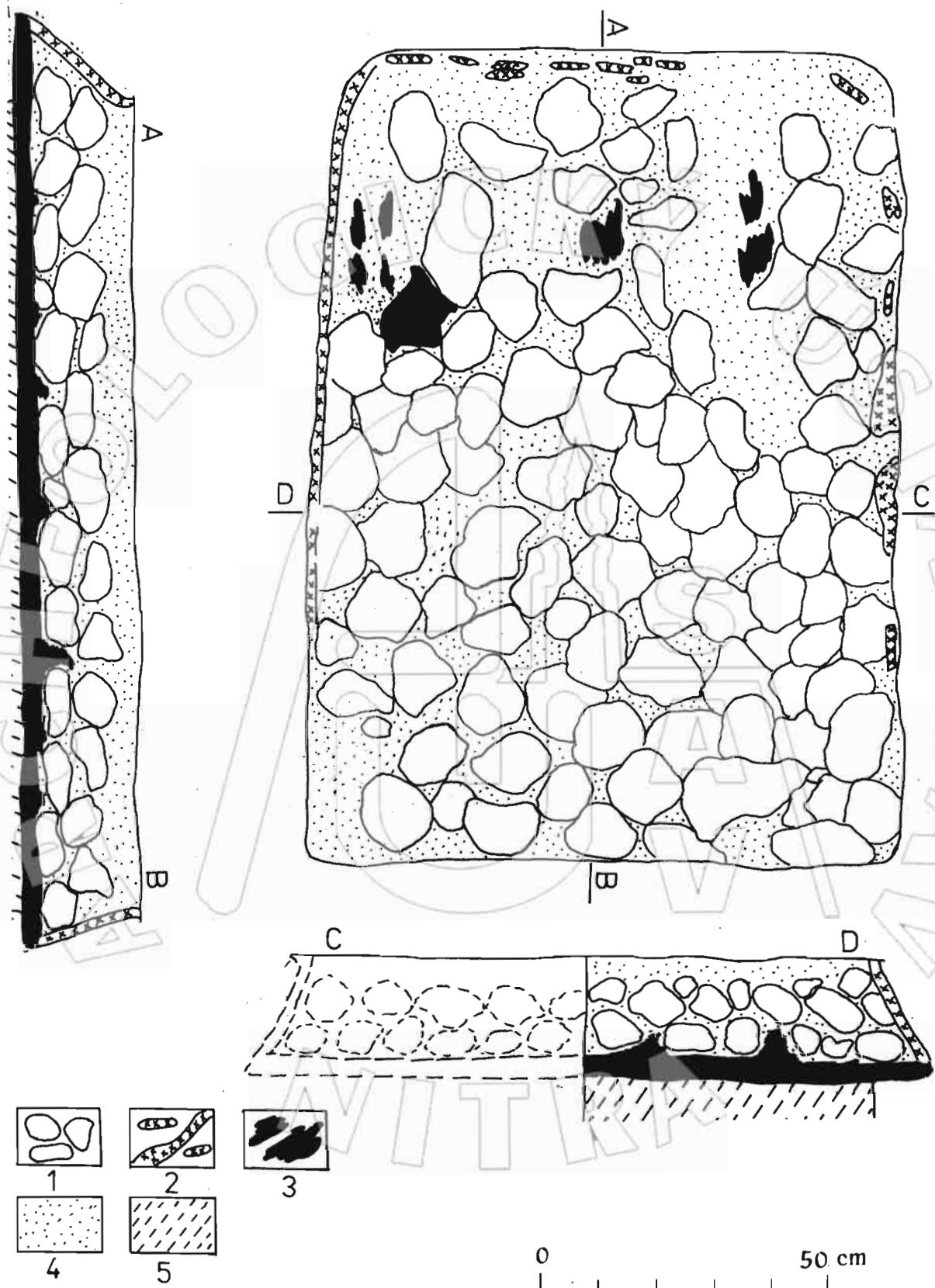
Obr. 41. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - bronzová vendická spona; 2 - bronzová spona s hrotitou nôžkou; 3 - rádiolaritová píľka. (T. Kolník - L. Kulichová, s. 126.)

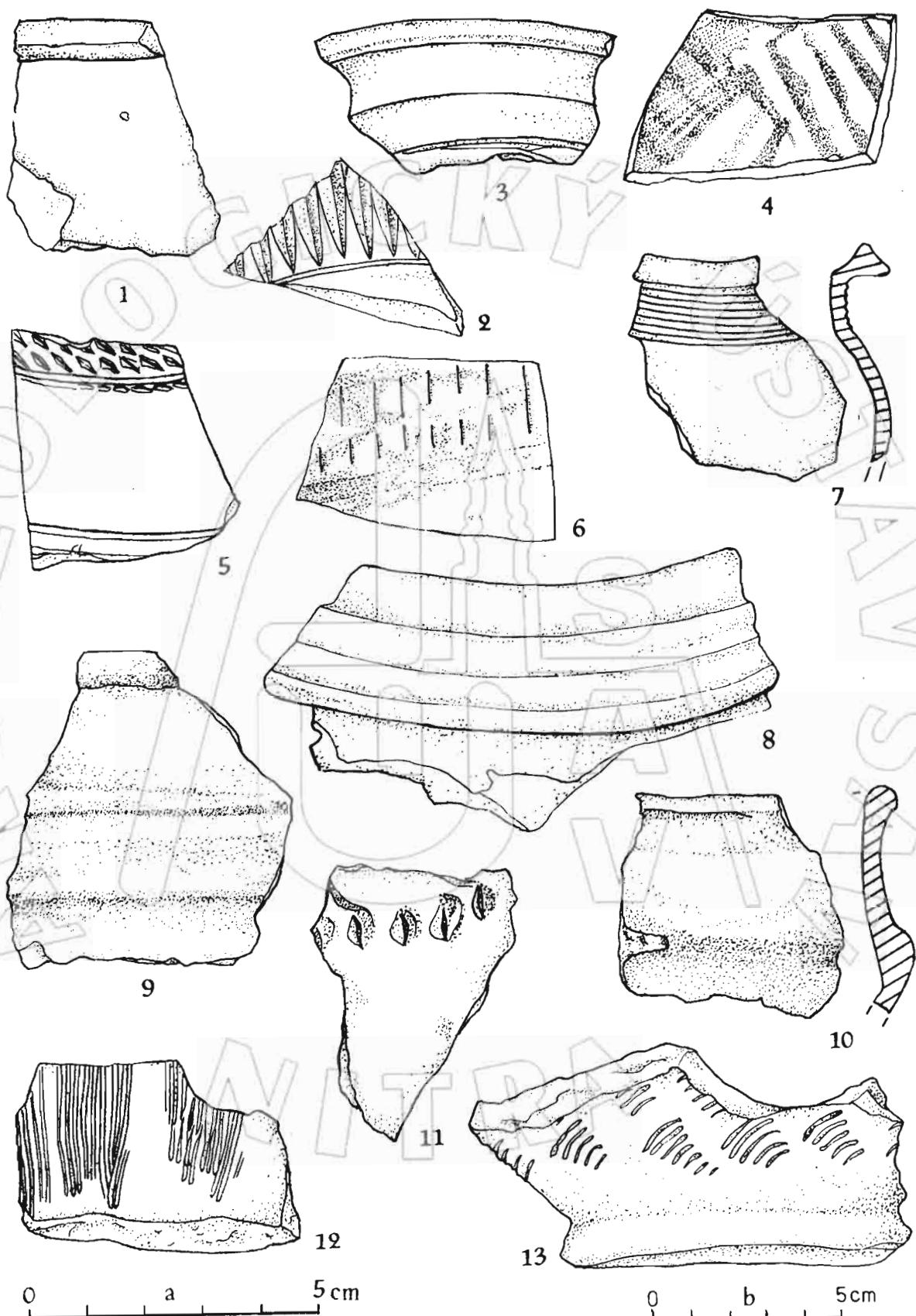
Obr. 42. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - antoninianus Herennie Etruscilly /248-251/; 2 - veľký bronz Herennia Etrusca /250-251/; 3 - stavba I, ruiny kúpeľa, pohľad od SV /C - caldarium, T - tepidarium, F - frigidarium/. (T. Kolník - L. Kulichová, s. 126.)

Obr. 43. Humenné /Pod Sokolom/. Výber nálezov. (Ľ. Kaminská - I. Merjavá, s. 125.)

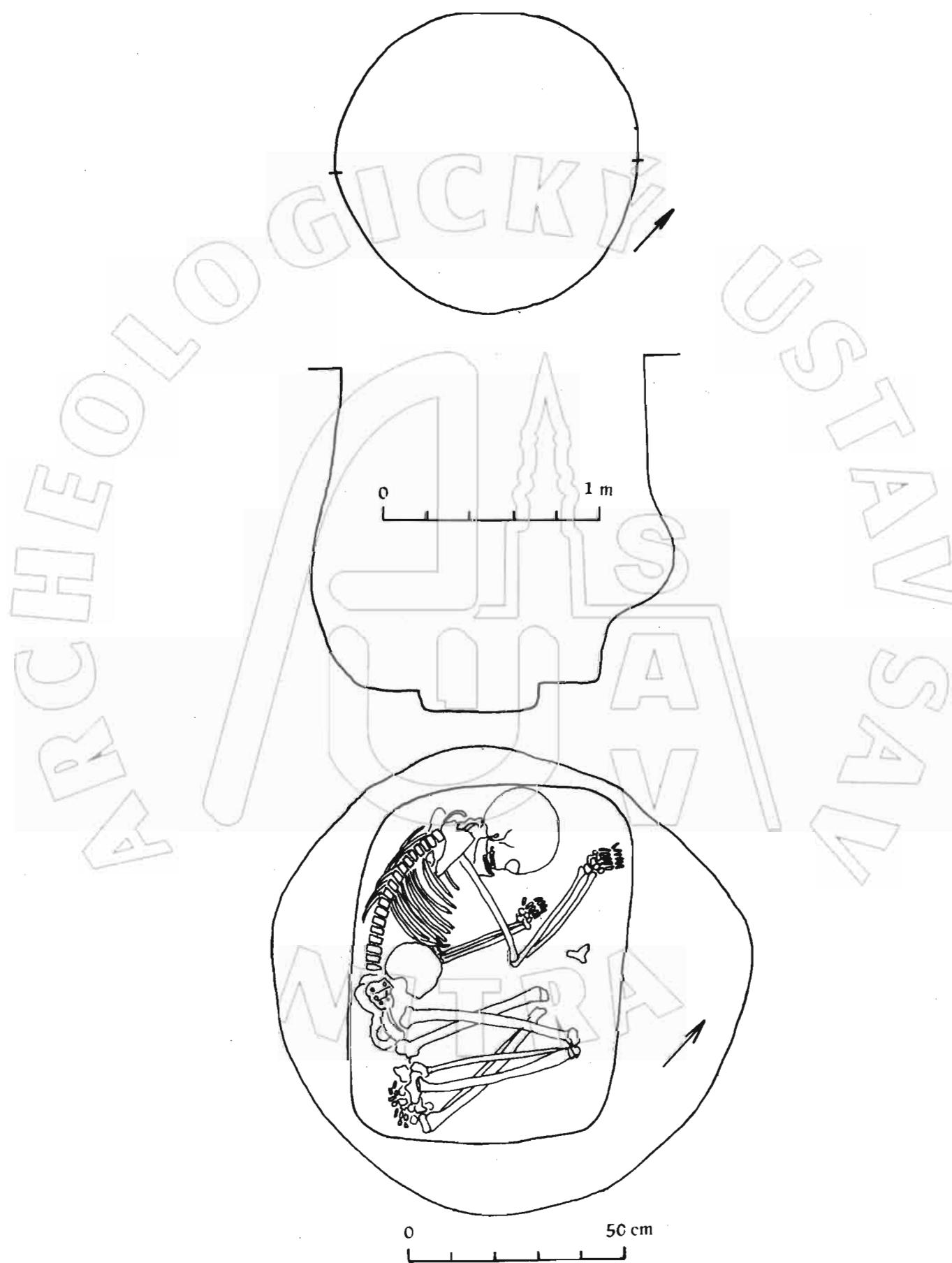
Obr. 44. Pobedim /Dolné pole/. Objekt 11/84, tzv. sadzačka. 1 - kamene; 2 - prepálená mazanica; 3 - uhlíky; 4 - hledá říovitohlinítá vrstva; 5 - podložný svetložltý fl. (T. Kolník - P. Roth, s. 130.)

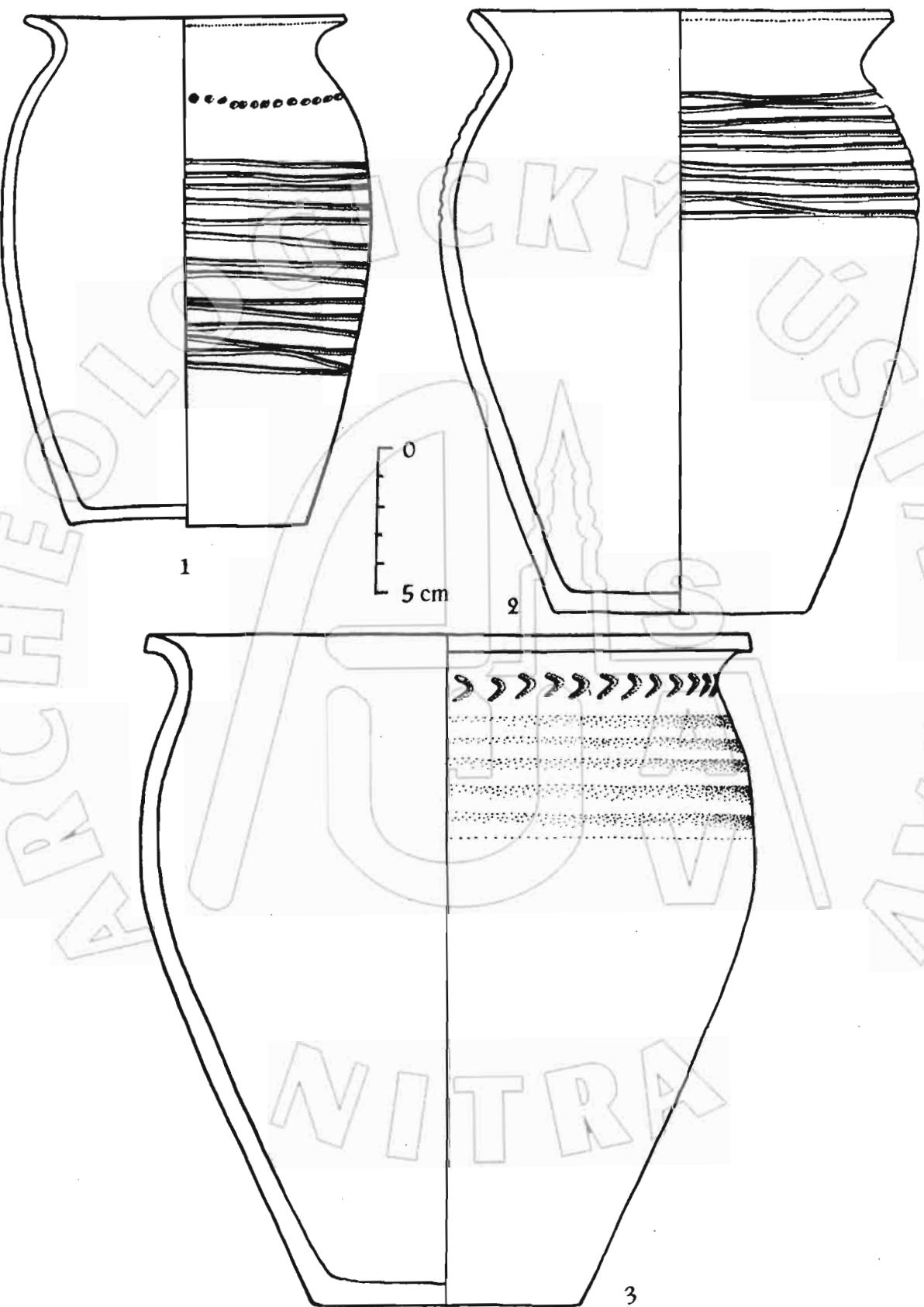
Obr. 45. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. 1-9 - provinciálna keramika; 10-13 - barbarská keramika. Mierka a - 1, 2, 4-7, 9, 13; b - 3, 8, 10-12. (Ľ. Kraskovská, s. 137.)

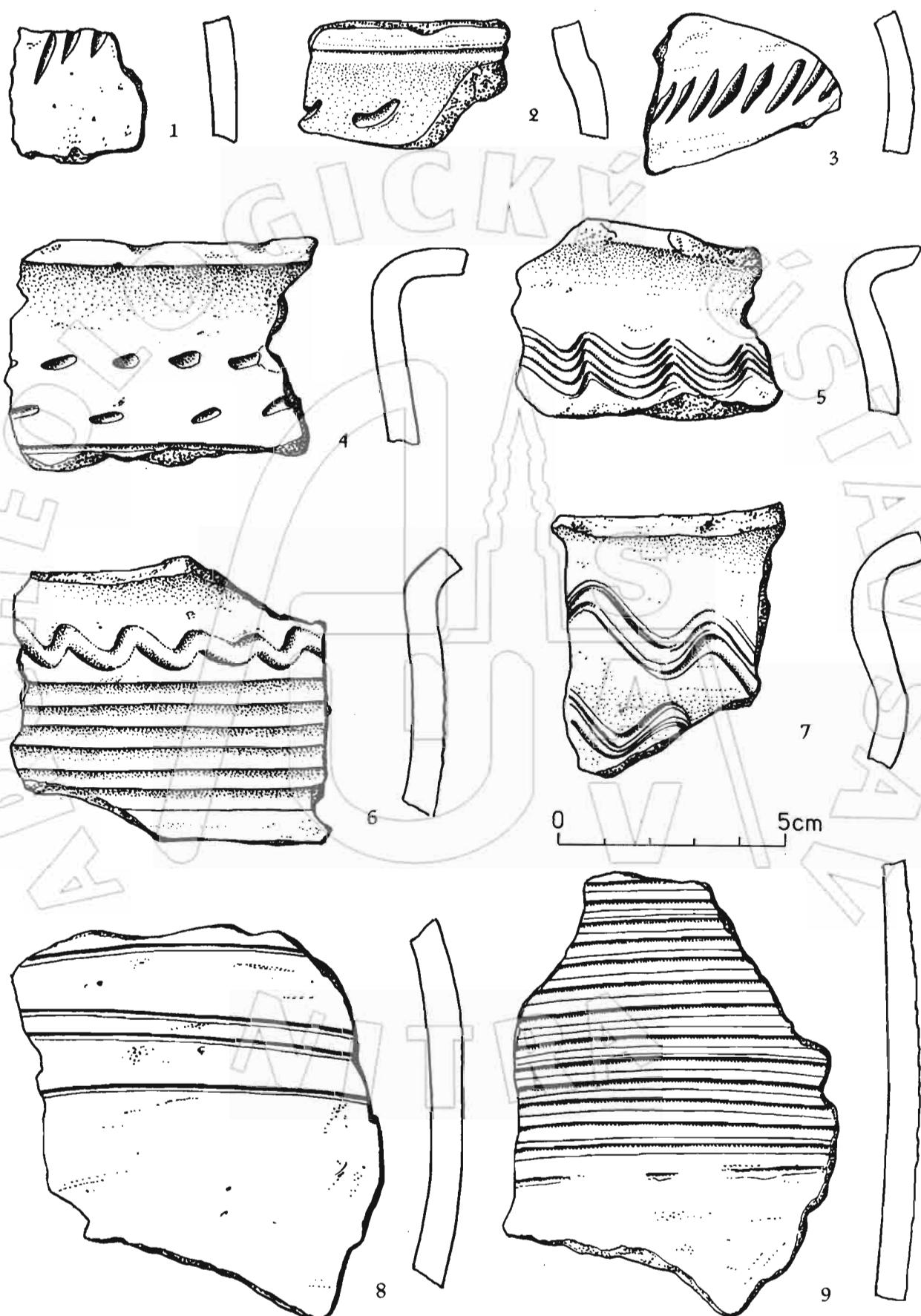
Obr. 46. Tekovský Hrádok. 1 - celkový pohľad na časť odkrytej plochy; 2 - objekt 8 so zvyškami pece a s predpecnou jamou, doba laténska; 3 - objekt 17, doba laténska; 4 - objekt 15, 11.-12. stor. (R. Kujovský, s. 139.)

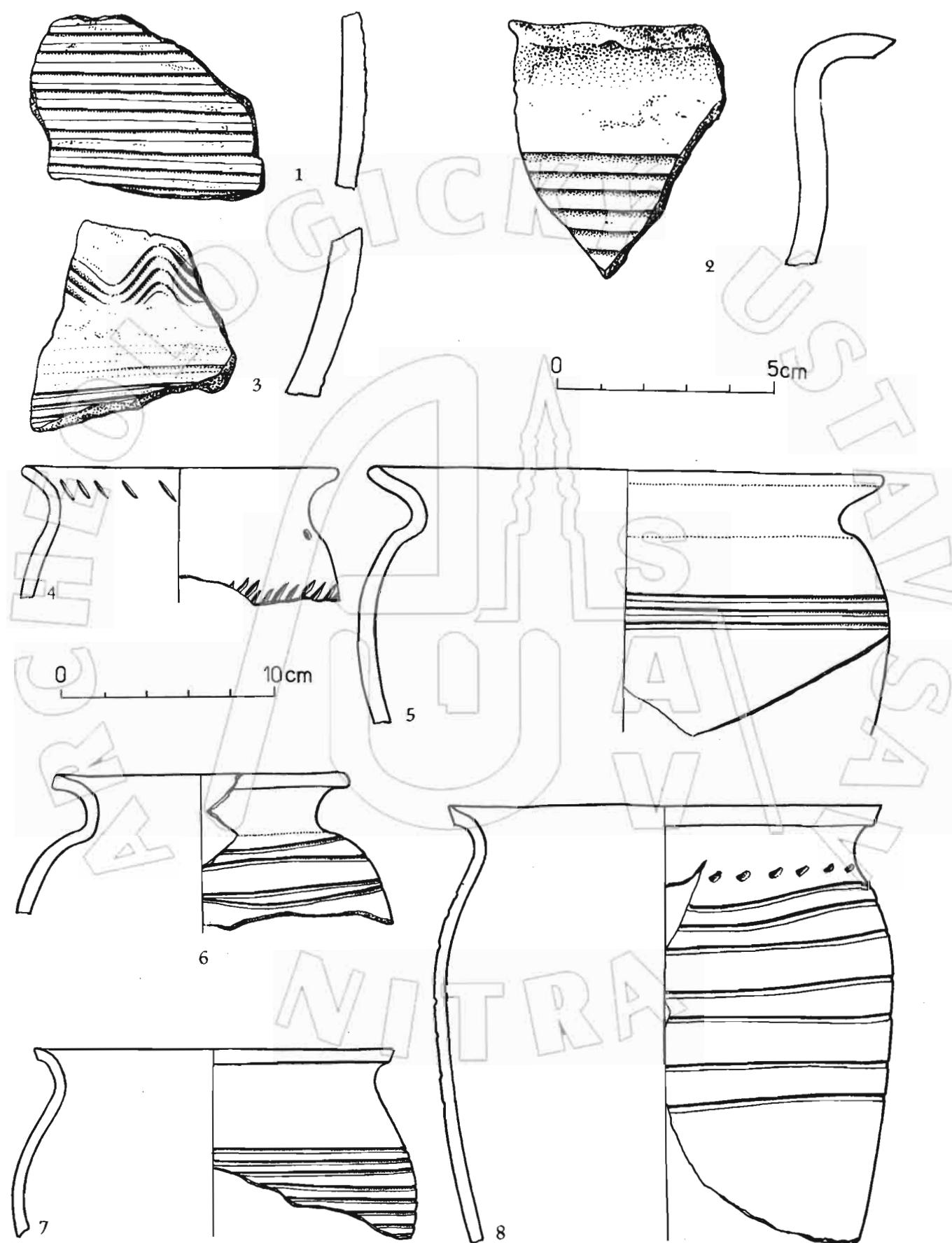
Obr. 47. Mužla, část Čenkov. Kostra v objektě 297. (I. Kuzma - P. Šalkovský, s. 140.)

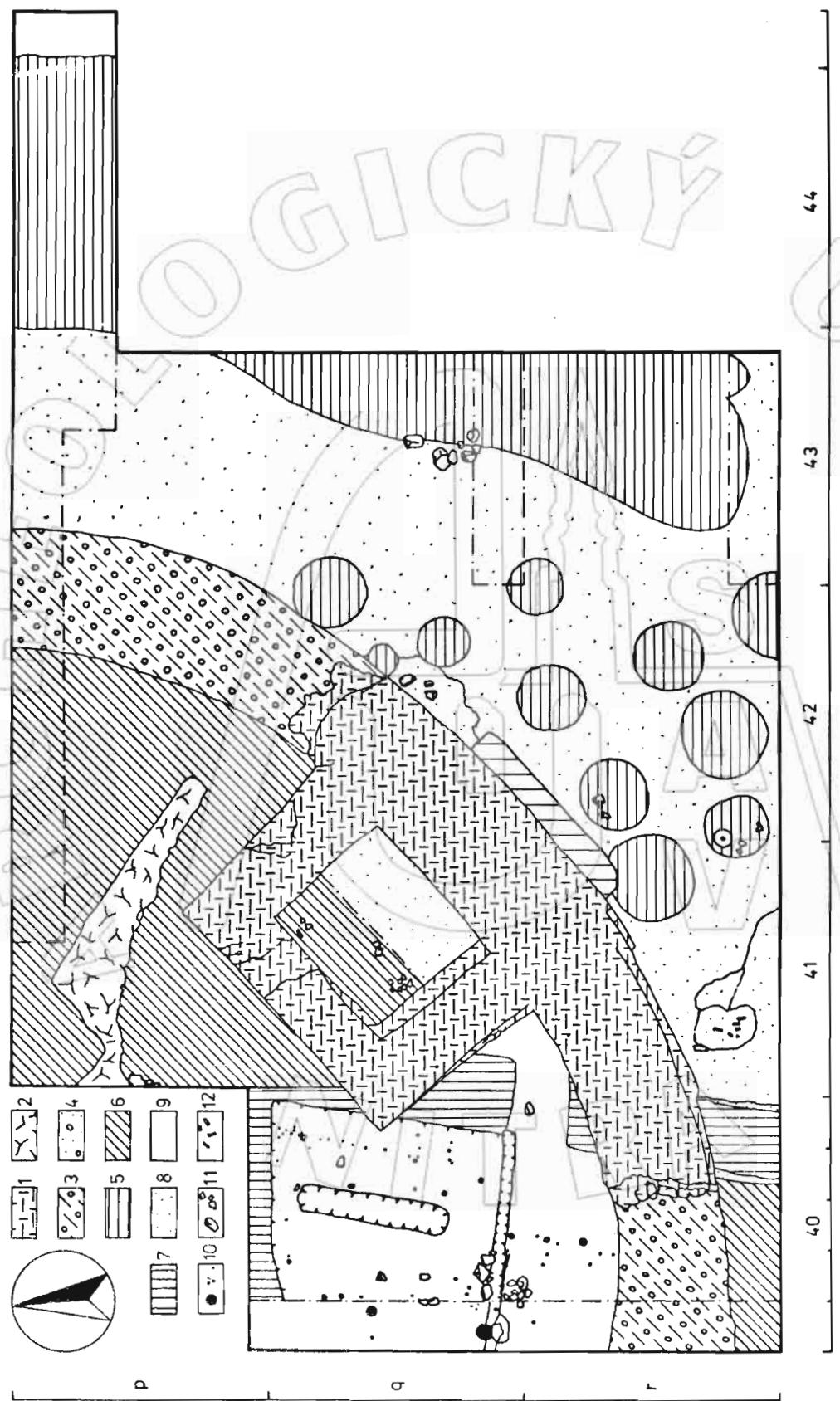
Obr. 48. Mužla, časť Čenkov. Objekt 312. (I. Kuzma - P. Šalkovský, s. 140.)

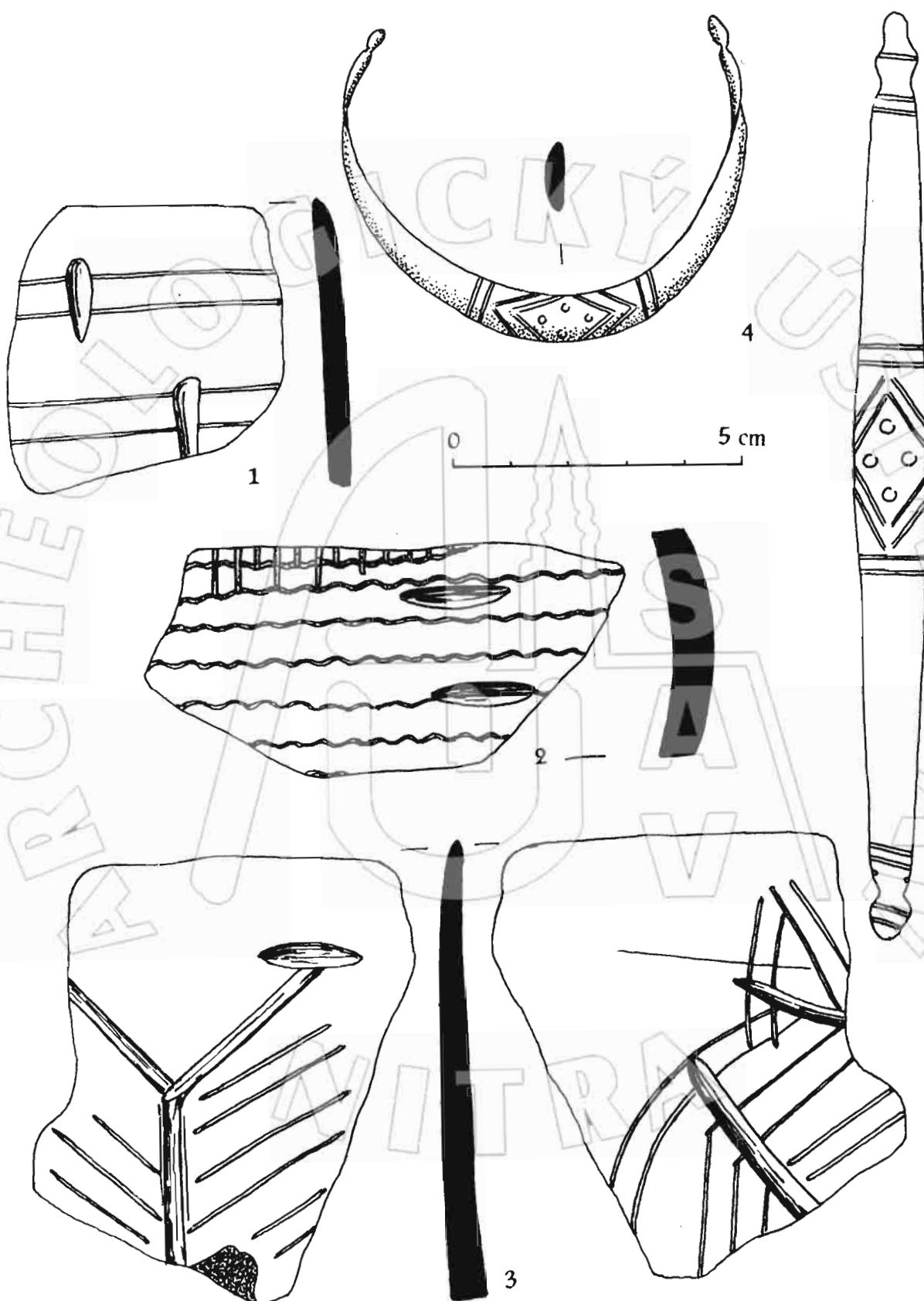
Obr. 49. Mužla, část Čenkov. Objekt 279. (I. Kuzma - P. Šalkovský, s. 140.)

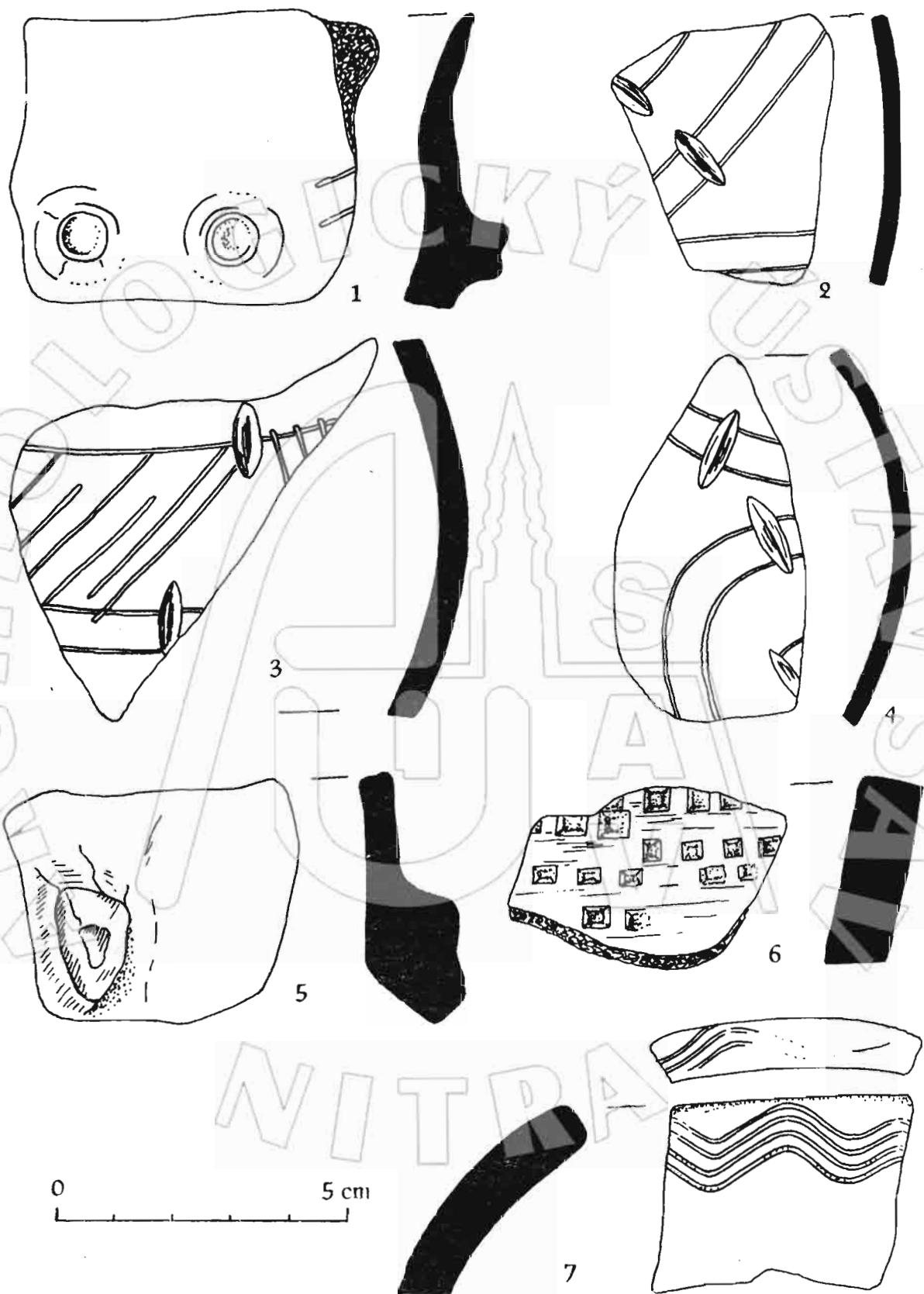
Obr. 50. Mužla, časť Čenkov. Objekt 279. (I. Kuzma - P. Šalkovský, s. 140.)

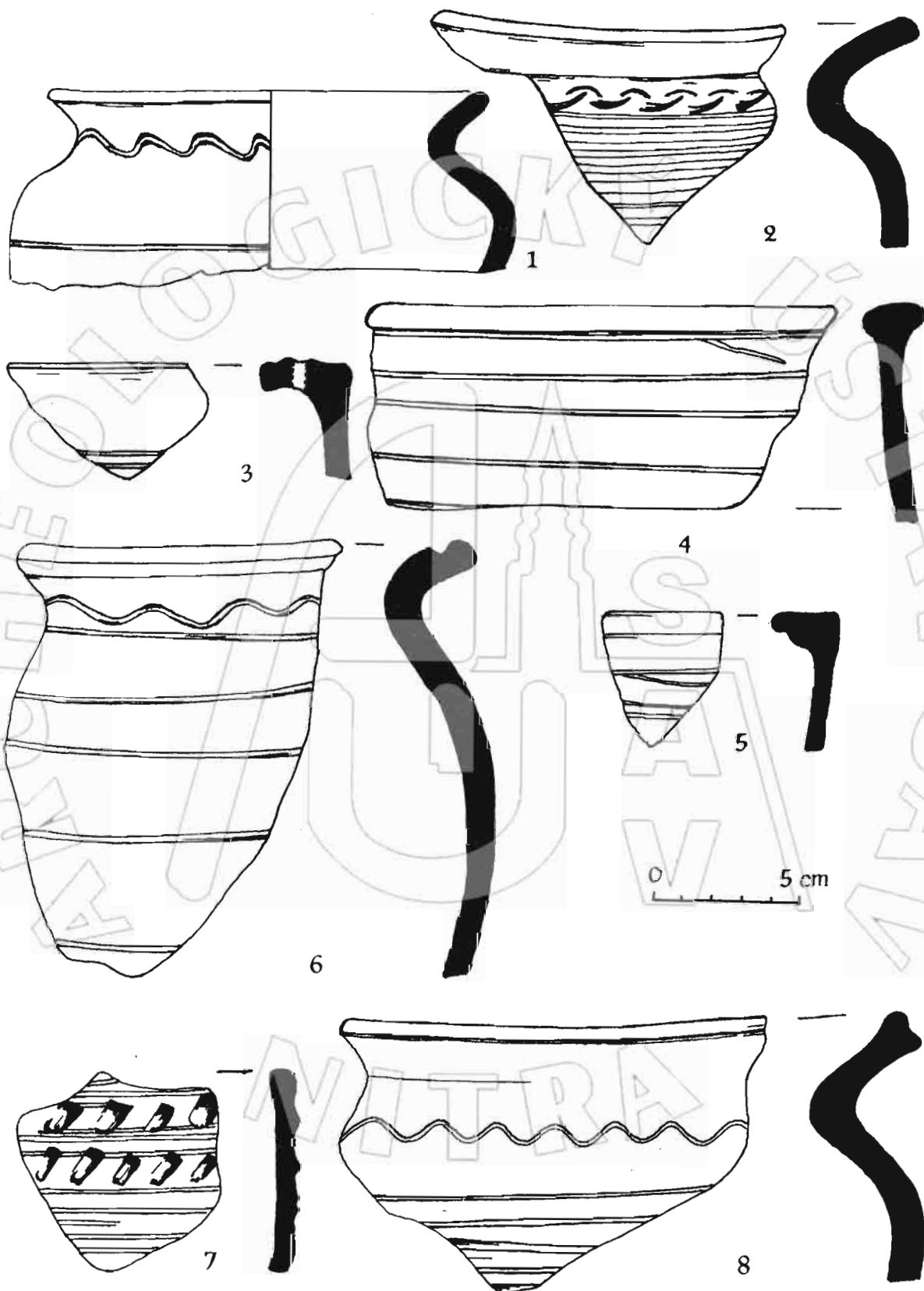
Obr. 51. Iža /Leányvár/. Pôdorysná situácia v priestore juhovýchodnej rohovej veže. 1 - kompaktné murivo /2. stor./; 2 - drobivé murivo /4. stor./; 3 - čierohnedá zemina zmiešaná s úlomkami malty, tehál a kamennov; 4 - sivohnedá piesčitá zemina zmiešaná s úlomkami malty, tehál a kamennov; 5 - hneda sprašová zemina zmiešaná s úlomkami malty, tehál a kamennov; 6 - navezená čierohnedá hlinitá zemina; 7 - čierohnedá hlinitá zemina /pôvodný horizont/; 8 - pieskovitá spraš; 9 - piesčito-hlinitá podložie; 10 - kolové jamy; 11 - zhluky kamenov; 12 - zlomky tehál. [K. Kuzmova - J. Rajtar, s. 142.]

Obr. 52. 1-3 - Dvory nad Zitavou. Črepový materiál; 4 - Bánov. Bronzový náramok (J. Liszka, s. 149.)

Obr. 53. 1-7 - Zemné, časť Gúg. Črepy keramiky želiezovskej skupiny a z 8.-9. stor.
(J. Liszka, s. 149.)

Obr. 54. 1-8 - Nové Zámky. Črepy z 10.-13. stor. (J. Liszka, s. 149.)

Obr. 55. Bratislava, časť Devín /predhradie/. 1 - porušené ohnisko s fragmentmi hrncovitej nádoby z neskorej doby rímskej; 2 - podlaha so závažím z porušeného objektu z neskorej doby rímskej. (A. Maarová, s. 151.)

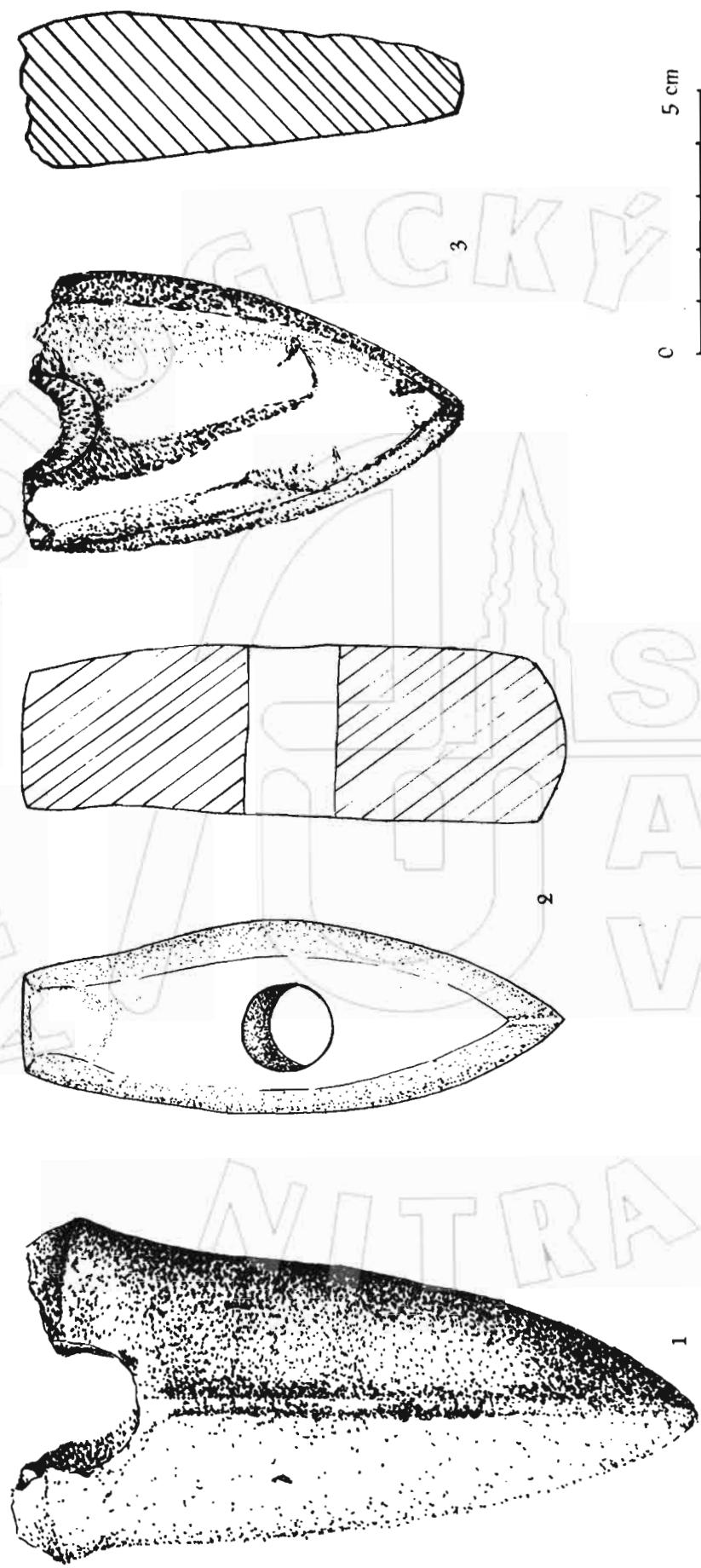

Obr. 56. Bratislava, časť Devín /predhradie/. 1 - porušená zemnica zo staršej doby halštatskej so zásobnými jamami a s kolovými jamkami; 2 - časť polozemnice z neskorej doby laténskej s kolovými jamkami. [A. Maarová, s. 151.]

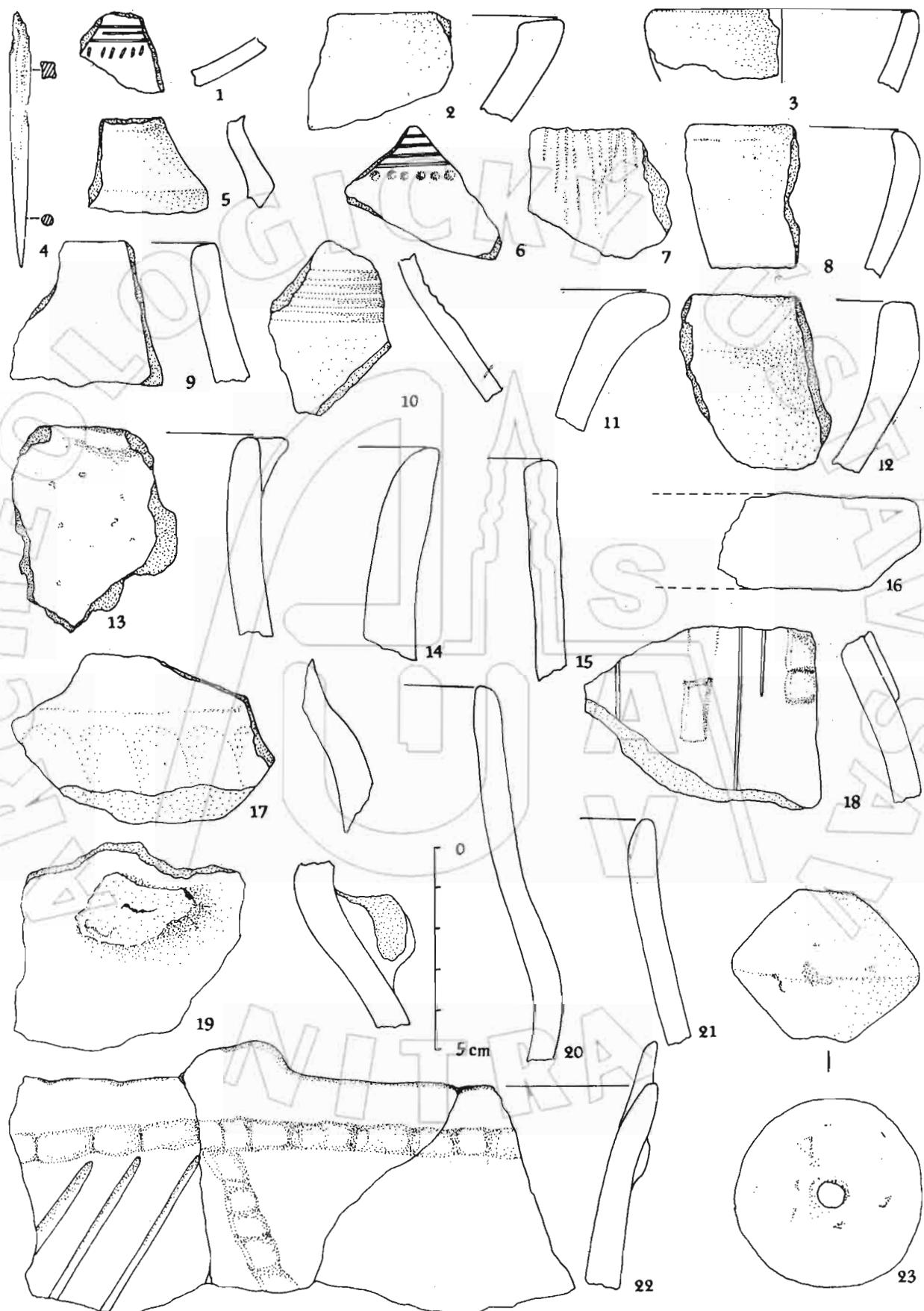

Obr. 57. Bratislava,
časť Devín /predhra-
die/. 1 - polozemni-
ca z neskorej doby
laténskej so zásob-
nou jamou a s kolo-
vými jamkami; 2 -
časti polozemníc
z neskorej doby la-
ténskej s kolovými
jamkami. (A. Maarová,
s. 151.)

Obr. 58. 1 - Bacúrov /Breziny/. Fragment pieskovcového sekeročiatu. Eneolit; 2, 3 - Slovenská Ľupča /jaskyňa driecky/. Pieskovcové sekeročiaty. Eneolit. [M. Mácelová, s. 153.]

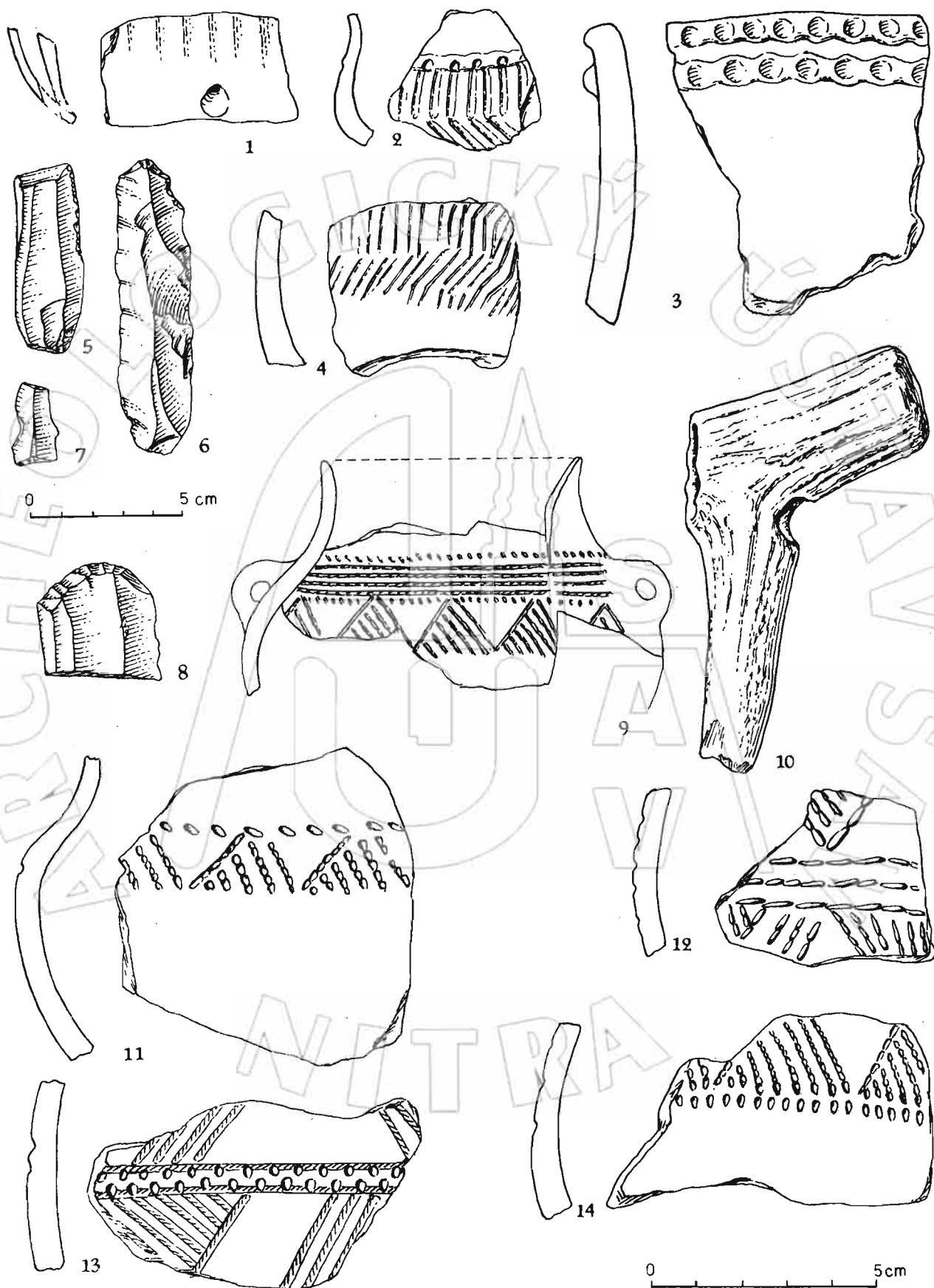

Obr. 59. Zádielske Dvorníky. 1-16 - časť Zádiel; 17-23 - časť Dvorníky. (E. Mirosšayová, s. 158.)

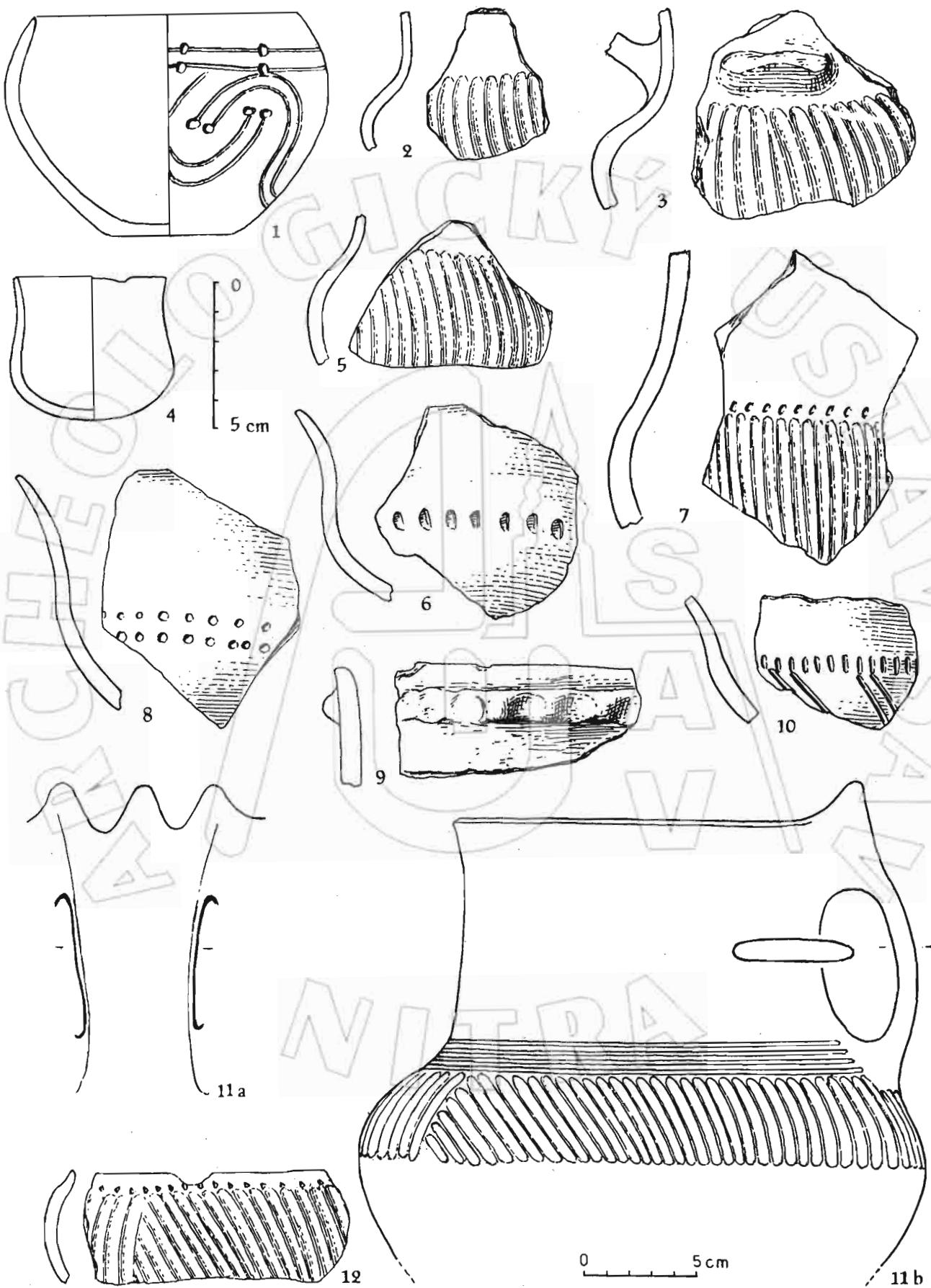

Obr. 60. Vítkovce /Tureň/. 1 - kladlub; 2 - úroveň podlán objektov 17-19; 3 - bronzový krúžok; 4 - fragment čepele dýky; 5, 6 - hlinené sekery. (E. Mirošayová - F. Javorský, s. 160.)

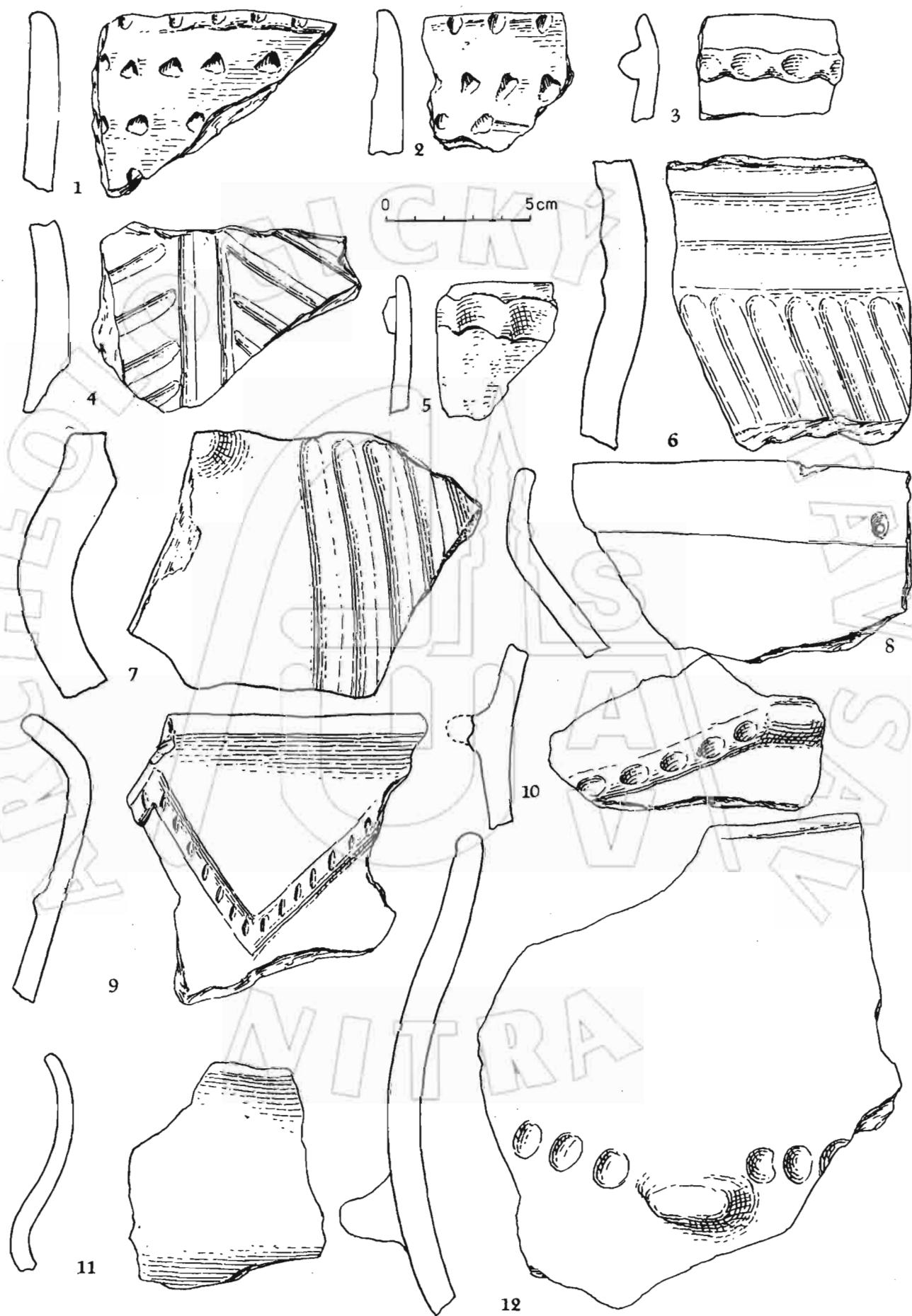
Obr. 61. Bíňa. 1 - dvojsečný meč typu X; 2 - stredoveká hrncovitá nádoba. [G. Nevizánsky, s. 171.]

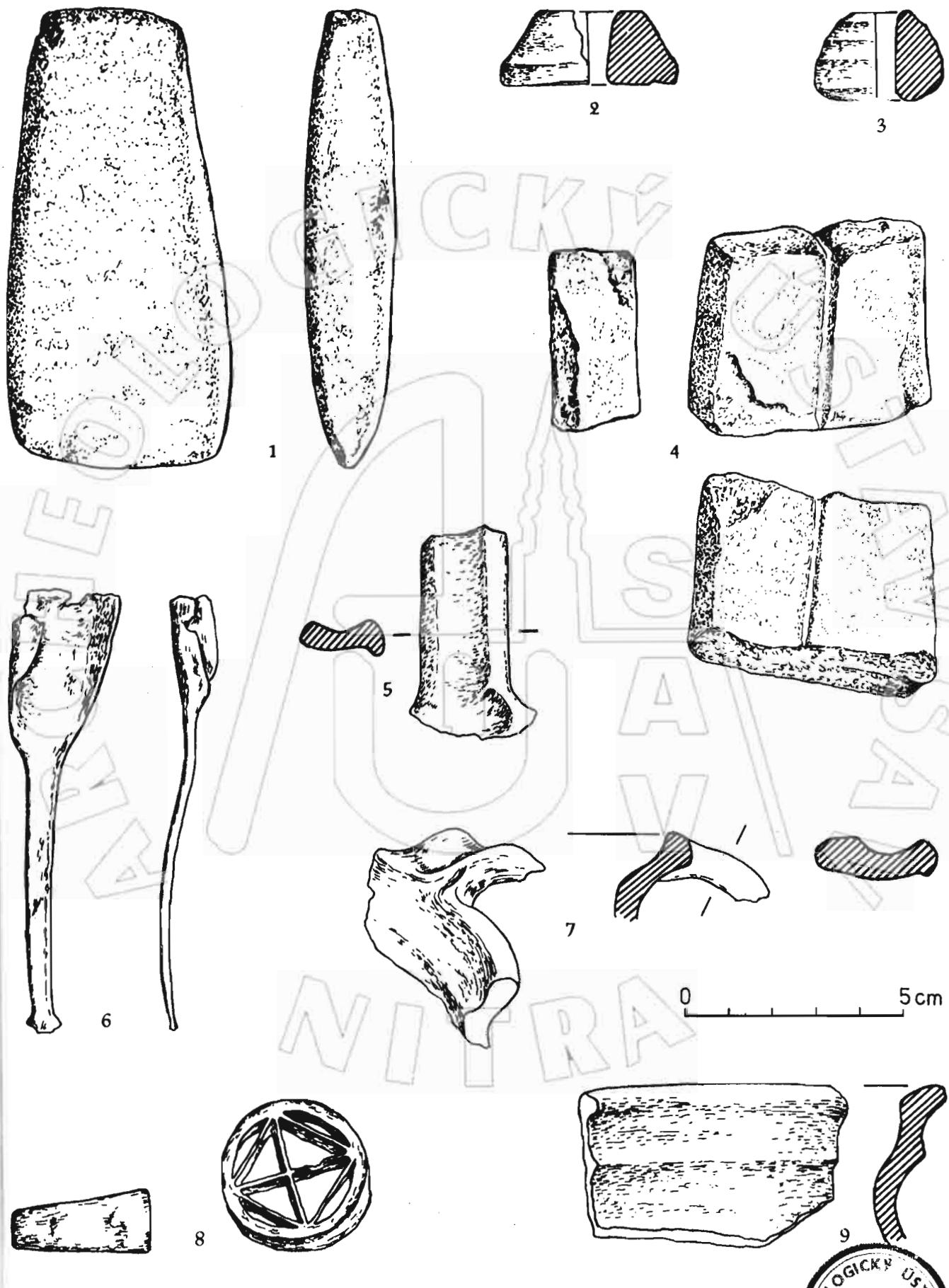
Obr. 62. 1-8 - Vrbové, časť Šterusy; 9 - Trebatice; 10-14 - Kočín. (V. Němejcová-Pavúková, s. 172.)

Obr. 63. Hronské Klačany. 1 - kultúra s lineárной keramikou; 2-12 - badenská kultúra. (V. Němejcová-Pavúková, s. 174.)

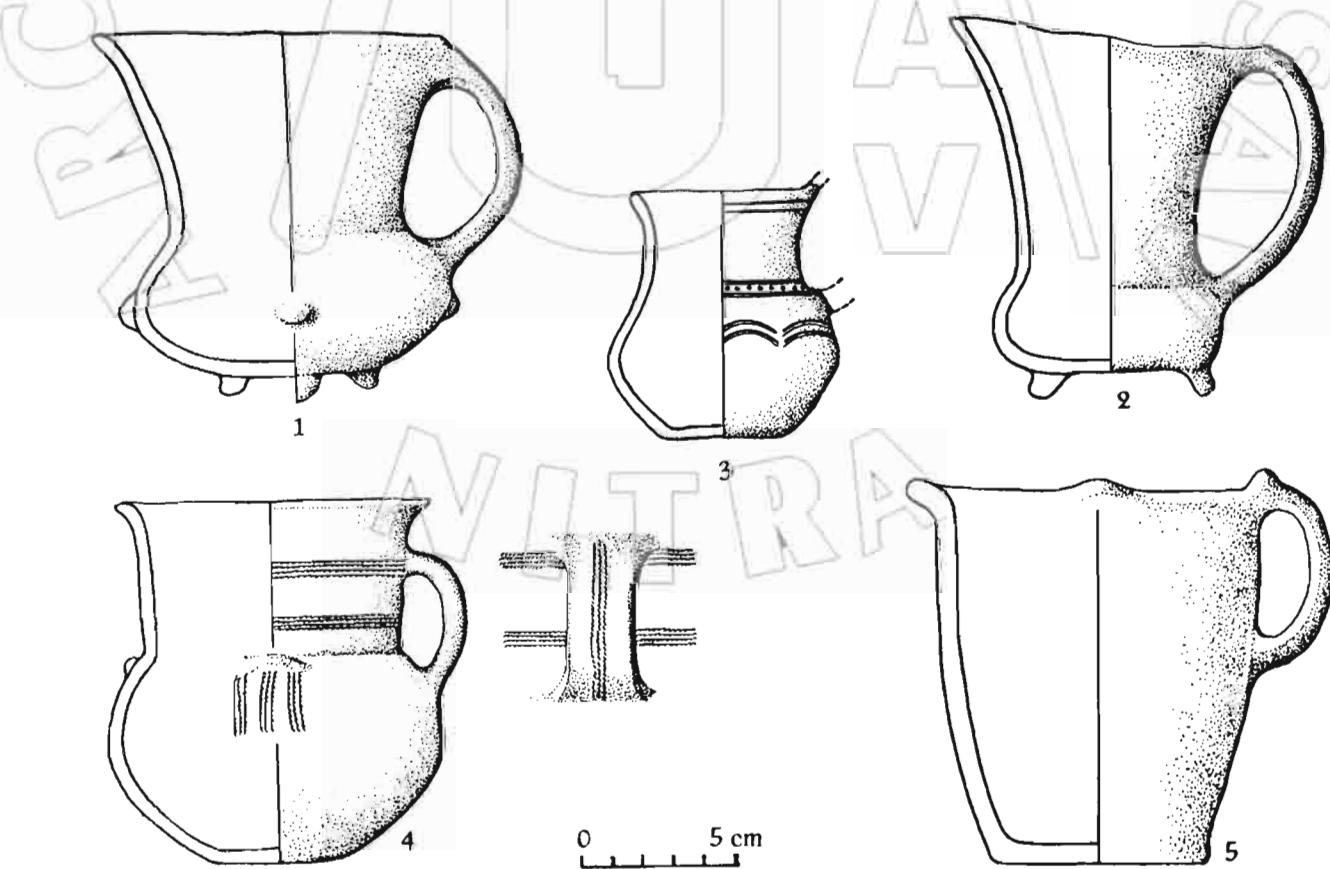
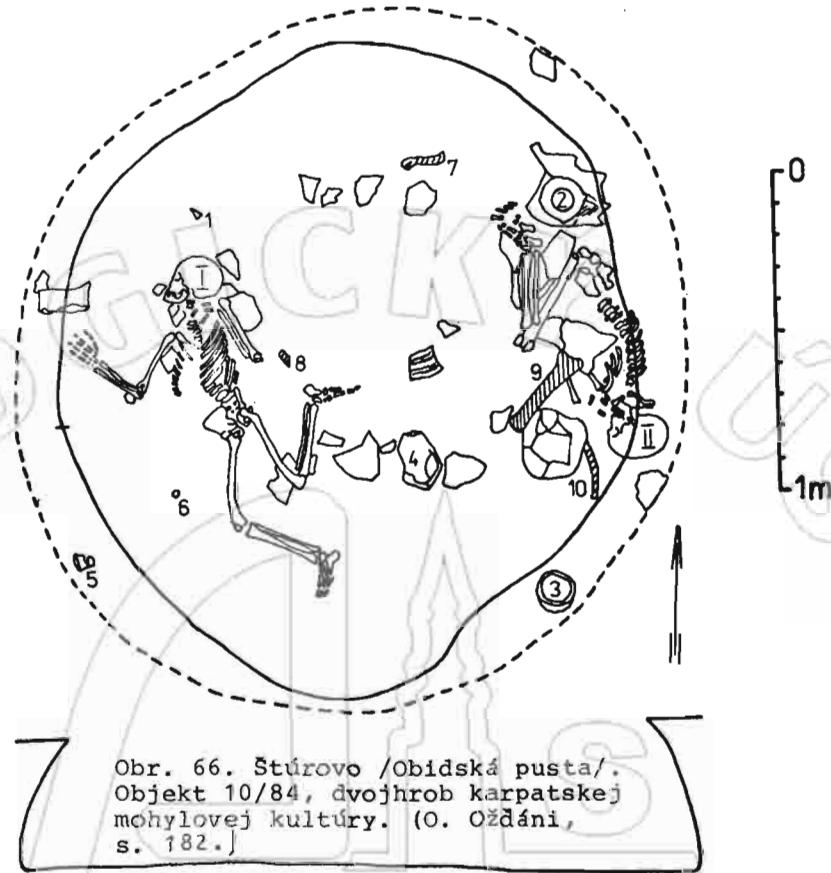

Obr. 64. Hronské Klačany. 1-7 - badenská kultúra; 8-12 - doba halštatská.
(V. Nemejcová-Pavúková, s. 174.)

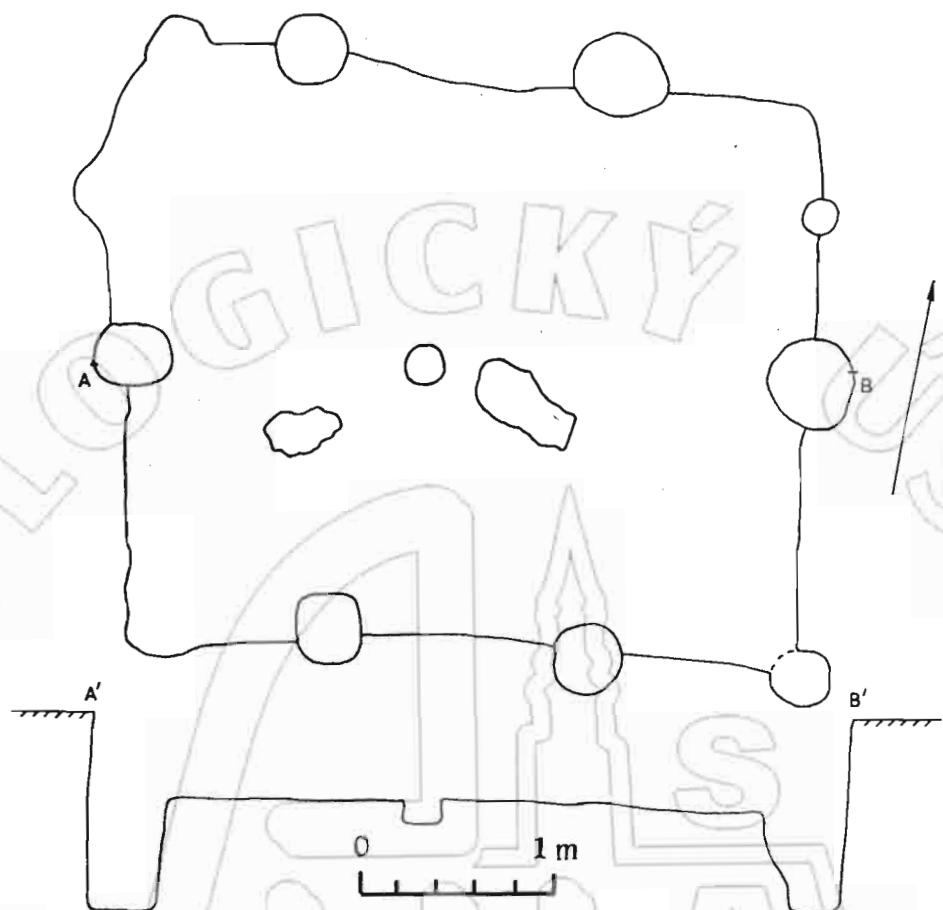

Obr. 65. Štrba a Šuňava /Hrachovisko - Zemské/. Výber nálezov. (B. Novotný)

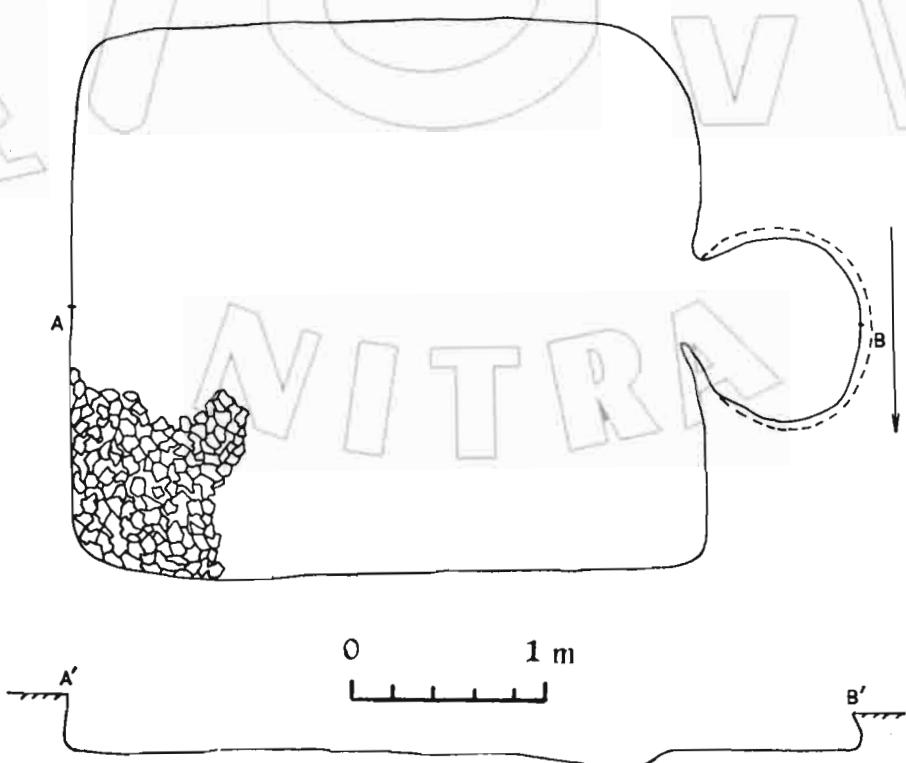

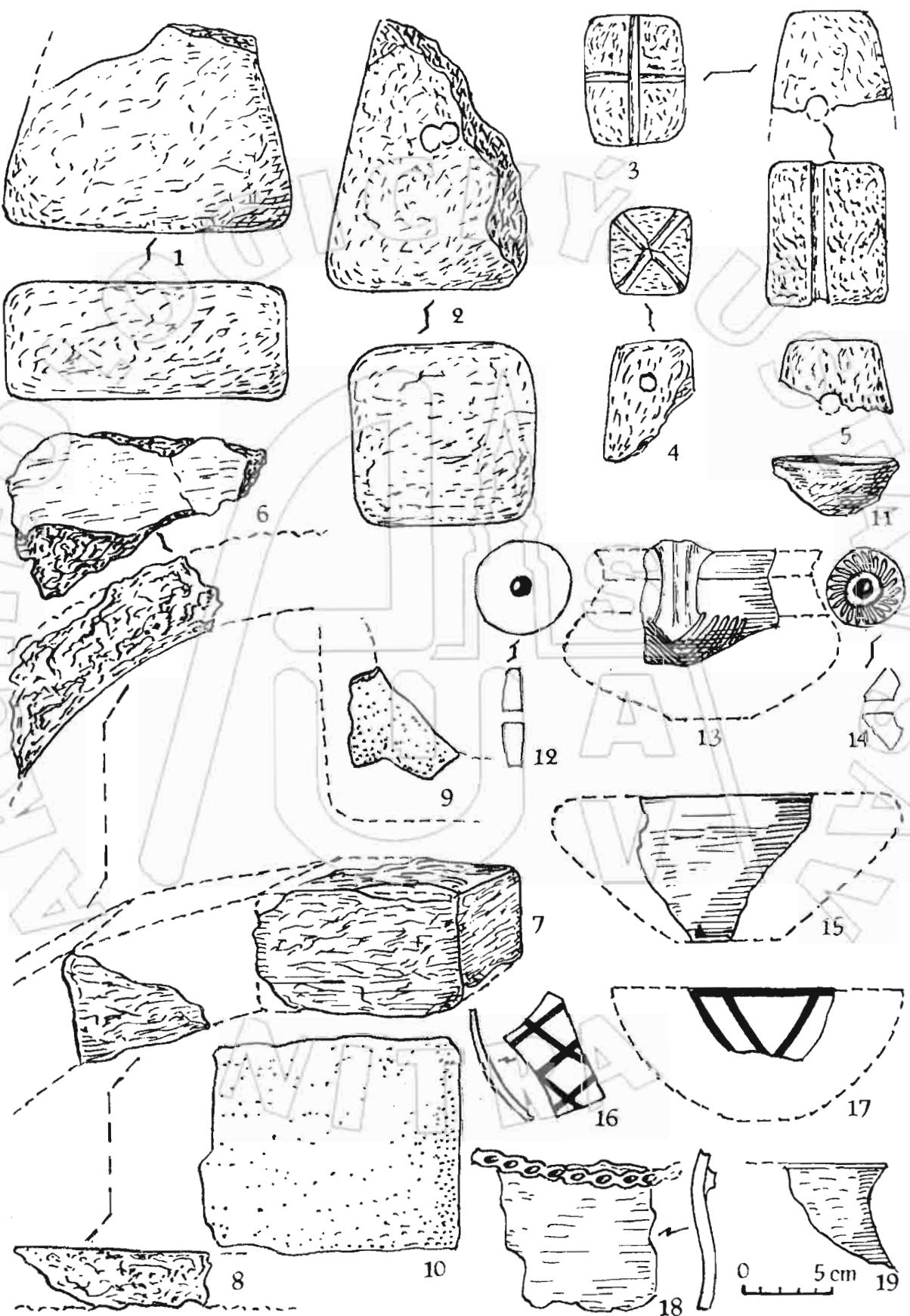
Obr. 67. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 10/84, dvojhrob karpatskej mohylovej kultúry. (O. Oždáni, s. 182.)

Obr. 68. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 32/84, chata zo staršej doby rímskej. [O. Oždáni, s. 182.]

Obr. 69. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 20/84, chata z 9. stor. [O. Oždáni, s. 182.]

Obr. 70. Ipelský Sokolec. Výber nálezov. (J. Paulík, s. 184.)

1

2

Obr. 71. Rakša. 1 - vyberanie žarnovov; 2 - fragmenty a polotovary žarnovov na dne jamy. [K. Pieta, s. 191.]

1

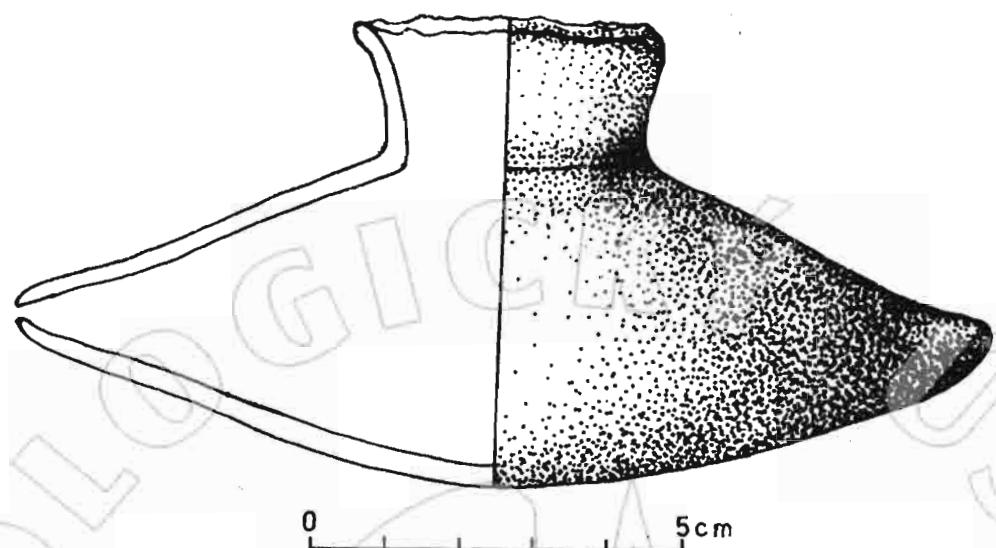

2

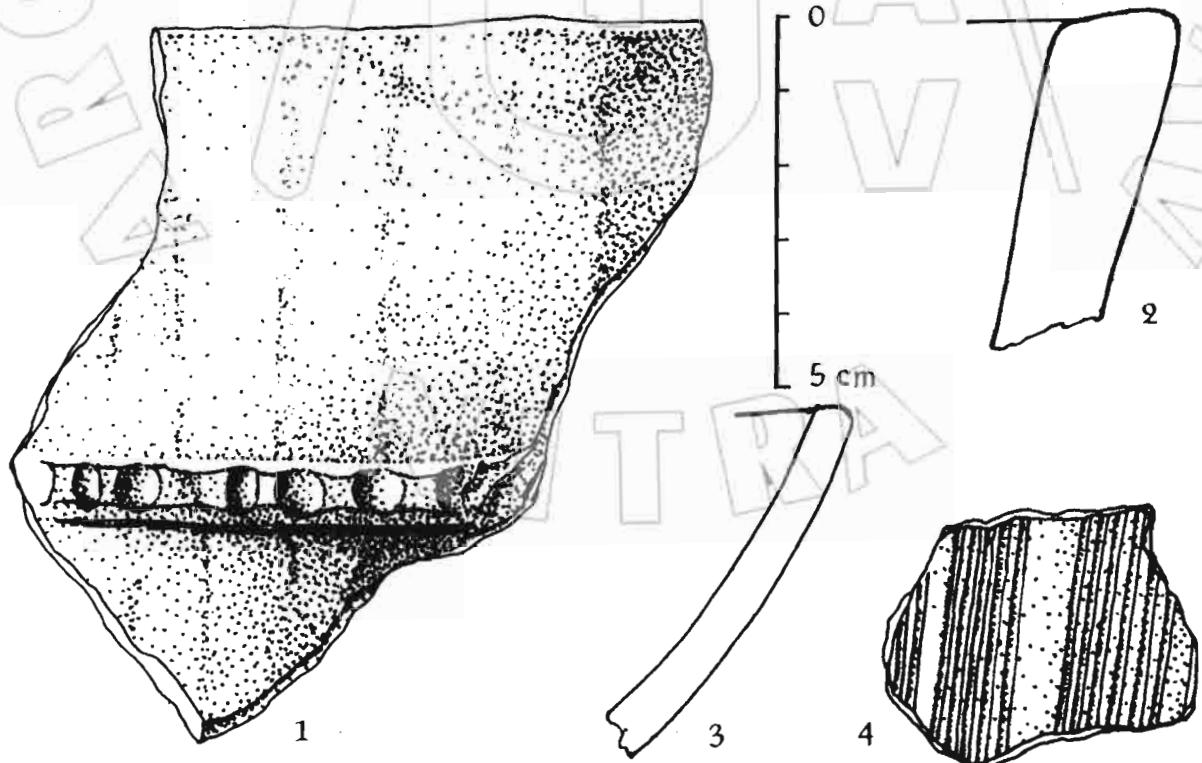
Obr. 72. Liptovská Sielnica /Liptovská Mara I/. 1 - náznaková rekonštrukcia konštrukcie opevnenia severne od brány; 2 - rekonštrukcia čelnej strany južného krídla brány. (K. Pieta - V. Hanuliak, s. 192.)

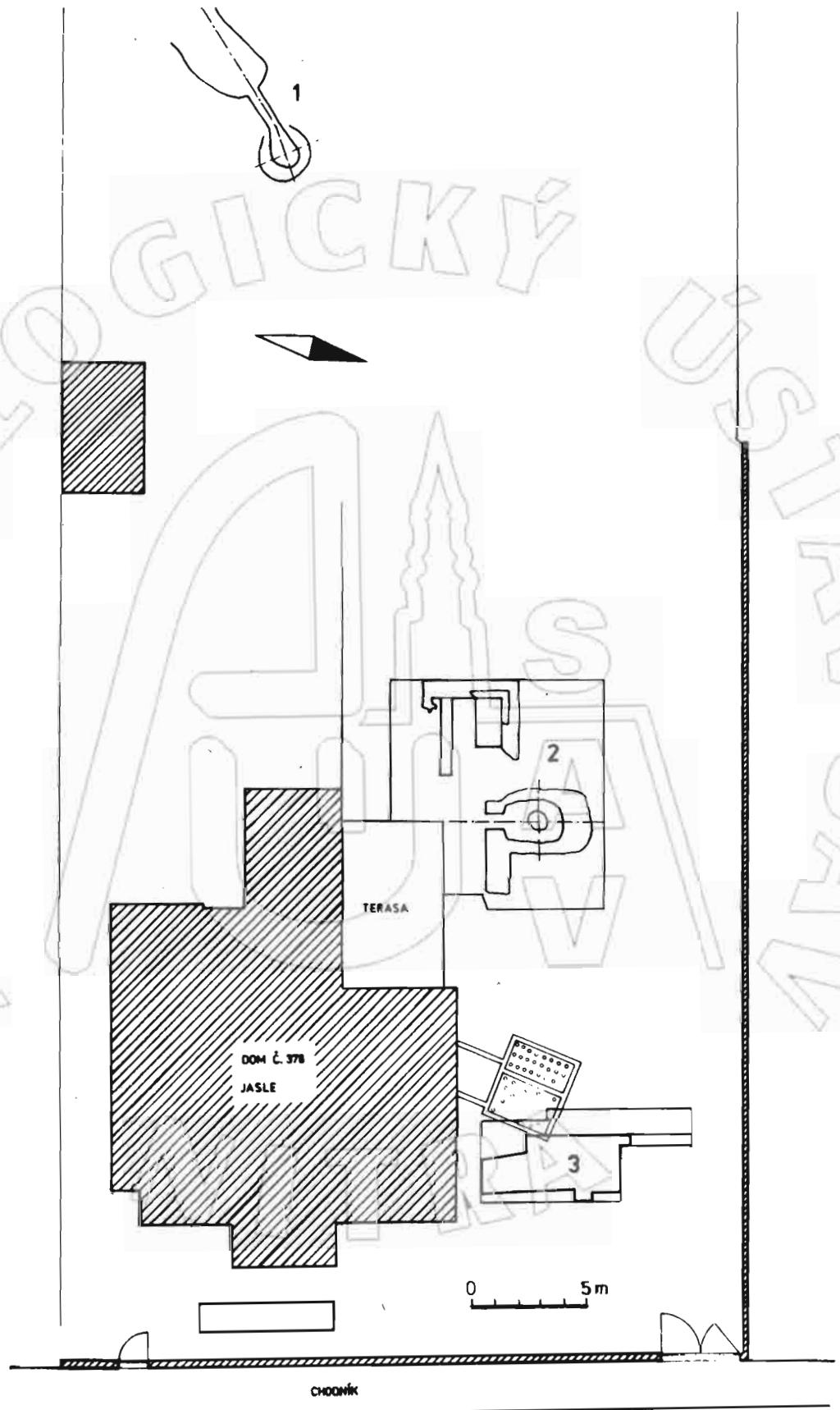
Obr. 73. Liptovská Sielnica /Liptovská Mara I/. Fotogrametrický plán brány opevnenia zo začiatku doby rímskej, doplnený kresbovou rekonštrukciou. (K. Pieta - V. Hanuliak, s. 192.)

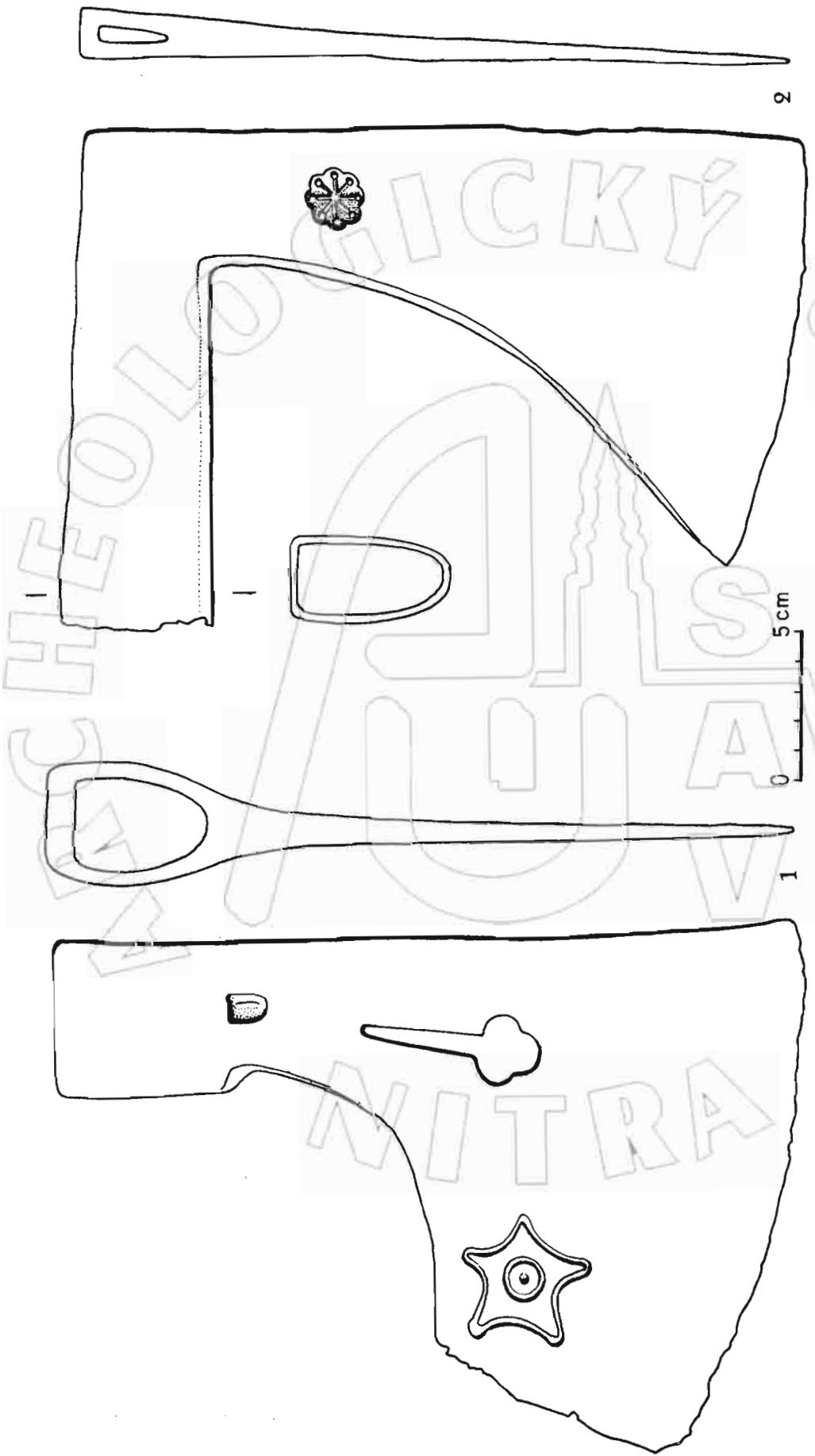
Obr. 74. Bohdanovce nad Trnavou. Kultová nádobka z mladšej doby bronzovej zo zbierky P. Pobieckeho. (M. Pichlerová, s. 195.)

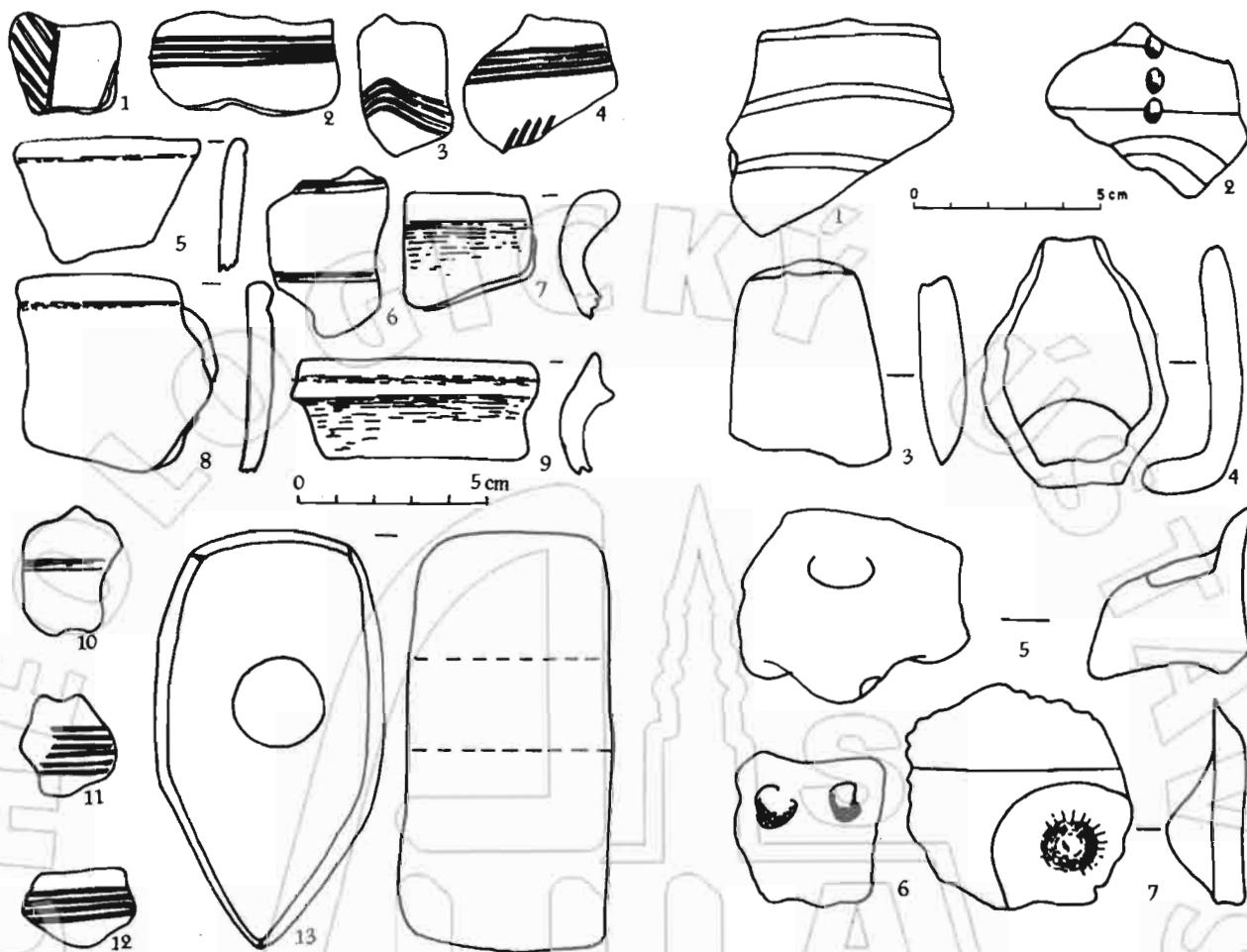
Obr. 75. Ivanka pri Dunaji. Výber črepov zo sídliska z doby bronzovej. (M. Pichlerová, s. 197.)

Obr. 76. Bratislava, časť Rusovce /Gerulata/. Výrobné stredisko: objekt 1, 2 - preskúmané M. Pichlerovou, objekt 3 /pec na pálenie tehál/ - podla A. Radnótiho. (Pichlerová, s. 198.)

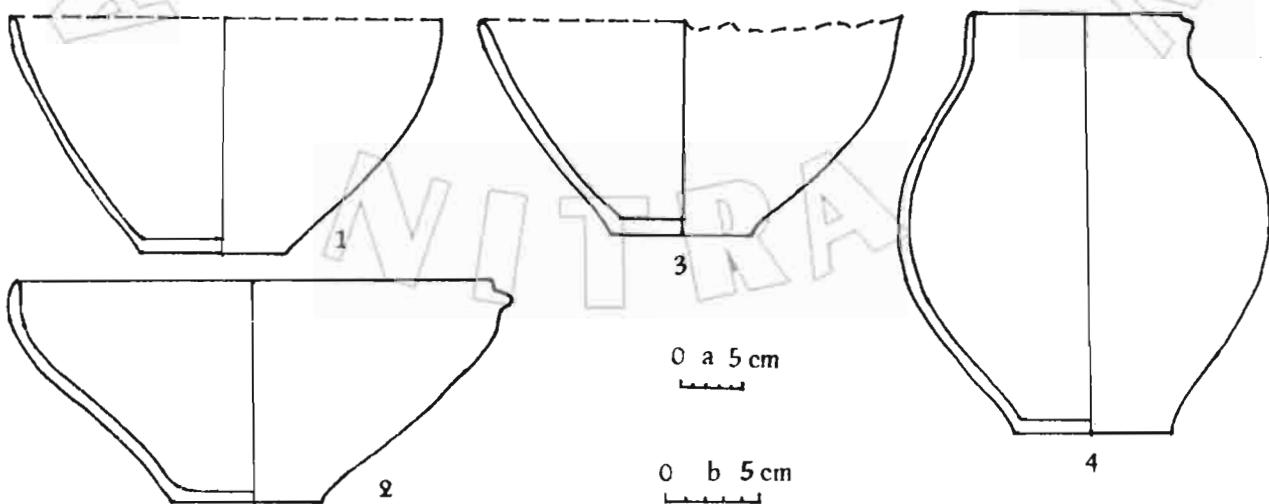

Obr. 77. Nový Tekov. Sekery so značkami z treťeho hromadného nálezu železných predmetov v riečisku Hrona /kresba M. Novotná/. (A. Ruttka, s. 209.)

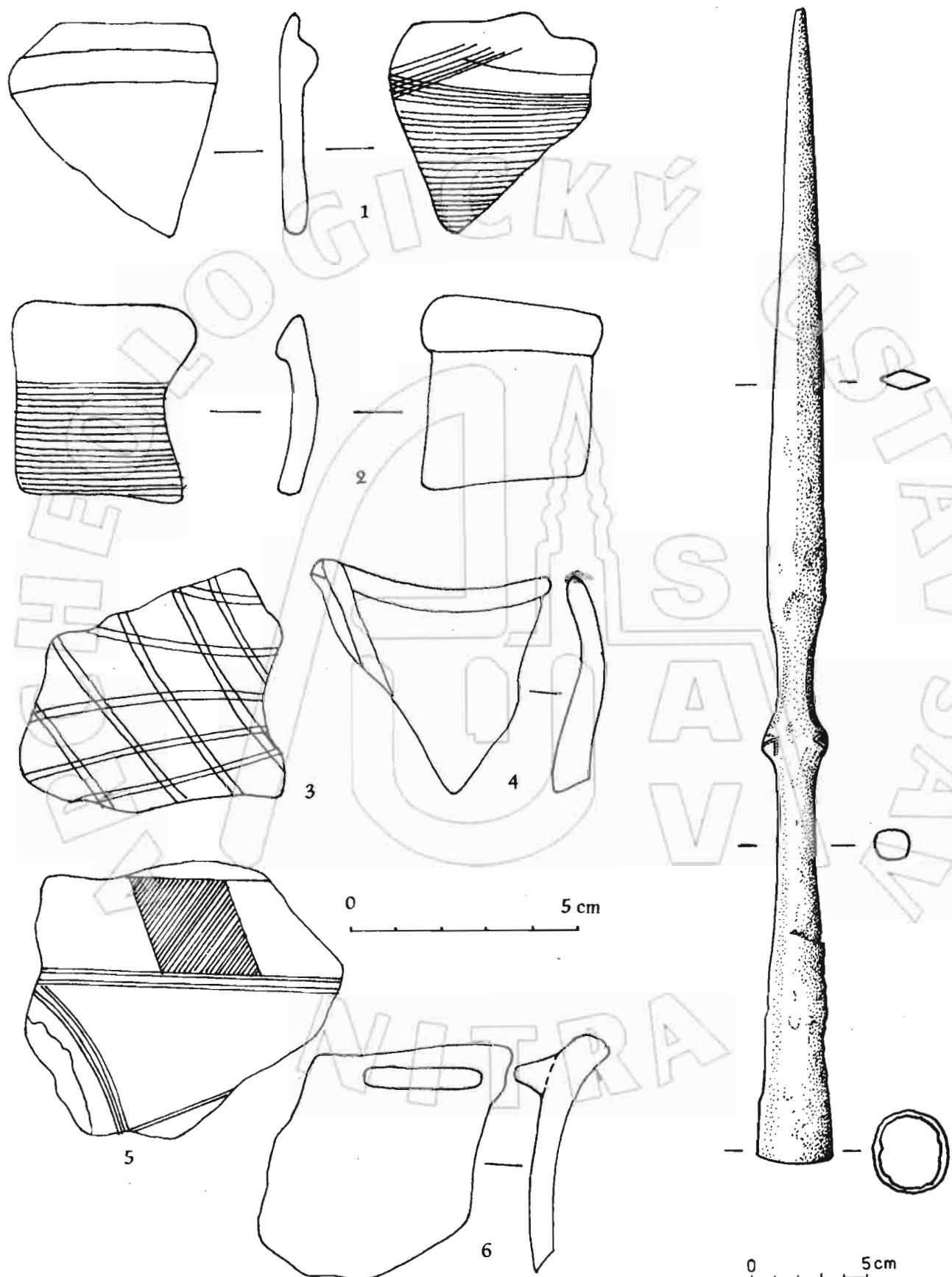

Obr. 78. Nitra, časť Kynek. Výber nálezov. 1, 5, 8, 13 - neskora doba kamenná; 2-4, 12 - 9. stor.; 6, 7, 9-11 - 10.-12. stor. (M. Ruttkay, s. 210.)

Obr. 79. Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Žitavou /Nádaš/. Výber nálezov. (J. Ruttkayová, s. 211.)

Obr. 80. Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Žitavou /Gočol/. Nádoby z objektov skupiny Kosihy-Čaka. 1 - objekt 17/84; 2 - objekt 16/84; 3, 4 - objekt 12/84. Mierka a - 1, 3, 4; b - 2. (J. Ruttkayová, s. 212.)

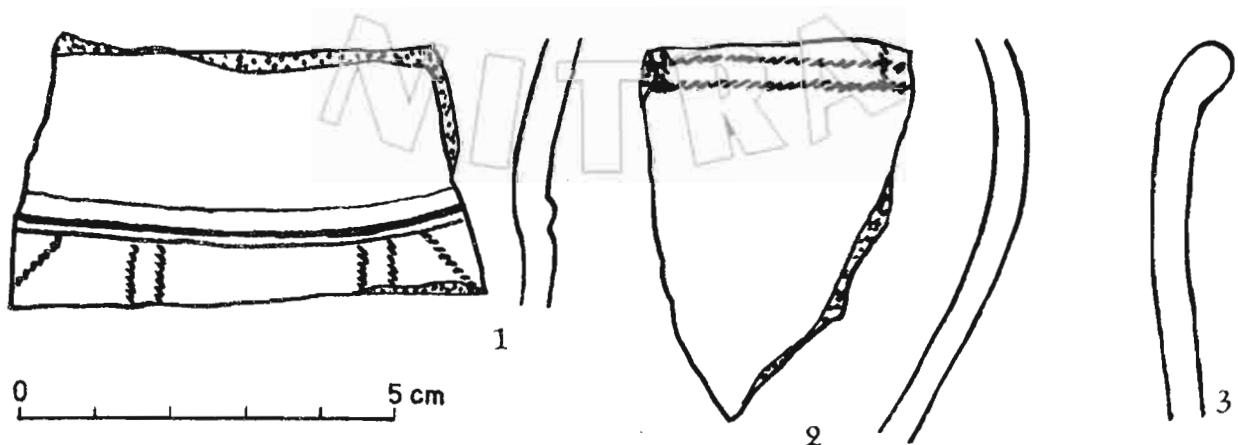

Obr. 81. Tesárske Mlyňany, časť Tesáre nad Žitavou /Gočol/. Výber črepov z objektov skupiny Kosihy-Čaka. 1, 2 - objekt 7/84; 3 - objekt 3/84; 4 - objekt 8/84; 5, 6 - objekt 17/84. (J. Ruttkayová, s. 212.)

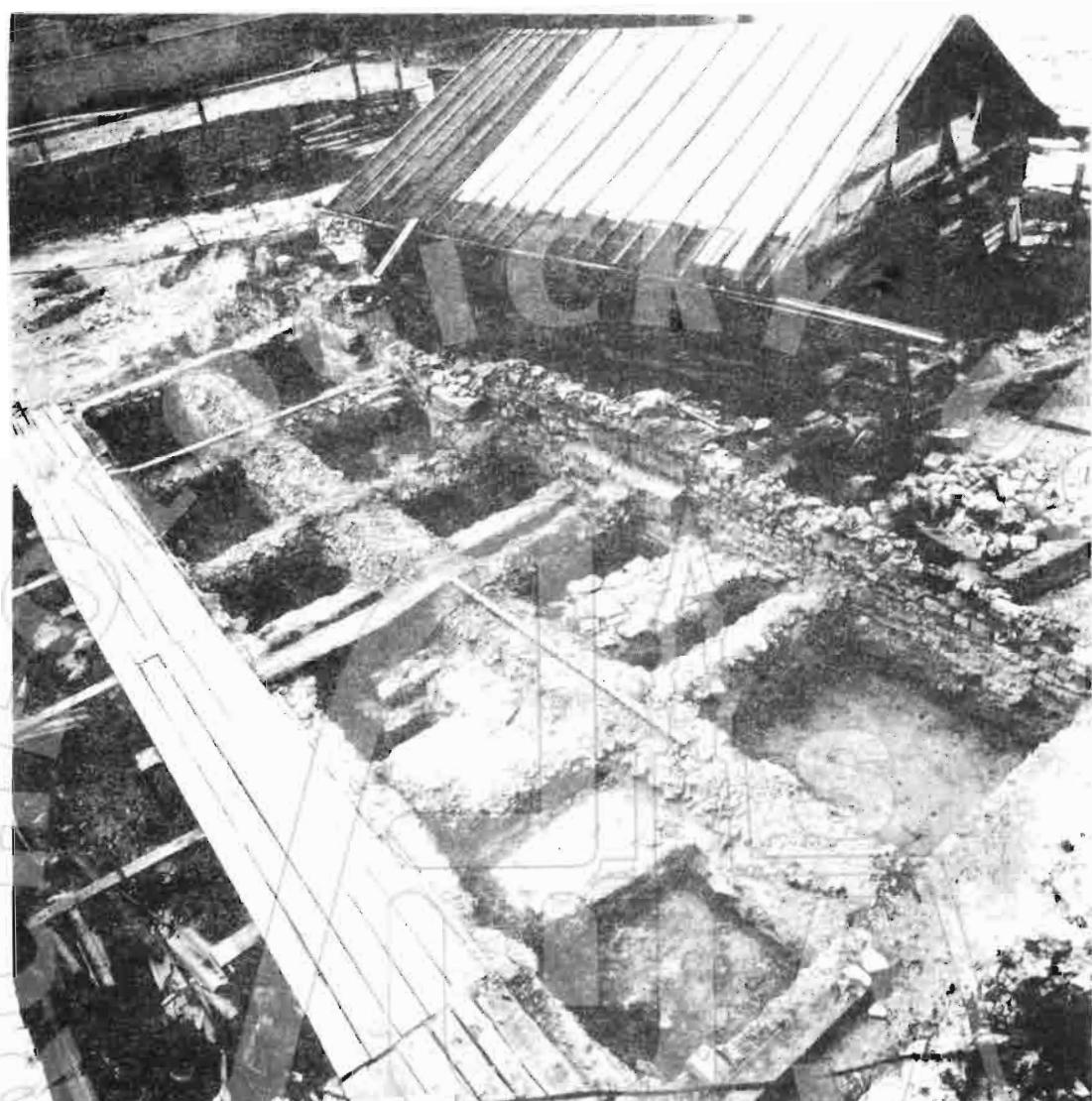
Obr. 82. Kráľová nad Váhom. Železná kopija z 12.-13. stor. [M. Slivka, s. 213.]

Obr. 83. Letanovce /Kláštorisko/. Komorová kachlica z pece obytného domčeka z 2. pol. 15. stor. (M. Slivka, s. 214.)

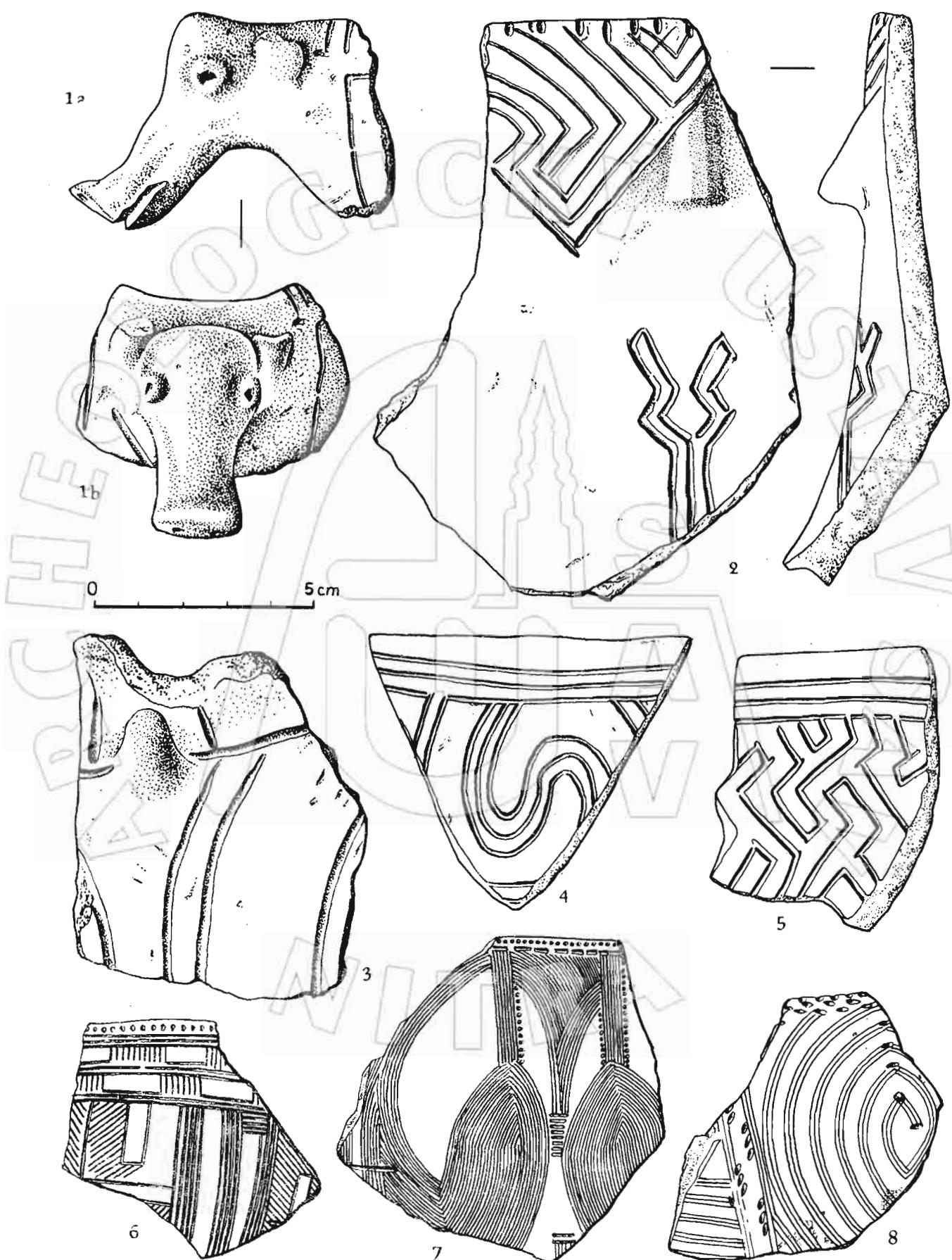

Obr. 84. Bernolákovo. Nálezy zo staršej doby rímskej. (M. Slivka - V. Turčan, s. 218.)

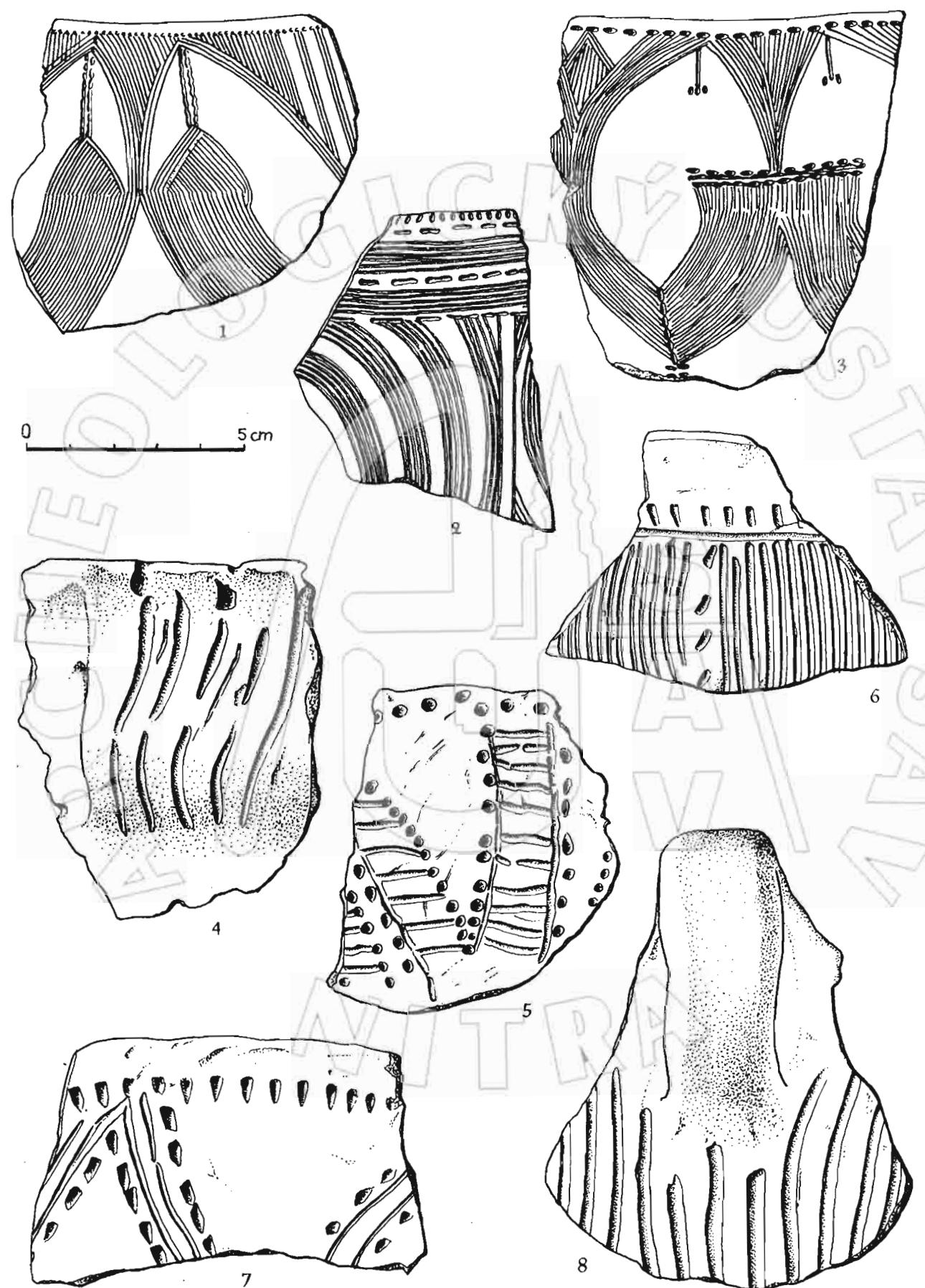

Obr. 85. Bratislava, časť Rusovce /Gerulata, Bergl/. Celkový pohľad na výskum od východu. [L. Snopko, s. 219.]

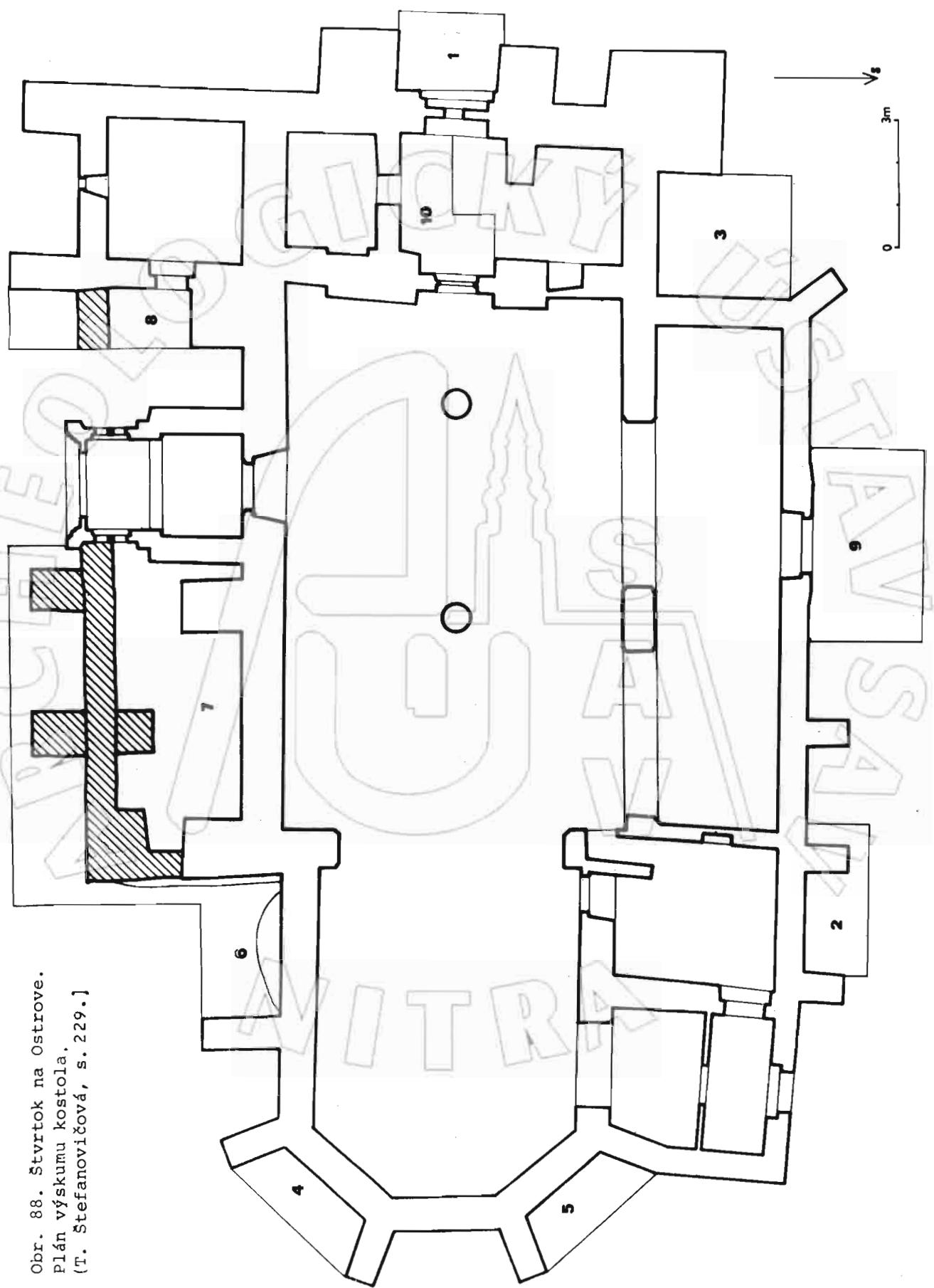
NITRA

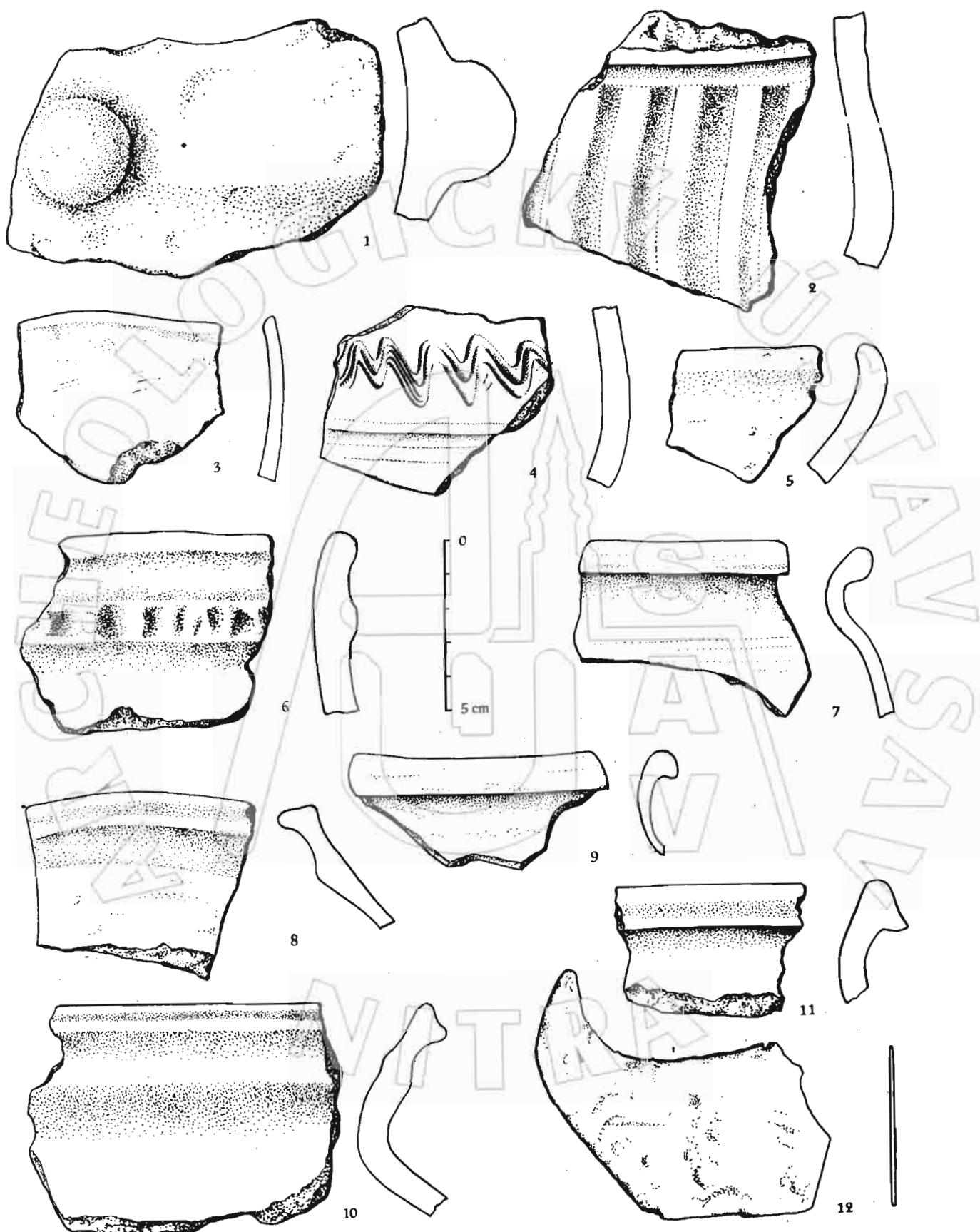
Obr. 86. Sarišské Michaľany. 1-5 - kultúra s východnou lineárnu keramikou /skupina Tiszadob/; 6-8 - bukovohorská kultúra. (S. Siška, s. 226.)

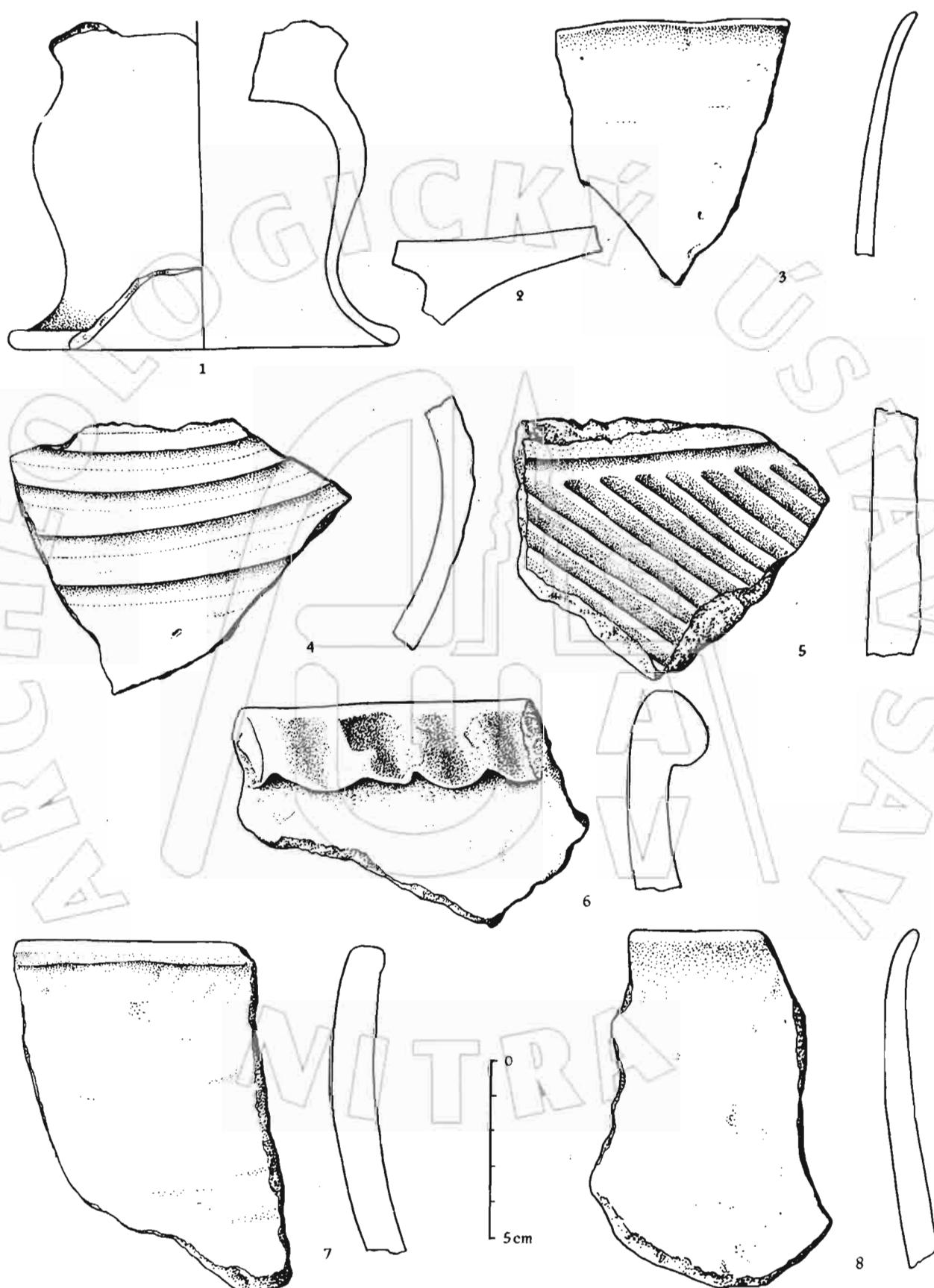
Obr. 87. Šarišské Michalany. 1-3 - bukovohorská kultúra; 4-8 - kultúra s kanelovanou keramikou. [S. Šiška, s. 226.]

Obr. 88. Štvrtok na Ostrove.
Plán výskumu kostola.
(T. Štefanovičová, s. 229.)

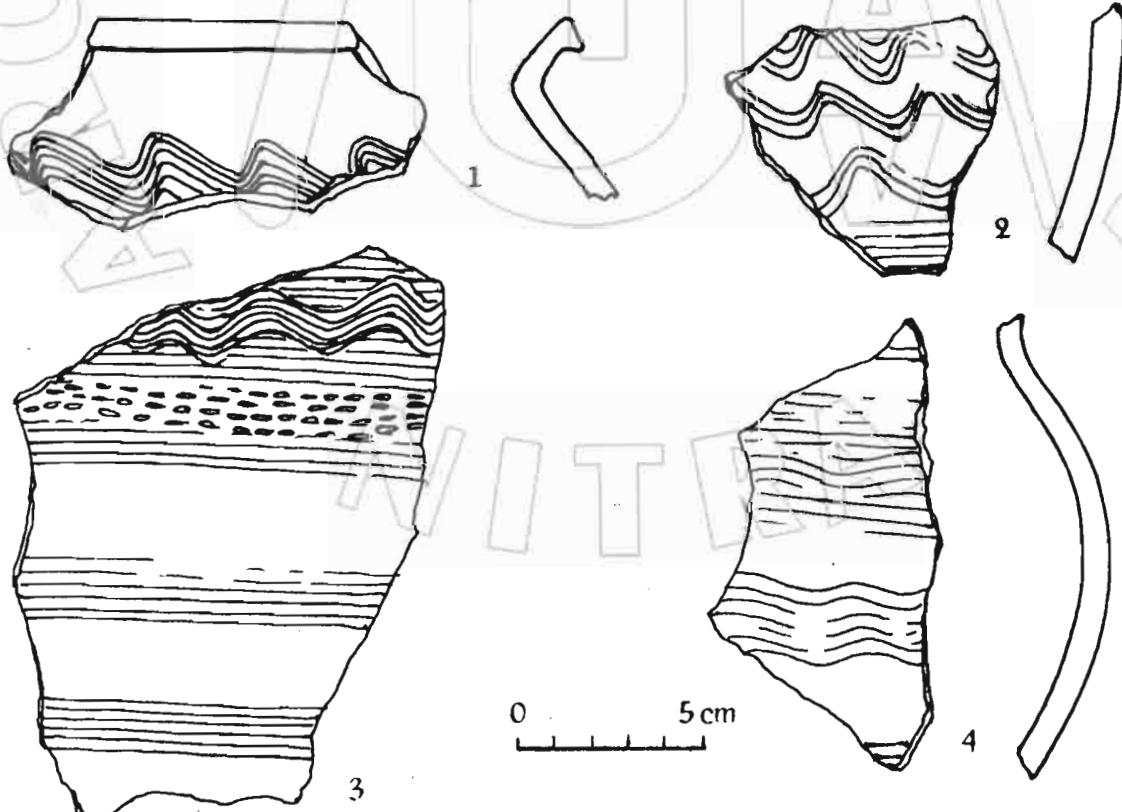
Obr. 89. Výber nálezov. 1-8, 11, 12 - Komjatice /Vicena/; 9, 10 - Komjatice /Panský kanál/. [A. Točík, s. 231.]

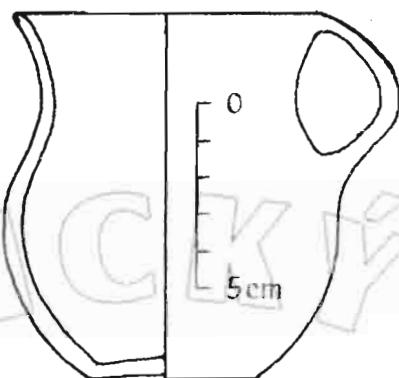
Obr. 90. Výber nálezov. 1-7 - Komjatice /Panský kanál/; 8 - Komjatice /Vicena/.
(A. Točík, s. 231.)

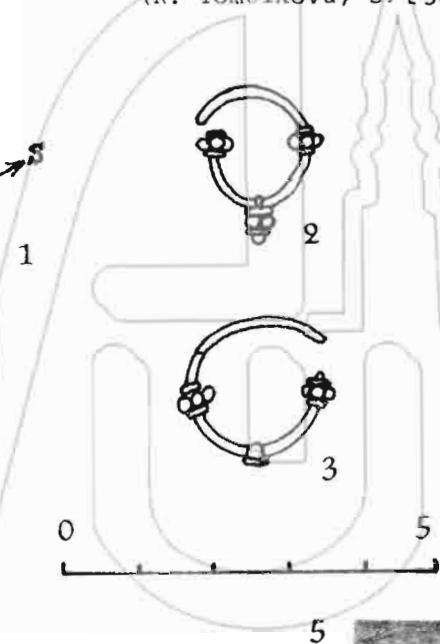
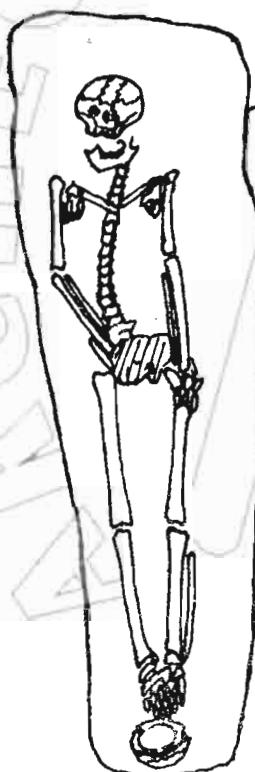
Obr. 91. Výber nálezov. 1 - Dvory nad Žitavou; 2, 3 - Michal nad Žitavou. (A. Točík, s. 231.)

Obr. 92. Bratislava /Partizánska ul. 2/. Slovanský črepový materiál.
[K. Tomčíková, s. 235.]

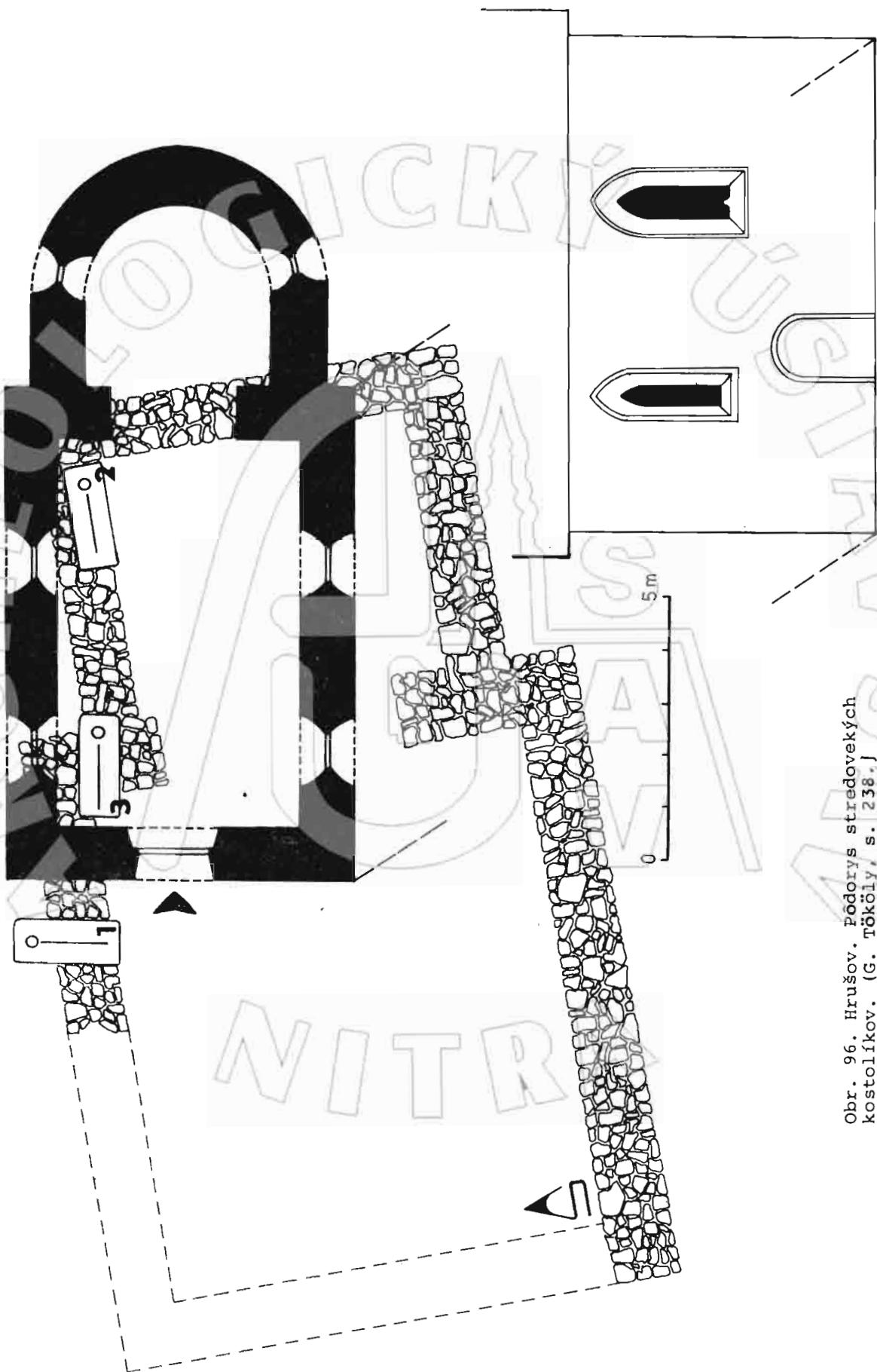
Obr. 93. Šurany, časť Nitriansky Hradok. Džbánok madarovskej kultúry.
(K. Tomčíková, s. 234.)

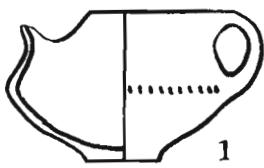
Obr. 94. Ipeľský Sokolec. Hrob 1/84.
1 - plán hrobu; 2-4 - nálezy; 5 -
odkrytý hrob. (K. Tomčíková, s. 235.)

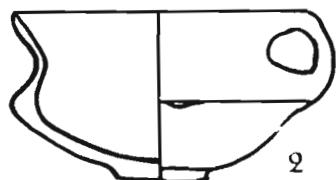
Obr. 95. Banská Štiavnica. 1 - kamenné murovivo hradby, lemujúcej areál Kammerhofu z JZ, s dvoma prístavbami; 2 - úsek hradby v mieste vstupu do dolného nádvoria Kammerhofu. (S. Tóthová, s. 236.)

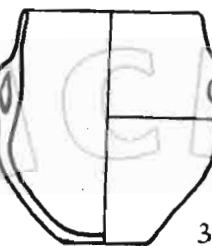
Obr. 96. Hrušov. Pôdorys stredovekých kostolíkov. (G. Tököly, s. 238.)

1

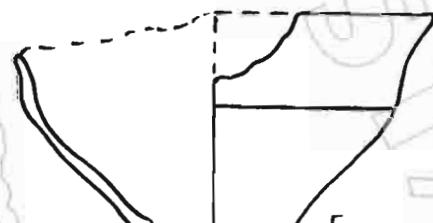
2

3

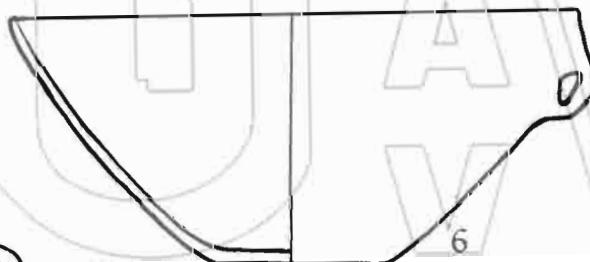

4

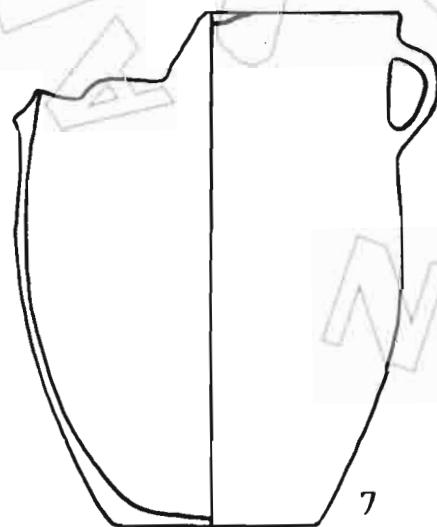

5

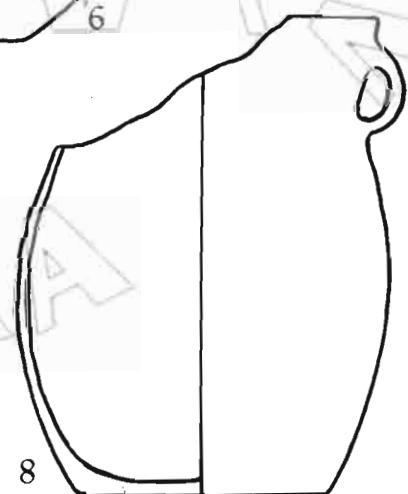
0 b 5 cm

6

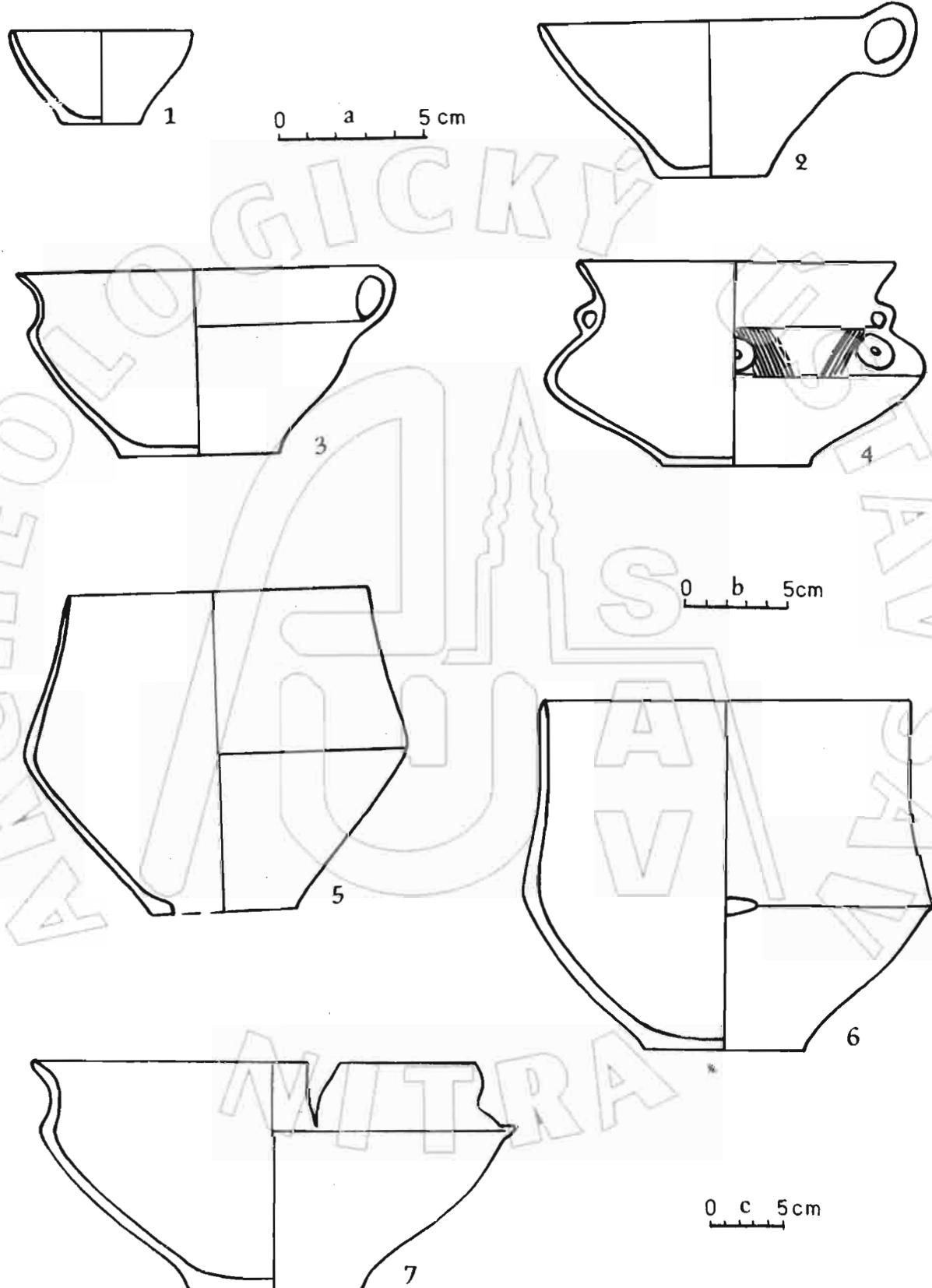

7

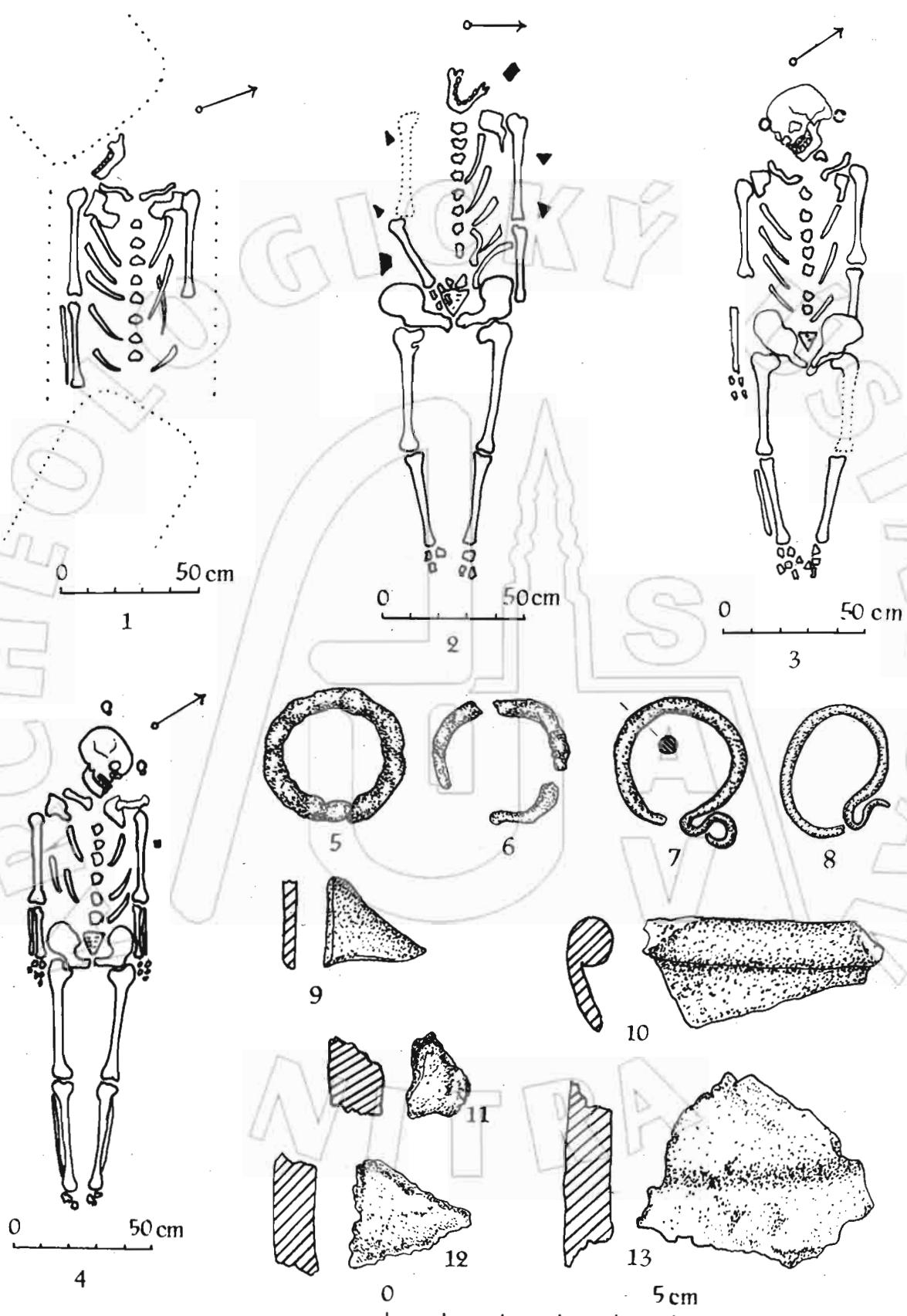

8

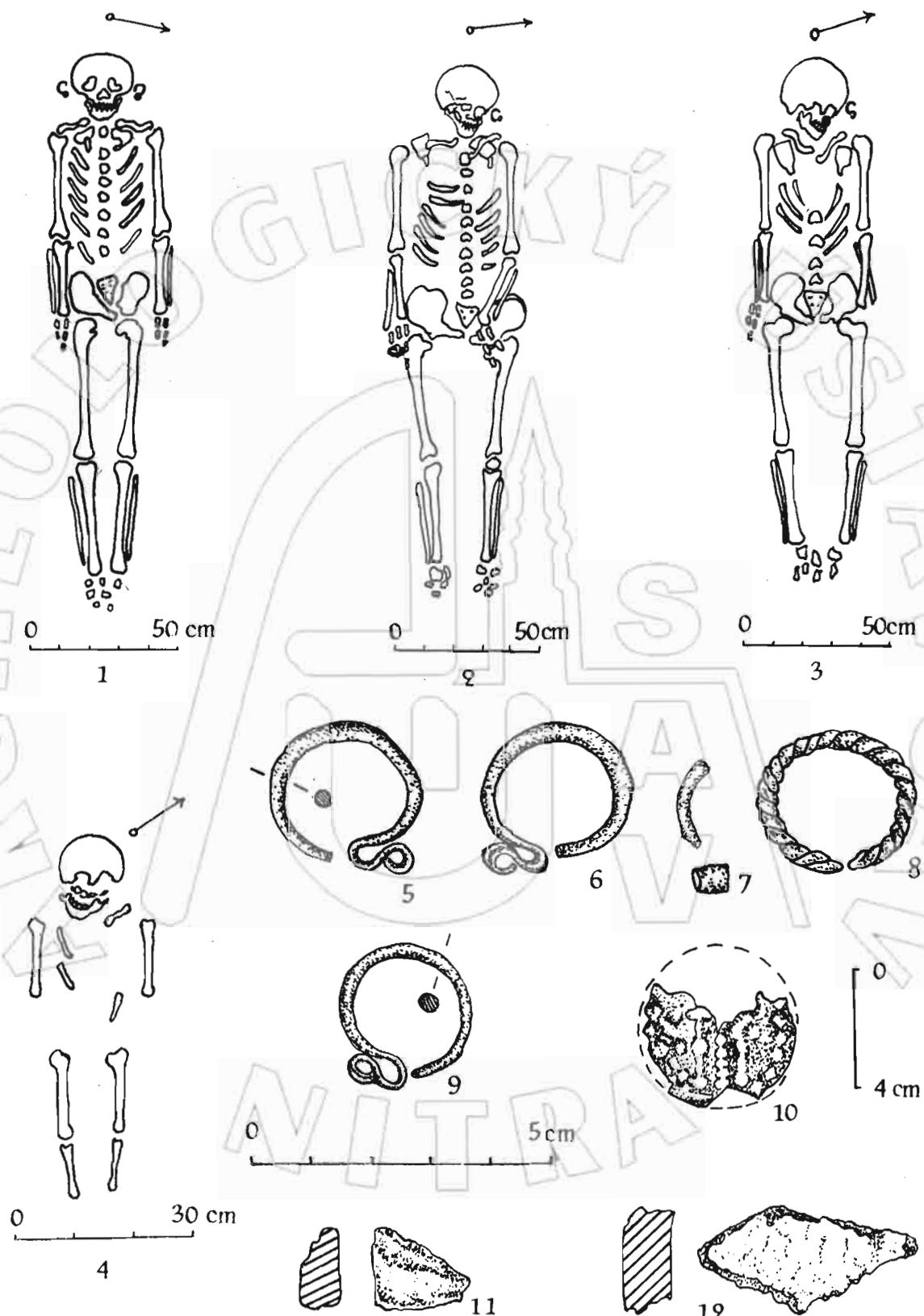
Obr. 97. Ziar nad Hronom /Horné Opatovce, Dlhé diely/. 1 - hrob 39/84; 2, 4 - hrob 43/84; 3, 7 - hrob 40/84; 5, 8 - hrob 56/84; 6 - hrob 37/84. Mierka a - 1-4, 6; b - 5, 7, 8. (G. Trgina, s. 240.)

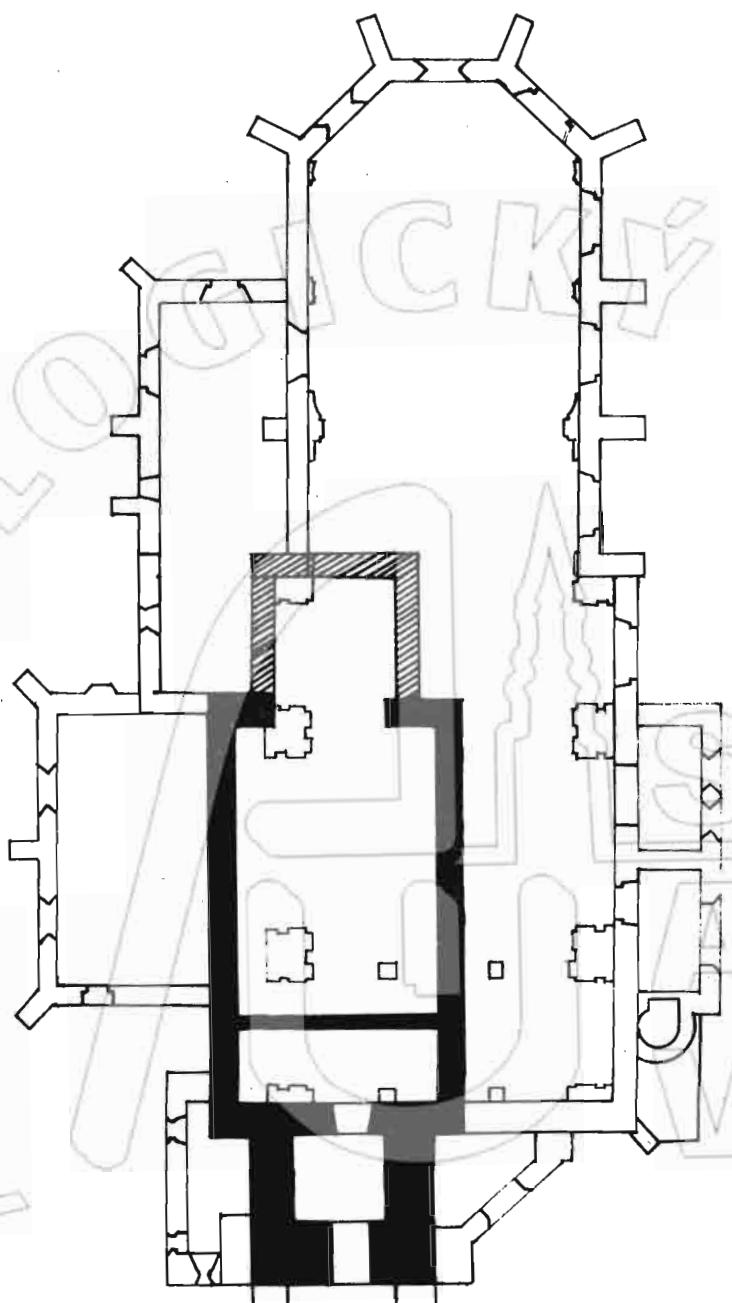
Obr. 98. Žiar nad Hronom /Horné Opatovce, Dlhé diely/. 1, 6, 7 - hrob 46/84; 2 - hrob 33/84; 3-5 - hrob 45/84. Mierka a - 1, 2; b - 7; c - 3-6. (G. Trgina, s. 240.)

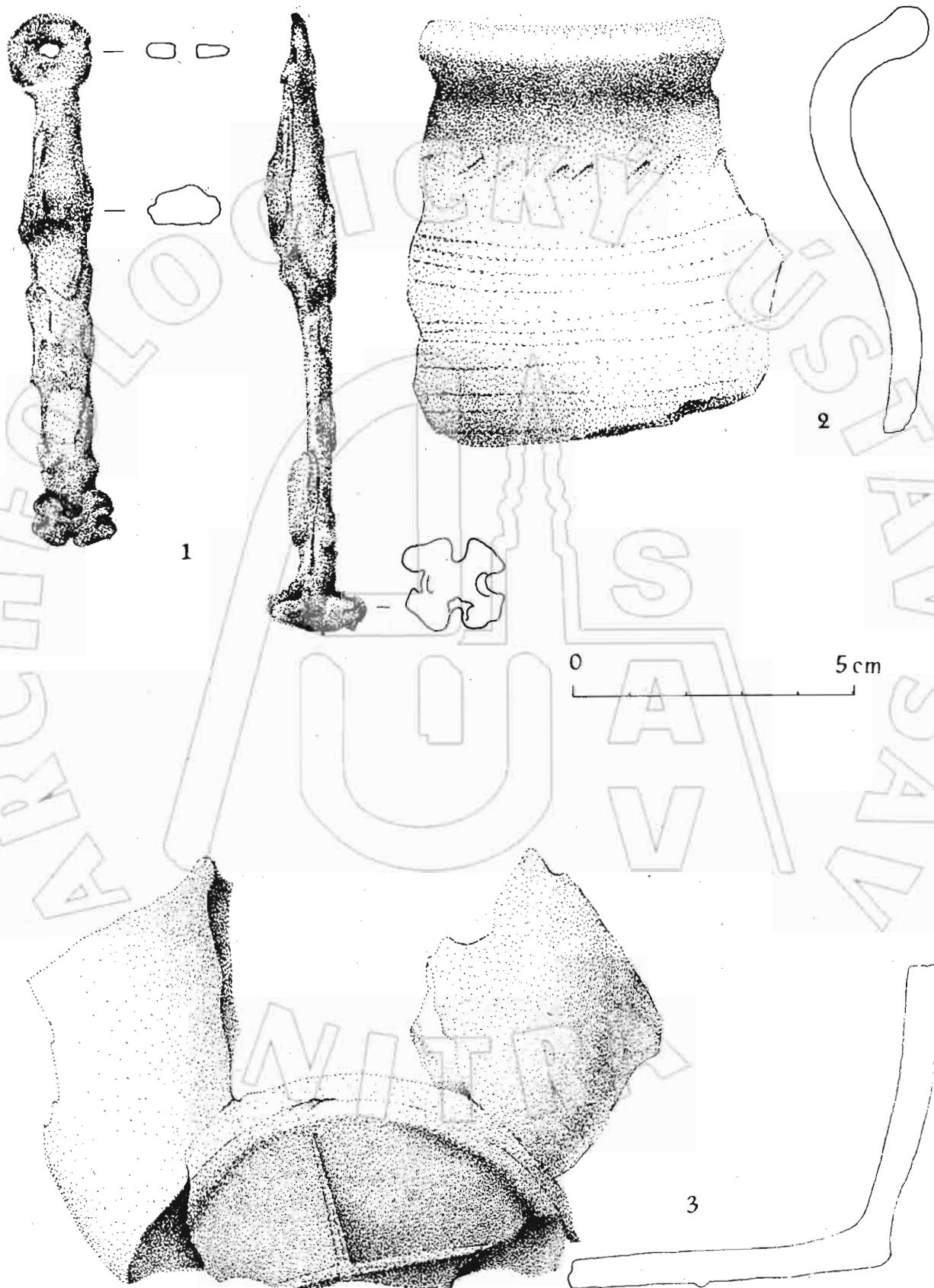
Obr. 99. Kameničná, časť Balvany. 1 - hrob 2; 2 - hrob 3; 3 - hrob 4; 4 - hrob 5; nálezy: 5, 6 - hrob 4; 7, 8 - hrob 5; 9-13 - hrob 3. (A. Trugly, s. 241.)

Obr. 100. Kamenná, časť Balvany. 1 - hrob 6; 2 - hrob 7; 3 - hrob 8; 4 - hrob 9; nálezy: 5, 6 - hrob 6; 7, 8 - hrob 7; 9, 10 - hrob 8; 11 - hrob 5; 12 - hrob 3. (A. Trugly, s. 241.)

Obr. 101. Banská Bystrica. Pôdorys farského kostola s rekonštruovaným pôdorysom pôvodného objektu. (A. Vallašek, s. 242.)

Obr. 102. 1 - Brekov /hrad/. Závesné železné pečatidlo zo 14.-15. stor.; 2, 3 - Brekov. Slovanský črepový materiál z 9.-10. stor. (M. Vizdal, s. 246.)

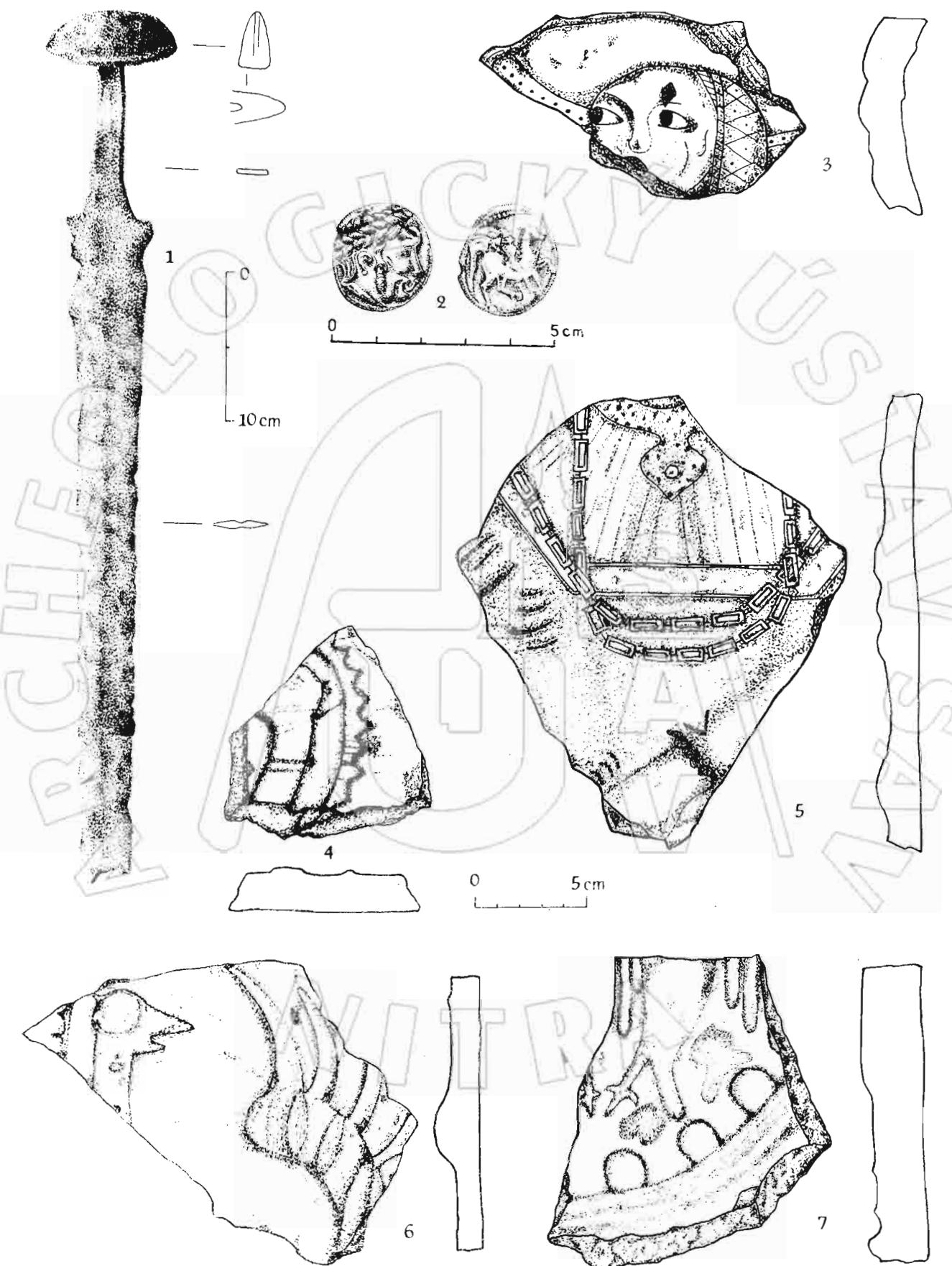

Obr. 103. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Časť odkrytých základov svetskej stavby z 13.-16. stor. (M. Vizdal, s. 246.)

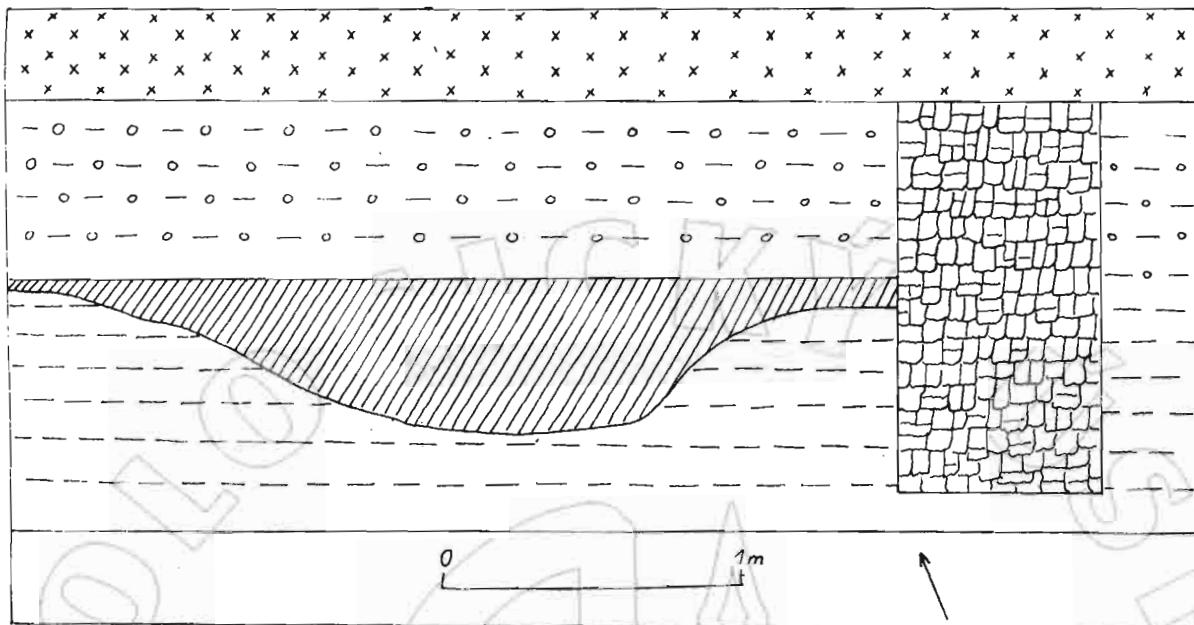

ÚSTAV
SA
V
SA
MITRA

Obr. 104. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Polozemnícový objekt z 10.-11. stor. (M. Vizdal, s. 246.)

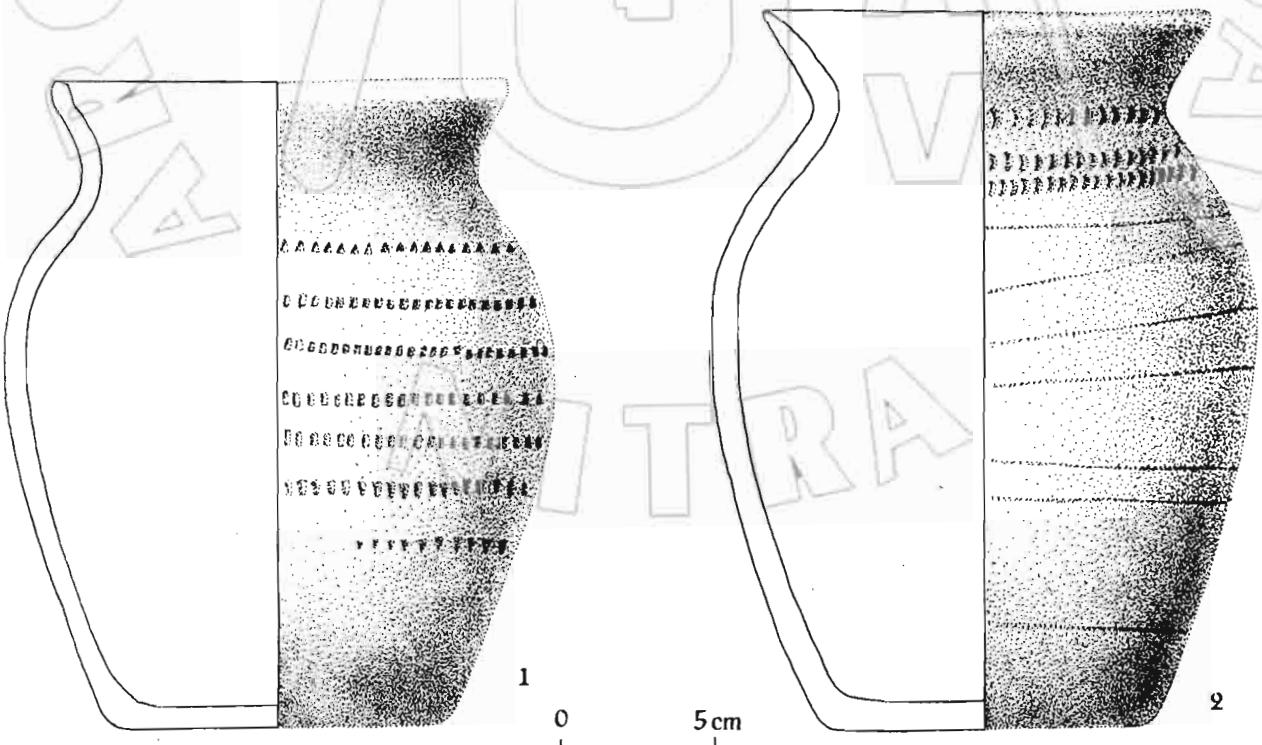

Obr. 107. 1 - Veľké Kapušany. Dvojsečný meč z konca 9. - zo zač. 10. stor.; 2 - Vinné. Strieborná tetradrachma audoleontského typu /zač. 2. stor. pred n. l./, averz, reverz; 3-7 - Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Ukážky výzdobných motívov na komorových kachliciach. (M. Vizdal, s. 246.)

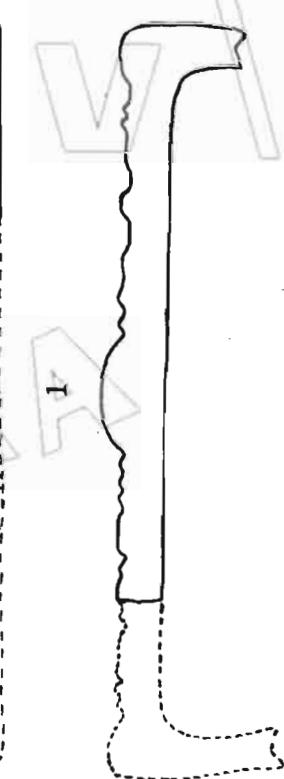
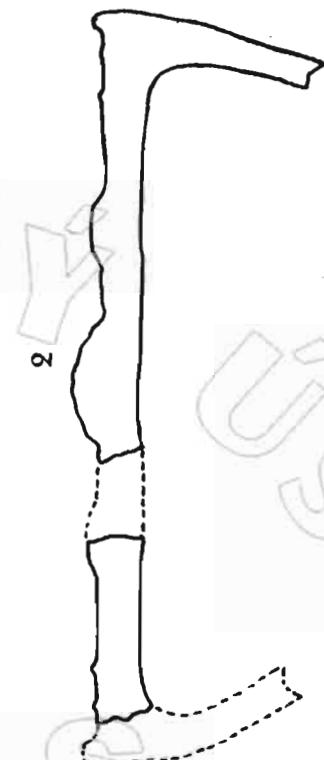
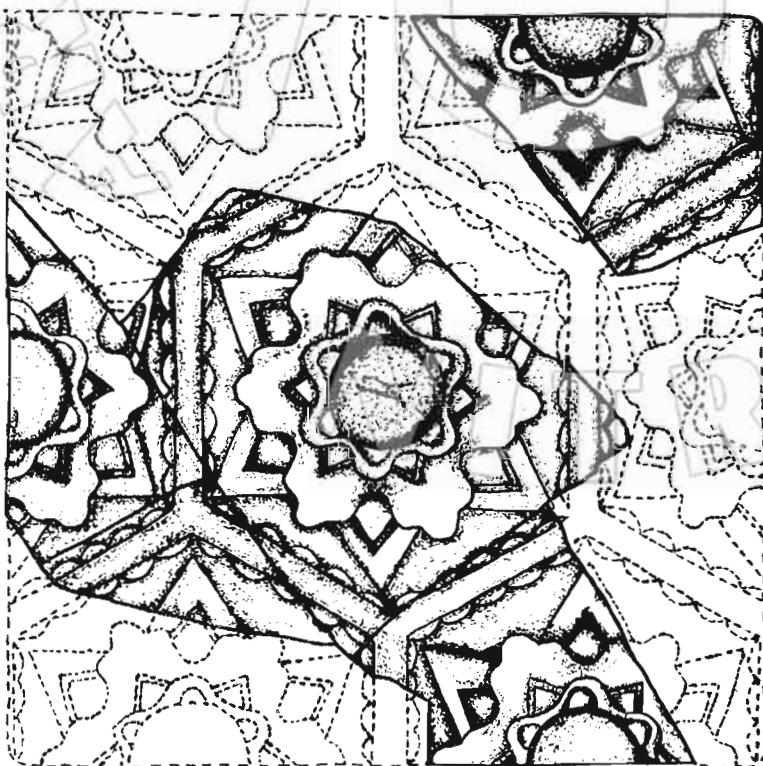

x x - novovečká nováčka
--- --- - murovo
— o — - nórnorudé sredor vrosty
— o — - kultúrna vrstva objektu
— o — - ilové podložie

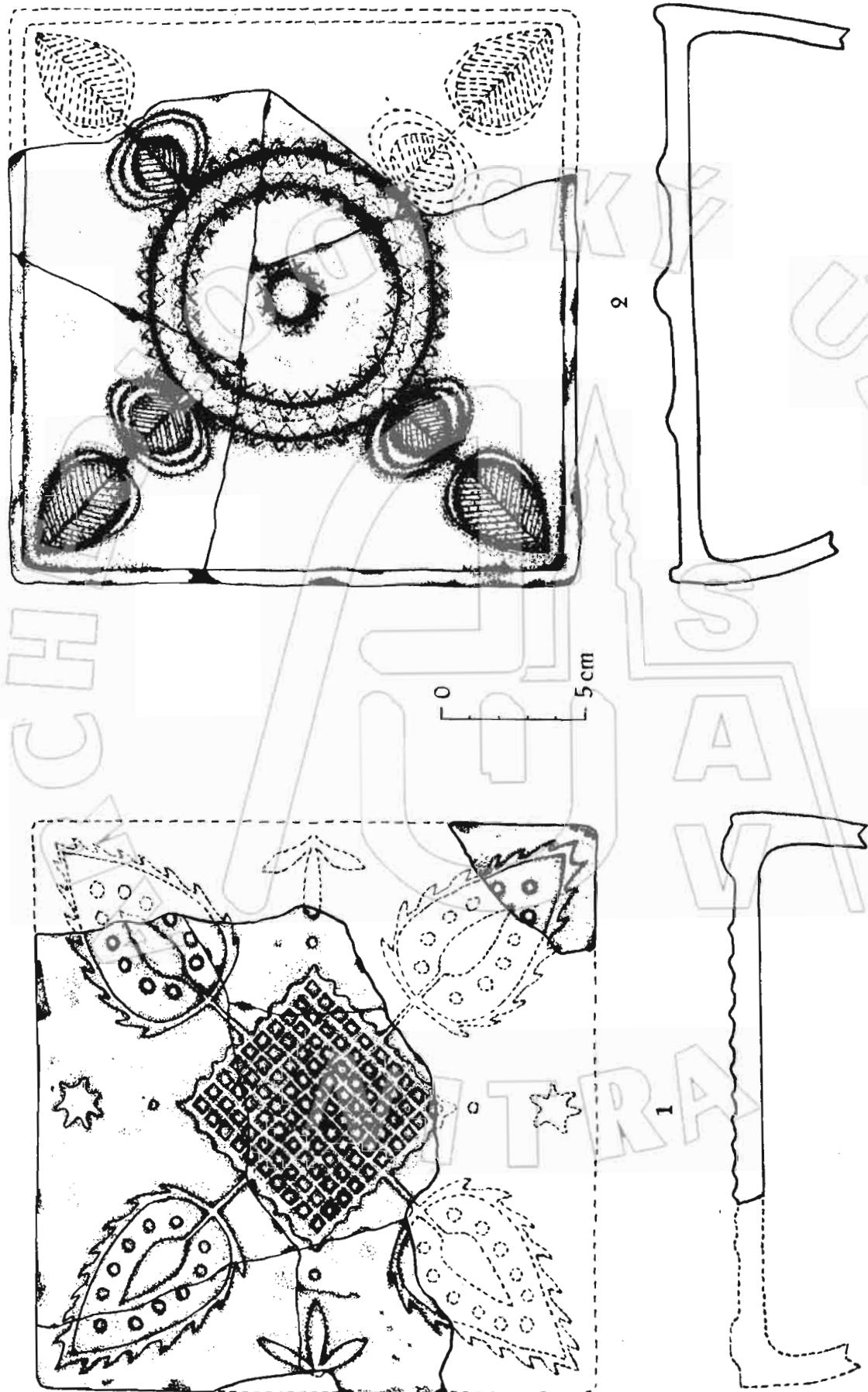
Obr. 105. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Profil polozemnicového objektu z 10.-11. stor. (M. Vizdal, s. 246.)

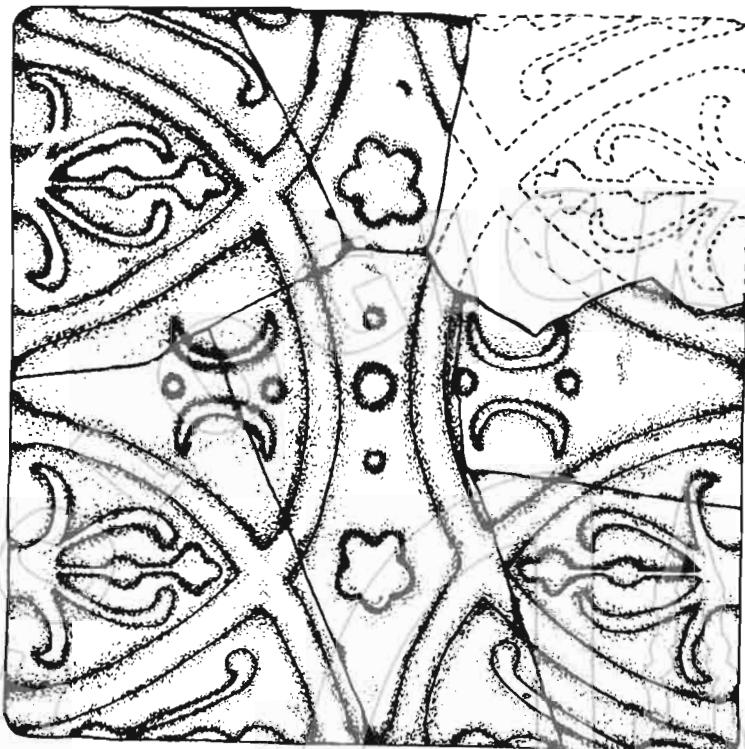
Obr. 106. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Výber nádob z polozemnicového objektu z 10.-11. stor. (M. Vizdal, s. 246.)

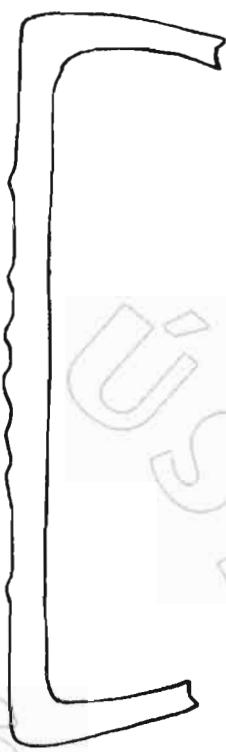
Obr. 108. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Ukázky výzdobných motívov na komorových kachliciach. (M. Vizdal, s. 246.)

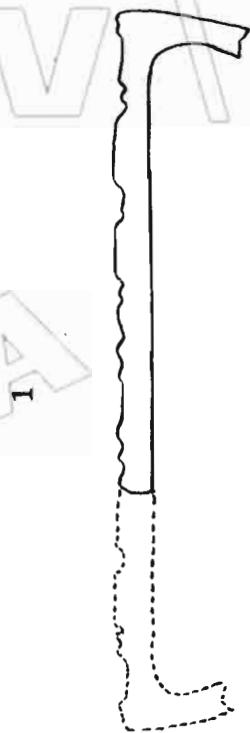
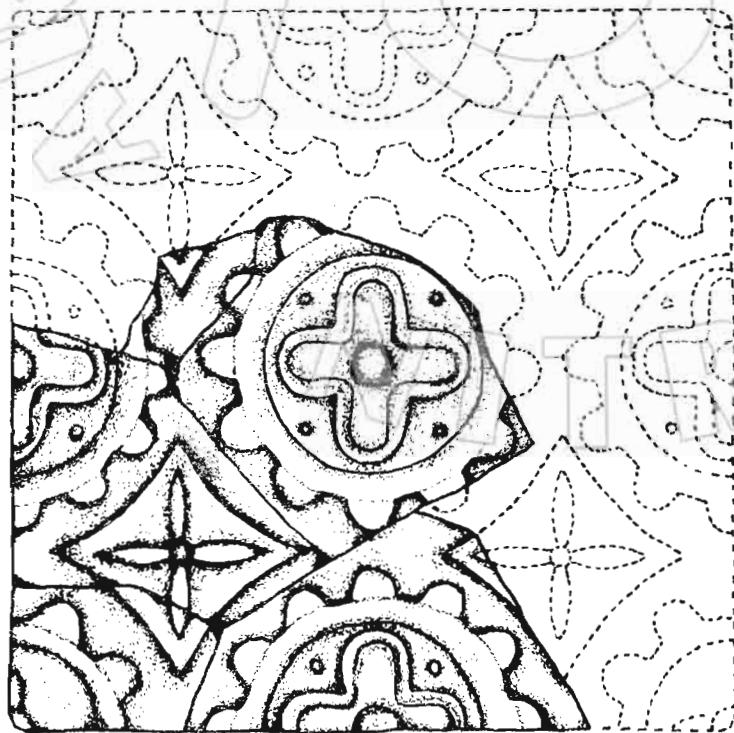
Obr. 109. Michalovce /Sztárayov kaštieľ/. Ukážky výzdobných motívov na komorových kachliciach. [M. Vizdal, ..., 246.]

2

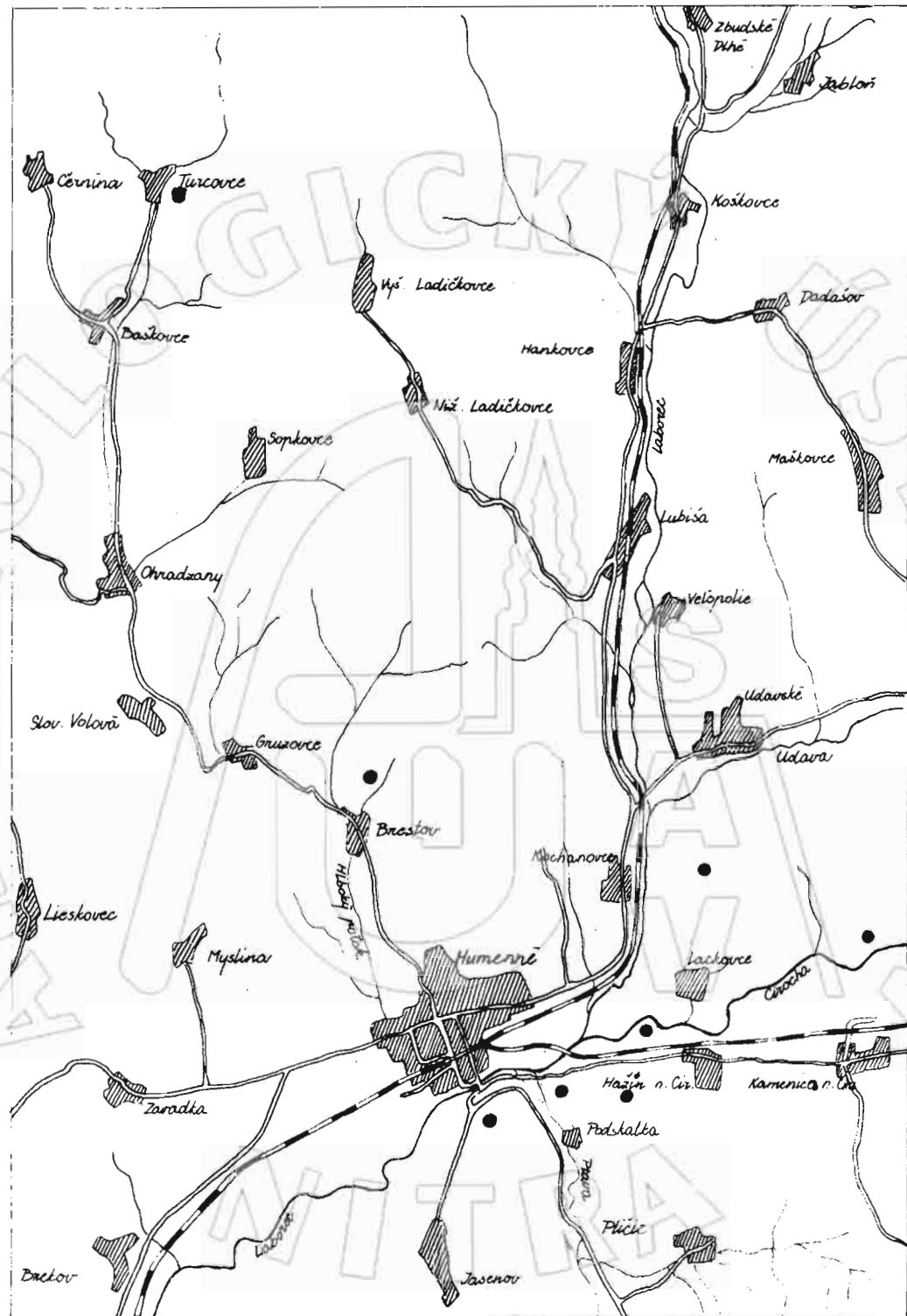
1

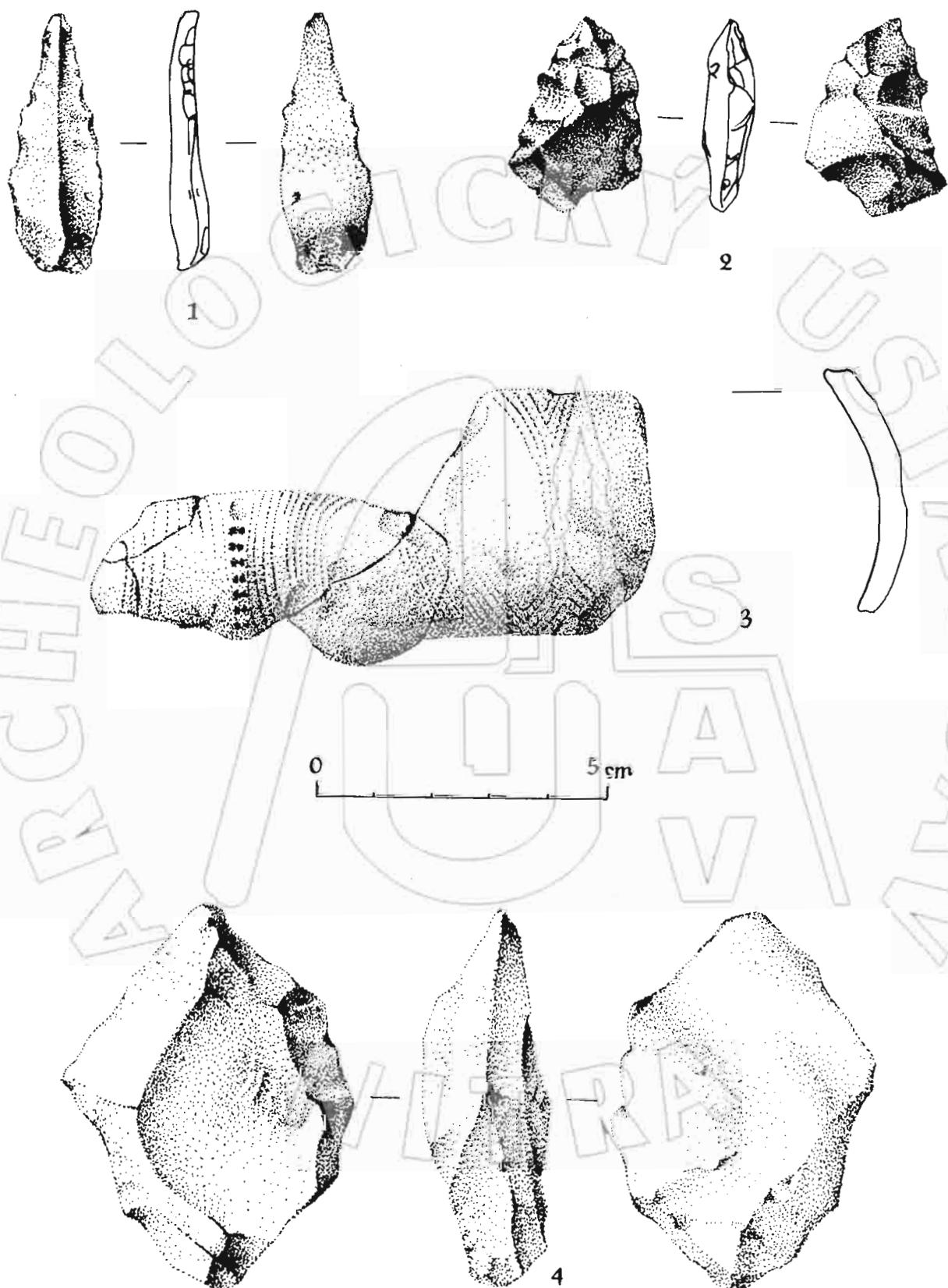
Obr. 110. Michalovce / Sztárayov kaštieľ. Ukázky výzdobných motívov na komorových kachliciach. (M. Vizdal, s. 246.)

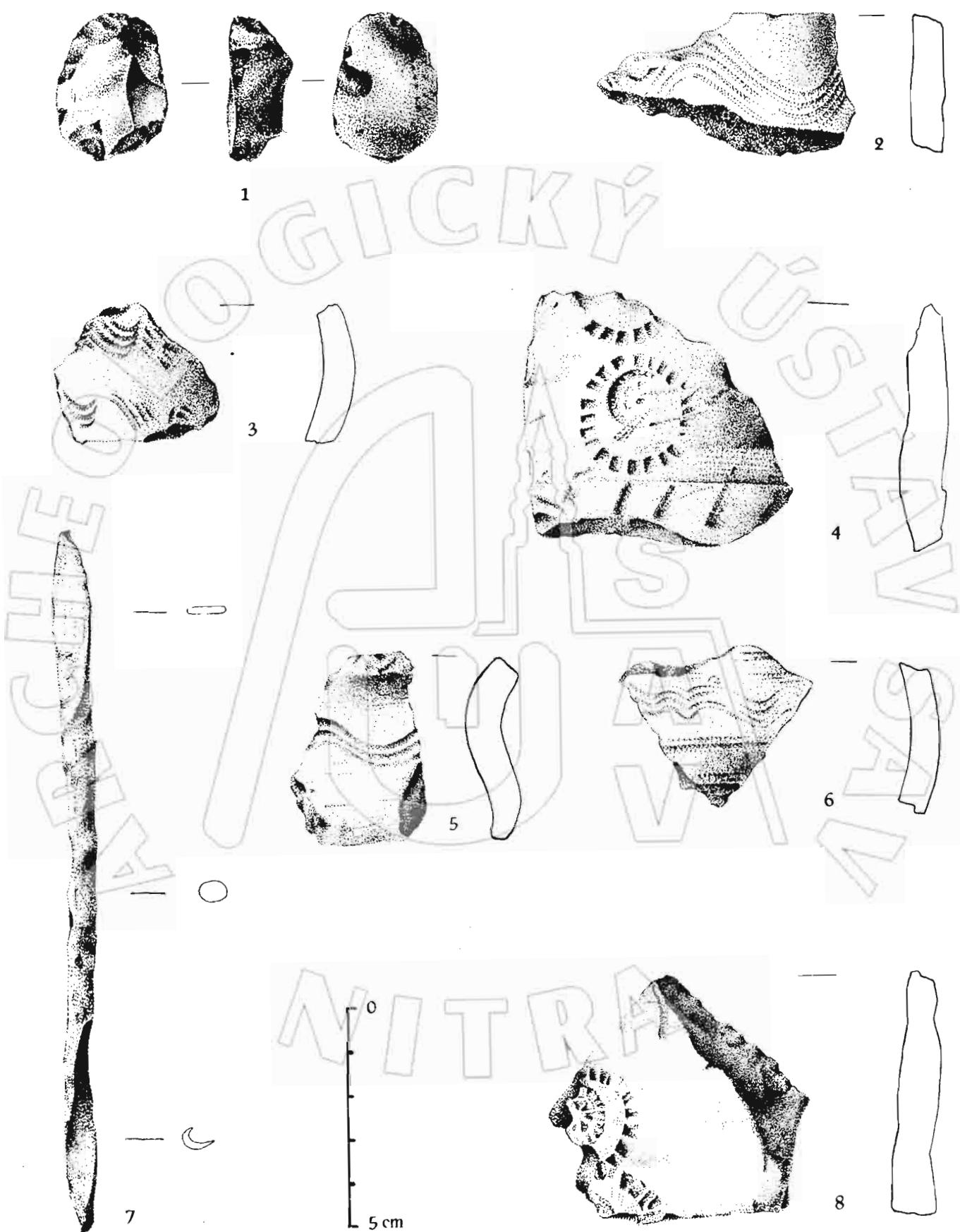
Obr. 111. Zbudza. Výber nálezov. 1, 4, 5 - 9.-10. stor.; 2, 3 - doba bronzová.
(M. Vizdal, s. 246.)

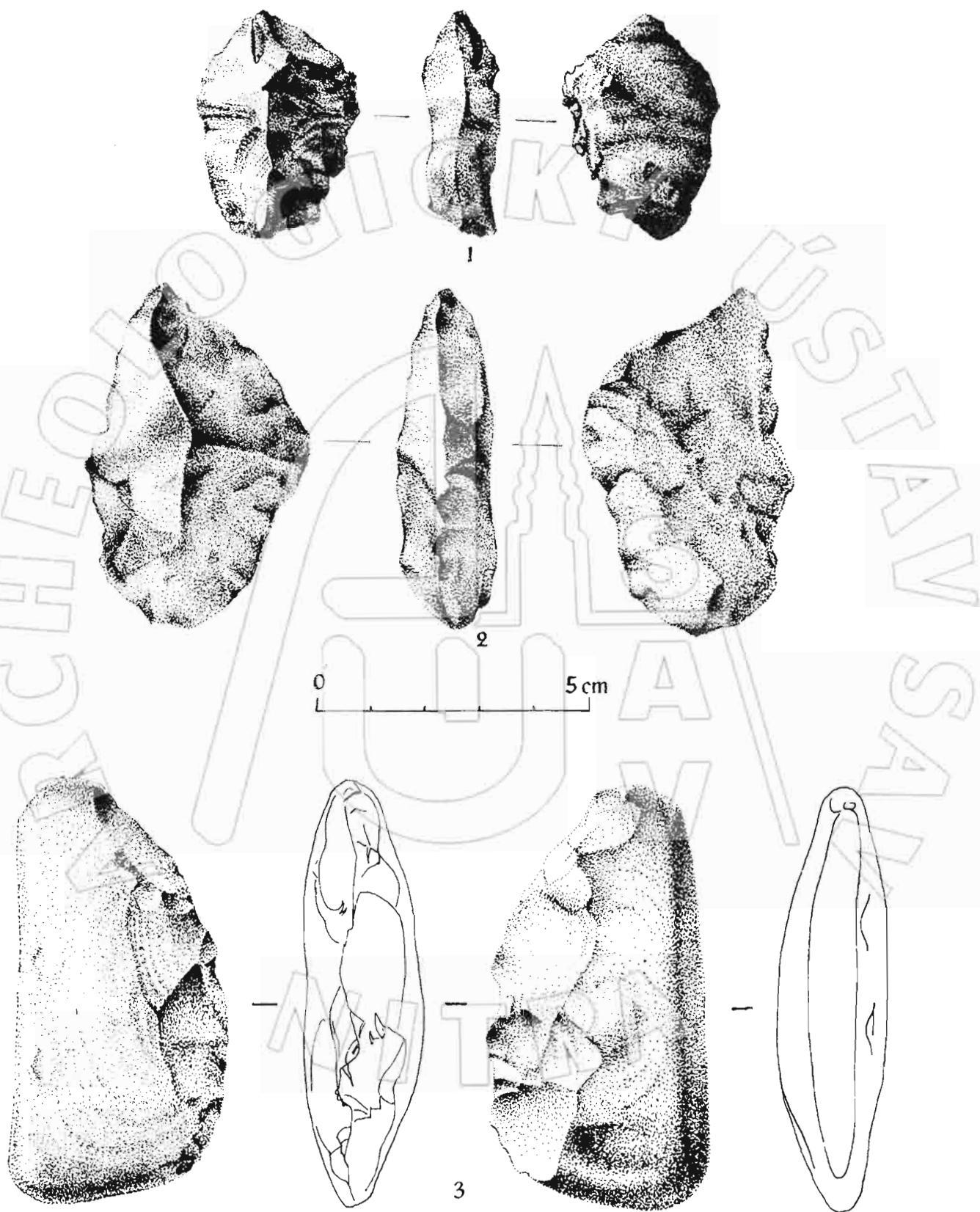
Obr. 112. Lokality v Humenskom podolí a lokalita Turcovce. (M. Vizdal, s. 249.)

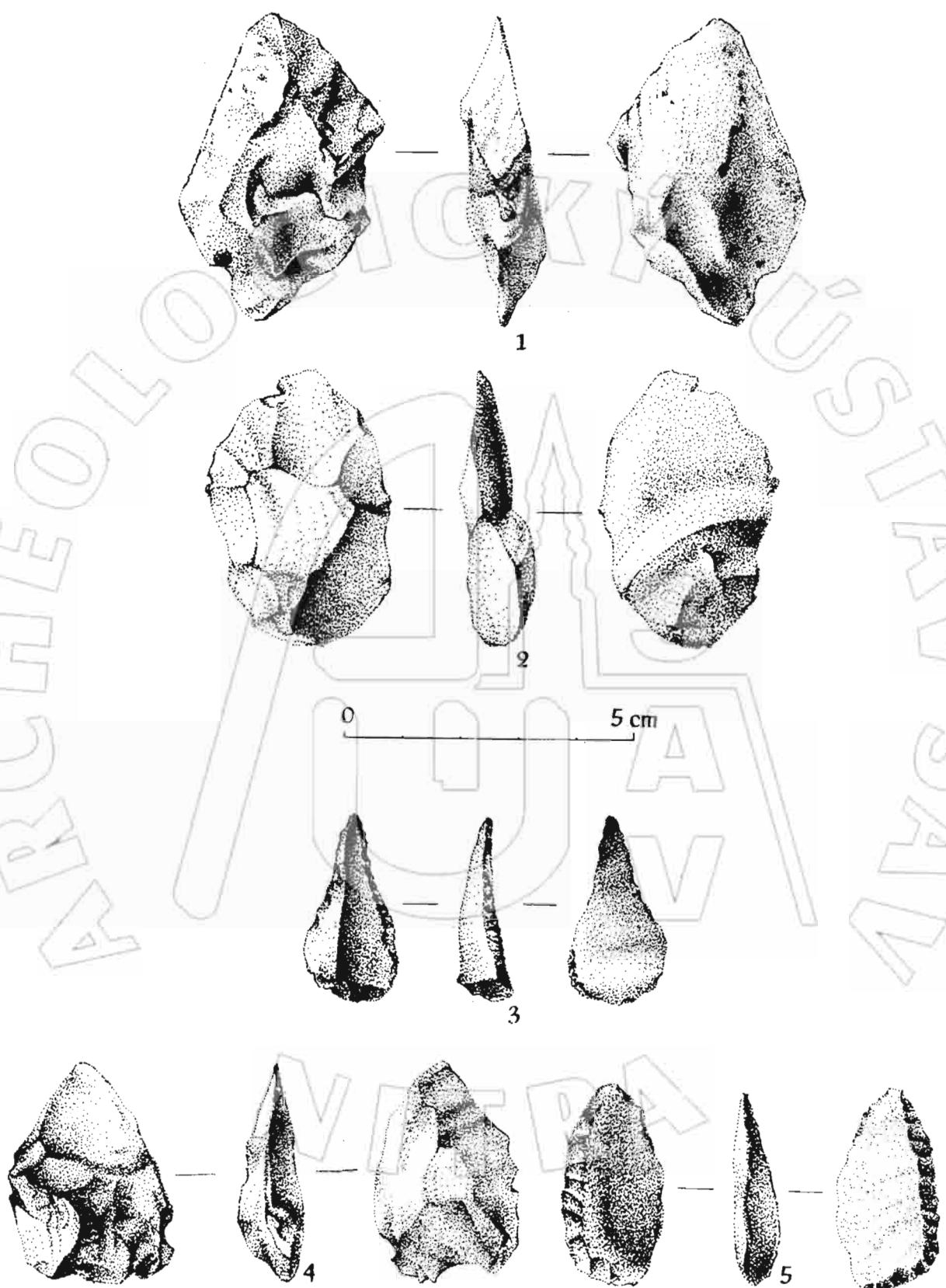
Obr. 113. Brestov. Kamenná industria a fragment nádoby. 1, 2 - neolit; 3 - bukovohorská kultúra; 4 - paleolit. (M. Vizdal, s. 249.)

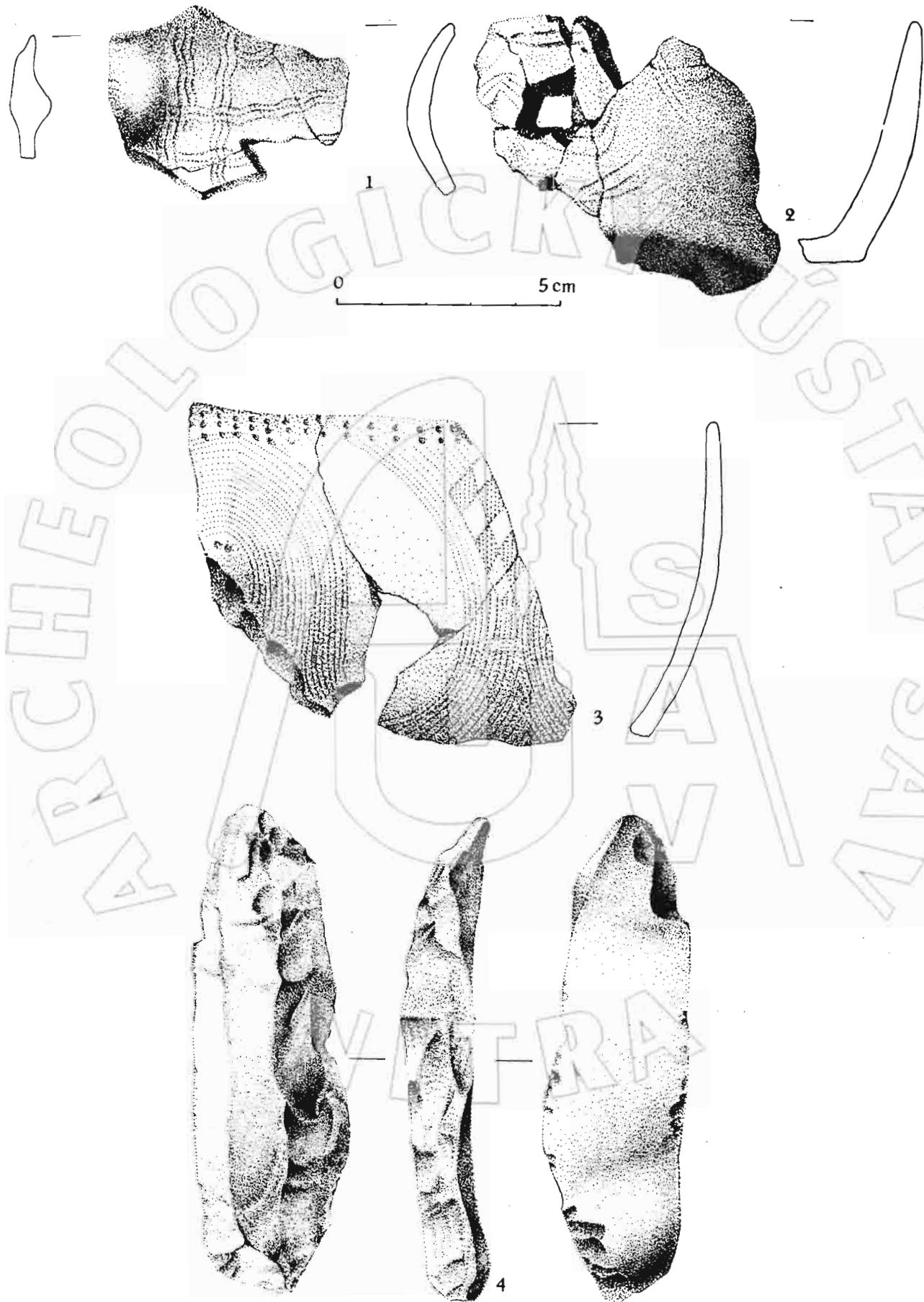
Obr. 114. Kamenica nad Cirochou, časť Hažín nad Cirochou. 1 - mladopaleolitické pazúrikové škrabadlo; 2, 3, 5-7 - črepy a železný vrták z 9.-10. stor.; 4, 8 - črepy z doby rímskej. (M. Vizdal, s. 249.)

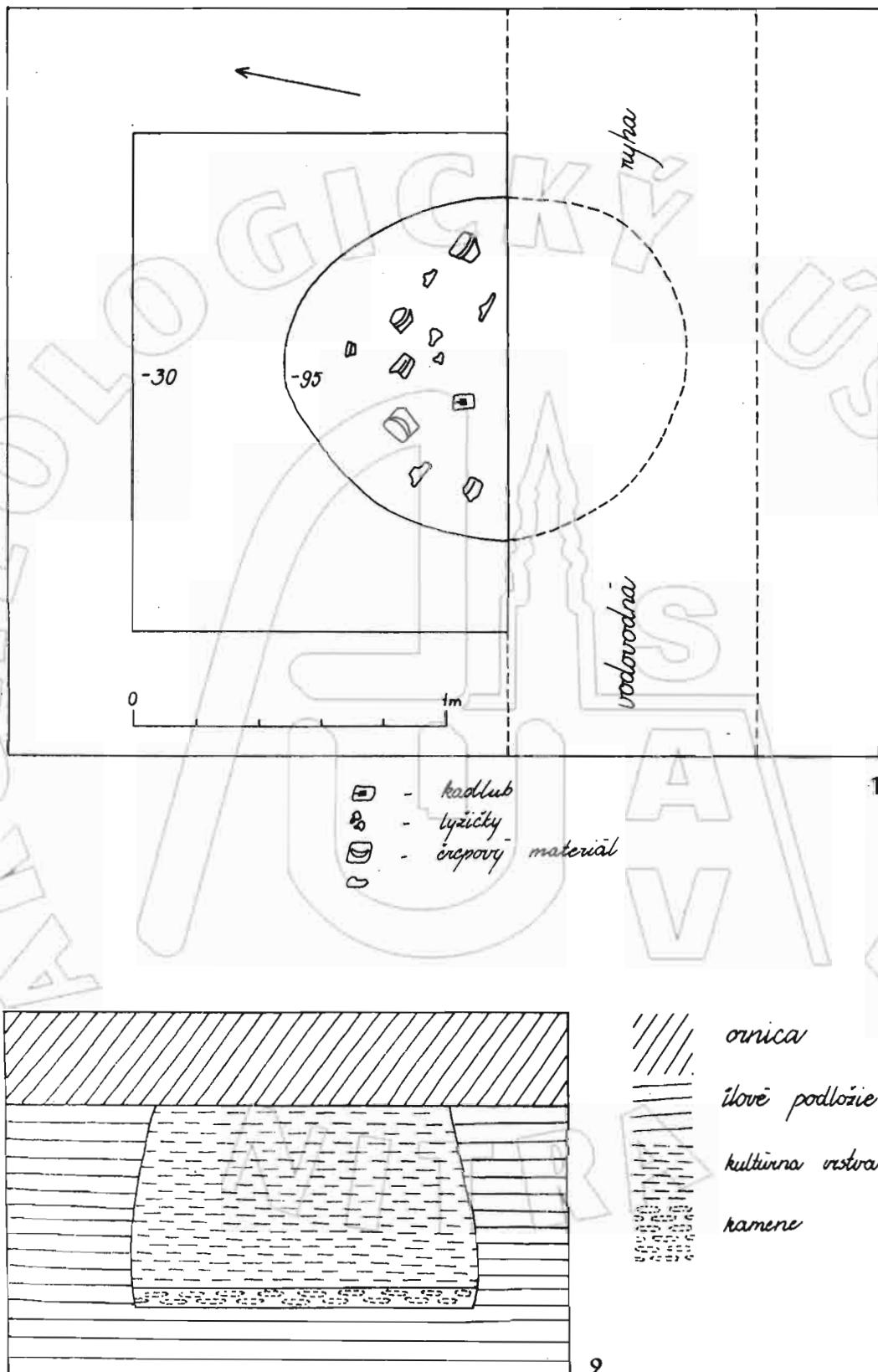
Obr. 115. Humenné /Terasa/. Kamenné nástroje z paleolitu. (M. Vizdal, s. 249.)

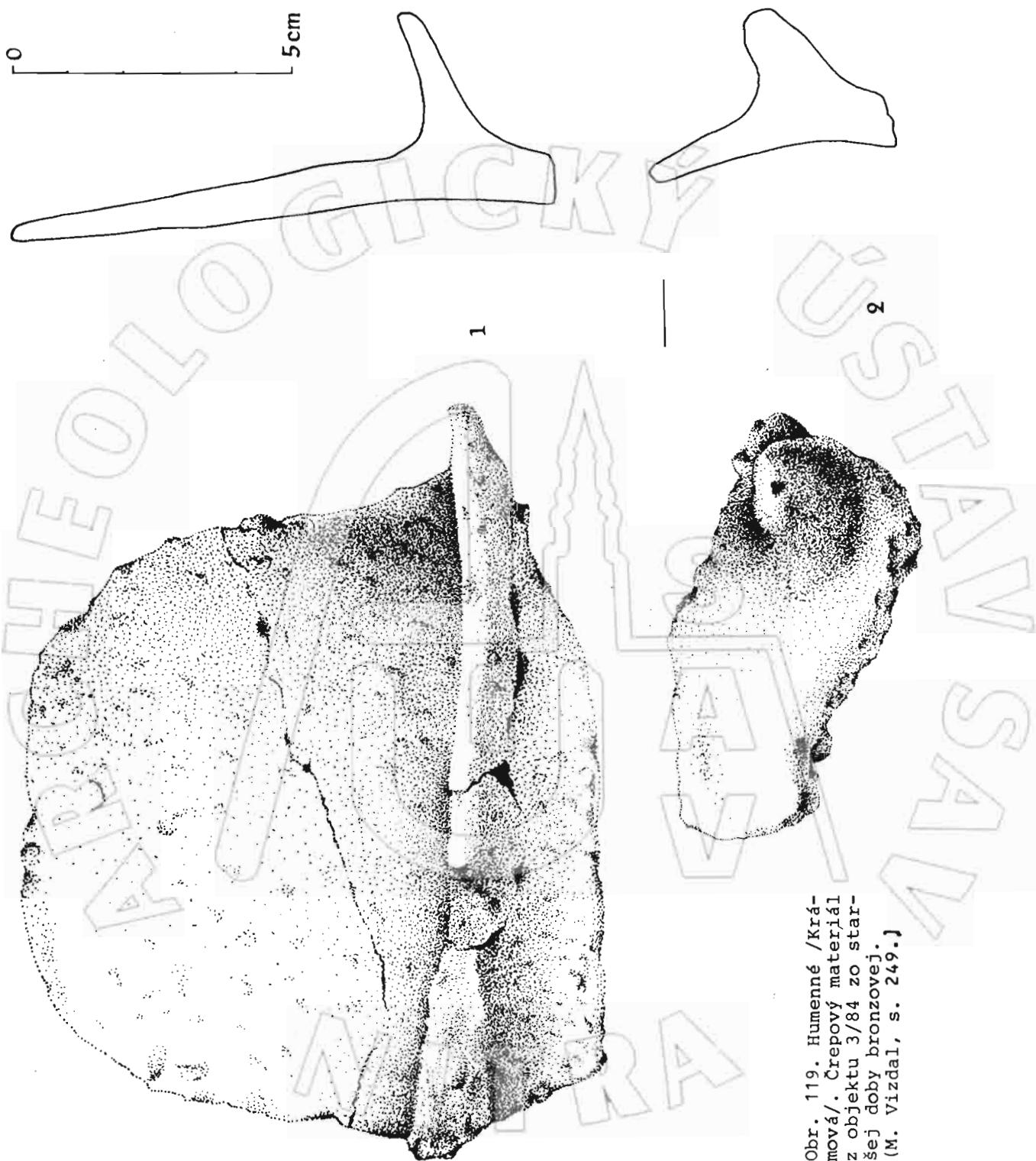
Obr. 116. Humenné /Terasa/. Kamenná industria. 1, 2 - paleolit; 3-5 - neolit.
(M. Vizdal, s. 249.)

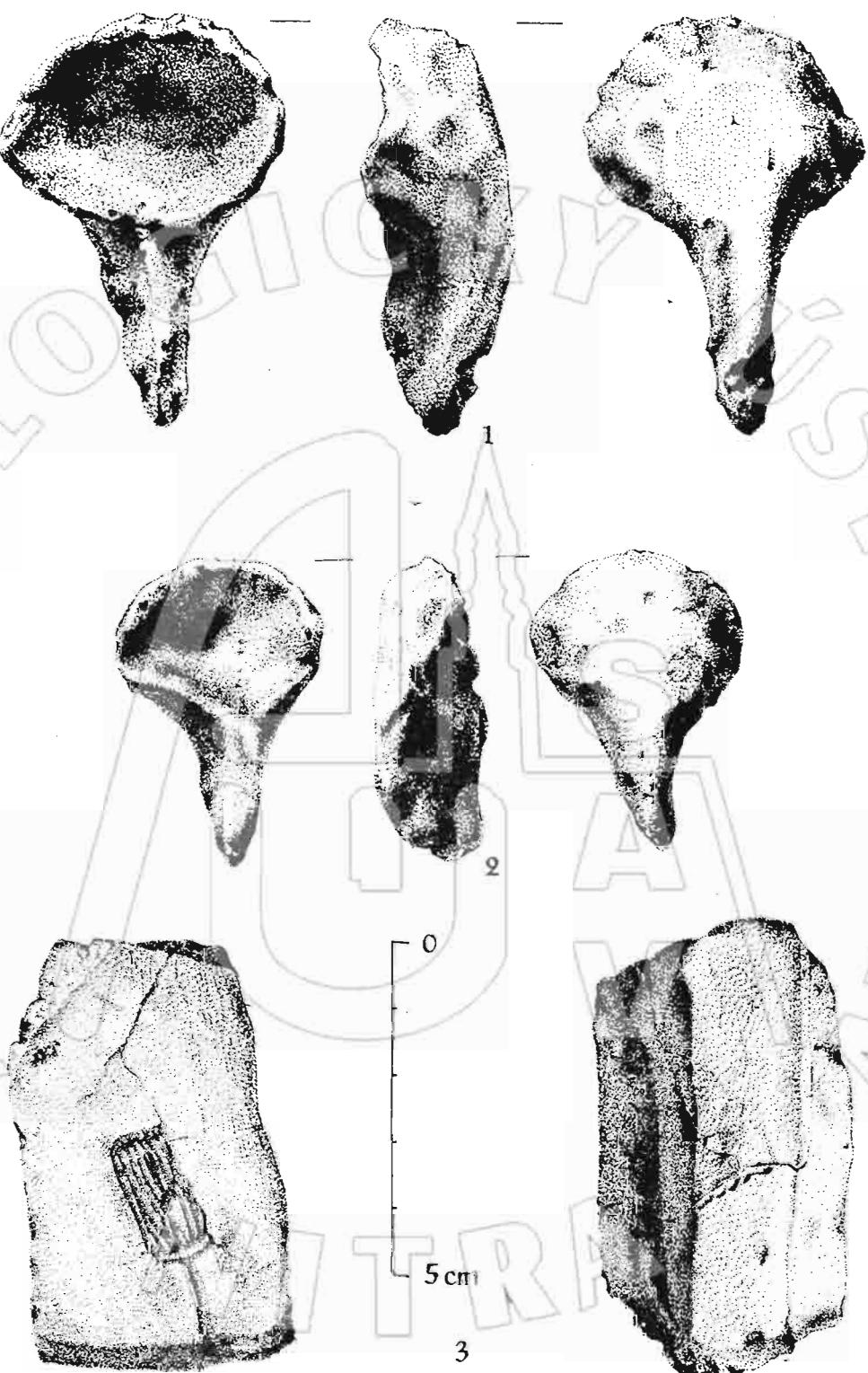
Obr. 117. 1-3 - Humenné /Krámová/. Črepy bukovohorskej keramiky; 4 - Humenné /Terasa/. Rohovcová čepel z eneolitu?/. (M. Vizdal, s. 249.)

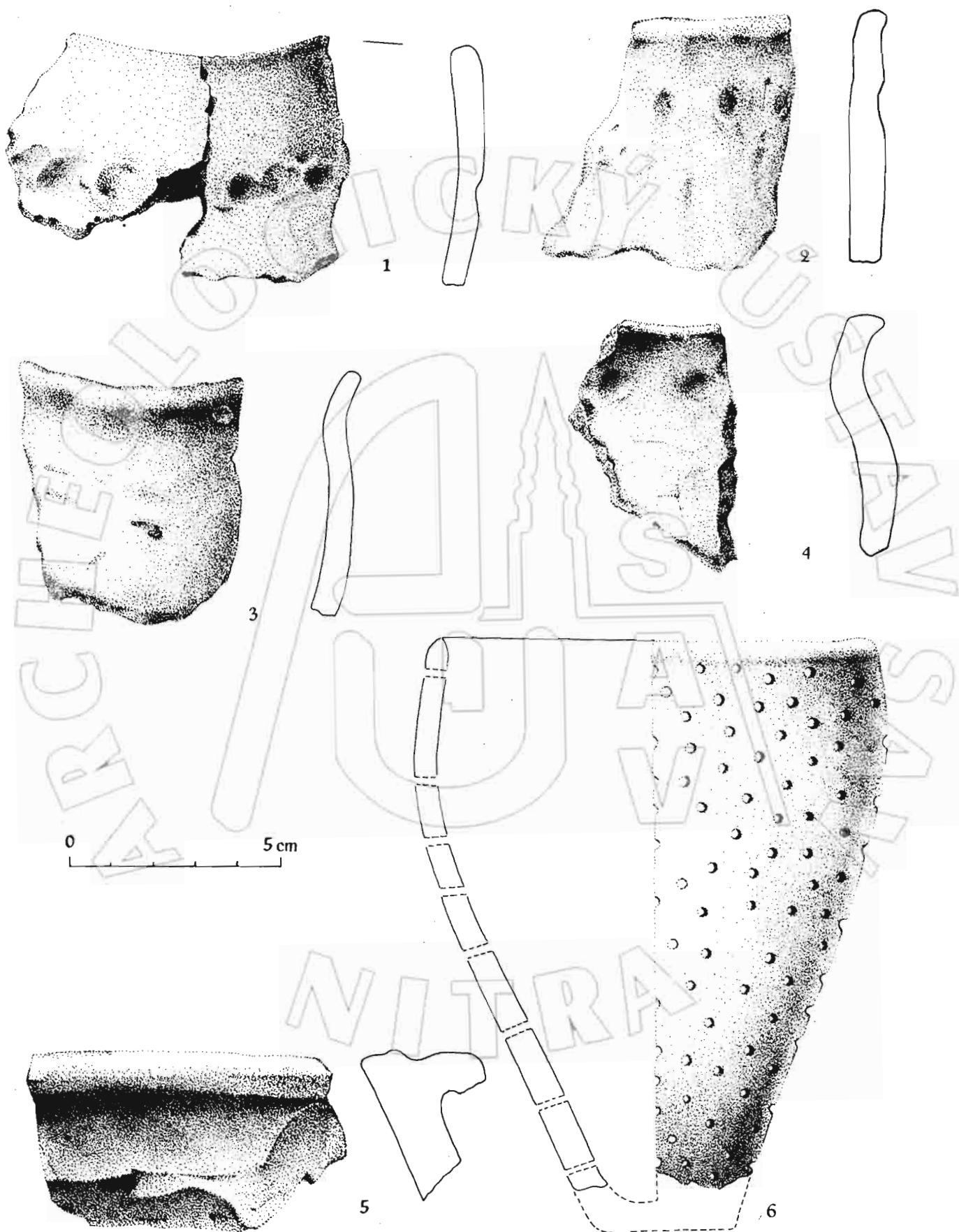
Obr. 118. Humenné /Krámová/. Plán objektu 3/84 zo staršej doby bronzovej. (M. Vizdal, s. 249.)

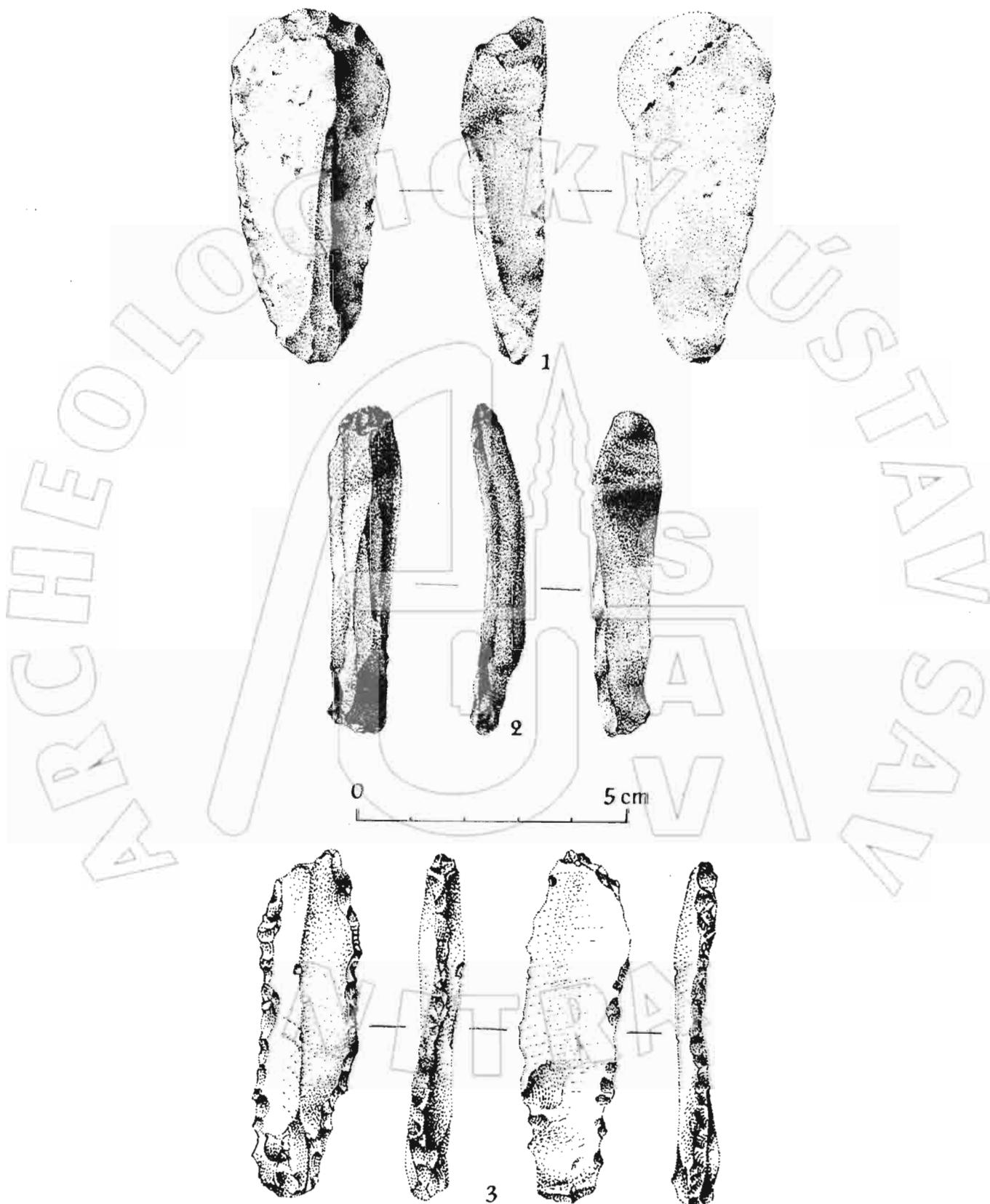
Obr. 119. Humenné /Krámová/. Črepový materiál z objektu 3/84 zo staršej doby bronzovej.
(M. Vizdal, s. 249.)

Obr. 120. Humenné /Krámová/. Kovolejárske nástroje z objektu 3/84 zo staršej doby bronzovej. (M. Vizdal, s. 249.)

Obr. 121. 1-4 - Kochanovce; 5 - Kamenica nad Cirochou. Črepky. 1 - laténsky kul-túrny okruh; 2-4 - doba bronzová; 5 - doba rímska. (M. Vizdal, s. 249.)

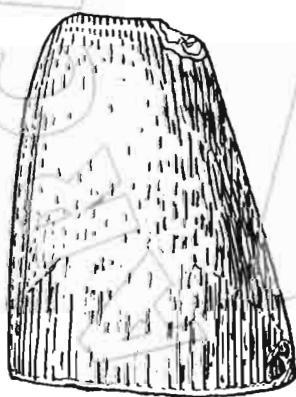
Obr. 122. 1, 2 - Kochanovce. Mladopaleolitická kamenná industria; 3 - Turcovce. Neolitický/? nástroj z rohovca. (M. Vizdal, s. 249.)

Obr. 123. Hajná Nová Ves /Lúky/. Odkrytá juhovýchodná časť sídliska lužickej kultúry. (E. Wiedermann, s. 256.)

Obr. 124. Hajná Nová Ves /Lúky/. Pohľad na objekt 50 a 51 zo severozápadu. (E. Wiedermann, s. 256.)

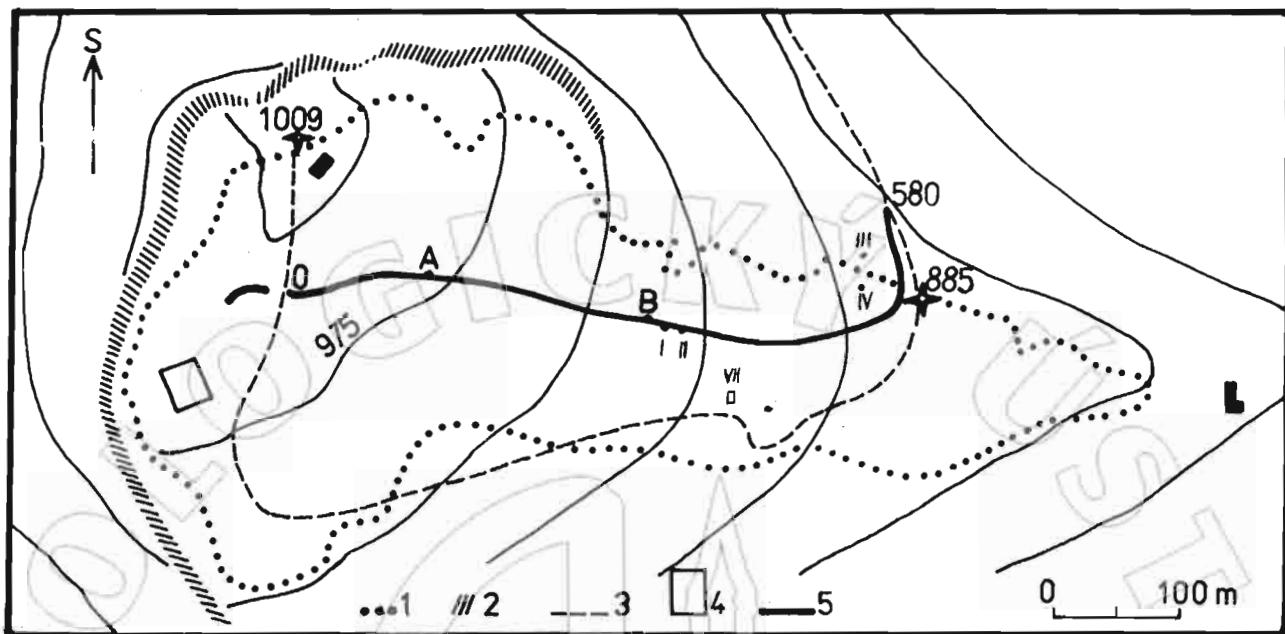
1

0

5cm

Obr. 125. Kamenné sekery. 1 - Kostolište; 2 - Gajary. (M. Zacsková, s. 259.)

Obr. 126. Ilija /vrch Sitno/. 1 - linie čáry lesa; 2 - linie skalisek; 3 - průběh cesty; 4 - staveniště vysílače; 5 - rýha. (P. Žebrák, s. 259.)

NITRA

TEXTE ZU DEN ABBILDUNGEN

Abb. 1. Karte der im Sikenica-Tal bei der Begehung im J. 1984 festgestellten Fundorte. [L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 30.]

Abb. 2. Karte der Fundorte im Sikenica-Tal in der Umgebung von Šaľov und Malé Ludince. [L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 30.]

Abb. 3. Funde aus dem Sikenica-Tal vom J. 1984. 1, 3, 5, 6 - Zbrojníky /Csapás/; 2, 4, 9 - Šaľov; 7, 8 - Malé Ludince. [L. Bánesz - G. Nevizánsky, S. 30.]

Abb. 4. Jungpaläolithische Funde aus Begehungen des unteren Eipeltales /1/, des Bezirkes Trenčín /2-3, 5-10/ und Alekšince /4/. [J. Bárta, S. 32, 34, 36.]

Abb. 5. Láb. Fundauswahl. Mittelalter. [J. Bartík, S. 38.]

Abb. 6. 1-3, 5, 6, 13, 14 - Jablonec; 4 - Ludanice; 7 - Branč; 8-12 - Čifer, Teil Jarná; 15, 16 - Nevidzany; 17, 18 - Leľa. [J. Bátora, S. 40, 42.]

Abb. 7. Bratislava. Grabungen der Expedition Bratislava des Archäologischen Institutes der SAW, Nitra. [P. Baxa, S. 47.]

Abb. 8. Volkovce 3. Jüngere Linearkeramik. [P. Bednár, S. 50.]

Abb. 9. Merašice. Schlangenförmiger Schläfenring aus dem Skelettgrab. [D. Bialeková, S. 53.]

Abb. 10. Michal nad Žitavou. Situationsplan. [D. Bialeková, S. 55.]

Abb. 11. Michal nad Žitavou. 1, 2 - Inventar des großmährischen Grabs; 3, 4 - Gefäße aus dem latènezeitlichen Skelettgrab. [D. Bialeková, S. 55.]

Abb. 12. 1, 2 - Dolný Pial /Badice/; 3-10, 12, 15 - Bajka /Ánd/; 11, 14 - Bajka /Parzelle 02/; 16 - Bajka /Parzelle 01/; 17 - Bajka /Parzelle 04/. [D. Bialeková, S. 56, D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, S. 61.]

Abb. 13. Bajka. Situationsplan. [D. Bialeková, S. 56.]

Abb. 14. Pobedim. Mittelalterliche Hufeisen. 1 - Šmelcerovie záhrada, a - Avers, b - Revers; 2 - Weiler-Korytňanské, a - Avers, b - Revers; 3 - Dolné pole, a - Avers, b - Rekonstruktion des Averses. [D. Bialeková, S. 58.]

Abb. 15. Dolný Pial /Kopanice/. Funde der Badener Kultur. [D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, S. 61.]

Abb. 16. Dolný Pial. 1-10 - Kopanice, jüngere Bronzezeit und Latènezeit; 11-23 - Badica, Badener Kultur. [D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, S. 61.]

Abb. 17. Dolný Pial. Situationsplan. [D. Bialeková - V. Nemejcová-Pavúková, S. 61.]

Abb. 18. Unbekannter Fundort, Umgebung von Rimavská Sobota. Armringe aus der jüngeren Bronzezeit. [Š. B. Kovács, S. 63.]

Abb. 19. Fundauswahl. 1-4 - Včelince /Káposztás/; 5-7 - Rimavská Sobota /Siedlung Západ II/; 8, 9 - Rumince /Felső Madzag pusztá/. [Š. B. Kovács, S. 63.]

Abb. 20. Fundauswahl. 1-3 - Rimavská Sobota, Teil Vyšná Pokoradz /Banka/; 4-5 - Včelince /Lászlófala/. [Š. B. Kovács, S. 63.]

Abb. 21. Fundauswahl. 1-7 - Včelince /Lászlófala-Nagy al/. [Š. B. Kovács, S. 63.]

Abb. 22. Fundauswahl. 1-4 - Šafárikovo, Teil Králik /Švermova ul./; 5 - Včelince /Két út közi/. [Š. B. Kovács, S. 63.]

Abb. 23. Fundauswahl. 1-7, 10 - Kračúnovce; 8, 9, 11 - Kurima; 12-14 - Nižná Myšľa. (V. Budinský-Krička - P. Mačala, S. 63.)

Abb. 24. Sečovce. Fundauswahl. [V. Budinský-Krička - P. Mačala, S. 67.]

Abb. 25. Fundauswahl. 1-6, 13-20 - Sečovce; 7-10, 12 - Zemplínske Kopčany; 11 - Sedliská, Teil Podčičva. (V. Budinský-Krička - P. Mačala, S. 67.)

Abb. 26. Oravský Podzámok /Parzelle 22/1/. Lausitzer Brandgräberfeld. [P. Čapovič, S. 77.]

Abb. 27. Sedliacka Dubová /Hrádok/. Siedlung aus der Hallstattzeit. [P. Čapovič, S. 77.]

Abb. 28. 1 - Bratislava, Teil Záhorská Bystrica, und Stupava; 2 - Bratislava, Teil Dúbravka. [Z. Farkaš, S. 81.]

Abb. 29. Lokalisierung untersuchter Fundstellen im Süden der Mittelslowakei. [V. Furmanek, S. 83.]

Abb. 30. Madunice. Keramikauswahl. [G. Fusek, S. 87.]

Abb. 31. Patince /Kurbad/. 1 - Objekt 122; 2 - Objekt 147; 3 - Objekt 189; 4 - Objekt 190; 5 - Sektor F/9; 6 - Objekt 181. Maßstab a - 1-4, 6; b - 5. [I. Cheben, S. 98.]

Abb. 32. Spišské Tomášovce /Pod hradiskom I/. Grundriß des Flügels des Eingangstores in das Areal des slawischen Burgwalls. Vermessen und gezeichnet von F. Javorsky. [B. Chropovský, S. 100.]

Abb. 33. Nitra, 1, 3 - Gasse Dobšinského ul. Maßstab a - 1, 3; b - 2. [B. Chropovský - G. Fusek, S. 102.]

Abb. 34. 1-7, 9, 10, 13 - Jánovce, Teil Machalovce /Pod hradiskom/. Auswahl von Keramik und Spinnwirtern aus dem 1. Jh. v. u. Z. bis 2. Jh. u. Z. und Mahlsteinfragment aus dem 1.-2. Jh. u. Z.; 8, 11, 12 - Kežmarok, Teil Ľubica /Vyšná rovien/. Keramikauswahl aus dem 9.-10. Jh. [F. Javorský, S. 110.]

Abb. 35. Štrba /Šoldov/. 1-10, 12, 16 - Scherbenauswahl; 11, 24, 25 - Hufeisenfragmente; 13, 15, 17-23 - Auswahl von Eisengegenständen; 14 - Eisensichelfragment. Alles aus dem 13.-15. Jh. [F. Javorský, S. 110.]

Abb. 36. 1-3 - Veľká Lomnica /Sv. Žofia/. 1 - jüngere römische Zeit. 2, 3 - 13. Jh.; 4, 7, 8 - Vlková /Pod okruhlou/, 9.-10. Jh.; 5 - Veľký Slavkov /Za Červený potok/, 13. Jh.; 6, 9 - Veľký Slavkov /Na matejovskú cestu/, 13. Jh. und 1.-2. Jh. u. Z.; 10-15 - Vlková /Horanské/; 10, 11, 13, 14 - 13.-15. Jh.; 12, 15 - 14.-15. Jh.; 17, 20, 21 - Vlková /Pod Kosovým kruhom/, 5.-8. Jh.; 22 - Dlhé Stráže /Pod Královcom/, 9.-10. Jh.; 16, 18, 19, 23, 24 - Dolany /Pod Brusníkom/, 9.-10. Jh. [F. Javorský, S. 110.]

Abb. 37. 1 - Dolany /Pod Brusníkom/. Gefäßboden aus dem 9. Jh. 2-4, 6, 7 - Hrabušice /Pod Zelenou horou/. Scherbenauswahl. 2-4 - 8.-10. Jh., 6, 7 - 13. Jh.; 5 - Hrabušice /Kohlseif/. Grundriß eines grubenförmigen Ofens zum Rösten von Eisenerz aus dem 2.-1. Jh. v. u. Z. [F. Javorský, S. 110.]

Abb. 38. 1-5, 7, 8 - Klčov /Pod horou/. Keramikauswahl und Fragment eines Glasarmringes aus der Latènezeit; 6, 9-19 - Levoča /Baštová ul./. Scherbenauswahl aus dem 13.-15. Jh. [F. Javorský, S. 108.]

Abb. 39. 1 - Levoča /Baštová ul./. Reitersporn aus dem 14.-15. Jh.; 2-5 - Nemešany /Za lúkou/. Scherbenauswahl aus dem 9.-10. Jh.; 6 - Ordzovany /Štefkovce/. Gotischer Schlüssel aus dem 15. Jh.; 7-22, 24-28 - Spišská Nová Ves /Smižianska rovien/. Scherbenauswahl. 7-9, 11, 12 - Neolithikum, 10, 13-22, 28 - Terra sigillata aus dem 2. Jh. u. Z., 24-27 - 9.-10. Jh.; 23 - Smižany /ul. SNP/. Eisen Schwert aus dem 14.-15. Jh. [F. Javorský, S. 108, 110.]

Abb. 40. 1 - Richnava /Burg/. Fragment einer gotischen Rippe aus dem 13.-14. Jh.; 2 - Levoča /Mierové nám. 26/. Romanisches Pilasterkapitell von der Mitte des 13. Jh.; 3 - Kalava /Gemeinde/. Auswahl von Silbermünzen aus dem 16.-17. Jh.; 4-6 - Spišský Hrušov /Miloj/. Scherbenauswahl aus dem 13. Jh.; 7, 8, 10 - Spišský Štvrtok /Strelce/. Scherbenauswahl aus dem 9.-10. Jh.; 9 - Spišský Štvrtok /Na Skalke II/. Scherbe aus dem 9. Jh. [F. Javorský, S. 110.]

Abb. 41. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Wendische Bronzefibel; 2 - Bronzefibel mit spitzem Fuß; 3 - gezähnte Radiolaritklinge. [T. Kolník - L. Kulichová, S. 126.]

Abb. 42. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Antoninian der Herennia Etruscilla /248-251/; 2 - große Bronze des Herennius Etruscus /250-251/; 3 - Bau I, Ruine des Bades, Blick von NO /C - Caldarium, T - Tepidarium, F- Frigidarium/. [T. Kolník - L. Kulichová, S. 126.]

Abb. 43. Humenné /Pod Sokolom/. Fundauswahl. [Ľ. Kaminská - I. Merjavá, S. 125.]

Abb. 44. Pobedim /Dolné pole/. Objekt 11/84, sog. Setzeinrichtung. 1 - Steine; 2 - gebrannter Lehmverputz; 3 - Holzkohlestückchen; 4 - helle mergelig-lehmige Schicht; 5 - hellgelber Mergel des Liegenden. [T. Kolník - P. Roth, S. 130.]

Abb. 45. Bratislava, Teil Devínska Nová Ves. 1-9 - provinzialrömische Keramik; 10-13 - barbarische Keramik. Maßstab a - 1, 2, 4-7, 9, 13; b - 3, 8, 10-12. [Ľ. Kraskovská, S. 137.]

Abb. 46. Tekovský Hrádok. 1 - Gesamtblick auf einen Teil der abgedeckten Fläche; 2 - Objekt 8 mit Ofenresten und einer Vorofengrube, Latènezeit; 3 - Objekt 17, Latènezeit; 4 - Objekt 15, 11.-12. Jh. [R. Kujovský, S. 139.]

Abb. 47. Mužla, Teil Čenkov. Skelett im Objekt 297. [I. Kuzma - P. Šalkovský, S. 140.]

Abb. 48. Mužla, Teil Čenkov. Objekt 312. [I. Kuzma - P. Šalkovský, S. 140.]

Abb. 49. Mužla, Teil Čenkov. Objekt 279. [I. Kuzma - P. Šalkovský, S. 140.]

Abb. 50. Mužla, Teil Čenkov. Objekt 279. [I. Kuzma - P. Šalkovský, S. 140.]

Abb. 51. Iža /Leányvár/. Grundrißsituation im Raum des südöstlichen Eckturmes. 1 - kompaktes Mauerwerk /2. Jh./; 2 - bröckeliges Mauerwerk /4. Jh./?; 3 - schwarzbraunes Erdreich, vermischt mit Bruchstücken von Mörtel, Ziegeln und Steinen; 4 - graubraunes sandiges Erdreich, vermischt mit Bruchstücken von Mörtel, Ziegeln und Steinen; 5 - brauner Löß, vermischt mit Bruchstücken von Mörtel, Ziegeln und Steinen; 6 - aufgefahrener schwarzbraunes lehmiges Erdreich; 7 - schwarzbraunes lehmiges Erdreich /ursprünglicher Bodenhorizont/; 8 - sandiger Löß; 9 - sandig-mergeliges Liegende; 10 - Pfostenlöcher; 11 - Steinhaufen; 12 - Ziegelbruchstücke. [K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 142.]

Abb. 52. 1-3 - Dvory nad Žitavou. Scherbenmaterial; 4 - Bánov. Bronzearmring. [J. Liszka, S. 149.]

Abb. 53. 1-7 - Zemné, Teil Gúg. Keramikscherben der Želiezovce-Gruppe und aus dem 8.-9. Jh. [J. Liszka, S. 149.]

Abb. 54. 1-8 - Nové Zámky. Scherben aus dem 10.-13. Jh. [J. Liszka, S. 149.]

Abb. 55. Bratislava, Teil Devin /Vorburg/. 1 - gestörte Feuerstelle mit Fragmenten eines topfförmigen Gefäßes aus spätromischer Zeit; 2 - Fußboden mit einem Gewicht aus dem gestörten spätromischen Objekt. [A. Maarová, S. 151.]

Abb. 56. Bratislava, Teil Devin /Vorburg/. 1 - gestörte Grubenhütte aus der älteren Hallstattzeit mit Vorratsgruben und Pfostenlöchern; 2 - Teil einer Halbgrubenhütte aus der Spätlatènezeit mit Pfostenlöchern. [A. Maarová, S. 151.]

Abb. 57. Bratislava, Teil Devin /Vorburg/. 1 - Halbgrubenhütte aus der Spätlatènezeit mit Vorratsgrube und Pfostenlöchern; 2 - Teile der Halbgrubenhütten aus der Spätlatènezeit mit Pfostenlöchern. [A. Maarová, S. 151.]

Abb. 58. 1 - Bacúrov /Breziny/. Fragment einer Sandsteinhammeraxt. Äneolithikum; 2, 3 - Slovenská Lúčka /Höhle Driekyná/. Sandsteinhammeräxte. Äneolithikum. [M. Mácelová, S. 153.]

Abb. 59. Zádielske Dvorníky. 1-16 - Teil Zádiel; 17-23 - Teil Dvorníky. [E. Mirosšayová, S. 158.]

Abb. 60. Vitkovce /Tureň/. 1 - Gußschale; 2 - Fußbodenniveau der Objekte 17-19; 3 - Bronzering; 4 - Fragment einer Dolchklinge; 5, 6 - Tonäxte. [E. Mirosšayová - F. Javorský, S. 160.]

Abb. 61. Biňa. 1 - zweischneidiges Schwert des Typs X; 2 - mittelalterliches topfförmiges Gefäß. [G. Nevizánsky, S. 171.]

Abb. 62. 1-8 - Vrbové, Teil Šterusy; 9 - Trebatice; 10-14 - Kočín. [V. Němejcová-Pavúková, S. 172.]

Abb. 63. Hronské Kľačany. 1 - Linearkeramische Kultur; 2-12 - Badener Kultur. [V. Němejcová-Pavúková, S. 174.]

Abb. 64. Hronské Kľačany. 1-7 - Badener Kultur; 8-12 - Hallstattzeit. [V. Němejcová-Pavúková, S. 174.]

Abb. 65. Štrba und Šuňava /Hrachovisko - Zemské/. Fundauswahl. [B. Novotný, S. 175.]

Abb. 66. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 10/84, Doppelgrab der Karpatischen Hügelgräberkultur. [O. Oždání, S. 182.]

Abb. 67. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 10/84, Doppelgrab der Karpatischen Hügelgräberkultur. [O. Oždání, S. 182.]

Abb. 68. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 32/84, Hütte aus der älteren römischen Zeit. [O. Oždání, S. 182.]

Abb. 69. Štúrovo /Obidská pusta/. Objekt 20/84, Hütte aus dem 9. Jh. [O. Oždání S. 182.]

Abb. 70. Ipeľský Sokolec. Fundauswahl. [J. Paulík, S. 184.]

Abb. 71. Rakša. 1 - Bergung von Mahlsteinen; 2 - Fragmente und Halbfabrikate von Mahlsteinen auf der Grubensohle. [K. Pieta, S. 191.]

Abb. 72. Liptovská Sielnica /Liptovská Mara I/. 1 - Symptomrekonstruktion der Befestigungskonstruktion nördlich vom Tor; 2 - Rekonstruktion der Frontseite des südlichen Torflügels. [K. Pieta - V. Hanuliak, S. 192.]

Abb. 73. Liptovská Sielnica /Liptovská Mara I/. Photogrammetrischer Plan des Befestigungstores vom Anfang der römischen Zeit, ergänzt mit einer gezeichneten Rekonstruktion. [K. Pieta - V. Hanuliak, S. 192.]

Abb. 74. Bohdanovce nad Trnavou. Jüngerbronzezeitliches Kultgefäß der jüngeren Bronzezeit aus der Sammlung von P. Pobiecky. [M. Pichlerová, S. 195.]

Abb. 75. Ivanka pri Dunaji. Scherbenauswahl aus der bronzezeitlichen Siedlung. [M. Pichlerová, S. 197.]

Abb. 76. Bratislava, Teil Rusovce /Gerulata/. Produktionszentrum: Objekte 1, 2 - von M. Pichlerová untersucht, Objekt 3 /Ofen zum Brennen von Ziegeln/ - nach A. Radnóti. [M. Pichlerová, S. 198.]

Abb. 77. Nový Tekov. Äxte mit Markierungen aus dem dritten Depotfund eiserner Gegenstände im Gran-Flußbett /Zeichnung von M. Novotná/. [A. Ruttkay, S. 209.]

Abb. 78. Nitra, Teil Kynek. Fundauswahl. 1, 5, 8, 13 - Spätpaläolithikum; 2-4, 12 - 9. Jh.; 6, 7, 9-11 - 10.-12. Jh. [M. Ruttkay, S. 210.]

Abb. 79. Tesárske Mlyňany, Teil Tesáre nad Žitavou /Nádaš/. Fundauswahl. [J. Ruttkayová, S. 211.]

Abb. 80. Tesárske Mlyňany, Teil Tesáre nad Žitavou /Gočol/. Gefäße aus Objekten der Kosihy-Čaka-Gruppe, 1 - Objekt 17/84; 2 - Objekt 16/84; 3, 4 - Objekt 12/84. Maßstab a - 1, 3, 4; b - 2. [J. Ruttkayová, S. 212.]

Abb. 81. Tesárske Mlyňany, Teil Tesáre nad Žitavou /Gočol/. Scherbenauswahl aus Objekten der Kosihy-Čaka-Gruppe. 1, 2 - Objekt 7/84; 3 - Objekt 3/84; 4 - Objekt 8/84; 5, 6 - Objekt 17/84. (J. Ruttkayová, S. 212.)

Abb. 82. Kráľová nad Váhom. Eisenlanze aus dem 12.-13. Jh. [M. Slivka, S. 213.]

Abb. 83. Letanovce /Kláštorisko/. Blatnapfkachel vom Ofen eines Wohnhauses aus der zweiten Hälfte des 15. Jh. [M. Slivka, S. 214.]

Abb. 84. Bernolákovo. Funde aus der älteren römischen Zeit. [M. Slivka - V. Turčan, S. 218.]

Abb. 85. Bratislava, Teil Rusovce /Gerulata, Bergl/. Gesamtblick auf die Grabung von Osten. [L. Snopko, S. 219.]

Abb. 86. Šarišské Michaľany. 1-5 - Kultur mit östlicher Linearkeramik /Gruppe Tiszadob/; 6-8 - Bükker Kultur. [S. Šiška, S. 226.]

Abb. 87. Šarišské Michaľany. 1-3 - Bükker Kultur; 4-8 - Kultur mit kannelierter Keramik. [S. Šiška, S. 226.]

Abb. 88. Štvrtok na Ostrove. Grabungsplan der Kirche. [T. Štefanovičová, S. 229.]

Abb. 89. Fundauswahl. 1-8, 11, 12 - Komjatice /Vicena/; 9, 10 - Komjatice /Panský kanál/. [A. Točík, S. 231.]

Abb. 90. Fundauswahl. 1-7 - Komjatice /Panský kanál/; 8 - Komjatice /Vicena/. [A. Točík, S. 231.]

Abb. 91. Fundauswahl. 1 - Dvory nad Žitavou; 2, 3 - Michal nad Žitavou. [A. Točík, S. 231.]

Abb. 92. Bratislava /Partizánska ul. 2/. Slawisches Scherbenmaterial. [K. Tomčíková, S. 235.]

Abb. 93. Šurany, Teil Nitriansky Hrádok. Krug der Maďarovce-Kultur. [K. Tomčíková, S. 234.]

Abb. 94. Ipeľský Sokolec. Grab 1/84. 1 - Plan des Grabes; 2-4 - Funde; 5 - abgedecktes Grab. [K. Tomčíková, S. 235.]

Abb. 95. Banská Štiavnica. 1 - Steinernes Mauerwerk der Stadtmauer, die das Areal des Kammerhofes vom SW säumt, mit zwei Anbauten; 2 - Abschnitt der Stadtmauer an der Eingangsstelle in den unteren Hof des Kämmerhofes. [Š. Tóthová, S. 236.]

Abb. 96. Hrušov. Grundriß mittelalterlicher Kirchen. [G. Tököly, S. 238.]

Abb. 97. Žiar nad Hronom /Horné Opatovce, Dlhé diely/. 1 - Grab 39/84; 2, 4 - Grab 43/84; 3, 7 - Grab 40/84; 5, 8 - Grab 56/84; 6 - Grab 37/84. Maßstab a - 1-4, 6; b - 5, 7, 8. [G. Trgina, S. 240.]

Abb. 98. Žiar nad Hronom /Horné Opatovce, Dlhé diely/. 1, 6, 7 - Grab 46/84; 2 - Grab 33/84; 3-5 - Grab 45/84. Maßstab a - 1, 2; b - 7; c - 3-6. [G. Trgina, S. 240.]

Abb. 99. Kameničná, Teil Balvany. 1 - Grab 2; 2 - Grab 3; 3 - Grab 4; 4 - Grab 5; Funde: 5, 6 - Grab 4; 7, 8 - Grab 5; 9-13 - Grab 3. [A. Trugly, S. 241.]

Abb. 100. Kameničná, Teil Balvany. 1 - Grab 6; 2 - Grab 7; 3 - Grab 8; 4 - Grab 9; Funde: 5, 6 - Grab 6; 7, 8 - Grab 7; 9, 10 - Grab 8; 11 - Grab 5; 12 - Grab 3. [A. Trugly, S. 241.]

Abb. 101. Banská Bystrica. Grundriß der Pfarrkirche mit rekonstruiertem Grundriß des ursprünglichen Objektes. [A. Vallašek, S. 242.]

Abb. 102. 1 - Brekov /Burg/. Aufhängbares Eisenpetschaft aus dem 14.-15. Jh.; 2, 3 - Brekov. Slawisches Scherbenmaterial aus dem 9.-10. Jh. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 103. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Teil abgedeckter Fundamente des Profanbaues aus dem 13.-16. Jh. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 104. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Halbgrubenobjekt aus dem 10.-11. Jh. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 105. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Profil des Halbgrubenobjektes aus dem 10.-11. Jh. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 106. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Auswahl von Gefäßen aus dem Halbgrubenobjekt aus dem 10.-11. Jh. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 107. 1 - Veľké Kapušany. Zweischneidiges Schwert vom Ende des 9. bis Anfang des 10. Jh.; 2 - Vinné. Silberne Tetradrachme des Audoleonischen Typs /Anfang des 2. Jh. v. u. Z./, Avers, Revers; 3-7 - Michalovce /Sztáray-Kastell/. Auswahl von Zierelementen auf Blattnapfkacheln. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 108. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Auswahl von Zierelementen auf Blattnapfkacheln. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 109. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Auswahl von Zierelementen auf Blattnapfkacheln. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 110. Michalovce /Sztáray-Kastell/. Auswahl von Zierelementen auf Blattnapfkacheln. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 111. Zbudza. Fundauswahl. 1, 4, 5 - 9.-10. Jh.; 2, 3 - Bronzezeit. [M. Vizdal, S. 246.]

Abb. 112. Fundstelle im Humenné-Tal und Fundort Turcovce. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 113. Brestov. Steinindustrie und Gefäßfragment. 1, 2 - Neolithikum; 3 - Bükker Kultur; 4 - Paläolithikum. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 114. Kamenica nad Cirochou, Teil Hažin nad Cirochou. 1 - jungpaläolithischer Feuersteinkratzer; 2, 3, 5-7 - Scherben und Eisenbohrer aus dem 9.-10. Jh.; 4, 8 - Scherben aus der römischen Zeit. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 115. Humenné /Terasa/. Steinwerkzeuge aus dem Paläolithikum. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 116. Humenné /Terasa/. Steinindustrie. 1, 2 - Paläolithikum; 3-5 - Neolithikum. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 117. 1-3 - Humenné /Krámová/. Scherben der Bükker Keramik; 4 - Humenné /Terasa/. Hornsteinklinge aus dem Äneolithikum/?/. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 118. Humenné /Krámová/. Plan des Objektes 3/84 aus der älteren Bronzezeit. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 119. Humenné /Krámová/. Älterbronzezeitliches Scherbenmaterial aus dem Objekt 3/84. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 120. Humenné /Krámová/. Metallgußwerkzeuge aus dem älterbronzezeitlichen Objekt 3/84. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 121. 1-4 - Kochanovce; 5 - Kamenica nad Cirochou. Scherben. 1 - Kulturbereich der Latènezeit; 2-4 - Bronzezeit; 5 - römische Zeit. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 122. 1, 2 - Kochanovce. Jungpaläolithische Steinindustrie; 3 - Turcovce. Neolithisches/? Werkzeug aus Hornstein. [M. Vizdal, S. 249.]

Abb. 123. Hajná Nová Ves /Lúky/. Abgedeckter südöstlicher Teil der Siedlung der Lausitzer Kultur. [E. Wiedermann, S. 256.]

Abb. 124. Hajná Nová Ves /Lúky/. Blick auf das Objekt 50 und 51 von Nordwesten. [E. Wiedermann, S. 256.]

Abb. 125. Steinäxte. 1 - Kostolište; 2 - Gajary. [M. Zacsková, S. 259.]

Abb. 126. Ilija /Berg Sítno/. 1 - Waldlinie; 2 - Felslinie; 3 - Verlauf des Weges; 4 - Standort des Senders; 5 - Rinne. [P. Žebrák, S. 259.]

ПОДПИСИ К РИСУНКАМ

Рис. 1. Карта местонахождений, обнаруженных в бассейне Сикеницы во время исследований в 1984 г. /Л. Ванес - Г. Невизански, с. 30./

Рис. 2. Карта местонахождений в бассейне Сикеницы в окрестностях сс. Шалов и Мале-Лудинце. /Л. Ванес - Г. Невизански, с. 30./

Рис. 3. Найдки в бассейне Сикеницы 1984 г. 1, 3, 5, 6 - Збройники /Чапаш/; 2, 4, 9 - Шалов; 7, 8 - Мале-Лудинце. /Л. Ванес - Г. Невизански, с. 30./

Рис. 4. Верхнепалеолитические находки во время разведок Нижнего Поппеля /1/, района Тренчин /2-3, 5-10/ и с. Алексинце /4/. /Ю. Барта, с. 32, 34, 36./

Рис. 5. Лаб. Выбор находок. Средневековые. /Ю. Бартик, с. 38./

Рис. 6. 1-3, 5, 6, 13, 14 - Яблонец; 4 - Лудинце; 7 - Вранч; 8-12 - Цифер, часть Ярна; 15, 16 - Невидзани; 17, 18 - Леля. /Й. Ватора, с. 39, 40, 42./

Рис. 7. Братислава. Исследования экспедиции Братислава Института археологии САН, Нитра. /Н. Вакса, с. 47./

Рис. 8. Волковце З. Поздняя линейно-ленточная керамика. /П. Веднар, с. 50./

Рис. 9. Мерашице. Змеевидное височное кольцо из погребения с трупоположением. /Д. Вьялекова, с. 53./

Рис. 10. Михаль-над-Хитею. Ситуационный план. /Д. Вьялекова, с. 55./

Рис. 11. Михаль-над-Хитею. 1, 2 - инвентарь великоморавского погребения; 3, 4 - находки из латенского погребения с трупоположением. /Д. Вьялекова, с. 55./

Рис. 12. 1, 2 - Дольни-Пьял /Вадице/; 3-10, 12, 15 - Вайка /Анд/; 11, 14 - Вайка /участок 02/; 16 - Вайка /участок 01/; 17 - участок 04. /Д. Вьялекова, с. 58, Д. Вьялекова - В. Немейцова-Павукова, с. 61./

Рис. 13. Вайка. Ситуационный план. /Д. Вьялекова, с. 56./

Рис. 14. Победим. Средневековые подковы. 1 - Шмелцеровье-Сад, а - аверс, б - реверс; 2 - Лав-Коритнянске, а - аверс, б - реверс; 3 - Дольне-Поле, а - аверс, б - реконструкция аверса. /Д. Вьялекова, с. 58./

Рис. 15. Дольни-Пьял /Копанице/. Найдки баденской культуры. /Д. Вьялекова - В. Немейцова-Павукова, с. 61./

Рис. 16. Дольни-Пьял. 1-10 - Копанице, поздний бронзовый век и латенский период; 11-23 - Вадица, баденская культура. /Д. Вьялекова - В. Немейцова-Павукова, с. 61./

Рис. 17. Дольни-Пьял. Ситуационный план. /Д. Вьялекова - В. Немейцова-Павукова, с. 61./

Рис. 18. Неизвестное местонахождение, окрестности г. Римавска-Собота. Браслеты позднего бронзового века. /Ш. В. Ковач, с. 63./

Рис. 19. Выбор находок. 1-4 - Вчелинце /Капосташ/; 5-7 - Римавска-Собота /жилой район Запад II/; 8, 9 - Руминце /Фельше-Мадзаг пушта/. /Ш. В. Ковач, с. 63./

Рис. 20. Выбор находок. 1-3 - Римавска-Собота, часть Вишна-Покорада /Банка/; 4-5 - Вчелинце /Ласлофала/. /Ш. В. Ковач, с. 63./

Рис. 21. Выбор находок. 1-7 - Вчелинце /Ласлофала-Надь-Аль/. /Ш. В. Ковач, с. 63./

Рис. 22. Выбор находок. 1-4 - Шафариково, часть Кралик /Швермова ул./; 5 - Вчелинце /Кет-Ут-Кези/. /Ш. В. Ковач, с. 63./

Рис. 23. Выбор находок. 1-7, 10 - Крачуновце; 8, 9, 11 - Курима; 12-14 - Никна-Мишля. /В. Будински-Кричка - П. Мачала, с. 67./

Рис. 24. Сечовце. Выбор находок. /В. Будински-Кричка - П. Мачала, с. 67./

Рис. 25. Выбор находок. 1-6, 13-20 - Сечовце; 7-10, 12 - Земильинске-Копчани; 11 - Седляска, часть Подчичва. /В. Будински-Кричка - П. Мачала, с. 25./

Рис. 26. Оревски-Подзамок /участок 22/1/. Лужицкий могильник с трупосожжениями. /П. Чаплович, с. 77./

Рис. 27. Седляцка-Дубова /Градок/. Поселение гальштатского периода. /П. Чаплович, с. 77./

Рис. 28. 1 - Братислава, часть Загорска-Бистрица, и Ступава; 2 - Братислава, часть Дубравка. /З. Фаркаш, с. 81./

Рис. 29. Локализация исследованных местонахождений на юге Центральной Словакии. /В. Фурманек, с. 83./

Рис. 30 Мадуница. Выбор керамики. /Г. Фусек, с. 87./

Рис. 31. Патинце /курорт/. 1 - объект 122; 2 - объект 147; 3 - объект 189; 4 - объект 190; 5 - сектор 9/9; 6 - объект 181. Масштаб а - 1-4, 6; б - 5. /И. Хебен, с. 98./

Рис. 32. Спишские-Томашовце /Под-Градиском - 1/. План крыла входных ворот в славянское городище. Снимал и рисовал Ф. Яворски. /В. Хроповски, с. 100./

Рис. 33. Нитра. 1, 3 - ул. Добшиńskiego; 2 - проспект Ленина. Масштаб а - 1, 3; б - 2. /В. Хроповски, с. 102./

Рис. 34. 1-7, 9, 10, 13 - Яновце, часть Махаловце /Под-Градиском/. Выбор керамики и пряслица I в. до н. э. - II в. н. э. и фрагмент кернова I-II вв. н. э. 8, 11, 12 - Кежмарок, часть Любница /Вишна-Ровень/. Выбор керамики IX-X вв. /Ф. Яворски, с. 110./

Рис. 35. Штранда /Штранд/. 1-10, 12, 16 - выбор черепков; 11, 24, 25 - фрагменты подков; 13, 15, 17-23 - выбор железных предметов; 14 - фрагмент железной косы. Все XIII-XV вв. /Ф. Яворски, с. 110./

Рис. 36. 1-3. Велька-Ломница /св. София/, 1 - позднеримский период, 2, 3 - XIII в.; 4, 7, 8 - Влкове /Под-Округлоу/, IX-X вв.; 5 - Вельки-Славков /За-Червени-Поток/, XIII в.; 6, 9 - Вельки-Славков /На-Матейовску-Цесту/, XIII в. и I-II вв. н. э.; 10-15 - Влкова /Горанске/, 10, 11, 13, 14 - XIII-XV вв.; 12, 15 - XIV-XV вв.; 17, 20, 21 - Влкова /Под-Косовим-Кругом/, V-VIII вв.; 22 - Длгэ-Страже /Под-Кралевцом/, IX-X вв.; 16, 18, 19, 23, 24 - Доляни /Под-Брусником/, IX-X вв. /Ф. Яворски, с. 110./

Рис. 37. 1 - Доляни /Под-Брусником/. Дно сосуда IX в.; 2-4, 6, 7 - Грабушице /Под-Зеленоу-Гороу/. Выбор черепков. 2-4 - VII-X вв., 6, 7 - XIII в.; 5 - Грабушице /Колвайф/. План ямочной печи для обжига железной руды II-I вв. до н. э. /Ф. Яворски, с. 110./

Рис. 38. 1-5, 7, 8 - Клчов /Под-Гороу/. Выбор керамики и фрагмент стеклянного браслета латенского периода; 6, 9-19 - Левоча /Баштова ул./. Выбор черепков XIII-XV вв. /Ф. Яворски, с. 108./

Рис. 39. 1 - Левоча /Баштова ул./. Шпора XIV-XV вв.; 2-5 - Немешани /За-Лукоу/. Выбор черепков IX-X вв.; 6 - Ордзованы /Штефковце/. Готический ключ XV в.; 7-22, 24-28 - Спишка-Нова-Вес /Смижанска-Ровень/. Выбор черепков. 7-9, 11, 12 - неолит; 10, 13-22, 28 - терра сигиллата II в. н. э., 24-27 - IX-X вв.; 23 - Смижани /ул. СНВ/. Железный меч XIV-XV вв. /Ф. Яворски, с. 108, 110./

Рис. 40. 1 - Рихнава /замок/. Фрагмент готического ребра XIII-XIV вв.; 2 - Левоча /площадь Мира 26/. Романская капитель пилонного столба. XIII в.; 3 - Калява /село/. Часть серебряных монет XVI-XVII вв.; 4-6 - Спишки-Грушов /Милой/. Выбор черепков XIII в.; 7, 8, 10 - Спишки-Штврток /Стрелеце/. Выбор черепков IX-X вв.; 9 - Спишки-Штврток /На-Скалке 11/. Черепок IX в. /Ф. Яворски, с. 110./

Рис. 41. Братислава, часть Дубравка. 1 - Бронзовая вендическая фибула; 2 - бронзовая фибула с заостренной ножкой; 3 - пластинка с отретушированными зубьями из радиолярита. /Т. Колник - Л. Куликова, с. 126./

Рис. 42. Братислава, часть Дубравка. 1 - античный Эреник Этруски /248-251/; 2 - большой бронз Эреник Этруска /250-251/; 3 - постройка I, руины бани, вид с СВ /С - кальдарий, Т - тепидариий, Ф - фригидариий/. /Т. Колник - Л. Кулакова, с. 126./

Рис. 43. Гумение /Под-Соколом/. Выбор находок. /Л. Каминска - И. Мерьява, с. 125./

Рис. 44. Победим /Долне-Поле/. Объект 11/84, т. наз. отсадочное устройство. 1 - камни; 2 - пережженная обмазка; 3 - угольки; 4 - светлый илистый слой; 5 - подстилающий светло-желтый суглинок. /Т. Колник - П. Рот, с. 130./

Рис. 45. Братислава, часть Девинска-Нова-Вес. 1-9 - провинциальная керамика; 10-13 - варварская керамика. Масштаб а - 1, 2, 4-7, 9, 13; б - 3, 8, 10-12. /Л. Красковска, с. 137./

Рис. 46. Тековски-Градок. 1 - общий вид на часть вскрытой площади; 2 - объект 8 с остатками печи и с предпечной ямой, латенский период; 3 - объект 17, латенский период; 4 - объект 15, XI-XII вв. /Р. Куйовски, с. 139./

Рис. 47. Мужла, часть Ченков. Скелет в объекте 297. /И. Кузма - П. Шалковски, с. 140./

Рис. 48. Мужла, часть Ченков. Объект 312. /И. Кузма - П. Шалковски, с. 140./

Рис. 49. Мужла, часть Ченков. Объект 279. /И. Кузма - П. Шалковски, с. 140./

Рис. 50. Мужла, часть Ченков. Объект 279. /И. Кузма - П. Шалковски, с. 140./

Рис. 51. Ижа /Леаньвер/. План в пространстве юго-восточной угловой башни. 1 - компактная кладка /II в./; 2 - ломкая кладка /IV в.?/; 3 - черно-коричневый грунт, смешанный с обломками строительного раствора, кирпича и камней; 4 - серо-коричневый песчаный грунт, смешанный с обломками строительного раствора, кирпича и камней; 5 - коричневый лесовой грунт, смешанный с обломками строительного раствора, кирпича и камней; 6 - навозенный черно-коричневый глинистый грунт; 7 - черно-коричневый глинистый грунт /первичный почвенный горизонт/; 8 - песчаный лесс; 9 - песчано-илистый подстилающих слой; 10 - столбовые ямы; 11 - скопления камней; 12 - обломки кирпича. /К. Кузмова - Я. Райтар, с. 142./

Рис. 52. 1-3 - Двори-над-Литавоу. Черепки; 4 - Банов. Бронзовый браслет. /Й. Лиска, с. 149./

Рис. 53. 1-7 - Земне, часть Гуг. Черепки керамики жельезовской группы и VIII-IX вв. /Й. Лиска, с. 149./

Рис. 54. 1-8 - Нове-Земки. Черепки X-XIII вв. /Й. Лиска, с. 149./

Рис. 55. Братислава, часть Девин /предградье/. 1 - разрушенный очаг с фрагментами горшковидного сосуда позднеримского времени; 2 - пол с грузилом из разрушенного объекта позднеримского времени. /А. Маарова, с. 151./

Рис. 56. Братислава, часть Девин /предградье/. 1 - разрушенная землянка раннего периода гальштата с ямами-хранилищами и столбовыми ямами. /А. Маарова, с. 151./

Рис. 57. Братислава, часть Девин /предградье/. 1 - полуzemлянка позднего периода латена с ямой-хранилищем и с столбовыми ямками; 2 - части полуземлянок позднего периода латена с столбовыми ямками. /А. Маарова, с. 151./

Рис. 58. 1 - Вацуров /Брезини/. Фрагмент песчаникового чекана. Энеолит; 2, 3 - Словенска-Люпча /пещера Дръекиня/. Чеканы из песчаника. Энеолит. /М. Мачелова, с. 153./

Рис. 59. Задъелске-Дворники. 1-16 - часть Задъел; 17-23 - часть Дворники. /З. Мирошайрова, с. 158./

Рис. 60. Витковце /Турень/. 1 - кадлуб; 2 - уровень полов объектов 17-19; 3 - бронзовое кольцо; 4 - фрагмент клинка кинжала; 5, 6 - глиняные топорики. /З. Мирошайрова - Ф. Яворски, с. 160./

Рис. 61. Биня. 1 - двулезвийный меч типа X; 2 - средневековый горшковидный сосуд. /Г. Невиански, с. 171.

Рис. 62. 1-8 - Врбове, часть Штеруси; 9 - Требатице; 10-14 - Кочин. /В. Немейцова-Павукова, с. 172./

Рис. 63. Гронске-Клячани. 1 - культура линейно-ленточной керамики; 2-12 - баденская культура. /В. Немейцова-Павукова, с. 174./

Рис. 64. Гронске-Клячани. 1-7 - баденская культура; 8-12 - гальштатское время. /В. Немейцова-Павукова, с. 174./

Рис. 65. Штраба и Шунява /Граховиско - Земске/. Выбор находок. /Б. Новотни, с. 175./

Рис. 66. Штурово /Обидская пушта/. Объект 10/84, двойное захоронение культуры карпатских курганов. /О. Ождяни, с. 182./

Рис. 67. Штурово /Обидская пушта/. Объект 10/84, двойное захоронение культуры карпатских курганов. /О. Ождяни, с. 182./

Рис. 68. Штурово /Обидская пушта/. Объект 32/84, жилище раннеримского времени. /О. Ождяни, с. 182./

Рис. 69. Штурово /Обидская пушта/. Объект 20/84, жилище IX в. /О. Ождяни, с. 182./

Рис. 70. Ипельски-Соколец. Выбор находок. /Й. Пашлик, с. 184./

Рис. 71. Ракша. 1 - вмемка жерновов; 2 - фрагменты и полуфабрикаты жерновов на дне ямы. /К. Пьета, с. 191./

Рис. 72. Липтовска-Сьелица /Липтовска-Мара I/. 1 - реконструкция конструкции укрепления севернее ворот в общих чертах; 2 - реконструкция фронтальной стороны южного крыла ворот. /К. Пьета - В. Ганульяк, с. 192./

Рис. 73. Липтовска-Сьелица /Липтовска-Мара I/. Фотограмметрический план ворот укрепления начала римского времени, дополненный рисуночной реконструкцией. /К. Пьета - В. Ганульяк, с. 192./

Рис. 74. Богдановце-над-Травоу. Культовый сосудик поздней эпохи бронзы из коллекции П. Побъецкого. /М. Пихлерова, с. 195./

Рис. 75. Иванка-при-Дунае. Выбор черепков с поселения бронзового века. /М. Пихлерова, с. 197./

Рис. 76. Братислава, часть Русовце /Герулата/. Производственный центр; объект 1, 2 - обследовано М. Пихлеровой, объект 3 /кирчичнообжигательная печь/ - по А. Раднати. /Пихлерова, с. 198./

Рис. 77. Нови-Теков. Топоры с клеймами из третьего клада железных предметов в русле р. Грон /рисунок М. Новотна/. /А. Рутткаи, с. 209./

Рис. 78. Нитра, часть Кинек. Выбор находок. 1, 5, 8, 13 - поздний каменный век; 2-4, 12 - IX в.; 6, 7, 9-11 - X-XII вв. /М. Рутткаи, с. 210./

Рис. 79. Тесарске-Млиняни, часть Тесаре-над-Хитавоу /Надаш/. Выбор находок. /Я. Рутткаиова, с. 211./

Рис. 80. Тесарске-Млиняни, часть Тесаре-над-Хитавоу /Гочол/. Сосуды из объектов группы Косиги-Чака, 1 - объект 17/84; 2 - объект 16/84; 3, 4 - объект 12/84. Масштаб а - 1, 3, 4; б - 2. /Я. Рутткаиова, с. 212./

Рис. 81. Тесарске-Млиняни, часть Тесаре-над-Хитавоу /Гочол/. Выбор черепков из объекта группы Косиги-Чака. 1, 2 - объект 7/84; 3 - объект 3/84; 4 - объект 8/84; 5, 6 - объект 17/84. /Я. Рутткаиова, с. 212./

Рис. 82. Кралёва-над-Вагом. Железный наконечник копья XII-XIII вв. /М. Сливка, с. 213./

Рис. 83. Летановце /Клапториско/. Камерный изразец из печи жилого домика второй пол. XV в. /М. Сливка, с. 214./

Рис. 84. Вернолаково. Найдки раннеримского времени. /М. Сливка - В. Турчан, с. 218./

Рис. 85. Братислава, часть Русовце /Герулята, Вергл/. Общий вид на исследования с востока. /Л. Снопко, с. 219./

Рис. 86. Шарышке-Михаляни. 1-5 - культура восточной линейно-ленточной керамики /группа Тисадоб/; 6-8 - буковогорская культура. /С. Шишка, с. 226./

Рис. 87. Шарышке-Михаляни. 1-3 - буковогорская культура; 4-8 - культура каннелированной керамики. /С. Шишка, с. 226./

Рис. 88. Штврток-на-Острове. План исследований костела. /Т. Штефановичова, с. 229./

Рис. 89. Выбор находок. 1-8, 11, 12 - Комъятице /Вицена/; 9, 10 - Комъятице /Пански-Канал/. /А. Точик, с. 231./

Рис. 90. Выбор находок. 1-7 - Комъятице /Пански-Канал/; 8 - Комъятице /Вицена/. /А. Точик, с. 231./

Рис. 91. Выбор находок. 1 - Двори-над-Хитавоу; 2, 3 - Михал-над-Хитавоу. /А. Точик, с. 231./

Рис. 92. Братислава /Партизанска ул. 2/. Славянские черепки. /К. Томчикова, с. 235./

Рис. 93. Шурани, часть Нитрански-Градок. Кувшин медяровской культуры. /К. Томчикова, с. 234./

Рис. 94. Ипельски-Соколец. Погребение 1/84. 1 - план погребения; 2-4 - находки; 5 - вскрытое погребение. /К. Томчикова, с. 235./

Рис. 95. Банска-Штьявица. 1 - каменная кладка оборонительной стены, окаймляющей пространство Каммергофа с южной стороны, с двумя пристройками; 2 - часть оборонительной стены в месте входа в нижний двор Каммергофа. /Ш. Тотова, с. 236./

Рис. 96. Грушов. План средневековых костелов. /Г. Текели, с. 238./

Рис. 97. Йар-над-Гроном /Горне-Опатовце, Длге-Дьели/. 1 - погребение 39/84; 2, 4 - погребение 43/84; 3, 7 - погребение 40/84; 5, 8 - погребение 56/84; 6 - погребение 37/84. Масштаб 1:1-4, 6; 6: 5, 7, 8. /Г. Тргина, с. 240./

Рис. 98. Йар-над-Гроном /Горне-Опатовце, Длге-Дьели/. 1, 6, 7 - погребение 46/84; 2 - погребение 33/84; 3-5 - погребение 45/84. Масштаб 1:1-4, 6; 6: 5, 7, 8. /Г. Тргина, с. 240./

Рис. 99. Каменична, часть Валвани. 1 - погребение 2; 2 - погребение 3; 3 - погребение 4; 4 - погребение 5; находки: 5, 6 - погребение 4; 7, 8 - погребение 5; 9-13 - погребение 3. /А. Тругли, с. 241./

Рис. 100. Каменична, часть Валвани. 1 - погребение 6; 2 - погребение 7; 3 - погребение 8; 4 - погребение 9; находки: 5, 6 - погребение 6; 7, 8 - погребение 7; 9, 10 - погребение 8; 11 - погребение 5; 12 - погребение 3. /А. Тругли, с. 241./

Рис. 101. Банска-Вистрица. План приходской церкви с реконструированным планом первоначального объекта. /А. Валашек, с. 242./

Рис. 102. 1 - Бреков /замок/. Подвесная железная печать XIV-XV вв.; 2, 3 - Бреков. Славянские черепки IX-X вв. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 103. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Часть вскрытых фундаментов светской постройки XIII-XVI вв. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 104. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Полуземлянка X-XI вв. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 105. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Разрез полуземлянки X-XI вв. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 106. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Выбор сосудов из полуземлянки X-XI вв. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 107. 1 - Вельке-Капушани. Двулезвийный меч конца IX - начала X вв.; 2 - Винне. Серебряная тетрадрахма аудолеонского типа /начало II в. до н. э./; аверс, реверс; 3-7 - Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Фрагменты мотивов декорации на камерных изразцах. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 108. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Фрагменты мотивов декорации на камерных изразцах. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 109. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Фрагменты мотивов декорации на камерных изразцах. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 110. Михаловце /усадьба семьи Стараи/. Фрагменты мотивов декорации на камерных изразцах. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 111. Збудза. Выбор находок. 1, 4, 5 - IX-X вв.; 2, 3 - бронзовый век. /М. Вицдал, с. 246./

Рис. 112. Местонахождения в Гуменском подолье и местонахождение Турцовце. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 113. Врестов. Каменная индустрия и фрагмент сосуда. 1, 2 - неолит; 3 - буковогорская культура; 4 - палеолит. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 114. Каменица-над-Цироху, часть Гажин-над-Цироху. 1 - верхнепалеолитический кремневый скребок; 2, 3, 5-7 - черепки и железное сверло IX-X вв.; 4-8 - черепки римского времени. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 115. Гуменне /Тераса/. Каменные палеолитические орудия. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 116. Гуменне /Тераса/. Каменная индустрия. 1, 2 - палеолит; 3-5 - неолит. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 117. 1-3 - Гуменне /Крамова/. Черепки буковогорской керамики; 4 - Гуменне /Тераса/. Пластина из роговика периода энеолита /?/. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 118. Гуменне /Крамова/. План объекта 3/84 ранней эпохи бронзы. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 119. Гуменне /Крамова/. Черепки из объекта 3/84 ранней эпохи бронзы. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 120. Гуменне /Крамова/. Металлолитейные орудия из объекта 3/84 ранней эпохи бронзы. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 121. 1-4 - Кохановце; 5 - Каменица-над-Цироху. Черепки. 1 - латенский культурный круг; 2-4 - бронзовый век; 5 - римское время. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 122. 1, 2 - Кохановце. Верхнепалеолитическая каменная индустрия; 3 - Турцовце. Неолитическое /?/ орудие из роговика. /М. Вицдал, с. 249./

Рис. 123. Гайна-Нове-Вес /Луки/. Вскрытая юго-восточная часть поселения лужицкой культуры. /Э. Видерманн, с. 256./

Рис. 124. Гайна-Нове-Вес /Луки/. Вид на объекты 50 и 51 с северо-запада. /Э. Видерманн, с. 256./

Рис. 125. Каменные топорики. 1 - Костолиште; 2 - Гаяри. /М. Зачкова, с. 259./

Рис. 126. Илия /гора Ситно/. 1 - линия леса; 2 - линия скал; 3 - линия дороги; 4 - стойка передатчика; 5 - траншея. /П. Жебрак, с. 259./

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1984

Zodpovedný redaktor akademik Bohuslav Chropovský

Redaktorka publikácie PhDr. Eva Kolníková, CSc.

Výkonná redaktorka Helena Bublová

Technická redaktorka Melánia Líšková

Nemecký preklad Berta Nieburová

Ruský preklad PhDr. Edita Gromová

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre

Rok vydania 1985

Náklad 500 výtlačkov

376 strán, 126 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre ako svoju 37. publikáciu

